Ahdaf Soueif
Harta iubirii
„Un roman care aminteşte de scrierile
lui Gabriel García Márquez şi Isabel Allende."
(The Guardian)
POLIROM

Ahdaf Soueif

Harta iubirii

Traducere din limba engleză
de Ada Tanasă

POLIROM
2009

Ahdaf Soueif, *The Map of Love*

© 1999 by Ahdaf Soueif

Scriitoare de origine egipteană, **Ahdaf Soueif** s-a născut în 1950, la Cairo, dar şi-a petrecut copilăria în Anglia, unde mama ei se pregătea pentru doctorat. A studiat în Anglia şi Egipt, manifestând întotdeauna o fascinaţie aparte pentru literatură. În 1973 a obţinut masterul în literatură engleză la Universitatea din Cairo, apoi doctoratul în lingvistică la Universitatea Lancaster. A predat la Universităţile Cairo şi King Seoud. Deşi genul ce a impus-o ca scriitoare a fost proza scurtă, în care a dovedit că excelează atât prin *Aisha* (1983), cartea sa de debut, nominalizată la *Guardian* Fiction Prize, cât şi prin *Fluierarul* (1996), Ahdaf Soueif şi-a reconfirmat talentul şi valoarea prin romane ca *În the Eye of the Sun* (1992) sau *The Map of Love (Harta iubirii,* 1999), nominalizat la Man Booker Prize. De asemenea, a scris eseuri şi articole pentru numeroase reviste şi ziare, precum *Sunday Telegraph, Times Literary Supplement, Washington Post.*

Romanul *Harta iubirii* este o apologie a dragostei şi a puterii sale de-a învinge diferenţele culturale. Structurată pe două planuri, naraţiunea urmăreşte destinele uimitor de asemănătoare a două femei pe care dragostea le poartă spre acelaşi tărâm misterios şi exotic – Egiptul. Mergând la Cairo să se documenteze pentru un proiect şi totodată să descopere lumea bărbatului pe care îl iubeşte, tânăra ziaristă americană Isabel Parkman aduce cu sine un cufăr cu jurnale şi obiecte personale ale străbunicii sale şi o întâlneşte pe Amal, una dintre rudele ei egiptene de care familia se îndepărtase. Împreună, cele două femei se lasă în voia unei investigaţii mult mai pasionante – descifrarea carnetelor scrise în engleză şi arabă din cufăr. Din praful unui secol de uitare se iveşte astfel tulburătoarea poveste de dragoste dintre străbunicii lui Isabel – lady Anna Winterbourne, o tânără văduvă englezoaică, şi Sharif al-Baroudi, un naţionalist egiptean credincios cauzei sale. Descrierea Egiptului din timpul ocupaţiei britanice şi din perioada actuală conferă romanului o uimitoare autenticitate.

Pentru Ian

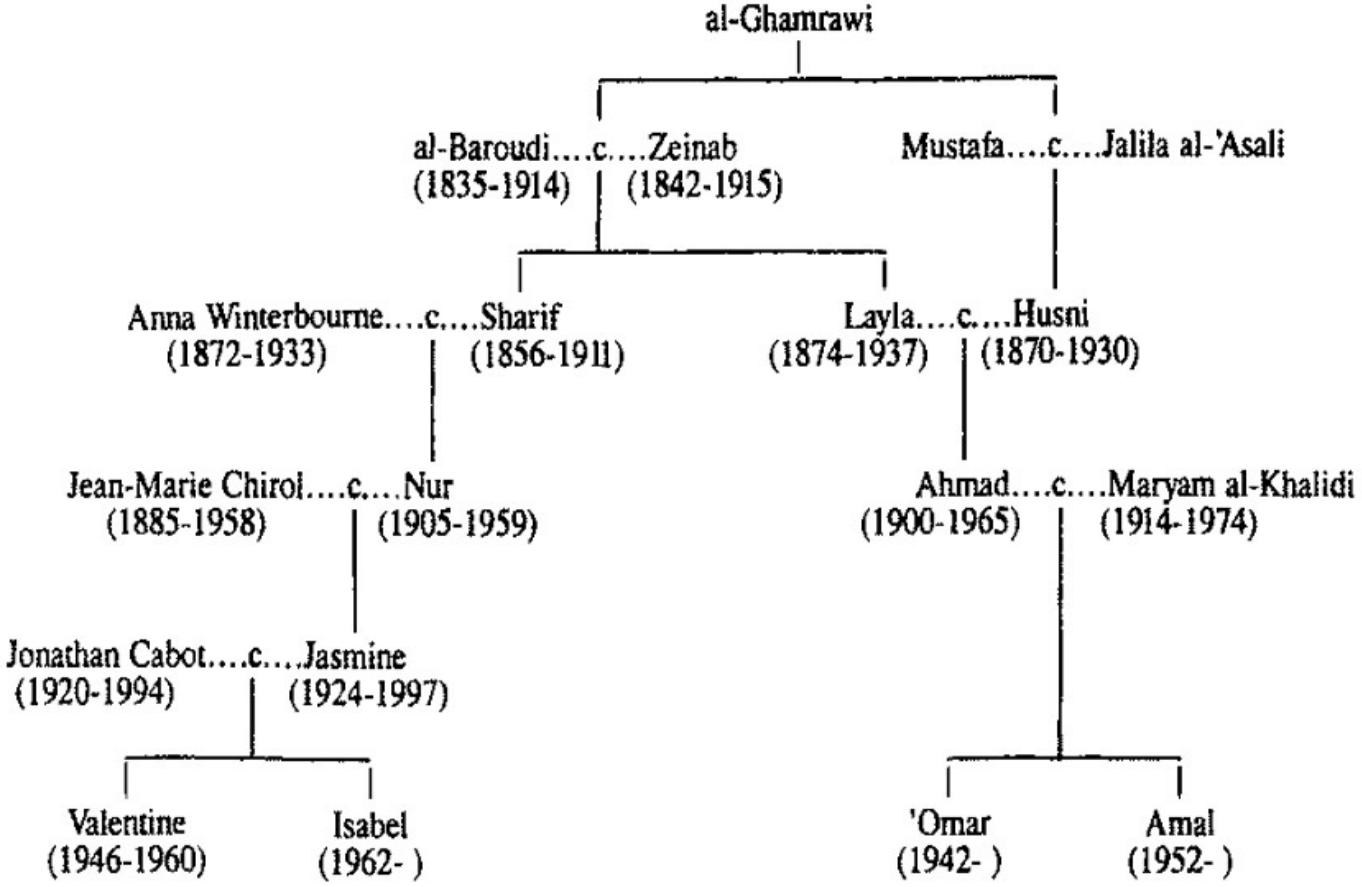
al-Ghamrawi
al-Baroudi....c....Zeinab
(1835-1914) (1842-1915)
Mustafa....c....Jalila al-'Asali
Anna Winterbourne....c....Sharif
(1872-1933) (1856-1911)
Layla....c....Husni
(1874-1937) (1870-1930)
Jean-Marie Chirol....c....Nur
(1885-1958) (1905-1959)
Ahmad....c....Maryam al-Khalidi
(1900-1965) (1914-1974)
Jonathan Cabot....c....Jasmine
(1920-1994) (1924-1997)
Valentine
(1946-1960)
Isabel
(1962-)
'Omar
(1942-)
Amal
(1952-)

„E ciudat că această perioadă [1900-1914] în care colonialiştii şi colaboratorii lor credeau că domnea pacea a fost una dintre cele mai fertile din istoria Egiptului. A avut loc o profundă examinare a sinelui şi o extraordinară reîncărcare cu energie în vederea unei noi Renaşteri.“

Gamal ’Abd el-Nasser, *The Covenant,* 1962

Un început

„Nici măcar zeii nu pot schimba trecutul.“
Agathon (447-401 î.Hr.)

…acolo, pe masa de sub fereastra dormitorului, se află vocea care a aruncat-o din nou în visare. Crâmpeie dintr-o viaţă trăită cu mult, mult timp în urmă. De la o distanţă de un secol, vocea femeii îi vorbeşte – atât de limpede, încât nu-i vine să creadă că nu poate să pună mâna pe stilou şi să-i răspundă.

Copilul doarme. Nur al-Hayah: lumina vieţii mele.

Anna probabil a pus tocul deoparte, îşi spune Amal, şi s-a uitat la copilul lipit de ea: la faţa îmbujorată de somn, la gura deschisă uşor, la bucla udă de păr negru care îi atârna pe frunte.

Am încercat cât de bine m-am priceput să-i spun. Dar nu poate – sau nu vrea – să înţeleagă şi să renunţe la speranţă. Îl aşteaptă neîncetat.

Amal citeşte, citeşte fără oprire, până noaptea târziu. Citeşte şi lasă cuvintele Annei să se reverse înăuntrul ei, cercetând cu blândeţe visele, speranţele şi durerile pe care le aşternuse în ordine, le etichetase şi le pusese deoparte.

Hârtii îngălbenite şi roase de vreme, pagini, pagini întregi. Cele mai multe sunt în engleză, acoperite cu un scris mărunt, ferm, înclinat. Amal le-a sortat după tipul şi dimensiunea hârtiei, după culoarea cernelii. Altele sunt în franceză. Unele sunt puse în plicuri, altele legate neglijent împreună în mape de piele. Mai sunt şi un jurnal verde mare şi un altul legat în piele maro, cu o broască mică, de alamă încastrată în încuietoarea gravată. Amal a găsit mai târziu şi cheia pe fundul unei genţi de pâslă verde – o geantă care îţi trezea o senzaţie de repulsie la atingere, de parcă ar fi fost confecţionată pentru un proiect şcolar – şi

împreună cu ea erau două verighete, una mai mică decât cealaltă. S-a uitat cu atenţie la cuvintele inscripţionate în interior şi, la început, singura parte a inscripţiei de pe fiecare inel pe care a reuşit s-o înţeleagă a fost data: 1896. Un plic mare, maro conţinea un singur caiet: şaizeci şi patru de pagini de scris îngrijit cu caractere arabe *ruq'a*[1]. Amal a recunoscut imediat scrisul: literele verticale, scurte, dar drepte, unghiurile ascuţite, coada lui *ya*[2] încovrigată sub corp. Scrisul citeţ şi îngrijit al bunicii ei. Hârtia e albă, cu linii înguste, legată între coperte de un gri marmorean. Paginile rigide trosnesc şi opun rezistenţă. Când le întoarce şi le netezeşte, stau într-o poziţie ciudată, păstrându-şi rigiditatea până când închide din nou caietul. Câteva tăieturi din ziare: *al-Ahram, al-Liwa, The Times, Daily News* şi altele. Un program de la un teatru italian. Altă geantă, de data asta din catifea albastru închis. A răsturnat-o în palmă şi din ea a căzut un şirag de mătănii cu treizeci şi trei de mărgele din lemn şlefuit şi un ciucure de mătase neagră. Tot restul zilei mâna i-a mirosit uşor a lemn vechi de santal. Câteva albume de schiţe cu diverse desene. Mai multe caiete de caligrafie arabă. Le-a frunzărit, remarcând diferenţele de cursivitate şi de încredere. Câteva caiete cu exerciţii de arabă, citate, notiţe etc. Un medalion, destul de curios, fiindcă e turnat dintr-un metal greu, mat şi atârnă de un lanţ subţire de oţel. Când a apăsat pe resortul lui, s-a deschis şi dinăuntru a privit-o o femeie tânără. E o pictură splendidă şi o cercetează de mai multe ori. Îşi spune că trebuie să aducă o lupă şi să o privească aşa cum trebuie. Părul femeii e blond şi îl poartă liber şi ondulat în stilul pe care l-au făcut

[1] Scriere arabă neprotocolară, utilizată în scrisori cu caracter personal, ciorne şi notiţe. *Ruq'a* desemnează de asemenea foaia de hârtie pe care este scris textul respectiv. Posibil: text scris pe o bucată de hârtie mai degrabă decât scrierea oficială *naskh* (standard), scrisă pe o foaie tip. (în arabă, în orig.) (Acolo unde nu există precizări suplimentare, notele îi aparţin autoarei.)

[2] Element introductiv al cazului vocativ. Este opţional când cuvintele în cazul vocativ se află la începutul enunţului şi obligatoriu când acestea se află în mijloc. (în arabă, în orig.)

celebru prerafaeliţii. Are o frunte netedă şi senină, o faţă ovală şi o bărbie delicată. Gura pare gata să înflorească într-un surâs. Însă ochii ei, care au cea mai ciudată nuanţă de albastru, violet chiar, privesc drept spre tine şi spun… spun multe. Există o forţă în privirea aceasta, o încăpăţânare; ai putea spune chiar sfidare dacă nu ar fi atât de veselă. E privirea pe care ar avea-o – ar fi avut-o – o femeie dacă ar invita un bărbat, un străin, să spunem, la dans. Data de pe dos e 1870, iar de capacul concav cineva a prins o cheie micuţă de aur. O geantă de stambă şi, înăuntrul ei, spălată şi călcată cu grijă, cu un săculeţ de lavandă ascuns printre pliuri, o rochiţă de bebeluş din cel mai fin bumbac alb, cu o mulţime de pliseuri albastre, galbene şi roz în partea de sus. Şi, împăturită o dată şi învelită în muselină, o tapiserie destul de curioasă, pe care se zăresc imaginea unui faraon şi o inscripţie în arabă. Mai era şi un şal, de felul celor purtate de ţărănci la ocazii speciale: „de culoarea untului“, de fapt alb. Astăzi poţi cumpăra unul la fel din Ghuriyya[3] pentru douăzeci de lire egiptene. Şi mai e unul, mai elegant, din lână gri pal, cu flori de un roz stins – atât de purtat că în anumite părţi aproape se vede prin ţesătură.

Mai erau şi alte lucruri. Lucruri împachetate în pânză sau în hârtie satinată sau ascunse în plicuri: o cutie plină cu lucruri, un sipet cu comori, un cufăr, de fapt. E un cufăr.

O poveste poate să înceapă de la cele mai ciudate lucruri: o lampă fermecată, o conversaţie surprinsă fără voia ta, o umbră ce alunecă pe perete. Pentru Amal al-Ghamrawi, povestea a început de la un cufăr. Un cufăr demodat, îmbrăcat în piele maro, acum crăpată şi scorojită, cu un capac boltit peste care erau petrecute două curele închise cu catarame de alamă, înnegrite de vreme şi uitare.

Americanca venise acasă la Amal. O chema Isabel Parkman, iar cufărul era încuiat în portbagajul maşinii pe care o închiriase. Amal nu se putea preface că nu era

[3] Ghuriyya — piaţă din Cairo. (n. t.)

reticentă. Reticentă şi deja plictisită: o americancă – o jurnalistă, îi spusese la telefon. Dar i-a zis că fratele lui Amal îi spusese să sune, aşa că Amal a fost de acord să o primească. Şi îşi adunase toate forţele: fundamentaliştii, vălul, pacea cu Israelul, poligamia, statutul femeii în Islam, mutilarea genitală – care din toate acestea va intra în discuţie?

Dar Isabel Parkman nu era obraznică sau tăioasă; de fapt, era mai degrabă modestă, aproape timidă. Îl cunoscuse pe fratele lui Amal la New York. Îi spusese că venea în Egipt ca să se ocupe de un proiect despre noul mileniu şi el îi dăduse numărul lui Amal. Amal s-a arătat neîncrezătoare că Isabel avea să dea peste cineva cu vederi sau teorii milenariste măreţe. Era încredinţată că Isabel avea să descopere că, în mare, toată lumea era pur şi simplu îngrijorată – bolnavă de îngrijorare gândindu-se la ce avea să se întâmple cu Egiptul, cu ţările arabe, cu „lumea a treia“ în secolul XXI. Însă i-a oferit o cafea şi câteva nume şi Isabel a plecat.

La cea de-a doua vizită Isabel abordase subiectul cufărului. Îl găsise când mama ei intrase în spital – pentru totdeauna. Se uitase prin el şi găsise nişte hârtii vechi în engleză, scrise, credea ea, de străbunica ei. Dar erau şi multe hârtii şi documente în arabă. Mai erau şi altele: obiecte. Iar hârtiile în engleză erau în cea mai mare parte nedatate şi legate împreună, dar păreau să înceapă la mijlocul frazei. Ştia că acolo trebuie să se afle o parte din propria ei istorie, însă era de asemenea încredinţată că s-ar fi putut găsi şi o poveste. Nu voia să-i impună nimic, însă fratele lui Amal se gândise c-ar putea fi interesată…

Amal a fost mişcată de ezitarea ei. I-a promis că va arunca o privire prin cufăr şi a trimis portarul să-l aducă sus. Pe când acesta îl căra şi îl aşeza în mijlocul livingului ei, a zis:

— Cutia Pandorei?

— O, sper că nu! a exclamat Isabel, părând sincer alarmată.

Mă numesc Anna Winterbourne. Nu prea sunt de acord cu cei care susţin că stelele ne călăuzesc destinul.

1

„Un copil părăsit, trezindu-se pe neaşteptate,
A cărui privire speriată rătăceşte pe toate lucrurile
din preajmă
Şi vede doar că nu poate vedea
Ochii dragostei care te-ntâmpină.“

Citat care figurează în *Middlemarch*

Cairo, aprilie 1997

Unii oameni îşi pot provoca singuri plânsul. Eu îmi pot provoca singură spaima. Când eram copil – înainte să am propriii mei copii făceam asta gândindu-mă la moarte. Acum mă gândesc la stele. Mă uit la stele şi îmi imaginez universul. Apoi mă întorc la galaxia noastră şi după aceea la planeta noastră – rotindu-se prin acea imensitate. Rotindu-se la disperare. Şi preţ de o clipă nesiguranţa totală, pura improbabilitate a lucrurilor mă copleşesc. De ce ne putem agăţa?

Noaptea trecută am visat că mă plimbam încă o dată prin casa în care a copilărit tatăl meu: sub picioarele mele – marmura rece din holul de la intrare, deasupra capului meu – plafonul înalt din grinzi de lemn: mii de flori pictate strălucind întunecat în înalt. Şi mai era terasa cu grilaj de lemn a *haramlek*[4]-ului, iar dincolo de lemnăria bogat ornamentată am zărit umbra unei femei. Apoi uşa grea din spatele meu s-a deschis dintr-odată şi m-am întors: proiectată pe un dreptunghi strălucitor de lumină, am văzut (aşa cum nu mai văzusem niciodată în viaţă) silueta înaltă, cu umeri laţi, a străunchiului meu, Sharif Basha al-Baroudi, şi, când mi-am deschis ochii şi mi-am tras cearşaful alb şi apretat până sub bărbie, l-am văzut oprindu-se, dându-şi jos *tarbush*[5]-ul şi întinzându-l, împreună cu bastonul lui din lemn de abanos, servitorului nubian care se înclina în faţa lui, rostind cuvinte de bun venit. A aruncat o privire la parmalâcul terasei şi a înaintat spre mine şi pe lângă mine, pierzându-se în umbrele micului vestibul despre care ştiam că ducea la scările dinspre camerele femeilor. N-am mai pus piciorul în casa asta de când fiul meu cel mic avea nouă ani; cu zece ani în

[4] Parte a casei rezervată femeilor. (în arabă, în orig.)

[5] Fes. (în arabă, în orig.)

urmă. Îi plăcea la nebunie casa şi, privindu-l cum se juca şi explora în timp ce paznicii muzeului se uitau la el cu bunăvoinţă, m-am trezit întrebându-mă: şi dacă am fi păstrat-o?

Dar asta nu este povestea mea. E o poveste ivită dintr-o cutie; un cufăr învelit în piele care a călătorit de la Londra la Cairo şi înapoi. Care a stat mulţi ani în debaraua unui apartament din Manhattan, apoi a găsit din nou calea de întoarcere şi a poposit pe podeaua livingului meu, aici, în Cairo, în primăvara anului 1997. E povestea a două femei: a lui Isabel Parkman, americanca, femeia care mi l-a adus, şi a Annei Winterbourne, englezoaica, străbunica ei, căreia i-a aparţinut la început. Şi dacă mă amestec în ea, o fac doar aşa cum a făcut-o şi bunica mea acum un veac, când a spus povestea iubirii fratelui ei.

Zi după zi am despachetat, am desfăcut, am dezlegat. Am stat pe podea împreună cu Isabel şi ne-am minunat de eleganţa pliseurilor de pe rochiţa de bebeluş pe care am găsit-o, de fineţea mărgelelor şiragului de mătănii din lemn de santal eliberate din geanta lor de catifea, de lustrul suporturilor de lumânare din sticlă. I-am tradus pasaje din tăieturile din ziarele arăbeşti. Am vorbit despre timp şi iubire, despre familie şi pierdere. Am dus jurnalele şi hârtiile în dormitor şi am citit şi răscitit cuvintele Annei. Aproape că le ştiu pe de rost. Îi aud vocea şi o văd în miniatura din medalion: portretul mamei căreia îi semăna atât de mult.

La masa de sub fereastră, am potrivit cheia din geanta de pâslă în încuietoarea delicată a jurnalului maro, am răsucit-o şi m-am trezit dintr-odată într-o toamnă englezească din 1897, iar sufletul zbuciumat al Annei stă deschis în faţa mea:

> *...şi totuşi, îl iubesc cu-adevărat, în sensul că îi doresc numai binele şi dacă mi-ar sta în putere să-i ofer* o *soartă mai fericită şi mai multă mulţumire în suflet, aş face-o din toată inima, aş face totul cu un entuziasm plin de voioşie... Dar, ca să fiu dreaptă,*

trebuie să spun că am încercat. Înţelegerea mea – în special în ceea ce priveşte bărbaţii – este, prin forţa lucrurilor, limitată. Însă în limitele ei am încercat din răsputeri – încerc din răsputeri – să fiu o soţie şi o tovarăşă credincioasă şi iubitoare...

Nu e aşa cum am crezut că va fi când eram fată – doar acum doi ani – când stăteam lângă pavilion şi îl urmăream, iar sufletul mi se umplea de bucurie când arunca zâmbind câte o privire în direcţia mea după o alergătură bună sau când călăream împreună şi piciorul lui îl atingea pe al meu.

Schimbă crichetul cu fotbalul şi aş putea fi eu în locul ei. Ar putea fi Arwa sau Deena sau oricare din fetele cu care am copilărit aici, în Cairo, în anii ’60. Ce importanţă are un veac – sau un continent?

Cât de dureros, acum mai mult ca niciodată, simt lipsa mamei mele. Şi totuşi nu aş putea spune că Edward s-a schimbat. Nicidecum. Îmi arată aceeaşi curtoazie pe care o credeam promisiunea lucrurilor minunate ce aveau să vină, vestitoarea unei afecţiuni strânse şi a unei intimităţi a minţii şi spiritului.

Suntem cam pe la jumătatea jurnalului, care a trecut deja bine de începuturile sale de fată, când Anna se pregătea să scrie cronica unei vieţi fericite de femeie căsătorită – începuturi mişcătoare prin presupunerea unei ordini, a unui tipar previzibil în desfăşurarea lui.

Mama e tot timpul în mintea mea. Mai mult chiar decât tatăl meu drag – deşi mă gândesc mult şi la el. Mă întreb cum erau împreună. Nu reuşesc să mi-i amintesc împreună. Până când a murit, nu mi-am amintit-o decât pe ea. Iar în amintirea mea e înconjurată întotdeauna de lumină. O văd călărind – iute; întotdeauna la trap sau la galop. Şi râzând: la masă, în timp ce dansa, când intra în camera copiilor,

când mă ţinea în faţa ei în şa şi mă învăţa cum să mânuiesc frâiele. Mi se pare că tata a început să existe pentru mine abia când aveam nouă ani – când ea a murit. Mi-l amintesc jelind-o. Plimbându-se prin grădină sau stând în bibliotecă. Întotdeauna blând şi iubitor cu mine, însă trist. Nu mai existau dansuri, dineuri la care să cobor în pijamale ca să fiu sărutată de noapte bună. Sir Charles venea adesea să-l vadă. Şi vorbeau despre India şi despre Irlanda, despre regină şi despre canal, despre Egipt. Discutau despre rebeliune, bombardament, proces. Dar nu vorbeau niciodată despre mama.

L-am întrebat pe sir Charles, acum câteva luni, după înmormântarea tatei, despre mama. L-am întrebat cum erau ea şi tata împreună. Fuseseră fericiţi? Iar el, părând oarecum surprins, a spus: „Aşa îmi închipui, draga mea. Era o femeie minunată, iar el era un adevărat gentleman". Sir Charles nu vorbeşte prea mult despre lucruri intime. Se simte mai fericit pe făgaşul mult mai sigur al vieţii publice. Deşi „fericit" e un cuvânt nepotrivit, fiindcă e foarte nemulţumit de viaţa publică şi a fost într-o dispoziţie proastă la festivităţile Jubileului din iunie. Acum două săptămâni ne aflam în Saighton, în vizită la George Wyndham, şi am luat cina acolo împreună cu Dick Grosvenor, Edward Clifford, Henry Milner, John Evelyn şi lady Clifden. S-a pus întrebarea dacă popoarele barbare aveau dreptul să existe, George susţinând – pornind de la Darwin şi supravieţuirea celui mai adaptat – că nu-l aveau, iar restul invitaţilor fiind cam de aceeaşi părere. Sir Charles era foarte mânios şi a pus capăt discuţiei spunând (oarecum cu tărie) că Imperiul Britanic a făcut atâta rău atâtor oameni, încât merita să piară şi atunci ar fi prea târziu ca să mai spui sau să mai faci ceva. Edward a rămas, în cea mai mare parte a timpului, tăcut, fiindcă, îmi închipui, era într-adevăr de acord cu grupul mai tânăr, însă avea grijă să nu-şi jignească

tatăl. Singurul aliat al lui sir Charles a fost John Evelyn, care şi-a anunţat intenţia de a-şi trimite fiul pe Nil, către izvor, ca să „înveţe araba, să ţină un jurnal şi să-şi însuşească deprinderea de a observa şi de a se baza pe propriile opinii şi de a nu asimila principiile şoviniste“. Mi-aş dori – dacă nu e o dorinţă prea păcătoasă –, mi-aş dori să fiu eu fiul acela.

Edward vine din când în când în camera mea şi e tandru şi afectuos când pleacă. Am crezut mult timp că era un semn al firii mele capricioase faptul că în asemenea ocazii eram copleşită de emoţii şi impulsuri atât de contradictorii prin natura lor, încât mă simţeam ca o fiinţă lipsită de raţiune: plângeam cu capul înfundat în perne, mă plimbam încoace şi-ncolo prin cameră, deschideam ferestrele ca să pătrundă aerul rece al nopţii în cameră, mă aplecam peste pervaz şi îmi doream – Dumnezeu să mă ierte – să nu fi avut o constituţie atât de robustă, încât să nu pot să mă molipsesc de o răceală fatală şi să pun capăt nefericirii mele. Adesea, dimineaţa, ajunsesem să-mi pun comprese reci pe ochi pentru ca nicio urmă de durere necuviincioasă să nu se zărească pe chipul meu când coboram la micul dejun.

M-am întrebat dacă a sesizat vreo umbră a acestei nelinişti sufleteşti, pentru că aş fi fost bucuroasă să-l liniştesc şi să-l consolez cât de bine m-aş fi priceput, însă, fiindcă pleca întotdeauna atât de repede şi cu atâta aparentă nepăsare, am ajuns la concluzia că neliniştile acelea erau numai şi numai ale mele şi că izvorau dintr-o slăbiciune a naturii mele feminine şi m-am străduit – mă străduiesc – să mi le stăpânesc şi să le înving. În acest scop am născocit diverse stratageme mărunte, dintre care cea mai reuşită a fost aceea de a lăsa mici treburi neterminate la îndemână. Când soţul meu se ridică din pat, mă ridic odată cu el şi îl conduc până la uşă ca să îi urez noapte bună şi, după ce închid uşa, mă întorc imediat la desenul meu sau la cartea mea până când sunt

sigură că sentimentele ticăloase au trecut şi că pot să ridic capul în siguranţă.

Jurnalul nu mi-e de niciun ajutor în asemenea ocazii, fiindcă n-ar face decât să încurajeze exprimarea acestor emoţii care mă ameninţă şi pe care trebuie să le alung. Nu pot să cred că e fericit.

2

„O, ce lucru nepreţuit şi încântător e începutul unei iubiri!“

Aphra Behn, c. 1680

Cairo, mai 1997

Isabel îmi oferă doar frânturi din povestea ei. Îmi spune cum l-a cunoscut pe fratele meu. O versiune searbădă, pentru public, pe care, pe măsură ce ajung s-o cunosc, pe măsură ce ajung să mi-o închipui tot mai bine, o completez eu însămi. Isabel gândeşte în imagini: când vorbeşte, văd unduirea luminii ce scaldă masa veche de stejar…

New York, februarie 1997

Lumina se unduieşte pe masa veche de stejar, scoţând la iveală fibrele mai întunecate ale lemnului şi apoi lăsându-le în umbră. În mijlocul ei străluceşte un bol în care plutesc trei lumânări, asemenea unor nuferi galbeni, răsfiraţi.

— M-am gândit că poate seamănă cu aniversările, spune Isabel.

Vocea ei are acel tremur uşor, dar profund pe care l-a remarcat în ultima vreme. Nu ştie dacă altcineva îl poate auzi. Nu ştie de unde vine. Aşază cu grijă furculiţa pe farfurie.

— Vreau să zic, spune uitându-se în jos, privindu-şi degetele care se odihnesc încă pe furculiţă, ştiţi cum e în copilărie, când fiecare aniversare are o semnificaţie uriaşă? Ridică privirea. Da, e încă atent la ea. Îţi închipui chiar, continuă încurajată, că după o aniversare totul va fi într-un fel diferit, că *tu* vei fi diferit; că o să fii *nou…*

— Şi după asta…

— Şi după asta, mai târziu – ridică din umeri – îţi dai seama că nu e aşa.

— Fată dragă… mă ierţi, domnişoară dragă, nu se poate să ştii asta de pe acum.

Flirtează cu ea? Se lasă pe spate, cu o mână pe masă şi un braţ întins pe spătarul scaunului. Dincolo de bolul luminos, femeia cu care a venit se întoarce râzând spre

Rajiv Seth. O perdea de păr castaniu-roşcat îi cade pe faţă, ascunzându-i-o. Fratele meu se joacă cu piciorul paharului de vin; dosul mâinii îi e acoperit cu un păr negru, fin. Se uită ţintă la el: chipul lui îi e atât de cunoscut de la televizor şi din ziare. Îl urăsc, dar nu se pot sătura de el. Când dirijează, o groază de lume stă la coadă să-l vadă, ca la premiera unui film de Spielberg. „Maestrul Molotov“, aşa l-au poreclit, „Dirijorul Kalaşnikov“. Dar lumea care se îmbulzeşte în faţa caselor de bilete îl iubeşte. Acum ochii lui întunecaţi, adânciţi în orbite sticlesc pironiţi asupra ei. Râde de ea.

Din capul mesei Deborah strigă:

— Mai vrea cineva salată?

Se aude un zăngănit general de tacâmuri şi de farfurii schimbate şi după o clipă Deborah zice:

— Mă duc să aduc îngheţata.

Louis, partenerul ei, oftează şi ea îi aruncă un zâmbet.

Isabel se ridică şi, deşi Deborah îi spune „Stai jos, stai jos, mă ocup eu“, ia farfuria ei şi pe-a lui şi le duce la bucătărie.

— Nu-i aşa că e un scump? şopteşte Deborah printre oalele strălucitoare de alamă, tigăi şi strecurători.

— Da, e într-adevăr superb, e de acord Isabel, neprefăcându-se că nu ştie la cine se referă Deborah. Şi e abordabil. Cine e doamna?

— Samantha Metcalfe, spune Deborah. Predă la Universitatea de Stat de aici.

— Ea e… sunt… împreună?

Deborah se strâmbă, sprijinindu-se de frigider.

— Pentru moment, presupun că da. De ce? Se îndreaptă şi îi zâmbeşte cu subînţeles lui Isabel. Interesată?

— Poate.

— Are cincizeci şi cinci de ani, spune Deborah punând două boluri mari de îngheţată pe tavă. Şi…

— … e destul de bătrân ca să-ţi fie tată, o completează Isabel zâmbind. Chiar are legături cu teroriştii? o întreabă.

Deborah ridică din umeri şi aranjează vafele pe un platou de porţelan albastru.

— Cine ştie? Totuşi aş fi surprinsă. Nu arată a terorist.

Isabel ia bolurile şi o urmează pe Deborah afară din bucătărie.

Când se aşază, el se întoarce spre ea.

— Nu râdeam de tine, să ştii.

Ochii îi zâmbesc încă.

— Nu?

— Nu, pe cuvânt. Pe cuvânt. Doar că păreai atât de solemnă.

— Păi…

— Deci continuă. Îmi vorbeai despre aniversări.

— Ce voiam să spun e că – ei bine, pentru noi, e abia a treia oară când vedem sosind un nou secol. Şi nu am mai avut niciodată parte de un mileniu. Deci poate că suntem…

— Ca nişte copii mici? S-a mai spus.

— Ce? Ce s-a mai spus?

Louis se apleacă peste masă, din dreapta lui Isabel, şi fruntea înaltă îi luceşte în lumina lumânărilor. E mândru că cheleşte şi îşi poartă părul negru pieptănat pe spate ca spaniolii.

— Nu poţi să faci aşa ceva! strigă Deborah.

— Ce nu pot să fac? întreabă Louis.

— Să te bagi aşa într-o discuţie. Aici nu suntem pe Wall Street. Suntem…

— De ce nu? Nu era o discuţie intimă. Era o discuţie intimă?

— Nu, nu, nu era, spune Isabel. Tocmai spuneam că toată agitaţia asta în jurul mileniului…

— O, nu, *nu* mileniul, spune Laura, ducându-şi mâinile la cap; mileniul, mileniul, oriunde te învârţi, dai peste mileniu. Credeam că nu vrei să te ocupi de proiectul despre mileniu.

— Ce faci? întreabă Louis. Credeam că trebuie să termini…

— A mai adăugat o opţiune… începe Laura.

— Dar tocmai asta e ideea, spune Isabel. Cred că e posibil ca mileniul să conteze pentru noi doar pentru că suntem foarte tineri… ca ţară, vreau să zic. Poate ar fi

interesant de văzut ce cred oamenii dintr-o ţară cu adevărat veche despre el.

— E un punct de vedere, admite Deborah.

— India, spune Louis. Poate Raji e în stare să te ajute în privinţa asta. Raji?

Capul bărbos se întoarce de la conversaţia cu Samantha.

— Ce crede India despre mileniu? întreabă Louis.

— De ce n-o întrebi pe ea, frate?

Un tremur în colţul buzelor, însă ochii nu zâmbesc.

— Haide, Louis, ai destulă minte ca să nu te bagi în chestia asta, spune Deborah.

— E al naibii de misterios, spune Louis.

— Haideţi să bem cafeaua în living, spune Deborah ridicându-se.

— Ce vrei să faci? o întreabă el când intră în living.

— Mă gândesc să mă duc în Egipt. Să văd ce cred cei de-acolo despre mileniu.

— În Egipt? De ce în Egipt? De ce nu la Roma? Aia e o ţară într-adevăr veche.

— Da, dar Egiptul e şi mai vechi. E ca şi cum ai reveni la începuturi. Şase milenii de istorie imortalizată.

— Şi ei sărbătoresc mileniul? Vrei frişcă? Deborah îi întinde lui Isabel o ceaşcă de cafea şi aşteaptă, ţinând la îndemână bolul de argint cu frişcă. Nu respectă calendarul musulman?

— Le respectă pe amândouă, spune el. Şi au şi un calendar copt[6].

— Ştiu că sărbătoresc Anul Nou de două ori, spune Isabel, turnându-şi câteva picături de frişcă şi întinzându-i bolul lui Deborah.

— Orice scuză e bună ca să te distrezi. Zâmbeşte. Nu vreau cafea, mulţumesc. Trebuie să plecăm curând.

— Mă întreb, se aventurează Isabel, dacă mi-ai putea da unele indicii. Am mai fost acolo, dar asta s-a întâmplat

[6] Cea mai drastică persecuţie a creştinilor în Egipt a avut loc în timpul domniei împăratului roman Diocleţian. Biserica Coptă a adoptat anul venirii lui la putere, 284, ca an de început al unui nou calendar: Timpul Martirilor.

demult şi nu am păstrat legătura cu nimeni.

— O, cred că îţi vei da seama că oamenii îşi amintesc de tine…

— Uite, vezi, din nou râzi de mine.

— Nicidecum, draga mea. Sunt sigur că le-ai lăsat o impresie puternică. Ce treabă aveai pe-acolo?

— Am făcut un an de şcoală în străinătate prin clasa a unsprezecea…

— Nu-i aşa că apartamentele astea sunt pur şi simplu adorabile? îi întreabă Laura alăturându-li-se.

— Sunt atât de elegante.

— Asta e frumos, spune Isabel. Şi îmi plac pereţii roşii.

Se uită cu toţii la încăperea înaltă, boltită.

— Sună-mă, îi spune fratele meu lui Isabel. Vrei să mă suni? Am să mă gândesc la câţiva oameni pe care poţi să te duci să-i vezi. Uite, hai să-ţi dau numărul meu. Se scotoceşte prin buzunare. Ai cumva o carte de vizită sau o bucată de hârtie sau ceva?

Ea caută în geantă şi îi întinde un carneţel alb. El scoate capacul stiloului şi mâzgăleşte numărul cu cerneală neagră.

— Poţi să descifrezi scrisul? Când vrei să vorbim? Ai un termen limită?

— Da, spune Isabel. Iminent.

— Bine. Sună-mă. Vorbim.

Se întoarce din nou spre ea.

— Cum ajungi acasă? Putem să te lăsăm undeva?

— E în regulă, spune Isabel. Stau lângă Central Park, pe partea cealaltă. Am aranjat cu un taximetrist să mă ducă.

Cerul reflectă luminile oraşului în ferestrele ei şi cine ştie ale câtor altora. Isabel îşi aruncă pantofii şi rămâne în picioare, uitându-se afară peste vârfurile pâlcurilor de copaci de dedesubt. Dacă ar deschide fereastra şi s-ar apleca peste pervaz, ar vedea, dincolo de întuneric, luminile de la Plaza şi apoi în jos, pe Fifth Avenue, unde – îşi închipuie doar sau chiar zăreşte o sclipire acolo unde sunt vitrinele de la Tiffany’s? Tentată să deschidă

fereastra, pune mâna pe mâner, însă e o noapte îngheţată de februarie, aşa că se întoarce în cameră şi aprinde una din veiozele de pe masă. După doi ani e încă fascinată de libertatea de-a nu fi jumătatea unui cuplu, de plăcerea de-a se întoarce acasă, la tăcere, de faptul că nu e nevoită să se simtă uşurată că lui Irving i-a plăcut seara aceea sau să se revanşeze faţă de el dacă nu i-a plăcut – de absenţa resentimentelor din viaţa ei.

E trecut de miezul nopţii şi totuşi e încă plină de energie. Traversează camera până la birou şi verifică robotul. Nimic. Nimic nici pe computer sau pe fax. Se îndreaptă spre un raft şi scoate *Who's Who:*

> Ghamrawi, Omar A. Fiul lui Ahmad al-Ghamrawi şi Maryam, fostă al-Khalidi; *născ.* pe 15 septembrie 1942, în Ierusalim; educ. la Corneli University, New York şi… instruit de… Pianist *de carieră,* dirijor şi scriitor; debut la Filarmonica din New York în 1960… turnee… *The Politics of Culture,* 1992, A *State of Terror,* 1994, *Borders and Refuge,* 1996…

Treizeci şi şapte de ani de muzică şi cinci ani de cuvinte. Şi abia în aceşti ultimi cinci ani a ajuns să se vorbească despre el. În dormitorul ei, dă drumul la televizor şi îl prinde pe Jerry Springer punctând, aducând argumente: *„Tu* i-ai născut copilul – tu i-ai întins o cursă în mod *deliberat…*" O femeie corpolentă, pe faţa căreia rimelul se scurge odată cu lacrimile, îi răspunde ţipând: „El trebuie să fie *serios…"* Isabel apasă pe Mute, intră în baie şi răsuceşte robinetele.

Cu părul prins în creştetul capului cu o clamă uriaşă în formă de fluture, ceafa sprijinită de un prosop răsucit, ochiurile de apă de un verde pal lucind printre dealuri moi de spumă, îşi ridică picioarele peste marginea căzii şi îşi lasă braţele să plutească, aşezându-se în poziţia ei preferată. Îi trece automat prin minte că ar fi frumos să pună şi nişte muzică, însă alungă imediat gândul. De câte ori nu a pus un disc şi după câteva minute a început s-o

enerveze? Şi apoi a fost nevoită să lipăie cu picioarele ude până în dormitor, ca să-l oprească înainte s-o scoată din minţi. Nu poate folosi telecomanda din pricina poziţiei combinei. Nu, o să stea acolo în tăcere, iar când va simţi nevoia să o rupă, o să-şi schimbe poziţia, iar pleoscăitul slab al apei îi va oferi sunetul pe care simte nevoia să-l audă.

Ar fi prea devreme dacă l-ar suna mâine?

Degete de faraon, spunea odată Irving, pe vremea când mai vorbea încă despre degetele ei de la picioare – despre ea. Degete lungi, drepte, egale, care ar fi putut aparţine oricăreia dintre siluetele înfăţişate din profil în basoreliefuri şi fresce, doar că ale ei erau albe, nu maronii. Le răsfiră şi se încruntă, concentrându-se asupra unghiilor îngrijite, pătrate, date cu un singur strat de lac alb sidefat. Nu e scorojit; mai rezistă poate vreo două-trei zile. Şi de altfel e iarnă, cine o să le vadă oricum? Îşi lasă piciorul să cadă, afundându-se şi mai mult în apă. Degete numai bune la aşa un nume. Tatăl ei i-l explicase. Isa Bella: Isis cea Frumoasă. „Deci vezi“, spusese el în acea zi de vară, în pădurea ce se întindea în spatele casei din Connecticut, „porţi numele primei zeiţe dintre toate zeiţele, mama Dianei, mama lumii“. Mergea alături de el, ţinând un băţ lung, bifurcat la capăt, absorbită de o sarcină divină: întinzându-l, aşteptând să tremure, să-i spună că găsise apă, acolo, sub pământul acoperit de iarbă. Şi apoi în leagăn, când el o împingea, iar ea se ridica tot mai sus şi mai sus cu fiecare avânt, în minte i s-a înfiripat un cântec: „Isa-Bella, Isa-Bella…“

Marcând curgerea timpului cu mici pleoscăituri în apă, Isabel se lasă în voia amintirilor cu tatăl ei, mâna ei mică ocrotită într-a lui, strânsoarea caldă, picioarele lor împroşcând cu picuri de apă când merg de-a lungul plajei din Maine – mama ei, puţin mai departe, neliniştită, aproape ţinându-şi respiraţia, temându-se că, dacă se va destinde o clipă, dacă o va scăpa din priviri, fetiţa aceea îi va fi răpită, aşa cum îi fusese răpit celălalt copil. Jasmine Chirol Cabot nu a încetat niciodată să jelească moartea

fiului ei; s-a agăţat de aniversări, de hiturile lui Buddy Holly, de fotografii. Isabel crescuse cu un frate mai mare cu şaisprezece ani decât ea, care avea pururea paisprezece ani şi care întorcea o clipă privirea de la peştele din mână, de la mingea din aer, de la panta acoperită de zăpadă din faţă, ca să se uite la aparatul de fotografiat. Un frate absent.

Ar fi prea devreme dacă l-ar suna mâine?

Alunecă pe de-a-ntregul în cadă, cu clama în formă de fluture cu tot, până când apa se închide deasupra feţei ei şi simte cum o furnică pielea când apa i se strecoară prin păr.

3

„Orice s-ar întâmpla, acum
Noi avem mitraliera, iar ei nu.“

Hilaire Belloc, 1898

Cairo, mai 1997

Sunt obsedată de jurnalul Annei Winterbourne. A devenit la fel de reală ca Dorothea Brooke. Trebuie să umplu golurile, să aflu cine sunt oamenii despre care vorbeşte, să pictez decorul în mijlocul căruia îşi trăieşte viaţa aici, pe pagina din faţa mea.

Mă duc la biblioteca de la Consiliul Britanic, la Dar al-Kutub[7], la standurile cu cărţi la mâna a doua, deşi au fost mutate din Sur el-Azbakiyya sus, la Darrasa şi nu mai e atât de plăcut să le răsfoieşti. Îi scriu chiar fiului meu, la Londra, şi îi cer tăieturi din numere mai vechi din *The Times.*

Şi pun fragmentele poveştii cap la cap.

Londra, octombrie 1898 – martie 1899

Lumina nu seamănă cu nimic din ce i-a fost dat să vadă Annei. Zi după zi o atrage, făcând-o să revină. Zi după zi se risipeşte pe covoarele bogate, pe podelele de piatră sau de marmură, pe rogojini. Se revarsă prin parmalâcul de lemn, trasându-i modelele pe pereţii acoperiţi cu mozaicuri, pe uşile incrustate şi pe faldurile ţesăturilor, luminând florile şi feţele, mâinile întinse sau încrucişate.

Anna se uită în jos, la mâinile ei, încrucişate strâns în poală: verigheta strălucind stins pe pielea albă, încheieturile ca nişte moviliţe de un alb şi mai intens. Îşi descleştează mâinile, întinde degetele şi îşi aşază din nou mâinile, uşor desfăcute, pe genunchi.

Nu mai e deloc în apele lui. Am mai auzit fraza asta şi iată că acum e rândul meu să o folosesc. Edward, soţul meu, nu e în apele lui.

Şapte luni în şir am urmărit, împreună cu sir

[7] Biblioteca Naţională a Egiptului.

Charles, toate ştirile despre evenimentele din Sudan. Şapte luni în şir m-am rugat să fie în siguranţă şi să se întoarcă teafăr şi nevătămat. Şi acum că s-a întors, abia dacă îl mai recunosc. A slăbit şi, deşi faţa îi e rumenită de soarele sudului, parcă un fel de paloare se ascunde dedesubt.

Domnul Winthrop l-a consultat şi a zis că s-a molipsit de vreo molimă de la tropice şi că o să se facă bine iarăşi, dar că are nevoie de linişte, mâncare hrănitoare şi, mai târziu, de mişcare. La insistenţele lui (ale domnului Winthrop), ies în fiecare zi la plimbare ca să iau aer. Şi m-am obişnuit să merg la muzeul South Kensington, un loc foarte frumos şi liniştitor unde am dat peste nişte picturi ale domnului Frederick Lewis. Au o frumuseţe atât de luminoasă, că în prezenţa lor mă simt ca şi cum o mână blândă mi-ar mângâia sufletul.

Pe un pat jos, sprijinită de un maldăr de perne, e întinsă o femeie care doarme. Deasupra ei atârnă o perdea lată, prin al cărei verde strălucitor şi tremurător se pot desluşi umbrele fluide ale obloanelor sculptate şi, dincolo de ele, lumina. O rază de soare – dinspre fereastra deschisă de deasupra capului ei – scoate din penumbră faţa şi gâtul femeii adormite, combinezonul crem pe care îl lasă la vedere nasturii descheiaţi ai corsajului. O mică amuletă îi străluceşte la gât. Anna se uită la ceas: mai are încă zece minute.

Astăzi l-am găsit pe sir William Harcourt în holul de la intrare, luându-şi la revedere de la Edward şi de la sir Charles. Sir Charles, strângându-i de mai multe ori mâna, a spus (în obişnuitul lui stil vehement) că era o zi tristă pentru Anglia când un om ca sir William îşi dădea demisia de la conducere din cauza convertirii partidului la imperialismul şovinist. A vorbit cu asprime despre Rosebery şi despre Chamberlain, numindu-i oameni ai războiului, iar sir William a spus

că acela era spiritul vremii şi că îmbătrânise prea mult ca să mai lupte împotriva lui. Edward a devenit foarte agitat şi s-a retras în camera lui. A refuzat să mă lase să stau cu el sau să-i aduc ceai.

Au trecut deja opt săptămâni de când Edward s-a întors din Sudan şi, aş fi crezut, destul timp ca să se facă bine din nou, însă mă tem acum că râul care îi îmbolnăveşte trupul e de fapt o boală a spiritului. Nu vrea să discute nimic important cu mine şi abia răspunde când îi vorbesc despre lucruri obişnuite. Stă nepăsător în bibliotecă ore în şir şi totuşi tresare când cineva intră brusc, aşa că am învăţat să fac un mic zgomot înainte de-a intra în cameră şi o întreagă tevatură din apăsarea clanţei. Nu suportă să audă zăngănitul ceştii de ceai pe farfurioară…

Aşadar Arma şi-a făcut un obicei din a pune şerveţele de muselină împăturite sub ceşti. Ştie că nu îşi va bea ceaiul, însă acceptă ceaşca din mâna ei şi îi îngăduie să-l viziteze – nu, îi îngăduie să stea în aceeaşi cameră, pentru că nu se poate spune că ar fi într-adevăr cu el. Nu reuşeşte, de pildă, să-şi dea seama ce gânduri îi trec prin minte în clipa asta. Doar că nu sunt gânduri prea fericite – nici măcar liniştitoare. Stă drept în scaunul mare, cu halatul de lână gri legat cu grijă în talie, părul pieptănat pe spate, mustaţa ascunzându-i buza de sus, buza de jos crispată. Ochii lui fixează un obiect aflat în spatele umărului ei stâng, apoi se îndreaptă spre fereastra ascunsă de perdea, apoi spre podea. Nu-i întâlnesc niciodată pe-ai ei. Un muşchi i se zbate din când în când pe obrazul ras cu grijă. Aşteaptă ca formalitatea asta cu băutul ceaiului să se termine pentru ca ea să-l lase singur.

— Edward, spune Anna, am vorbit cu domnul Winthrop şi a fost de acord că o schimbare a aerului ţi-ar putea face bine.

— Nu.

— Edward dragă, am putea merge la Horsham pentru câteva zile. Poţi să călăreşti, să stai la aer…

— Nu, Anna. Nu merg nicăieri. Tot nu se uită la ea, dar strânge mai tare braţul scaunului şi, deşi nu ridică tonul, vocea îi e mai înaltă cu o notă. Nu vrei să înţelegi odată? Nicăieri. Dacă vrei tu să mergi…

— Dar, Edward, nu-mi doresc nimic pentru mine. Am crezut doar…

— Să nu vorbim despre asta. Nu am nici poftă, nici putere…

— Te rog, dragul meu, linişteşte-te.

Anna pune ceaşca jos şi se ridică, aplecându-se asupra lui. Îşi pune mâna pe a lui, încercând să-şi strecoare degetele între palma lui şi braţul scaunului. Nereuşind, îşi lasă pur şi simplu mâna peste a lui.

— Nu trebuie să te enervezi. Nu trebuie să faci nimic dacă nu vrei. Nu-mi doresc decât să te ajut; să te ajut să-ţi revii. Te rog, dragul meu, nu vrei să-mi spui ce pot să fac?

Neprimind niciun răspuns, Anna se apleacă mai tare şi îşi lipeşte buzele şi obrazul de fruntea lui. E fierbinte şi puţin umedă. Edward Winterbourne mângâie mâna soţiei, aşezată peste a lui, şi şi-o retrage pe a sa.

— Te rog, Anna. Nu e nevoie să fii atât de îngrijorată. E doar o problemă de odihnă.

Anna stă în picioare alături de el. Ştie că nu i-ar plăcea să se aşeze din nou. Însă nu e doar o absurditate femeiască; sunt cu toţii îngrijoraţi. Servitorii îşi văd de treburi cu paşi înfundaţi. Vizitatorii lasă cărţi de vizită la care ea răspunde cu mesaje politicoase, spunând că Edward e indispus pentru moment, însă de îndată ce se va simţi mai bine… Tatăl lui e foarte îngrijorat, furios chiar. Ieri după-amiază a intrat în bibliotecă şi l-a găsit vorbind cu majordomul. Când a auzit-o intrând pe uşă, a înaintat şi i-a luat mâinile într-ale lui.

— Ah, Anna. Tocmai l-am rugat pe Wilson să scoată toate gloanţele din puşti. Doar o măsură de prevedere, înţelegi. Nu are niciun sens să laşi toţi plumbii ăia să zacă pe-aici. Ce crezi?

— Da, desigur, sir Charles, a încuviinţat ea. Nu e nicio nevoie.

Şi când Wilson a ieşit din cameră şi a închis uşa în urma lui, a lăsat teama să i se citească în voce şi în privire.

— Doar nu credeţi, nu-i aşa?

— Nu, nu. Sigur că nu. Sigur că nu. S-a îndepărtat de ea, silueta ţeapănă a soldatului îndreptându-se cu paşi mari spre capătul mesei din bibliotecă. Sper că nu te superi, draga mea… A arătat înspre cizme. Am venit pe neaşteptate de la călărie, înţelegi.

Anna a clătinat din cap. Pe jumătate întors, s-a oprit şi a lovit cu pumnul în spătarul unui scaun.

— Pentru numele lui Dumnezeu! Mă ierţi, draga mea, dar îmi vine să-l bat cu biciul. Dacă nu avea destul curaj pentru aşa ceva, ce l-a împins să se ducă? El a cerut însărcinarea asta – doar nu era să-l refuze.

— Credea că procedează corect.

Şi totodată, şi-a zis, voia acţiune, aventură, un ţel, o misiune…

— I-am spus totuşi. I-am spus că nu era un război cinstit. Era un război născocit de politicieni, un război care să o mulţumească pe văduva aceea atât de satisfăcută de imperiul ei londonez… Ah, ce rost are?

A tăcut, iar Anna s-a apropiat de el. Împreună, s-au uitat pe fereastră la copacii care se întunecau în piaţa tăcută. S-a întors spre ea.

— Ar trebui să mai ieşi din casă, draga mea. Pentru o femeie tânără, asta nu-i viaţă.

— Dar ies, sir Charles. Ies o oră în fiecare zi. Domnul Winthrop a spus că trebuie. A spus că trebuie neapărat să mă plimb şi să iau aer. Ies în fiecare zi la trei şi nu mă întorc până la ora patru. Lui Edward îi place să se odihnească atunci, înţelegeţi…

— Dar eşti cam trasă la faţă, Anna, draga mea.

A apucat-o de bărbie şi la acea atingere blândă a simţit cum îi dau lacrimile – aşa cum simte şi acum.

— Edward dragule, vrei ceva? Pot să-ţi aduc ceva?

— Cred că ar trebui să mă odihnesc puţin.

Ruşine, ruşine, Anna. Să-ţi plângi de milă acum,

într-un asemenea moment. Toate gândurile tale ar trebui să fie îndreptate spre el, devotate lui. El e cel care are nevoie de linişte şi nu o poate găsi.

Cât de diferită e această întoarcere acasă de aceea a tatălui său, pe vremea când eram doar o copilă de zece ani, părăsită de curând de mama ei, şi stăteam pe un colţ al covorului din fumoar, studiind harta Egiptului pe care mi-o dăduse sir Charles, şi îl ascultam povestindu-ne cum îl învinseseră pe Urabi[8] *şi cuceriseră Tel el-Kebir. L-am auzit vorbind despre eroism şi trădare, despre politică şi obligaţii şi i-am simţit furia faţă de sarcina care i se încredinţase.*

Însă Edward nu vrea să vorbească şi mi-e frică. Nu am îndrăznit să dau glas acestui gând, însă mi-e teamă că suntem în puterea unui lucru rău – că soţul meu e în puterea unui lucru rău, ceva care nu-l lasă să se scuture de boală şi să-şi revină.

Caroline Bourke îmi spune că sir William Butler, întâlnindu-se cu generalul Kitchener când a ajuns la Dover, i-a zis: „Ei bine, dacă nu aruncaţi un blestem asupra Imperiului Britanic pentru tot ce-aţi făcut, atunci nu mai există adevăr în sânul creştinătăţii". Iar Kitchener s-a uitat pur şi simplu la el. Am întrebat-o ce voia să spună.

Ce altceva au mai făcut în afară de a cuceri Sudanul şi a restabili ordinea? *Iar ea a spus că nu ştia – însă cu nişte priviri atât de întunecate, încât m-au umplut de presimţiri sumbre. Îmi doresc să-mi pot întreba soţul ce înseamnă, fiindcă simt instinctiv că asta e cheia spre ceea ce îl îmbolnăveşte, însă mi-e teamă. S-a schimbat atât de mult, iar acum nu e în stare să mănânce nimic în afară de cea mai limpede supă şi câteva coji de pâine.*

Anna se ridică şi se plimbă încet prin galerie, oprindu-se

[8] Ahmed Urabi (1841-1911) - ofiţer şi apoi general de armată care, în 1879, s-a revoltat împotriva conducătorului Egiptului *(Khedive)* şi a dominaţiei europene în Egipt. (n. t.)

în faţa unui bătrân cu barbă şi turban de un alb intens pe fundalul peretelui auriu de cărămidă pe care sunt atârnate foi albe de hârtie cu înscrisuri. În faţa lui, pe podea, înveşmântaţi în nuanţe vii de roşu şi albastru, stau copiii pe care îi învaţă. O pisică vărgată de razele soarelui zace tolănită pe o pernă verde, uitându-se la o pereche de porumbei care ciugulesc grăunţe presărate pe o rogojină. În cadrul uşii pe jumătate deschise, cel mai mic dintre copii se codeşte să intre.

Pe stradă, Anna grăbeşte pasul. E ora patru şi lumina păleşte repede.

L-am dezamăgit. Îl dezamăgesc negreşit şi repetat. Dacă aş putea găsi cheia uşii închise a minţii lui, aş putea alunga toate spaimele care stau ascunse acolo. Şi s-ar face bine din nou.

Fiindcă ştiu că înăuntrul său există multe spaime şi că acestea sunt legate de misiunea la care a luat parte, care a culminat săptămâna asta, ceva mai devreme, cu semnarea Convenţiei din Sudan. Un eveniment care i-a înfuriat atât de tare pe sir Charles şi pe prietenii săi, încât au scris la The Times:

Domnule,

Ce s-ar spune în viaţa privată dacă un protector şi un mandatar care a luat asupra lui sarcina de a administra proprietatea unui minor ar lăsa proprietatea de izbelişte şi apoi ar intra în posesia ei, justificându-şi gestul prin lipsa ei de valoare? În 1884 am obligat guvernul egiptean să abandoneze Sudanul şi să-l lase în părăsire, iar acum, că s-a ivit ocazia, intrăm în posesia acestei ţări cu justificarea că nu aparţine nimănui. Este un comentariu asupra tonului epocii faptul că facem aşa ceva cu aprobarea aparentă a întregii lumi, morale şi religioase.

S-ar părea, de asemenea, conform convenţiei semnate de lordul Cromer şi Boutros Paşa, că punem în spinarea Egiptului costurile şi eforturile unui război

de recucerire care nu s-a încheiat încă şi tragem la răspundere bugetul lui pentru deficitele din Sudan.

Această invenţie, Imperiul Britanic, ne va compromite total poziţia de regat onest.

Ai dumneavoastră etc.

După câte îmi povesteşte sir Charles, George Wyndham i-a spus deschis că marile puteri au convenit că scopul operaţiunilor din Africa este acela de-a o civiliza în interesul Europei şi că pentru atingerea acestui ţel orice mijloace sunt bune.

Nu pot să cred că George voia într-adevăr să spună că „orice“ mijloace sunt bune – dar e subsecretar la Ministerul de Război şi este obligat să se dedice unor principii mai războinice decât crede sir Charles că ar fi potrivit.

Vreau să-l rog pe sir Charles să vorbească cu Edward despre Sudan şi să încerce să-i dezlege limba însă mă tem că sir Charles este prea nerăbdător şi prea schimbător din fire. Tatăl meu ar fi fost un om mai potrivit pentru o asemenea sarcină, căci era blând din fire...

Doamne Dumnezeule, iubite Doamne Iisuse, mă rog fără încetare pentru mintea şi sufletul soţului meu. E din ce în ce mai slăbit şi nu poate sau nu vrea să iasă din camera lui.

Caroline a venit în vizită şi mi-a povestit ce se zvoneşte: că oamenii lui Kitchener au profanat trupul Mahdi-*ului, pe care localnicii îl socotesc un om sfânt, şi că Billy Gordon i-a tăiat capul pentru ca generalul să-l poată folosi drept călimară. Nu poate fi adevărat, pentru că dacă e – încep să mă tem de-adevăratelea pentru Edward.*

Sir Charles îmi spune că Billy Gordon confirmă povestea cu tăierea capului, dar e furios că fapta îi e imputată – însă refuză să spună cine a făcut-o. Sir Charles nu a vrut să vorbească despre asta la început, însă când şi-a dat seama cât de multe ştiam deja, a

văzut că nu mai avea ce face şi că ar fi mai amabil din partea lui să mă lase să vorbesc cu el, fiindcă fără îndoială nu mai e nimeni altcineva cu care să pot vorbi despre asta.

O, cât îmi doresc, acum mai mult ca niciodată, ca mama mea iubită să fie aici! Fiindcă sunt sigură că m-ar sfătui într-un fel simplu, feminin cum să ajung la bietul meu soţ întemniţat. Nu am nicio confidentă în afară de Caroline Bourke şi ea, mă tem, pune interesul meu personal – aşa cum îl vede ea – prea mult la inimă ca să fie în stare să mă sfătuiască, spunându-mi cum pot să-mi ajut cel mai bine soţul.

Edward vomită acum tot ce-i dăm. Stomacul lui nu poate înghiţi mai mult de o ceaşcă de terci subţire şi îmi închipui că încearcă să se purifice de... tot felul de lucruri. Mă rog să prindă inimă, fiindcă Domnul veghează cu siguranţă asupra lui, aşa cum veghează asupra noastră, a tuturor, şi Dumnezeu judecă faptele oamenilor, însă cu siguranţă le judecă după minţile şi inimile lor, fiindcă altfel cum poţi distinge între o faptă şi alta? El va face fără îndoială această distincţie – însă Edward se îndepărtează tot mai mult.

Între timp, aflu că sora generalului Gordon s-a detaşat tot timpul de această expediţie. A spus că, dacă trebuie să-şi răzbune fratele, atunci nu vrea să fie răzbunat şi că e sigură că nici el nu şi-ar fi dorit-o deloc. Spune că ştie că *Mahdi* nu şi-a dorit ca generalul Gordon să moară, ci mai curând să trăiască pentru a-l putea preda în schimbul libertăţii lui ’Urabi Paşa, liderul exilat al răscoalei egiptene din 1882. Îi spune oricui vrea s-o asculte că fratele ei a fost printre primii care şi-au oferit serviciile când domnul Blunt a înfiinţat fondul pentru acoperirea cheltuielilor necesare apărării lui ’Urabi şi că zisese: „Aici sunt banii. Pun pariu că ’Urabi îi va restitui el însuşi în câţiva ani“.

Acum fiecare zi aduce cu sine noi spaime, iar Edward se simte din ce în ce mai rău, aşa că nu mă

pot hotărî să ies din casă, nici nu vreau, ci mă mulțumesc, în timp ce el doarme, cu o raită prin grădină – grădina în care toate lucrurile sunt atât de ruginii, de golaşe şi de moarte, încât pare imposibil să vină luna mai şi să înfrunzească iarăşi – şi totuşi, astăzi am zărit albul vesel al primilor ghiocei: cei cinci obişnuiţi, credincioşi locului lor de la rădăcina prunului bătrân – şi inima mi s-a umplut de un fel de speranţă melancolică…

Preacurată Marie, Maica Domnului, mă rog pentru sufletul soţului meu aşa cum mă rog pentru sufletele tuturor bărbaţilor care au luat parte la acel eveniment îngrozitor…

Numai despre asta scriu ziarele: o armată de 7 000 de soldaţi britanici şi 20 000 de soldaţi egipteni pierde 48 de oameni, omoară 11 000 de dervişi şi răneşte 16 000 în doar şase ore.

Winston Churchill promite să publice o carte în care să povestească cum generalul Kitchener a ordonat ca toţi răniţii să fie ucişi şi cum el (Churchill) a văzut Batalionul 21 de lăncieri străpungând răniţii pe unde zăceau şi lăsându-se cu toată greutatea pe lănci, ca acestea să pătrundă prin hainele muribunzilor, şi cum Kitchener i-a lăsat pe soldaţii britanici şi egipteni să se dezlănţuie asupra oraşului timp de trei zile şi să violeze şi să jefuiască.

Venerabilul Algernon Bourke, rudă cu lady Caroline, îi povesteşte lui sir Charles că pentru ziua aceea s-au ordonat „cheltuieli de război“ însemnate, iar comunicaţiile cu Londra au fost întrerupte sub un pretext oarecare, pentru ca niciun îndemn la cumpătare să nu ajungă la urechile generalului.

Oh, mă tem atât de mult pentru soțul meu acum, fiindcă, dacă e adevărat şi dacă a luat parte la faptele acelea cumplite, el, care pune onoarea înaintea tuturor şi care a crezut într-adevăr că, pornind în această

expediţie, a pornit spre îndeplinirea unei sarcini curajoase şi onorabile, nu văd cum va reuşi să treacă peste asta – mai ales acum, când trupeşte e foarte bolnav şi pradă febrei care îl mistuie ore întregi şi îl lasă, când îl lasă, fără vlagă, atât de slăbit încât abia dacă poate înghiţi apa pe care i-o ducem la buze.

Edward Winterbourne a murit pe 20 martie 1899.

Stătuse pe câmpia de la Umm Durman şi gândul care îi dăduse târcoale în ’Atbara, în Sawakin, în popota ofiţerilor – gândul pe care îl ţinuse la distanţă săptămâni în şir – s-a ridicat din praful câmpului de bătălie şi l-a izbit în faţă cu lumina lui orbitoare. Şi de îndată ce gândul i s-a dezvăluit şi a pus stăpânire pe el, dervişii fanatici s-au preschimbat sub ochii lui în bărbaţi – bărbaţi cu taberele lor sărăcăcioase, cu cohortele lor amărâte de femei, copii şi capre, cu lunile de înfometare săpate în trupuri, cu suliţele şi puştile lor ridicole în mâini şi cu steagurile lor zdrenţuite fluturând deasupra capetelor. Bărbaţi însufleţiţi de ideea de libertate şi dreptate pe propriul lor pământ. Dar, deşi şi-au înfipt steagurile şi s-au năpustit înainte cu suliţele, era prea târziu, prea târziu ca să mai faci altceva decât să te ridici şi să tragi.

I-am spus lui sir Charles că sunt încredinţată că, în sufletul lui, Edward a fost drept şi onorabil până la sfârşit. Şi că sunt încredinţată că, la sfârşit, a fost mai aproape de convingerile tatălui lui decât a fost în stare s-o spună. Sper că asta îi va aduce o oarecare mângâiere – cu timpul.

4

„Am jelit şi voi mai jeli încă
La fiecare întoarcere a primăverii.“
Walt Whitman

Dar pentru Anna era vreo mângâiere?

Era înmormântarea. Era pomenirea. Erau treburile practice: avocaţii cu care trebuia să se întâlnească, hârtiile pe care trebuia să le semneze. Toate acestea sunt consemnate într-un stil plat şi prozaic, ca şi când le-ar fi aşternut meticulos pe hârtie împreună cu datele şi numele. Anna îşi făcea datoria – ceea ce-i mai rămânea din ea – faţă de soţul şi de căsnicia ei.

Şi mai erau durerea, întrebările, regretele. Luni în şir jurnalul legat în piele maro e un amalgam de notaţii sumare, de fragmente, exclamaţii…

Măcar să fi murit mulţumit… Măcar să fi murit împăcat…

Nu sunt copii de mângâiat, nici amintiri sau scrisori de pus în ordine şi din cauza cărora să plângi, nu e nicio poveste sfâşietoare de spus. Nu există ritualuri de doliu. În cei douăzeci şi ceva de ani în care am trăit în Anglia, nu am descoperit niciodată cum jelesc englezii. Se pare că e o înmormântare şi după aceea… nimic. Doar un vid. Nici prieteni, nici rude care să umple întreaga casă. Nici nopţi de priveghi. Nici slujbe de pomenire la patruzeci de zile. Nimic.

Casa e deja tăcută din cauza lungii absenţe şi boli a soţului ei. O văd pe Anna rătăcind prin ea. O văd stând în bibliotecă, cu ceaiul neatins lângă ea, cu o carte închisă pe genunchi…

Măcar să fi murit mulţumit…

E durerea lui sir Charles…

Sir Charles vine să mă vadă aproape în fiecare zi. Stăm împreună, tăcuţi în cea mai mare parte a timpului…

Prietenii vin în vizită. Emily, fata în casă, o ceartă pe Anna că nu iese nici măcar până în grădină…

Astăzi am stat o oră în grădină. N-am fost în stare nici măcar să-l conving să iasă la aer. Dacă l-aş fi înţeles mai bine… Dacă aş fi fost în stare să-l fac să-mi vorbească…

Zi după zi retrăieşte scena aceea: el stă în bibliotecă sau în camera lui sau întins în pat. E palid şi tras la faţă, ochii lui privesc dincolo de ea, cuvintele pe care le rosteşte ea nu sunt niciodată potrivite, mângâierile pe care i le oferă nu sunt niciodată potrivite.

Dacă aş fi fost în stare să-l fac să-mi vorbească…

Anna nu e în stare să vorbească cu nimeni, să rostească gândurile care o apasă atât de mult. Pe la începutul doliului îl întrebase pe sir Charles:

— Ce-ar fi trebuit să fac?

Iar el îi răspunsese:

— Nimic. Ai făcut tot ce-ai putut, draga mea.

Şi au lăsat-o aşa. Fiindcă nu vrea să reînvie durerea lui sir Charles. E durerea lui sir Charles – şi furia lui. Slavă Domnului că e furios; asta îl face să se ţină drept şi îi întăreşte pasul.

Sir Charles vine adesea să mă vadă. Stăm împreună, tăcuţi în cea mai mare parte a timpului, în afară de momentele în care se lansează în tirade împotriva imperiului – sau mai degrabă a spiritului imperiului, fiindcă faptele lui Kitchener în Africa de Sud, ale regelui belgienilor în Congo, ale americanilor în Filipine şi ale tuturor naţiunilor europene în China

îl înfurie în egală măsură.

E foarte greu, ascultându-l, să nu te simţi prins fără voie într-un timp teribil al brutalităţii şi chiar şi el e incapabil, în afara scrisorilor trimise la The Times, *să facă altceva decât să aştepte ca istoria să-şi urmeze cursul. Dar, dincolo de furia sa, îl aud spunându-şi necontenit: Şi când te gândeşti că mi-am pierdut fiul pentru aşa ceva.*

Într-o seară de luni, pe la începutul lui iunie, îi povesteşte cum Arthur Balfour a convins parlamentul să îl răsplătească pe Kitchener pentru campanie; cum au votat să-l ridice la rangul de pair şi să-i ofere 30 000 de lire şi cum după aceea ceilalţi pairi au părăsit Camera fără să-i vorbească. „E al naibii de greu, iartă-mă, draga mea. Al naibii de greu“, îl aud spunând când simte că a vorbit prea mult, prea vehement, iar mâna lui mare şi aspră se odihneşte o clipă pe mâna ei albă şi subţire; tăişul ascuţit al durerii pe care bătrânul soldat englez îl lasă să iasă la iveală. Şi apoi îngrijorarea lui pentru această fiică nefericită care i-a rămas.

Astăzi am mers – aşa cum am mers de-atâtea ori în timpul bolii lui – până la muzeul South Kensington. Totuşi, când am ajuns acolo, am descoperit că nu eram în stare să privesc tablourile lui Lewis, care ajunseseră să-mi placă atât de mult…

Privesc şi ascult, incapabilă să dau o mână de ajutor. Nu are niciun rost să spui „O să treacă şi asta“. O vreme, nici măcar nu vrem să treacă. Ne agăţăm de durere, temându-ne că risipirea ei va fi ultima trădare.

Trebuie să se fi îmbrăcat în negru, deşi nu pomeneşte nicăieri de ajustări şi de croitori. Însă în ianuarie 1900 se hotărăşte să o însoţească pe lady Caroline Bourke la Roma:

13 ianuarie

Caroline, gândindu-se la toaletele cu care ne vom

îmbrăca mâine la Costanzi, a clătinat din cap cu întristare văzându-mi hainele de doliu şi s-a întrebat dacă nu pot fi înveselite cu un corsaj sau cu nişte bijuterii. I-am reamintit cu blândeţe că nu a trecut niciun an de la moartea lui Edward şi a convenit, oarecum împotriva voinţei ei, că astfel de podoabe ar fi nepotrivite. I-am spus că nu m-aş supăra deloc dacă s-ar duce fără mine, dar nici n-a vrut să audă şi s-a resemnat cu înfăţişarea mea nefericită alături de ea. Eram într-adevăr sinceră în propunerea mea, pentru că, la drept vorbind, tot zgomotul şi strălucirea mă fac doar să mă simt… nu neapărat mai tristă, dar mai izolată, mai dată la o parte, iar gândul de a-mi înveseli câtuşi de puţin doliul m-a umplut o clipă de un fel de teamă…

Teama că-l va dezamăgi şi în moarte, aşa cum îl dezamăgise în viaţă. Fiindcă îl dezamăgise – nu e nicio îndoială în mintea ei. Un bărbat fericit nu ar pleca de acasă şi nu s-ar duce să-şi caute moartea în deşert. Un bărbat iubit nu ar muri din pricina unor spaime care-i mistuie în tăcere, în taină mintea. Dacă l-ar fi iubit mai mult, poate n-ar fi simţit nevoia să plece în Sudan. Dacă l-ar fi înţeles mai bine, poate că l-ar fi putut îngriji şi vindeca.

Dacă aş putea crede că a murit pentru o cauză nobilă.
Dacă aş putea crede că a murit mulţumit…

Amabilitatea ocazională a prietenilor, casa tăcută şi vidul; absenţa lui, a celui plecat de atâta vreme… Însă e o absenţă diferită. Nu mai poate încerca să se apropie, nu mai poate spera că se va întâmpla ceva, că o viaţă nouă îi va însufleţi lumea. Întrebările care îi chinuie atât de mult mintea sunt fără rost, răspunsurile după care tânjeşte inima ei îi sunt inaccesibile pentru totdeauna.

Un gând îngrozitor: că în durerea mea nu mă

gândesc deloc la mine. Nu m-am trezit niciodată gândindu-mă: ce-am să mă fac fără el...

— Dar n-a fost niciodată cu el, spune Isabel.

E aşezată pe covorul beduin roşu de pe podeaua livingului meu, cu hârtiile străbunicii ei împrăştiate în jur, cu jurnalul maro în mână. Lumina blândă a veiozei cade pe hârtia veche, presară scânteieri în părul ei blond.

— Nu numai când a fost plecat în Sudan. Nici chiar când era acasă, cu ea...

Dacă l-aş fi iubit mai mult. Dacă aş fi avut mai multă nevoie de el... Poate că atunci aş fi găsit cheia... când era atât de bolnav... atât de disperat...

— Asta e capcana, spune Isabel, suntem antrenate, condiţionate să ne învinovăţim. Tipul ăsta era nepotrivit, iar ea, femeia, ajunge nu ştiu cum să ia responsabilitatea asupra ei...

Mai târziu, mai pun nişte gheaţă în Baraka Perrier. Aerul nopţii e răcoros şi plăcut pe balconul meu, iar întunericul ascunde vederii molozul de pe acoperişurile caselor învecinate. Sorb din Baraka şi zic:

— Odată erau grădini pe acoperişurile din Cairo. Erau spaliere şi pergole, viţă-de-vie şi iasomie indiană. Covoare şi perne pe jos şi porumbare. Iar după apus lumea stătea pe acoperiş – închipuie-ţi, fetele şi băieţii îşi aruncau ocheade de pe un acoperiş pe altul, copiii se jucau în răcoarea serii, iar în timpul zilei aşternuturile erau atârnate pe frânghii şi, când erau aduse în casă, împăturite în coşuri mari, puteai să-ţi îngropi faţa în cearşafurile de in şi să simţi mirosul razelor de soare...

— Trebuie să fi fost ceva, spune Isabel.

Da. Da, era. Pe capotele maşinilor parcate de-a lungul străzii bărbaţii stau în grupuri, pălăvrăgind, privind, aşteptând ceva acţiune. Acordurile ultimului cântec al lui 'Amr Dyab, acordurile acelea vag spaniole, se înalţă până la noi de la magazinul universal încă deschis de dedesubt,

de unde copiii mei obişnuiau să-şi cumpere „bombe“ în vacanţele de vară, exersându-şi araba, urcând scările ca să le arunce în stradă de la balcon: Scumpa mea, lumina ochilor mei/Tu, care sălăşluieşti în închipuirea mea, /Te-am iubit ani la rând…

— Cred că mama e pe moarte, spune Isabel.

Mă uit la ea. Am nevoie de o clipă ca să mă sincronizez. Mama lui Isabel, Jasmine, în spaţiul îngust pe care i l-am alocat în mintea mea, e doar un copil. Tata mi-a spus povestea: fata Annei a născut o fetiţă la Paris şi i-a pus numele Jasmine. Iar acum Isabel îmi spune că acel copil e pe moarte.

— Are Alzheimer. A trebuit să se interneze într-un azil. M-am mutat cu ea o vreme, după ce a murit tata. Însă după aceea lucrurile s-au înrăutăţit.

— Dar te duci s-o vezi? o întreb destul de neliniştită.

— Da. Bineînţeles că mă duc. Însă de cele mai multe ori nu ştie cine sunt.

— Trebuie să fie îngrozitor.

— Nu ştie nici cine e ea – de cele mai multe ori.

— Trebuie să fie… O, Doamne! Nu ştiu cum trebuie să fie.

— Cred… uneori cred că asta vrea.

— Ce? Să scape de ea însăşi?

— Era întotdeauna atât de îngrijorată! Iar când nu era îngrijorată, era tristă. Am urmărit-o odată – nu ştia că eram acolo, stătea în living, pe sofaua *eau-de-Nil*[9], iar chipul ei… părea atât de trist.

— De ce nu ai intrat s-o îmbrăţişezi? Nu puteai s-o faci fericită?

— Nu s-a împăcat niciodată cu pierderea fratelui meu.

— Dar eraţi apropiate?

— Aşa şi-aşa. Poate. Eram mai apropiată de tatăl meu. Mama era atât de serioasă. Nu te puteai destinde niciodată în preajma ei.

[9] Nuanţă de verde-deschis (n.t.)

Astăzi stăteam la fereastră când sir Charles a venit în vizită şi, preţ de o clipă, înainte să-mi dau seama că el era, am văzut un bătrân care păşea cu băgare de seamă. Şi am fost cuprinsă – Dumnezeu să mă ierte – de o furie ticăloasă împotriva lui Edward – fiindcă ar fi trebuit să se îngrijească mai bine, de dragul tatălui său…

Am ajuns s-o cunosc pe Anna de parcă ar fi prietena mea cea mai bună – sau mai bine; fiindcă am ascultat cele mai rele şi cele mai bune gânduri ale ei şi am avut toată viaţa ei în faţă, aici, în cufărul pe care mi l-a adus Isabel. I-am netezit hârtiile, am atins lucrurile pe care le-a atins şi le-a păstrat cu sfinţenie. Am citit ce au scris alţii despre ea şi a devenit atât de prezentă, încât aproape pot să jur că stă tăcută lângă mine în timp ce încerc să-i aştern pe hârtie povestea.

Dacă aş putea crede că a murit pentru o cauză nobilă…

Ce-a fost a fost, vreau să-i spun. Cum poţi să ajungi la cineva care nu vrea să ajungi la el? Uşa aceea la care batem o viaţă întreagă – întoarce-te, pleacă, du-te să călăreşti, du-te să te plimbi cu maşina, mănâncă, fă acte de caritate, ia un tonic, călătoreşte…

Şi abia în Roma, la teatrul Costanzi, pe 14 ianuarie, Anna, chinuită de notele pline de avânt şi de durerea uluită şi plină de pasiune a Floriei, simte tristeţea intensificându-se drept răspuns şi urcând înăuntrul ei şi îşi apasă batista pe buze în timp ce îngrozitorul vid se umple îndurător cu durere:

Era ca şi cum mă străduiam să stau nemişcată, să ţin o uşă închisă, să împiedic ceva să urce la suprafaţă; ceva ce muzica intensifica şi întărea până când ieşea la lumină. Şi mai târziu, zile în şir, deşi nu eram în stare să-mi exprim sentimentele în cuvinte şi cu atât mai puţin să le aştern în acest jurnal, era ca şi

cum simţeam muzica străbătându-mi trupul, ca un râu ieşit din matcă, învolburându-şi apele şi malurile, şi îmi era foarte rău de la febră, după câte îmi spune biata Caroline, am delirat şi m-am purtat insuportabil zile în şir până când, într-o dimineaţă, m-am trezit şi – deşi nu am revenit în lume, am zărit uşa prin care puteam să revin.

— Cât i-a luat? întreabă Isabel. Zece luni?

— Viaţa se scurgea mai lent pe-atunci.

— Presupun că da.

Se întinde şi braţele ei lungi şi albe par să atragă lumina lunii de sus, de pe cerul întunecat şi senin. Cască, îşi lasă braţele în jos şi îşi răvăşeşte părul.

— Te ţin trează?

Clatin din cap: nu mă culc niciodată înainte de două.

— E destul de neobişnuit, nu-i aşa, ca o persoană, o femeie, să trăiască singură? Aici, în Egipt?

— Da. Dar se întâmplă din ce în ce mai des.

Odată locuiam împreună cu familia. Cu soţul şi copiii. Asta era în Anglia. Într-o casă desprinsă dintr-un roman victorian, cu scări, şemineuri, tavane încadrate de cornişe cu flori şi şuierat de trenuri înăbuşit de frunzişul bogat al copacilor de la capătul grădinii vaste. Am învăţat multe despre anotimpuri. Am învăţat că micile mănunchiuri de frunze verzi şi cărnoase dădeau flori albe şi albastre de şofran, că ghioceii apăreau peste noapte, că narcisele galbene trebuiau tăiate, iar lalelele nu, că – cu puţin noroc şi multă grijă – tufele de trandafiri înfloreau de două ori şi că, la sfârşitul iernii, puteai zări pe crengile goale şi noduroase bobocii mici şi strânşi, cu un punctişor verde pal la mijloc, care anunţa abundenţa de frunze ce avea să vină.

Astăzi, pe fereastră, am zărit covorul roz de sub fagul arămiu. Din copac se scuturaseră toate florile şi eu nici măcar nu le văzusem deschizându-se. Însă cireşul roz înflorise minunat, aşa că am ieşit să mă

plimb prin grădină şi am găsit degeţeii-roşii în locurile lor secrete şi florile de nu-mă-uita cu inimile lor galbene tefere şi neatinse, iar după aceea, uitându-mă la fagul arămiu, am descoperit, cuibărit într-un ungher întunecat de sub ramurile răsfirate, un ultim mănunchi de flori ca un mic candelabru şi am fost copleşită de recunoştinţă, de parcă ar fi rămas acolo ca să-mi spună: Uite! Nu e prea târziu.

Anna se însănătoşeşte. Chipul care mă priveşte când mă întorc de la ceainicul din bucătărie nu mai e atât de chinuit, atât de palid. Paşii pe care îi aud pe hol sunt mai grăbiţi şi mai uşori, foşnetul rochiei de mătase mai însufleţit.

M-am plimbat până la muzeu şi am fost să văd tablourile. Nu pot să am pretenţii la o minte netulburată – nici nu ar fi potrivit acum –, însă am reuşit încă o dată să mă bucur de culorile minunate, de seninătatea şi pacea de care sunt impregnate. Şi m-am întrebat, ca mai înainte: Lumea aceea există într-adevăr?

5

„E ceva care mă îmboldeşte să iubesc,
Ştiu că iubesc, însă nu ştiu cum şi de ce.“
Alexander Brome, e. 1645

New York, martie 1997

Cum poate lovi atât de brusc? Fără niciun avertisment, fără nicio pregătire? N-ar trebui să crească în tine, să-i ia ceva timp, astfel încât în clipa în care gândeşti „iubesc“ să ştii – sau, cel puţin, să-ţi închipui că ştii – ce anume iubeşti? Cum se face că forma unor umeri, ritmul unor paşi, umbra unei şuviţe căzând pe frunte poate face mareele sufletului să înainteze şi să se retragă?

Ce a fost mai întâi, fiorul acela uşor, când inima ei a uitat să mai bată preţ de o clipă, sau imaginea lui în cadrul uşii? Isabel a privit masa: cuţitul şi furculiţa ei stăteau pregătite, trainice şi neclintite. Atârnând elegant peste marginea farfuriei albe adânci, colţul şervetului ei roz împăturit abia atingea oţelul strălucitor placat cu argint. A închis ochii o clipă şi a respirat adânc. Când a ridicat privirea, fratele meu se afla în mijlocul restaurantului, cu mâna ridicată în chip de salut – apoi şi-a aşezat haina şi servieta pe cel de-al treilea scaun şi a luat meniul.

— Ai comandat? Ai ajuns de mult? N-am întârziat, nu-i aşa? Ce oră *e*? S-a uitat la ceas. Cred că da. Câteva minute. Îmi pare rău, îmi pare rău, n-am putut pleca. Ce vrei să comanzi? Ţi-e foame? Sper că da. Mie mi-e.

Mâinile lui ţinând meniul. O mână întinsă peste masă ca să o mângâie scurt pe-a ei.

— Ştii – s-a rezemat de spătarul scaunului, şi-a şters colţurile gurii cu şervetul –, mă simt de parcă te-aş cunoaşte de undeva – dinainte, vreau să zic.

Privindu-l, cu capul uşor întors într-o parte, Isabel a zâmbit.

— Nu, serios.

A făcut un gest cu mâna, un gest scurt, de concediere, ca pentru a spune: Nu e o replică, nu flirtez cu tine.

— E ceva, nu ştiu ce anume…

— Dintr-o viaţă anterioară?

A întins mâinile, a zâmbit, însă nedumerirea îi stăruia în privire.

Fratele meu. Parcă îl văd în timp ce Isabel vorbeşte. Nu e nevoie să descrie felul în care intră într-o încăpere, răspândind în jur energie, capetele care se întorc să-l privească. Intră în orice încăpere la fel cum înaintează de-a lungul culoarului lung dintre staluri, păşind grăbit, ca să nu piardă nicio clipă. Chiar şi când ajunge la podium adresează spectatorilor câteva plecăciuni cât se poate de iuţi înainte de-a se întoarce spre orchestră: la treabă. Şi abia la sfârşit, când încremenirea explodează într-un ropot de aplauze şi se întoarce pe jumătate buimac cu faţa la ei – după o clipă –, pare să vadă publicul şi atunci urmează zâmbetul acela larg care îţi merge drept la inimă, plecăciunile adânci, gesturile măreţe, expansive care îmbrăţişează atât orchestra, cât şi sala, mâinile strânse deasupra capului. Fratele meu, care te face să te simţi special doar recunoscându-te din capătul celălalt al încăperii şi care a luat avionul doar auzind sunetul vocii mele la telefon, care a stat cu mine şi m-a ţinut în braţe toată noaptea aceea lungă şi m-a ajutat să înţeleg ce trebuia să fac; m-a ajutat să fiu o fiinţă mai bună.

Isabel e îndrăgostită de el. Şi nu o învinovăţesc. Nu se poate abţine. Multe femei n-au putut. Şi, după câte văd, nu le-a prins rău deloc.

— Mai mergi vreodată acolo? l-a întrebat când au ajuns la cafea, după ce îi dăduse nume, adrese, numere de telefon.

— Unde? În Egipt? Da, bineînţeles. Nu atât de des pe cât mi-aş dori. Dar…

Din nou mâinile expresive, zâmbetul melancolic.

— Te gândeşti la tine ca fiind egiptean? Îmi pare rău, e o întrebare personală.

Întrebarea o surprinsese şi pe ea, însă el a răspuns cu lejeritate.

— Da. Şi american. Şi palestinian. Nu am niciun fel de probleme de identitate.

— Eşti norocos.

— Sau ghinionist. Uite, trebuie să plec.

Mâna ridicată, de data asta pentru a cere nota.

— Pot să…? se oferă ea, ezitând fiindcă el…

Şi într-adevăr:

— Nu, nu. Sigur că nu. Categoric.

— La urma urmei, *eu* am furat nişte idei de la tine.

— Şi ce dacă? Vrei să mă plăteşti pentru ideile mele?

A spus-o oarecum tăios… şi apoi a zâmbit:

— Nu. E în regulă, draga mea. Mi-a făcut plăcere.

— Atunci, trebuie să mă laşi să…

— Ce? Să te las să ce? întreabă el, fiindcă ea ezită.

— Poate altă dată aş putea să te invit *eu* în oraş.

O clipă de tăcere.

— Ţi-ar plăcea?

— Da, spune ea liniştită. Da, mi-ar plăcea.

Se uită la ea, apoi dă scurt din cap, hotărând:

— Foarte bine. În regulă. O să te sun.

Când iese din restaurant în acea după-amiază de marţi din luna martie, îşi leagă strâns cordonul pardesiului lung, din păr de cămilă, în jurul taliei, îşi ridică gulerul, îşi afundă mâinile în buzunare şi o ia la pas. Intrarea Muzeului de Artă Modernă e luminată şi primitoare. Deschide uşa şi se plimbă fără ţintă. Poţi să faci asta într-un muzeu. Nu să te gândeşti, pur şi simplu să exişti. Când îşi vine în fire, stă în faţa unui tablou de Miro. Are o logică. Albastrul intens, creaturile cu un singur ochi, în culori aprinse, plutind, repezindu-se, sprintene, descătuşate. Cumpără o felicitare de la magazinul muzeului. Şi acum iadul aşteptării, până primeşte un telefon de la el.

— Mamă, am întâlnit pe cineva. Un bărbat…

Isabel e stânjenită. Nu se poate obişnui s-o vadă pe mama ei aici, în camera asta. Nu e nimic în neregulă cu încăperea aceea – în afară de faptul că e complet diferită

de orice cameră în care ar fi ales Jasmine să locuiască: nici flori, nici perne, nici muzică, nici tablouri, nici obiecte mărunte şi absurde de argint şi cristal care să capteze lumina şi s-o reverse din nou pe marmura cu nervuri sau pe lemnul lăcuit. Nimic. Nici măcar o fotografie în ramă aurită care să vorbească despre o viaţă petrecută în afara acestui loc. Iar Jasmine stă nemişcată şi tăcută, îmbrăcată într-un capot de un albastru decolorat, cu un colţ al cămăşii albe de noapte ivindu-se pe sub tiv.

— Îmi place mult, spune Isabel. Ştii, cred că şi ţie ţi-ar plăcea. Probabil îl cunoşti. E celebru. Voiam doar să-ţi spun. E mai în vârstă decât mine. Ei bine, chiar mult mai în vârstă. De fapt, are vreo cincizeci de ani, însă i-ai da patruzeci. Arată de patruzeci. E înalt şi are un păr negru, încărunţit la tâmple, foarte distins. Şi ochi negri-negri, atât de negri încât ai crede că sunt adânciţi în orbite, dar nu sunt.

Părul moale şi alb al lui Jasmine e tuns scurt şi pieptănat băieţeşte. Lui Isabel îi evocă un pui abia ieşit din găoace şi îi aminteşte de o imagine de la televizor: o reclamă la… nu-şi mai aduce aminte la ce anume. I-au spus că Jasmine a pus mâna pe o foarfecă şi şi-a tăiat şuviţe lungi din ceea ce devenise o claie inadmisibilă de păr şi după aceea ei i-l aranjaseră. Am crezut că ar fi mai bine aşa, au zis. Isabel nu ştie dacă să-i creadă… că mama ei şi-l tăiase. Jasmine fusese întotdeauna mândră de părul ei. Aşa ar fi mai uşor de spălat şi de aranjat; gata cu periatul, cu bâjbâitul după clame. Fusese furioasă, apoi tristă. Jasmine e şi mai departe acum de mama pe care o ştia. Se întreabă dacă părul ei e moale sau ţepos la atingere. Dar dacă ar încerca să-l atingă – dacă se apropie vreun pic –, mama ei ar deveni agitată, neliniştită, speriată. Mai bine să lase lucrurile aşa cum sunt: Jasmine stând calmă şi zâmbind din fotoliul de piele cenuşie, Isabel pe marginea patului, cu faţa spre ea.

— Mamă. Isabel se apleacă în faţă. Mamă dragă, eşti bine?

O umbră de nesiguranţă se aşterne o clipă pe chipul lui

Jasmine. Mâinile pe care şi le ţine în poală se desfac şi planează deasupra braţelor fotoliului de parcă s-ar pregăti să coboare, să o salte de-acolo. Mâini încă frumoase, în ciuda faptului că sunt pline de pete maronii. Jonathan, tatăl lui Isabel, avea şi el pete maronii în ultimii ani. Verigheta se află pe mâna stângă, celelalte inele au dispărut, unghiile sunt tăiate scurt, pătrăţos. Isabel se lasă pe spate şi mâinile coboară, însă ochii sunt încă plini de nesiguranţă.

— E o cameră drăguţă, spune Isabel încercând să dea glasului ei o notă veselă şi liniştitoare. Nu adaugă acel „nu-i aşa?“ care i-ar fi stârnit din nou nedumerirea mamei sale.

— Lui Jonathan nu i-a plăcut niciodată cu adevărat, spune Jasmine.

Începe să mângâie braţul fotoliului.

Acum Isabel e nedumerită.

— Nu i-a plăcut? întreabă prudent.

— Nu. Scutură energic din cap. Nu, nu i-a plăcut. O, şi-a făcut datoria. A făcut ce trebuia să facă. Întotdeauna făcea asta. Însă nu s-a simţit niciodată în largul lui. Nu i-au plăcut niciodată cu adevărat britanicii. Credea că mai degrabă îi dispreţuiesc pe americani. Nu şi-a făcut niciodată prieteni, în afară de mine. Însă asta era cu totul altceva, fiindcă eu eram doar pe sfert britanică. Totuşi nu sunt sigură. A spus într-un rând că nu era în stare să ghicească niciodată la ce mă gândeam.

— Era adevărat?

— Ce?

— Că el… că Jonathan nu era în stare să ghicească niciodată la ce te gândeai?

— O, da. Da, era adevărat.

— Tu erai în stare să ghiceşti la ce se gândea *el*?

— În mare parte, însă era american… şi era bărbat.

Preţ de o clipă, vechiul zâmbet luminează ochii de un violet spălăcit şi fantoma frumuseţii dispărute trece peste chipul lui Jasmine. Mâna nu încetează să mângâie ritmat braţul fotoliului. Isabel simte cum i se strânge inima şi se întoarce cu faţa spre fereastră. Hudson e de un cenuşiu

oţelit în lumina rece de martie.

— Am vrut să-ţi povestesc despre bărbatul ăsta. Mamă? începe iarăşi. L-am întâlnit la un dineu şi nu l-am mai văzut decât o singură dată de-atunci. E divorţat. Are copii mari. E muzician – dirijor. De talie mondială. La filarmonică şi tot. Are nişte mâini minunate. Şi scrie şi cărţi. Cred că m-am îndrăgostit de el.

Jasmine zâmbeşte. Uitându-se la ea. O vede oare? Ce vede oare?

— O, cât aş vrea să fie tata aici!

Isabel îşi îngroapă faţa în mâini. Mâna maică-sii mângâie fotoliul.

Bătrânii sunt înfometaţi după mângâieri: nu au nici soţ, nici iubit, nici copil care să-şi strecoare mâna într-a lor, să le depună sărutări lipicioase pe nas, pe obraz sau pe gură, să se cuibărească şi să se lipească de trupul lor. Am privit-o pe străbunica mea – mama mamei mele – în ultimii ei ani de viaţă: mâna ei, cu pielea pergamentoasă întinsă pe oase, mângâind, mângâind fără încetare scaunele, masa, cuvertura.

— Oricum – Isabel îşi adună gândurile, îşi scutură părul, îşi trece degetele prin el – nu ştiu ce simte pentru mine. Când sunt cu el, simt că toată atenţia îi e concentrată asupra mea. Simt un fel de… de energie între noi. Însă nu ştiu dacă se gândeşte măcar la mine când nu sunt cu el. Se uită întristată la mama ei. Nu sunt sigură ce-ar trebui să fac.

— L-am părăsit, bineînţeles, spune Jasmine. Era singurul lucru pe care-l puteam face. E foarte tânăr, înţelegi. Ce ochi! Îmi aminteşte de Valentine, bineînţeles. Nu e nevoie să mi se spună asta; am ştiut de la început, din clipa în care l-am văzut. Poate că de aceea l-am adăpostit. Nu-mi mai amintesc despre ce era vorba, Algeria sau Campania pentru Dezarmare Nucleară sau ceva de genul ăsta… erau atâtea demonstraţii în vara aia. Dar era rănit. Era în pericol şi l-am adăpostit. Nimeni nu se mai putea atinge de

el după aceea; se afla pe teritoriu american – deşi el nu ştia. Jonathan era plecat, aşa că l-am adăpostit şi i-am bandajat tăietura de la cap. Deja începea să se umfle, ca o plagă hidoasă. Şi era atât de înflăcărat când vorbea despre starea lumii şi despre cum or să schimbe totul… el şi prietenii lui. Era tânăr. Stăteam lângă patul lui şi mai târziu, când a adormit, m-am strecurat lângă el. Nu m-am putut abţine. Ei bine. Asta a fost. Am fost la el acasă mai târziu, de două ori. Dar după aceea am ştiut că trebuia să-l părăsesc. Însă a fost greu. A fost ca şi cum l-aş fi pierdut din nou pe Valentine.

— Mamă?

Acum Isabel stă dreaptă. Jasmine părea să fie din nou ea însăşi: vorbăreaţă, plină de regrete, resemnată. Dar… o aventură? Mama ei avusese o aventură? Când? Cu cine? Tatăl ei ştiuse? Se uită la ochii înceţoşaţi, la părul alb, tuns scurt.

— Tatăl meu… Jonathan ştia? o întreabă.

— Un om atât de minunat! clatină Jasmine din cap. Un om atât de minunat! Şi atât de îndrăgostit de mine.

Clătinându-se, se ridică din fotoliu şi îşi vâră picioarele în papucii de casă roz.

— Trebuie să plec acum.

— Mamă, spune Isabel stând dreaptă, temându-se să se întindă şi să prindă un braţ fragil, temându-se să se agaţe de ea. Mamă, când a fost asta? Cine era el? Tata ştia?

Îi aruncă lui Isabel o imitaţie palidă a vechiului ei zâmbet vesel.

— La revedere, spune Jasmine. A fost o plăcere să vorbesc cu tine.

6

„Nu ştiţi că Egiptul e o copie a cerului şi templul întregii lumi?“

Scrib egiptean, c. 1400 î.Hr.

Printr-o întâmplare ciudată – şi, sper, prielnică – am ajuns în Alexandria în aceeaşi zi cu noul patriarh al Bisericii Ortodoxe Greceşti, ce-şi are scaunul în acest oraş. Un oarecare domn James Barrington, care a urcat la bord de îndată ce am acostat şi s-a prezentat ca fiind însărcinat să mă aştepte şi să mă conducă la Cairo în siguranţă (o amabilitate de care m-am bucurat mulţumită scrisorilor lui sir Charles către Agenţie), a sugerat cu bunăvoinţă că poate mi-ar plăcea să asist la festivităţi şi, după ce am expediat repede formalităţile de debarcare, ne-am trezit într-o trăsurică destul de caraghioasă, nu foarte diferită de un faeton, cu bagajele venind în urmă şi domnul Barrington cocoţat pe capră alături de vizitiu, cu care părea să stea de vorbă foarte vesel. Cei doi cai, oarecum indiferenţi, păreau să cunoască drumul şi răspundeau doar cu o clătinare a capetelor împodobite la şfichiurile întâmplătoare de bici, distribuite într-o manieră aproape haotică şi – mi s-a părut – mai mult de formă decât de nevoie. În felul ăsta am ajuns la o ceainărie (mai degrabă în stil veneţian, mă tem, decât oriental) şi, după ce vizitiilor li s-a spus să aştepte (mai târziu l-am văzut pe al nostru stând lângă calul său şi hrănindu-l foarte tandru cu o chestie verde căreia, îmi spune domnul Barrington, i se zice barsim[10] *şi e asemănătoare cu trifoiul nostru), ne-am aşezat la o masă de lângă fereastră, am comandat ceai şi pandişpan englezesc (care s-a dovedit a fi o simplă brioşă, deşi extrem de bine făcută) şi am aşteptat să înceapă paradele.*

Am observat că erau o mulţime de decoraţiuni

[10] Plantă verde asemănătoare cu trifoiul. Folosită ca hrană pentru vite, măgari etc. (în arabă, în orig.)

peste tot prin preajmă: steaguri, fâşii de pânză vesel colorate şi stindarde – ca să nu mai vorbesc de rozetele roşii şi albe ce împodobeau capetele cailor de la trăsuri şi hamurile – şi, întrebând dacă era obiceiul să se împodobească atât de bogat oraşul cu ocazia unui eveniment creştin, am aflat că Khedive[11] *(întorcându-se din Europa) petrece restul verii la palatul Ras el-Tin, aici, în Alexandria şi că, deoarece Înălţimea Sa împlinise douăzeci şi şase de ani acum trei zile, oraşul fusese împodobit în onoarea lui, iar noul patriarh doar beneficia – cum s-ar spune – de pe urma acestei coincidenţe de date. O procesiune extrem de interesantă şi de pitorească îl însoţea (pe patriarh) din port până la catedrala lui, cu multe costume şi trăsuri, cai şi uniforme, şi n-am putut să nu mă întreb ce înţelegea Emily din toate astea – însă îşi păstra atitudinea ei obişnuită de indiferenţă, mutându-şi scaunul la o oarecare distanţă de masa pe care o împărţeam şi întorcându-l într-un unghi diferit de al nostru. Mai târziu, după ce ne-am instalat la pensiune, am făcut o încercare timidă de a-i explica stranietatea poziţiei Egiptului – ţara îşi câştigase independenţa doar cu numele de la sultanul otoman cam cu şaizeci de ani în urmă, deşi făcea încă, oficial, parte din imperiul acestuia, şi acum era guvernată de britanici prin intermediul Agenţiei, iar ea a spus:*

— Fără îndoială, doamnă, trei conducători în loc de unul, asta e foarte ciudat.

În orice caz, e din cale-afară de fericită că pensiunea e foarte decentă, fiind ţinută de o văduvă grecoaică despre care domnul Barrington mă asigură că e cât se poate de respectabilă, dar care a fost lăsată să-şi croiască singură drumul (şi pe-al fetiţei sale) în lume, fiindcă soţul ei murise în nişte împrejurări tragice, despre care nu părea prea dornic să vorbească şi în privinţa cărora nu m-am lămurit

[11] *Khedive* - titlu al conducătorului Egiptului de la Abbas Paşa, în 1849, la sultanul Hussein Kamel, în timpul Primului Război Mondial.

încă.

Am un dormitor şi un salon, amândouă cu ferestrele spre mare şi destul de bine mobilate, deşi mobila e puţin cam prea întunecată şi cam prea masivă pentru gustul meu. Nimic nu-i face mai multă plăcere proprietarei decât să-mi dea camera cea mai impresionantă, cu letto matrimoniale, *de care e evident foarte mândră. I-am spus că, situaţia mea fiind într-o anumită măsură asemănătoare cu a ei, nu-mi va fi de mare folos, însă era hotărâtă. E o chestie foarte urâtă, toată numai măciulii şi frunze de alamă, însă foarte solidă şi curată, bine apărată cu perdele, draperii şi plase pentru ţânţari sau pentru – şi gândul la aceştia mi se pare infinit mai alarmant – gândacii zburători despre care căpitanul Bourke m-a avertizat cu atâta amabilitate că sunt o trăsătură obişnuită a vieţii în Africa. Totuşi îmi închipui că nu sunt încă în Africa, fiindcă acest loc, din ce-am văzut până acum, are cu siguranţă mai mult din Europa mediteraneană decât oricare altul şi, dacă n-ar fi costumele localnicilor arabi şi inscripţiile în limba lor, ai putea crede că te afli într-un oraş grecesc sau italian.*

N-ar trebui să mai adaug nimic, dragă Caroline, însă am adunat atâtea impresii despre asta, prima mea zi aici, şi niciuna din ele nu seamănă întru nimic cu lucrurile la care am fost îndemnată să mă aştept – prin lecturile mele sau prin relatările altora –, încât nu simt, se pare, că am imortalizat această zi pe hârtie şi nu pot pune tocul jos.

Tocmai am citit încă o dată această scrisoare înainte de-a o expedia la poştă şi am descoperit că l-am menţionat pe domnul James Barrington de patru ori (asta e a cincea!) şi, cunoscându-mi prietena aşa cum o cunosc şi dându-mi seama de faptul că dorinţa ei de-a mă vedea fericită i-ar putea îndrepta gândurile într-o anumită direcţie, profit de ocazie pentru a menţiona că acest domn, deşi e cu siguranţă un gentleman (educat la Winchester şi la Cambridge) şi

un ghid amuzant, e extrem de tânăr, nu are mai mult de douăzeci şi patru sau douăzeci şi cinci de ani şi, deşi s-ar putea dovedi cu timpul un bun prieten, asta e tot ce trebuie să speri pe moment pentru a ta etc. etc.

Aşadar, Anna ajunge în Egipt, iar aceasta, se pare, e prima ei scrisoare; puţin cam prea timidă, puţin cam prea conştientă de tiparele genului – *Scrisori din Egipt*[12], *O călătorie pe Nil, Alte scrisori din Egipt.* Presupun că ceea ce ţin în mână e o copie a scrisorii pe care i-a trimis-o lui Caroline. Poate că se gândea să o publice cândva. În orice caz, îi iert abordarea afectată în vreme ce-şi caută drumul prin căminul meu. Ce altceva ştie… până acum? Şi sunt bucuroasă că a scăpat – că jurnalul legat în piele maro a fost lăsat încet-încet la o parte. Nu a trasat o linie îngroşată sub ultima însemnare. Nu a rupt şi nu a folosit niciuna din paginile rămase. Le răsfoiesc, aşteptând oarecum o însemnare… un comentariu din anii ulteriori asupra acelei dureri timpurii. Însă nu găsesc nimic. Le-a lăsat pur şi simplu albe.

Dintr-odată îmi dau seama că sunt curioasă, aşa cum aş fi fost dacă un prieten din străinătate ar fi venit în vizită: mă întreb ce părere va avea despre Egipt, cât va vedea – va vedea *cu-adevărat.* Şi îmi doresc să fi fost acolo s-o întâmpin, s-o găzduiesc, s-o însoţesc. S-o însoţesc? Eu, care m-am condamnat de bunăvoie la arest la domiciliu, deplasându-mă doar din living în dormitor şi din dormitor în bucătărie – evitând camerele copiilor mei. Furioasă pe acest oraş şi pe această ţară în care m-am întors şi pe care le-am găsit atât de schimbate.

Acum mă trezesc din nou în mijlocul traficului, al birocraţiei şi al formalităţilor, încercând să văd cu ochii mei ţara în care a venit Anna. Încerc să o imaginez din nou, să o recreez pentru Isabel. În edificiul de sticlă şi beton care găzduieşte acum ziarul (deşi literele care-i

[12] *Letters from Egypt* - memorii de călătorie ale scriitoarei britanice Lucie Duff Gordon (1821-1869). (n. t.)

alcătuiesc numele stau încă în picioare în vârful clădirii ruinate şi elegante în care îşi avea sediul) cercetez în amănunt arhivele *al-Ahram,* întorcând microfilmul neclar în aparat în timp ce trei femei purtând bonete cu margini croşetate mă privesc din spatele unei mese.

Descopăr că la loc de cinste, pe 29 septembrie 1900, se află sosirea, cu o zi înainte, a mitropolitului Fotios la scaunul său patriarhal din Alexandria. Articolul menţionează discursurile de bun venit ţinute în onoarea mitropolitului în vreme ce se mai afla încă la bordul navei sale, în port, şi descrie amănunţit procesiunea care l-a purtat pe străzile din Alexandria: cavaleria, carul ceremonial al Patriarhiei, carele episcopilor şi ale preoţilor, ale consulilor marilor puteri şi naţiunilor străine, ale persoanelor cu funcţii oficiale, ale preoţilor cu ranguri inferioare, ale conducătorilor comunităţii ortodoxe şi reprezentanţilor diverselor comunităţi din toate regiunile Egiptului, ale reprezentanţilor asociaţiilor şi frăţiilor, ale şeicilor învăţaţi din al-Azhar, ale oamenilor de litere, profesioniştilor, bancherilor şi comercianţilor… Toate acestea au trecut într-o ceremonie fastuoasă prin faţa ceainăriei în care o tânără văduvă abia sosită din Anglia stătea împreună cu servitoarea ei şi cu ataşatul consular în timp ce bagajul ei aştepta într-o trăsură închiriată, oprită după colţ, iar vizitiul ţinea o mână de *barsim* la botul calului care rumega zgomotos şi întorcea capul ca să vadă trecând oamenii de vază.

Alexandria
29 septembrie 1900

Dragă sir Charles,

Gândurile mele s-au îndreptat adesea către dumneata (vreau să spun, mult mai des decât de obicei!) de când s-a auzit strigătul şi ne-am grăbit cu toţii spre punte ca să scrutăm orizontul şi să desluşim acel ţărm jos, albastru-cenuşiu pe care l-ai văzut prima oară în împrejurări atât de nefericite acum optsprezece ani.

Noi, totuşi, am plutit paşnic până în port, iar eu am fost întâmpinată imediat de un tânăr domn pe nume James Barrington, care a fost instruit de însuşi lordul Cromer să mă găsească şi să-mi ofere întregul său sprijin. Ştiu că asta s-a întâmplat mulţumită scrisorilor dumitale şi îţi sunt foarte recunoscătoare pentru amabilitatea pe care mi-ai arătat-o, fiindcă nu numai coborârea de pe vapor pe uscat s-a făcut aproape fără nicio dificultate, însă cum ghidul meu mi-a atras atenţia că guvernul, curtea şi toţi consulii – pe scurt, toată lumea – se aflau încă în Alexandria pentru restul verii, am acceptat să rămân o vreme în acest oraş ca să admir atracţiile turistice. Şi, ca să nu-ţi închipui că nu mai sunt fiica pe care o ştiai şi că au început să-mi placă societatea şi fastul, te voi asigura că am avut sentimentul că, insistând să îmi continui imediat drumul spre Cairo, le-aş crea neplăceri domnului Barrington şi altor persoane – încă necunoscute – care consideră de datoria lor să sprijine şi să însoţească o femeie fără apărare pe un pământ străin.

Aşadar, am rămas la pensiunea Miramar, în grija unei văduve grecoaice extrem de respectabile, care are un copil: o fetiţă drăgălaşă de vreo patru ani, care s-a ataşat de Emily şi vorbeşte necontenit cu ea în greceşte, implorând-o cu gesturi dintre cele mai cuceritoare să-i pieptene părul şi să i-l prindă cu funde şi panglici – o favoare pe care Emily e *bucuroasă să i-o acorde, deoarece nu consideră că face destul, deşi s-ar cuveni cu prisosinţă!*

l-am scris ieri lui Caroline Bourke despre sosirea noastră şi, fiindcă sunt sigură că ţi se va face o relatare a scrisorii mele, nu voi spune mai mult, decât că astăzi au fost alte alaiuri pe străzi fiindcă Înălţimea Sa, Khedive, *a fost binecuvântat cu venirea pe lume a unei mici prinţese.*

Alexandria pare la prima vedere un loc destul de vesel şi astăzi m-am aventurat afară de una singură,

la o scurtă plimbare de-a lungul ţărmului, prin preajma pensiunii. N-am zărit nici urmă din faimosul dumitale „bombardament“ şi – fiindcă localnicii m-au întâmpinat numai cu zâmbete şi priviri binevoitoare, iar europenii m-au salutat scoţându-şi pălăriile de pai – mi-a fost greu să-mi imaginez scene de o cruzime fanatică. Dar locul acesta e încă nou pentru mine şi nu ştiu nimic despre el, în afară de ceea ce se poate vedea la cea mai superficială privire.

Domnul Barrington spune că, dacă tot sunt în Alexandria, trebuie să dau o raită prin locurile care merită văzute: coloana lui Pompei, cimitirul mahomedan, muzeul şi catacombele – tocmai aranjează câteva expediţii într-acolo. A menţionat că Alexandria s-a lăudat cu două splendide obeliscuri ale Cleopatrei şi a comentat stranietatea faptului că mai-marii Egiptului le-au făcut cadou – unul nouă şi celălalt americanilor. Apoi a spus că, dacă nu le-ar fi făcut cadou, i-ar fi fost luate oricum şi a mormăit ceva despre „Budge şi Morgan“. Ştie foarte multe despre ţara asta şi ţine mult la ea, cred. Pare a fi un excelent purtător de cuvânt al localnicilor arabi şi mă consider extrem de norocoasă să-l am drept ghid şi interpret.

Gândurile mele se îndreaptă adesea spre dumneata, dragul meu prieten şi părinte. Cât îmi doresc să te fi convins să întreprinzi această călătorie împreună cu mine! Am totuşi mângâierea de-a şti că mă aflu aici cu încurajarea şi binecuvântarea dumitale – nu aş fi plecat fără ele, într-adevăr – şi că scopul pentru care am hotărât că ar trebui să călătoresc este chiar acum dus la îndeplinire; fiindcă sănătatea şi starea mea sufletească sunt mult mai bune decât au fost mult timp. Trebuie să-i spui asta domnului Winthrop. Bietul om, la ce grea încercare l-am supus în ultimele optsprezece luni! Am să caut plantele medicinale despre care mi-a vorbit când îmi voi face drum prin souk*-urile din Cairo, deşi Alexandria trebuie să aibă şi ea* souk-uri, *cu toate că arată întru totul ca un oraş*

european, însă mă îndoiesc că voi avea timp să le caut; în afară de asta, îmi închipui că le-ar vrea cât mai proaspete posibil.

Dragul meu sir Charles, vorbesc fără şir, însă asta doar pentru că îmi lipsesc compania dumitale şi discuţiile noastre. Când te afli în apropierea cheiului, priveşte, te rog, Obeliscul Cleopatrei şi aminteşte-ţi de mine, care mă aflu pe pământul lui Tutmes al III-lea. Să dea Dumnezeu să fii sănătos şi să te găsesc astfel când mă voi întoarce – şi să o întâmpini din nou bucuros pe fiica dumitale iubitoare...

Sir Charles stă în apartamentul de pe Mount Street. Casa pe care le-a lăsat-o fiului său şi miresei acestuia e goală. Grădinarul vine o dată pe săptămână ca să aibă grijă de flori.

Anna începe un nou jurnal; un carnet frumos, gros, de culoare verde închis, cu şină albastră.

28 septembrie

În seara asta gândurile mele se îndreaptă necontenit spre Edward, fiindcă acum patru ani a făcut exact aceeaşi călătorie şi a văzut acelaşi ţărm pe care l-am văzut eu azi, a debarcat chiar în acelaşi port. Valurile care se sparg de digul de sub fereastra mea nu sunt cele pe care le-a auzit, însă sunetul lor nu poate fi prea diferit şi mă trezesc întrebându-mă, pe când stau în umbra patului meu mare, dacă l-am fi împărţit în cazul în care am fi venit aici împreună – dacă faptul de-a fi legaţi printr-o călătorie n-ar fi înfrânt ceva din rezerva aceea care a fost o trăsătură atât de precumpănitoare şi de neclintită a căsătoriei noastre. Gânduri fără rost...

7

„La prima întrevedere cu guvernatorul insulei Sfânta Elena, Napoleon a spus cu emfază: «Egiptul este cea mai importantă ţară din lume».“

Lordul Cromer, 1908

Acum îmi pot vedea eroina: stă la fereastra dormitorului ei din pensiunea văduvei grecoaice, cu scrisorile împăturite îngrijit, cu noul ei jurnal deschis pe masa asupra căreia se apleacă pentru a cuprinde cu ochii o privelişte cât mai vastă asupra Portului de Est; două braţe ale oraşului se întind pentru a încercui un petic de Mediterană. A văzut oare Anna, când s-a uitat în stânga, luminile fortului sultanului Qaytbay[13]? Ediţia ei din *Ghidul turistic Cook* nu menţionează deloc vechiul fort. Oare James Barrington i-a spus că acesta, mai mult decât orice altceva, e un exemplu al acelei expresii uzate „Egiptul e un palimpsest”? Fiindcă aici se înălţa odată marele far al Alexandriei greceşti şi din ruinele şi cu pietrele acestuia sultanul mameluc Qaytbay şi-a construit fortul în 1480 împotriva cruciaţilor ce veneau din nord, iar în fortul acesta a fost mai târziu ridicată o moschee şi minaretul acelei moschei a fost distrus de amiralul sir Beauchamp Seymour în bombardamentul din 1882.

Isabel spune că se gândeşte să facă un film despre viaţa Annei şi că primele cadre ale genericului trebuie să stăruie îndelung asupra vechiului fort.

— Acum e muzeu al armatei, nu ştiu dacă ai obţine aprobarea, zic.

— Sigur c-o voi obţine, îmi răspunde încrezătoare. În ghid se spune că în zori pietrele arată de parcă ar fi făcute din unt. Ar fi o imagine splendidă: un fort ca un tort de basm, proiectându-se crem pe albastrul mării. La început l-ai putea privi chiar de pe mare, apoi ai putea schimba perspectiva când barca acostează…

— Ar acosta în Portul de Vest…

[13] Al-Ashraf Sayf al-Din Qa’it Bay (1416/18-1496) - al optsprezecelea sultan al Egiptului. A domnit între anii 1468 şi 1496. (n. t.)

— Atunci camera se retrage tot mai mult până când ajungem lângă Anna, la fereastră, şi vedem ce vede ea.

— Era noapte, spun pur şi simplu din încăpăţânare.

Vreau s-o păstrez pe Anna pentru mine; nu vreau să mi-o fure cine ştie ce actriţă.

— Asta e o chestiune de detaliu, spune Isabel.

Anna se uită pe fereastră. E noapte. Afirm insistent că e noapte şi, între luminile fortului şi ale Silsilei, Mediterana e o întindere neagră şi pustie ce se aşterne în faţa ei. Părul îi e bine periat şi îi cade moale pe gât şi pe umeri. Poartă un neglijeu (e un neglijeu? îmi place cuvântul; mă duce cu gândul la secolul al XIX-lea, la modă şi la un anumit tip de femeie, la Europa şi la romane. Probabil că Anna Karenina purta neglijeu când se pregătea să meargă la culcare; unele din eroinele lui Colette purtau cu siguranţă aşa ceva, însă Anna, englezoaica mea, pare să fie la mii de kilometri distanţă de Coline şi Rezi, care sunt contemporanele ei) – un neglijeu strâns la umeri, care îi cade peste sâni în falduri mătăsoase. Poate că e tivit cu blană moale în jurul gâtului şi la capătul mânecilor lungi şi lejere. E de un gri pal ce bate în albastru. Fişa rezemată de măsuţa mea de toaletă numeşte culoarea asta „Hoinar“. Această fişă romantică nu mi-a fost de niciun folos atâţia ani şi totuşi nu mă pot hotărî s-o arunc; mă uimeşte faptul că un obiect aşa de frumos e atât de puţin preţuit – şi totuşi aşa ceva se găseşte în orice B&Q, Sainsbury’s Homebase etc., ca să nu mai pomenesc de magazinele specializate în vopsele şi articole de menaj: sute de fişe stivuite, invitând trecătorii întâmplători să ia una, să se uite la ea şi s-o arunce în cel mai apropiat coş de gunoi. Însă uite ce face cu cele şapte culori primare; te proiectează lent în mijlocul curcubeului şi te eliberează în albastru; te lasă să rătăceşti în voie dintr-un capăt al paletei de nuanţe în celălalt: mări şi ceruri, ochi ca albăstrelele, faianţa de Isfahān, mantiile madonelor şi strălucirea rece a unui safir de pe mânerul unui pumnal yemenit. Opreşte-te pe linia dintre albastru şi verde – unde se află oare linia dintre albastru şi verde?

Poţi spune cu certitudine „acesta e albastru, iar acela e verde“, însă fişele cromatice îţi arată decolorarea, dizolvarea, transformarea – imposibilitatea de-a ţintui cu degetul şi de-a declara: „În acest loc se termină albastrul şi începe verdele“. Zăboveşte în zona transformării – întinde braţele de o parte şi de alta. Acum dreapta ta se află în albastru şi stânga în verde. Iar tu? Tu eşti între; în zona transformărilor. Destul. Destul. Şi totuşi, îmi închipui că Annei i-ar fi trecut prin minte aceleaşi gânduri despre orice versiune a fişelor cromatice care exista în vremea ei, fiindcă era o femeie căreia îi atrăgeau atenţia lucrurile mărunte, nuanţele.

Cairo
8 noiembrie 1900

Dragă sir Charles,

S-a împlinit deja o săptămână de când ne aflăm în splendidul Cairo şi am fost primită cu cea mai mare consideraţie şi bunăvoinţă de către toţi cei de aici. Am fost să iau cina la Reşedinţă, unde Nina Baring s-a ocupat de menaj în casa unchiului ei în aceşti doi ani. Mi s-a spus că lordul Cromer e un om complet schimbat de la pierderea grea pe care a suferit-o şi că gentlemenii de la cancelarie au fost foarte uşuraţi când a sosit domnişoara Baring, fiindcă e veselă şi vioaie, îşi tachinează unchiul şi îl face să zâmbească. I-a dăruit un set complet de perii de argint pe care era gravat cuvântul „Mina“, ceea ce a provocat o oarecare stupoare la Agenţie până când le-a spus o veche poveste de familie potrivit căreia contele obişnuia, când era copil, să ridice orice obiect pe care îl putea căra şi să strige „mine-a, mine-a“[14], până când aceasta a devenit porecla lui de copil. Poţi să-ţi închipui că, auzind asta, m-am gândit imediat la dumneata şi mi te-am imaginat dându-ți capul pe spate şi râzând – aşa cum făceai odată – şi apoi spunând: „Atunci, asta explică atitudinea lui faţă de

[14] În limba engleză *mine* înseamnă „al meu“, (n. t.)

Egipt“.

Mă surprind privind multe lucruri de aici prin ochii dumitale, închipuindu-mi că ştiu ce ai gândi despre ele. Sunt sigură că ai fi interesat să afli – dacă nu ştii deja – că există un ziar, apărut de curând, care militează împotriva Ocupaţiei. Am aflat asta când cineva a pomenit la cină că un anume ziar, al-Liwa, *instigă oamenii scriind împotriva Războiului Burilor şi descriind metodele folosite de armata britanică acolo. Am ciulit urechile – în contul dumitale –, însă la întrebările mele lordul Cromer a răspuns pur şi simplu că era o publicaţie fără niciun fel de importanţă, plătită de francezi şi citită doar de „clasele limbute”. După asta subiectul a fost abandonat printr-o înţelegere tacită şi înlocuit cu o discuţie despre baronul Empain*[15] *şi despre o companie franceză care a cumpărat o mare suprafaţă de teren în deşertul din nord-estul oraşului Cairo şi care plănuieşte să construiască un oraş după toate regulile francezilor. Totuşi, când l-am întrebat mai târziu despre ziar, domnul Barrington mi-a spus că, din câte bănuia, era finanţat prin subscripţii – deşi e posibil ca francezii să fi dat o mână de ajutor la început – şi că tipăreşte zece mii de exemplare pe zi. Pare foarte mult pentru o ţară în care majoritatea oamenilor nu ştiu să citească. Trebuie să văd dacă nu pot să fac rost de un exemplar să ţi-l trimit, deşi va fi cu siguranţă în arabă.*

Trebuie să-ţi spun, dragă sir Charles, că opiniile dumitale sunt bine cunoscute aici, însă respectul pe care îl impui e atât de mare, încât toată lumea mi-a arătat atenţie şi bunăvoinţă.

Aşa cum ţi-am spus în telegramă, stăm la hotelul Shepheard’s, situat între noul şi vechiul Cairo, şi am fost deja o dată în Bazar împreună cu Emily. E exact aşa cum mi-am imaginat; mărfuri atât de abundente,

[15] Edouard Louis Joseph Empain (1852-1929) - inginer, întreprinzător, finanţist şi bogat industriaş belgian, egiptolog amator. (n. t.)

culori atât de vii, mirosuri atât de distincte – nu, nu mi-am imaginat mirosurile – într-adevăr, n-aş fi putut –, însă se potrivesc atât de bine cu întreaga scenă: nenumăratele rafturi cu uleiuri aromatice, sacii cu plante medicinale şi mirodenii desfăcuţi la gură pentru a da la iveală moviliţe fine şi roşii de henna, tulpini noduroase de ghimbir, ramuri de roşcove de un negru strălucitor, toate răspândindu-şi parfumul pătrunzător şi plăcut în aer. E oarecum copleşitor. Totuşi nu mi-am imaginat că străzile sunt atât de strâmte şi magazinele atât de mici – unele nici nu sunt magazine, ci nişte simple nişe în perete în faţa cărora stă aşezat turceşte un bărbat care lucrează la o bucată splendidă de alamă sau cupru. Totuşi e dificil să cercetezi locul în voie fiindcă oamenii te strigă necontenit şi te îndeamnă să le cumperi mărfurile. Te aud spunându-mi că oamenii aceia se află acolo ca să-şi câştige traiul, ştiu într-adevăr asta şi aş cumpăra, numai că nu cunosc preţul potrivit al lucrurilor şi am auzit că trebuie să te târguieşti, iar eu nu am niciun fel de experienţă ca să duc la bun sfârşit un astfel de târg. Voi învăţa, fără îndoială. Emily a fost extrem de uşurată când ne-am întors la hotel, căci i-a fost tot timpul teamă că vom fi răpite şi târâte într-una din aleile strâmte şi întunecoase peste care dădeam uneori între un magazin şi altul – şi, când am întrebat-o în ce scop, mi-a răspuns că pentru a fi vândute ca sclave, fiindcă se ştie bine că oraşul Cairo e un centru important al acelui negoţ. Asigurările mele s-au dovedit a nu fi de niciun folos şi e hotărâtă ca nici ea, nici eu să nu ne mai aventurăm niciodată în Vechiul Cairo decât sub escortă britanică! Aşadar, poţi fi încredinţat că totul va fi bine în ceea ce mă priveşte şi că sunt supravegheată cu mare atenţie aici, în Cairo. A ta iubitoare…

Dar ce e cu Emily? Referirile Annei la ea schiţează portretul la care am ajuns să ne aşteptăm de la o

servitoare a unei lady din acea perioadă: Emily o „ceartă“ pe Anna ca s-o convingă să iasă în grădină; Emily îşi doreşte să fie lăsată să aranjeze părul Annei într-un stil mai elaborat; se detaşează de spectacolul paradei din Alexandria; e temătoare în Bazar. Încerc să mă concentrez asupra ei în vreme ce aşteaptă pe margine, păzind coşul pentru picnic, covoraşele şi cutia de prim ajutor. Câţi ani are? Ce îşi doreşte pentru sine? Pune bani deoparte ca să-şi deschidă o afacere ca modistă? Sau Anna reprezintă întreaga ei viaţă şi ocupaţie? Poate totuşi să facă ce-a făcut servitoarea lui Hesther Stanhope, care în Palmyra a fermecat un şeic aflat în trecere pe acolo, dar i s-a refuzat permisiunea de-a se mărita cu el? Ar face oare ce a făcut Sally, servitoarea lui Lucy Duff Gordon, dispărând pe străzile lăturalnice din Alexandria, purtând în pântece copilul servitorului preferat al stăpânei sale, Omar al-Halawani? Nu ştiu; până acum, nimic din hârtiile Annei nu-mi oferă vreun indiciu.

Cairo
14 noiembrie 1900

Dragă Caroline,

Sunt în Cairo de aproape două săptămâni şi am văzut multe privelişti ciudate – poate cea mai ciudată dintre toate fiind cerul, care e tot timpul albastru ziua şi fără umbră de nor. Cât de diferit e aici de luna noiembrie în Anglia! M-aş bucura atât de mult dac-ai veni şi tu, fiindcă sunt sigură că ţi-ar plăcea. Aseară am luat cina la Agenţie (a doua oară de când mă aflu aici) şi mi-am imaginat că schimbam priviri cu tine din celălalt capăt al mesei când conversaţia se îndrepta către vizita lui Khedive în *Anglia vara trecută şi ce succes a fost şi cât de onorat trebuie să se fi simţit „băiatul“ (asta din partea lordului Cromer) că regina i-a acordat Ordinul Regal Victoria. Mi-am amintit cum ai adus* Illustrated London News *(am păstrat într-adevăr exemplarul acela) şi cum l-am citit în grădină…*

…şi pe copertă e toastul în cinstea Înălţimii Sale: o masă lungă, încărcată cu sfeşnice, flori, tăvi şi boluri cu fructe. La ea – îmi spune legenda – sunt aşezaţi prinţul şi prinţesa de Wales, ducele de York, marchizul de Salisbury, primarul Londrei şi *Gaikwar*-ul[16] Barodei. Invitaţii ridică paharele. În mijloc, aplecat uşor către dreapta, înspre silueta mândră, cu diademă pe cap a prinţesei, *Khedive* – cu siguranţă mai tânăr cu treizeci de ani decât toţi bărbaţii de-acolo – se înclină şi se reazemă cu amândouă mâinile de masă, ca pentru a avea un punct de sprijin. Fiind musulman, nu ar trebui să bea alcool. Cercetând fotografia începând din dreapta, dai peste un alt cap acoperit cu fes: ambasadorul destul de învârstă al Turciei, ţinându-şi stânjenit paharul de vin de picior, îl priveşte îngrijorat pe tânărul *Khedive.* Deasupra capului lui ’Abbas Hilmi atârnă un obiect care pare destul de greu, cu un ciucure la capăt…

…şi sir Charles a venit şi s-a uitat la copertă şi la sceptrul ce atârna pe peretele primăriei, deasupra capului lui Khedive, *şi a spus*: *„Cu ăsta o să-l pocnească peste fes dacă iese din rând“. Cred că atunci am râs prima oară de la moartea lui Edward.*

Sunt sigură că opiniile lui sir Charles sunt bine cunoscute aici – trebuie să fie, într-adevăr, fiindcă, departe de a face din ele un secret, le-a aşternut pe hârtie şi le-a exprimat în mod public de câte ori a avut ocazia – şi nu pot să-mi imaginez că sunt privite cu simpatie de această societate. Desigur, nimeni nu vorbeşte despre asta în faţa mea, pe de o parte dintr-o politeţe firească, pe de altă parte din consideraţia pe care se simt datori să mi-o arate de dragul lui Edward. Dar îi aud pomenindu-l pe domnul Blunt, care are opinii identice cu ale socrului meu şi pe care-

[16] *Gaikwar* - titlul membrilor dinastiei Maratha care au condus statul Baroda din vestul Indiei de la jumătatea secolului al XVIII-lea până în 1947, când statul s-a alipit Indiei (n. t.)

l privesc ca pe un excentric ce alege să trăiască în deşert. Când se referă la el, folosesc expresia „dus“, prin care bănuiesc că vor să spună că vede lucrurile dintr-un punct de vedere diferit. Recunosc că sunt curioasă să-l văd pe domnul Blunt, însă nu frecventează societatea din Cairo şi nu pot să-l vizitez decât dacă sunt invitată de lady Anne. Mi se pare că nimic nu ar putea fi mai departe de spiritul deşertului decât viaţa de la Agenţie – într-adevăr, cât timp te afli acolo, nici nu-ţi dai seama că nu eşti în Cadogan Square, la o aruncătură de băţ de parc, ci aproape te bălăceşti în apele Nilului.

Trebuie să fie atât de greu să ajungi într-o ţară atât de diferită, cu un popor atât de diferit, să preiei controlul şi să insişti ca totul să se facă în felul tău. Să crezi că totul poate fi făcut *numai* în felul tău. Am citit descrierile Annei şi memoriile şi relatările acestor englezi de mult dispăruţi şi mă gândesc la funcţionarii de astăzi de la Ambasada Americii şi de la agenţii, circulând prin Cairo în limuzinele lor securizate, cu geamuri fumurii, deschizând portierele doar când se află în siguranţă în complexele păzite de Marină.

Lordul Cromer însuşi (sau „el-Lord“ cum sunt informată că i se spune în toată țara – un titlu care, se zice aici, denotă afecţiune şi respect) e un bărbat masiv, autoritar, cu ochi trişti, încercănaţi şi păr alb şi rar. Desigur, nu pot pretinde deloc că-l cunosc bine, dar l-am urmărit stând în capul mesei la cină şi iradiind o forţă liniştită. E un om cu păreri ferme, întotdeauna respectate atunci când conversaţia are loc în prezenţa sa. Bănuiesc că nu ai putea lucra cu el mult timp dacă nu ai subscrie de bunăvoie vederilor sale. E înconjurat de gentlemenii săi, al căror şef e domnul Harry Boyle, secretarul pe problemele orientale. E un personaj extrem de interesant (domnul Boyle) şi cred că îşi face un titlu de onoare dintr-o

anumită lipsă de îngrijire excentrică sau chiar un aer ponosit în ce priveşte hainele sale, precum şi din aspectul rebel al mustăţii sale, însă, după câte îmi spune domnul Barrington, se zice că posedă o înţelegere profundă a firii localnicilor şi chiar vorbeşte limba lor – deşi, după cum a subliniat domnul Barrington, cunoştinţele sale se limitează doar la dialectul local – şi că această înţelegere l-a făcut atât de util lordului Cromer şi i-a apropiat atât de mult, încât domnul Boyle şi-a câştigat porecla de „Enoh" (cel ce merge cu Dumnezeu![17]). Lordul Cromer nu vorbeşte deloc araba – în afară de imshi, *care e primul cuvânt pe care îl înveţi aici şi care înseamnă „pleacă" şi, desigur,* baksheesh.

Sper să aflu mai multe despre viaţa localnicilor, deşi trebuie să mărturisesc că nu am nici cea mai vagă idee cum să pun această speranţă în practică. Însă am sentimentul că ar fi cam ciudat să baţi atâta drum până în Egipt şi să nu înveţi nimic altceva decât alte lucruri despre propriii compatrioţi. Cred că dacă sir Charles ar fi aici, ar putea să-mi arate lucruri pe care nu reuşesc încă să le văd singură. În orice caz, îmi dau foarte bine seama că ştiu foarte puţine despre această ţară şi trebuie să mă mulţumesc să încerc să învăţ până când voi fi pregătită să-mi formez propriile păreri.

În acelaşi număr din *Illustrated London News,* se află ceea ce numim astăzi „viziunea artistului" despre Intrarea Triumfală în Transvaal: o mulţime de oameni mărunţei stau înşiruiţi de-a lungul unei străzi largi şi prăfuite. Unii agită beţe subţiri pe care flutură drapele britanice încrucişate. În mijlocul drumului un bărbat în uniformă călăreşte în fruntea trupelor sale. Însă în prim-plan, mai aproape de noi, artistul a plasat un bătrân cu barbă (un bur?) care le întoarce spatele lordului Roberts şi calului

[17] Joc de cuvinte bazat pe confuzia dintre cele două sensuri ale cuvântului *Lord* — titlu nobiliar şi Dumnezeu. (n. t.)

său mândru. Stă cu faţa spre noi, cititorii, cu ochii lui mânioşi, cu pumnul stâng strâns şi ridicat la piept.

8

„O femeie ca ea
Ar trebui să dea naştere
Multor copii,
Ca să-şi permită să-i vadă
Pe unul sau doi dintre ei murind.“
Ama Ata Aidoo, 1970

Cairo, mai 1997

Ţiuitul puternic al interfonului răsună de-a lungul holului. Eram în dormitor, lucrând, aşa cum fac adesea acum, la proiectul meu despre Anna, citind despre perioada în care a trăit, uitându-mă la fotografii, încercând să-mi imaginez totul. Întotdeauna mi-a plăcut să lucrez în dormitor, să mă mut de la birou în pat şi din pat la măsuţa de toaletă şi apoi iarăşi la birou. Într-o anumită fază a vieţii mele am fost nevoită să fac asta; acum ignor camerele goale şi îmi petrec zilele şi nopţile în acest colţ al apartamentului meu. Mă gândesc la masa de lângă fereastră ca la „masa Annei“, fiindcă acum e acoperită cu hârtiile ei. Le-am aranjat în ordine cronologică, pe cât am putut; am comparat paginile nedatate cu acelea datate şi am potrivit foile. Sunt aranjate în douăsprezece teancuri, câte unul pentru fiecare an – unii ani sunt mai bine reprezentaţi decât ceilalţi. Jurnalele sunt puse deoparte. Am încercat să nu citesc prea mult din ele, să citesc doar câte un singur an odată. Însă atunci ştiu cum se termină povestea. Nu cred că asta contează. Întotdeauna ştim cum se termină povestea. Ceea ce nu ştim e ce se întâmplă pe parcurs.

Obiectele Annei le păstrez împachetate exact aşa cum le-am găsit, în cufărul care acum e aşezat aproape de peretele de lângă măsuţa de toaletă.

O aşteptam pe Isabel, mă oprisem din lucru şi stăteam la fereastră, privind distrată o femeie care atârna rufele pe sfoară. Trebuie să fi spălat doar rufele albe, fiindcă atârnă pe sfoară maiouri, maiouri albe, unul după altul: mari, mijlocii, mici. Se apleacă şi dispare o clipă în spatele balustradei balconului, apoi se ridică ţinând în mână un maiou şi un cleşte de rufe în gură. Scutură maioul şi îl atârnă de „umeri“ lângă fratele său. După ce a terminat, a

ridicat ligheanul de plastic verde şi a intrat în casă, maiourile atârnă umăr la umăr în aerul încremenit.

Şi când te gândeşti că au fost vremuri când bombăneam când venea vorba de rufe. Însă erau de asemenea vremuri când stăteam nemişcată, cu o şosetă udă în mână, străfulgerată de premoniţia felului în care mă voi simţi când nu vor mai fi şosete de spălat, echipamente sportive de atârnat la uscat în zilele de marţi sau de joi, când timpul meu va fi doar al meu şi voi putea face cu el tot ce-mi doresc. Ce îmi doresc? Ca eu şi soţul meu să fim încă împreună? Copiii mei să locuiască alături? Nimeni nu mai locuieşte alături. Femeia aceea de vizavi – cine ştie unde vor pleca copiii ei când vor creşte mari? În Canada, Dubai, pe Lună. Poate că va avea noroc şi unul din ei se va stabili aici, în Cairo, destul de aproape ca să-i ofere nepoţi pe care să-i ţină pe genunchi şi cu care să vorbească la bătrâneţe.

Am privit copacii din grădina de dedesubt. M-am întrebat: dacă ar fi spălaţi, dacă cineva i-ar spăla cu furtunul, cât va dura până când praful se va aşeza din nou pe ei? M-am întrebat cât de bătrâni erau copacii: rămăseseră oare aici din vremurile în care în partea aceasta a oraşului erau doar câmpuri verzi, cultivate? Sau îşi începuseră viaţa ca arbori de oraş? Puţin probabil, după părerea mea. În oraşul ăsta copacii erau smulşi din pământ, nu plantaţi. Şirurile de eucalipţi gigantici de la începutul drumului ce porneşte din Giza spre Egiptul de Sus fuseseră distruse. Copaci care se înălţau până la şaizeci de metri, ajungeau până la cer, plantaţi de Muhammad ’Ali cu aproape două sute de ani în urmă, fuseseră smulşi din rădăcini când s-a construit o şosea mai largă pentru maşinile şi camioanele care se îndreptau spre Egiptul de Sus.

Fiindcă interfonul a continuat să sune, mi-am zis că era Isabel, care venise mai devreme. M-am dus la uşă, am ridicat receptorul şi vocea Tahiyyei mi-a răsunat în ureche:

— *Daktora! Ya Daktora!*[18]

[18] Doamnă doctor! (în arabă, în orig.)

— *Aywa,* da, am răspuns, ţinând receptorul departe de ureche.

— Pot să urc două minute? strigă.

— Sigur, răspund, *itfaddali*[19]*.*

— Acum?

— Da, zic. Urcă.

Tahiyya e nevasta portarului – şi prietena mea. Se interesează cum o duc cu sănătatea şi îşi trimite copiii să vadă dacă e nevoie să-mi spele vasele sau să-mi ia hainele de la călcătorie. Acum intră zâmbind, cu cel mai mic dintre copii în braţe – are încă piciorul în ghips –, sprijinit de şold.

— O, Doamne, nu cumva dormeai?

— Nu, nu, zic, traversând camera ca să închid uşile de la balcon în timp ce ea lasă copilul pe podea. Însă chestia asta e aşa de zgomotoasă; mă sperie de fiecare dată.

— Să chemăm mecanicii s-o oprească? propune uitându-se la ea.

— Am putea, zic aruncându-i şi eu o privire.

— Sau ar putea s-o strice, spune.

— Să nu-i chemăm, zic.

E o nouă îmbunătăţire, o notă de modernizare, iar ea şi ’Am Madani sunt foarte mândri de ea.

— N-am vrea să te trezim.

— Nu dormeam, zic. Hai să facem nişte ceai.

Când intrăm în bucătărie, îmi spune:

— Dumneata odihneşte-te.

Aşa că mă aşez la masă în timp ce umple ceainicul. ’Abd el-Rahman ne urmează, aproape târându-se din cauza piciorului în ghips. Se aşază pe podea, în faţa bufetului înalt al tatălui meu, şi deschide sertarul de jos. Aici ţin cleştii de rufe din plastic colorat.

— Uită-te la asta în locul meu, spune Tahiyya în timp ce aşteptăm ca frunzele de ceai să se depună la fund. Aşază în faţa mea un plic mare, de culoare maro. Îl deschid şi scot din el o radiografie – nu, o ecogramă. Citesc scrisul mărunt, în engleză şi ridic ochii spre chipul ei obosit, frumos; ochii căprui, rimelaţi, cu sprâncenele pensate,

[19] Poftește. (în arabă, în orig.)

subţiri, basmaua albastră strânsă pe frunte:

— Iar? zic. Iar, *ya* Tahiyya?

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu eu am vrut, protestează. Am zis patru, i-am mulţumit lui Dumnezeu şi ne-am oprit aici. E voia Domnului, ce putem face?

— Păi, nu ţi-ai pus steriletul? Credeam…

— Ba da, mi l-am pus, dar a început să-mi curgă sânge, aşa că mi l-am scos şi mi-au spus să stau liniştită o vreme, dar ştii cum sunt bărbaţii. Apoi s-a făcut voia Domnului.

Gustă ceaiul. E ruginiu la culoare, îl toarnă în pahare şi pune zahăr cu linguriţa.

— Sunt şi nişte biscuiţi, zic, iar ea aduce farfuria, o pune pe masă şi îi întinde un biscuit fiului ei.

— Pe barba Profetului, nu mai reuşesc să mă descurc cu toţi, spune. Ieri fetiţa a avut temperatură şi a fost agitată toată ziua, iar băiatul ăsta m-a ţinut trează toată noaptea plimbându-mă de colo-colo. Ghipsul de la picior – mă scuzi – îl mănâncă. Toată noaptea îl port în braţe, îl mângâi şi îl liniştesc până când Madani mai că-mi spune: „Dumnezeu cu mila“.

— Drăguţ, din partea lui, zic.

— Ce poate să facă, *ya Daktora*? întreabă. Munceşte toată ziua şi a mai făcut şi diabet. Sănătatea lui nu mai e ce era.

Parcă o aud pe Isabel: diabetul nu l-a oprit s-o lase gravidă. Când sănătatea lui era ce era, se scula noaptea să-şi liniştească odraslele? Dar e într-adevăr Isabel? Sau sunt gândurile mele rostite cu glasul lui Isabel? Desigur, un avort nici nu intră în discuţie. *Haraam*[20], *ya Daktora*“, ar spune Tahiyya, „la urma urmei e un suflet“.

— Cât de înaintată e sarcina? o întreb.

— Nu sunt sigură.

Mă uit la ecogramă.

— Unsprezece săptămâni, îi spun.

— Uită-te la ea, zice, şi citeşte-o în locul meu. Spune-mi tot ce scrie.

[20] E păcat/ e vrednic de milă/ trezeşte compasiunea/ nu ar trebui făcut. (în arabă, în orig.)

— Scrie că eşti gravidă în unsprezece săptămâni şi copilul e normal.

— Slavă Domnului! răsuflă uşurată.

— Ce spune ’Am Madani?

— Ce să spună? Spune „Ce-o să le dăm de mâncare?“ şi îi mulţumeşte lui Dumnezeu.

— Dumnezeu se-ngrijeşte de noi, zic.

— E lucru ştiut, încuviinţează şi se ridică să spele paharele.

— *Yakhti*[21]*,* înveseleşte-te, zic. Cu ce ne alegem din toate astea?

— Cu nimic, îmi răspunde. Soarta omului e să se închine Dumnezeului lui.

— Şi vor fi cinci în ochii duşmanului…

Interfonul începe să sune din nou, iar eu mă ridic să răspund.

Când intră Isabel, Tahiyya strânge cleştii de rufe şi firimiturile de pe podea. Îşi zâmbesc.

— *Hallo,* spune Tahiyya tare în engleză, îndreptându-şi umerii şi zâmbind, apoi îşi duce mâna la cap şi mimează un salut pentru cazul în care Isabel n-ar fi înţeles.

— *Hello,* răspunde Isabel. *Izzay el-sehha*[22]?

Tahiyya face ochii mari şi se întoarce spre mine:

— Vorbeşte araba!

— Iată câtă deşteptăciune, zic.

— *Yakhti brawa ’aleiha*[23]*.* Are o figură inteligentă, încuviinţează Tahiyya radioasă. E măritată?

— Nu, spun.

— E frumoasă ca Luna şi nu e măritată? De ce? Nu au bărbaţi acolo, în Amreeka?

— Poate nu vrea un american, glumesc.

— *Khalas*[24], zice Tahiyya. O măritǎm aici. Găseşte-i un

[21] Sora mea. (în arabă, în orig.)

[22] Ce mai faci ? Literal – cum o mai duci cu sănătatea ? (în arabă, în orig.)

[23] Bravo ei. (în arabă, în orig.)

[24] S-a făcut/ Ne-am înţeles. Literal înseamnă „s-a terminat“. (în arabă, în orig.)

mire bun printre cunoştinţele dumitale şi-i facem o nuntă de pomină. Se apleacă să-l ridice pe ’Abd el-Rahman. Pot să fac ceva pentru dumneata înainte să plec?

— Mulţumesc, Tahiyya, nu e nimic de făcut.

— Atunci o să mă duc, spune. Îşi saltă fiul pe şold, îi manevrează piciorul în ghips pe după uşă. *’Salamu ’aleikum*[25].

— Întotdeauna e atât de veselă, spune Isabel, şi munceşte atât de mult.

— Da, aşa e, zic.

— Ultima oară când am fost aici spăla casa scărilor.

— Trebuie să fi fost joi. Vrei… să-ţi aduc ceva de băut? Abia e trecut de şapte.

— Mă gândeam c-am putea ieşi în oraş, spune Isabel. Lasă-mă să te invit la cină.

— Mai am nişte chestii de făcut aici…

— Hai să ieşim. Chiar nu ieşi niciodată?

Ridic din umeri.

— Trebuie să fie vreun loc care să-ţi placă.

— Vino la New York, spune Isabel. Vino şi stai cu mine.

— Nu, mulţumesc, îi răspund.

— Poţi să faci ce vrei, spune Isabel. E spaţiu destul. O să ne întâlnim numai când vrei tu.

Clatin din cap.

— Poţi să-l vezi pe fratele tău.

— O să-l văd când o să vină în Cairo.

— Dar nu vine prea des.

— Ştiu.

— Te-ai călugărit sau ce?

— Am hotărât doar să mă întorc acasă. M-am săturat să călătoresc. Şi m-aş duce oare la New York fără să mă opresc la Londra? Şi m-aş opri oare la Londra fără să-mi vizitez soţul?

— O să vii într-o zi. Sunt sigură.

— Chiar aşa?

[25] Pace vouă. Salut tradiţional rostit la sosire şi la plecare. (în arabă, în orig.)

— O să vii când o să ruleze filmul meu.

— Sigur.

— Vorbesc serios.

— Isabel. Nici măcar nu ştii încă restul poveştii. Nu ştii ce se va întâmpla.

— Nu contează. O pot vizualiza. Din câte o descrii tu, o pot vizualiza.

Clatin din cap. Parcă tot timpul clatin din cap. Dar e un mare act de curaj din partea mea să vin şi până aici, de cealaltă parte a fluviului; la acest restaurant la care am cinat împreună. Unde el mi-a sărutat mâinile, iar eu m-am prefăcut că nu observ privirile uimite ale chelnerilor.

— Vrei să pariem? întreabă.

— Nu.

— Vezi? Te-am prins. Nu vrei să pariezi.

— Cum îţi mai merge cu proiectul tău? Cel despre mileniu?

Ridică privirea spre mine şi aşteptăm în tăcere până când chelnerul aşază pe masă foi de viţă umplute, humus stropit cu ulei, *baba ghanoush,* salată de roşii cu brânză, pâine proaspătă şi prăjită.

— Sesizez oare un anumit accent pe pronumele ăla? mă întreabă ea cu blândeţe.

Zâmbesc. „Are o figură inteligentă“, spusese Tahiyya.

— Ei bine, *e* mai mult al tău decât al meu, zic.

Isabel se serveşte cu două foi de viţă şi nişte humus.

— Ştii, spune, îmi dau seama că sunt o groază de lucruri pe care nu le cunosc. E un început, nu-i aşa?

— Da, zic. Îmi pare rău.

Şi chiar îmi pare, fiindcă eu – cu toate pretenţiile de „imparţialitate“ şi „lipsă de prejudecăţi“ – am văzut-o întotdeauna ca pe o „americancă“.

— Totuşi, cum îţi mai merge cu proiectul? o întreb.

— Nu sunt sigură. Oamenii cu care am discutat au fost extrem de prudenţi. Vorbesc în cea mai mare parte despre tehnologie şi am sentimentul că nu îmi spun ce gândesc cu-adevărat.

— E foarte greu.

— De ce? De ce e atât de greu?

— Fiindcă eşti americancă.

— Dar nu pot face nimic în privinţa asta.

— Fireşte că nu poţi. Dar din cauza asta unora le e greu să vorbească despre anumite lucruri cu tine.

— Dar n-ar trebui. Am vederi largi. Ce fel de lucruri?

— Totul va fi bine. Ascultă-mă, vom găsi noi o cale, îţi promit.

— Oricum, spune Isabel după o clipă de tăcere, acum am devenit interesată de atâtea lucruri. Nu renunţ la el… dar sunt şi alte lucruri pe care vreau să le fac.

— Dar, Isabel, pot să te întreb ceva? Te… te descurci? Cu toate călătoriile astea şi cu restul?

— O, tata mi-a lăsat nişte bani. Şi am scos la vânzare apartamentul părinţilor mei. Nu sunt bogată, dar…

Zâmbeşte şi dinţii ei fără cusur sclipesc în lumina lumânării cu abajur de sticlă de pe masă.

Un abajur din sticlă opacă. În formă de clopot. Smălţuit. Pensula Annei, muiată în cerneala de un albastru acvamarin, trasa cu îndemânare litere arcuite: alunecând pe linia de bază a unui *alef*[26] ce se deschide ca o floare, urmând coada unui ya care explodează într-un jet de artificii ce presară textul cu diacritice. Ştia deja destule ca să distingă caracterele, însă nu îşi dădea încă seama dintr-o privire unde se termina un cuvânt şi unde începea altul.

Ridic capul şi mă uit la Isabel, frumoasă în bluza ei de catifea roz pal, de cealaltă parte a mesei. Un tată mort şi o mamă care ar putea fi la fel de bine – sau la fel de rău – moartă. Suntem amândouă orfane, eu şi ea. Un frate mort şi un frate absent – ating repede, în taină, partea de dedesubt a mesei de lemn: fratele meu e absent, însă e în viaţă. O căsnicie destrămată – împărtăşim şi lucrul ăsta.

— Ştii, spun încercând să-mi iau un ton nepăsător, soţul meu şi cu mine obişnuiam să venim aici când ne aflam în Cairo. Era restaurantul nostru preferat. E prima oară când

[26] Prima literă a alfabetului arab. (n. t.)

vin aici fără el.

— Sunteţi divorţaţi?

— Nu. Dar ne-am despărţit de mult.

Însă eu am copii, iar ea nu. Deşi fiii mei nu sunt lângă mine şi încerc să nu-mi petrec zilele aşteptându-i – aşteptând să mă sune: „Mamă, m-am gândit să trec să te văd…“ Părul lucios al lui Isabel cade drept până sub bărbie, iar la gâtul graţios poartă un lanţ subţire de argint. Ea se află la început, iar eu mă apropii de sfârşit. Îi zâmbesc.

— Ştii, mă bucur mult că am ajuns să te cunosc, spune.

Mă întind o clipă şi mângâi mâna care se odihneşte pe masă, între noi.

— Ai uimit-o pe Tahiyya cu araba ta, zic.

— Am învăţat alfabetul şi îmi dau liste întregi de cuvinte, spune, dar…

— Dar?

— N-am ajuns s-o stăpânesc. Să-mi dau seama cum funcţionează.

— Ascultă, zic, ştii alfabetul şi ai un dicţionar. Totul porneşte de la o rădăcină. Iar rădăcina e de cele mai multe ori formată din trei consoane – sau două. Şi apoi cuvântul ia diferite forme. Uite – vechea profesoară din mine se trezeşte la viaţă în timp ce scotocesc în geantă după hârtie şi pix – să luăm rădăcina q-l-b, *qalb.* Vezi, poţi să citeşti asta?

— Da.

— *Qalb*: inima, inima care bate, inima din miezul lucrurilor. Da?

Dă din cap, privind atentă semnele de pe hârtie.

— Apoi există un număr fix de forme – aproape un tipar – pe care le poate lua fiecare rădăcină. Deci, în cazul lui *qalb,* obţii *qalab*: a răsturna, a da jos, a întoarce cu fundul în sus, a transforma în opusul lui; de aici *maqlab*: un truc murdar, o răsturnare de situaţie şi de asemenea grămadă de gunoi. *Maqloub*: cu susul în jos; *mutaqallib*: schimbător; iar *inqilab*: lovitură…

Deci în inima tuturor lucrurilor se află germenul

răsturnării lor; cu cât eşti mai aproape de inimă, cu atât eşti mai aproape de schimbare. Nu ai încotro s-o iei decât în jos. Ajungi la miez şi după aceea eşti aruncat în aer…

— Există o carte în care scrie toate lucrurile astea? mă întreabă Isabel.

— Nu ştiu. Trebuie să existe. Asta am dedus singură.

— E într-adevăr util.

— Cred că da. Îţi dă un punct de plecare.

— Deci de fiecare dată când foloseşti un cuvânt, acesta ia după el toate celelalte forme care vin de la aceeaşi rădăcină.

Da, vin înotând în grup, ca ovulele: regina în centru şi apoi toate celelalte ovule, mici şi mari, care nu vor fi fecundate de această dată…

— Da. Cam aşa ceva. Da. Caută întotdeauna rădăcina: cele trei consoane. Sau două.

— Am să lucrez la chestia asta, spune.

— Să-mi spui la ce rezultate ajungi.

Isabel împătureşte hârtia şi o pune în geanta ei – „poşeta“ ei, ar spune ea.

Dincolo de ferestrele de sticlă securizată s-a lăsat noaptea, iar de-a lungul bulevardului Maspero maşinile s-au rărit şi copacii nu mai par prăfuiţi. Luminile vaporului *Omar Khayyam* şi *el-Basha* strălucesc pe fluviu. Câte o bărcuţă pluteşte în tăcere, iar lângă parapet zăbovesc cupluri; bărbaţii poartă cămăşi cu mânecă scurtă, fetele – basmale lungi. Tinerii singuri care trec pe lângă ei întorc capetele şi îi privesc lung.

Când ieşim din restaurant, mergem una în spatele celeilalte de-a lungul trotuarului îngust până la locul în care e parcată maşina, undeva lângă Ramses Hilton. Refuz invitaţia lui Isabel de-a intra să bem ceva. Am clocit destule fantome pe ziua asta. Vreau să mă întorc în apartamentul meu, în camera mea.

Întoarcem în faţa clădirii televiziunii, care a rămas baricadată cu saci de nisip din ’67, şi o luăm înapoi spre podul Qasr el-Nil.

— Ce mai face Anna? întreabă Isabel.

— Eşti pe dinafară, zic.

— Ba nu. Spuneai că a plecat în Egipt – că a venit în Egipt. Am citit bucata despre Alexandria.

— Ei bine, acum e în Cairo şi petrece foarte mult timp în societatea engleză. Agenţia şi toate celelalte. Ambasada britanică. Vrea să înveţe araba.

— Cine o să i-o predea?

— Nu ştiu încă. James Barrington ştie arabă.

— A găsit ce căuta – chestiile pentru Lewis?

— Doar câteva; în Bazar. Nu tocmai, nu.

— Le va găsi?

— Nu ştiu. Sper. Dar are de gând să stea mai mult, aşa că trebuie să le fi găsit.

— Deci e o scenă în Bazar?

— Da, una completă – cu măgari şi mici artizani bătrâni, strigătele vânzătorilor ambulanţi şi o servitoare speriată şi dezaprobatoare şi puştime care cere bacşiş…

— Mă iei peste picior.

— Doar puţin. Şi prieteneşte.

— Ştii, semeni teribil cu fratele tău.

A, mă întrebam când va aduce iar vorba despre el. Fratele meu.

9

„… în această poveste a guvernării turceşti, albaneze şi britanice în Egipt, Egiptul e de fapt cel care contează de fiecare dată. Precum povestea unui bărbat renumit care are o nevastă deşteaptă. Cât timp aceasta îl ajută, prosperă, însă imediat ce aceasta încetează să-l mai ajute, se prăbuşeşte, dar nu e uşor să arăţi cum anume s-au întâmplat toate astea.“

George Young, 1927

Cairo
25 ianuarie 1901

Dragă sir Charles,

Zilele astea mi se pare foarte straniu că nu mă aflu în Anglia. Am sentimentul unor întâmplări importante – însă oarecum detaşat de trup, fiindcă nimic din jurul meu nu reflectă evenimentele recente, în afară de steagurile coborâte şi de tristeţea generală de la Agenţie – însă aceasta nu mi s-a părut niciodată un loc deosebit de vesel. Restul ţării merge mai departe, după câte văd, ca de obicei – oamenii sărbătoresc sfârşitul postului de Ramadan, în timp ce ştiu că în Anglia, chiar şi pentru cei care nu joacă niciun rol în ele, pregătirile pentru încoronare şi înmormântare trebuie să trezească atât speranţe, cât şi temeri de o iminentă schimbare. E foarte ciudat să te gândeşti că regina nu mai e, când avea un loc atât de stabil pe firmamentul nostru.

Nu pot spune că sunt mâhnită din cauza asta; era prea distantă – chiar şi atunci când o întâlneai – ca să inspire asemenea emoţie; sunt mai curând surprinsă de fiecare dată când gândul îmi vine în minte: Nu mai e.

Speri într-o schimbare în mai bine? Mereu ai spus că prinţul de Wales ştie mult mai multe despre ce se întâmplă în lume decât mama lui sau chiar decât lordul Salisbury. Oare războiul din Africa de Sud va putea fi oprit acum? Ieri mi-am petrecut după-amiaza la Sporting Club şi printre cei prezenţi era şi un domn de la Finanţe pe nume Money[27] *(într-adevăr, nici Charles Dickens însuşi nu i-ar fi putut găsi un nume mai bun), care a spus că toate cheltuielile pentru*

[27] Bani. (engl.) (n. t.)

campania din Africa de Sud se ridică în prezent la o sută cincizeci de milioane de lire. I-am povestit că la începutul războiului ai estimat că acesta va costa două sute de milioane de lire şi a spus că s-ar putea încă ajunge la asta. Te rog, scrie-mi şi spune-mi ce crezi despre toate aceste evenimente fiindcă, din toată viaţa mea din Anglia, de conversaţiile cu dumneata mi-e cel mai dor.

Aici, în Cairo, zilele trec ca de-obicei. Astăzi doamna Butcher (despre care cred că ţi-am mai scris) a avut marea bunăvoinţă de-a mă lăsa s-o însoţesc în incursiunea la o minunată biserică veche, construită pe ruinele Fortului Roman al Babilonului, în vechiul cartier creştin din sudul Cairoului. Are un tavan de lemn extrem de curios, ca o barcă răsturnată, şi niciun fel de cupole. Un bătrân de acolo ne-a arătat imaginea Fecioarei imprimată pe o coloană de marmură. A vorbit cu toată convingerea când ne-a arătat-o şi doamna Butcher m-a informat mai târziu că localnicii cred că Maica Domnului şi-a lăsat imaginea aici ca dovadă când i s-a arătat patriarhului Avraam, în anul 969. Califul, al-Muizz, luând drept exemplu textul din Evanghelia după Matei 17:20: „Căci adevărat grăiesc vouă: Dacă veţi avea credinţă cât un grăunte de muştar, veţi zice muntelui acestuia: Mută-te de aici dincolo, şi se va muta; şi nimic nu va fi vouă cu neputinţă“[28] *– i-a cerut patriarhului să mute muntele Muqattam, iar patriarhul i-a răspuns retrăgându-se în biserică să postească şi să se roage. În cea de-a treia zi i s-a arătat Fecioara şi un cutremur teribil a zguduit muntele Muqattam. Al-Muizz a fost mulţumit şi a poruncit ca biserica să fie restaurată şi a mai construit şi biserica lui Abusifin pe deasupra. E o poveste frumoasă*, însă *imaginea seamănă mult cu icoanele din vremea aceea şi într-*

[28] Evanghelia după Matei 17:20, *Biblia sau Sfânta Scriptură,* Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2005. (n. t.)

adevăr chipul e aproape identic cu acela dintr-o altă pictură, atârnată la intrarea în biserică, a Maicii Domnului încununate, cu pruncul Iisus, şi el încununat, pe genunchi şi Sfântul Ioan, care se apleacă să-I sărute piciorul. Despre pictura aceasta din urmă se spune că ochii Fecioarei se mişcă şi te urmăresc oriunde te-ai duce, însă am supus această teorie unui test practic – atât cât am simţit că era potrivit într-o biserică – şi nu cred că ochii ei m-au urmărit. E o biserică foarte frumoasă, deşi mică şi întunecoasă, şi am remarcat că incrustaţiile de lemn ale lambriurilor şi amvonului, plăcile de faianţă de pe pereţi, lămpile cu ulei din nişe şi dalele de piatră ale pardoselii au multe în comun cu ceea ce am văzut în moscheile mai vechi. Nu ţi-ai închipui că e o dovadă a unei anumite unităţi a impulsului divin şi a principiului estetic ce şi-a găsit expresia în amândouă?

Mu'allaqah. Odată, într-o excursie cu şcoala, acum mulţi, mulţi ani, am făcut acelaşi experiment cu ochii Fecioarei. Voiam să mă urmărească, dar n-aş putea spune într-adevăr că n-au făcut-o. Îmi amintesc că ghidul din ziua aceea ne-a povestit că grinzile de lemn ale tavanului simbolizau arca lui Noe, iar cele opt coloane – familia lui Noe. Ne-a spus că cele treisprezece coloane de marmură care susţineau amvonul îi reprezentau pe Hristos şi pe cei doisprezece apostoli şi că coloana neagră din mijlocul lor era Iuda Iscarioteanul. Atunci am simţit că înţelegeam mai bine clădirea. Acum nu sunt sigură cât de corecte erau informaţiile pe care ni le dădea, dar era un punct de plecare. În ciuda avertismentelor profesorilor noştri, am coborât scara şubredă de fier ce ducea spre pivniţa jilavă de dedesubt şi am văzut că fundul acesteia se umpluse cu apă ce prinsese o crustă groasă şi verde de mâl. Apoi o făptură întunecată a fâlfâit pe lângă feţele noastre şi cineva a ţipat că acolo jos erau lilieci, aşa că ne-am întors şi am urcat în grabă scara. Şi ce uşurare am simţit trecând

printre perdelele de catifea roşie şi pătrunzând în interiorul confortabil şi întunecos al bisericii şi apoi ieşind din nou la lumina zilei!

Am stat sub un copac despre care se spune că a adăpostit-o pe Maica Domnului în fuga ei spre Egipt împreună cu pruncul Iisus şi trebuie să recunosc că am fost mişcată de credinţa simplă cu care ghidul nostru vorbea despre Settena Maryam[29] *şi despre fiul ei, Yasu al-Masih*[30] *şi – după cum mi-a transmis doamna Butcher – de convingerea lui nestrămutată că tocmai acel copac şi nu altul le-a oferit adăpost. Şi, la urma urmei, se poate să fi fost copacul ăsta. Şi dacă nu era – fiindcă sunt şi alţi copaci sub care* se *spune că s-ar fi odihnit – ce poate fi rău în a crede că tocmai copacul tău le-a oferit atât de ospitalier umbra sa*? *Atâta timp cât nimeni nu începe să se bată cu vecinii din pricina asta. De ce nu s-ar fi odihnit Fecioara sub mai mulţi copaci în timpul călătoriei ei spre această ţară?*

Doamna Butcher e foarte drăguţă şi bună la suflet. Ea şi vicarul trăiesc deja în Egipt de mulţi ani. Vorbeşte araba şi pare să se înţeleagă bine cu localnicii, e lipsită de orice rigiditate a minţii şi are opinii cât se poate de generoase. Mi-a vorbit cu mare interes şi simpatie despre religia vechilor egipteni şi despre asemănările sale – în faza ei cea mai dezvoltată – cu creştinismul nostru, spunând că vechii egipteni, ca şi creştinii moderni, ştiau că trăiesc sub privirile Domnului şi sub umbra Aripilor Eterne.

Akhen Atun[31]. Tânărul rege care s-a răzvrătit împotriva puternicilor preoţi ai lui Amun[32]. Care şi-a luat soţia, pe

[29] Fecioara Maria. (în arabă, în orig.)

[30] Iisus Hristos. (în arabă, în orig.)

[31] Akenaton (sau Amenhotep al IV-lea) – al zecelea faraon din dinastia Amenhotep (1379-1362 î.Hr.) – instaurează cultul lui Aton, ca unică divinitate, fiind considerat creatorul primei religii monoteiste. (n. t.)

[32] Amon – în mitologia egipteană, zeu protector al oraşului Teba,

Nefertiti, cea mai frumoasă dintre reginele Antichităţii, şi întreaga curte şi a construit o nouă capitală la Tal el-Amarna şi acolo a proclamat venerarea unui singur zeu: Atun[33]. Ce s-a întâmplat după aceea? Ne-au rămas fragmente dintr-o poveste. Picturi. Chiar pe tronul regal o vedem pe regină aplecându-se, întinzând mâna ca să mângâie tandru colanul regal al regelui aşezat, soţul ei. Ne-au rămas imagini fără precedent ale familiei regale la joacă, ale regelui ţinând-o pe genunchi pe una din fiicele sale, ale reginei care o sărută pe o alta. Şi apoi s-a întâmplat ceva. Ce l-a făcut s-o îndepărteze pe Nefertiti şi s-o izgonească? Ce ştim e că, atunci când a murit, preoţii lui Amun-Ra şi-au plănuit cu grijă întoarcerea şi au interzis îngroparea trupului său, aşa că sora sa i-a furat trupul noaptea, l-a uns cu mir şi l-a îngropat şi din cauza asta a fost condamnată să fie închisă într-o temniţă întunecoasă unde a murit de foame şi de sete.

O văd pe Anna punând tocul jos. Citeşte din nou scrisoarea şi o împătureşte. E ora unsprezece. Emily s-a dus la culcare, dar Anna e agitată. Se plimbă prin cameră. Deschide obloanele de la ferestre şi aruncă o privire afară: e o noapte de ianuarie şi nu e nimic de văzut în afară de un cal şi de vizitiul lui, care-şi aşteaptă răbdători stăpânul să-şi încheie seara la hotelul Shepheard's şi să meargă acasă.

10 februarie

Vorbeam despre învăţarea limbii arabe şi vicarul Butcher a exclamat: „Ah, vrei să citeşti Mu'allaqat?" *Când a văzut că, departe de-a vrea s-o citesc, nici măcar nu ştiam ce era, mi-a explicat că acesta era numele dat celor şapte ode, care sunt cele mai faimoase din toată poezia arabă de dinainte de Islam. Am fost uimită de asemănarea cuvântului cu numele acelei biserici din Egipt, care devenise deja preferata mea, şi vicarul mi-a explicat că* allaqa *înseamnă „a*

asimilat ulterior cu zeul soarelui Ra, sub numele de Amon-Ra. (n. t.)

[33] Aton – în mitologia egipteană, reprezenta discul solar şi una din manifestările zeului Ra. (n. t.)

suspenda“ şi că Mu’allaqat *se numeşte aşa fiindcă e suspendată pe vechea poartă a fortului roman.* Mu’allaqat *sunt poeme „suspendate“ fiindcă au fost poemele câştigătoare la marele concurs de poezie ce avea loc în fiecare an la Mecca şi deci au avut onoarea de-a fi „suspendate“ de uşa Casei Domnului (Ka’ba).*

Nu eram dispusă să renunţ la ideea că numele pe care-l împărţeau avea o anumită semnificaţie şi am întrebat dacă acel epitet mai desemna şi altceva. După câteva clipe de gândire, vicarul mi-a răspuns că singurul lucru care-i venea în minte era denumirea Grădinilor Suspendate ale Babilonului de pe Eufrat: ’Hada’iq Babel al-Mu’allaqah.

’A, l, q: a se ataşa, a se agăţa, dar şi a rămâne gravidă, a zămisli; iar în forma emfatică ’a, ll, q: a atârna, a suspenda, dar şi a comenta.

Am revenit la Mu’allaqah iar şi iar şi pe măsură ce îmi devenea tot mai familiară – pe măsură ce ajungeam să cunosc chipurile din picturi, iar expresiile şi atitudinile lor deveneau lucruri pe care mai curând le recunoşteam decât le descopeream, pe măsură ce urechea mea se obişnuia cu sunetul oriental al cântărilor copte sau cu liniştea înăbuşită a bisericii goale, întreruptă doar de chemarea stranie, în arabă, ce venea din curtea de-afară, pe măsură ce nările mele încetau să mai fie surprinse de mirosul ciudat şi uşor înţepător al tămâii – pe măsură ce biserica îmi devenea tot mai familiară, sporea şi conştiinţa efectului pe care îl avea asupra inimii şi sufletului meu, un efect pe care l-aş putea descrie doar ca pe o senzaţie de amplificare a spaţiului interior, de parcă vechimea clădirii, anii în care fusese suspendată ca un spaţiu sacru între cele două turnuri romane gemene îşi croiau drum spre sufletul meu şi deveneam şi eu o parte a marelui curs al

timpului. Mai bine nu pot să mă exprim, însă efectul ei asupra mea e acela al unei linişti adânci şi, nădăjduiesc, trainice.

Iar acum vreau să merg din nou acolo. Să citesc cuvintele în arabă săpate în poarta de piatră: Cere şi ţi se va da, caută şi vei găsi, bate şi ţi se va deschide. Mă sprijin de marginea patului. Lângă mine, pe podea, stă deschis jurnalul Annei; iar în jurul lui se află scrisori. Nu vreau să mă molipsesc de nelinişte. Îmi schimb poziţia şi mă aşez cu picioarele încrucişate, cu spatele drept şi mâinile pe genunchi. Odată îmi plăcea să hoinăresc prin cartierul acela: să vizitez moscheea ’Amr şi apoi bisericile. Să mă plimb pe străzile înguste şi pietruite din cartierul copt şi să stau o vreme în cimitirul – atât de diferit de al nostru – unde sunt înmormântate familiile copte de vază, printre plante perene şi statui de marmură. Am să-i spun lui Isabel. Am să-i spun că trebuie să se ducă la Mu’allaqah.

Cât despre Anna, aşa cum se întâmplă uneori, odată ce începi să te gândeşti la ceva, împrejurările te împing să te gândeşti şi mai mult la asta: o scrisoare adresată lui Caroline Bourke, fără prima pagină, însă datată, cred, pe sau în jur de 10 martie:

…dar în cea mai mare parte a timpului era tăcută, în afară de momentele în care domnul Barrington îi cerea sfatul cu privire la vreun cal pe care îl avea în vedere şi într-o singură altă ocazie. Printre cei prezenţi se afla un tânăr pe nume Temple Gairdner, un bărbat foarte înalt şi mătăhălos, cu o claie mare de păr, care fusese hirotonisit ieri în Alexandria şi care ardea de nerăbdare să-şi înceapă munca de convertire a musulmanilor din Cairo. A fost destul de deconcertat, mi se pare, când doamna Butcher i-a pus întrebări despre înţelepciunea întreprinderii sale; nu se aştepta la asta din partea soţiei vicarului. A făcut-o cu multă blândeţe, însă nu exista nicio îndoială cu privire la intenţia ei când i-a atras atenţia asupra

consecinţelor succesului său (pentru cel convertit): problemele legale legate de moşteniri, pierderea irecuperabilă a familiei şi prietenilor. Cu toate că mahomedanul din naştere putea lega prietenie – dacă se poate numi aşa – cu vecinul lui copt, a zis ea, să-şi vadă fiul sau fratele lepădându-se de credinţa strămoşilor era cu totul altceva. Domnul Gairdner s-a apărat cu mult curaj, spunând că astfel de probleme lumeşti nu puteau fi comparate cu suferinţele Domnului nostru şi afirmând că el şi ordinul lui vor fi familia de care va avea nevoie convertitul. Apoi lady Anne a rupt tăcerea ca să întrebe de ce considera necesar să convingă un musulman să îmbrăţişeze creştinismul, de vreme ce musulmanul e oricum credincios? Merita osteneala pe care i-ar pricinui-o convertitului şi tuturor celor care-l cunoşteau, a întrebat ea, doar ca să se închine aceluiaşi Dumnezeu, dar într-o manieră diferită? Domnul Gairdner s-a trezit astfel prins între două femei distinse, dar teribile şi mărturisesc că mi-a părut rău pentru stinghereala sa, fiindcă nu pare să aibă intenţii rele; are într-adevăr o înclinaţie spre a face bine. Totuşi disputa s-a încheiat într-o manieră destul de prietenoasă, fiindcă a refuzat să se bage într-o discuţie de ordin teologic şi s-a mulţumit să spună că, chiar dacă priveam problema dintr-un punct de vedere strict istoric, întregul edificiu al credinţei mahomedane este „opus creştinismului" şi că dorea să „recâştige" pentru Hristos suflete care erau ale Lui. Doamnele i-au făcut pe plac şi au lăsat-o baltă, iar domnul Boyle a spus o poveste despre un băiat care mâna măgarii şi care a devenit faimos fiindcă se arunca în genunchi în faţa turistelor strigând: „Doamnă, doamnă, eu crez. Dă la mine Biblie din belşug", ceea ce suna ca o variaţie a strigătului obişnuit – „bacşiş". Însă doamna Butcher mi-a spus între patru ochi că, după părerea ei, genul de activitate întreprinsă de domnul Gairdner aici făcea

mai mult rău şi că se îndoia că va izbuti să convertească până şi un singur om, cu toată osteneala lui.

Şi acum, dragă prietenă, ca să nu crezi că am devenit prea tristă şi prea serioasă, îţi voi spune că am participat la apogeul sezonului hibernal din Egipt: balul dat de Khedive. A *fost amânat din respect pentru doliul nostru, însă fiindcă încoronarea a avut deja loc, s-a considerat că era momentul potrivit să se ţină balul – mai ales că este singurul eveniment de aici la care participă toate naţiunile şi deci are o importanţă politică şi diplomatică deosebită.*

A fost o întrunire foarte grandioasă, ţinută la palatul 'Abdin, reşedinţa oficială a lui Khedive *(reşedinţa sa personală se află la palatul Qubba), iar seara trăsurile au venit una după alta de la hotel şi s-a înaintat într-adevăr foarte încet. (Chiar mai încet, din cauza unei întâmplări ciudate, fiindcă atunci când am ajuns la capătul sudic al Pieţei Operei am fost opriţi de ceea ce am crezut că era o procesiune: în jur de două sute de bărbaţi îmbrăcaţi în haine de funcţionari ai companiei de tramvaie, împreună cu câţiva tineri egipteni îmbrăcaţi în haine europene, mărşăluind în urma unei fanfare! Au venit din direcţia cetăţii şi au ieşit în faţa noastră, aşa că am fost nevoiţi să mergem în urma lor tot drumul până la palat. Nimeni nu ştia cine erau, însă păreau să sărbătorească un eveniment.) M-am dus împreună cu lady Wolverton şi cu sir Hedworth Lambton şi am fost consideraţi destul de importanţi ca* să *fim prezentaţi Înălţimii Sale şi să ni se ofere o poziţie bună în alaiul lui când am intrat în sala de bal.* Khedive *pare a fi într-adevăr un tânăr foarte plăcut, cu o privire inteligentă, un zâmbet vesel şi maniere desăvârşite şi e păcat că el şi lordul Cromer nu se înţeleg mai bine. Lordul şi-a făcut apariţia, dar a plecat devreme – chiar înainte de supeu –, însă purtarea i-a fost scuzată având în vedere pierderea suferită şi aversiunea sa bine-cunoscută*

pentru festivităţi.

Sala de bal e de o măreţie fără egal, peste tot vezi numai aur, cristal şi catifea şi în general tot ceea ce te-ai aştepta să găseşti într-un palat regal şi chiar mai mult de-atât. La unul din capete avea nişte uşi imense, care s-au deschis mai târziu în seara aceea pentru a da la iveală o sală de festivităţi de o egală măreţie. La celălalt capăt, un fel de galerie strâmtă înconjura porţiunea mai înaltă a zidului, iar în partea din spate a acesteia era un grilaj aurit, extrem de curios, după care, mi s-a spus, doamnele de la curte stăteau şi urmăreau festivităţile dacă aveau chef. Bineînţeles, acesta mi-a stârnit imediat interesul şi toată seara m-am trezit înălţând privirea spre el, aşa că, dacă aş fi fost bărbat, comportamentul meu ar fi fost fără îndoială interpretat ca o lipsă de delicateţe. Şi totuşi, cred că în ciuda curiozităţii mele banale în privinţa lumii din spatele acelui grilaj, într-un fel îmi doream mai mult să ştiu cum le păream noi, cei din sala de bal, ochilor ascunşi care ne urmăreau.

Cât despre dansuri, semănau în toate privinţele cu acelea care s-ar dansa la un bal oficial dintr-o casă distinsă din Anglia – însă n-am mai văzut niciodată un asemenea amestec de naţionalităţi, fiindcă toţi consulii marilor puteri şi consulii tuturor celorlalte naţiuni se aflau acolo împreună cu soţiile lor şi, firește, britanicii erau prezenţi în număr mare. Se aflau acolo şi personalităţile locale (aceştia sunt oamenii care îmi trezesc cel mai mult curiozitatea, fiindcă n-am întâlnit niciunul, deşi mă aflu aici de mai bine de cinci luni), însă printre ele nu era nici măcar o singură doamnă musulmană. Fără îndoială, se aflau toate în spatele grilajului! Localnicii erau îmbrăcaţi în uniforma armatei egiptene sau în robele ordinelor religioase sau, precum Khedive, *în veşminte de gală, cu fes roşu pe cap, şi trebuie să recunosc că unii păreau foarte eleganţi. Dar se ţineau deoparte. N-am văzut niciunul dansând.*

Cu siguranţă vrei să ştii ce rochie purtam. Am ales-o pe cea din mătase liliachie, care lui Emily nu i s-a părut îndeajuns de impresionantă şi recunosc că probabil nici nu era, însă, cum ştiam că aveau să fie prezente şi personalităţi musulmane, m-am gândit că ar fi cea mai potrivită şi că nu ar aduce nimănui nicio ofensă. La urma urmei ne aflăm în ţara lor. Însă am purtat diadema de la lady Winterbourne şi colierul cu ametiste de la mama şi cred că nu am făcut de ruşine imperiul!

Când s-au deschis uşile spre sala în care avea loc supeul, s-a creat o asemenea învălmășeală, încât ai fi crezut că toţi oamenii aceia nu mai puseseră nimic în gură de săptămâni întregi. Lady Wolverton şi cu mine am rămas pe loc câteva clipe şi am remarcat că unii dintre gentlemenii locali au făcut la fel şi chiar au profitat imediat de ocazie ca să plece. Am avut sentimentul ciudat că îl mai văzusem undeva pe unul din ei – l-am zărit doar o clipă pe când se întorcea să plece, însă ceva din momentul acela m-a dus cu gândul înapoi la Costanzi şi mi s-a părut că aud din nou tânguirea sfâşietoare a lui Darclée înălțându-se în sală – cu asemenea urmări stânjenitoare pentru tine, prietenă dragă…

Însă a fost începutul vindecării mele şi sunt încredinţată că îţi vei da seama din toate astea că am făcut mari progrese din zilele acelea triste, pe care mi le voi aminti întotdeauna datorită blândeţii angelice pe care ai arătat-o faţă de a ta devotată,

Unul dintre *'Ulama* prezenţi în seara aceea, purtând „roba ordinului religios“ era şeicul Hassouna al-Nawawi. Într-o scrisoare adresată şeicului Muhammad 'Abdu, acesta scrie că ştie, desigur, că obiceiurile străinilor sunt diferite, dar că, din tot comportamentul lor, aspectul pe care l-a găsit cel mai uimitor a fost acela că „doamne cu braţele goale şi cu sânii aproape dezgoliţi dansau cu alţi bărbaţi în timp ce soţii lor priveau cu nepăsare sau cu un

aer evident aprobator“.

Cairo
10 martie 1901

Dragă sir Charles,

Am fost încântată să primesc ultima dumitale scrisoare, atât de generoasă în ce priveşte relatarea evenimentelor recente şi a conversaţiilor prietenilor, încât mi-a trezit o dorinţă puternică să mă aflu din nou la Londra. Mă cuprinde melancolia gândindu-mă la casa închisă, pustie şi rece, dar te asigur că iarna viitoare vom fi din nou cum am fost odată – sau cât mai aproape posibil – şi când vei veni seara să mă vezi, whisky-ul cu apă te va aştepta, iar focul va dudui în şemineu.

În seara asta am cinat devreme, într-o companie foarte plăcută, printre cei prezenţi se aflau şi vechiul tău prieten, sir Hedworth Lambton, şi lady Chelsea, care au promis amândoi să te viziteze la Londra luna viitoare şi să-ţi povestească pe-ndelete ce mai fac! Lady Anne Blunt era şi ea acolo (invitaţia de a le vizita casa din Heliopolis s-a lăsat aşteptată – aşa că nu am nicio şansă să-l întâlnesc pe domnul Blunt şi voi fi nevoită să aştept până când vei putea aranja o cină la Londra) împreună cu fiica ei Judith, care e foarte veselă şi drăguţă, şi am vorbit mult despre Anglia şi despre prietenii şi cunoştinţele noastre comune.

Totuşi ieri am asistat la o discuţie (spun am asistat fiindcă rolul meu s-a limitat în mare măsură la acela de ascultător) care te-ar fi interesat şi în care, spre deosebire de mine, ai fi avut multe de spus. A avut loc la poalele marii piramide (pe care ţi-am elogiat-o deja destul în scrisorile anterioare), unde am luat prânzul după expediţia cu vaporul şi călare pe măgari (nu am îndrăznit încă să călăresc o cămilă!). Sunt sigură că-ţi poţi imagina scena: rogojinile întinse, coşurile deschise, mâncarea servită, servitorii ocupaţi să alunge tot felul de arapi şi copii care ofereau servicii,

măgari, cămile, escorte până în vârful piramidei sau care cereau pur şi simplu bani, şi Emily aşezată pe colţul unei rogojini. Am reuşit să o conving să mă însoţească, spunându-i că nu se putea întoarce în Anglia fără să vadă măcar piramida. Cred că a luat-o ca pe un semn că aveam să plecăm în curând şi, dorind să înlăture orice obstacol posibil din calea plecării noastre, a venit cu mine, dar tot timpul a privit cu încăpăţânare în partea opusă piramidei, spre vegetaţia luxuriantă ce se întinde până la Cairo – lucrul cel mai apropiat de civilizaţie la care poate spera pe moment.

Recunosc că nu pot să cred încă dovada adusă de propriii mei ochi în acea trecere bruscă de la nisipul deşertului la câmpurile cultivate şi pâlcurile de palmieri. Ce simte oare călătorul, după zile şi nopţi întregi în care a traversat vasta întindere a deşertului, zărind deodată un asemenea belşug de verdeaţă şi fertilitate? Trebuie să i se pară un miracol – dar mă îndepărtez de la subiect.

Grupul nostru era compus din Harry Boyle, secretarul pe probleme orientale al Agenţiei; James Barrington, al treilea secretar; prietenul dumitale, domnul Rodd, prim-secretar, care va părăsi în curând Egiptul; doamna Butcher (în calitate de însoţitoare a mea); domnul Douglas Sladen şi domnul George Young, care scriu amândoi cărţi despre Egipt; domnul William Willcocks, care răspunde de construirea marelui baraj şi lac de acumulare de la Assuan, şi eu. La umbra a patruzeci de secole, discuţia s-a îndreptat, cum era şi firesc, către Egipt, către modul de viaţă neîntrerupt al felahului şi muncitorului egiptean, către cârmuitorii succesivi ai Egiptului şi prezenţa noastră acolo în acel moment. Domnul Boyle a adoptat poziţia la care te aşteptai: aceea că ţara nu a fost condusă niciodată mai eficient şi că egiptenii nu au fost niciodată mai fericiţi sau mai prosperi decât sub lordul Cromer. Opoziţia s-a pronunţat, deşi dintr-o

sursă cu totul neaşteptată: domnul Willcocks (despre care se ştie, după cum am aflat mai târziu de la domnul Barrington, că a făcut o subscripţie de cinci lire la un ziar naţionalist, al-Mu'ayyad, *şi că trăieşte de multă vreme în dizgraţia lordului Cromer) a întrebat de ce atunci ziarele făceau propagandă împotriva noastră? Domnul Boyle a replicat că nu avea cunoştinţă despre vreo asemenea propagandă şi că atât* al-Muqattam, *cât şi* The Egyptian Gazette *erau destul de prietenoase. Îmi închipui că la acest răspuns toţi cei prezenţi au schiţat un zâmbet, iar domnul Willcocks a spus: „O, nu m-am referit la acestea două. Ci la cele două sute de alte ziare tipărite aici: la ziarele localnicilor". Domnul Boyle a răspuns (cu oarecare dispreţ): „Dragul meu, acelea sunt «clasele limbute», efendi*[34]*. Nemulţumiţii de profesie". Ah, cât de puternică era tentaţia de a-mi scoate jurnalul şi de-a lua notiţe în timp ce vorbeau! Dar asta nu se făcea, aşa că am recurs la un subterfugiu şi mi-am scos blocul de desen şi creioanele – fiindcă scena era încântătoare şi fiecare persoană avea o înfăţişare atât de diferită – şi astfel am reuşit să aştern pe hârtie discuţia aceea ciudată şi am scris-o pentru dumneata sub forma unei mici „scene", care sper că, împreună cu desenele, îţi va face plăcere.*

Iată scena de lângă marea piramidă, cu domnii tolăniţi în largul lor, doamna Butcher stând foarte dreaptă pe perna ei, îmbrăcată într-o rochie gri cu garnitură bleumarin şi o bonetă bine strânsă; Emily e aşezată într-un colţ, privind în altă parte, iar eu în celălalt, cu blocul de desen pe genunchi; zarva localnicilor aşteaptă – la o distanţă de câţiva yarzi – să izbucnească. Egiptenii aceştia stau (ghemuiţi sau trântiţi pe jos) liniştiţi o bucată de vreme şi începi să crezi că nimic nu-i poate scoate din calmul lor aparent – până când se iscă deodată un murmur şi încep să se mişte, bărbaţii se ridică, îşi agită braţele, ridică vocea

[34] Om educat, de la oraş. (în arabă, în orig.)

şi apoi totul se linişteşte din nou, pacea şi agitaţia aceea fiindu-mi deopotrivă de neînţeles. Domnul S (care, trebuie să mărturisesc, nu-mi prea place fiindcă are un aer superior care cuprinde toate lucrurile, cu excepţia câtorva clădiri vechi) perora înainte pe subiectul acestor efendi pe care îi numeşte „filfizoni limbuţi“ şi pentru care are cea mai vie aversiune din cauza – pe cât pot spune – încercărilor lor de a rivaliza cu noi. Îşi bate joc de gulerele lor de golf şi de ghetele lor în două culori, de lupta lor „neasimilată“ pentru ideile europene de libertate şi democraţie. Îi bănuieşte că au o educaţie de tip francez.

Domnul S, mic, slab şi palid, şi HB, mare şi rumen la faţă, par să fie de acord în toate privinţele; fiecare continuă din locul în care se opreşte celălalt. HB susţine că oamenii care contează în Egipt sunt felahii şi acestora britanicii le-au adus numai lucruri bune. Îl poţi vedea în desen cu mustaţa lui pleoştită, cu haina în neorânduială şi cu câinele lui, Toti, care îl însoţeşte peste tot, însă e atât de bătrân încât trebuie cărat în braţe. Vezi boneta cu dungi albe şi albastre, care îl apără de soare, de pe capul lui Toti? HB i-a aşezat-o cu multă solicitudine şi l-a hrănit cu bucăţi de mâncare de la picnic. Între timp ne spune cum a desfiinţat lordul claca, bătaia cu biciul şi bătaia la tălpi şi cum felahul îl poate acum înfrunta pe paşă zicând: „Nu poţi să mă biciuieşti fiindcă o să le spun englezilor“. Domnul Barrington pare să se îndoiască de asta, însă e foarte amabil şi nu-i stă în fire să contrazică oamenii – în special oamenii cu opinii ferme. Sper să-ţi poţi da seama de blândeţea (n-aş numi-o chiar slăbiciune) chipului său – şi într-adevăr a întregii sale înfăţişări – din desenul meu. Poartă un costum subţire de in şi o cravată elegantă de culoarea lavandei. El insistă să separe o parte din mâncarea pentru picnic şi i-o dă servitorului său, Sabir, care, după cum m-a asigurat, îi e foarte devotat şi loial (şi într-adevăr par a avea unul pentru altul un respect pe

care nu l-am văzut la alţi membri ai Agenţiei şi la servitorii lor) ca să le-o împartă localnicilor care aşteaptă. HB trage concluzia că efendi nu sunt cu adevărat egipteni şi că de aceea opiniile lor pot fi neglijate fără niciun fel de risc. Însă domnul S merge chiar mai departe: nu există egipteni, declară el: doar copţii pot pretinde că sunt urmaşii anticilor, iar aceştia sunt puţini şi fără nicio influenţă. Cât despre mahomedani, aceştia sunt arabi şi au ajuns în Egipt în urma unor circumstanţe istorice de dată relativ recentă. Doamna Butcher protestează: vechii egipteni aveau, după părerea ei, un caracter atât de bine definit, de plin de vitalitate, încât nu se poate ca rămăşiţele acestui caracter să se fi pierdut în întregime la egiptenii de astăzi. Amabilitatea purtărilor doamnei Butcher poate să-i înşele pe cei care nu o cunosc bine, iar domnul S o întrerupe spunând: „Nu s-au pierdut, doamnă, s-au degradat. S-au degradat complet". E un termen des folosit pentru a descrie caracterul egiptenilor. E susţinut de o expunere amănunţită (căreia domnul S începe să-i dea curs) a faptului că au subscris la sistemul bacşişului, a înclinaţiei lor spre minciună, a capacităţii lor de a se apleca după cum bate vântul. Chiar şi Khedive *manifestă aceste trăsături – şi de aceea lordul Cromer refuză să poarte tratative cu el. Domnul Rodd sare în apărarea Înălţimii Sale, care, insistă el, fiind educat în Austria şi urcând pe tron la vârsta de optsprezece ani, avea idei măreţe, ce îi depăşeau rangul şi nu-i venea deloc uşor să îndure mâna grea a lordului. Şi totuşi mă întreb dacă un conducător care a venit la putere prin cucerire poate într-adevăr să înţeleagă caracterul poporului pe care îl conduce. M-am trezit întrebându-mă: de fapt, cât de bine o cunosc pe Emily? Suntem amândouă englezoaice, am fost împreună timp de douăzeci de ani şi e liberă să-mi dea un preaviz de o lună şi să-şi găsească altă slujbă. Şi totuşi mă uit la ea cum se ţine la distanţă şi se strânge într-un colţ al*

rogojinii şi mi-o imaginez undeva, într-o căsuţă care e a ei, cu un venit independent, totuşi destul de mic, înconjurată de propriii ei copii, şi îmi închipui că o văd înflorind şi deschizându-se către o viaţă mai veselă – dar mă îndepărtez din nou de subiect.

Domnul Y, care e istoric, a exprimat părerea că egiptenii au într-adevăr un caracter naţional, însă nu sunt conştienţi de el. A adus mişcarea lui Urabi Paşa (despre care te-am auzit discutând atât de des) drept dovadă a acelui caracter incipient – însă era o idee cumva mult prea metafizică pentru HB, care a continuat să peroreze cu destul de multă aprindere despre reformele economice pe care le-a realizat lordul Cromer: recoltele de bumbac, salubrizarea, trenurile care ajung la timp. Însă am fost distrasă de gândul că hainele sale păreau să devină din ce în ce mai mototolite – prin propria lor acţiune, se vedea, deşi nu făcea nimic care să solicite prea mult efort în afară de a-şi mânca prânzul. Doamna Butcher – ale cărei haine arătau ca scoase din cutie – a sugerat că, deşi progresul material era, firește, demn de laudă, stăpânirii britanice i se putea reproşa că ignorase viaţa spirituală a localnicilor pe care-i guverna. Acesta a fost un semnal pentru domnul Willcocks, care deplângea faptul că se făceau prea puţine pentru educaţie şi spunea că nu credea că intenţionam să părăsim Egiptul după ce terminam cu reformele – sau că vom face mai mult pentru a educa oamenii astfel încât să se poată guverna singuri. Vorbea în cunoştinţă de cauză, deoarece în calitate de inginer e implicat într-o misiune care e în folosul ţării şi intenţionează să plece după ce o duce la bun sfârşit, dar atât HB, cât şi domnul S au afirmat că va dura generaţii întregi până când localnicii vor fi în stare să se guverneze singuri, fiindcă nu aveau nici integritate, nici tărie de caracter, fiind de prea mult timp obişnuiţi să fie guvernaţi de străini – şi, dacă destinul lor era să fie guvernaţi de străini, atunci stăpânirea britanică

era cu siguranţă preferabilă celei a francezilor sau a germanilor, care ar fi ajuns cu siguranță aici dacă n-am fi fost noi. Cu ultima afirmaţie, îmi închipui că ai fi de acord. Domnul Y, ţinând o felie de şuncă afumată la botul lui Toti, care nu manifesta nici cel mai mic interes pentru ea, a spus cu blândeţe că va trebui să plecăm într-o zi şi că, dacă nu făceam asta de bunăvoie, Egiptul o va face în locul nostru. Iar domnul Barrington, întinzându-se pe spate şi punându-și pălăria pe faţă şi mâinile sub cap, a spus: „George ar vrea să ne facă să credem că suntem doar un vis: o plăsmuire a imaginaţiei Egiptului”.

Egiptul, leagănul civilizaţiei, visându-se pe sine de-a lungul secolelor. Visându-ne pe noi toţi, copiii lui: cei care rămân şi lucrează pentru el şi se plâng de el şi cei care pleacă şi tânjesc după el şi îl învinovăţesc plini de amărăciune că i-a gonit. Iar eu, închisă în camera mea, din nou acasă după ce jumătate din viaţa mea s-a scurs deja, citesc ce i-a scris Anna socrului ei acum un veac şi văd grupul de englezi luând prânzul lângă piramidă şi pe servitorii lor egipteni ţinându-i la distanţă pe cerşetorii egipteni. Notez ce-a scris ea şi-mi pregătesc notele explicative pentru Isabel, iar în sufletul meu se dă o luptă. Îmi place domnul Young, îmi închipui că are părul negru şi o expresie uşor ironică pe chip şi vreau să-i spun: „Dar ştiam foarte bine că eram egipteni. ’Urabi Basha – în partea de jos a petiţiei sale în favoarea unui guvern reprezentativ, o petiţie care i-a făcut să tremure (nefondat) până într-atât pe posesorii de obligaţiuni, de teamă că-şi vor pierde banii, că guvernul vostru liberal a considerat potrivit să-i trimită pe sir Beauchamp Seymour cu flota sa şi pe sir Garnet Wolseley cu trupele sale ca să «înăbuşe o revoltă militară» –, ’Urabi Basha s-a semnat: «Ahmad ’Urabi, egipteanul»“. „A“, ar spune el, „dar a vrut doar să se distingă de turci, care obţineau toate posturile de conducere din armată“. „Nu“, zic, „nu, a solicitat o constituţie. Vorbea în numele nostru, al tuturor“. Iar Harry

Boyle, mătăhălos, necioplit şi categoric, ar spune că vorbesc prostii. „Dumneata, cu manierele dumitale de oraş şi cu limbile dumitale străine“, ar spune, „vorbeşti în numele felahului? Felahului nu-i pasă nici cât negru sub unghie de constituţie. Vrea doar să-şi cultive în linişte pământul şi să-şi câştige traiul. Omul de pe stradă vrea o locuinţă decentă şi bani ca să-şi hrănească copiii. Are oare asta acum?“ Fiecare săptămână aduce noi veşti despre exproprieri de terenuri, despre mari companii naţionale industriale şi de servicii vândute investitorilor străini, despre copii irakieni care mor şi case demolate din Palestina, veşti proaspete despre schimburi de focuri în Egiptul de Sus, despre numele tot mai multor intelectuali din oraşe adăugate pe listele de ţinte ale Jama'at[35], despre tineri sfidători, stând în cuşti şi ţinând în mâini Corane deschise, despre raiduri şi torturi şi execuţii. Iar la o depărtare de câţiva paşi Algeria îşi varsă zilnic exemplele teribile; şi când oameni – oameni ca Isabel – pun toate astea sub semnul întrebării, le răspundem nu, asta nu poate să se întâmple aici, şi, când întreabă de ce, tot ce putem spune e: fiindcă suntem în Egipt.

10 martie

Şi acum trebuie să fac o mărturisire ciudată: *obişnuiam să stau şi să-l ascult pe sir Charles spunând povestea bombardamentului şi Ocupaţiei. Obişnuiam să pipăi obiectele pe care le adusese cu el la întoarcere*: *suportul cu filigran de argint pentru ceşti de cafea şi ceaşca din porţelan alb, aproape transparent, fragmentul de panou ornamental din lemn, fragil şi tocit de vreme, şalul alb şi moale de catifea, cu franjuri de mătase la capăt – le puteam încă vedea şi simţi sub degete. Citeam relatările călătorilor*; *scrisorile lui lady Duff Gordon au stat lângă patul meu câteva luni bune. Şi, pe nesimţite, în mintea mea trebuie să fi încolţit convingerea că, dacă*

[35] Jama'at - nume general folosit pentru câteva facţiuni ale activiştilor islamişti din Egipt, care cred într-o opoziţie armată faţă de stat.

o fiinţă atât de lipsită de importanţă ca mine avea într-adevăr un destin, acel destin era, într-un fel, legat de Egipt. Nu pot pretinde că gândul înfiripat în mintea mea era limpede, dar ştiu că ori de câte ori conversaţia de la cină sau din salon se îndrepta către această ţară, interesul meu era mai viu şi ascultam cu mai multă atenţie ca de obicei. Iar când, în timpul bolii dragului meu Edward, şi fiindcă domnul Winthrop îmi prescrisese să iau aer curat o oră pe zi, paşii mă purtau către muzeul South Kensington şi am descoperit picturile acelea minunate de Frederick Lewis, am avut, cred, sentimentul unui plan divin. Fiindcă mi se părea că picturile acelea fuseseră expuse ca să mă înveselească şi să-mi ofere sprijin. De parcă s-ar fi aflat acolo ca să-mi amintească de bunătatea Domnului şi să-mi spună că lumea putea fi totuşi un loc plin de lumină, viaţă şi culoare. Şi când a venit ziua în care s-a considerat nimerit să călătoresc – în speranţa că distanţa şi timpul şi priveliştile noi şi inedite îmi vor reda sănătatea şi pofta de viaţă fără de care ne e cu neputinţă să fim sensibili la darul minunat al existenţei –, faptul că gândurile mele se îndreptau către Egipt mi s-a părut cel mai firesc lucru din lume.

Şi totuşi – stau în camera mea de la hotelul Shepheard's stăpânită de straniul sentiment că nu mă aflu încă în Egipt. Am stat pe platoul piramidei şi ochii mei s-au plimbat de la albastrul strălucitor al cerului la galbenul pal al deşertului şi la verdele închis, promiţător al câmpurilor cultivate. M-am minunat de liniile ce despart albastrul de galben şi apoi din nou de acelea dintre galben şi verde – linii desenate parcă intenţionat. Am urcat până în vârful piramidelor şi am dansat la balul lui Khedive. *Am admirat Bazarul şi bisericile şi moscheile şi am asistat la procesiunile ordinelor religioase şi am jucat crochet la clubul din Ghezirah[36]. Ştiu câteva cuvinte în această limbă şi pot*

[36] Ghezirah (sau Gezira) înseamnă „insulă". De asemenea, este numele

să însemnez multe străzi după casele oamenilor pe care îi cunosc, însă e ceva miezul lucrurilor care îmi scapă – ceva –,o intimitate pe care am simţit-o în picturile, în conversaţiile din Anglia şi care acum, când sunt aici, îmi pare foarte îndepărtată, de neatins.

unui cartier din Cairo, construit pe o insulă a Nilului.

10

„Se spunea că cel furat a fost ascuns
Într-o fortăreaţă cenuşie şi puternică,
Se spunea că nopţile erau monştri. Monştri,
Și că pericolul pândea din fiecare ungher.“
Sabreen, 1997

Cairo, mai 1997

După asta în jurnalul mare şi verde se aşterne tăcerea. Sau, mai precis, următoarea însemnare e din 23 mai 1901. Cu o nelinişte crescândă caut prin hârtii, prin scrisori; nu poate să dispară aşa, să dispară din raza privirii mele timp de şaptezeci şi patru de zile. Mă întorc la cufăr. Oare mi-a scăpat ceva? Totuşi, de ce m-aş aştepta ca povestea să fie completă? Cufărul ăsta a reuşit să mă găsească peste un secol şi două continente. Nu ştiam de existenţa lui. Nu ştiam, că am o verişoară. Ce ştiam? Nimic. Doar faptele. Că lady Anna a avut o fiică şi că aceasta s-a măritat cu un francez pe nume Chirol. Că acest Chirol nu se omora prea tare după rudele egiptene ale soţiei sale şi că, atunci când Anna şi bunica mea, Layla, au murit, cele două ramuri ale familiei noastre s-au înstrăinat. Nici măcar nu ştiam de existenţa lui Isabel. Şi acum iat-o aici, în Cairo. Şi îndrăgostită – deşi nu a mărturisit-o – de fratele meu. Când stăm de vorbă pe balconul meu, alinăm – dacă mă las în voia fanteziei – rănile strămoşilor noştri. Dar tot vreau povestea. Golesc încet, cu grijă, obiect cu obiect cufărul şi între hârtia de împachetat, ţesături şi sticlă descopăr o cărticică albastră. O carte de rugăciuni, mi-am zis, şi am întors-o pe o parte. Acum încerc să o scot din învelitoarea de piele, dar nu vrea să iasă. Răbdare, îmi spun, răbdare. La lumina veiozei de birou zăresc gaura cheii, ascunsă cu măiestrie în ornamentul de aur în relief, şi mă întind imediat după medalionul aşezat pe măsuţa de toaletă, apăs pe arc şi mama Annei îmi zâmbeşte. Desprind cheia de pe capacul concav al medalionului.

12 martie, 5.15 p.m.

Mă gândesc în primul rând la prietenii mei de la Agenţie şi la felul în care aş putea împiedica vreun

cuvânt din acest episod să ajungă la urechile lor. Cât despre conştiinţa pericolului, pot spune sincer că nu am avut-o nici atunci şi că nu o am nici acum. Teama pe care aş putea-o simţi e provocată mai mult de faţa lordului Cromer pe care mi-o închipui decât de situaţia concretă în care mă aflu. Ştiu că îl va mustra pe domnul Barrington cu multă asprime pentru că m-a încurajat în nebunia mea şi că probabil va insista să-l dea afară pe bietul Sabir, iar asta îl va face foarte nefericit. Sabir va fi de asemenea lipsit atât de protectorul, cât şi de câştigul lui. Sunt hotărâtă să nu las să se-ntâmple una ca asta. Cât despre mine, gândul care mă înspăimântă cel mai mult acum e acela de-a fi cunoscută la Londra ca „lady Anna Winterbourne care a fost răpită de arabi". Chiar şi acum parcă văd câte o mamă aplecându-se spre urechea fiicei ei când trec pe lângă ele în drum spre parc sau spre muzeu, iar copila se opreşte din joacă şi mă urmăreşte cu nişte ochi miraţi...

M-am gândit să încep acest jurnal în împrejurări întru câtva diferite de cele ale zilelor mele obişnuite – în ce măsură, totuşi, nu am de unde să ştiu şi nici n-aş putea prevedea...

Am pornit-o astăzi, aşa cum am pornit-o de multe ori – planurile mele erau mai ambiţioase, e adevărat, însă nu mărimea ambiţiei a dus la distrugerea lor. Fiindcă nu ne aventuraserăm încă niciodată în deşert, abia dacă am ieşit din zona de cult a cartierului Azhar şi ne îndreptaserăm spre nord şi spre est, către mormintele mamelucilor, când am fost atacaţi, daţi jos de pe cai, înghesuiţi într-o trăsură închisă şi aduşi încoace la trap.

Scriu „încoace", însă nu ştiu unde este acest „încoace". Ştiu că ne aflăm cam la douăzeci de minute de mers călare de cartierul vechi, însă n-aş putea spune în ce direcţie, fiindcă perdelele erau bine trase şi doi tineri egipteni stăteau în faţa mea. Nu ştiu dacă ei ne-au dat jos din şa, fiindcă era multă zarvă şi mi se

aruncase pe cap un sac de pânză pe care nu mi l-am putut da jos decât când am ajuns la adăpost, în trăsură. Tinerii aceştia nu puteau avea mai mult de douăzeci de ani, probabil erau chiar mai tineri; şi semănau extraordinar de mult la înfăţişare, amândoi aveau o statură zveltă şi o piele deschisă la culoare, ochi negri şi mustăţi aranjate cu grijă. M-am întrebat dacă nu erau cumva fraţi. Unul părea mai agitat decât celălalt şi a ridicat de mai multe ori perdeaua ca să arunce o privire prudentă afară. Sabir, care de la bun început a fost un tovarăş foarte conştiincios, deşi ostil – şi care a refuzat să mă părăsească fie şi pentru o clipă chiar dacă, îmi închipui, tinerii i-au oferit libertatea –, s-a certat tot timpul cu ei şi din potopul lui de arabă am prins de câteva ori cuvântul el-Lord, *la care aceştia au răspuns cu nişte zâmbete sardonice.*

Primul lucru pe care l-au făcut, după ce am luat loc în trăsură, a fost să scoată din buzunarele de la piept nişte batiste albe şi curate şi să-şi şteargă feţele şi frunţile. În cele din urmă, unul din ei, cel puţin mai în vârstă şi mai calm, mi s-a adresat într-o franceză impecabilă, asigurându-mă că nu erau nici hoţi, nici tâlhari, că acţiunile lor erau determinate de motive politice şi că persoana mea, bunurile şi caii mei erau în siguranţă şi că îmi vor fi restituite de îndată ce guvernul egiptean le va îndeplini revendicările. Eu, vrând totodată să-mi ascund adevărata identitate – sau cel puţin faptul că eram femeie – şi să păstrez demnitatea gentlemanului britanic care mă pretindeam a fi, stăteam dreaptă ca o lumânare, cu privirile aţintite în faţă, şi nu scoteam un cuvânt.

Probabil şi-a închipuit că nu-l înţelegeam. Păcat, fiindcă eram foarte curioasă; la urma urmelor, era prima oară când îmi vorbea un efendi – şi înţeleg ce vrea să spună domnul Boyle: tinerii aceştia par a fi destul de diferiţi de servitorii arabi şi de băieţii care mână măgarii cu care ai de-a face de obicei. Seamănă

mai mult cu gentlemenii pe care i-am remarcat la balul lui Khedive, *însă sunt mai tineri şi mai puţin distinşi – deşi nu ştiu dacă ar trebui consideraţi mai puţin egipteni din cauza asta; vorbeau cu Sabir în araba natală şi nu păreau să aibă niciun fel de dificultăţi în a se-nţelege unii pe alţii. Era mare păcat că nu puteam discuta cu ei ca să aflu care era esenţa revendicărilor lor şi de ce credeau că această acţiune nebunească îi va duce mai aproape de obţinerea lor. Să fie oare acest eveniment motivul pentru care simţeam că destinul mă atrage către Egipt? Cât de ciudat ar fi dacă – prin mine – egiptenii ar obţine constituţia după care tânjeau atât. Însă nu sunt destul de importantă şi această problemă nu. va deveni una de proporţii, fiindcă îmi închipui că, de îndată ce vor afla că sunt femeie şi o simplă turistă, mă vor trimite înapoi, cu scuzele cele mai politicoase.*

Mă uit la ultima frază şi încerc să-mi dau seama pe ce se bazează această convingere. Cei de la Agenţie nu cred cu siguranţă că o englezoaică ar trebui să umble neînsoţită, însă nu am auzit să i se fi întâmplat vreodată ceva vreunei doamne care călătorea singură – şi nu-mi pot înăbuşi sentimentul că scrisorile lui lady Duff Gordon surprind mult mai bine felul de a gândi al localnicilor decât toate discursurile gentlemenilor de la cancelarie.

Şi totuşi, mi s-a părut mai sigur să plec de-acasă deghizată în bărbat – aveam să atrag cât mai puţin atenţia. Am auzit despre o tânără doamnă care s-a îmbrăcat în haine de rândaş şi a fugit în picioarele goale în faţa trăsurii cavaleriei la un bal mascat din Ghezirah. Şi cum aceeaşi doamnă s-a hotărât să traverseze călare deşertul până la Suez şi cum lordul Cromer, auzind despre asta şi trimiţând un grup de oameni din garda de coastă călare pe cămile să o caute, a primit un raport în care se spunea că singura persoană pe care au găsit-o era un tânăr călare. Şi, deşi nu mi-a trecut prin minte să alerg în picioarele

goale pe străzile din Cairo, să mă îmbrac în haine bărbăteşti ca să plec într-o expediţie nu mi s-a părut atât de ciudat – se spune că lady Anne Blunt face des lucrul ăsta şi chiar şi alte doamne. Şi l-am convins pe James Barrington să se despartă de credinciosul său Sabir în favoarea mea pentru câteva zile...

Totuşi, în momentul de faţă, stau pe o bancă de lemn, cu valiza lângă mine şi o mică lampă cu spirt drept sursă de lumină. Dacă am putea trăi doar cu grâne şi seminţe, cred că aş reuşi să supravieţuiesc în această cameră boltită o bună parte din acest deceniu.

Am coborât din trăsură într-o curte întinsă, împrejmuită cu ziduri. Am auzit zăngănit şi huruit, o uşă mare din perete s-a deschis şi am fost împinsă înăuntru de o mână care mă ţinea de braţ, chiar de deasupra cotului. Am zărit o curte interioară încântătoare deschizându-se în stânga mea, însă am fost trasă spre dreapta, într-o curte mică şi pavată şi de acolo în camera asta, care părea să fie una dintre multele încăperi dispuse în jurul acelei curţi. Este o cameră nu prea înaltă, construită din piatră, cu ferestre înguste, aşezate sus, chiar sub tavanul boltit şi cu podea din lespezi de piatră, iar cea mai mare parte din ea e umplută cu grâu şi cereale, în saci de cânepă aşezaţi unul peste altul într-o grămadă înaltă de un stat de om.

Cred că probabil ne aflăm într-unul din marile depozite de pe malul fluviului.

7.30 p.m.

I-am spus lui Sabir, care stătea pe podea, lângă uşă, foarte abătut, că ar fi mai bine să-i informeze pe răpitori despre adevărata mea identitate, fiindcă sunt încredinţată că în ochii lor asta îmi va da dreptul la unele privilegii – cel puţin la o baie şi nişte apă caldă şi, în cel mai bun caz, la o eliberare rapidă. Cred că vorbeşte cu ei chiar acum.

9.30 p.m.

Sabir s-a întors clătinând din cap şi mormăind şi, din câte am înţeles, se pare că dezvăluirile lui nu au făcut decât să înrăutăţească lucrurile şi să pună capăt oricărei posibilităţi de a fi eliberaţi în seara asta. Totuşi a căpătat permisiunea să mă conducă într-o nişă mică, unde am găsit un urcior cu apă rece şi m-am spălat şi m-am aranjat pe cât mi-a stat în putinţă. Apoi m-a dus în camera asta nouă şi mi-a pus în faţă nişte pâine şi nişte lapte.

Ei bine, nu mi-ar da de mâncare dacă ar intenţiona să-mi facă vreun rău. Oh, cât aş vrea să ştiu unde sunt şi cât aş vrea să fie lumină! Fiindcă e o încăpere de proporţii impresionante. M-am plimbat prin ea cu mica mea lampă şi am descoperit ferestre înalte şi divane desfundate, tapiserii bogate şi o podea pavată cu dale, care se înalţă în trepte elegante spre un havuz nu foarte adânc, şi mai degrabă simt, decât văd, prezenţa culorilor şi modelelor. Însă e atât de întuneric şi Sabir e atât de nefericit, iar eu îmi dau seama că sunt atât de obosită, încât nu mă mai simt în stare de altceva decât să-mi aleg un divan, să mă întind pe el şi să sper că, în cele din urmă, voi cădea într-un somn odihnitor.

E un mare noroc că, deoarece şi Emily, şi domnul Barrington ştiu că am intenţia să fac o expediţie de câteva zile, va mai dura ceva până să se dea alarma. E posibil, dacă suntem eliberaţi destul de repede, să pot împiedica acest lucru să ajungă la urechile tuturor – şi să pot împiedica mânia lordului să se abată asupra domnului Barrington şi asupra bietului Sabir, care m-a făcut să vin până la uşă şi mi-a spus că are de gând să doarmă pe coridor, întins pe prag, ca să mă apere.

E atât de calmă. Nu mă aşteptam ca Anna să fie îndrăzneaţă. Însă nu există nici urmă de panică aici. Nu mă pot opri să nu mă gândesc că, atunci când a ales să se

abată de la drumurile bătute ale vieţii de expatriată, Anna trebuie să-şi fi dorit în taină să i se întâmple ceva ieşit din comun. Şi iată că i se întâmplase. Însă Sabir nu-şi dorise deloc asta. Mi-l închipui negru de supărare. Expediţia în care fusese silit să plece de la bun început luase o întorsătură extrem de proastă. Efendi de afară refuză să-şi bage minţile-n cap şi să se teamă de Dumnezeu. Şi femeia care se află în grija sa, englezoaica asta, răpită şi încuiată într-o magazie, ce face? Se aşază şi deschide o carte. La început crezuse că încerca să se consoleze citind Biblia. Însă după aceea a început să scrie. *Să scrie!* Era nebună de legat! Cu siguranţă erau făcuţi din alt aluat…

Anna adoarme într-adevăr. Nu şi tinerii, aruncaţi cum sunt în cea mai teribilă confuzie de descoperirea că tânărul gentleman britanic pe care l-au răpit e femeie. Trebuie să fi deliberat, discutat, să se fi certat. Nu puteau s-o lase să plece, ar fi fost o nebunie, s-ar fi dus direct la Agenţie şi repercusiunile ar fi fost teribile. Însă nu îndrăznesc să o ţină pur şi simplu închisă o noapte întreagă. Totuşi ce alternativă li se oferă? Ce vor face dimineaţă – dacă dimineaţa va mai veni vreodată? Nu pot să facă publică răpirea şi să-şi trimită revendicările la Ministerul Justiţiei, aşa cum plănuiseră – ostaticul nu mai are acum nicio valoare pentru ei, fiindcă nu vor putea spune niciodată „ţinem ostatică o femeie“. În cele din urmă trimit un mesager (călăreşte repede, dar fără să trezească vreo bănuială) – trimit un mesager la o casă din cartierul elegant Hilmiyya, iar dacă n-o să-l găsească pe paşă acasă, urmează să se ducă la sora lui, fiindcă s-ar putea să fie acolo. Şi nu trebuie să vorbească cu nimeni, *cu nimeni* în afară de paşă sau de *Hanim*[37]*,* sora lui, şi să le spună ce s-a întâmplat.

Mesagerul porneşte călare, pierzându-se în noapte. Tinerii se plimbă încolo şi-ncoace prin încăpere. Sabir îşi rosteşte rugăciunile şi se întinde pe podea. Anna doarme.

Şi acum e timpul să ne întoarcem la o altă povestire: cele şaizeci şi patru de pagini acoperite cu un scris îngrijit,

[37] Doamnă. (în turcă, în orig.)

cu cerneală neagră, în *ruq'a.* Am mai văzut câteva din însemnările în arabă ale bunicii mele: fragmente de versuri, bucăţi de articole. I-am citit cuvintele şi mi-a plăcut eleganţa scrisului şi a minţii sale. Deschid cu greu volumul gri şi pun un prespapier în colţul paginii ca s-o fixez – o pisicuţă faraonică de bronz, care îl încânta atât de mult pe fiul meu cel mic şi pe care am cumpărat-o împreună într-o după-amiază însorită de la muzeul din piaţa Tahrir. Mă apuc să traduc cuvintele bunicii mele pentru Isabel:

Când am văzut-o prima oară, era încă îmbrăcată în haine bărbăteşti. Am văzut un bărbat întins pe divan, încovrigat, cu pălăria aşezată în aşa fel încât să-i acopere faţa şi părul. Şi cu toate că îmi spuseseră întreaga poveste, cum răpiseră un englez şi apoi aflaseră că era femeie – cu toate că ştiam că aceea era esenţa problemei –, mi se părea totuşi ciudat să dau peste un englez adormit în *haramlek*-ul mamei mele şi mă simţeam atât de stânjenită, încât m-am întors şi am ieşit pe uşă şi aproape că m-am izbit de servitorul care trebuie să fi stat în picioare în spatele ei şi care acum se îndepărta şchiopătând, cu o figură şi mai nenorocită decât cea pe care o avea când am sosit. Am împins uşa şi m-am uitat la el.

— Eşti sigur? l-am întrebat.

— Sigur de ce anume, *ya Sett*[38] *Hanim*? a răspuns cu ochii aţintiţi în pământ, chiar în faţa picioarelor mele.

— Sigur că ceea ce se află înăuntru e o femeie.

— Fireşte că sunt sigur, *ya Sett Hanim:* o femeie, o englezoaică şi totodată o femeie importantă. Englezului meu îi e foarte dragă. Spune că tatăl ei i-a făcut multe favoruri şi că familia ei din Anglia e foarte distinsă şi acum a dat peste noi nenorocirea asta şi cum o să ieşim din ea?

— Domnul să ne aibă în pază, a fost tot ce-am putut

[38] Doamnă. (în arabă, în orig.)

spune.

L-am luat cu mine pe terasă, m-am aşezat şi am arătat spre un punct de pe podea.

— Stai jos, l-am poftit, şi spune-mi tot ce ştii.

— Jur pe Dumnezeu că nu ştiu nimic. Pe capul stăpânului nostru…

— Spune-mi ce ştii despre ea.

— E englezoaică. Numele ei e lady Anna – *Sett* Anna, adică. A venit aici acum două sau trei luni şi englezul meu o cunoaşte şi îi cunoaşte şi pe ai ei şi mi-a zis: Ai grijă de ea ca de ochii din cap. Am avut grijă de ea – dar o doamnă ca ea, tatăl ei e un om bun şi ai ei sunt oameni buni, ce nevoie are să se deghizeze şi să facă probleme? Englezul meu mi-a zis: Vrea să vă cunoască ţara şi pentru o femeie e întotdeauna greu să se mişte…

— Deci ai mai făcut asta?

— De două ori. Numai de două ori, jur pe Dumnezeu. O dată am urcat până la el-Darb el-Ahmar şi s-a dus să vadă străvechile moschei şi o dată am mers cu tramvaiul la piramide…

— Şi nimeni n-a bănuit nimic?

— Niciodată. Călăreşte ca un bărbat: măgari, catâri, cai, orice – şi le spun oamenilor că e un englez care nu poate să vorbească…

— Nu poate să vorbească?

— Ce să facem dacă vocea ei, mă iertaţi, e voce de femeie? Le spun că a căzut în cap şi şi-a pierdut darul vorbirii. Şi toată lumea zice: Să-i dea Dumnezeu leac. La fel se întâmplă dacă vede cineva bandajele de sub pălărie…

— Îşi ascunde părul sub bandaje.

— V-aţi luminat.

— Şi de data asta unde vă duceaţi?

— Voia să meargă la Deir Sant Katrin[39].

— În Sinai?

[39] Mănăstirea Sfânta Ecaterina - una dintre cele mai vechi mănăstiri creştine din lume, aflată la poalele muntelui Sinai, în Egipt. (n. t.)

Nu mi-am putut ascunde uimirea.

— Dar mai întâi voia să intre în cafenele şi să asculte povestitorii. I-am zis – englezului meu – ce-o să câştige de pe urma lor? Poveşti şi cântece în arabă când ea nu ştie decât – mă iertaţi – două boabe. Mi-a răspuns: Şi-a pus în cap să meargă acolo. Am zis: îi aducem povestitorii aici. Stă frumos în grădină, aşa cum stă regina lor – Domnul să aibă milă de sufletul ei acum – şi îi aducem povestitorii şi poate să aleagă ce vrea să asculte, poate să asculte *Abuzeid*[40], să asculte *'Antar*[41], să asculte *mawwal*[42] şi să priceapă ce-o putea; el mi-a răspuns: Nu, vrea să-i asculte într-o cafenea. Şi aşa am plecat şi s-a întâmplat ce s-a întâmplat şi ce-o să facem acum, *ya Sett Hanim*?

Mi-am dat jos pantofii şi *habara*[43] şi m-am aşezat pe celălalt divan, în partea opusă a încăperii, iar mintea mea întorcea problema pe toate feţele şi nu se oprea decât la „Domnul să ne aibă-n pază". Singura speranţă care-mi mai rămăsese era ca fratele meu să se întoarcă la timp în ziua următoare. Plecase s-o ducă pe mama la Tawasi, în Minya, ca să-şi vadă pământurile şi fratele şi la întoarcere avea să găsească două dezastre în loc de unul: pe Husni, soţul meu, în închisoare şi pe englezoaica asta în casa tatălui nostru.

Am contemplat silueta adormită: pe întuneric nu am reuşit să îmi dau seama decât că avea un trup zvelt şi că dormea foarte împăcată; nici măcar nu şi-a mişcat mâinile sau picioarele. M-am dus în camera mamei mele şi am adus un şal de lână pe care l-am întins peste ea. Mi-am zis: Cel mai important e ca atunci

[40] Baladă epică ce descrie viaţa şi faptele lui Abuzeid al-Hilali.

[41] Baladă epică ce descrie dragostea dintre 'Antar şi 'Abla.

[42] Formă tradiţională de cântec popular, de regulă narativă, interpretată de un singur cântăreţ acompaniat de un instrument cu coarde rudimentar (*rabab).* E aproximativ echivalentă cu balada englezească, dar se bazează în mare măsură pe jocuri de cuvinte, versurile terminându-se adesea cu un calambur.

[43] Mantie purtată de femei. (în arabă în orig.)

când se trezeşte să se simtă în siguranţă şi în largul ei până când va veni fratele meu să ne sfătuiască ce e de făcut. Le-am trimis poruncă tinerilor să stea în sanctuar, cu tatăl meu. Nu puteau să rămână în casă, însă nu aveam încredere că nu se vârau în vreo altă prostie dacă-i lăsam să plece. Am pus să mi se aducă nişte perne, m-am acoperit cu *habara,* mi-am desfăcut părul şi m-am întins, rugându-mă în gând pentru soţul meu şi pentru noi toţi.

11

„Anii ca nişte bivoli mari şi negri calcă lumea în picioare
Şi Dumnezeu păstorul îi îmboldeşte din urmă,
Iar eu sunt strivit sub picioarele lor în mişcare.“

W.B. Yeats

Cairo, 29 iunie 1997

Noaptea trecută somnul s-a lăsat aşteptat. M-am întors de la seara petrecută în oraş împreună cu Isabel, mi-am scos pantofii, m-am dezbrăcat, am făcut un duş rece şi am descoperit că nu aveam nici cea mai vagă dorinţă să mă duc la culcare. Am deschis televizorul din living şi vocea inconfundabilă a lui Umm Kulthum a răsunat în încăpere: iat-o îmbrăcată în negru şi alb, cu capul dat pe spate, cu părul prins în cocul acela care devenise deja o marcă înregistrată. Mi-am pregătit o băutură cu multă gheaţă şi am ieşit pe balconul întunecat, ascultând-o. *„Nazra* – o privire pe care o credeam un simplu salut/ce va trece repede…“ Puteam zări ce se întâmplă în livingul luminat al vecinilor mei de vizavi: tatăl, mama şi copiii mari stăteau în semicerc, iar televizorul ascuns privirilor mele le desena contururile în lumina albastră şi tremurătoare. *Nazra. El-Sett* stăruie îndelung pe *n.* Vocea ei se înalţă, coboară, tremură şi şovăie la această consoană. Când termină în sfârşit cuvântul *nazra,* publicul izbucneşte în aplauze. Jos, sub balcon, tinerii stau pe maşini. Un avion traversează leneş cerul. Am recăpătat ceva. Un anume simţ al… posibilităţilor. Îmi privesc mâinile: una din ele o mângâie uşor pe cealaltă.

Orice ar fi, e foarte nesigur şi probabil e mai bine să fie lăsat în întuneric o vreme. Poate că va creşte. O privire pe care o credeam un simplu salut/ce va trece repede, /Dar în ea erau atâtea promisiuni/şi jurăminte/şi răni şi durere…

Sugând ultima bucată de gheaţă, închid televizorul şi mă îndrept spre dormitor. Mă uit peste ultimele pagini pe care le-am scris şi sunt tentată să mă aşez şi să continui, însă mă dor ochii şi ştiu că ar fi o imprudenţă. Mă bag în pat şi stau întinsă sub cearşaful de bumbac gândindu-mă la bunica mea – sau mai degrabă urmând un şir de gânduri

declanşate de gândul la ea. În noaptea aceea de martie din 1901, când şi-a înşfăcat *habara,* s-a suit în trăsură şi a intrat în *haramlek*-ul din casa veche şi a văzut-o pentru prima oară pe Anna, trebuie să fi avut douăzeci şi şapte de ani şi era căsătorită cu bunicul meu, Husni al-Ghamrawi, vărul ei pe linie maternă: un tânăr avocat radical, educat în stil francez şi un membru cu drepturi depline al „claselor limbute“ ale lordului Cromer. Tatăl meu trebuie să fi avut un an. Urma să ajungă la şcoala Walida, apoi la Khediwiyya, apoi la Academia Militară, apoi în divizia de cavalerie. A întâlnit-o pe mama, Maryam al-Khalidi, în timpul unei vizite la verii noştri din ’Ein al-Mansi, în Palestina, şi s-a căsătorit cu ea în 1935, organizând o nuntă splendidă la Ierusalim. Fratele meu s-a născut în 1942, în casa cea mare a unchiului meu din Ierusalimul de Vest, pe care am văzut-o doar în fotografii, dar ştiu că e încă în picioare. Când s-a terminat războiul şi ameninţarea ţării mamei mele le-a devenit tuturor evidentă, tatăl meu a demisionat din armată şi a condus un batalion de voluntari în Palestina. A luptat la Beersheba, al-Khalil şi Betleem. După dezastrul din ’48, când familiile şi comunităţile s-au risipit pe tot globul, iar mama s-a numărat printre cei treizeci de mii de arabi care şi-au pierdut casele în favoarea statului Israel, tatăl meu i-a adus pe ea şi pe fiul lui în Egipt, s-a retras din armată şi s-a stabilit pe pământurile sale din Tawasi. Eu m-am născut acolo, în casa de la fermă, în anul revoluţiei lui Nasser. Trebuia să mai am încă doi fraţi sau două surori, nu ştiu. Însă mama a pierdut de fiecare dată sarcina, prima în ’45 şi cealaltă în ’47. Mă gândesc uneori la ei. Mă gândeam mai mult la ei când trăia mama – de fapt, în numele ei, întrebându-mă dacă s-ar fi simţit mai bine având mai mulţi copii în preajmă după ce a murit tata şi a rămas singură cu mine. Pe fratele meu îl trimiseseră în America lui Eisenhower în ’56. Puteau să-l trimită şi în Rusia, fiindcă muzica de-acolo era la fel de bună – poate chiar mai bună. Însă vorbea engleza, iar America tocmai împiedicase bombardamentul pus la cale de Marea Britanie, Franţa şi Israel asupra

Suezului şi Port Saidului, aşa că l-au trimis în America şi acolo a rămas. Nu în urma unei hotărâri anume, ci pas cu pas: facultatea, filarmonica, succesul aproape imediat în carieră. Venise din când în când să ne vadă şi susţinuse un concert în Cairo. Când aveam treisprezece ani, în ultima vizită pe care ne-a făcut-o înainte ca tata să moară, a cântat pentru noi la Hilmiyya, la vechiul pian care se afla dintotdeauna în casă şi care era întotdeauna acordat, deşi nimeni nu se atingea de el între vizitele fratelui meu. Mi-l amintesc pe tata aşezându-se să asculte, cu ochii strălucind de mândrie, însă când m-am uitat la el mai târziu am zărit ceva ca o umbră de regret trecându-i peste chip. M-am întrebat atunci cât de mult îi simţea tatăl meu lipsa şi dacă i se părea ciudat că viaţa fiului lui era puternic ancorată acolo: în New York.

Mama îşi dorise să se întoarcă acasă. Mi-am dat seama de asta abia spre sfârşit. Vorbise, bineînţeles, despre ea, despre Palestina: despre şcoala ei, prietenii ei, camera mamei sale decorată cu multe tapiserii, biblioteca tatălui ei, teatrul, parcul de pe strada Jaffa, unde orchestra municipală cânta în fiecare după-amiază, picnicurile şi livezile de măslini la vremea culesului, casa plină de mirosul dulce al uleiului abia presat, borcanele umplute cu lichidul acela dens şi luminos. Şi ascultasem, presupun, la început aşa cum fac copiii, reţinând imaginile, apoi cu un anume cinism adolescentin acele poveşti despre paradisul terestru unde totul era întotdeauna aşa cum trebuia să fie. Dar abia în ’67, după război, când în lumea noastră răsuna pretutindeni vocea lui Fairuz, deplângând căderea Ierusalimului, „a caselor pline de lumină, floarea tuturor oraşelor“ şi mama m-a îmbrăţişat, izbucnind pe neaşteptate în plâns, în timp ce mirosea o bucată de săpun Nabulsi la băcănie, mi-am dat seama că îi era dor de casă.

Mi-am iubit mama şi am locuit cu ea douăzeci şi doi de ani, însă acum mi se pare că am văzut-o neclar sau parţial. Îmi doresc să fi ascultat cu mai multă atenţie. Îmi doresc să-mi fi lăsat ceva; o scrisoare, poate, scrisă într-o noapte liniştită, când eu eram în oraş, iar ea era singură. O

scrisoare pe care s-o citesc când voi fi bătrână şi când voi putea înţelege mai bine.

Abia mai târziu, mult mai târziu, când am simţit nevoia de-a mă întoarce şi am început să tânjesc după salonul mare şi răcoros al casei noastre din Tawasi, după mirosul câmpurilor şi după noaptea neagră şi înstelată de la ţară, înainte ca marele baraj să aducă electricitatea în toate satele – să tânjesc după Cairo, după podul Abu el-'Ela, după priveliştea fructelor stivuite în piramide înalte şi simetrice în faţa băcăniilor şi după punga de hârtie maro îndoită în care duceai fructele acasă, când am început să tânjesc până şi după vânturile *khamaseen*[44] care te fac să-ţi acoperi faţa ca să te aperi de praf şi să te grăbeşti spre casă cu capul plecat –, abia atunci am înţeles cât de mult poate pune stăpânire pe tine dorul de un anumit loc, încât nu poţi face altceva decât să te întorci, aşa cum am şi făcut, să te întorci şi să răscoleşti întreg oraşul, punând cap la cap fărâme din locul pe care-l ştiai odinioară. Însă ce faci dacă nu te mai poţi întoarce niciodată?

Mama a murit. A murit chiar după ce am terminat facultatea. Şi am plecat în străinătate.

Iar apoi m-am întors să pun cap la cap ce mai puteam din Cairoul în care copilărisem. O şosea suspendată trece pe deasupra podului Abu el-'Ela, scoţându-l din circulaţie. Se gândesc chiar să-l vândă la fier vechi. Negustorii stivuiesc încă fructele în grămezi înalte, însă în general ţi le dau împachetate într-o pungă albastră de plastic subţire şi nu adaugă un fruct în plus „peste ce-ai cumpărat". Dar magazinul de peşte sărat e încă acolo, bătrânul bananier din Zamalek rezistă încă, deşi e atât de împresurat de beton, încât nu văd unde ar putea prinde rădăcini viitorii săi lujeri. Am vândut casa din Hilmiyya cu mulţi ani înainte şi pe locul ei s-a ridicat o mare parcare din beton.

I-am spus lui Isabel:

— Atunci vino cu mine, hai să vedem dacă mai putem să-ţi găsim câteva fărâme din Cairoul meu.

[44] Vânturi care bat în martie şi aduc nisipul din deşert în oraşe. (în arabă, în orig.)

După-amiază am mers la Mu’allaqah. L-am ascultat pe un ghid care le povestea copiilor despre arca lui Noe şi despre familia lui. Coloanele care susţin amvonul, a zis, îi reprezintă pe apostoli. Sunt perechi pentru că Hristos i-a trimis în lume să predice Cuvântul câte doi. Iar stâlpul negru din mijloc simbolizează faptul că Cuvântul a ajuns să mântuie şi albi, şi negri. Iuda Iscarioteanul a deschis calea către corectitudinea politică. Am stat în stranele liniştite, ne-am plimbat prin capele şi am încercat, încă o dată, să facem ochii Fecioarei să ne urmărească. Isabel s-a oprit la cristelniţă.

— Uite, a zis.

M-am uitat unde mi-a arătat: un şir de linii în formă de valuri.

— Apă, am spus.

— Hieroglifa pentru apă, a zis.

Ne-am uitat una la alta pline de încântare: alt strat.

La căderea serii ne-am plimbat pe Shari’ al-Mu’izz; am mâncat sendvişuri cu miere şi smântână groasă de la taraba de lângă moscheea sultanului Qalawun. Am stat în buticul giuvaiergiului şi l-am urmărit reparând şi finisând o pereche de cercei care stătuseră în cutia de pe măsuţa mea de toaletă doi ani. Am traversat Shari’ al-Azhar şi ne-am afundat în Ghuriyya şi chiar mai departe, în Khiyamiyya, am cumpărat o tapiserie mică, verde cu albastru, şi am fost servite cu ceai. Ne-am plimbat pe Shari’ Muhammad ’Ali şi ne-am uitat în vitrinele magazinelor, la lăutele şi tamburinele cu incrustaţii de sidef şi am urmărit sunetele tobelor şi strigătele de bucurie până am dat peste o nuntă şi am bătut din palme, am cântat şi am mâncat laolaltă cu ceilalţi, ne-am fotografiat, iar cerceii au devenit un cadou potrivit pentru mireasă, care trebuie să fie chiar acum în pat cu proaspătul ei soţ.

Se spune că asta e cea mai călduroasă lună a anului, însă arşiţa nu m-a deranjat niciodată. Stau întinsă în pat şi ventilatorul din tavan zumzăie leneş deasupra capului meu, iar când cearşaful de sub mine se încălzeşte prea

tare, îmi place să întind un picior şi să simt o bucată nouă şi răcoroasă sub piele. Când vor veni copiii – vreau să spun, când vor veni băieţii sau măcar unul din ei –, am putea merge la Marea Roşie. Zilele vor fi fierbinţi, dar nopţile vor fi minunate. Am putea chiar merge la Tawasi pentru câteva zile şi de acolo cu maşina până pe ţărmul opus. Am făcut asta o dată, împreună cu tatăl lor, acum mult, mult timp. Un timp atât de fericit încât mai târziu, în anii mei spartani, am ajuns să-l privesc aproape cu dezgust, de parcă dulceaţa sa era excesivă.

Nu am dormit bine, iar în dimineaţa asta m-am trezit la unsprezece şi m-am îndreptat spre living, spre o zi care mi se părea plină de apatie. Am ridicat obloanele şi m-am aşezat pe braţul canapelei, urmărind particulele minuscule de praf suspendate în fiecare fâşie de lumină ce se strecura printre storuri.

Era aproape după-amiază când m-am întors la masa mea şi am deschis din nou jurnalul bunicii mele şi pe cel al Annei şi, chiar când am aşezat pisica de bronz a fiului meu pe colţul paginii, interfonul a început să sune şi vocea Tahiyyei m-a prevenit că 'Am Abu el-Ma'ati era deja aici şi m-a întrebat dacă îl putea conduce sus.

Şi iată acea siluetă familiară în „cea mai bună" *galabiyya*[45] din lână albastru închis şi cu eşarfa lui gri în ciuda arşiţei din iulie. *'Imma*[46] albă e înfăşurată bine în jurul scufiei strâmte din fetru maro, iar ochii – o moştenire de la un senior turc din trecut – îi sunt la fel de uluitor de albaştri şi de strălucitori ca-ntotdeauna. Stă în picioare, sprijinindu-se în bastonul lui vechi şi gros, puţin gârbovit, dar încă înalt şi viguros. Te-ai aştepta să deschidă gura şi să rostească profeţii. Când îi strâng mâna, parcă apuc o scoarţă de copac. În urma lui, Tahiyya scoate unul câte unul din lift coşurile acoperite.

Luăm loc în living şi Tahiyya se duce să facă ceai, strecurându-se cu graţie printre coşurile aşezate pe

[45] Haină lungă şi largă, purtată de ţăranii din Egipt şi de oamenii care respectă tradiţiile. (în arabă, în orig.)

[46] Turban. (în arabă, în orig.)

podeaua bucătăriei.

— Cairo e plin de lumină, zic.

Iar el răspunde ducându-şi mâna la inimă.

— E luminat de oamenii lui, *ya Sett Hanim.*

Rămânem tăcuţi o vreme, cu ochii aţintiţi în podea.

— Un pas preţios, ’Am Abu el-Ma’ati, zic.

— Domnul să-ţi îndrepte paşii spre avuţii şi mai de preţ, *ya Sett Hanim,* răspunde.

’Am Abu el-Ma’ati îmbătrâneşte. Odată cu trecerea fiecărui an, reţeaua de riduri de pe faţa sa oacheşă devine o gravură tot mai amănunţită a vremurilor cărora le-a supravieţuit. Desigur, nu-i ştiu vârsta, însă a fost prin preajmă dintotdeauna. Tatăl lui era administratorul fermei tatălui meu, iar când mama şi cu mine ne-am mutat la Cairo, ’Am Abu el-Ma’ati venea să ne vadă de patru ori pe an. Ne aducea veşti, registrele cu socoteli şi partea noastră de alimente proaspete: coşuri cu ouă de găină, unt şi struguri, mango, curmale, fructele care se coceau în anotimpul respectiv. Şi pâine de ţară abia scoasă din cuptor. Şi când, din timp în timp, mergeam la Minya, venea la gară, aşteptându-ne cu umbrela de soare să ne adăpostim în trăsura mică, şi ne ducea la Tawasi.

La o lună după ce m-am întors de tot, se afla la uşa mea, iar în jurul lui erau aşezate coşurile, arătând întocmai ca acum douăzeci de ani: fiecare plin vârf cu mâncare şi acoperit cu un şervet mare şi alb, cu dungi albastre la capetele prinse bine pe margini. Când l-am întrebat de unde ştiuse că mă întorsesem, a zâmbit şi a spus:

— Lumea e mică, *ya Sett Hanim.*

Tahiyya aduce ceaiul şi o conving să se aşeze lângă noi. Satul nostru nu e şi al ei, însă la urma urmei tot sat e şi când primeşte veşti de acolo se simte fericită.

— Ce mai e nou, ’Am Abu el-Ma’ati? îl întreb.

— Toate sunt bune, Domnul fie lăudat.

— Şi familia ce-ţi mai face? Toţi sunt bine, cu voia lui Dumnezeu?

’Am Abu el-Ma’ati are două fiice şi trei fii. A avut patru, însă unul a fost ucis în războiul din ’67. Unul din fii era

fermier în Irak, dar după Războiul din Golf s-a întors acasă fără nimic, în afară de viaţa sa – şi ea destul de preţioasă. Altul lucrează în Bahrain, cel mai în vârstă e „pe mare“ cu un vas comercial. Văduva, soţiile şi copiii mai mici locuiesc cu toţii în satul nostru. Cele două fiice ale sale se măritaseră chiar în oraşul Minya, însă una a rămas văduvă şi s-a întors la Tawasi. Lucrează la clinică.

— Domnul Fie lăudat, spune.

Puţin câte puţin, aflu veştile: cine s-a născut, cine a murit, cine a sosit, cine a plecat, cine cu cine s-a certat, cine s-a căsătorit.

După ce-şi termină ceaiul şi pune paharul jos, zice:

— De ce nu vii la noi pentru un timp, *ya Sett Hanim*?

— Aş vrea, încep şi apoi întreb: S-a întâmplat ceva?

— Nu, zice.

Tăcem.

— Doar că ar fi câteva mărunţişuri – ar fi bine dacă ai veni, zice.

— Ce fel de mărunţişuri? îl întreb.

— Păi… Îşi scoate batista, tuşeşte uşor în ea, o împătureşte şi o pune la loc. Sunt câteva probleme.

— Ce fel de probleme?

— Şcoala, zice, au închis-o.

Mustafa Bei al-Ghamrawi, străbunicul meu, era un adept convins al educaţiei. În 1906 fusese primul care donase bani pentru noua Universitate Naţională şi, împreună cu nepotul lui, Sharif Paşa al-Baroudi, înfiinţase o mică şcoală într-un sat de pe pământul familiei şi îi dăduse spre administrare venitul obţinut din zece *faddan*[47]. Fiul lui, bunicul meu, Husni al-Ghamrawi, a adăugat o clasă pentru adulţi, ca să-i înveţe pe felahi să scrie şi să citească. Tatăl meu, Ahmad al-Ghamrawi, a adăugat la rândul lui o mică clinică elementară unde lucrau o soră şi o moaşă – şi acum fiica lui ’Am Abu el-Ma’ati. Când Abd el-Nasser a construit o şcoală primară în sat, şcoala noastră ţinea ore de alfabetizare pentru adulţi. Iar în ’79 au fost adăugate ore

[47] Măsură pentru suprafață, utilizată în agricultură în Egipt. Echivalentă cu aproximativ un acru. (în arabă, în orig.)

în plus pentru copii, pentru a încerca să compenseze nivelul scăzut al educaţiei pe care o primeau.

— Au închis-o? Cine a închis-o? am întrebat.

Şcoala funcţionează de nouăzeci de ani, deşi a trecut prin momente grele. În ’63, odată cu reforma agrară a lui Nasser, tatăl meu, deşi întristat de pierderea majorităţii pământurilor sale, a văzut în asta un lucru inevitabil din punct de vedere istoric. Mama s-a înfuriat: „Ce-o să mai pierdem? O să ne alunge şi din ţara asta?“ „E ceva cu totul diferit“, a zis tata, „pământul e împărţit felahilor care au trăit pe el toată viaţa – nu străinilor. Şi, în afară de asta“, a adăugat, „ce ne-a rămas va fi de-ajuns pentru copiii şi nepoţii noştri. Ce altceva ne mai trebuie?“ Eram copil şi nu pricepeam cu-adevărat ce se întâmpla. Dar am înţeles două lucruri: că aveam să răspundem întotdeauna de funcţionarea şcolii şi a clinicii şi că pământul care ne rămânea îl deţineam în parteneriat cu felahii care îl lucrau. Nu avea să fie vorba de o luare în arendă. Ne revenea o parte din recolta strânsă de pe fiecare proprietate şi plăteam partea noastră din banii necesari pentru cumpărarea îngrăşămintelor şi modernizarea sistemelor de irigaţii.

— Guvernul, răspunde ’Am Abu el-Ma’ati.

— Dar de ce? De ce am avea probleme cu guvernul?

Nu suntem o şcoală oficială, avem doar două cursuri suplimentare care să îi ajute pe copii la lecţii şi un curs de alfabetizare pentru femei. Toate cursurile se ţin seara, după terminarea zilei de lucru. Iar profesorii sunt de fapt voluntari şi primesc o sumă mică pentru munca lor.

— Acum sunt probleme peste tot, *ya Sett Hanim,* probleme între oameni şi între popor şi guvern. A scris şi la ziar: lupte armate, incendierea culturilor de trestie-de-zahăr…

— Trestiei-de-zahăr i s-a dat foc pentru că se ascundeau teroriştii în ea.

— Le zic terorişti…

— Păi, ce sunt atunci?

— Sunt copiii noştri, *ya Sett Hanim.* Tineri decăzuţi şi

uşor de condus pe căi greşite.

— *Ya* ’Am Abu el-Ma’ati, fiica dumitale e văduvă din cauza lor…

— Vieţile noastre sunt în mâinile Domnului. A fost o luptă, *ya Sett Hanim,* cine ştie cine pe cine a omorât?

— Oricum. Ce legătură are asta cu şcoala?

— Au zis că profesorii, voluntarii, erau terorişti şi că otrăveau minţile copiilor.

— Şi cursul pentru femei?

— Şi el.

— Şi clinica?

— Totul.

— *La hawl illah*[48]*.*

Mă ridic. Nu sunt sigură ce-ar trebui să fac, aşa că mă ridic. Mă îndrept spre balcon şi îmi fac de lucru deschizând uşile de sticlă pentru a lăsa să intre aerul după-amiezii. A trecut ceva timp de când am fost pusă în faţa unei probleme din viaţa reală. Mă întorc şi mă aşez.

— Tu ce crezi, ’Am Abu el-Ma’ati? Îi învăţau pe copii lucruri greşite?

Îşi întinde braţele.

— Nu-i învaţă nimic din ce n-ar învăţa şi la şcolile de stat din oraş. Ştii că sunt doar nişte cursuri ajutătoare, *ya Sett Hanim.* Copiii se duc acolo după apusul soarelui, îşi fac lecţiile şi învaţă.

— Copiii nu pot învăţa acasă, se amestecă Tahiyya. Acolo e zgomot şi mai sunt şi cei mici…

— Se strânge prea mult cureaua cu oamenii. Mâna guvernului e grea. Iar acum, fără îndoială, vor fi şi mai multe probleme.

— Ce fel de probleme? întreb.

---

[48] Formă prescurtată a expresiei *la hawla wala quwwata illa b-Illah,* care înseamnă aproximativ „Nu am nici o putere, numai Dumnezeu ne mai poate ajuta“. E folosită atunci când lucrurile depăşesc capacitatea ta de a ajuta pe cineva. E aproximativ echivalentă cu „Mă eliberez de orice responsabilitate în această chestiune“. E o expresie de tristeţe neputincioasă folosită atunci când cineva vede că lucrurile îi scapă de sub control. E, de asemenea, o expresie de exasperare atunci când un adversar refuză să privească lucrurile raţional. (în arabă, în orig.)

— Din cauza noilor legi.

— Legile agrare?

— Fireşte.

Un nou pachet de legi va intra în vigoare în septembrie. Acesta pune capăt îngheţării arenzilor pe terenuri impuse în ’60 şi permite proprietarilor de terenuri să pretindă chirie în funcţie de valoarea reală a terenului.

— Dar ce legătură are asta cu noi? Oamenii ştiu că nu voi pune pe nimeni să se mute de pe pământul meu. Iar chiria nu va creşte, fiindcă nu percepem nicio chirie. Totul va rămâne la fel.

— Să-ţi scoată Domnul numai bine în cale, zice Tahiyya.

— Spun că profesorii îi instigă pe copii. Zicându-le că legea e rea şi că pământul aparţine celor care îl muncesc. Şi se duce vorba; nu rămâne în ţinutul nostru. Şi ştii că regiunile rurale sunt în fierbere…

— Profesorii ăştia sunt islamişti sau comunişti?

— Vorbesc despre dreptate…

— Dar oamenii ştiu de legile astea de ceva vreme. Guvernul i-a anunţat acum doi ani. Aşteaptă până în ultimul moment…

— *Ya Sett Hanim,* felahul îşi lucrează pământul şi guvernul vorbeşte în Cairo. Dacă ţine seama de fiecare cuvânt pe care îl spune guvernul, înnebuneşte. Majoritatea sunt vorbe-n vânt, nu duc la nimic. Şi chiar dacă ar crede că se va da o astfel de lege – ce să facă? Ce *poate* face?

— Să-şi ia copiii în cârcă şi să-şi lase pământul? întreabă Tahiyya. Unde să se ducă? Şi aşa pământul nu e destul pentru toţi felahii. Vezi că fiecare e aruncat undeva departe: unul în Cairo, altul în Kuweit, altul în Libia…

— De aceea guvernul le spune oamenilor să practice planificarea familială, zic aruncându-i o privire.

— *Yakhti, ya Daktora,* îmi replică ea clătinând din cap, cei care planifică au tot atâtea necazuri ca şi cei care n-o fac. Lumea nu iartă pe nimeni.

— ’Am Abu el-Ma’ati, zic, mai sunt şi alte probleme în sat în afară de cele legate de şcoală? Legate de reforma agrară?

— Nu, *ya Sett Hanim.* Toată lumea ştie că eşti o doamnă milostivă şi că păstrezi amintirea strămoşilor dumitale. Dar ar fi bine să vii la noi o vreme.

— Dar ce pot eu să fac în privinţa şcolii?

— Vino şi vezi. Vorbeşte cu oamenii. Vorbeşte cu profesorii şi judecă singură. Şi când te întorci, poţi să vorbeşti cu guvernul.

— Eu, *ya* 'Am Abu el-Ma'ati, *eu* să vorbesc cu guvernul?

— Şi de ce nu? De ce să nu vorbeşti cu ei? Stai la Cairo şi toată lumea ştie cine a fost tatăl dumitale – fie binecuvântat. Tatăl dumitale a fost paşă – chiar dacă au desfiinţat titlurile, toată lumea ştia că era paşă şi că era un om înţelegător.

— *Ya* 'Am Abu el-Ma'ati. Nu ştiu pe nimeni din guvern.

Mă şi văd apucându-mă să caut „guvernul". N-aş şti de unde să încep. E o clădire ministerială în Shari' el-Sheikh Rihan. Mă văd ducându-mă acolo şi îmi amintesc brusc de Mansur. Mansur era prietenul meu şi era îngrijitor de parcare pe Shari' el-Sheikh Rihan, între Universitatea Americană şi ministere. Ani de zile am mers la Universitatea Americană să asist la concerte, să văd filme, să împrumut cărţi de la bibliotecă, să mă întâlnesc cu prietenii. Traversând intersecţia cu Shari' el-Qasr el-'Ayni, scrutam strada din faţă şi el îşi făcea apariţia, scund şi îndesat, tot mai îndesat pe măsură ce treceau anii. Era acolo, cu braţul ridicat, cu fesul lui din lână colorată pe cap.

— Las-o. Las-o, spunea. Nu-ţi face griji.

— Ce mai faci, *ya* Mansur?

— Ce mai faci, *ya Sett Hanim*?

Cheile treceau dintr-o mână într-alta. Şi mai târziu, când ieşeam, era din nou acolo, cu cheile mele şi câteva cuvinte politicoase, arătându-mi unde parcase maşina. Mansur era faimos. Căpătase două ajutoare; însă el ţinea întotdeauna cheile. El se afla întotdeauna acolo, până într-o zi când bomba pe care cei din Jama'at o pregătiseră pentru el-Alfi, ministrul de Interne pe care îl urau, l-a găsit în schimb pe Mansur. Iar acum tot ce mai rămăsese din el era o pată

maro-deschis pe peretele universităţii. O pată care nu se ducea.

— Nu ştiu pe nimeni în guvern, zic iar.

— Dacă dumneata nu poţi vorbi cu guvernul, atunci cine să poată? mă întreabă ’Am Abu el-Ma’ati. Eu?

— Te-ai pricepe mai bine decât mine…

— S-a făcut. Mergem de mână. Mergem la ei împreună.

Pe faţă îi înfloreşte un zâmbet larg şi senin şi observ spaţiile goale dintre dinţii mari.

— Să te lumineze Dumnezeu, strigă Tahiyya. Pe barba Profetului, o să-l conving pe Madani să vină cu voi. Să vă susţină.

Dacă ar fi dus mâna la gură şi ar fi cântat o *zaghruda*[49], ar fi arătat ca o scenă din *El-Ard*[50].

După ce pleacă ’Am Abu el-Ma’ati, Tahiyya şi cu mine ne aşezăm pe podea, printre coşuri, împărţind mâncarea: o parte pentru familia ei, alta pentru mine, alta pentru bărbaţii care mânuiesc fiarele grele de călcat în aburul din călcătoria de peste drum, alta pentru poliţiştii – de fapt nişte puşti – care stau toată noaptea sprijiniţi în puşti în umbra băncii din colţ…

— Destul, destul, ai de gând s-o dai pe toată? protestează.

— N-aş termina-o nici într-un an, *ya* Tahiyya, zic. Era o vreme când găteam pentru patru persoane, adesea chiar mai multe. Era o vreme când mă enervam şi deveneam arţăgoasă şi ziceam „Nu suport faptul că trebuie să mă gândesc la cină în fiecare seară“. Era o vreme când visam la toate lucrurile pe care le-aş fi putut face, toate vieţile pe care le-aş fi putut duce dacă n-aş fi fost legată de mâini şi de picioare, hărţuită, împresurată. Şi era o vreme – mă

[49] Strigăt de bucurie ce sărbătoreşte un eveniment fericit. Scos doar de femei. (în arabă, în orig.)

[50] El-Ard („Pământul”) – un film clasic al cinematografiei egiptene, produs în 1970 de Yusuf Chahine. Se bazează pe romanul ’Abd al-Rahman al-Sharqawi și îi arată pe țărani asociindu-se cu un lider religios și un avocat patriot de la oraș pentru a pune în discuție legile nedrepte privind irigațiile. (în arabă în orig.)

bucur să spun asta – când strânsoarea unor braţe micuţe în jurul gâtului şi atingerea unei feţe fine de a mea îmi potoleau nervii şi mă făceau să fiu recunoscătoare şi bucuroasă pe moment.

— Mâine tinerii Bei vor veni în vizită şi vor umple din nou casa, zice Tahiyya citindu-mi gândurile.

— *Inshallah*[51], spun.

— Ştii, ar trebui să-i însori pe-aici, îmi propune. Să te bucuri de ei şi să stea lângă tine.

— Nimeni nu mai însoară pe nimeni acum, îi răspund.

— Adevărat, zice. Fiecare face cum îl taie capul.

— De ce nu vii cu mine la Minya? o întreb când terminăm. Să respiri aerul de ţară.

— Şi copiii cui îi las?

— Adu-i şi pe ei.

— Şi să-l lăsăm pe Madani singur?

— Nu poate să vină şi el?

— Şi imobilul? Îl lăsăm fără portar? O să-l concedieze.

— În orice caz, ştii că sunteţi cu toţii bine-veniţi.

— Să-ţi dea Dumnezeu zile multe, *ya Daktora.* Poate altă dată.

Isabel, mi-am zis. Pleacă în august. Dar dacă mă duc acolo repede – cum ar trebui –, poate i-ar plăcea să vină cu mine. Să vadă cum e la ţară. Să vadă ce-a mai rămas din vechea casă. Mă imaginez deschizând încăperile întunecate, spălând părul din colţul apropiat al grădinii, dormind în vechiul pat al mamei. Mă imaginez mergând pe cărarea veche şi familiară ce trece prin livada noastră spre câmpurile deschise şi spre sat. Ar fi vreo problemă dacă aş aduce o americancă acolo? Nu, e discretă şi inteligentă. Şi cine aş spune că e? Dacă le spun că e doar o prietenă, oamenii vor deveni bănuitori şi vor tăcea mâlc. Dar dacă face parte din familie – putem spune că e logodnica fratelui meu. Asta o s-o amuze. Sar în picioare şi mă îndrept spre telefon.

[51] Să dea Domnul. (în arabă, în orig.)

12

„Să fii întâmpinat cu bunăvoinţă la venire şi iubit la plecare.“

Veche rugăciune egipteană

Egipt, 6 iulie 1997

— Aşadar, i-am spus lui Isabel când am luat-o pe şoseaua ce ducea spre Egiptul de Sus, acolo stăteau; pe 12 martie 1901, dormind pe două divane aşezate faţă în faţă pe laturile opuse ale salonului din *haramlek,* în marea casă a familiei Baroudi; aceste două femei care aveau să devină bunicile noastre.

— Îţi place să spui poveşti, a zis Isabel.

— Da, am răspuns, cred că da. Îmi place să pun lucrurile cap la cap.

— Fratele tău sigur te cunoaşte foarte bine, a zis trăgând în jos parasolarul şi aruncând o privire în oglinda mică de pe el ca să-şi aranjeze baticul de pe cap.

— Da, cred că da.

Şi fratelui meu îi place să pună lucrurile cap la cap, în felul lui. Când mi-a dat telefon din State m-a întrebat:

— Ţi-a plăcut cadoul meu?

— E minunat, i-am răspuns. L-ai studiat?

— Foarte puţin. Destul. M-am gândit că ai putea fi interesată.

— O, sunt total absorbită. Cât de bine l-ai studiat?

— Nu cine ştie ce.

— Dar destul?

— Destul pentru ce?

— Destul ca să ştii despre Isabel.

— Verişoara noastră de mult pierdută. Da, mi-am dat seama.

— Dar nu i-ai spus?

— Ce puteam să fac? Să scot capul din cutie şi să anunţ: „Iată şi nişte hârtii ale bunicii mele“? Fii serioasă…

— Ascultă, zic, te-ai uitat la obiecte, la lucruri?

— Nu, nu, am aruncat doar o privire peste hârtii…

— Ei bine, înăuntru e un fel de tapiserie, o fâşie lungă de

pânză ţesută, şi cred că se potriveşte cu aceea atârnată în biroul tău.

— Ce e atârnat în biroul meu?

— O ţesătură. O tapiserie. Faraonică…

— A, da, da. Ştiu la ce te referi. Nu, serios? Vrei să spui că sunt pereche?

— Cred că da. Totuşi nu sunt sigură. Poţi s-o aduci pe-a ta data viitoare când vii?

— Dar e o chestie imensă…

— Ei, hai. Poţi s-o faci sul. Vreau să le văd pe amândouă împreună.

— Dar e înrămată…

— Scoate-o din ramă. Îl ai pe tipul ăla îndemânatic… cum îl cheamă…

— Aş prefera să-ţi plătesc ţie biletul şi să vii la New York.

— Nu pot. Cufărul ăsta a pus stăpânire pe mine. Locuiesc practic în el. Când citesc jurnalele am senzaţia că sunt acolo, cu o sută de ani în urmă. Refac întregul tablou, ştiu tot ce s-a întâmplat şi nu a fost scris nicăieri…

— Minunat. *Yalla*[52]*.* Lasă-ţi imaginaţia să zboare împreună cu tine.

Bunica primise un mesaj, simţise pericolul care-l păştea pe soţul ei din cauza evenimentelor din acea zi, îşi aruncase *habara* pe umeri, se suise în trăsură şi se dusese la casa mamei sale, lăsându-şi copilul în urmă – cu o armată de dădace şi servitoare, îmi închipui. Însemnarea ei e nedatată şi cred că a scris întreaga poveste mai târziu, ca o dare de seamă sau o mărturie. Nu şi Anna, care scria în jurnalul ei la sfârşitul fiecărei zile, uneori chiar şi în mijlocul ei.

13 martie

M-am trezit din ceea ce trebuie să fi fost un somn adânc şi liniştit şi primul gând care mi-a trecut prin minte la trezire a fost că alunecasem într-unul din

[52] Grăbește-te. (în arabă, în orig.)

acele tablouri a căror contemplare îmi oferise clipe atât de rare de seninătate în timpul bolii dragului meu Edward. Deasupra se afla parmalâcul cu ornamente complicate şi, dincolo de el, un cer albastru deschis cât se poate de binevoitor. M-am întins şi am descoperit că eram învelită cu un şal mare de lână, de un gri discret, pe care erau presăraţi, într-o broderie delicată, o mie de boboci mici şi roz de trandafir. O clipă mai târziu, situaţia mea şi faptul că eram prizonieră mi-au năvălit din nou în minte, scoţându-mă din apatie; m-am ridicat în capul oaselor cu intenţia – cred – de-a încerca uşa camerei ca să văd dacă era încuiată. Însă, când m-am ridicat, perspectiva mea schimbată m-a aruncat din nou în lumea acelor tablouri îndrăgite, fiindcă în partea cealaltă a încăperii, pe un divan asemănător cu al meu, era întinsă o femeie adormită. Nu fusese acolo noaptea trecută, de asta eram sigură, fiindcă cercetasem întreaga încăpere cu lampa în mână şi mă asigurasem că eram singură. Probabil că intrase în timp ce dormeam. Mă întrebam cine era şi dacă era proprietara acestei case în care mă aflam. Era egipteancă şi doamnă —prima pe care o vedeam fără mantie neagră şi văl. Îşi trăsese o cuvertură de mătase neagră până la talie, cămaşa de deasupra era de un alb absolut imaculat, părul ei se lua la întrecere cu cuvertura de mătase, fiindcă era de un negru la fel de intens şi de lucios. Pielea îi era de culoarea castanelor uşor rumenite, era întinsă pe pernele de un albastru şi verde-smarald intens, şi întregul tablou era încadrat din nou de grilajul unei mashrabiyya[53]*. Că avea o legătură cu tinerii care mă aduseseră aici, de asta simţeam că puteam fi sigură. Dar care? Ce legătură avea cu răpirea mea? Fusesem răpită ca bărbat şi citisem în povestirile orientale că se întâmplase ca o hurie sau o prinţesă să ordone*

[53] Paravan de lemn decorativ, ce protejează intimitatea balcoanelor în casele tradiţionale. (în arabă, în orig.)

răpirea unui tânăr de care se îndrăgostise. Pusese să fie adus în castelul ei de dincolo de Munţii Lunii şi acolo îi oferise mâna ei. Şi dacă acesta îşi dădea jos masca şi ieşea la iveală că era femeie? Ei bine, ar cădea râzând una în braţele alteia şi ar deveni surori de cruce de atunci înainte.

Bandajele mi se încurcaseră în păr şi eram convinsă că ofeream o privelişte jalnică. Mi-am eliberat pletele şi le-am pieptănat cu degetele. Am hotărât că – oricine-ar fi fost această hurie – ea mă învelise pesemne în vreme ce dormeam, iar sentimentul pe care-l avusesem noaptea trecută, că eram pe mâini bune în această casă, mi-a încolţit din nou în inimă şi de data asta nu mai părea atât de nebunesc.

Am deschis ochii şi am descoperit-o uitându-se la mine. O europeancă frumoasă, cu părul revărsându-i-se pe umeri în valuri aurii; bandajele cu care fusese prins noaptea trecută zăceau într-o grămadă dezordonată pe podea. Cămaşa albă era desfăcută la gât şi stătea cu braţele încrucişate în poală, pe pantalonii maro de călărie, cu picioarele bine proptite în podea, încălţate cu cizmele grele de călărie. M-am întors pe o parte, ca să mă aşez mai comod, am zâmbit văzându-i chipul serios şi i-am urat bună dimineaţa în arabă. În loc să-mi răspundă, a repetat urarea mea şi, când am întrebat-o dacă vorbea araba, a clătinat din cap, zâmbind uşor a scuză. Am arătat spre mine, am spus „engleză“ şi am clătinat la rândul meu din cap. Ne-am uitat una la alta, apoi am spus „Vorbiţi franceza?“ şi chipul ei s-a luminat într-un zâmbet larg de uşurare.

— Da, da, a spus cu însufleţire. Şi dumneavoastră, doamnă?

Şi-a înclinat uşor capul într-o parte, aşteptându-mi răspunsul.

— Am locuit o vreme la Paris împreună cu soţul meu.

— A, e un adevărat noroc, a exclamat împreunându-şi mâinile – şi astfel ne-am apucat, în situaţia ciudată în care ne aflam, să încropim o conversaţie şi să ţesem începuturile prieteniei noastre.

I-am explicat împrejurările răpirii sale şi mi-am cerut iertare pentru situaţie cu multă însufleţire. I-am spus că mi-aş fi dorit s-o pot elibera chiar în clipa aceea, dar că cei doi tineri nechibzuiţi care se plimbau de colo-colo pe-afară – răpitorii ei – erau total împotrivă, că eram încredinţată că acum motivul principal era frica şi că-i trimisesem vorbă acasă fratelui meu să vină încoace cât de repede putea. Am asigurat-o că la sosirea lui această situaţie va lua sfârşit şi i-am promis că nu li se va face niciun rău nici ei, nici servitorului ei.

Ce mi se pare important de consemnat aici e că pe chipul ei nu s-a ivit nicio clipă vreo urmă de teamă. De fapt, am fost surprinsă că redobândirea libertăţii nu părea a fi o prioritate pentru ea. Înfăţişarea şi purtările îi erau extrem de fireşti şi părea atât de interesată de răpirea ei – de evenimentele care au dus la aceasta, de casa în care se afla, de părerile mele despre întreaga întâmplare –, că m-am trezit uitând aproape că era o străină. Şi încă ce străină: Armata Britanică de Ocupaţie se afla pe străzi şi în cazărmile de la Qasr el-Nil, iar lordul lua micul dejun la Qasr el-Dubara. Din cauza lor unchiul meu fusese surghiunit şi tatăl meu silit să se retragă în sanctuarul lui în ultimii optsprezece ani, iar acum soţul meu era la închisoare. Şi iată-mă stând aici împreună cu una din femeile lor, îmbrăcată în haine de bărbat, răpită în timpul nopţii de prietenii soţului meu şi închisă în casa tatălui meu – stând în camera de primire a mamei mele şi căutând o cale de apropiere, de parcă ignoranţa noastră, a uneia despre cealaltă, ar fi fost singurul lucru din lume care stătea între noi şi prietenie.

În timpul acestei prime întâlniri, ea a fost cea mai

curioasă dintre noi două, punând mai multe întrebări, aşa că era uşor să vorbeşti cu ea; mintea îi mergea repede, era mereu dispusă să-şi arate simpatia. I-am spus poveştile familiei noastre, iar ea a cerut amănunte şi am simţit că din fiecare ţesea în minte un tablou şi până când am auzit, chiar după asfinţit, zgomotul roţilor unei trăsuri şi agitaţia generală care indica sosirea fratelui meu, aflasem la rândul meu despre moartea timpurie a mamei ei, viaţa tristă a tatălui ei, căsnicia ei şi împrejurările în care a ajuns văduvă şi despre marele respect pe care îl avea pentru sir Charles, tatăl soţului ei mort, Domnul să-l aibă-n pază. Am aflat despre atracţia pe care o simţea pentru Egipt şi mi-am format o idee despre viaţa pe care o dusese de când venise aici. Felul ei de-a vorbi era simplu şi sincer, iar când se întorcea spre fereastră, ochii ei, care păreau ciudat de întunecaţi pentru părul acela auriu, îţi tăiau răsuflarea cu violetul lor intens.

Am dat peste – nu, am fost răpită şi adusă într-o casă pe care n-o cunoşteam – o întâmplare pe care n-am înţeles-o. Totuşi, chiar în acest moment, frumoasa ocupantă a divanului opus s-a trezit şi mi-a urat zâmbind bună dimineaţa în limba ei natală. Curând, după un adevărat spectacol de pantomimă, a ieşit la iveală că vorbea franceza la fel de bine ca mine şi, odată stabilit acest lucru, s-a străduit să mă liniştească, vizibil uşurată că nu m-am apucat să leşin sau să ţip, dar la drept vorbind nu am simţit nevoia să recurg la asemenea stratageme – care oricum nu-mi stau în fire. Fiindcă mi se părea atât de ciudat că mă aflam pur şi simplu acolo – într-unul din tablourile mele îndrăgite, parcă, sau într-una din Nopţile *lui Edward Lane*[54]*. Eram la fel de încântată de blânda mea temniceră pe cât aş fi fost de toate acestea:*

[54] Edward Lane (1801-1876) - orientalist, traducător şi lexicograf britanic care a tradus în engleză *O mie şi una de nopţi.* (n. t.)

înfăţişarea sa, politeţea ceremonioasă a gesturilor sale, intonaţia melodioasă a vocii sale – aveam strania senzaţie că o mai văzusem undeva. Şi părea atât de deplin inconştientă de farmecul ei; şi-a aranjat veşmintele de mătase cu atâta simplitate şi şi-a strecurat piciorul mic într-un pantof minunat, de brocart aurit, de parcă ar fi fost cel mai firesc lucru din lume. A pus să i se-aducă micul dejun, alcătuit din smântână şi miere, şi m-a servit cu nişte gesturi cuceritoare; dar apoi povestea pe care mi-a spus-o nu era din Orientul medieval, ci din timpurile noastre. Numele ei e Layla al-Baroudi, e căsătorită de cinci ani cu vărul ei (fiul fratelui mamei ei), un tânăr avocat pe nume Husni al-Ghamrawi (se pare că aici soţia nu ia numele soţului ei după căsătorie. Layla nu părea să înţeleagă necesitatea acestui lucru. „De ce să renunţ la numele meu?“ m-a întrebat. „Când mi se pare potrivit, sunt doamna Ghamrawi, dar Layla al-Baroudi sunt întotdeauna.“) şi au un fiu de un an, Ahmad. Soţul ei a studiat dreptul la Paris timp de un an, iar ea l-a însoţit şi s-a preocupat să înveţe franceza. A încercat să-mi explice, în împrejurările în care ne aflam, cauza lor, însă eu puneam atât de multe întrebări, iar ea era o profesoară cu o conştiinţă atât de trează, încât ne-am pomenit cutreierând prin întreg secolul al XIX-lea, prin Turcia, Europa, Japonia şi Suez şi am înţeles că, în ciuda a tot ce ştiam deja despre această ţară, erau multe lucruri pe care nu le cunoşteam şi pe care probabil n-aveam să le aflu niciodată.

Despre răpitorii mei am aflat că aparţineau unui grup de tineri radicali care voiau să se răzbune pentru arestarea soţului gazdei mele (în timpul unei demonstraţii paşnice), luând ostatic un englez, şi că ei nu-i plăceau metodele lor şi era sigură că atât soţul, cât şi fratele ei îi vor împărtăşi părerea.

Cred că procesiunea care ne reţinuse trăsura în drum spre palatul Abdin şi pe care o luasem drept un

fel de festivitate era de fapt demonstraţia respectivă.

— Ei au unul de-al nostru, noi avem una de-a lor.

Străbătând în grabă coridorul, am auzit vocea lui Ibrahim, cel mai tânăr dintre cei doi, prefăcându-se că nu-i păsa, prefăcându-se că-i era indiferent.

— Ei *au arestat* unul de-al nostru, noi *am răpit* una de-a lor.

Vocea fratelui meu era limpede şi repezită. Stăteam după *mashrabiyya* privind în jos, spre holul de la intrare: era îmbrăcat în hainele oficiale ale consiliului şi nu-şi dăduse încă jos nici măcar *tarbush*-ul. Îmi cunoşteam bine fratele; era furios, dar încerca să fie rezonabil. Ibrahim a vorbit din nou:

— E vreo diferenţă? Oricum încercam doar să obţinem…

— E o mare diferenţă. Ei au acţionat în cadrul legii, iar voi aţi acţionat în afara ei. Vreţi să obţineţi o judecată dreaptă pentru Husni Bei? Vreţi să-i asiguraţi un proces legal corespunzător… încălcând legea?

— *Ya Basha,* legea îi favorizează pe englezi.

— Legea nu favorizează pe nimeni. Legea poate fi manipulată – sau ocolită –, dar dacă vrem ca englezii să respecte legea noastră, nu putem să o lăsăm dintr-odată deoparte şi să spunem: De data asta vom acţiona fără să ţinem cont de ea.

— Ne-au ocupat pământurile cu forţa şi nu vor pleca decât cu forţa…

De data asta fratele meu nu şi-a mai ascuns furia. S-a întors cu totul spre bărbatul mai tânăr şi a coborât vocea, care avea acum un ton nou şi ameninţător:

— Ai de gând să ţii un discurs patriotic aici, în casa mea, *ya* Ibrahim? Ai uitat cu cine stai de vorbă? Şi ce anume aperi? Dacă n-ai fost în stare nici măcar de o răpire? Vrei să răpeşti pe cineva, răpeşte un ofiţer – sau cel puţin un soldat, nu o femeie care a venit să

privească piramidele şi să plece!

Ibrahim şi celălalt tânăr care era cu el, cel pe care nu-l cunoşteam, priveau în pământ.

— Nu ne-am dat seama, a bolborosit tânărul.

— O greşeală pe care trebuie s-o îndreptaţi. Acum.

— O s-o îndreptăm, *ya Basha.*

— Bine. Ce propuneţi să facem?

Cei doi tineri au făcut un scurt schimb de priviri.

— Aşteptăm părerea dumitale, *ya Basha,* a spus cel mai tânăr.

— Părerea mea e că ar trebui să mergeţi să vă predaţi – şi s-o luaţi şi pe ea cu voi. Înapoiați-o Agenţiei şi predaţi-vă poliţiei.

Cei doi tineri s-au uitat din nou unul la altul.

— *Ya Basha,* ar fi o onoare să mori sau să fii surghiunit pentru cauza ţării tale… a ezitat Ibrahim.

— Da? l-a îndemnat fratele meu.

— Dar să fii închis ani de zile pentru o faptă fără urmări, o faptă care nu a schimbat nimic – ce eroism e în asta?

Fratele meu s-a îndepărtat. S-a plimbat în sus şi-n jos prin hol, cu şiragul de mătănii atârnând din mâinile împreunate uşor la spate. S-a plimbat încolo şi-ncoace prin cameră de două, trei, patru ori. Când s-a oprit şi a vorbit din nou, vocea îi era mai blândă.

— Ce vreau eu să te fac să înţelegi, a spus, e că a răpi – sau a vătăma în vreun fel – oameni obişnuiţi nu e niciodată un act de eroism. E ceva greşit. Şi are repercusiuni. Nu asta e calea pe care vrem s-o urmăm. Contrabalansează tot ce am încercat să facem în ultimii optsprezece ani. Britanicii de-abia aşteaptă să ne acuze de fanatism. Dacă le dăm motive, noi avem de pierdut.

— Istoria dumitale e bine-cunoscută, *ya Basha,* au bolborosit Ibrahim şi prietenul lui cu nişte voci pline de respect.

— Şi nu vreau s-o văd pusă în pericol. S-a înţeles? le-a spus fratele meu.

Am aşteptat şi, nu după multă vreme, Layla – cu ce uşurinţă prietenească îmi vine deja în minte acest nume – şi-a făcut din nou apariţia. S-a strecurat în cameră, a închis uşa în urma ei şi s-a aşezat din nou pe divanul din faţa mea.

— Cred că fratele meu va veni în curând, mi-a zis.

Şi în câteva clipe s-a auzit un tropăit, ca şi când cineva s-ar fi îndepărtat în grabă de uşă. Nişte paşi hotărâţi şi apăsaţi s-au apropiat – şi apoi s-au oprit. S-au auzit o tuse seacă şi apoi un ciocănit.

Layla a deschis uşa şi a spus ceva care se termina cu un cuvânt de bun venit pe care ajunsesem să-l recunosc, Itfaddal, *şi după o nouă pauză el a intrat. S-a aplecat s-o sărute pe sora sa pe frunte şi apoi, agăţată de braţul lui, aceasta a spus în franceză:*

— Anna, acesta e fratele meu, Sharif Paşa al-Baroudi. Abeih[55], *ţi-o prezint pe lady Anna Winterbourne.*

— Doamnă, a spus el întorcându-se spre mine cu o înclinare uşoară, vă implor, a spus într-o franceză perfectă, vă implor să acceptaţi scuzele mele sincere.

Şi în acel moment am înţeles de unde venea sentimentul că o mai întâlnisem pe sora lui; fiindcă al lui era chipul care-mi atrăsese atenţia la balul lui Khedive *şi pe care cred că l-am zărit în treacăt la Costanzi doar cu câteva clipe înainte de-a fi copleşită de muzică. Mândru ca un diavol, mi-am zis…*

— Domnule, nu e nevoie să vă cereţi scuze, am răspuns, nu dumneavoastră, cu siguranţă. În casa dumneavoastră am fost întâmpinată numai cu bunăvoinţă.

Sunt bucuroasă că am vorbit cu o pretinsă prezenţă de spirit, dar în realitate, deşi ochii lui au zăbovit doar o clipă asupra mea, a fost destul ca să-mi dau seama de stranietatea înfăţişării mele, de cămaşa şi

[55] Titlu de respect acordat unui frate mai mare sau unei rude de sex masculin. (în turcă, în orig.)

pantalonii mei de călărie, scandaloase în sine şi nu prea curate acum, după ce dormisem în ele şi le purtasem vreme de două zile – părul meu desfăcut din bandaje, însă răvăşit şi nepieptănat. Mi-a trecut deodată prin minte că Emily ar fi profund jignită dacă ar fi martoră la această mică scenă, aşa că mi-am aţintit ochii în pământ şi m-am bizuit pe acel instinct pe care-l observasem la gentlemenii orientali, bănuind că, după prima privire, nu se va mai uita la mine direct.

— Sora mea mi-a spus întreaga poveste, a continuat. V-a explicat că nu aţi fost încă dată dispărută?

Era o notă anume în vocea lui – dezaprobare ar fi prea mult spus, însă clar considera escapada mea o adevărată nebunie – că mă aruncasem singură în calea primejdiei, se părea, şi într-un fel faptul că nu fusesem încă dată dispărută înrăutăţea şi mai mult lucrurile. Am avut senzaţia că ar fi preferat să fi fost dată dispărută. N-am spus nimic.

— Nu ştiu care sunt dorinţele dumneavoastră, a continuat, în ceea ce priveşte raportarea acestui incident autorităţilor. Dacă hotărâţi să faceţi asta, vă vom confirma, desigur, spusele şi vă vom acorda tot sprijinul care ne stă în putere. Însă primul lucru care trebuie făcut este să vă ajutăm să vă întoarceţi imediat la hotel. Şi pentru a mă asigura că sunteţi în siguranţă, vă voi însoţi eu însumi până acolo. Mâine, poate veţi dori să vă gândiţi la cursul potrivit…

— Nu e nevoie de aşa ceva, domnule, i-am spus.

Am ridicat ochii şi am surprins privirile uimite ale lui şi ale Laylei. Cred că nu e obişnuit să fie întrerupt – sau contrazis.

— Nu e nevoie, am repetat. Cât despre raportarea acestui incident, nu o doresc deloc, fiindcă înţeleg pe deplin situaţia şi fiindcă nu mi s-a întâmplat niciun rău, ci dimpotrivă, mi s-a dat ocazia să o cunosc pe încântătoarea dumneavoastră soră. Iar acum, dacă

sunteţi bun să porunciţi să ni se înşeueze caii, Sabir şi cu mine ne putem continua călătoria fără a mai fi nevoiţi să profităm de bunătatea dumneavoastră.

Ce cuvinte pline de curaj! Atunci de ce, chiar în vreme ce le rosteam, am simţit un fior îngheţat străbătându-mi inima şi călătoria care mă aştepta mi se părea o întreprindere atât de dificilă?

— Cu siguranţă nu se poate să vă treacă prin minte să o porniţi călare prin deşert acum!

Layla stătea lângă mine privindu-mă serioasă.

— Ba da, am spus, ba da.

— Pot să mă aşez? a întrebat el, arătând spre divanul Laylei.

— Itfaddal, *am răspuns şi am fost răsplătită cu o ridicare uşoară a colţurilor gurii lui şi cu un râs înăbuşit din partea Laylei.*

— Serios acum, Anna, a zis ea când stăteam una lângă alta în faţa lui, după toate astea?

— Nu mă pot întoarce acum, am spus, Emily, servitoarea mea, şi domnul Barrington de la Agenţie îmi cunosc amândoi intenţiile. Unde voi spune că am fost – ce pot povesti despre ultimele două zile?

— Oamenilor li se poate închide gura, a zis el. Iar servitoarei dumitale poţi să-i spui că ţi-ai pierdut curajul şi te-ai hotărât să te întorci.

— Crede că am plecat împreună cu un grup.

— Nu are nicio importanţă ce crede servitoarea, a spus el nerăbdător. Ce contează e siguranţa dumitale.

— Aş fi fost destul de în siguranţă dacă tinerii dumitale prieteni nu s-ar fi amestecat, am răspuns.

Până şi eu am rămas surprinsă. Nu-mi amintesc să-i mai fi vorbit cuiva pe un ton atât de tăios… S-a lăsat pe spate, sprijinindu-se de perne, şi m-a măsurat din cap până-n picioare. Mi-am privit mâinile.

— Iar lui Sabir nu i se poate închide gura, am adăugat. Va fi chestionat în amănunt. Nu va ţine.

— Pot să garantez tăcerea lui, a spus el calm.

— Nu. Şi nimeni nu va crede că mi-am pierdut

curajul. Nu-mi stă... în fire.

S-a lăsat o clipă de tăcere. S-a sprijinit de divan cu ochii la şiragul de mătănii care atârna nemişcat între degetele lui. Apoi a ridicat capul şi m-a privit.

— Foarte bine, a zis, înţeleg. Veţi merge la Sfânta Ecaterina. Dar nu în seara asta şi nu singură.

Am aruncat o privire spre Layla, care se uita concentrată la fratele ei. Ar propune oare ca ea să mă însoţească?

— Lady Anna are dreptate, i-a spus. Şi, în plus, fiindcă noi suntem motivul pentru care călătoria ei a fost întreruptă într-un mod atât de neplăcut, avem obligaţia... S-a oprit, parcă nerăbdător să-şi termine propriul discurs. În tot cazul, îmi veţi permite – a zis adresându-mi-se – îmi veţi permite să vă însoţesc până în Sinai şi înapoi. Sper că poate vi se va părea mult mai sigur şi mai comod să călătoriţi împreună cu grupul meu decât cu al dumneavoastră.

— În niciun caz, domnule, am zis. Sunt perfect capabilă să...

— Nu vă voi permite să călătoriţi singură.

— Iertaţi-mă, dar nu cred că trebuie să-mi permiteţi dumneavoastră să fac ceva.

— Anna! am auzit-o pe Layla spunând în şoaptă şi am simţit-o apucându-mă de braţ, însă am rămas nemişcată şi neînduplecată: Cum îndrăznea să-mi dicteze ce să fac?

— Uitaţi că vă aflaţi în casa mea, doamnă, a spus el.

— Şi asta ce înseamnă?

— Că nu veţi părăsi casa aceasta singură. Veţi fi însoţită de aici şi până la hotel. Dacă mergeţi direct acolo sau treceţi prin Sinai, asta rămâne să hotărâţi dumneavoastră.

— Şi dacă refuz?

— Atunci puteţi rămâne aici. La urma urmei, nu veţi fi dată dispărută.

În privirea lui se ivise acum altceva: un zâmbet.

— Asta e constrângere, domnule, am spus.

— Pentru o cauză dreaptă, mi-a răspuns.

M-am întors spre Layla, care părea să-şi revină din uimire.

— E un plan foarte bun, a zis. Şi vei vedea totul mai limpede. Ştiu că nu ţi-e frică să călătoreşti singură, dar crede-mă, imediat ce vei ajunge în deşert, te vei simţi mai uşurată că eşti însoţită.

Tăceam.

— Bine. Deci aşa rămâne, a spus el îndreptându-se de spate. Voi avea nevoie de ziua de mâine ca să organizez treburile şi să-l scot pe maestru din închisoare. I-a zâmbit surorii sale. Vom pleca poimâine-dimineaţă şi vom încerca să recuperăm timpul pe care l-aţi pierdut.

S-a ridicat, iar Layla s-a ridicat şi ea. Şi-a pus pantofii şi mantia şi s-a apucat să-şi strângă vălul. El s-a întors şi a început să-i vorbească în arabă. După câteva schimburi de replici Layla s-a îndreptat spre mine şi mi-a luat mâinile într-ale ei.

— Nu vreau să-mi las copilul singur încă o noapte. N-o să-ţi fie frică singură aici în noaptea asta, nu-i aşa? Te-aş ruga să vii cu mine, dar cel mai bine e să nu ştie prea multă lume despre povestea asta. Mă voi întoarce dimineaţă şi-l voi lua cu mine şi pe Ahmad ca să-l vezi.

A zâmbit şi m-a sărutat, întâi pe un obraz, apoi pe celălalt, apoi din nou pe primul.

— Sunt foarte fericită că te-am cunoscut, a spus şi, când a plecat, el a urmat-o.

M-am aşezat pe divan. Cum îndrăzneşte, mi-am zis, cum îndrăzneşte să-mi dea ordine? Însă dincolo de acest gând am avut sentimentul ciudat că viaţa se dilată şi se deschide în faţa mea. M-am trezit gândindu-mă la sir Charles, întrebându-mă ce părere ar avea despre acest paşă egiptean în casa căruia nimerisem într-un chip atât de ciudat. Şi după aceea mi-a trecut prin minte că, în aceleaşi împrejurări, sir Charles însuşi ar fi procedat probabil la fel. Trebuie

să fie o treabă neplăcută – nu plănuise să facă o călătorie în deşert. Şi dacă lordul Cromer va afla despre asta? Va fi mai rău, în ochii lui, decât dacă aş fi călătorit singură. Deodată mi-a trecut prin minte că Sharif Paşa se expunea la multe neplăceri şi dificultăţi pentru a-mi oferi această expediţie. Am auzit o bătaie în uşă şi am răspuns absentă în engleză:

— Intră.

Însă nu a intrat nimeni, aşa că m-am ridicat imediat şi am deschis uşa. Era pe coridor, la câţiva paşi, iar Sabir se ţinea pe urmele lui.

— Iertaţi-mă, m-am gândit că nu vă puteţi face comodă. Asta e tot ce pot face pentru dumneavoastră deocamdată.

Mi-a întins ceva, iar eu l-am luat, o haină împăturită cu grijă şi mătăsoasă la atingere. Nu reuşeam să văd ce culoare avea în lumina slabă.

— Vă va fi mare, desigur, e a mea, dar chiar şi aşa…

— Mulţumesc, am răspuns înţepată. Sunt sigură că va fi cât se poate de comodă.

— E o problemă că în casă nu se află în seara asta nicio femeie care să se îngrijească de dumneavoastră, dar am… Dacă vreţi să faceţi baie, într-un sfert de oră veţi găsi acolo… lucrurile…

S-a oprit, făcând un gest vag cu mâna, şi m-am trezit grăbindu-mă să-l asigur că era foarte amabil.

— Noapte bună, mi-a spus, s-a înclinat cu aceeaşi gravitate ca şi prima oară şi s-a îndepărtat.

— O clipă, domnule, i-am zis, iar el s-a oprit. M-am gândit că vă voi crea mari neplăceri. Şi…

Acum părea foarte obosit.

— Credeam că ne-am înţeles în privinţa asta.

— Mă gândesc că, dacă vreun cuvânt despre asta va ajunge la urechile lordului Cromer…

L-am simţit înăsprindu-se.

— Da?

— Va crea probleme, nu-i aşa?

— Trebuia să vă gândiţi la asta mai devreme. Vă e

teamă?

— Nu pentru mine, domnule.

— Ei bine, atunci?

— M-am gândit că v-ar putea crea dumneavoastră neplăceri.

— Mă descurc, a răspuns. Mai e ceva care vă nelinişteşte?

— Nu, am zis. Nu pe moment.

— Bine, a răspuns. Atunci, noapte bună din nou.

Şi, acestea fiind zise, a luat-o de-a lungul coridorului, cu Sabir pe urmele lui.

„Lucrurile" pe care le-am găsit în baie erau un vas de aramă plin cu apă fierbinte din care ieşeau aburi, o bucată de săpun ce mirosea a ulei de măsline şi a trandafiri şi un teanc de prosoape încălzite.

M-am aşezat pe marginea căzii mari de marmură. Flacăra lămpii cu ulei atârnată pe perete arunca o lumină pâlpâitoare pe plăcile de faianţă. Mi-am turnat apă în păr cu cana din email albastru şi alb. Gândurile la lordul Cromer au dispărut fără urmă şi m-am simţit mulţumită. Iar când, înfăşurată în halatul lui din mătase bleumarin, cu mânecile bine suflecate, m-am întors în vârful picioarelor în cameră, cu părul înfăşurat într-un prosop, am găsit o tavă mare, rotundă, de alamă aşezată pe un suport pliabil în mijlocul încăperii, iar pe ea erau, lângă o lumânare aprinsă, iaurt şi brânză, caise şi clementine, măsline şi pâine caldă învelită într-un şervet de pânză şi un pahar înalt cu apă rece ca gheaţa. M-am aşezat pe podea şi am mâncat cu poftă, iar mintea mea înceţoşată de oboseală s-a lăsat cuprinsă de mulţumire.

Şi abia când m-am întins pe divan, cu şalul gri cu boboci roz de trandafir tras până sub bărbie, am început să mă întreb dacă şi el mă recunoştea din împrejurările anterioare, fiindcă sunt sigură că ochii noştri s-au întâlnit…

13

„Şi totuşi inima are într-adevăr nevoie de o limbă.“

S.T. Coleridge

14 martie 1901

E aproape amiază. Layla al-Baroudi se odihneşte pe nişte perne cu feţe de pânză, în umbra răcoroasă a terasei *haramlek*-ului. Ţine în mâini o haină mică, albă. Se uită la acul care străpunge ţesătura, îl împinge cu degetul mijlociu, pe care are un degetar, şi când îl trage pe partea cealaltă – simţind firul întinzându-se cu degetul mic –, aude hohotele de râs ale lui Ahmad şi ridică privirea: în mijlocul curţii fântâna împroaşcă vălurele pe faianţa ei colorată şi Anna ţine o mână ridicată şi împrăştie stropi de apă strălucitoare pe picioarele plinuţe ale copilului. Layla zâmbeşte şi coboară privirea asupra următoarei împunsături.

Aşa cum îi promisese fratele ei, Husni fusese eliberat pe propria-i răspundere la prima oră a dimineţii. A intrat în casă sprinten şi vesel, de parcă dăduse o raită pe afară ca să respire aerul proaspăt al dimineţii. I-a sărutat pe ea şi pe Ahmad, s-a spălat, s-a bărbierit, s-a îmbrăcat în haine curate şi a cerut să i se aducă nişte ochiuri. La micul dejun i-a povestit cum refuzase să părăsească închisoarea fără tovarăşii săi şi cum aceştia fuseseră eliberaţi şi ei până la urmă, pe cuvântul lui.

Întotdeauna gata să vadă partea bună a lucrurilor, era bucuros că – precum majoritatea clienţilor săi – trecuse prin experienţa închisorii.

— Şi chiar mai bucuros că a durat doar trei nopţi, a spus râzând şi, în vreme ce ea îi turna ceai, a ridicat privirea şi a şoptit: Mi-a fost dor de tine.

Îşi aştepta cu nerăbdare procesul; acesta îi va da ocazia să prezinte revendicările legitime ale muncitorilor ţării. Iar acum se întorsese la birou ca să lucreze, să scrie un articol pentru *al-Liwa.* Îi fusese extrem de recunoscător cumnatului său pentru intervenţia sa şi promisese să-i

dojenească aspru pe Ibrahim şi pe ceilalţi pentru acţiunea lor pripită. Cât de aspru, Layla nu putea spune. Nu-l văzuse sau auzise niciodată dojenind aspru pe cineva. El era întotdeauna cel care spunea – aşa cum a spus şi de data asta – *Hasal Kheir,* s-a terminat cu bine, liniştiţi-vă, totul are o soluţie.

— Serios acum, a zis ea, trebuie să vorbeşti cu ei, or să te bage în bucluc – dacă nu de dragul tău, atunci al colegilor lor sau al lor. Fratele meu era pe jumătate hotărât să-i ducă la poliţie cu mâna lui…

— *Ya setti hasal kheir,* a răspuns el. Doamna e bine, *al-hamudu-l-Illah*[56] nu-i aşa?

Şi era într-adevăr *hasal kheir*: fiindcă nimănui nu i se întâmplase nimic rău, iar tânăra aceea încântătoare, care era un oaspete atât de fermecător şi de mulţumit de tot ce vedea, se afla acolo – Layla a ridicat privirea, iar Anna, uitându-se în sus chiar în aceeaşi clipă, i-a zâmbit şi ea. S-a ridicat şi şi-a strâns, pentru a zecea oară, cordonul halatului albastru în jurul taliei. Ahmad era clar îndrăgostit, şi-a zis Layla, privind copilul care bolborosea şi gângurea spre picioarele albe, spre gambele lungi şi albe, mătasea albastră şi capul strălucitor de dincolo – un cap care se apleca, se apleca, se apleca până când băiatul era ademenit şi întindea mânuţele ca să pipăie uimit plasa lui de aur mătăsos.

Layla a ridicat hăinuţa, a scuturat-o şi a aşezat-o din nou pe genunchi. Anna avea o expresie atât de serioasă când îi spusese numele cusăturii: *'ish el-naml.* „Da, sigur“, spusese, „sigur“, uitându-se cu atenţie la pliseurile complicate ale materialului, iar Layla, gândindu-se la denumirea de „muşuroi“, îşi dăduse pentru prima oară seama cât de potrivită era. Deşi nu mergea să împingi imaginea prea departe; a întors din nou haina şi s-a gândit dacă să adauge nişte galben la alb şi albastru.

Păcat că Anna pleca mâine; îi veneau în minte atâtea lucruri pe care le-ar putea face împreună, atâtea lucruri pe care i le-ar putea arăta acestei femei care traversase

[56] Mulțumită lui Dumnezeu. (în arabă, în orig.)

Europa şi Marea Mediterană ca să găsească Egiptul şi care îi mărturisise ieri că simţea că acesta îi scăpa printre degete, că nu reuşea să ajungă la el. Layla a înţeles ce voia să spună, fiindcă ce-ar fi putut *ea* afla despre Franţa dacă nu s-ar fi împrietenit cu Juliette Clemenceau? Totuşi Anna urma să vadă Sinaiul şi Sfânta Ecaterina şi avea să călătorească în siguranţă şi cu tot confortul – împreună cu fratele ei. Layla trebuia să admită că fusese surprinsă ieri, când *Abeih* Sharif făcuse acea ofertă – ofertă? Fusese mai mult un ordin, un firman regal: vei merge la Sfânta Ecaterina şi vei merge cu mine. Iar Anna se înfuriase şi îi răspunsese într-un mod în care nu mai auzise pe nimeni vorbindu-i niciodată. Ăsta-i era întotdeauna obiceiul: să dea decrete. Dar nu-i stătea în obicei să întreprindă călătorii prin deşert împreună cu necunoscuţi – cu femei ciudate, străine: cu o *englezoaică.* Şi se întrebase, se întreba încă: se putea oare să – să se fi îndrăgostit de Anna? Layla se obişnuise, cu toţii se obişnuiseră, să-l vadă ca pe un burlac, un bărbat care prefera să trăiască singur, încât încetaseră să-l îndemne să se recăsătorească, încetaseră să-i atragă atenţia asupra posibilelor mirese, încetaseră să se întrebe cum se descurca. „Fratele tău ia totul atât de în serios“, spusese maică-sa. „A citit cărţi şi le-a luat în serios, a citit poemele unchiului tău şi acestea i-au rămas în inimă. Filosofează pe toate temele şi nu te poţi certa cu el.“

Layla avea şapte ani la vremea căsătoriei fratelui ei şi a scandalului pe care îl provocase când înapoiase mireasa familiei sale după şase luni. Nu înţelesese prea multe, însă întregul eveniment avusese un aer de osândă, fiind umbrit de revoluţie şi de Ocupaţie, de surghiunirea unchiului ei, a lui ’Urabi Basha şi a prietenilor lor. Sau aşa a ajuns să i se pară ulterior. Mai târziu, după ce s-a căsătorit ea însăşi şi a aflat mai multe despre nevoile bărbaţilor, i-a pus mamei ei întrebări amănunţite. Zeinab Hanim putuse să-şi uşureze inima şi să-i vorbească fiicei sale ca de la femeie la femeie. „A făcut cel mai onorabil lucru“, îi spusese chiar în această curte într-o noapte de Ramadan scăldată de razele

lunii. „A luat vina asupra lui. A spus: «Fiica voastră e o prinţesă şi nu are niciun defect. Doar că nu ne potrivim. Nu pot s-o fac fericită. Va lua pe cineva mai bun decât mine şi Domnul îi va da fericirea pe care o merită». A plătit tot ce i s-a cerut, ba chiar mai mult, şi într-un an fata era măritată şi Domnul a binecuvântat-o cu trei copii. De fapt cred că familia ei a fost fericită când a părăsit-o. Erau şi ei oameni, la urma urmei, copila mea: când îl acceptaseră de ginere, tatăl lui era la putere, unchiul lui era conducătorul guvernului – şi după aceea, peste noapte, ţara fusese înfrântă, Armata de Ocupaţie era pe străzi şi toate speranţele noastre fuseseră distruse. Iar el vine şi ţine un discurs impresionant şi le dă înapoi fiica şi un dar generos în bani. Un bun şi o binecuvântare. Iar fata nu a rămas însărcinată cu el, aşa că puteau să stea retraşi o vreme şi să spere că lumea avea să uite că fuseseră vreodată rude prin alianţă cu familia al-Baroudi. În orice caz, l-am luat deoparte şi i-am spus: «Fiule, consolează-mă şi linişteşte-mă: bărbaţii au nevoie de acel lucru pe care Domnul li l-a sorocit în mod legiuit. Vreau să ştiu cum stau lucrurile cu tine». Iar el a plecat capul, s-a gândit şi apoi şi-a deschis inima în faţa mea şi a zis: *«Ya Ummi,* nu pot să-mi trăiesc viaţa alături de o femeie care nu reuşeşte să pătrundă în mintea mea şi care nu-mi împărtăşeşte preocupările. Nu poate – nu vrea – să citească nimic. Uită de problemele serioase ale zilei şi mă întreabă dacă cred că faţa de masă cea nouă e frumoasă. Trăim vremuri grele şi nu e destul ca o persoană să fie interesată de casa şi de slujba sa – de viaţa sa personală. Simt nevoia ca soţia mea să fie o fiinţă căreia să-i pot cere ajutorul, la care să fiu sigur că voi găsi înţelegere, pe care să o cred când îmi spune că greşesc, care să-mi dea putere când îmi spune că am dreptate. Vreau să iubesc şi să fiu iubit – dar ceea ce văd nu e dragoste sau tovărăşie, ci un fel de tranzacţie profitabilă, consfinţită de religie şi societate, şi nu-mi doresc deloc asta». Vezi filosofia? M-am oferit să-i găsesc o femeie sau o fată sau chiar două – nu sclave, fiindcă sclavia tocmai fusese declarată împotriva legii, ci câteva femei de treabă

care să trăiască în *haramlek*-ul lui şi să vadă de nevoile lui şi nu m-am ales decât cu o altă lungă şi stufoasă prelegere despre demnitatea fiinţelor umane. Avea douăzeci şi unu de ani, era înalt, solid şi frumos ca Luna. Am zis: «Prea bine, dar atunci spune-mi sincer ce-ai să faci?». A râs, mi-a sărutat mâna şi a zis: «Lasă asta în seama mea şi fii liniştită – nu se spune că fiul raţei nu e un înotător prost?» şi se referea cu siguranţă la tatăl lui, iar eu, ştiind ce ştiam despre nopţile *lui* petrecute ici şi colo, am tăcut.“

Layla se gândeşte: era atât de obişnuită să-l vadă pe fratele ei ca pe un frate. Capul familiei din ’82, când tatăl ei se retrăsese din lume, iar unchiul ei plecase în exil. Fratele mamei ei, Mustafa Bei, tatăl lui Husni, se afla acolo, însă era în Minya, la pământul lui. *Abeih* Sharif fusese întotdeauna capul familiei: administrând moşiile şi banii, având grijă de oameni, conducându-şi cabinetul de avocatură, făcând parte din consiliu, sprijinind reforma. Menţinuse o relaţie politicoasă, însă distantă cu palatul…

— Mamă! Mamă!

Ahmad se îndreaptă cu paşi şovăitori spre ea, drept, cu braţele ridicate, alergând înainte să fie în stare să meargă pe picioarele lui. Layla aruncă lucrul deoparte, se ridică în genunchi, se apleacă în faţă şi prinde silueta mică şi iute la piept.

— *Ismallah, ismallah, ya habibi*[57]*!* strigă trecându-şi mâna peste părul negru şi moale, sărutându-i fruntea ce-i străluceşte de sudoare.

Strâns în braţe şi mângâiat, Ahmad se luptă să scape; Layla îl întoarce şi îl pune jos, în picioare. La câţiva paşi depărtare, Anna se lasă la pământ, gata să ia în primire copilul care se întoarce. Un pas, apoi altul, cu o expresie concentrată pe chip, apoi începe dintr-odată să tropăie, iar Anna se ridică în genunchi când Ahmad se aruncă drept în braţele ei. Când înalţă capul, dezlipindu-se de gâtul cald şi înmiresmat al copilului, Sharif Basha al-Baroudi stă la intrarea în curte, privind-o şi încruntându-se.

Se întoarce spre sora lui.

[57] Numele Domnului să te apere, iubitule. (în arabă, în orig.)

— Am tuşit, am bătut – aţi asurzit cu toţii?

— Bine ai venit, *ya Abeih.* Layla s-a ridicat şi se apropie de el zâmbind. Bună dimineaţa.

— Bună dimineaţa, răspunde. Se uită la ea, zâmbeşte şi o mângâie pe obraz. *Khalas, ya Setti*? Soţul tău s-a întors la tine în siguranţă?

— Domnul să-ţi întoarcă înzecit binele pe care-l faci! Zâmbeşte, apucă mâna de pe obrazul ei şi o sărută uşor. *Itfaddal,* ai luat micul dejun?

— *Al-hamadu-l-Illah,* răspunde aşezându-se în scaunul jos de răchită de lângă pernele ei.

Şi Anna?

— Când s-a întâmplat? întreabă Anna. Când ţi-ai dat seama? Când te-ai îndrăgostit de mine?

E acea perioadă fericită când îndrăgostiţii încep să facă cronica pasiunii lor. Când nici o privire, nici o inflexiune a vocii nu e întâmplătoare, ci plină de semnificaţii. Când fiecare moment, fiecare senzaţie sunt destăinuite cu grijă, despăturite şi aşezate în faţa celui drag – întoarse pe toate părţile, cercetate, cântărite. Astfel stau unul lângă altul, atingându-se, vorbind, respirând, înşirând clipele petrecute împreună într-un colier splendid şi petrecându-l unul pe după gâtul celuilalt, împodobindu-se unul pe altul cu el. Ascuns ochilor tuturor celorlalţi, străluceşte doar pentru ei, ca un far peste o încăpere ticsită, peste un ocean, peste timp.

— Când mi-am dat seama? Păi, de prima oară – prima oară când te-am văzut stăteai în partea cealaltă a camerei, în costumul tău ridicol de călărie, cu părul revărsat pe spate, răpită, întemniţată, nespălată şi ai spus cu atâta răceală: „Nu e nevoie de aşa ceva, iar acum, dacă sunteţi bun să porunciţi să mi se înşeueze calul…“

— Nu te-am rugat să-mi înşeuezi calul! Chiar şi atunci aveam destulă minte ca să nu fac asta.

— Mi-ai ordonat mai mult sau mai puţin să-ţi înşeuez calul. Nici măcar nu-ţi trecea prin minte să te temi.

— De ce să mă tem?

— De mine. Nu-ţi era teamă de mine? De paşa cel hain care avea să te încuie în *haramlek*-ul lui şi să-ţi facă tot felul de lucruri îngrozitoare?

— Ce lucruri îngrozitoare?

— Tu ar trebui să ştii. Poveştile englezeşti sunt pline de lucruri din astea. Să-mi strig eunucii negri să te lege…

— Ai vreunul?

— Femeie rea – dar la ce te poţi aştepta de la o păgână? Te îmbraci în haine bărbăteşti, îl sperii de moarte pe Sabir, apoi te arunci de gâtul primului arab pe care-l întâlneşti…

— Orice-ai spune, nu eşti arab. Nu unul autentic.

— Localnic, atunci.

— Nu ţi-ai adus aminte de mine de la balul lui *Khedive*?

— Nu prea, nu.

— Dar ochii noştri s-au întâlnit… sunt sigură că ochii noştri s-au întâlnit. Stăteai lângă fereastră…

— Erai doar una din „ele“. Una din femeile alea pe jumătate dezbrăcate…

— Încetează! Nu te mai purta ca şi când n-ai fi pus niciodată piciorul afară din Cairo…

— A, dar asta se petrecea chiar *în* Cairo, vezi tu. Şi iată-te acolo: râzând, dansând…

— Nu am dansat.

— Ştiu.

— Deci m-ai remarcat! râde Anna triumfătoare.

— Nu.

— Ba da.

— Ei bine, poate doar puţin.

— Şi?

— Şi?

— Şi ce-ai gândit?

— M-am gândit că te purtai mai bine decât unele dintre celelalte.

— Mulţumesc. Şi?

— Şi ce?

— Şi eram frumoasă şi rochia mea era pur şi simplu încântătoare şi…

— Nu. Clatină din cap. Nu. Ştii când m-am gândit prima

oară că erai într-adevăr frumoasă?

— Da?

— Când am intrat în curte şi stăteai în genunchi pe pământ, înfăşurată în halatul meu vechi, ţinându-l pe Ahmad lângă tine. Când ai ridicat capul şi te-ai uitat la mine cu faţa scăldată în soare, ţi-am zărit ochii, minunaţii tăi ochi viorii şi apoi faţa şi gâtul ţi s-au înroşit şi ai coborât privirea, ascunzându-te în spatele copilului, şi nu-ţi mai vedeam decât părul. Atunci mi-am zis: e frumoasă, cu adevărat frumoasă.

Iar Anna, care l-a ţinut pe Ahmad lângă ea şi şi-a ascuns iarăşi capul după gâtul lui, îl lasă să fugă. Acesta îşi strigă unchiul şi, în vreme ce înaintează clătinându-se, ea îl urmează neliniştită, aplecându-se, cu o mână întinsă ca să-l prindă, să-l împiedice să cadă, dacă i s-ar întâmpla cumva. Cu cealaltă mână îşi ţine halatul, strângându-l mai bine în jurul gâtului.

— *Bonjour,* spune apropiindu-se.

El se apleacă în faţă, desfăcând larg braţele:

— Lalu, lalu!

Îşi cuprinde nepotul cu ele şi îl aşază pe genunchi.

— *Bonjour,* sper că aţi dormit bine.

Nu se uită la ea. E ocupat cu Ahmad, care se caţără, încercând să stea în picioare pe unul din genunchi, sprijinindu-se de pieptul său.

— Foarte bine, mulţumesc.

Anna se aşază pe celălalt scaun de răchită de lângă el, puţin în spatele lui. Privirile îi sunt aţintite asupra picioarelor durdulii ale lui Ahmad, care frământă costumul de plimbare gri deschis al unchiului său, haina descheiată lăsând să se vadă lanţul greu, de aur, al ceasului său ridicându-se într-un arc spre buzunarul vestei. Layla s-a apucat din nou de cusut, ridicând privirea ca să spună *Bass, ya Ahmad*[58] când copilul se întinde după *tarbush*-ul unchiului său. Sharif Basha îşi dă jos *tarbush*-ul şi i-l întinde lui Ahmad, ţinându-l bine cu braţul îndoit. Cu mâna

[58] Încetează, Ahmad. (în arabă, în orig.)

cealaltă îşi netezeşte părul pe spate.

— Mă gândeam, îi spune Laylei, vorbind în franceză ca să-l poată înţelege şi Anna, la cum ar trebui să călătorească musafira noastră.

Layla ridică o clipă privirea spre Anna, care nu spune nimic.

— Anna călăreşte foarte bine, îi răspunde Layla. Aşa spune Sabir şi oricum toţi englezii călăresc bine, nu-i aşa?

— Unde e Sabir? De ce nu era la uşă?

— I-am dat permisiunea să meargă să-şi vadă familia. Se va întoarce imediat. Zice că n-a avut cum să le spună că pleacă pentru câteva zile şi se teme că se vor îngrijora şi vor merge să întrebe de el la Agenţie.

— Familia lui? întreabă Anna.

— Soţia şi copiii lui. A spus că voia să le trimită vorbă, însă n-a găsit prilejul. Părea într-adevăr foarte îngrijorat.

— Nu ştiam că are soţie, spune Anna surprinsă.

— Sunt sigură că nici domnul Barrington al dumitale nu ştie, îi răspunde cu răceală Sharif Basha.

— Dar de ce… începe Anna, apoi se opreşte.

O vreme se lasă tăcerea.

— Lasă-mă să-ţi fac o cafea, *ya Abeih,* spune Layla.

Sharif Basha clatină din cap.

— Hai să-mi arăţi fântâna, îi spune în arabă lui Ahmad, luându-l în braţe şi ridicându-se.

Merge până în mijlocul curţii şi, cu spatele la femei, pune copilul jos, în picioare, cu multă grijă şi se ghemuieşte lângă el, cuprinzându-l cu braţul. Layla şi Anna aşteaptă în tăcere întoarcerea sa.

— De ce nu vii cu noi? îşi întreabă Sharif Basha sora când se aşază din nou.

Vocea lui pare indiferentă, dar Layla ridică privirea uimită.

— Nu pot, îi răspunde făcând un uşor semn cu capul înspre zidul curţii. Tata nu se simte foarte bine, iar mama nu e aici.

— Da, desigur, desigur, spune el mutând picioarele copilului, ridicându-l puţin şi apoi aşezându-l iar.

Se răsuceşte puţin spre Anna, se uită la ea preţ de o clipă, apoi întoarce privirea.

— Nici nu se pune problema să călătoriţi cu litiera, nu-i aşa?

— Aş prefera mai curând să călăresc, spune Anna.

— Desigur, repetă el, ridicând puţin *tarbush*-ul de pe capul lui Ahmad, ca să i se vadă faţa. Atunci va trebui să călătoriţi deghizată în bărbat. Într-un tânăr. Un tinerel. Uitându-se din nou la ea, îşi îngăduie o strâmbătură, însă nu un englez. Va trebui să fiţi altceva. Se opreşte. Francez. Aţi putea fi fiul unui vechi prieten de-al meu din Franţa. Vă vom face rost de nişte haine şi puteţi să vă inventaţi un nume.

— Armand, spune Anna, iar el zâmbeşte.

— Armand, atunci. Armand Demange. O să vă facem rost de nişte acte şi de nişte haine şi vă voi povesti despre tatăl dumneavoastră în timp ce călărim.

— Ştiam eu că ai fost atunci la Costanzi şi că m-ai văzut…

— De unde?

— Fiindcă ai zâmbit când am ales numele Armand.

— Dar Armând nu era în opera aceea!

— Nu, dar te-a făcut să te gândeşti la operă.

Trei lumânări care pâlpâie în paharele lor nu pot estompa lumina strălucitoare a stelelor care se revarsă pe pernele şi carpetele împrăştiate pe acoperişul spaţios al casei vechi. Din când în când, Anna simte mireasma florilor de portocal venind dinspre copacii din grădină.

— Anna, o întreabă el, îţi lipseşte viaţa aceea?

— Nu, răspunde ea imediat. Sunt aici. N-aş vrea să fiu în altă parte pentru nimic în lume.

Degetele ei sunt cufundate în părul moale şi des al capului ce se odihneşte pe genunchii ei. Cu mâna cealaltă îi trasează conturul gurii, buza de sus ascunsă sub capătul mustăţii.

— Te deranjează că trebuie să vorbim în franceză? îl întreabă.

— Îmi place franceza.

— Dar te deranjează că nu poţi vorbi cu mine în arabă?

— Nu. Aşa suntem amândoi străini. E bine că a trebuit să străbat un drum lung ca să te întâlnesc.

Prinde mâna care se joacă în jurul gurii sale şi îi duce vârful degetelor la buze.

— Era atât de trist, spune Anna. Tosca stând pe jos, iar baronul Scarpia la masa din spatele ei, întrebându-se ce făcuse ca să merite aşa ceva.

— Da. Erai îmbrăcată în negru.

— Eram încă în doliu. Nu trecuseră decât zece luni.

— Anna?

— Dragul meu?

— Unde ţi-e verigheta? Verigheta ta cea veche?

— E într-o poşetă. În dulapul meu, împreună cu a lui şi cu jurnalele din vremea aceea.

Poţi să le citeşti dacă vrei. Nu simt nevoia să am secrete faţă de tine.

— Nu.

— Serios.

— Nu, draga mea. Nu încă. Poate într-o zi, când o să fim bătrâni…

Cairo
14 martie 1901

Dragă sir Charles,

De data asta am să-ţi aduc la cunoştinţă veşti mai interesante (pentru mine, cu siguranţă, şi sper că şi pentru dumneata) decât vreo altă serată muzicală sau altă zi petrecută admirând monumentele. Pentru că, printr-o întâmplare curioasă, am avut ocazia să cunosc o tânără doamnă care se numără printre musulmanii din Egipt. Spun „doamnă“ intenţionat, pentru că aşa ai considera-o, atât prin naştere, cât şi prin purtări. E nepoata lui Mahmoud Sami Paşa al-Baroudi, prim-ministrul din timpul scurtei guvernări a lui Urabi Paşa şi tovarăşul lui în ghinionista lor „rebeliune”, despre care te-am auzit vorbind cu

oarecare simpatie. Acestuia (lui Mahmoud Sami Paşa) i s-a permis să se întoarcă acasă acum optsprezece luni, fiind bătrân şi aproape orb, şi nu mai are de-a face în niciun fel cu politica, ci îşi ocupă timpul cu ceea ce se spune că ar fi o vastă colecţie de poeme. Mama ei, Zeinab Hanim al-Ghamrawi, provine dintr-o veche şi distinsă familie din Minya, din Egiptul de Sus, însă n-am cunoscut-o încă.

Numele noii mele prietene este Layla şi, la vremea la care am cunoscut-o, soţul ei, care e avocat, era la închisoare (l-au eliberat curând) pentru că a ajutat nişte muncitori să organizeze o demonstraţie ca să ceară condiţii mai bune. Oamenii aceştia lucrau la companiile de tramvaie şi cereau aceleaşi condiţii de angajare ca şi muncitorii străini. Revendicările lor şi refuzul guvernului de-a le satisface i-au determinat să facă grevă. Companiile de tramvaie au adus ceea ce în Anglia numim spărgători de grevă pentru a pune capăt grevei şi, în febra confruntărilor, soţul ei şi un coleg de-al lui s-au întins pe liniile de tramvai pentru a le împiedica pe acestea să circule. Ei şi câţiva dintre bărbaţii mai importanţi au fost arestaţi şi trimişi la închisoare – de unde au fost mai târziu eliberaţi cu ajutorul fratelui prietenei mele, Sharif Paşa al-Baroudi, el însuşi avocat şi, din câte înţeleg, un om cu multă influenţă datorită poziţiei, integrităţii şi patriotismului său şi, firește, descendenţei sale.

Sunt convinsă că-ţi poţi imagina toate întrebările pe care i le-am pus noii mele prietene; astfel am aflat că „clasele limbute“ cer nu numai încetarea Ocupaţiei britanice, ci şi ca ţara să fie guvernată – ca şi a noastră – prin intermediul unui parlament ales şi al unei constituţii.

Când am întrebat-o care era părerea lui Khedive *despre asta, prietena mea mi-a răspuns cu un zâmbet blând că acesta îşi exprimă faţă de naţionalişti simpatia pentru revendicările lor şi spune că tatăl său li le-ar fi acordat când Urabi Paşa i-a cerut asta prima*

oară în loc să fugă la englezi. Totuşi unii cred că încearcă pur şi simplu să se folosească de naţionalişti în conflictul său cu lordul Cromer, însă nu există nicio garanţie că, dacă ar fi lăsat să conducă singur, va îndeplini dorinţele poporului şi se va transforma într-un monarh constituţional. Aceasta e o dispută care va trebui rezolvată la sfârşitul Ocupaţiei.

Ştiu că se ridică alte întrebări – unele privind datoria naţională, de exemplu, despre care am auzit atât de multe la Agenţie, şi ce se va întâmpla cu sultanul de la Constantinopol dacă Egiptul ar deveni monarhie constituţională – şi chiar intenţionez să le pun de îndată ce se iveşte ocazia, însă, pe moment, sunt extrem de încântată de faptul că am făcut această nouă cunoştinţă şi de perspectiva de-a afla mai multe despre ea şi astfel, probabil, de-a înţelege ceva din ţara asta, care a reprezentat întotdeauna o atracţie atât de mare pentru mine.

Nu mi se pare ciudat că nu am întâlnit pe cineva ca ea înainte, în timpul şederii mele destul de lungi aici. Avem tendinţa să ne întâlnim cu propriii noştri compatrioţi şi cu membrii altor consulate – şi singurii localnici cu care intrăm în contact sunt cei care ne servesc. Îmi imaginez că, într-un fel, e ca şi când ai veni în Anglia, te-ai întâlni cu servitorii şi cu vânzătorii şi ţi-ai face o părere despre societatea engleză pornind de la asta. Nu, e mai rău, pentru că în Anglia societatea se afişează în public, iar străinul, deşi nu poate pătrunde în ea, ştie că se află acolo. Aici, după câte am reuşit să înţeleg, societatea există în spatele uşilor închise – dar nu înseamnă că din această cauză nu mai e societate. Şi apoi mai e şi problema limbii. Am conversat cu noua mea prietenă în franceză, însă acum sunt într-adevăr hotărâtă să învăţ araba şi sper să te impresionez în curând semnându-mă în limba aceasta ca a dumitale supusă şi iubitoare etc., etc.

Sfârşitul unui început

„Există o categorie de poveşti tipic egipteană. Aceste poveşti se disting prin trei caracteristici: sunt picareşti, feministe şi panteiste.“

Ya’qub Artin, 1905

Şi aşa se face că cele trei eroine ale noastre – aşa cum se întâmplă numai într-o poveste născută dintr-o călătorie, desfăşurată şi scoasă dintr-un cufăr – au pornit fiecare în călătoria ei. Anna Winterbourne părăseşte oraşul Cairo, îndreptându-se spre est, către Sinai, în compania lui Sharif al-Baroudi. Amal al-Ghamrawi şi Isabel Parkman o iau pe drumul spre Egiptul de Sus, care le va duce la Tawasi, în provincia Minya.

— Ţi-am spus că o să lucrez la chestia asta, a râs Isabel.

— Ei bine, chiar ai făcut-o, a spus Amal aruncând o privire la foaia pe care i-o dăduse Isabel.

Încetinind în spatele unei căruţe trase de măgari, netezeşte foaia pe volan şi o cercetează. Citeşte:

Umm: mamă (de asemenea creştetul capului)

Ummah: naţiune, de unde *ammama*: a naţionaliza

Amma: a conduce rugăciunile, de unde *Imam*: conducător religios

Un spaţiu gol şi apoi

Abb: tată

— Asta e tot? întreabă Amal înapoindu-i foaia şi, văzând că drumul e liber, schimbă în viteza a doua şi depăşeşte.

— Asta e tot, spune Isabel, doar dacă nu-ţi mai vine altceva în minte.

Amal se încruntă, se concentrează şi murmură:

— Paternitate, patern. Nu, nu-mi mai vine nimic în minte.

— Deci două concepte extrem de importante, spune Isabel, naţionalitate şi conducere religioasă, vin de la „mamă“. Cuvântul pătrunde în politică, religie, economie şi chiar anatomie. Atunci se mai poate spune că araba e o

limbă patriarhală?

— Sclipitor! Amal se întoarce o clipă şi-i aruncă un zâmbet larg. Pe de altă parte, ai putea spune că *abb* rămâne singur pentru că e unic, pentru că nici măcar n-ar trebui să se situeze pe acelaşi plan cu vreun alt concept.

— Nu, spune Isabel. Şi sunt sigură că *tu* nu crezi aşa ceva.

Seamănă atât de mult, se gândeşte Isabel. Nu numai în privinţa părului negru şi a ochilor negri. Aici toată lumea are aşa ceva. E mai mult felul de-a fi: zâmbetul acela prietenos şi totodată amuzat. Felul lor de a-ţi arunca în faţă complimente despre care nu poţi fi sigur că sunt făcute la modul serios. Întrebările neaşteptate care-şi croiesc imediat drum spre inimă. Însă Amal nu avea scânteia de viaţă a fratelui ei, vitalitatea sa. Sau mai degrabă părea să-şi ţină vitalitatea – aura – sub control.

— Hai să ne oprim o clipă, zise Amal.

Erau pe drum de o oră şi jumătate. Când s-au dat jos din maşină, aerul care le-a izbit părea să fi ieşit dintr-un cuptor. Se plimbau încolo şi-ncoace, dezmorţindu-şi picioarele, când Amal a observat fusta lungă a lui Isabel, bluza largă, cu mâneci lungi, baticul legat neglijent peste păr.

— Ce e asta? O schimbare de imagine? a întrebat-o.

Isabel a ridicat din umeri. Şi-o elaborase singură. Văzuse grupurile de turişti din oraşul vechi, din Bazar, pielea lor dezgolită şi roşie ca racul sub arşiţă şi localnicii fie holbându-se, fie întorcând privirile când treceau pe lângă ei. Iar hainele astea erau oricum mult mai confortabile.

Amal a zâmbit.

— Cu toate astea arăţi bine, i-a zis.

Se uitau la o femeie care se îndrepta spre ele. Înaintea ei mergea un măgar, plecând răbdător capul. Pe spinarea sa era legată o sarcină mare de trestie-de-zahăr cu tulpini lungi şi galbene şi la flecare pas aceasta se legăna de parcă ceva ar fi stat în balanţă – ceva care putea să încline în oricare din părţi.

— *Salamu ’aleikum!*

— *Aleikum es-salam!*

Femeia s-a oprit şi a început să sporovăiască cu Amal. Încotro te duci? Cine e fata asta ca Luna cu care eşti? În timpul ăsta măgarul a profitat de ocazie ca să amuşine praful drumului, în căutarea vreunei buruieni verzi.

Isabel se obişnuise s-o vadă pe Amal stând de vorbă cu oamenii din plimbările lor fără ţintă prin Cairo: cu proprietarii de buticuri, supraveghetorii de parcări, chiar şi cu poliţiştii de la circulaţie. Dar pe măsură ce oraşul se retrăsese din ce în ce mai departe în urma lor, Isabel se simţise – nu neliniştită, dar oarecum mai puţin încrezătoare. Aici nu mai putea scăpa. Aici nu erau service-uri, nici telefoane, nu era nimic în afară de şoseaua care străbătea câmpurile, câte un orăşel, apoi alte câmpuri. Din când în când mai era câte o pancartă pe care era scris numele unui loc de care nu mai auzise niciodată. Uneori rămâneau blocate în spatele unei căruţe sau al unui camion. Acesta era traficul principal de pe şoseaua spre Egiptul de Sus: camioane, căruţe şi dubiţe Peugeot prăfuite ce serveau drept taxiuri şi în care fiecare persoană îşi plătea locul. Iar şoseaua trecea chiar prin mijlocul ţinuturilor teroriştilor. Sau, cel puţin, asta se spunea în ziare. Îşi punea încrederea în prietena ei, dar dacă i se întâmpla ceva lui Amal? Dacă leşina din cauza căldurii sau făcea apendicită? Ce avea să facă Isabel? Cât despre Amal, aceasta părea să nu se teamă de nimic, vorbea bucuroasă cu ţăranca şi chiar şi-a ales o tulpină de trestie înainte ca femeia să-şi vadă de drumul ei.

Amal a jupuit coaja tare şi lucioasă şi a tăiat un segment. Isabel l-a mestecat, sugând seva dulce şi apoi scuipând discret miezul uscat şi alb direct în palmă.

— Ţi-a dat-o aşa, pur şi simplu?

— M-a întrebat dacă o voiam.

— Nu i-ai plătit-o.

— N-a vrut să i-o plătesc. E doar o tulpină de trestie-de-zahăr, a spus Amal urcându-se din nou în maşină.

Prima barieră n-a fost aşa de rea. Au văzut-o de departe: butoaiele roşii şi albe, ghereta dintr-o parte, ofiţerii care le-au făcut semn cu mâna să oprească. Amal a coborât geamul şi tânărul ofiţer s-a sprijinit de el. Amal el-Ghamrawi şi Isabel Parkman. Americancă. Logodnica fratelui meu. Tawasi în Minya. Satul nostru, pământul nostru. Câteva zile… Soldaţii stăteau în apropiere cu puştile în mâini; ofiţerul s-a retras.

— Ai grijă de ea. Nu vrem vărsare de sânge străin pe-aici.

După a doua barieră, la trei ore de mers de Cairo, maşina s-a stricat. Când a început să scoată fum, au hotărât să se grăbească, însă când fumul s-a înteţit, au fost nevoite să oprească. Indicatorul de temperatură era pe roşu. Au tras pe marginea drumului şi au deschis capota, iar fumul a năvălit afară, răspândindu-se peste tot. Soarele strălucea în înaltul cerului şi era o arşiţă cumplită.

— Ce putem face? a întrebat Isabel.

— Nu ştiu, a spus Amal. Însă nu părea îngrijorată. Aşteptăm, presupun.

— Aveţi un serviciu de tractare?

— Nu, a răspuns Amal. O, nu. Hai să stăm la umbră şi să aşteptăm.

A scos un covoraş vărgat din maşină şi l-a întins pe pământ. S-au aşezat şi au mâncat mandarine. Isabel o privea pe Amal frecând coaja între palme şi trăgându-i în piept mirosul. O maşină a oprit lângă ele – una din dubiţele acelea obosite, în care nu era nimeni în afară de şofer, care a scos capul pe fereastră şi le-a întrebat:

— *Kheir?* S-a întâmplat ceva?

— S-a oprit maşina, a răspuns Amal. S-a încins şi a început să scoată fum şi mi-a fost frică să mai conduc.

— O să arunc o privire, a spus bărbatul.

S-a dat jos din maşină. Era un bărbat oacheş, mic de statură, îmbrăcat în pantaloni maro, o cămaşă cu imprimeu şi nişte pantofi scâlciaţi, fără şosete. A scos o cârpă din maşina lui şi a deschis radiatorul, care a început să şuiere şi să scoată şi mai mult fum.

— Nu are apă.

S-a întors la maşina lui şi a adus nişte apă. A turnat o parte în radiator şi au privit-o scurgându-se printre roţi.

— Radiatorul e găurit, a spus el.

— Deci ce să facem? l-a întrebat Amal.

Bărbatul a zis ceva şi a arătat în depărtare, apoi a adus o sfoară din maşina lui şi s-a apucat să lege maşina lor de a sa.

— Eşti sigură că e în regulă? a întrebat-o Isabel cu voce scăzută.

— Ce vrei să spui?

— Nu e niciun pericol?

— Spune că prin apropiere e un atelier în care poate fi reparat radiatorul.

— Dar e în regulă? Să mergem cu el?

— Da, bineînţeles, a spus Amal. E absolut în regulă. Apoi s-a întors din nou spre bărbat. Soţia fratelui meu, i-a spus, *khawagaya*[59]. Ne ducem în satul nostru, Tawasi, în Minya.

— Fiţi bine-venită, a zis el trăgând de nod ca să-l încerce.

Le-a remorcat vreo douăzeci de minute; nodul s-a desfăcut de două ori şi l-a legat din nou. După aceea au apucat-o pe un drum lăturalnic plin de hârtoape şi au ajuns la nişte case dărăpănate, o moschee mică şi o piaţă. S-a oprit în faţa unei case de ciment lângă care zăceau câteva carcase de maşini. S-a dat jos, a strigat de câteva ori şi din spatele clădirii a apărut un bărbat. Era murdar de vaselină neagră din cap până-n picioare şi se ştergea pe mâini cu o cârpă zdrenţuită. Amal a spus:

— Rămâi în maşină.

Apoi s-a dat jos şi s-a îndreptat spre el. Stăteau toţi trei în soarele arzător şi vorbeau. Fără aer condiţionat, în maşină era ca într-o saună, iar Isabel simţea sudoarea şiroindu-i prin păr. Începu s-o doară capul, iar siluetele care stăteau în soare se unduiau în dogoarea ce se ridica din pământ. Mecanicul s-a îndreptat spre maşină şi a dispărut sub ea. După aceea s-a ridicat şi s-a alăturat

[59] Străină. (în arabă, în orig.)

celorlalţi doi şi au mai vorbit un timp. Apoi au ajuns la o înţelegere, fiindcă bărbatul care le remorcase a ridicat mâna la cap şi s-a întors la maşina sa. Amal l-a urmat şi i-a întins mâna, iar Isabel a urmărit acea pantomimă deja familiară: bărbatul mergând de-a-ndăratelea şi zâmbind, clătinând din cap, cu ochii în pământ, cu mâna pe inimă. S-a urcat în maşină cu spatele, a ridicat din nou mâna şi a demarat. Amal s-a întors la Isabel.

— Hai să stăm înăuntru, a spus. E puţin mai răcoare.

Când s-a dat jos, lui Isabel îi zvâcneau tâmplele. Fusta i se lipea de coapse şi simţea sudoarea şiroindu-i prin păr, pe sub braţe, între sâni, în scobitura genunchilor…

În casă era întuneric, dar nici urmă de răcoare. Mirosea a benzină şi era un talmeş-balmeş de piese de maşini, unelte, cauciucuri, toate azvârlite la voia întâmplării. Deşi i se învârtea capul, Isabel nu se putea hotărî să se sprijine de peretele murdar. De îndată s-a ivit un băiat, murdar şi el. A adus două scaune şi le-a pus lângă uşa deschisă. Apoi a adus din spatele prăvăliei un ventilator străvechi, l-a aşezat în echilibru pe o maşinărie de culoare neagră, l-a conectat la nişte sârme care atârnau din perete şi acesta a început să se rotească. A şters scaunele cu poalele tricoului şi a rânjit.

— *Itfaddalu.*

Isabel s-a lăsat să cadă pe scaun, dar a sărit din nou când piciorul acestuia a început să se îndoaie.

— Nu te teme, a râs băiatul.

Apoi a îndreptat piciorul scaunului şi l-a fixat cu o bucăţică de carton. S-a aşezat şi ventilatorul a început să huruie spre ea. Nu avea nici măcar un grilaj de protecţie în partea din faţă.

— Locul ăsta e o capcană a morţii, a zis.

— Nu şi dacă te-ai obişnuit cu el, a replicat Amal cu un zâmbet amuzat. Te simţi bine? Eşti cam palidă.

— Sunt bine.

Au stat tăcute una lângă alta până când băiatul şi-a făcut din nou apariţia cu două sticle de Seven-Up, desfăcute şi cu capacele zimţate puse la loc.

— *Kattar kheirak*[60]*,* a spus Amal.

A luat una şi i-a întins-o pe cealaltă lui Isabel. Au scos capacele, au şters gurile sticlelor cu palmele şi au băut. Isabel îl privea pe mecanic, care, cu mâinile şi picioarele goale, fără mască, fără nimic, mânuia aparatul de sudură. Suflând şi bocănind fără niciun fel de echipament de protecţie. Iar când s-a băgat sub maşină, băiatul s-a întins lângă el, ţinând de fasung un bec mare ca să-i facă lumină, iar toată electricitatea aceea părea să vină de la nişte sârme legate la firele care atârnau din perete.

— Isabel, a spus Amal, iar vocea ei părea să vină de la mare depărtare, mi-e teamă că faci insolaţie. Mă întorc imediat.

Când s-a întors, ţinea în mână o găleată de plastic. Era portocaliu deschis şi când a dat cu ochii de ea, Isabel s-a simţit şi mai rău.

— Apleacă puţin capul.

Amal i-a dat jos baticul de pe cap şi Isabel a simţit ceva răcoros alunecându-i încet într-una din urechi. Apoi în cealaltă.

— Ce e asta? a întrebat-o.

— Glicerină, a spus Amal. O să facă senzaţia de căldură să dispară. Acum ţine asta.

A scos o cârpă care şiroia din găleată, a stors-o şi a pus-o, răcoroasă şi umedă, în mâinile lui Isabel. I-a aşezat o altă cârpă pe după ceafă şi o a treia pe frunte şi a stat lângă ea, ţinându-le în loc cu mâinile.

— Imediat te vei simţi mai bine, i-a zis.

— Îmi pare rău, a spus Amal mai târziu, când s-au urcat din nou în maşină. A fost o prostie din partea mea să te iau cu mine. Poate ar trebui să ne întoarcem…

— Nu, s-a împotrivit Isabel. Nu.

Şi era hotărâtă. Simţea că trecuse prin ce era mai rău şi că o scosese la capăt. Voia să meargă înainte.

— Nu se poate să se strice din nou maşina, nu-i aşa?

[60] Domnul să-ţi dea însutit - expresia este folosită frecvent cu sensul de „mulţumesc“. (în arabă, în orig.)

— Nu. Nu ştiu. Poate ar trebui să ne întoarcem.

— Dar probabil suntem destul de aproape, nu?

— Mai avem o oră.

— Mă simt bine acum. Serios. Iar în maşină se va face răcoare imediat ce pornim la drum. Nu-ţi face griji, te rog. Trucul ăla cu glicerina chiar a funcţionat.

— Mi-am amintit din senin: mama îmi făcea aşa ceva. O, Doamne! Altă barieră…

Isabel se simţea mai departe decât fusese vreodată de tot ce ştia. Se lăsase de bunăvoie pe mâna lui Amal al-Ghamrawi, ca şi când ar fi fost din nou copil. Când depinsese ultima oară atât de mult de cineva? Nu reuşea să-şi amintească. Mai era şi limba. Îşi mai îmbunătăţise cunoştinţele de arabă şi reuşea să se descurce în Cairo. Reuşea să înţeleagă esenţialul dintr-o conversaţie. Însă aici, unde totul era în dialect, cât avea să-nţeleagă? Totul urma să depindă de Amal. Amal, care doar cu o lună în urmă opunea rezistenţă când era vorba să iasă să ia cina şi care acum părea să nu dea nicio importanţă faptului că trebuia să conducă cinci ore printr-o regiune rurală – de fapt, nu era nici măcar o regiune rurală, nu era genul de regiune rurală pe care o cunoştea Isabel. Nu erau moteluri, nici benzinării. Erau doar câmpuri şi apoi oraşe care reuşeau să arate în acelaşi timp ca nişte dărăpănături şi ca nişte şantiere. Şi oameni, întotdeauna oameni şi animale: măgari, cai, câini, bivoli, capre, cămile, toate traversând alene drumul, în larma claxoanelor de camioane. Şi barierele. Pe măsură ce înaintau în Sa’id, barierele deveneau tot mai puţin protocolare; uniformele lăsau locul echipamentelor de lucru şi, uneori, celor de camuflaj. Ofiţerii aveau barbă şi părul mai lung. Unul din ei chiar purta pe cap o basma. Încetaseră să mai fie o forţă poliţienească şi se transformaseră într-o armată risipită printr-o junglă ciudată.

— Arată ca şi când ar fi fost răpită? a răspuns sarcastic Amal când un ofiţer a întrebat-o a treia oară: „De ce o iei cu tine?“.

— Aici nu ne jucăm, i-a replicat el pe un ton tăios. Ştii ce

se întâmplă când un american păţeşte ceva.

Un alt ofiţer a venit în grabă şi a zis:

— Lasă-le să plece, lasă-le să plece.

Şi au plecat, însă nu înainte să vadă trei ţărani tineri, cu urme de sânge pe *galaleeb* şi funii în jurul gâtului şi încheieturilor, care erau împinşi în ghereta provizorie de pe marginea drumului.

Se făcuse trei şi jumătate când, după o serie de drumuri pline de hârtoape şi de praf, au intrat pe nişte porţi verzi, fixate într-un zid alb, şi s-au oprit. Lui Isabel priveliştea i-a lăsat impresia unui cadru desprins dintr-un film despre Mexic: o casă albă şi scundă, cu acoperiş boltit şi deschizături pentru ferestre. Dinăuntru a ieşit o femeie, apoi două fete şi au urmat o groază de îmbrăţişări, sărutări şi exclamaţii şi în cele din urmă le-a fost prezentată Isabel:

— Isabel, *khatibet akhuya*[61].

— *Ya marhab, Sett Eesa*[62], a spus femeia şi aşa i-a rămas numele.

Întors la origini, fără latinescul *bella* – doar numele zeiţei acestui pământ. Jonathan s-ar fi amuzat. Lui Isabel îi era din nou dor de tatăl ei.

Îi plăcea foarte mult casa. Când a păşit în sala cea mare din mijloc a crezut că avea aer condiţionat, dar răcoarea se datora pereţilor groşi, care nu lăsau arşiţa să pătrundă înăuntru, tavanului boltit şi ferestrelor verandei, care împrospătau aerul. Amal alerga de colo-colo, arătându-i camerele, explicându-i cum era clădită casa: cele trei aripi ce dădeau spre verandă împrejmuiau grădina luxuriantă şi umbroasă, *mandarah*[63] avea intrare separată, astfel încât bărbaţii să-şi poată primi oaspeţii fără să le expună privirilor acestora pe femeile din casă, băile erau spaţioase, cu căzi în stil victorian sprijinite pe picioarele lor cu gheare. În clipa aceea, Amal uitase de cei trei tineri

[61] Logodnica fratelui meu. (în arabă, în orig.)

[62] Fiţi bine-venită, doamnă Isa. (în arabă, în orig.)

[63] Încăpere separată de casă, destinată primirii oaspeţilor de sex masculin care nu fac parte din familie. (în arabă, în orig.)

de pe drum şi era cuprinsă de fericire.

— Ştii, dai impresia că te-ai întors acasă, a spus Isabel.

— Chiar aşa? a întrebat-o surprinsă Amal. Ei bine, a spus, cred că… vezi tu, apartamentul l-am cumpărat abia când m-am întors. Din Anglia. Deci cred că aici mă simt *într-adevăr* acasă. Vreau să spun, e tot ce-a mai rămas din lucrurile pe care mi le amintesc din copilărie. Toată mobila şi restul.

Şi tablourile. Peste tot erau fotografii alb-negru înrămate şi acuarele. Isabel a dat ocol camerelor, cercetându-le.

— E cam aglomerat pe-aici. Cele trei case din Cairo – toate tablourile au sfârşit aici.

Isabel a ghicit imediat ale cui erau acuarelele.

— Sunt ale Annei, a spus. Nu-i aşa?

— Da, aşa e. Uite…

Şi acolo, în colţ, era o semnătură mică, fermă: Anna.

Într-unul din tablouri era o curte mărginită de o galerie cu portic. În mijloc, o fântână ce curgea peste un mozaic multicolor. Un copil îngenuncheat, aplecat deasupra apei. Într-un altul vedeai prin spaţiul gol dintre nişte tufe înflorite o peluză vastă şi un bărbat aflat în capătul cel mai îndepărtat, stând în picioare, cu spatele la tine, arătând cu degetul, de parcă ar fi indicat un loc în care ceva avea să fie sădit… sau îngropat. În altul, mai întunecat decât celelalte, un bărbat stătea întins pe un divan; prin *mashrabiyya* din spatele lui nu pătrundea nicio lumină. O femeie, ghemuită pe covor, alături de el.

— Avea talent, a spus Isabel.

— Avea o educaţie englezească adecvată, a zâmbit Amal.

Isabel s-a întors spre fotografii.

— Lasă-mă să ghicesc cine e în fiecare. O, ăsta e foarte impresionant…

— E el-Ghazi Mukhtar Paşa, reprezentantul sultanului otoman în Egipt. Era prieten cu Baroudi cel bătrân, Mahmoud Sami…

— Uită-te la barba lui. Şi la toate medaliile şi decoraţiile. Tot bronzul ăla.

Mai era şi familia lui Husni al-Ghamrawi, soţia şi copilul lui. Portretul unui bărbat mai în vârstă, îmbrăcat într-o *'imma* albă tradiţională şi o pelerină neagră. Avea barbă albă, iar sub sprâncenele negre ochii lui păreau meditativi, chiar îngrijoraţi.

— Şeicul Muhammad 'Abdu, marele imam, a spus Amal, dar uită-te la ăsta…

Iar în celălalt portret era şeicul, cu barba şi mustaţa cănite, cu fruntea şi mai brăzdată de riduri şi nişte ochi sfidători, mânioşi. Iar în camera destinată lui Isabel, camera Laylei al-Baroudi, era portretul pe care Isabel fusese extrem de nerăbdătoare să-l vadă: propriul ei străbunic, Sharif Paşa al-Baroudi.

— Auzi, mai bine te-ai întinde puţin să te odihneşti, spuse Amal.

S-a apropiat şi i-a pus mâna pe frunte.

— Cred că eşti în regulă. Te simţi bine?

— Da, sigur. Cred că o să mă apuc să desfac bagajele. Pot să folosesc sertarele?

— Foloseşte ce vrei.

Amal a deschis unul după altul sertarele comodei înalte a bunicii ei.

— Ce-i asta?

A scos din sertarul de jos o legătură moale, de pânză albă. A pus-o pe pat şi a desfăcut-o. O stofă verde; odată despăturită, s-a dovedit a fi un steag verde, care avea în mijloc o cruce albă şi o semilună împletite.

— Ce e asta? a întrebat-o Isabel stând în picioare lângă pat.

Amal a netezit cutele.

— E steagul unităţii naţionale. Uitasem că l-am pus aici. E din 1919.

A ridicat privirea spre Isabel.

— Revoluţia lui Sa'd Zaghloul. Prima dată în istoria Egiptului modern când femeile au ieşit în stradă şi au demonstrat. Acesta era steagul pe care îl purtau oamenii. Pentru a le spune britanicilor că întregul Egipt, creştini şi musulmani, voia să-i vadă plecaţi.

— Aveau doar steagul ăsta?

— Isabel! Nu, aveau sute. Probabil că pe ăsta l-a folosit bunica mea.

Îl împătureşte la loc şi îl vâră sub braţ.

— Chiar ar trebui să te odihneşti. Eu aşa am să fac.

Niciuna n-a pomenit nimic despre ceea ce văzuseră pe drum.

Soarele apusese simplu şi discret, doar un disc roşu coborând pe un cer senin, care începea să se întunece, spre un orizont de argint.

Pe măsură ce lumina pălea, femeile începeau să sosească: un şir de corturi mici şi negre care înaintau tăcute pe drum. Îşi scoteau pantofii la uşă. Îşi dădeau jos vălurile negre în hol şi încăperea se umplea de culorile vii ale rochiilor lor de satin: rozuri, movuri şi nuanţe de verde pline de strălucire în comparaţie cu mobila întunecată şi tapetul alb, simplu. Fiecare adusese ceva cu ea: un fel de mâncare pe care îl pregătise, un coş cu plăcinte abia scoase din cuptor, câteva ouă, un pepene, care, cu roşul şi verdele lui, părea, atunci când era tăiat, un ornament de Crăciun. Unele îşi luaseră cu ele copiii, care se plimbau prin încăpere, apoi ieşeau pe uşa deschisă spre lumea largă de-afară.

Amal fusese sărutată şi îmbrăţişată de nenumărate ori.

— Asta e logodnica fratelui meu, spunea ea iar şi iar.

Apoi urmau urările de bun venit, binecuvântările, complimentele:

— Numele Domnului să o apere şi să o ocrotească!

— A ştiut să aleagă.

— A adus lumină satului nostru.

— Şi vorbeşte araba?

— *Shwayya*[64]*,* a încercat Isabel.

— *Khalas,* rămâi aici cu noi şi te vom învăţa.

— Să o învăţaţi? Să o învăţaţi limba noastră, a felahilor?

— Care alta? Ar trebui s-o învăţăm limba care se vorbeşte la televizor?

[64] Puțin (în arabă, în orig.)

— Şi ce are, mă rog, limba felahilor?

— O să râdă toată lumea de ea când se va întoarce la Cairo.

— Poate să ne-nveţe ea engleză. Ce zici? Ne înveţi engleză, *ya Sett* Eesa ?

— Şi ce-o să faceţi cu engleza, *ya habibti*[65]?

— Învăţăm. Prindem şi noi câteva cuvinte. Poate or să ne fie de folos…

— *Yakhti,* învaţă araba mai întâi. Încearcă să deprinzi scrierea.

— Nici engleza, nici araba. Au închis şcoala.

Isabel s-a străduit să pună cap la cap cuvintele pe care le înţelegea, gesturile femeilor, frazele murmurate, traduse la întâmplare de Amal. Tava cu ceai a făcut turul încăperii. La fel şi bucăţelele de *kunafa*[66] şi *balah el-Sham*[67] pe care le aduseseră cu ele de la Cairo, şi paharele cu apă rece.

— Au închis-o, *ya Sett,* şi depindeam de ea. Unde or să mai înveţe copiii noştri?

— Şi dispensarul. Ne era de mare folos.

— Unele dintre noi abia îi convinseserăm pe soţii noştri de chestia cu planificarea familială şi acum au închis dispensarul. Nu tu sterilete, nu tu prezervative…

— *Yakhti,* aveţi puţină ruşine, tu şi cu ea! Sunteţi cam slobode la gură sau ce?

— Am zis ceva nelalocul lui? Suntem între femei. Sau *Sett* e o străină?

— Nu mai străină decât diavolul. Suntem toate rude…

— Ce-o să faci, *ya Sett* Amal?

— Nu ştiu.

— Atunci cine-ar putea şti? Nu e a dumitale, lăsată de tatăl şi, înaintea lui, de bunicul dumitale?

— Da. Dar…

— Vorbeşte cu guvernul.

---

[65] Dragele mele. (în arabă, în orig.)

[66] Produs dulce de patiserie, din brânză, făină, zahăr, apă şi lămâie. (în arabă, în orig.)

[67] Produs dulce de patiserie. (în arabă, în orig.)

— Şi e uşor să vorbeşti cu guvernul?

— Nu, dar ar trebui să aibă puţină înţelegere. Satul n-a făcut nimic.

— Au pus soldaţi la uşă şi nu se poate apropia nimeni.

— Spun că profesorii erau terorişti.

— În satul nostru nu sunt niciun fel de terorişti. Şi moaşa, e şi ea teroristă? Uite-o, e în faţa ta. Întreab-o.

Fiica lui Abu el-Ma'ati, o văduvă plinuţă, cu o faţă netedă şi un tatuaj albastru pe bărbie, a zâmbit.

— Ce putem face? Guvernul are mână de fier.

— De fier cu cei slabi.

— Nu vor probleme.

— N-am făcut niciun fel de probleme. Fiecare îşi vede de treaba lui…

— Pe drum, când veneam, a zis Amal încet, am văzut trei tineri care erau arestaţi…

— Nimeni nu e mai puternic decât guvernul. Ăştia fac ce vor. Închid oamenii, ard trestia-de-zahăr… Spun că se ascund teroriştii în ea şi îi dau foc. Oamenii s-au săturat, *ya Sett* Amal, s-au săturat.

— Voi merge mâine să văd şcoala, a zis Amal.

— Domnul să te lumineze. Însă soldaţii n-au niciun fel de putere. Nici şeful poliţiei nu poate face nimic. Totul depinde numai de guvernul din Cairo.

— Să netezească Domnul calea!

— Şi fiindcă *Sett* Eesa e aici cu noi… spuneţi-i, *ya Sett* Amal, spuneţi-i să vorbească cu guvernul ei să ne mai slăbească puţin.

— Zic că tot ce se-ntâmplă e fiindc-aşa vrea Amreeka: desfiinţează cooperativele ţărăneşti, aşa vrea Amreeka…

— Şi când te duci la bancă să-ţi dea un împrumut ca să pui în pământ următoarea recoltă, îţi zic că trebuie să plăteşti atâta şi-atâta dobândă…

— Ce spun? întrebase Isabel şi Amal îi tradusese.

Femeile voiau să-i traducă.

— Taie subvenţiile la zahăr şi ulei: aşa vrea Amreeka…

— Medicamentele s-au făcut scumpe foc…

— Nu e Amreeka. Amal era pe jumătate stânjenită, pe

jumătate amuzată. E, se pare, Banca Mondială şi…

— E totuna. Nu e acum Amreeka cea mai puternică ţară şi tot ce zice ea e luat de bun?

— Dar, dar problema…

— Ce?

— E mai complicată de-atât.

— Complicată sau nu, noi stăm aici, pe pământul ăsta, şi lucrăm toată ziua până ne rupem spinările şi tot n-avem din ce trăi. Iar tinerii… se duc şi învaţă şi dup-aia ce fac? Vor să se căsătorească, vor o casă care să-i adăpostească, vor să muncească şi să trăiască şi ei ca oamenii şi viaţa s-a făcut aşa de grea!

Isabel stătuse şi ascultase încercând să înţeleagă totul.

Afară, în grădină, copiii se jucau de-a nunta. Un băieţel şi o fetiţă stăteau pe scări, iar în jurul lor erau aşezate ramuri verzi şi frunze de palmier pentru a sugera *kosha,* pavilion de nuntă. Fetiţa avea un văl pe cap şi privea sfioasă în pământ în timp ce băiatul se întindea s-o ia de mână. Două fete cu năframe bine strânse în jurul a ceea ce mai târziu vor fi coapsele dansau în faţa lor. Restul copiilor stăteau încerc la picioarele lor. Unul izbea într-o bucată de placaj, iar ceilalţi băteau din palme şi cântau:

Tata a spus: O, fată frumoasă şi oacheşă,
Allah, Allah,
Nu mai călări pe măgar,
Allah, Allah,
O să-ţi cumpăr îndată un avion…
Şi vreau nişte Pepsi-Cola
Pentru că nu beau ceai,
Du-te şi adu-mi Pepsi-Cola
Nu, nu beau ceai.

— Ridică-te, fetiţo, tu şi cu ea! Ridică-te, meriţi o bătaie bună.

— Uită-te la puştii ăştia cum se mai grăbesc.

— Poţi să bagi frica-n puştii ăştia, dar nu-i faci să se ruşineze.

Tata a spus: Nu, nu ieşi,
Allah, Allah,
Poţi să te faci neagră şi să nu mai fi niciodată albă,
Allah, Allah,
Păstrează-ţi pielea albă pentru mirele tău…
Şi vreau nişte Pepsi-Cola,
Nu, nu beau ceai,
Du-te şi adu-mi Pepsi-Cola
Pentru că nu beau ceai.

Isabel nu mai cunoscuse până atunci o astfel de tăcere: o tăcere care nu e pur şi simplu absenţa sunetelor. „Palpabilă“… aşa era: o tăcere pe care îţi puteai închipui că o atingi, că o apeşi cu degetele, aşa cum îţi poţi închipui că apeşi norii. Dar aici nu sunt nori. Aruncă aşternutul de pe ea şi se ridică în patul mare, de metal, cu baldachin, al Laylei al-Ghamrawi. Prin ţesătura fină a plasei pentru ţânţari poate vedea, pe peretele din faţă, portretul lui Sharif Paşa al-Baroudi. Acum îl zăreşte doar ca prin ceaţă, dar l-a studiat îndelung. Se uită la ea din rama grea, aurită, cu fesul potrivit bine deasupra frunţii înalte, cu sprâncenele groase şi negre, care se împreunează aproape deasupra nasului drept. Mustaţa deasă îi acoperă buza de sus; buza de jos e fermă şi plină deasupra bărbiei pătrate. Şi toată aroganţa feţei e concentrată în ochi: trufaşi, distanţi şi totuşi, dacă îi priveşti atent, trişti. Un om mândru, stăpân pe sine, rezervat. Şi pe chipul acela, mai mult decât pe cel al tatălui său din portretul de pe hol, Isabel întrezăreşte trăsăturile lui ’Omar al-Ghamrawi. Îl vede şi tânjeşte după el. De câte ori se întâlniseră? Revede totul din nou în minte. Cina de la Deborah, restaurantul de pe Sixth Avenue – atunci se îndrăgostise: când îl văzuse traversând încăperea şi îndreptându-se spre ea, ridicând scurt mâna, cu un zâmbet abia mijit în ochi. Apoi întâlnirea de la facultate, când se oprea la fiecare trei paşi să vorbească cu cineva, întocmai ca Amal pe străzile din Cairo. Acolo, după ce se oprise să discute cu un tânăr

student arab cu barbă, îl întrebase:

— Ai legături cu fundamentaliştii?

— Care fundamentaliști? întrebă el.

— Nu ştiu. Hamas sau Hezbollah. Sau cei din Egipt.

— Ar trebui să te hotărăşti în privinţa lor…

— Dar e adevărat?

— Arăt eu a fundamentalist? Mă comport ca un fundamentalist?

— Nu. Dar asta se spune despre tine.

— Nu cu mult timp în urmă, spuneau că Hilary Clinton e comunistă din cauza vederilor ei în privinţa sistemului de sănătate.

— Deci nu eşti?

— Copila mea dragă, nu. Sigur că nu sunt. Uite-o pe Claudia. Ce pălărie minunată…

A patra oară se întâlniseră ca să vadă *Scapin* la Roundabout şi ca să ia cina împreună după aceea. N-ar fi putut spune că o scosese în oraş, fiindcă ea îl invitase – dar fusese fericit să se afle acolo. Îşi aminteşte momentul din foaier, când şi-a dat jos haina şi s-a întors spre el, iar el a zâmbit privind-o în ochi.

— Arăţi splendid.

Mâna de pe cotul ei, care o conducea spre locul ei. Şi când l-a dus cu maşina acasă, mica pauză – oare încerca să se hotărască dacă s-o invite înăuntru?

— O să te mai văd înainte să pleci? o întrebase.

— Da, spusese ea. O să te sun.

Era mai bine aşa decât să aştepte s-o sune el. Se aplecase spre ea, iar sărutul lui fugar şi reţinut se sfârşise înainte să-nceapă.

— Noapte bună.

Iar ea îl sunase şi îl rugase să vină să-i vadă descoperirea. Gătise nişte paste şi nişte salată, iar el se uitase prin cufăr. Când îi spusese că Anna, femeia care scrisese jurnalul, era străbunica ei, probabil pusese lucrurile cap la cap imediat, dar nu suflase o vorbă. Mai târziu, când luau cafeaua, a zis:

— Ştii ce-ar trebui să faci? Să-l iei cu tine la Cairo şi să i-

l arăţi soră-mii. Locuieşte acolo. Te poate ajuta să pui lucrurile cap la cap.

— Ce? Să iau cufărul cu totul?

— De ce nu? Îl depui la bagaje în aeroport. Găseşti pe cineva care să ţi-l care.

Iar ea fusese de acord pentru că era vorba de sora lui. Pentru că el o trimitea la sora lui şi asta însemna că legătura dintre ei continua.

— Chiar trăieşti cu ea? îl întrebase.

— Cu cine? Să trăiesc cu cine?

— Samantha Metcalfe.

— Nu, nu, draga mea. Nu trăiesc cu nimeni. Mi-a ajuns.

— De cât timp eşti divorţat?

Încerca să pară dezinteresată, făcându-şi de lucru cu turnatul cafelei proaspete.

— De mult timp. Zece ani. De ce?

— Mă întrebam doar.

— Dar tu? Ai fost căsătorită.

— Da. Doi. Doi ani.

— Căsătorită doi ani sau divorţată de doi ani?

— Ambele. I-a zâmbit. Căsătorită doi ani şi divorţată de doi ani.

— Şi? întrebă el. Ai face-o din nou? Să te căsătoreşti, vreau să spun.

— Nu ştiu. S-a uitat la el. Dacă aş găsi bărbatul potrivit.

— E bine să ai copii. Copiii sunt buni. Eu am doi. Mă rog, practic sunt adulţi de-acum.

— Ştiu, spusese ea.

Când s-a ridicat să plece, când şi-a pus haina şi fularul şi stătea deja lângă uşă, s-a repezit în braţele lui. Şi-a ridicat faţa spre el şi, când a sărutat-o, l-a cuprins cu braţele şi n-a mai vrut să-i dea drumul. Voia să rămână învăluită pentru totdeauna în pacea şi tihna lui, iar sărutul lor devenea tot mai intens şi a simţit acel vârtej înmuindu-i stomacul, sânii, braţele, însă apoi el a îndepărtat-o.

— O, Isabel, a zis clătinând din cap.

În glasul lui se simţea o notă aproape de regret. Însă mâna lui era încă încurcată în părul ei şi i-a tras capul pe

spate, astfel încât ea să-l poată privi în timp ce-i spunea:

— Sunt destul de bătrân ca să-ţi fiu tată.

— Ştiu, spusese ea. Nu contează.

— Ba da, a zis el.

Mâna lui îi mângâiase o clipă obrazul, îşi trecuse degetul mare peste buzele ei.

— Ai grijă de tine, a murmurat şi a ieşit pe uşă, lăsând-o cu această durere.

Această durere care nu voia să dispară. Chiar dacă simte încă buzele lui apăsându-le pe-ale ei, chiar dacă în mintea ei poate să-l facă să-i descheie bluza şi îndărătul pleoapelor închise îi vede mâinile plimbându-se pe dantela albă a sutienului ei, pipăindu-l, desfăcându-l, chiar dacă se întinde împreună cu el pe podeaua apartamentului ei şi simte greutatea trupului lui peste al ei şi lemnul tare al podelei sub spatele ei, chiar dacă ajunge la paroxism – când toate acestea se sfârşesc, îi e încă dor de el.

Când ridică din nou capul, Isabel zăreşte prin plasă, prin grilajul de sârmă de la fereastră, lumea de-afară, inundată de lumina rece şi albă a lunii. Dă la o parte pânza baldachinului, deschide uşile cu grilaj, le închide în urma ei şi, clătinându-se pe picioare, iese pe verandă.

Toate pernele au fost duse înăuntru din prevedere, fiindcă dimineaţa se aşterne roua, aşa că Isabel se aşază pe braţul gol al unui fotoliu, cu braţele strânse în jurul corpului şi simte aerul blând al nopţii pe gât şi pe faţă: o căldură plăcută, întreruptă din când în când de o adiere, care aduce cu ea mireasma iasomiei indiene condimentată cu un iz de lămâie. Aici tăcerea e un fundal pentru ţârâitul greierilor şi, uneori, pentru orăcăitul gutural al unei broaşte, venind de departe, din adâncurile grădinii.

În jurul ei casa se înalţă trainică şi senină la cei o sută douăzeci de ani ai săi. O casă care s-a mărit odată cu familia de peste patru generaţii. În inima ei, holul spaţios şi *mandarah*-ul ospitalier, aripa de nord cu cele două dormitoare şi camera de oaspeţi construită de Mustafa Bei al-Ghamrawi, cămările, baia şi bucătăria în care se afla cuptorul. Apoi veranda, dormitoarele şi băile din aripa de

sud adăugate de Husni al-Ghamrawi. Generatorul, ţevile şi noua bucătărie clădite de Ahmad al-Ghamrawi. Şi grădina plantată, udată şi îngrijită de-a lungul anilor. Pomii ei încărcaţi cu pere, lămâi şi portocale. Tufele de iasomie şi trandafiri care se aplecau de-atâtea flori. Şi el, el ce făcuse pentru casa asta? Nimic. Plecase în Amreeka.

Isabel ridică privirea: Amal a ieşit pe verandă. E îmbrăcată într-o cămaşă de noapte lungă, deschisă la culoare şi are un şal subţire aruncat în jurul umerilor.

— Presimţeam că eşti aici, spune. Vrei neapărat să fii singură?

— O, nu, deloc, răspunde Isabel.

Amal se sprijină de balustrada de lemn, privind grădina şi respirând adânc.

— Nu-i aşa că e minunată? o întreabă.

— Da, spune Isabel.

Amal se întoarce spre ea.

— Te-ai dat cu spray pentru ţânţari?

— Nu, zice Isabel.

— Atunci dă-te. Haide.

— Păi, nu sunt ţânţari.

— S-ar putea să fie. Unul singur şi tot ar fi de-ajuns. Haide. Du-te şi adu-l. Unde e? Mă duc să-l aduc eu.

— Mă duc să-l aduc, spune Isabel, ridicându-se.

Se întoarce cu spray-ul şi se dau amândouă pe braţe şi pe picioare. Îşi pulverizează spray în palme şi se ung pe faţă.

— Pfuu, se strâmbă Isabel.

— Ştiu. Dar într-o clipă n-o să-i mai simţi mirosul, deşi ţânţarii or să-l simtă.

— Nu e nicio fotografie cu tine atârnată pe perete, spune Isabel.

— Nu.

— Ei bine, ar trebui să fie.

— Pentru ce?

— Pentru continuitate. Tu şi băieţii tăi.

— Băieţii mei n-au de-a face cu toate astea. Şi-au făcut propriile alegeri.

Ama! încearcă să pară veselă.

— Sunt tineri. Nu ştii ce-ar putea face.

Amal nu spune nimic.

— În orice caz, continuă Isabel, aşa ar fi drept. Nu o fotografie. Un portret oficial, ca toate celelalte. Trebuie să-ţi facem unul la Cairo.

— Ştii ce, spune Amal, hai să ne facem fiecare câte unul. Suntem rude, nu-i aşa?

— Mi-ai dat camera asta special? întreabă Isabel.

— Special? De ce?

— Din cauza acestui tablou.

— Sharif Basha?

— Arată exact ca… fratele tău.

— Adevărat? Nu m-am gândit niciodată la asta, spune Amal.

Când se întorc în cameră, rămân în picioare în faţa tabloului.

— Vezi? întreabă Isabel.

Amal studiază portretul bărbatului de pe perete.

— Da, spune încet. Seamănă mai mult cu el decât cu tatăl nostru, nu-i aşa?

— La ochi şi la bărbie şi… chiar mai mult, spune Isabel, e întregul… energia pe care o degajă. Şi aerul de mister. De-a fi mai mult decât lasă să se vadă.

— Isabel?

— Da, spune Isabel. E chiar atât de evident?

— Nu ştiu dacă e evident…

— Nu mi-l pot scoate din minte. Mă gândesc la el tot timpul. Orice-aş face, e ca un curent care-mi străbate creierul…

Uşurarea de-a putea vorbi despre asta, de-a se descărca, în sfârşit.

— Şi el… el a… tu ai…

— Nu. De fapt nu s-a întâmplat nimic. Nici măcar nu ştiu dacă-mi împărtăşeşte sentimentele. Cred că îi place să fie cu mine. Am ieşit împreună, atracţia există, n-ar putea exista dacă n-ar simţi-o şi el. Poate crede că diferenţa de vârstă e o problemă. Are cincizeci şi cinci de ani. E greu de

crezut. Sună atât de ciudat, dar dacă n-ai şti, ai crede că are patruzeci, patruzeci şi cinci, nu-i aşa? Vreau să spun că e atât de *tânăr*.

Cele două femei stau una lângă alta pe canapeaua din faţa portretului.

— Asta te face nefericită? întreabă Amal.

— Nu, nu sunt nefericită, spune Isabel. Însă aş vrea ca el să… o, Doamne, îl doresc atât de mult.

— Probabil că îi placi mult. Şi că nu vrea să suferi.

— Dacă ar fi îndrăgostit de mine aşa cum sunt eu de el, nu i-ar păsa de asta.

— Ei, haide…

— Nu. Ar crede că nu aş suferi. Nici nu i-ar *trece* prin cap că aş putea să sufăr. *Nu* aş suferi.

— Încerci să…

— M-am gândit doar că…

— De ce? Ştii că am fost căsătorită.

— M-am gândit că, dacă ai mai trecut prin aşa ceva, ştii că n-o să dureze o veşnicie. Ştiu că sună…

— N-am mai simţit niciodată aşa ceva… pentru nimeni.

După câteva clipe Isabel întreabă:

— Ţi-a spus ceva despre asta?

— Nu. Nu mi-a spus nimic, răspunde Amal.

— Dar trebuie să-şi fi dat seama din clipa în care s-a uitat prin cufăr. Trebuie să-şi fi dat seama că suntem veri. De-aia mi-a spus să ţi-l aduc.

— Da. Totuşi mie nu mi-a spus nimic. M-a lăsat să descopăr singură.

— Şi să-mi spui.

— Trebuie să-i fi plăcut idea că vom sta împreună aici, cercetând.

— Dar asta n-ar schimba nimic, nu-i aşa? Obârşia noastră comună, vreau să zic, n-ar trebui să-l facă să nu… mai ţină la mine. Dacă ţine.

— Nu. Nu văd de ce-ar trebui.

— Amal, crezi că toate astea au fost sortite să se întâmple? Pare atât de ciudat. Să-l întâlnesc astfel, apoi să găsesc cufărul şi apoi să aflu că suntem veri.

— Dar puteaţi să nu vă întâlniţi. Dacă nu te duceai la dineul ăla sau dacă…

— Da, dar chiar ne-am întâlnit.

— Da.

— Amal, e fratele tău. Spune-mi ce să fac.

— *Ya habibti,* e destul de bătrân ca să-ţi fie tată.

— Te rog… numai nu spune asta.

— E un lucru absolut evident.

— Dar *nu* contează.

Amal tace.

— O să fac ceva în privinţa lui, spune Isabel. De data asta. Când am să mă întorc.

— Ai avut succes? întreabă Isabel.

Amal îşi aruncă papucii la uşă şi oftează rămânând în picioarele goale pe dalele răcoroase.

— Nu, spune, nu prea. Doamne, ce cald e afară!

— Vino şi stai jos, spune Isabel. Lasă-mă să-ţi aduc ceva rece de băut.

Totul i se pare acum atât de firesc, doar la o zi după ce-a sosit aici ea e cea care joacă rolul gazdei, aducând băuturile, având grijă de Amal, retrăgându-se într-un colţ mai îndepărtat când oamenii vin să vorbească cu ea.

— N-am reuşit să intrăm, spune Amal lipindu-şi paharul rece de obraz, apoi de frunte. Au fost cât se poate de politicoşi. Dar n-am reuşit să intrăm.

— Oricum, ce-aţi fi câştigat intrând?

— Nu ştiu, spune Amal. Dar era un punct de plecare. Se lasă pe spate şi ridică faţa spre vechiul ventilator de lemn din tavan. Locul pare practic abandonat. Nu vor să-i lase nici măcar să măture curtea.

— Ce ai de gând să faci?

— Nu ştiu. M-am gândit să mă duc la şeful poliţiei, dar nu cred să ne fie de vreun folos.

Pe perete, Husni al-Ghamrawi stă în picioare, cu o faţă plăcută şi deschisă, cu mustaţa tunsă scurt, cu fesul drept pe cap. Mâna i se odihneşte pe umărul soţiei sale, care e aşezată. Părul negru al Laylei al-Baroudi e cârlionţat şi

strâns în vârful capului. Pelerina ei, prinsă cu o broşă splendidă, cade până la podea în jurul scaunului, iar ochii ei întunecaţi se uită drept în obiectiv. Fiul ei, Ahmad al-Ghamrawi, stă în picioare în spatele ei. Deşi încă nu i-a mijit mustaţa, e la fel de înalt ca tatăl lui. Poartă fesul puţin pe-o parte, iar pe faţă i se citeşte încrederea plină de speranţă a tinerilor.

— Ce-ar fi făcut tatăl tău? întreabă Isabel.

— Nu ştiu. S-ar fi dus să-l vadă pe guvernator, presupun.

— Atunci asta trebuie să faci şi tu.

— E cineva… fiul unui vechi prieten de-al tatălui meu. Şi ei au pământ pe-aici. Am să-i fac o vizită. Să văd ce spune.

Preţ de câteva minute cele două femei stau în tăcere pe vechile scaune Assiuti[68]. Singura mişcare din încăpere e cea a ventilatorului din tavan, de deasupra lor.

— O să fac un duş şi apoi o să mă întind puţin.

Amal îşi strânge părul lung şi negru într-un nod expeditiv şi se întoarce spre Isabel.

— Eşti bine? Te simţi întemniţată aici, nu-i aşa.?

Isabel zâmbeşte.

— Sunt foarte bine. Mă simt surprinzător de acasă aici.

— Bine. Mă bucur foarte mult, spune Amal, dar zâmbetul ei e obosit.

— Aflu lucruri îngrozitoare, zice Amal după ce-şi încheie siesta. Aflu că arestează pur şi simplu oameni în fiecare dimineaţă. Oameni obişnuiţi, care se duc la muncă. Le verifică actele şi tot ce mai trebuie, însă îi arestează oricum. Poţi să stai şi cinci zile la închisoare până când hotărăsc că nu eşti cel pe care-l caută. Şi nu e deloc o vacanţă: îi bat şi îi… Aflu că, dacă poliţia se duce să ridice pe cineva şi nu îl găseşte, ia femeile din casă: soţia, sora, mama, pe oricare din ele. Şi le reţin până când acesta se predă. Iar bărbaţii nu suportă asta şi dacă la început e un caz izolat, se ajunge până la urmă la o vendetă între poliţie şi întregul sat.

[68] Tip special de fotoliu din lemn cu spătar inclinat, fabricat în oraşul egiptean Assiut, în Egiptul de Sus.

Isabel nu spune nimic. Mandate de arestare. Ai dreptul să nu spui nimic – ceea ce ştie ea nu ţine aici.

— Lucrurile merg atât de prost, spune Amal. Cineva a jefuit un magazin de bijuterii, iar bijutierul era copt şi se spune că militanţii islamişti afirmă că e bine să jefuieşti un copt ca să finanţezi Jihadul, aşa că întreaga afacere se transformă într-o problemă „sectară“. Dar oamenii – oamenii obişnuiţi – nu cred că e bine să jefuieşti un copt, însă americanii… iartă-mă…

— E în regulă, zice Isabel. Spune-mi.

— Ei bine, încearcă să convingă Congresul să aprobe un proiect de lege, ceva despre datoria lor de-a proteja minoritatea creştină din Egipt şi, desigur, ăsta e jocul pe care l-au făcut britanicii acum o sută de ani, iar oamenii ştiu asta. Stârneşte pur şi simplu ostilitatea.

— Copţii se simt persecutaţi?

— Chiar dacă se simt, nu vor ca problema asta să fie rezolvată printr-o intervenţie străină. Toată lumea ştie ce înseamnă asta. Anba Shenuda a scris Congresului şi a spus nu, mulţumim…

— Cine?

— Anba Shenuda e patriarhul, capul Bisericii Copte, Papa Shenuda al III-lea. E într-adevăr impresionant. Ştii că a fost exilat de Sadat din ’81 până în ’85…

Se aude zgomot de paşi, apoi o bătaie în uşă. Isabel deschide şi se dă la o parte. Abu el-Ma’ati şi alţi câţiva bărbaţi stau în faţa uşii. Abu el-Ma’ati are o puşcă pe umăr.

— *Kheir*[69]*, ya’ Am Abu el-Ma’ati, itfaddal,* strigă Amal ridicându-se.

Acesta intră, dar ceilalţi rămân afară. Amal îl conduce până la canapea.

— *Kheir?* Ce se întâmplă?

— Au fost ciocniri între oameni şi poliţie, spune el. Legea asta nouă o să dezbine pe toată lumea. Pământurile din partea cealaltă a satului. Au încercat să-i alunge pe oameni de-acolo, dar refuză să plece. Bărbaţii şi-au adus

[69] Sper că aduci vești bune/totul e bine. (în arabă, în orig.)

armele cu ei şi lumea a luat foc.

— *Ya Satir ya Rabb*[70]*,* spune Amal răsuflând precipitat. Şi apoi: Ce crezi că o să se-ntâmple, 'Am Abu el-Ma'ati?

— Numai Dumnezeu ştie, *ya Sett Hanim.* Însă vremurile astea sunt schimbătoare şi oamenii sunt influenţaţi din toate părţile. Unii proprietari de pământ sunt cu frică de Dumnezeu. Yusuf Bei el-Qommos, directorul şcolii de băieţi, a spus deja că nu va mări arenzile. Alţi doi au fost de acord să se întâlnească cu felahii ca să stabilească o mărire treptată, care să dureze câţiva ani. Dar alţii sunt neînduplecaţi…

— Dar guvernul a zis că o să-i despăgubească pe felahi: că o să le dea alte pământuri.

— Pământuri sterpe, *ya Sett Hanim.* Nu tu apă, nu tu bani cu care să le desţeleneşti. De unde să ia alte terenuri arabile? O să creeze guvernul – Doamne iartă-mă – ogoare?

Câmpuri, câmpuri nesfârşite de o parte şi de alta a şoselei. Din locul în care se află, lumea întreagă pare să fie verde. Dar de mai sus, de pe un deal – dacă ar exista vreun deal în această ţară plată – sau de pe o piramidă (una dintre multele înşiruite de-a lungul acestui drum acum două mii de ani, de la Teba la Memphis, din deltă până la cataracte) sau dintr-un avion în ziua de azi, puteai vedea cât de îngustă era fâşia aceea de verde, cât de aproape se ţinea de fluviul şerpuitor. Fluviul ca o punte de legătură aruncată peste pustiu, satele şi oraşele care se ţineau de el, strângându-se laolaltă, uitându-se peste umăr la deşertul care se afla întotdeauna în spatele lor. Domolindu-l în cele din urmă doar când au făcut din el sălaşul morţilor lor.

Amal şi Isabel, acum prietene de trei luni, se întorc cu maşina la Cairo într-o tăcere afectuoasă. Fiindcă se îndepărtează de Sa'id, la bariere li se face semn să circule doar după o privire superficială aruncată în interiorul

[70] Doamne fereşte. (în arabă, în orig.) *Rabb* şi *Satir* sunt două nume atribuite lui Allah. *Satir* înseamnă „cel care ocroteşte".

maşinii. Conduc fără oprire. Maşina se comportă impecabil.

Amal se gândeşte la sat şi la promisiunea ei „de-a vorbi cu guvernul“. Dar şi la masa de sub fereastră, la jurnalele Annei. E nerăbdătoare să se întoarcă la Anna, să o însoţească în Sinai.

Isabel intenţionează să se întoarcă la New York, să se întâlnească cu ’Omar. Îi povesteşte în gând despre planul ei de-a face un film după povestea Annei. Se întreabă dacă ar putea filma la Tawasi. Încearcă să recunoască oraşul unde a fost reparată maşina, Beni Mazar, şi apoi locul în care s-a stricat.

— Omul ăla care ne-a ajutat, spune, chiar a refuzat să-ţi ia bani, aşa e?

De fiecare dată când mai văzuse pantomima aceea, banii sfârşiseră de fapt prin a trece dintr-o mână într-alta.

— Da.

— De ce?

Amal zâmbeşte.

— A spus: Ce-o să creadă doamna străină dacă ia bani pentru că a ajutat nişte femei rămase în pană pe drum?

— Doamna străină o să creadă că e deştept. Arăta de parcă i-ar fi prins bine nişte bani. E o minune că maşina *lui* nu s-a stricat.

— Ei bine, spuse Amal, uneori trebuie să ne încredem în minuni.

14

„… şi a uşurat lepădarea
acestor măşti chinuitoare pe care le purtăm.“

John
Milton

15 martie 1901

Focul e aprins, iar şaua unuia dintre cai e aşezată lângă el, ca Anna să stea pe ea. La câţiva metri depărtare, bărbaţii se plimbă încoace şi-ncolo adunând animalele, ridicând cortul, pregătind mâncarea. Când se uită la ei, siluete întunecate proiectate pe întunericul nopţii, Anna ştie care e el.

— Mulţumită acum? Doamna mulţumită acum?

Anna duce un deget la buze în chip de avertisment, uitându-se la faţa zâmbitoare a lui Sabir.

— Fără „doamnă“, şopteşte clătinând din cap şi reamintindu-i.

El scutură degajat dintr-o mână.

— Ei nu engleză, spune, apoi întreabă din nou: Mulţumită acum?

— Sahara, arată Anna, foarte mulţumită.

— Da, spune el. Cort, cămile, foc… Mişcarea largă a braţului său cuprinde întreg universul. Englezii le place cortul, zice. Cortul foarte bun.

— Da, spune Anna.

Arată spre cer.

— Şi stelele.

— *Keteer*[71] stea, zice Sabir, stea *yama*[72]*.* Nu una, două. Mult. Prea mult stea.

Sunt în deşert: în deşertul Sinai. Şi nicio lectură din ghiduri sau din relatările călătorilor, nici măcar fâşia de deşert pe care am văzut-o la Gizeh nu m-ar fi putut pregăti pentru aşa ceva. Nici măcar nu voi încerca în acest moment să-mi aştern pe hârtie gândurile şi sentimentele, pentru că sunt mult prea confuze. E o

[71] Mult. (în arabă, în orig.)

[72] Grămadă. (în arabă, în orig.)

vastitate cum nu mi-a mai fost dat să cunosc – pământul, marea şi cerul, întinzându-se toate laolaltă neîntrerupte şi unite. Şi micul nostru grup de oameni şi animale mergând agale prin toată această vastitate.

Scriu lucrurile astea în cortul care mi-a fost pus la dispoziţie cu atâta grijă pentru confortul meu – deşi îi invidiez pe bărbaţii care dorm afară, sub cerul înstelat. L-am întrebat pe Sharif Paşa dacă nu se va face prea frig mai târziu, după ce focul se va stinge, şi mi-a arătat mantalele în care se înfăşoară noaptea. Sunt din lână, căptuşite cu blană maro şi mi s-au părut extrem de călduroase. Cât despre mine, mi s-a oferit cu generozitate o frumoasă carpetă persană, o pernă mare de mătase, în dungi, pe care să dorm şi nişte pături din lâna cea mai fină. Am chiar şi o lumânare de seu cu abajur, iar desagii şi cutia de scris au fost cărate în cort. Un vas de aramă a fost aşezat în partea din spate a cortului meu, iar Sabir, care devine din ce în ce mai vesel cu fiecare oră care trece, mi-a dat de înţeles că bucata aceea de deşert din spatele cortului avea să fie considerată domeniul meu personal pe timpul nopţii.

În seara asta, când discutam la lumina focului, am remarcat pentru prima oară ce bine arată Sabir. Pielea îi e de un brun întunecat, ars, care înţeleg că e specific nubienilor. Trăsăturile îi sunt delicate, ochii la fel de mari şi de catifelaţi precum cei ai unui căprior, iar întreaga lui înfăţişare exprimă gingăşie şi blândeţe. Şi-a pregătit culcuşul la intrarea cortului meu şi, când m-am arătat surprinsă, a spus cu un zâmbet larg: „Când vine lupul, găseşte pe mine primul". Am fost extrem de tentată să ridic pânza cortului, să păşesc peste el şi să ies, însă am rezistat ispitei, fiindcă îmi închipui că lucrul ăsta n-ar fi considerat cuviincios. Totuşi am aruncat pe furiş o privire afară şi acolo, departe, departe se întindea un cer de catifea neagră, presărat cu atâtea stele, încât, dacă s-ar mai fi ivit şi altele, le-ar fi fost greu să

găsească un loc gol. Iar dedesubt totul era întunecat, în afară de licărirea focului ce se stingea. Am desluşit siluetele a patru bărbaţi adormiţi, pe care doar o bucată de piele de oaie îi despărţea de întregul univers.

Abia dacă îndrăznesc să scriu despre el. Nu ştiu ce ar trebui să scriu despre el.

Am să încep cu începutul: în curtea casei magice, cu Ahmad pe genunchi, am înţeles că trebuia să mă întâlnesc cu el în clipa în care aveam să pornim spre Sinai. Urma să călătoresc împreună cu unul din oamenii lui – Mutlaq, un bărbat în care are încredere absolută. Şi, deşi am hotărât că trebuia să străbat Sinaiul deghizată în francez, mai rămânea chestiunea controversată a veşmintelor pe care trebuia să le adopt ca să ajung acolo.

— Problema e trenul, explică Layla. Dacă te îmbraci ca un englez, vei fi nevoită să călătoreşti singură, la clasa întâi. Lumea va încerca să te atragă în conversaţii, iar asta ar fi periculos. Dacă te îmbraci în arab, vei merge la clasa a doua, împreună cu Mutlaq. Însă oamenii vor fi destul de aproape ca să se uite la tine şi să-şi dea seama că nu eşti arab şi vor fi curioşi. Deci vei lua trenul deghizată în egipteancă – sora lui Mutlaq. În felul acesta vei fi în perfectă siguranţă. Ajungi la Suez, traversezi canalul şi pe partea cealaltă te întâmpină fratele meu. Îţi scoţi haina de deasupra, îţi pui kufiyya[73] *şi gata: te transformi într-un arab. Acum hai să încercăm hainele.*

— *Ça vous va tres bien,* spune Layla. Tot ce îmbraci îţi vine atât de bine. Face un pas înapoi şi o inspectează pe Anna. Ce să facem cu părul tău?

— Să-l prindem?

— Da. Aşază-te, o să ţi-l prind eu.

Layla perie părul Annei şi i-l prinde într-o coadă strânsă la spate.

[73] Eşarfă. (în arabă, în orig.)

— Acum, spune, asta… asta e *kufiyya.* Poţi s-o porţi cu sau fără *'uqal*[74], sfoara aceasta, însă ea o fixează pe cap. Las-o să cadă neglijent pe umeri, aşa. Acum uită-te.

Anna se priveşte în oglindă şi un arab tânăr, arătos, cu o expresie uimită îi întoarce privirea.

Layla îi zâmbeşte în oglindă.

— Toate fetele se vor îndrăgosti de tine.

— Care fete? întreabă Anna zâmbindu-i la rândul ei. Mergem în deşert.

— O, şi în deşert sunt fete. Uite: poţi să înfăşori capetele – unul singur sau pe amândouă – în jurul gâtului, aşa. Sau poţi să-ţi acoperi faţa cu ele şi să le legi la spate, aşa. Asta ca să te fereşti de vânt sau de nisip dacă e furtună. Dar dacă stai pur şi simplu cu alţi oameni, nu trebuie să-ţi acoperi niciodată faţa, pentru că dai impresia că încerci să te ascunzi. Da?

— Da, spune Anna încercând diferite stiluri.

— Unii bărbaţi o aruncă pe spate, spune Layla, aşa, sau strâng marginile în vârful capului, aşa. Dar să nu faci asta fiindcă, uite…

Anna se priveşte în oglindă.

— Arăt ca o femeie.

— Da. Cred că probabil cel mai bine e s-o porţi înfăşurată în jurul gâtului, ca să-l ascunzi; aşa nu se vede nicio parte din bărbie.

— Da.

— Şi, ştii, cred că n-ar trebui să-ţi dai jos cizmele de călărie şi şosetele. Altfel picioarele te vor trăda.

— Aş vrea să vii şi tu.

— Data viitoare, râde Layla, când mai creşte Ahmad.

Dintr-odată devine serioasă.

— Nu eşti îngrijorată, nu-i aşa?

— Îngrijorată?

— Pentru că *Abeih* Sharif n-ar lăsa niciodată să ţi se întâmple nimic rău.

— Ştii, Layla. Simt că l-am deranjat… vreau să spun că,

[74] Cercul de sfoară purtat pe creștetul capului, peste *kufyya*. (în arabă, în orig.)

în mod normal, ar…

— El s-a oferit să te ducă.

— Da, dar s-a simţit răspunzător şi…

— Ascultă, Anna. Vrei să mergi acolo?

— O, da!

— Atunci du-te. Şi bucură-te de călătorie. Va fi minunat. Şi nu uita: dă-te tot timpul cu cremă pe faţă şi pe mâini. Aerul deşertului e foarte uscat.

Şi, chiar dacă şi-a lăsat cămăşile şi pantalonii împăturite pe divanul pe care îl considera acum al ei, chiar dacă într-unul din desagii de pânză Layla i-a îndesat o mică legătură de mătase – „în cazul în care te saturi de haine bărbăteşti“ – Anna şovăie la uşa *haramlek*-ului.

— O să te mai văd?

— Bineînţeles.

Layla zâmbeşte. Întinde braţele şi cele două femei se îmbrăţişează.

— Când te vei întoarce, voi fi aici ca să te întâmpin.

O trăsură acoperită a tras în faţa uşii şi m-am urcat în ea îmbrăcată în haine albe şi largi de arab, purtând pe deasupra haina lungă a unei egiptence de la oraş. Faţa şi capul îmi erau înfăşurate aproape în întregime în văl, iar kufiyya *şi* uqal-*ul se aflau în geanta neagră de pânză pe care o căram. Sabir a mers în trăsură împreună cu mine, temându-se că, dacă stătea afară, pe capră, cineva avea să-l vadă şi să-l recunoască. S-a urcat în trăsură, ferindu-şi privirea, cu capul plecat, murmurând scuze şi* la hawla wala quwwata illa b-Illah. *S-a aşezat în colţul cel mai îndepărtat de mine şi a murmurat tot drumul până la gară. Însă Layla îmi spune că n-a vrut să meargă înainte cu fratele ei sau să stea să aştepte întoarcerea mea la ei acasă, ci a rămas neclintit, spunând că-i jurase stăpânului său că nu avea să mă scape o clipă din priviri şi că avea să-şi ţină jurământul chiar cu preţul vieţii.*

În gară am mers puţin în urma bărbaţilor, aşa cum mă instruise Layla, dar Mutlaq, ca o mamă, are ochi la

ceafă şi, dacă mă opream, se oprea şi el, iar dacă mergeam, mergea şi el, aşa că distanţa dintre noi a rămas neschimbată, şi asta fără să se întoarcă măcar o singură dată şi să se uite drept la mine.

Pe când intram în holul mare al gării, am auzit un tren fluierând, pregătindu-se să plece. Am aruncat o privire spre Mutlaq.

— Iskindiriyya[75], *a spus el încet.*

Uşile vagoanelor erau închise cu zgomot, iar oamenii mergeau grăbiţi de-a lungul peronului. Am străbătut holul, însă dintr-odată s-a iscat mare agitaţie, iar noi şi alţi oameni am fost împinşi la o parte de hamalii care se grăbeau să elibereze drumul. Şi, pe când Mutlaq întindea o mână ca să mă liniştească, am crezut că am să mor de frică, fiindcă la un pas de mine se aflau lordul şi lady Chelsea, lady Wolverton şi lady St Oswald, împreună cu sir Hedworth Lambton – cu care cinasem de curând şi pe care îi întâlnisem de nenumărate ori la dineurile lui sir Charles. Era o senzaţie extrem de ciudată; au trecut chiar pe lângă mine, atât de aproape, încât simţeam mirosul apei de colonie cu care se dăduse lady St Oswald, iar dacă întindeam mâna puteam s-o prind de mâneca hainei de călătorie maro. Am simţit în acelaşi timp frica de-a fi descoperită şi ciudăţenia faptului că au trecut pe lângă mine fără să mă recunoască – însă cel mai curios lucru dintre toate a fost acela că dintr-odată mi s-au părut nişte fiinţe exotice, strălucitoare, care mergeau printr-un fel de spaţiu magic, oarbe la tot ce se afla în jurul lor; degajate, vorbind între ele de parcă ar fi ieşit la o plimbare prin parc în timp ce oamenii, împinşi la o parte, îi priveau şi îi aşteptau să treacă.

Mai era încă un bărbat cu ei şi mai târziu, când am avut timp să mă gândesc, am presupus că trebuia să fie domnul Wilfrid Blunt, fiindcă părul, ochii şi înfăţişarea lui se potriveau perfect cu felul în care îmi

[75] Alexandria. (în arabă, în orig.)

fusese descris. Îmi dorisem atât de mult să-l întâlnesc în aceste cinci luni şi acum trecea chiar pe lângă mine, iar eu eram… invizibilă.

Vălul este totuşi un lucru care îţi oferă o anumită libertate. Cât timp îl purtam, puteam să mă uit încotro voiam şi nimeni nu putea să se uite la mine. Nimeni nu putea să descopere cine eram. Eram una dintre femeile îmbrăcate în negru din gară sau din tren, aş fi putut schimba locul cu oricare dintre ele şi nimeni nu şi-ar fi dat seama.

Am ajuns la Suez şi ne-am îndreptat imediat spre canal, pe care l-am traversat într-o barcă foarte comodă. Mutlaq făcând, ca de obicei, toate pregătirile, eu urmându-l timidă şi Sabir ţinându-se după mine nu chiar aşa de timid şi, când am pus piciorul pe malul îndepărtat şi luntraşul a întors barca, îndreptând-o din nou spre Suez, am auzit tropot de copite şi l-am văzut pe Sharif Paşa venind la trap spre noi pe un cal arab maro-roşcat.

— Depechez-vous alors, *dacă vreţi să vă deghizaţi, a spus în chip de salut.*

A descălecat şi cei trei bărbaţi s-au aşezat cu spatele la mine, formând un paravan, iar eu, înșfăcând toate lucrurile de care aveam nevoie, mi-am dat jos haina neagră, femeiască şi vălul, am desfăcut kufiyya *şi mi-am potrivit-o pe cap, fixând-o cu* uqal-*ul şi când a venit întrebarea aceea scurtă, am reuşit să răspund „Da“, împăturind hainele negre. Şi, când cei trei bărbaţi s-au dat la o parte, oricine ar fi putut vedea un al patrulea bărbat îmbrăcat în haine arăbeşti ieşind dintre ei şi aplecându-se peste desagii şeii ca să ascundă o mică legătură neagră.*

Scriu „l-am văzut pe Sharif Paşa venind la trap…“, dar, de fapt, abia după ce s-a apropiat, a început să vorbească şi a descălecat, m-am încredinţat că el era. Era îmbrăcat la fel ca mine, în haina şi pelerina purtate de arabii din deşert – dar avea şi două carabine fixate pe o curea la spate. Veşmintele acelea

i se potriveau atât de bine, încât mi-l închipuiam cu greutate îmbrăcat iarăşi în hainele lui europene de oraş, iar el, văzând privirile furişe pe care i le aruncam ca să mă conving că era într-adevăr el, s-a încruntat uşor, fără să spună însă nimic. O împuşcătură în aer a făcut să se ivească alţi doi bărbaţi călare pe cămile, care duceau de căpăstru cămile şi cai. Au îndemnat patru cămile să îngenuncheze pe nisip şi Sharif Paşa m-a rugat să observ cu atenţie mişcarea cămilei care se ridica, purtându-l pe Mutlaq în spinare.

— Veţi fi în stare să faceţi asta? m-a întrebat şi, după ce i-am răspuns, m-a rugat să mă îndrept spre o cămilă anume, să pun piciorul în scară şi să urc în timp ce el ţinea frâiele – şi cu un geamăt zgomotos, legănându-se puternic, animalul s-a ridicat mai întâi pe picioarele din faţă, apoi pe picioarele din spate, fiecare mişcare fiind dusă la bun sfârşit în două părţi, ridicându-se prima oară în genunchi şi apoi în picioare.

Când s-au încheiat pregătirile şi am pornit la drum, eram şase bărbaţi călare pe şase cămile, altele două încărcate cu provizii şi desagi erau duse de căpăstru împreună cu caii arabi, un armăsar maroniu-roşcat şi o iapă albă, care nu purtau nicio povară.

Am mers agale, lăsând cămilele să aleagă ritmul care le convenea. Să călăreşti o cămilă e cu totul altceva decât să călăreşti un cal, e mai unduitor, dar când deprinzi ritmul e plăcut, iar şaua lată, cu un mâner solid în faţă, e confortabilă. Am descoperit că Sabir şi cu mine eram singurii care călăream cu scări.

Am înaintat în tăcere în cea mai mare parte, dar el (Sharif Paşa) m-a înştiinţat totuşi că cei doi bărbaţi care veniseră cu el erau membrii unui trib cu care are legături şi că ne vor însoţi pe toată durata expediţiei. Mâine-seară, când vom face tabăra, vom fi oaspeţii şefului lor.

Am călărit toată după-amiaza şi seara şi parcă

deşertul aruncase o vrajă de tăcere asupra noastră, a tuturor, oameni şi animale. Era ca şi când, în această primă zi, doar o problemă de mare importanţă ar fi justificat spargerea acelei tăceri imense, o tăcere subliniată de mugetul valurilor mării care se izbeau de ţărmul stâncos.

Am călărit fără încetare şi ne-am oprit doar de două ori. Când am făcut tabăra pentru noapte. Şi puţin mai devreme, când a apus soarele dincolo de golful Suez, făcându-mă să înţeleg în acea clipă de unde venea numele de Marea „Roşie“; fiindcă soarele la apus scotea la iveală roşul şi negrul minereului din munţi, iar marea îl reflecta. Toate nuanţele de roşu, galben, portocaliu şi violet se aflau în acel peisaj minunat, iar când soarele a pălit şi culorile din jurul nostru au început să se topească încet-încet şi să devină mai calde, m-am gândit că ar trebui să existe un document – o formă legală de recunoaştere a acestei măreţii zilnice. Chiar în clipa în care gândul acesta se închega în mintea mea, ne-am oprit, ca şi cum am fi fost înţeleşi. Animalele au îngenuncheat, oamenii s-au dat jos şi s-au întors spre sud-est. O voce a strigat: Allahu Akbar *şi toţi s-au rugat împreună în tăcere. M-am strecurat prin spatele lor şi am contemplat marea şi întunecarea apelor sale care doar cu câteva clipe înainte fuseseră atât de argintii şi presărate cu pete de lumină, şi am înălţat şi eu o rugăciune – iar rugăciunea care a ţâşnit de pe buzele mele tăcute era una pentru odihna minţii şi a sufletului, pentru că mi se părea, mai mult ca oricând, că acum le puteam afla.*

15

„Îmi pare că lumea-ntreagă e schimbată
De când paşii uşori ai sufletului tău
I-am auzit întâia dată.“

Elizabeth Barrett Browning

12 iulie 1997

Abia aştept să mă întorc în Sinai, în lumea Annei, departe de-a mea. În Cairo toţi vorbesc despre „Cultul lui Satan“ – care se va dovedi în cele din urmă a nu fi decât un grup de tineri şi tinere în tricouri negre, care ascultă *heavy metal* pe coridoarele lugubre ale palatului abandonat al baronului Empain din Heliopolis. Felahii se revoltă şi poliţia îi reduce la tăcere. Scrisorile cititorilor din *Al-Ahram* pledează zgomotos în favoarea sau împotriva noilor legi agrare. Am dat câteva telefoane, am reînnodat vechi prietenii, l-am găsit pe Tareq ’Atiyya, fiul prietenului tatălui meu, şi m-am dus să-l văd într-o clădire înaltă, din marmură şi sticlă neagră, din Muhandeseen. O secretară drăguţă mă conduce înăuntru şi, pentru o clipă, am senzaţia că bărbatul din spatele biroului e ’Atiyya Bei, prietenul tatălui meu. Acesta se ridică să mă întâmpine şi-mi ia mâinile într-ale sale.

— Amal! Nu te-ai schimbat deloc!

Ne aşezăm în nişte fotolii moi de piele şi facem schimb de noutăţii: ce fac familiile noastre, copiii noştri, ce-am făcut în ultimii douăzeci de ani. Vorbim, ca-ntotdeauna, într-o arabă presărată cu expresii din franceză şi engleză. El îmi spune că importă garnituri pentru conductele imense de beton care transportă petrol prin deşert şi că are un hotel în Marsa Matruh şi altul în Sharm el-Sheikh, în Sinai. Că plănuieşte să fie primul operator de telefonie mobilă din Egipt.

— Trebuie să treci pe la noi, spune. Soţia şi fiicele mele stau în ’Agami peste vară, dar în septembrie vom da un dineu pentru tine.

— Iar tu îţi petreci vara aici? îl întreb. În Cairo?

— Mă duc să le văd joi seara şi mă întorc duminică dimineaţa. Drumul e nimica toată: două ore şi jumătate.

— Problema e să ieşi din Cairo, zic.

— Anul viitor, şoseaua care leagă Muhandeseen de Autostrada Deşertului va fi terminată şi se va călători mult mai repede.

S-a schimbat. Nu-mi amintesc să fi arătat prea bine în tinereţe, dar acum e, fără îndoială, un bărbat atrăgător. E înalt şi sacoul bej îi scoate în evidenţă umerii laţi. Părul negru e tuns scurt. Ochii căprui îi sunt ageri. E atât de sigur pe sine, de degajat.

— Am nevoie de un sfat, spun.

Îi povestesc despre şcoală şi despre dispensar.

— Nu e nicio problemă, mă asigură. O să vorbesc cu guvernatorul din Minya.

— Adevărat?

— Sigur. Chiar acum, dacă vrei.

Se îndreaptă spre birou, ridică receptorul şi o roagă pe secretară să verifice dacă Muhyi Bei se află la Cairo. Aceasta îl anunţă că Muhyi Bei e la Cairo, dar că nu poate fi contactat până după ora trei. Tareq se uită la ceas.

— E unu. Lasă-mă să te invit la prânz.

Aşezaţi la o masă din colţ, la Rive Gauche, comandăm creveţi mediteraneeni şi salată şi începem să depănăm amintiri despre vacanţele acelea şcolare de demult, în care ne jucam împreună la Tawasi, despre anii de facultate când petreceam mult timp împreună la club.

— După aceea ai plecat în străinătate şi ai dispărut pur şi simplu, spune.

— Da, m-am îndrăgostit şi m-am căsătorit, zic.

— Soţul tău e aici, cu tine? Aş putea să vă invit la cină?

— Nu, nu e, e în Anglia, zic.

Doar atât. Apoi îl întreb:

— Ai mai fost în Minya de curând?

Îmi povesteşte cum i-a cumpărat pe felahii pe care nu-i voia mai demult, cum a modernizat ferma şi a păstrat doar oamenii care puteau ţine pasul cu ceea ce voia el să facă.

— Aduce un profit rezonabil, spune. Nu ca afacerile, bineînţeles, dar e vorba de istorie şi de rădăcini. Şi probabil că ar putea produce şi mai mult, cumva. Am de

gând să aduc o echipă israeliană dintre cele mai bune, ca să reproiecteze infrastructura. Vom vedea ce va reuşi să facă.

— Ce fel de echipă? îl întreb.

— O echipă israeliană, îmi răspunde. Ca să renoveze toată ferma…

Mă opresc din mâncat.

— Dar cum poţi să faci aşa ceva? Cum poţi să aduci israelieni pe pământul tău?

— Au tehnologia şi experienţa necesare, spune. Pari şocată.

— Chiar *sunt* şocată. Uluită. După toţi anii ăştia, toate războaiele astea… şi cum rămâne cu cauza palestiniană?

— Palestinienii fac afaceri cu israelienii.

— Dar, Tareq, cum poţi să faci aşa ceva? Nu ştii că exact asta vor ei? Să pătrundă în Egipt. Să pună stăpânire pe întreaga zonă…

— Ştii, cred că ai fost plecată prea mult timp. Vorbeşti de parcă am fi încă în anii ’70. Lucrurile s-au mai schimbat.

— Dar *nu pot* să se schimbe. *Nu trebuie* să se schimbe. Nu atâta timp cât vor să deţină puterea asupra întregii regiuni.

— Depinde numai de noi dacă le dăm sau nu putere. Dacă angajez câţiva israelieni pe pământul meu, dacă mă folosesc de tehnologia lor – cum le dă asta putere? Eu împrumut puterea lor. Crezi că ar fi mai bine dacă am rămâne la vechile noastre metode şi dacă ne-am preface că nu există? Asta înseamnă să-ţi ascunzi capul în nisip. Ideologiile astea învechite nu mai sunt bune. Totul e determinat de economie.

— Totul?

— Totul.

— Credeam că eşti patriot, spun cu amărăciune. Am fost împreună la demonstraţii…

— Sunt patriot. Fac mai mult pentru ţara mea consolidându-i economia decât aş face dacă aş merge pe vechiul drum, sperând că lucrurile vor lua cumva cursul

dorit de mine.

Tăcem amândoi. După câteva clipe, zic:

— Ceea ce-mi spui mă jigneşte. Mă răneşte şi chiar…

Îmi zâmbeşte cu toată căldura vechii noastre prietenii.

— Eşti prea emotivă. Iar asta nu e o problemă emoţională, ci una practică.

— S-a făcut, spune punând receptorul jos, după ce ne întoarcem în biroul lui. Dispensarul va fi deschis din nou săptămâna viitoare. Şcoala nu poate funcţiona decât dacă profesorii au aprobarea necesară. Va trebui să faci o listă cu numele lor şi, după ce vor fi verificaţi, şcoala îşi va putea relua activitatea.

Fireşte, Isabel nu înţelege de ce felahii ar avea ceva împotrivă să dea o listă de nume autorităţilor.

— Nu fac nimic rău, zice. Se oferă doar să ajute şcoala.

Încerc să-i explic: secole întregi de liste folosite pentru a strânge dările de la oameni, pentru a le lua fiii ca să sape canale sau să lucreze pământurile lui *Khedive* sau să-şi dea vieţile în războaie; secole de neîncredere, întrerupte doar pentru scurt timp de ceea ce felahii numesc acum „vremea bună“: epoca lui ’Abd el-Nasser. Pare nedumerită şi încerc să îndrept conversaţia spre un tărâm mai sigur, unde mă simt în largul meu: spre trecut. Nu e greu.

— Vreau să văd casa lui Sharif Basha, zice Isabel. Cea din poveste – vreau să spun, cea din jurnale. E încă acolo?

— Da. Acum e muzeu, spun. Poţi să te duci când vrei.

— Vreau s-o văd împreună cu tine, zice.

Aşa că pornim într-acolo. De-a lungul fluviului, apoi spre est, pe străzile late doar cât să treacă o trăsură, dar sufocate acum de maşinile parcate pe flecare latură. O străduţă dă spre un fel de piaţă şi casa se înalţă în faţa noastră: trei clădiri din piatră de un crem vesel, întrerupt ici şi colo de maroul închis al câtorva *mashrabiyya.* Pe latura vestică se află anexa cu micul dom verde. Un grup de femei îmbrăcate în *galaleeb* negre stă afară împreună cu copiii.

Intrăm pe uşa masivă a casei vechi. Din zgomotul, agitaţia şi căldura oraşului, pătrundem în acel spaţiu răcoros, tăcut, ordonat, iar atingerea şi mirosul trecutului mă învăluie din nou – chiar dacă acum casa e goală ca o scoică şi ghidul care insistă să ne facă turul ne spune cu mândrie că a fost folosită ca decor pentru un film după Agatha Christie. Dar vedem magazia în care Anna şi-a petrecut primele ore, salonul din *haramlek,* cu cele două divane unde au dormit ea şi Layla şi au legat o nouă prietenie la trezire, curtea unde s-a jucat cu copilul de un an care avea să devină tatăl meu. Vedem de asemenea încăperea ascunsă sub scândurile podelei din dormitorul principal, în care trebuie să se fi refugiat tatăl lui Sharif Basha după eşecul revoluţiei. Când lucrurile s-au liniştit, acesta a descoperit că nu putea să trăiască sub Ocupaţie, însă nu putea lupta împotriva ei şi nici nu voia să plece în străinătate. S-a mutat în sanctuarul şeicului Haroun, s-a legat de casă şi şi-a petrecut acolo ultimii treizeci de ani din viaţă. Am găsit uşa sanctuarului legată cu un lanţ şi încuiată cu lacătul. Când l-am întrebat dacă putem intra, ghidul a râs.

— Nu, nu, *ya Sett Hanim,* acum a devenit moschee în toată regula şi nu puteţi intra din casă. Uşa e afară, în stradă.

Ne-a spus că, atunci când casa a fost transformată în muzeu, s-a stabilit că acesta avea obligaţia să întreţină moscheea şi să-i acorde tot sprijinul şeicului care trăia acolo.

Când ne pregătim să plecăm, Isabel îl întreabă dacă poate reveni cu o cameră de filmat.

— *Ahlan wa sahlan*[76]*,* spune ghidul. Dar trebuie să plătiţi o taxă de cinci lire.

Casa ne-a vrăjit şi ne plimbăm prin cartier, neavând nici cea mai mică dorinţă să plecăm. Femeile au dispărut şi uşa micii moschei e închisă. Dincolo de ea se înalţă impunătoare vechea moschee în umbra căreia a fost construită casa, în secolul al XVII-lea. În stânga, unde

[76] Sunteţi bine-venită. (în arabă, în orig.)

trebuie să fi fost grădinile, au apărut în ultimii treizeci de ani case mici, magazine şi străduţe. Dar într-o piaţă cu un mic chioşc în mijloc dăm peste un pâlc de copaci, acum prăfuiţi şi neîngrijiţi. Stăm sub ei. Îi pipăim şi le rostim numele. Un *jacaranda*[77] cu câţiva ciorchini pleoştiţi de flori ca nişte piramide albastre, un *sarw*[78], o *poinciana*[79] foarte frumoasă, o magnolie neînfloritǎ, un liliac indian şi o *sifsafa*[80]. Ne aşezăm lângă chioşc, pe două lăzi întoarse, bând Pepsi, şi Isabel îmi spune că în august se întoarce în Statele Unite.

— Simt nevoia să-l văd. Şi vreau s-o văd şi pe mama. Ştii, vreau s-o întreb atâtea lucruri, însă acum e probabil prea târziu. Nici măcar despre cele mai importante lucruri din vieţile noastre n-am discutat niciodată cu adevărat…

— Ţi-a povestit vreodată despre bunica ei, despre Anna? am întrebat-o.

— Da.

Isabel se joacă cu o creangă, desenând triunghiuri în praf.

— Obişnuia să spună că Anna a stabilit un tipar pentru femeile din familia noastră: toate se vor căsători cu bărbaţi străini şi vor trăi departe de casă.

Îmi aruncă o privire fugară.

— Mama mea s-a măritat cu un american. Mama ei, Nur, s-a măritat cu un francez. Eu m-am măritat cu cineva din ţara mea, din Statele Unite… dar apoi l-am părăsit. Ştii, mama n-a fost deloc surprinsă.

Când Isabel s-a hotărât să-l părăsească pe Irving, fără niciun alt motiv în afară de faptul că zilele alături de el deveniseră cenuşii, iar nopţile şi mai cenuşii, şi-a dat întâlnire cu Jasmine ca să-i comunice vestea. S-au întâlnit

---

[77][77] Arbore din familia Bignoniaceae, originar din regiunile tropicale şi subtropicale ale Americii Centrale şi de Sud. (n. t.)

[78] Chiparos. (n. t.)

[79] *Delonix regia* – arbore ornamental din familia Fabaceae, cunoscut pentru frunzele sale în formă de ferigă şi florile sale viu colorate. (n. t.)

[80] Varietate de salcie. (n.t.)

la Metropolitan, pentru că mamei ei îi plăcea muzeul, iar Isabel voia ca măcar decorul să fie de partea ei. Aplecată deasupra unei supe aburinde, drept răspuns la întrebarea nevinovată a mamei sale – Ce mai face Irving? –, Isabel a spus: „Divorţăm“ şi a rămas uluită văzând că mama ei dă numai din cap. Jasmine s-a şters la gură cu şervetul şi a zis:

— Presupun că o să treceţi amândoi peste asta.

— Nu pari deloc surprinsă, a spus Isabel.

— Ei bine, niciunul nu mai e fericit de ceva vreme, nu-i aşa? a întrebat-o ea.

— Credeam că o să…

— Că o să fac mare caz?

— Mai mare de-atât, oricum.

— Dacă nu eşti fericită, nu eşti fericită. Nu aveţi copii. Nu aveţi într-adevăr niciun motiv să rămâneţi împreună.

— Credeam că-ţi place Irving.

— Îmi place. E un băiat minunat. Dar asta nu înseamnă că trebuie să rămâi măritată cu el.

— Ei bine, atunci ne-am lămurit, a spus Isabel.

Se simţea uşurată, dar şi dezamăgită. Ce anume voia? Să-şi pledeze cauza? Să învingă obiecţiile mamei sale? S-o surprindă? De ce era atât de uşor? Pentru că mama ei o cunoştea? Sau pentru că nu-i păsa? Acestea erau întrebările pe care Isabel continua să şi le pună.

Când se îndreptau spre ieşire, Jasmine s-a oprit lângă mozaicurile din Pompei şi a spus:

— Gândeşte-te numai, stăteau pur şi simplu acolo şi luau prânzul sau altceva de genul ăsta şi dintr-odată vulcanul erupe şi se termină totul. E atât de uşor.

Era periculos să se avânte pe teritoriul ăsta.

— Să mergem, a zis Isabel, conducând-o pe mama sa afară din muzeu.

— Poate intră în remisie, spun, însă imediat îmi dau seama că e o prostie – oamenii nu intră în remisie când au Alzheimer.

— Poate, şopteşte la rândul ei Isabel şi continuăm să

zăbovim sub copaci, deşi începe să se întunece.

S-a făcut deja seară. Nu mi se mai poate cere nimic, îmbrăcată în halatul meu larg şi răcoros, cu un pahar înalt cu şerbet de mango în mână, pot să mă aşez la masa din camera mea, liberă din nou să mă alătur Annei Winterbourne şi lui Sharif al-Baroudi în vreme ce, înveşmântaţi în albul vaporos al beduinilor, călăresc împreună prin deşertul Sinai.

16 martie 1901

Tocmai m-am întors în cort după o seară de zaiafet şi cavalcade şi sunt foarte obosită, însă pulsul îmi e atât de accelerat, încât mă plimb încolo şi-ncoace prin cort, incapabilă să mă hotărăsc dacă să mă culc sau să scriu în jurnal.

Ce păcat că nu pot să le scriu nici lui sir Charles, nici lui Caroline, fiindcă aş fi atât de încântată să le povestesc întâmplările din ziua asta – sunt încredinţată că multe aspecte le-ar plăcea. Dar cred că plăcerea asta va trebui să aştepte până când mă voi întoarce în Anglia şi îi voi putea convinge prin propria mea prezenţă că aventura mea nu a fost nebunească sau pripită. Deşi mărturisesc că astăzi, ceva mai devreme, mi-a fost greu să mă conving până şi pe mine însămi de lucrul ăsta.

Am călătorit în tăcere cea mai mare parte a zilei – şi am început să mă simt oarecum neliniştită. Câmpia pe care am traversat-o era presărată cu pietre întregi, iar peisajul dezolant. Ştiam din ghidul meu că aveau să vină privelişti splendide în curând, însă mă simţeam copleşită de sentimentul nesăbuinţei mele; fiindcă drumul până la Sfânta Ecaterina şi înapoi avea să dureze aproape paisprezece zile şi nu puteam scăpa de mustrările de conştiinţă că îi smulsesem cu atâta nesocotinţă pe Sharif Paşa şi pe oamenii săi – ca să nu mai vorbim de Sabir – de la grijile şi treburile lor. Cât despre gazda mea, nu-mi pot da seama ce gândeşte, deoarece kufiyya *care îi atârnă de o parte şi*

de alta a feţei îl apără pe cel care-o poartă de privirile întâmplătoare sau furişe, iar în puţinele momente când s-a întors să-mi vorbească, înfăţişarea sa era impasibilă, iar purtările sale, rezervate şi politicoase. Franceza lui ar putea trece drept cea a unui francez veritabil. Nu-mi vine să cred că nu ştie boabă de engleză, dar pare a fi un om care preferă să nu facă deloc un lucru decât să nu-l facă perfect – şi probabil că engleza lui nu e perfectă. Oricum, franceza e de-ajuns pentru puţinele conversaţii pe care le avem. M-a informat că numele meu e Armand Demange, iar tatăl meu nu e altul decât maître *Demange, care l-a apărat pe căpitanul Dreyfus în acel proces scandalos de acum trei ani. Se pare că* maître *e prieten cu Sharif Paşa, care mi-a dat informaţii despre mama mea, proprietăţile noastre şi educaţia mea – deşi nu mă aştept să am nevoie de vreuna dintre ele, fiindcă e destul de puţin probabil să dăm peste vreun trecător curios prin deşert. Când s-a convins că sunt în stare să călăresc la fel de bine ca oricare dintre ei şi că nu obosesc foarte uşor, am călărit fără întrerupere, exceptând orele de rugăciune şi opririle pe care le făceam ca să mâncăm şi să bem la prânz, după-amiaza şi seara, şi am ajuns să simt că deşertul are ceva anume care descurajează vorbăria inutilă. În plus, dintre oamenii care erau cu noi, doar Sabir şi Mutlaq ştiau adevărul despre mine şi probabil îi era teamă că voi ridica vocea şi că astfel mă voi trăda. Purtările lui faţă de mine sunt politicoase, dar în cea mai mare parte a timpului, rezervate şi distante. Sunt fericită că e aşa, fiindcă, la urma urmei, orice prietenie adevărată între noi e – prin natura lucrurilor – imposibilă, iar aici nu există niciun fel de etichetă care trebuie menţinută prin conversaţii politicoase.*

Am fost surprinsă că nu am ridicat tabăra la apusul soarelui. Când s-a lăsat întunericul, am văzut un grup de oameni călare galopând spre noi. I-am aruncat o privire neliniştită, dar el a spus „Prieteni“ şi, ridicând

mâna ca să-i salute, a călărit în întâmpinarea lor. Erau oameni din tribul 'Alawi, fiindcă intraserăm pe teritoriul lor, şi au venit să ne ureze bun venit şi să ne însoţească până la aşezarea lor, unde am rămas peste noapte ca oaspeţi ai căpeteniei lor, şeicul Salim ibn Husayn.

Tabăra lor se află într-un loc încântător, în Wadi Gharandal, prin care curge un râu limpede cu apă dulce, cu atât mai dulce cu cât e primul pe care îl întâlnim în deşert, şi sunt mulţi arbori acacia, răsfiraţi şi spinoşi, ca să reziste cât mai bine climei aspre. Casele celor din tribul 'Alawi sunt nişte corturi negre ţesute din păr de capră; oamenii trăiesc de pe urma turmelor de oi şi de capre pe care le duc la păscut şi a negoţului cu cai de rasă, din care am văzut câteva exemplare minunate la petrecerea dată astă-seară în onoarea noastră.

Şi într-adevăr ne-au tratat cu mare cinste, servindu-ne cu carne de oaie la frigare, străchini mari cu orez aromat şi o cafea slabă şi amară turnată din urcioare alungite, care ar putea fi expuse în muzeul South Kensington.

Bătrâna căpetenie e un bărbat scund, cu mâna la fel de grea ca o piatră din deşert (într-adevăr, toţi sunt foarte scunzi şi cred că aşa şi trebuie să fie – precum arborii acacia – ca să poată trăi în deşert). A fost foarte amabil cu mine: m-a aşezat în dreapta lui – Sharif Paşa stătea în stânga – şi insista să mă servească tot timpul cu bucăţi de miel, scuzându-se că nu-mi vorbea în franceza mea „natală", şi părea foarte mulţumit că eram încântată de petrecerea lor, care e într-adevăr o întrunire minunată, bărbaţii îşi demonstrează iscusinţa la călărit, goi până la brâu, în acompaniamentul strigătelor sălbatice, uralelor şi răpăitului tobelor şi întreaga scenă e luminată de făclii. În compania aceea Sharif Paşa a părut să renunţe la rezerva sa şi s-a lăsat pe spate pe pernă, vorbind şi râzând împreună cu bătrâna căpetenie. O

clipă l-am bănuit chiar că i-ar fi dezvăluit căpeteniei adevărata mea natură; nu pot să spun de unde mi-a venit bănuiala asta, însă păreau să fie în relaţii atât de bune şi de sincere, iar căpetenia avea un zâmbet foarte larg când mi-a urat noapte bună.

Singurul meu regret în seara asta este că n-am putut să petrec nicio clipă în compania femeilor, fiind nevoită să le văd doar aşa cum le-ar vedea un bărbat: siluete subţiri, în haine lungi şi înzorzonate, trecând grăbite pe lângă noi când le întindeau mâncarea bărbaţilor care ne serveau, cu mişcări uşoare, cu vălurile lor cu bănuţi strălucind în lumina focului, cu ochii lor negri aruncându-mi priviri curioase, ceea ce făcea şi mai nostimă situaţia în care mă aflam. Şi, deşi nu au luat parte la întreceri, au bătut din palme în ritmul tobelor, iar vocile lor erau atât de înălţătoare, încât strigătul acela prelung de bucurie despre care citisem, dar pe care nu-l auzisem niciodată m-a tulburat adânc. Dacei ar fi să dau crezare ghidului meu, mâine ar trebui să traversăm teritoriile care i-au adus acestui deşert faima măreţiei sale. Până acum am descoperit că ghidul, ca şi prietenii mei de la Agenţie, are o viziune mult mai aproape de adevăr despre ţinutul acesta decât despre locuitorii săi.

Iar în ghidul Cook pe care îl avea Anna am citit următoarele:

Oamenii care trăiesc în deşert au fost întotdeauna un subiect predilect pentru literatura romantică, însă o foarte scurtă experienţă e de-ajuns pentru a risipi aceste iluzii tinereşti. Beduinii, cel puţin cei care pot fi întâlniţi între Egipt şi Palestina, au o fire foarte prozaică; primitivi, ignoranţi, leneşi şi lacomi, nu oferă niciun fel de atracţie… Arabii de rând sunt lipsiţi de asemenea de farmec şi tărie; hainele le sunt zdrenţuite, picioarele nu le sunt niciodată încălţate în pantofi şi doar rareori în sandale grosolane, iar mâinile şi feţele lor arată limpede că apa e puţină… sunt ignoranţi şi nepăsători la binefacerile vieţii civilizate;

poartă tot timpul arme, dacă pot face rost de ele; un bărbat al cărui veşmânt cel mai bun e o piele de oaie netăbăcită poartă sabie sau cară pe umăr o puşcă sau amândouă… Totuşi par să fie o rasă veselă şi mulţumită, semănând mult cu negrii din America prin simplitatea, nechibzuinţa şi buna lor dispoziţie…

Nici unuia nu-i e străin cuvântul *baksheesh*; e primul cuvânt pe care îl învaţă copiii şi ultimul pe care îl rostesc bătrânii.

19 martie 1901

O, cât aş vrea să putem călători fără somn sau să se dubleze orele zilei, ca să am timp să văd şi să simt tot ce e de văzut şi de simţit, şi apoi să-mi mai rămână vreme şi să reflectez la asta, să las impresiile să se strecoare prin mintea mea, depunându-se ici şi colo în ochiuri mici şi strălucitoare sau contopindu-se cu alte gânduri şi înaintând spre o concluzie impresionantă! Şi apoi să am timp să aştern totul pe hârtie, să notez totul, fiindcă am descoperit că atunci gândurile mi se limpezesc şi ceea ce începe ca un şuvoi isteric de impresii se preschimbă într-o privelişte, o imagine la fel de lucidă şi de vie ca o pictură.

Nu m-au interesat niciodată picturile care înfăţişează deşertul Sinai pe care le-am văzut, preferând în locul lor interioarele complicate, tablourile detaliate ale vieţii domestice. Picturile cu ambiţii mai mari nu au prins niciodată viaţă în mintea mea şi acum înţeleg de ce. M-am trezit gândindu-mă la tablourile minunate ale lui Turner expuse la Petworth, fiindcă fără îndoială un geniu mai mărginit decât al său nu ar fi putut aprecia cum se cuvine în acuarele măreţia acestor peisaje. Iar în uleiuri, dintre toţi pictorii care-mi trec prin minte, probabil doar Corot se apropie cel mai mult de posibilitatea de a reda aceşti munţi – şi totuşi un tablou ar aprecia cum se cuvine doar locul pe care îl zugrăveşte, iar privitorul ar greşi închipuindu-şi că acum îşi poate face o părere despre întregul Sinai. Fiindcă fiecare zi

ne dezvăluie o altă latură a acestui ţinut uimitor, această îmbinare a două puternice continente ale lumii antice. Într-o zi un câmp pustiu, pietros, care se *întinde cât vezi cu ochii şi apoi eşti surprins de un pârâu şi de arborii acacia spinoşi care sapă adânc în nisip în căutarea apei care îi va ajuta să-şi prelungească viaţa ce le-a fost dată; în ziua următoare te trezeşti în mijlociul unor şiruri uluitoare de stânci masive, unele negre, altele vineţii, altele roşii şi calci pe acelaşi pământ din care vechii egipteni au trudit ca să extragă aramă şi turcoaze – într-adevăr, poţi să vezi încă urmele săpăturilor lor. Apoi ieşi într-o câmpie deschisă lângă Marea Roşie şi acolo eşti înconjurat de stoluri imense de păsări care* se *opresc să se odihnească peste noapte pe ţărmul pe care ai ridicat tabăra, iar când soarele răsare, în timp ce bărbaţii îşi fac rugăciunile de dimineaţă, păsările îşi iau zborul.* Se *avântă spre înalturi, se rotesc şi se strigă unele pe altele şi pornesc într-un nor uriaş şi năvalnic deasupra mării, spre locuinţele lor de vară din nord. Iar apoi, deschizându-se între stânci la peste o mie de picioare înălţime, o vale secată se întinde înaintea ta şi viaţa e din nou îmbelşugată, cu grădini de tamariscă, livezi de meri şi lanuri de grâu şi orz. Cum ar putea un tablou măcar să sugereze toate astea?*

Astă-seară am ridicat tabăra la doar o zi de mers călare de mănăstirea Sfânta Ecaterina, în mijlocul priveliştii munţilor Sinai. Am călărit, Sharif Paşa şi cu mine, prin cea mai spectaculoasă trecătoare, numită Nugb Hawa, atât de abruptă şi de strâmtă, încât cămilele nu pot trece prin ea, ci trebuie trimise pe drumul mai lat şi mai drept, prin Darb el-Sheikh. Sharif Paşa m-a întrebat: aş prefera drumul mai spectaculos sau cel mai uşor? Şi, bineînţeles, l-am ales pe primul.

— Nu se poate trece decât călare pe cai. Şi fiindcă avem doar doi cai, va trebui să mergem singuri, a

spus.

— Va *trebui să-l convingeţi pe Sabir, am răspuns, iar el a zâmbit.*

Pentru prima oară Sabir s-a învoit să mă lase singură, iar Sharif Paşa şi cu mine ne-am despărţit de însoţitorii noştri şi am pornit călare prin strâmta trecătoare Nugb Hawa. Stâncile de granit de o parte şi de alta se înălţau până la o mie cinci sute de picioare şi uneori, aplecându-mă uşor într-o parte sau în cealaltă, puteam să ating ambii pereţi ai trecătorii cu mâinile. Uneori, ni se părea că ne îndreptăm spre un perete de stâncă masivă, dar când ne apropiam, se ivea ca prin minune o deschizătură şi o apucam prin ea. Panta era însă atât de abruptă pe anumite porţiuni, încât doar caii cei mai siguri pe picioare şi mai paşnici ar fi urcat-o fără să-şi rănească în vreun fel călăreţii. Totuşi caii noştri erau sprinteni şi sârguincioşi şi am mers mai departe, în cea mai mare parte a timpului unul în spatele celuilalt, cu mine în frunte, dar uneori tovarăşul meu de drum se apropia până ajungea lângă mine şi dintr-o privire fugară se asigura că totul era bine în ceea ce mă privea.

Într-unul din aceste momente, dându-mi seama că era prima oară când aveam posibilitatea să purtăm o conversaţie particulară, am început să-i spun cât de recunoscătoare îi eram pentru tot ceea ce făcuse pentru mine şi l-am asigurat că îmi dădeam seama foarte bine de neplăcerile pe care trebuie să i le fi provocat toată povestea asta. Dar m-a întrerupt imediat, spunând:

— C’est rien. *Aţi fi făcut oricum călătoria.*

— Aş fi încercat, am spus, dar cred că m-aş fi alăturat unui grup de turişti în Suez şi aş fi călătorit împreună cu ei, şi n-ar mai fi fost deloc acelaşi lucru.

— De ce nu? a întrebat surprins. Aţi fi călătorit mai confortabil şi n-ar mai fi fost nevoie să vă deghizaţi.

— Aş fi… Nu ştiam cum să-i explic lucrul ăsta. Aş fi rămas în lumea pe care o cunoşteam. Aş fi văzut

lucrurile prin ochii tovarăşilor mei de drum, iar mintea mea ar fi fost prea ocupată să se împotrivească impresiilor lor, ca să şi le formeze pe-ale sale...

— Aţi fost întotdeauna aşa? m-a întrebat.

— Aşa cum? am spus, surprinsă la rândul meu.

— Atât de perseverentă în a hotărî totul singură.

— Mă faceţi să par încăpăţânată.

— Şi nu sunteţi?

— Înainte nu mi-am dat frâu liber voinţei, am spus.

Însă atunci trecătoarea s-a îngustat, iar el şi-a oprit calul şi a rămas în urma mea. Nu spusese că nu era nicio problemă, nici nu mă asigurase că nu găseşte compania mea supărătoare, dar nu eram nemulţumită de discuţia noastră – şi mă simţeam bucuroasă că îi mulţumisem.

Nugb Hawa s-a terminat la fel de brusc pe cât începuse şi dintr-odată am ieşit din întunecimea răcoroasă a trecătorii într-o câmpie deschisă şi luminoasă, având în faţa ochilor priveliştea maiestuoasă a munţilor Sinai. Bărbaţii călare pe cămile ni s-au alăturat din nou, iar Sabir m-a întâmpinat zâmbitor, fără să dea semne că ar fi simţit vreo nelinişte. Bănuiesc că acum are încredere că sunt pe mâini bune. Într-adevăr, pe măsură ce zilele trec şi înaintăm tot mai adânc în inima deşertului Sinai, mă cuprinde teama (deşi n-aş recunoaşte pentru nimic în lume lucrul ăsta decât în jurnalul meu), gândindu-mă că am încercat să fac călătoria asta însoţită doar de Sabir. Nu am minţit când i-am spus lui Sharif Paşa că m-am gândit să mă alătur unui grup de turişti ai agenţiei Cook şi să călătoresc împreună cu ei, dar nu prea voiam să mă aflu în compania compatrioţilor mei aici. De parcă aş fi intuit că discuţiile cu ei, însăşi prezenţa lor m-ar împiedica să pătrund cu adevărat în Sinai. Iar acum nu mai am nicio îndoială că ar fi fost într-adevăr aşa. Tăcerea înconjurătoare şi liniştea (sau indiferenţa) însoţitorilor

mei i-au lăsat sufletului meu libertatea de a contempla, de a sorbi splendoarea acestui loc. Cât de potrivit este faptul că Moise a trebuit să audă aici cuvântul Domnului! Pentru că aici, unde omul – dacă e să trăiască – trăieşte vrând-nevrând atât de aproape de natură şi de farmecul său, mă simt mult mai aproape de întregul mister al Creaţiei, încât nu m-ar surprinde deloc dacă aş fi binecuvântată cu o viziune sau o revelaţie; într-adevăr, dacă o astfel de epifanie ar avea loc, ar părea să fie în ordinea lucrurilor. De fiecare dată când bărbaţii se opreau pentru rugăciune, m-am trezit înălţând la rândul meu propriile rugăciuni; simple ofrande prin care aduceam laudă Dumnezeului care a modelat toate acestea şi care m-a trimis aici ca să le pot vedea. M-am rugat de asemenea ca mila Lui să se pogoare asupra sufletului bietului meu Edward, fiindcă am ajuns să cred uneori că, dacă venea aici ca pelerin în loc să plece în Sudan ca soldat, ar fi fost în viaţă astăzi şi împăcat cu el însuşi.

21 martie

E după-amiază şi călugării s-au retras pentru rugăciune, iar noi ca să ne facem siesta.

Am fost pe vârful Jebel Moussa şi am privit ivirea zorilor în acompaniamentul cântecului melodios al muezinilor care chemau credincioşii la rugăciune.

Aerul e uşor şi uscat, având acelaşi efect asupra minţii ca un pahar de şampanie înainte de cină.

Nu am scris până acum nimic despre această mănăstire unde am primit găzduire. Părintele e foarte binevoitor şi – fiindcă oamenii au ridicat tabăra în afara zidurilor – Sharif Paşa i-a spus cine sunt pe motivul că ar fi greşit să acceptăm ospitalitatea sa prin înşelăciune.

Clădirea seamănă mai curând cu un castel medieval şi a fost întemeiată în secolul al VI-lea, iar curând după aceea, când armatele musulmane au înaintat

spre vest din Peninsula Arabică, cineva a avut prevederea să construiască o mică moschee în curtea ei, ca să o ferească de incendiere sau demolare. În timpul cruciadelor a venit rândul mănăstirii să apere moscheea şi aşa a străbătut veacurile, fiecare Casă a Domnului luând-o sub aripa sa ocrotitoare pe cealaltă în vreme ce armatele duşmane veneau şi plecau.

Aseară era încă devreme când ne-am dus cu toţii la culcare, aşa că m-am gândit să încerc darul Laylei. E o haină largă, încântătoare, din mătase verde închis şi, deşi, bineînţeles, nu există nicio oglindă în chilia mea, eram fericită s-o port.

Am ieşit în grădina întunecată. Ştiam că ne vom trezi devreme, dar nu era foarte târziu şi m-am gândit că nu făceam niciun rău dacă mă strecuram afară să iau o gură de aer.

L-am văzut ieşind din capelă. Şi el îşi scosese hainele cu care fusese îmbrăcat în deşert, iar acum purta doar o pereche de pantaloni şi un pulover de lână, iar capul îi era descoperit în aerul nopţii.

Mi s-a părut că a tresărit când m-a zărit. S-a apropiat de mine şi am crezut că va fi mânios că m-am aventurat afară îmbrăcată în haine femeieşti, cu kufiyya *atârnându-mi neglijent pe umeri. Şi, într-adevăr, primele lui cuvinte au fost:* – Que faites vous ici?

I-am spus că simţisem nevoia să ies la aer, fiindcă în cameră era înăbuşitor, iar el a zis:

— Ar trebui să intraţi.

Dar imediat, fiindcă nu m-am mişcat, a arătat spre locul de lângă mine şi, după ce i-am acordat permisiunea, s-a aşezat. Puteam să-mi dau seama că era tulburat chiar şi fără să-i privesc chipul. Am stat unul lângă altul în tăcere, însă era ceva în ţinuta, în înfăţişarea lui care trăda o nelinişte, o frământare şi în cele din urmă am îndrăznit să-l întreb:

— N-aţi reuşit să adormiţi?

— Nici n-am încercat.

— Aţi fost la capelă, am spus.

Iar el a ghicit întrebarea din vocea mea.

— M-am uitat la călugări. La cei bătrâni. La oase, a spus şi vocea îi era tăioasă şi plină de amărăciune.

Stătea aplecat înainte, cu coatele pe genunchi, contemplând întunericul.

Nu-mi trecea prin minte nimic de spus. Într-adevăr, singurul lucru de care eram conştientă era dorinţa de-a întinde mâna şi de-a atinge braţul acela care se afla atât de aproape de mine, de-a mângâia capul acela plin de frământări – o dorinţă care a devenit atât de intensă, încât mi-am încrucişat braţele. S-a întors.

— Vă e frig?

— Nu, am spus.

— Dar tremuraţi.

— Nu, nu chiar.

M-a cercetat o clipă, apoi a întors capul.

— Ce v-a adus în Egipt, lady Anna? a întrebat în aerul nopţii.

Era prima oară când îmi rostea numele.

— Picturile, am răspuns.

Când s-a întors spre mine, i-am povestit despre tablourile din muzeul South Kensington, despre lumea lor de lumină şi culoare. I-am povestit despre raitele mele acolo în timp ce Edward se chinuia cu boala lui. În timp ce el trăgea să moară.

— Aţi fost foarte nefericită, a spus.

— Da, am zis. Nu trebuia să moară aşa.

— Aşa cum?

— Tulburat. Neîmpăcat cu el însuşi.

— Dar a făcut lucrul în care a crezut, fără îndoială. A crezut că trebuie să lupte pentru imperiul lui.

— A fost un război nedrept.

— Dar nu ştia asta.

— Cred… sunt sigură că ştia. Dar şi-a dat seama prea târziu. Iar asta l-a ucis…

S-a aşternut tăcerea. Era prima oară când spuneam asta cuiva. Probabil era prima oară când vedeam eu

însămi lucrurile atât de clar. Acum tremuram de-a binelea şi, dacă m-ar fi cuprins în braţe, cred că l-aş fi lăsat – însă el s-a ridicat şi a spus:

— Trebuie să intraţi.

— Nu, am şoptit şi s-a îndepărtat cu un ţâţâit nerăbdător.

Am crezut că o să plece, dar s-a plimbat puţin prin grădină, după care s-a întors şi, oprindu-se în faţa mea, a zis:

— Ei bine, spuneţi-mi ce credeţi. Ce e mai bine? Să acţionezi şi să rişti să comiţi o greşeală fatală – sau să nu faci nimic şi să mori încet oricum?

M-am gândit. Am încercat să mă gândesc, dar era destul de greu din cauza tremurului care mă cuprinsese şi a faptului că stătea în faţa mea, împiedicându-mă să văd altceva în afară de el. În cele din urmă am spus:

— Cred că mai întâi trebuie să te cunoşti pe tine însuţi – asta mai presus de toate.

— Aşadar, e la fel de înţeleaptă pe cât e de frumoasă şi de încăpăţânată.

Am clătinat din cap fără să ridic privirea din pământ. Era o nuanţă de batjocură în vocea sa. Dar – aussi que belle *– spusese că sunt frumoasă.*

— Dar dacă te cunoşti prea bine? *Dar dacă nu-ţi place ceea ce ştii?*

N-am spus nimic.

În câteva clipe şi-a venit în fire:

— Iertaţi-mă. E din cauza oaselor şi scheletelor din capelă. A călugărilor morţi. Aşadar – s-a aşezat din nou – aţi venit să căutaţi lumea pe care aţi văzut-o în picturile din muzeu. Aţi găsit-o?

— În casa dumneavoastră, monsieur, *am spus.*

— A, sunt multe case ca a mea, a zis alungând gândul acela. Trebuie să aranjăm să le vedeţi.

Nu ştiam dacă să fiu încântată sau dezamăgită. Mă trimitea undeva – dar mă trimitea departe.

— Ce s-a întâmplat?

— N-am vrut să vă sperii mai devreme. Iertaţi-mă.

— Nu m-aţi speriat.

— Atunci de ce tremuraţi?

— S-a făcut… destul de frig.

— Atunci trebuie să intraţi. Acum.

S-a ridicat.

— Veniţi sau trebuie să vă iau pe sus?

— Sunteţi un tiran, monsieur, *am zis, dar m-am ridicat.*

— Da, a răspuns, mi s-a mai spus.

Când am ajuns la uşa camerei i-am întins mâna, iar el a luat-o într-ale sale.

— O să vă fie destul de cald? m-a întrebat.

— Da, am zis.

— Atunci somn uşor. Somn uşor, lady Anna care nu se teme de nimic, a spus.

Mi-a ridicat mâna şi o clipă am simţit pe ea apăsarea buzelor sale. Şi, chiar dacă m-am încălzit, nu pot spune că am dormit bine.

16

„Slăbiciunile noastre sunt invincibile, virtuţile noastre – serbede; lupta asta crâncenă se dă împotriva noastră până la asfinţitul soarelui.“

Robert Louis Stevenson

Cairo, 13 iulie 1997

O poveste veche şi *plus ça change* şi toate astea. Nici eu n-am dormit prea bine azi-noapte fiindcă am fost în grădina mea fermecată, într-o piaţă londoneză, într-o noapte răcoroasă de vară, în momentul în care un bărbat pe care îl cunoscusem cu câteva ore înainte m-a luat în braţe şi mi-a schimbat cursul vieţii. Cum aş fi putut să prevăd la vremea aceea spaţiile pustii pe care aveam să le locuim mai târziu? Şi întrebarea pe care am evitat-o atâta timp: va mai exista vreodată altul? Va mai fi timp… va mai fi iubire pentru altul? Când am luat prânzul cu Tareq ’Atiyya m-am apropiat mai mult de un bărbat de care m-aş fi putut simţi atrasă decât o făcusem de ani de zile. Dar era căsătorit… şi se gândea să facă afaceri cu israelienii. Trăiesc într-adevăr într-un timp distorsionat, însă mărturisesc că mi se pare mai uşor să faci faţă evenimentelor de acum o sută de ani decât împrejurărilor în care ne aflăm astăzi.

Prin urmare, când le dau voie să rătăcească, gândurile mele se întorc la Anna. O văd îmbrăcată în haina ei strălucitoare de mătase, cu părul blond revărsat peste *kufiyya* care-i înfăşoară umerii. Rămâne o clipă în picioare, sprijinindu-se pe jumătate de uşa pe care a închis-o în urma ei, simţind încă pe mână urma caldă a sărutului său. Se întinde pe pat şi retrăieşte scena care abia a avut loc. Şi revede o altă ţară, unde un bărbat stătuse neajutorat şi mut în suferinţa sa. Un bărbat care nu putea fi consolat. Dar în seara aceasta Sharif Paşa al-Baroudi se eliberase de gândurile sale, se plimbase prin grădină şi se întorsese la ea. Se gândeşte la cuvintele, la tonul, la înfăţişarea sa şi la felul în care a făcut-o să se simtă. Ce femeie s-ar gândi în momentul acela la semne şi semnificaţii? Se întreabă: „Oare – prin aceleaşi cuvinte – vrem să spunem aceleaşi

lucruri?“. Mă gândesc la Isabel şi la strigătul ei încrezător: „Dacă ar ţine la mine aşa cum ţin eu la el, nu aş fi rănită“. Iar Isabel e hotărâtă să facă parte din lumea fratelui meu. Face parte deja din cea americană, iar acum o vrea pe asta. Vrea să-l surprindă când se întoarce cu cunoştinţele ei despre realităţile egiptene. Am aranjat să o duc la Atelier. Le-am spus oamenilor – din nou – că e logodnica fratelui meu şi că lucrează la un proiect de doctorat despre felul în care oamenii de-aici privesc noul mileniu. Am minţit puţin şi le-am spus că militează pentru încetarea suferinţelor femeilor şi copiilor din Irak.

15 iulie

La Atelier *’am* Ghazali, chelnerul, pune cu linguriţa zahăr nerafinat în paharele de ceai pe care ni le întinde. Într-un colţ al încăperii lungi şi joase, cu pereţii odată albi îmbâcsiţi de fumul miilor de ţigări, bătrânul meu profesor, Ramzi Yusuf, înfrânge din nou armata albă a lui Mahgoub al-Tilmisani pe tabla de şah. Deena al-’Ulama stă împreună cu ei, corectând şpalturile unor articole pe subiectul cazului Nasr Abu-Zeid. Cu toţii se ridică să ne salute şi Mahgoub spune:

— *Khalas, ya Doctor*[81]?

— *Mafish khalas*[82], răspunde Ramzi Yusuf. Joci până la capăt.

— Dar oaspeţii?

— Vor aştepta.

Ne arată încăperea cu un gest larg.

— Luaţi loc şi priviţi. Experimentaţi mediul înconjurător. Îl bat într-o clipă, îi spune lui Isabel. Nu vă deranjează să aşteptaţi, nu-i aşa?

Când ne aşezăm, Deena îşi îndeasă hârtiile într-o geantă mare şi îl cheamă pe Ghazali să ne ia comanda.

— Aşadar vă aflaţi pentru prima oară în Egipt? o întreabă Deena pe Isabel.

Deena predă matematica la Universitatea din Cairo şi

[81] Ne oprim, doctore? (în arabă, în orig.)

[82] Nici gând să ne oprim. (în arabă, în orig.)

face multă muncă voluntară pentru Sindicatul Profesorilor, Organizaţia Drepturilor Omului, Biroul de Asistenţă Judiciară şi Comitetul pentru Susţinerea Poporului Palestinian. Poartă sandale, blugi şi o bluză largă, albastru închis. Pare obosită. E o vânzoleală generală – oamenii vin şi pleacă sau trec pe-acolo căutând pe cineva. Telefonul sună fără oprire. Sunt deschise două expoziţii de pictură: una în galeria de la etaj şi una în încăperea mai mică de alături. Unul dintre artişti a fost condamnat la detenţie administrativă pentru că a semnat o declaraţie împotriva reformei agrare. Celălalt se alătură din când în când grupului principal din încăpere.

— *Sallim silahak, ya 'Urabi*[83]*,* spune doctorul Ramzi cu o voce tărăgănată.

— *Lessa, ya Bey, lessa*[84]*,* protestează Mahgoub, mutând vizirul ca să-şi apere regele.

— *Mafish lessa*[85]*,* spune doctorul Ramzi triumfător, mutând calul. *Kesh malik*![86]

— *Lek yom, ya Doctor*[87]! exclamă Mahgoub vesel, strângând piesele şi punându-le în cutia lor de lemn.

Îşi scoate ţigările şi îi oferă una lui Isabel, care zâmbeşte şi îl refuză.

— Ţigări egiptene, spune el. Uitaţi! Ridică pachetul alb, arătându-i imaginea reginei. Cleopatra. Nu?

Pune pachetul pe masă.

— Nu te-am mai văzut de multă vreme, Amal. Doctorul Ramzi zâmbeşte. Trebuie să aştepţi o americancă să vii împreună cu ea?

— Ştiţi cum e, *ya Doctor,* spun poticnindu-mă, împrejurările.

---

[83] Mâinile sus, 'Urabi. Expresia este folosită pentru un adversar care se află într-o situaţie imposibilă, asemenea lui 'Urabi la Tel el-Kebir. În terminologia specifică jocului de şah: Weizir – prim-ministru. După terminologia din Occident, corespunde reginei; elefantul corespunde nebunului, iar fortăreaţa corespunde turei. (în arabă, în orig.)

[84] Nu încă, nu încă. (în arabă, în orig.)

[85] Nici un nu încă. (în arabă, în orig.)

[86] Şah la rege! Avertisment înainte de şah-mat. (în arabă, în orig.)

[87] Va veni şi ziua înfrângerii tale, doctore. (în arabă, în orig.)

— Sunteţi din New York? o întreabă pe Isabel.

Ramzi Yusuf are în jur de şaptezeci de ani. Părul des şi lins, ochii negri şi blânzi care făceau cursurile lui de filosofie atât de populare când eram studentă au rămas neschimbate. Dar ochii, deşi par mai strălucitori, sunt mai mici şi mai adânciţi în orbite. Iar părul îi e complet alb. I-au plăcut întotdeauna femeile şi acum o priveşte pe Isabel cu vădită admiraţie.

— Ah, dacă aş fi cu douăzeci de ani mai tânăr – doar cu douăzeci de ani – v-aş arăta un Egipt…

Clatină din cap cu tristeţe.

— Dar dacă aţi fi cu douăzeci de ani mai bătrân? îl întreabă Isabel.

— Cu douăzeci de ani? Izbucneşte în râs şi apoi într-un acces uşor de tuse. V-aş putea arăta cealaltă casă a mea, cea din Imam. Sau din paradis, poate.

— Isabel vrea să ştie cum vedem următorul mileniu, *ya Doctor*, spun. Lucrează la un proiect…

— Ştiu, ştiu. Flutură nerăbdător dintr-o mână. Nu sunt persoana potrivită să răspundă la o asemenea întrebare. Sunt bătrân – ridică din umeri –, pentru mine e totuna.

— Tânăr e cel care are inima tânără, *ya Doctor,* spune Mahgoub.

Lucrează la o companie aeriană, dar a fost suspendat pentru că a scuipat în paharul unui pasager de la clasa întâi care a pipăit o stewardesă şi a făcut-o să plângă.

— Până şi inima îmbătrâneşte, îi răspunde doctorul Ramzi.

Tace, privind în depărtare. Nu pot să-mi dau seama ce vede.

— Dar dumneata eşti tânără şi nu mă crezi. Cât despre mileniu… totul e întotdeauna la fel, spune. Va fi întotdeauna la fel.

— Cum poate să fie la fel, *ya Doctor?* protestează Mahgoub.

— *Haram aleik*[88]*, ya Doctor,* adaugă Deena. *Ya'ni*[89] că de tot ce facem nu se va alege nimic?

— Ei! ridică doctorul Ramzi din umeri. Faceţi ce faceţi pentru că sunteţi tineri. Tinerii trebuie să lupte. Dacă nu luptă, îşi închipuie că viaţa nu are niciun sens. Se simt pierduţi. Vedeţi, i se adresează lui Isabel, în Norvegia, Suedia… tinerii se sinucid.

— Deci murim oricum, spune Mahgoub. Mulţumesc.

— E prea simplu, fără îndoială, spune Isabel. Lucrurile se schimbă. În ţara dumneavoastră au loc mari schimbări…

— Toshki[90], râde Mahgoub. Toshki va rezolva totul…

— Toshki *walla ma*[91] Toshki, spune doctorul Ramzi. Nu sunt decât – flutură o mână în aer – nu sunt decât vorbe-n vânt.

O femeie şovăie în pragul uşii, apoi face câţiva paşi în încăpere. Oamenii se uită la ea. Deena se ridică.

— Arwa! strigă, ducându-se să o întâmpine.

— Cine e? întreabă Isabel.

Arwa Salih, unul dintre liderii mişcării studenţeşti de la începutul anilor '70. Mi-o amintesc din noaptea de la Great Stone Cake din '72, când camarazii noştri au fost arestaţi în universitate şi am pus la cale un protest în piaţa Tahrir şi întregul Cairo a venit să ni se-alăture. Nici de asta nu s-a ales nimic. Am fost înfrânţi – sau împrăştiaţi –, iar ea a preferat să se retragă. A hotărât să lucreze la o agenţie de presă, unde traducea ştirile financiare. Serile ajută într-o mică galerie de artă din Zamalek. S-a căsătorit de trei ori şi n-a avut niciodată copii.

— E uimitoare, spune Isabel când Deena o aduce alături de noi.

---

[88] E păcat asupra capului tău. Expresia e folosită cu sensul de „Vă rog, nu spuneţi asta" sau „N-ar trebui să faceţi asta". (în arabă, în orig.)

[89] Literal, sensul este acela de „înseamnă". E o interjecţie şi e folosită cu sensul de „ştii", „aproape" sau „aşa şi aşa". (în arabă, în orig.)

[90] Amplu proiect de irigaţie inaugurat în ianuarie 1997, care avea drept scop crearea unui alt braţ principal al Nilului la Toshki, la sud-vest de Assuan.

[91] Sau nu. Are sens peiorativ, de expediere - „e totuna", asemenea prefixului *'shm* din ebraică. (în arabă, în orig.)

— Nu vreau să vă întrerup… începe Arwa, însă apoi mă zăreşte şi ne îmbrăţişăm îndelung.

Au trecut mai bine de douăzeci de ani. Mahgoub îi aduce un scaun.

— Uite, *ya Setti,* spune şi începe să-i povestească ce vrea Isabel. Iar doctorul Ramzi susţine că totul va rămâne neschimbat, încheie el.

— Eu n-aş spune asta, zice Arwa luând loc, agăţându-şi geanta pe spătarul scaunului şi aşezându-se picior peste picior. Lucrurile se vor înrăutăţi. Ne îndreptăm spre o epocă a supremaţiei Israelului în întreaga regiune. Spre un imperiu israelian.

— Bravo! strigă Mahgoub. Arwa atinge fondul problemei.

— Chiar crezi?

Isabel pare uluită, însă n-am discutat niciodată despre asta; m-am gândit că prietenia noastră e prea fragilă.

— Da. Asta încearcă să facă – şi America îi susţine. O *pax americana* şi în ea intră dominaţia Israelului asupra regiunii pe care le place s-o numească Orientul Mijlociu.

Arwa a surprins întotdeauna oamenii: vorbeşte mult mai direct decât te-ai aştepta din partea unei femei – o femeie frumoasă, cu un aer timid şi şovăitor.

— Cu siguranţă e un lucru teribil, spune Isabel.

— Se vorbeşte deja despre minţi israeliene şi mâini arabe, zice Deena.

Deena, cu blugii, ochelarii şi ţigările ei, ar trebui să fie o militantă şi chiar e, însă una obosită. Cred că ăsta e primul lucru pe care-l observi când te uiţi la aceste trei femei: Arwa şi Deena – cu cearcănele pronunţate de sub ochi, cu umerii uşor lăsaţi, o anumită lipsă de strălucire a pielii – par istovite. Pe când Isabel – strălucind de sănătate şi de un fel de optimism inocent – pare plină de prospeţime.

— Uitaţi-vă la întreaga regiune, spune Mahgoub. Uitaţi-vă la Algeria. Uitaţi-vă ce s-a întâmplat cu Libanul. Uitaţi-vă la palestinieni. La Sudan. La Libia. Uitaţi-vă la Irak. Următorul mileniu? Viitorul care ni se pregăteşte e înspăimântător…

— Ce e înspăimântător, zice Deena, e că ne-am asumat rolul de victimă, de „ni se face“. Stăm cu mâinile în sân şi spunem „ei plănuiesc pentru noi, ei ne lucrează“ şi aşteptăm să vedem ce vor mai face „ei“.

— Şi ce ne stă în putere să facem?

— E vorba de istorie, spune doctorul Ramzi. De coincidenţa anumitor condiţii. După o sută de ani, istoricii vor spune că ceea ce s-a întâmplat era inevitabil. Dacă ne uităm astăzi la Egiptul de acum o sută de ani, ne dăm seama că ceea ce s-a întâmplat era inevitabil.

— Ce s-a întâmplat? întreabă Isabel.

— Am făcut parte dintr-un Imperiu Otoman în destrămare. *Khedive* al nostru, Ismail, iubea modernismul şi Europa şi… *le spectacle.* Îi place proiectul canalului Suez, aşa că împrumută bani. Dar nu are grijă de unde-i împrumută. Îi împrumută de la Marea Britanie, de la familia Rotschild şi de la Franţa. În acelaşi timp – vedeţi, aici e coincidenţa. Arătătoarele mâinilor sale se întâlnesc. Europa e puternică şi progresează – desface larg braţele –, colonialismul e spiritul epocii. Vechiul său duşman, Imperiul Otoman, e pe cale să se destrame. Aşa că se foloseşte de datoriile lui *Khedive* ca să se extindă în partea noastră de imperiu. În Egipt. Restul e istorie.

— Dar cum rămâne cu mişcarea naţionalistă, *ya Doctor?*

— Mişcarea naţionalistă n-a contat. Britanicii au pretins că şi-au închipuit că le ameninţa finanţele. Au făcut din asta motivul Ocupaţiei. Dar ar fi venit aici oricum. Ar fi găsit ei o cale.

— Nu cred că e drept. Deena îşi ridică ochelarii pe nas cu un gest tipic. Britanicii au sosit într-un moment crucial al istoriei noastre. Ne-au stopat dezvoltarea: înaintarea spre democraţie, spre educaţie, industrializare, spre modernitate…

— *Tayyib*[92]*, ya Setti,* sunt deja cincizeci – cincizeci şi şase de ani de când ne conducem singuri, de când avem un guvern naţional, şi ce-am făcut?

— Să ne comparăm, spune Arwa, cu verii noştri de peste

[92] Foarte bine. (în arabă, în orig.)

graniţă. Credeţi că dacă britanicii nu i-ar fi ajutat, dacă n-ar fi fost Declaraţia de la Balfour[93], Israelul n-ar fi existat astăzi? Ar fi existat. Ei n-ar fi stat cu mâinile în sân spunând: „O, britanicii nu vor să ne ajute, sultanul nu vrea să ne vândă Palestina, arabii nu vor să plece…“

— Dar au fost parte din întreaga mişcare colonială. Au avut spiritul epocii în spate.

Mustafa al-Sharqawi stătea tăcut alături de noi, ascultând. Mahgoub s-a întors spre el.

— De ce eşti atât de tăcut, Mustafa? Nu-ţi stă în fire. Spune-ne ce crezi.

Mustafa e un om scund şi vânjos, cu ochelari demodaţi cu rame de baga. Dacă ar fi purtat o beretă, ar fi putut sta foarte bine la Deux Magots în anii ’50.

— Ce cred eu? Cred că suntem un popor de laşi, zice cu amărăciune. Nu-mi place să spun asta, mai ales în faţa unui… oaspete. Dar trăim din sloganuri. Ne consolăm cu ele: „Marele popor egiptean“. „Poporul liniştit şi răbdător, care atunci când se trezeşte din somn poate distruge lumea.“ Poate distruge lumea? Spuneţi-mi, când s-a revoltat vreodată poporul egiptean în întreaga istorie? Când? Când ’Urabi a vorbit în numele lor, egiptenii l-au vândut. Au fugit şi i-au lăsat pe britanici să ne cotropească. În 1919, veţi spune, dar în 1919 n-a fost o revoluţie. Au fost doar câteva demonstraţii care n-au schimbat nimic…

— Uşurel, uşurel, *ya* Mustafa. 1919…

— În ’52? Dar atunci n-a fost o revoltă populară, ci o mişcare armată care a amăgit oamenii, pretinzând că e vocea lor. Poporul nu are voce.

— Dar *noi* ce suntem?

— Suntem o adunătură de intelectuali care stau comod la Atelier sau la Grillon şi vorbesc între ei. Iar când scriem, scriem unii pentru alţii. Nu avem absolut nicio legătură cu poporul. Oamenii nici măcar nu ştiu că existăm.

— Oamenii ştiu mai multe decât îţi închipui, zic. Se uită la televizor. Până şi cei de la sate au antene satelit.

[93] Declaraţie dată în 1917 de către guvernul britanic, prin care acesta susţinea formarea statului Israel. (n. t.)

— Bine. Şi ce văd la televizor? Văd ştiri cenzurate. Văd seriale siropoase şi lipsite de conţinut, pentru că televiziunea trebuie să le vândă stăpânilor noştri din Golf. Nu vă văd pe voi…

— Dar fundamentaliştii? întreabă Isabel. Care e locul lor în toate astea? Aţi spune că *ei* sunt vocea poporului?

— Fundamentaliştii nu reprezintă nimic, spune doctorul Ramzi. Au nevoie doar de mâncare şi de un loc în care să trăiască…

— Ei sunt cei care au pământ, zice Mahgoub. Poate cineva să explice cum au reuşit să ocupe spaţiul întins pe care îl deţin?

— Toate celelalte partide au fost dizolvate, spune Deena. Am avut parte de cincizeci de ani de absenţă a democraţiei…

— Şi ei au fost dizolvaţi la fel ca oricare alt partid, zice Mustafa al-Sharqawi. Au fost siliţi să-şi continue activitatea în ilegalitate şi s-au întors. Liderii lor au fost ucişi, dar s-au ridicat alţii. Proiectele lor economice s-au dovedit a fi o fraudă, dar credibilitatea lor a supravieţuit. Tinerii lor sunt ucişi în fiecare zi, dar recrutează alţii noi. Nu se vor da bătuţi. Au adoptat chiar platforma politică – limbajul – stângii: vorbesc despre justiţie socială…

— Au o Idee, spune Arwa, iar Ideea lor trezeşte interesul oamenilor pentru că le întăreşte identitatea. Le spune, hei, *nu e* nevoie să deveniţi mâna de lucru ieftină a Occidentului. Valoraţi ceva. Le trezeşte interesul tuturor acelor mii de tineri şi tinere care muncesc din greu pe băncile şcolii şi ale universităţii şi apoi descoperă că toate drumurile le sunt închise…

— Aţi auzit bancul cu lampa? întreabă Mahgoub. Un tânăr e logodit şi nu poate găsi un apartament ca să se căsătorească. Iubita îl ameninţă că-l părăseşte şi că se mărită cu un arab bogat. Într-o zi, în timp ce se plimbă abătut pe străzi, zăreşte lampa lui ’Ala ed-Din zăcând într-un şanţ. Nu-i vine să-şi creadă ochilor; o ridică de jos şi o freacă nerăbdător, iar duhul iese din ea: *„Shobbeik*

lobbeik, Khaddamak bein eidek[94], ce doreşti?“. „Un apartament, *ya'ni,* doar un apartament: un dormitor, un hol, o baie micuţă şi o bucătărie.“ Duhul se uită la el dezgustat, apoi spune: „Dacă ar exista un asemenea apartament, crezi că aş mai trăi în blestemata asta de lampă?“.

Toată lumea izbucneşte în râs, iar eu – şovăind – îi traduc gluma lui Isabel, care dă din cap şi râde.

Ghazali intră în încăpere, aducând cafeaua pentru doctorul Ramzi.

— Vrea cineva, *ya bahawat*[95]*,* sendvişuri?

— Da. De care aveţi? întreabă doctorul Ramzi.

— *Ya'ni* de care are, *ya Doctor?* râde Deena. Cu caşcaval şi carne de vită. De treizeci de ani are doar din astea.

'Am Ghazali zâmbeşte.

— Astăzi avem şi cu pui.

— *Tayyib,* atunci vreau unul cu pui. Dar vezi să nu fie stricat.

Îi dăm comenzile, iar Mustafa al-Sharqawi îl întreabă:

— *'Am* Ghazali, unde vom fi în anul 2000?

— Vom fi în paza lui Allah, cu voia Sa.

— Aşa deci. Vedeţi, spune el după ce Ghazali iese, un clişeu. În felul ăsta nu mai e nevoit să gândească.

— În felul ăsta nu mai e nevoit să-ţi răspundă, spune doctorul Ramzi.

— Ăsta e limbajul pe care îl folosesc cei din Jama'at. Formule pioase confecţionate de-a gata, spune Mustafa.

— *Ya akhi*[96]*,* nu, zice Mahgoub. Nu. Formulele vorbesc *împotriva* asasinatelor şi bombardamentelor. Totul revine la economie.

---

[94] Formulă tradiţională de salut a duhului lămpii. *Lobbeik* este o variaţie pe rădăcina l/bb/a - a răspunde. *Shobbeik* este introdus pentru rimă, deşi este o variaţie a întrebării „Ce se întâmplă cu tine ?“ în dialect levantin. *Khaddamak* - servitor, vine de la rădăcina kh/d/m. *Bein* - între. *Eidek* - mâinile tale. În traducere literală formula înseamnă „Servitorul dintre palmele tale e la porunca ta“. (în arabă, în orig.)

[95] *Bahawat* este pluralul de la *Bey.* (în turcă, în orig.)

[96] Fratele meu. (în arabă, în orig.)

— Şi la politica guvernului, spune Deena. Li s-a dat spaţiu să se desfăşoare. Au fost chiar încurajaţi. Când a vrut să distrugă mişcările de stânga, Sadat însuşi i-a încurajat…

— Şi nu numai Sadat, adaugă Arwa, deşi îl ura. Cine le-a dat marele impuls de care aveau nevoie în anii ’80? Cine i-a finanţat şi i-a înarmat în Afganistan?

— Ar ajunge la putere în cazul unor alegeri libere? îndrăzneşte să întrebe Isabel.

Se aşterne tăcerea. O tăcere prelungă. Un bărbat care ţipa la telefon se uită în jur surprins şi coboară vocea. Apoi Deena spune:

— Probabil că da. Sunt organizaţi. Sunt finanţaţi. Şi au o maşinărie de publicitate confecţionată de-a gata în fiecare moschee.

— Şi atunci ce se va întâmpla?

— Atunci or să ne spânzure pe toţi.

— Ar face într-adevăr aşa ceva?

— Ar fi într-o mare încurcătură. Nu au alt program politic în afară de „Islamul e soluţia“. Luaţi-i la bani mărunţi şi veţi constata imediat că nu au niciun fel de răspunsuri…

— Vă daţi seama, spune doctorul Ramzi zâmbind larg, atunci când vorbiţi despre un program politic, că programul pe care îl aveţi acum e acelaşi pe care a încercat să-l impună guvernul lui Mahmoud Sami al-Baroudi acum mai bine de o sută de ani?

— Adevărat? întreabă Isabel.

— Da. Da, cu siguranţă, spune doctorul Ramzi. Ascultaţi: încetarea influenţei străine, plata datoriilor Egiptului – le numără pe degete –, un parlament ales, o industrie naţională, egalitatea tuturor oamenilor în faţa legii, reforma educaţiei şi permiterea existenţei unei prese libere, care să reflecte toate curentele de opinie. Acestea erau cele şapte puncte ale programului lor. Aceşti tineri – fluturarea mâinii sale cuprinde întreg grupul – încă mai cer lucrurile astea.

Ridică din umeri.

Ghazali ţine tava în echilibru pe o mână şi începe să aşeze pe masă lucrurile de pe ea cu cealaltă.

— Fundamentaliştii vor şi ei lucrurile astea?

— Posibil, spune Mahgoub. Dar nu vor dori o presă liberă. Şi cu siguranţă îşi vor impune propriile condiţii cu privire la cine poate candida pentru parlament…

— Am fost până la Minya acum câteva zile, spun.

— Cine, voi două? Doar n-ai luat-o pe musafira ta cu tine?

— Ba da. Am fost în satul nostru. Numărul barierelor de pe drum a fost incredibil. Şi la una din ele am văzut trei tineri, nişte felahi obişnuiţi, care erau arestaţi. Erau legaţi cu frânghii. De braţe şi de gâturi.

— S-a ajuns la război. În special în Sa'id.

— Dar nu cred că tinerii aceia erau terorişti, cu atât mai puţin islamişti…

— Când laşi poliţia să se dezlănţuie asupra oamenilor, *khalas,* e în stare de orice.

— Problema e că toată treaba asta s-a amestecat cu reforma agrară, spune Deena. Dacă cineva are relaţii strânse cu autorităţile şi vrea să-i alunge pe oameni de pe pământul lui, se poate folosi de chestiunea „terorismului" ca să scape de ei. Noi documentăm cazurile, dar e dificil să convingi un felah să înceapă o acţiune legală. Însă unii o fac.

— Ne-au închis şcoala, zic. Am rugat pe cineva să vorbească cu guvernatorul, iar acesta a spus că o putem deschide din nou dacă îi trimitem o listă cu oamenii care vor preda acolo. Sunt doar câteva cursuri la care copiii vin să înveţe seara…

— Nu-i poţi trimite guvernatorului liste cu nume, zice Deena, oricum, nimeni nu-ţi va da o astfel de listă.

— Secole de neîncredere, spune doctorul Yusuf. Nu poţi să scapi de propria istorie.

— Ştiu, zic.

— *Ya Doctor,* istoria poate fi schimbată, spune Deena, oamenii sunt cei care fac istoria. Problema e că lăsăm alţi oameni să ne scrie propria noastră istorie…

— Dar cei care fac istoria sunt oamenii care deţin puterea, zice Arwa, iar noi n-avem nicio putere. Cel puţin, atunci când existau doar două superputeri în lume puteam să negociem o cale între ele. Acum nu mai e loc.

— Avem putere, zice Deena. Ni se spune că nu avem, dar avem. Însă, ca să o folosim, ne trebuie voinţă. Şi nu ne putem permite să fim dezbinaţi – bogaţii împotriva săracilor, copţii împotriva musulmanilor…

— Cred că islamiştii ar putea fi înlăturaţi dacă am avea o democraţie adevărată, spune Mahgoub. Dacă tuturor, chiar şi lor, li s-ar permite să vorbească în public. Să dezbată problemele în faţa oamenilor. Să apară la televizor, într-o dezbatere liberă cu intelectualii musulmani, cu şeicul din al-Azhar…

— Oamenii ar închide televizoarele, zice Mustafa. *'Salamu 'aleikum.* Toate astea nu vor duce la nimic. Trebuie să plec.

— Ce grabă ai? îl întreabă Mahgoub. Mai stai cu noi.

— Nu, mă duc. Vă las pe voi să puneţi ţara la cale.

Şi, salutându-ne pe toţi cu o fluturare a mâinii, iese din încăpere.

— Guvernul nu va face asta oricum, spune Deena. Optează pentru soluţia apărării şi încearcă să-i depăşească pe islamişti în ceea ce priveşte mizele religioase: suntem mai musulmani decât voi. Şi astfel le face jocul.

— Popularitatea de care se bucură se datorează faptului că oamenii au nevoie de o Idee. Pe timpul lui Nasser – în ciuda tuturor neajunsurilor şi greşelilor – exista o Idee. Un proiect naţional. Dar acum ce avem? Ideea Consumatorului? Încercarea de-a ne ţine strâns de poalele Americii…

— De unde să iei un proiect naţional? întreabă doctorul Ramzi. Crezi că poţi să stai aici şi să schiţezi un proiect naţional? Şi, oricum, la ce a dus proiectul lui Nasser? Care e rezultatul?

— *Ya Doctor,* un proiect naţional reprezintă întruchiparea voinţei poporului, spune Arwa. Proiectul lui Nasser nu a funcţionat în cele din urmă din cauză că,

pentru ca un popor să aibă voinţă, are nevoie de un anumit spaţiu şi de o anumită libertate, libertatea de-a pune totul sub semnul întrebării: religia, politica, sexul…

— Deci *sans-culottes* au avut libertate şi spaţiu?

— Nu, iar revoluţia voastră aici va fi una islamistă radicală. Fiindcă orice altă ideologie e falimentară. Iar capitalismul nu e o ideologie, nu e ceva cu care oamenii pot să trăiască – în cazul nostru, nu face decât să nemulţumească oamenii. Uitaţi-vă la reclamele de la televizor. Reclame la lucruri pe care oamenii nu le pot cumpăra nici dacă fac economii vreme de zece vieţi…

— Sunt pentru cei cu palate în ’Agami, zice Mahgoub. Pentru oameni ca Tareq ’Atiyya, bănuiesc.

— Ştiţi, spune Isabel, avem aceeaşi problemă în State: prăpastia tot mai mare dintre bogaţi şi săraci. Unii o văd deja ca pe-o ameninţare. Am citit un articol care compara viaţa din America de azi cu aceea din ultimii ani ai Imperiului Roman.

— Capitalism, zâmbeşte Arwa. Într-un cuvânt.

— Mi se pare, continuă Isabel după o clipă, că oamenii sunt prinşi cu desăvârşire în încercarea de-a analiza situaţia. Dar nimeni nu spune: *Asta* ar trebui să facem“.

— Nu cred că e cineva care să ştie ce-ar trebui să facem, zic.

— Ştiu câteva lucruri pe care ar trebui să le facem, spune Deena. Ar trebui să protestăm împotriva sancţiunilor din Irak. Ar trebui să stabilim o limită de timp pentru acest aşa-zis proces de pace. Ce rost are să stai cu mâinile în sân şi să vorbeşti despre pace când israelienii schimbă necontenit peisajul construind lucruri care vor fi imposibil de demolat?

— Dacă va fi cazul, veţi porni la război? întreabă Isabel.

— Dacă vom fi nevoiţi. Şi eu aş pune capăt acestei şarade a „normalizării“. Cum ar putea fi posibilă o normalizare cu un vecin care continuă să ridice aşezări şi să alunge oamenii de pe pământurile lor? Care are un arsenal de arme nucleare şi ţipă ca din gură de şarpe când cineva e bănuit că are câteva rachete? Şi e treaba noastră

– fiindcă ceea ce li se întâmplă astăzi Palestinei şi Irakului ni se va întâmpla nouă mâine.

— Dar dacă America vă taie ajutorul financiar? întreabă Mahgoub aruncând o privire răutăcioasă spre Isabel.

— Ce ajutor? Ştiţi că 70% din ceea ce ne dau se întoarce direct la economia americană? *Direct,* ţineţi minte. Credeţi că ne acordă ajutor financiar fiindcă vor să ne ajute? Oricum, dacă ar fi după mine, aş renunţa la el. Aş mobiliza oamenii ca să pun economia pe picioare…

— Ei nu pot să facă asta. Prea mulţi oameni puternici au legături cu Occidentul. Legături financiare. Afaceri importante.

— Aici ai dreptate! Deena îşi încrucişează braţele. Interesele clasei guvernante sunt diferite – sunt practic opuse intereselor majorităţii oamenilor.

— *Ya Deena, ya 'Ulama!*

Un bărbat care stă lângă telefon flutură receptorul spre Deena. Aceasta sare în picioare.

— E fiul meu, spune. I-am zis că poate să mă sune aici.

— *Khalas, ya* Mahgoub, spune Arwa. Sau dominaţia Israelului – susţinut de America –, sau radicalii islamişti. Alege.

— Niciuna, nici alta. Îi vom ţine pe amândoi la distanţă, zice Mahgoub. Se întoarce spre Isabel. Ştiţi, guvernul dumneavoastră, spune. Toţi americanii pe care i-am întâlnit sunt oameni de treabă, dar politica externă a guvernului dumneavoastră e atât de proastă. Nu e bine, înţelegeţi, ca o ţară să fie urâtă de atâţia oameni.

— Ei bine, îi răspunde Isabel, unii oameni sunt de părere că ne aflăm deja în declin. Într-un declin moral.

— Istorie, spune doctorul Ramzi. Toate astea – flutură dintr-o mână – nu înseamnă nimic. Egiptul e aici de-atâta timp. A văzut multe lucruri. În următorul mileniu Egiptul va exista încă.

17

„Dar noi, ca nişte străji, suntem siliţi să veghem
În nopţile-nstelate şi s-aşteptăm ora hotărâtă.“

John Dryden

Nu poate să fie atât de rău. Fără îndoială, nu poate să fie atât de rău. Trebuie să existe o cale, doar că n-o vedem încă. O cale de-a ne crea un spaţiu în care să putem da tot ce avem mai bun – doar că n-o putem vedea încă. Dar lucrurile merg înainte şi, până când ţi-ai conturat poziţia, lumea din jurul tău s-a schimbat şi alergi – gâfâi – ca s-o prinzi din urmă. Cum poţi să gândeşti limpede când alergi? Aceasta e frumuseţea trecutului; iată-l întins pe masă: ziare, fotografii, o candelă, câteva cărţi de istorie. Îl părăseşti şi te întorci la el, iar el te aşteaptă – neschimbat. Poţi să dai filele înapoi şi să vezi din nou începutul. Poţi să răsfoieşti înainte şi să afli sfârşitul. Şi să spui povestea pe care ei, oamenii care au trăit-o, nu au putut-o spune decât pe fragmente.

3 aprilie 1901

Niciun mesaj. Niciun bilet. Nimic. Ne-am întors de trei zile.

James Barrington ştie ceva – destul. Am socotit că cel mai bine e să mă ţin cât mai aproape de adevăr. Într-adevăr, acum, după ce m-am întors din călătorie, nu-mi dau seama cât de credibilă ar fi povestea traversării deşertului Sinai doar în compania lui Sabir. Totuşi am trecut sub tăcere prima parte a aventurilor noastre şi le-am spus tuturor că ne-am întâlnit cu grupul lui Sharif în Deşertul de Est, iar acesta, aflând încotro ne îndreptam şi mergând el însuşi într-acolo, ne-a luat sub protecţia lui.

I-am împărtăşit această versiune îmbunătăţită lui Sabir, care a prins-o repede, şi am călărit împreună spre casa lui James, fiind deja prieteni mai buni – îmi închipui – decât la început. James a fost înduioşător de uşurat când ne-a văzut, deşi n-aş putea spune în ce

măsură această uşurare se datora fricii sale de-a înfrunta mustrările lordului în caz că ni se întâmpla ceva rău. Oricum, şi-a uitat de purtări până-ntr-atât încât a cuprins cu braţul umerii lui Sabir şi l-a lovit de câteva ori în joacă cu pumnul. După ce m-am schimbat în hainele mele obişnuite (cât de ciudate mi se păreau – atât de pline de dantele, de strâmte şi de ceremonioase) şi i-am trimis vorbă lui Emily că m-am întors, m-am aşezat – fără însoţitoare – şi i-am povestit aventurile noastre. Probabil că relatarea mea a lăsat să se-nţeleagă mai mult decât am avut intenţia, deoarece, când mă pregăteam să plec, mi-a luat mâinile într-ale sale şi mi-a spus: „N-o să laşi asta să ţi se urce la cap, Anna, nu-i aşa?“. Am râs şi l-am întrebat: „Ce să las să mi se urce la cap?” „Toată treaba asta cu deşertul şi cu stelele“, a spus. „Ştii că nu e bine.“

Cât despre înapoierea noastră mai devreme la casa Baroudi, semăna atât de mult cu o întoarcere acasă, încât în ochi mi s-au ivit lacrimi de bucurie. S-a întâmplat ca întoarcerea noastră să coincidă cu festivalul care marchează sfârşitul Pelerinajului şi în ce împrejurări diferite am intrat tropotind pe poarta cea mare de data asta! După ce m-am strecurat înăuntru şi mi-am dat jos vălurile, Layla a venit în fugă să mă întâmpine. Ne-am îmbrăţişat ca nişte surori, apoi, ţinându-mă de braţ, a făcut un pas înapoi şi mi-a cercetat înfăţişarea. „Ce tânăr chipeş ai devenit… şi ce bronzat! Va trebui să te dai cu multă pudră la următoarea petrecere englezească.“

A râs. Iar micul Ahmad m-a strigat pe nume şi n-a fost mulţumit până când nu l-am ridicat şi nu l-am ţinut pe genunchi în timp ce-mi beam şerbetul rece şi-i povesteam mamei sale despre călătorie. Însă, când m-am îmbrăcat din nou cu hainele mele de englez, îndesându-mi bine pălăria pe cap, Layla a început să se simtă stingherită.

„Tot eu sunt”, am strigat.

„O, ştiu, a spus. Totuşi…“

Aşa că m-am dat puţin în spectacol, am pocnit din călcâie şi i-am sărutat vârfurile degetelor, iar ea mi-a promis că-mi va trimite un bilet; s-a ţinut de cuvânt şi mâine trebuie să merg împreună cu ea în vizită la nişte doamne din cercul ei de cunoştinţe.

Poate că mâine voi auzi veşti despre el.

Cairo
5 aprilie 1901

Dragă sir Charles,

M-am întors la hotelul Shepheard’s acum aproape o săptămână şi, deşi e destul de plăcut să ai o baie, un pat cu saltea de puf şi un dulap plin cu haine, îmi e încă dor de simplitatea şi de măreţia vieţii din deşert. Îmi dau seama că încă nu ţi-am povestit totul despre viaţa aceea de care m-am bucurat aproape două săptămâni, dar era atât de diferită de orice am trăit până acum, libertatea ei era atât de vastă şi de colosală, încât mă tem că scrisorile mele nu vor reuşi s-o descrie cum se cuvine.

De când m-am întors la Cairo, mi se pare mai greu ca niciodată să stau cu mâinile-n sân şi să ascult politeţurile rostite cu atâta nepăsare la Agenţie – mă tem că devin mult mai înţepată decât îi şade bine unei femei.

Dar iată o veste mult mai fericită: prietenii mi se înmulţesc cu fiecare nouă cunoştinţă. Ieri am ieşit împreună cu Layla al-Baroudi să vizităm o doamnă care se numeşte Nur al-Huda Hanim. Le-am auzit pe doamnele de la Agenţie spunând că vizitele pe care trebuie să le facă din când în când Înaltului Harem sunt foarte plicticoase şi că, după cuvintele de salut, toate doamnele stau tăcute în cerc şi sorb din cafele până când vine vremea să plece. Ei bine, nimic n-ar putea fi mai diferit decât întrunirea la care mi s-a îngăduit să iau parte ieri, într-un mic palat ca o bijuterie de pe malul Nilului. Nur al-Huda Hanim

(care abia dacă are douăzeci şi doi de ani) e mai tânără decât mine şi decât Lyala, dar e foarte serioasă şi extrem de bine educată. Totuşi nu am găsit la ea nimic din acea voioşie a spiritului pe care o preţuiesc atât de mult la Layla. De fapt, mi s-a părut mai degrabă tristă. Am aflat mai târziu că a consimţit de curând să se întoarcă la soţul ei după o despărţire de şapte ani şi că a făcut asta împotriva voinţei ei, doar pentru că fratele ei (care e mai mare decât ea şi pe care îl adoră) s-a legat să nu se căsătorească până când n-o vede „în siguranţă în casa soţului ei".

Am găsit în compania ei două doamne din Franţa: o anume madame *Richard – văduva unui inginer care lucra la proiectele de irigaţie. A hotărât să rămână în Egipt după moartea soţului ei şi se pare că de-atunci i-a fost însoţitoare şi un fel de îndrumătoare lui Nur al-Huda Hanim. Cealaltă e o doamnă foarte interesantă, se numeşte Eugenie le Brun şi e căsătorită cu un paşă egiptean (mă rog, un paşă turc, de fapt) pe nume Hussein Rushdi. Aici se face o distincţie între persoanele înstărite de origine turcă şi cele de origine egipteană. Cairo a ajuns să fie căminul ei şi înţeleg că a devenit musulmană. Prilejul acestei întruniri a fost vizita unei anume Zeinab Fawwaz, care locuieşte în Alexandria. E de origine siriană, dar e foarte bine văzută şi a publicat câteva articole despre „problema femeilor" – îmi închipui că te-ai neliniştit imediat, dar te asigur, dragă sir Charles, că le-ai găsi pe aceste doamne foarte plăcute. Ele susţin cu tărie ideea că prima datorie a unei femei este faţă de familia ei, căutând pur şi simplu să demonstreze că aceasta îşi poate îndeplini mai bine datoria dacă e educată mai bine. Scriu de asemenea articole care pledează împotriva izolării impuse femeilor şi scot în evidenţă faptul că nevestele felahilor au lucrat întotdeauna cot la cot cu bărbaţii lor şi că lucrul ăsta nu a pricinuit niciun rău societăţii.* Madame *Fawwaz a publicat o carte care e o colecţie de biografii ale unor*

doamne de vază – se pare că printre ele se află şi reginele noastre, Elisabeta şi Victoria!

Mărturisesc că, în linii mari, compania şi conversaţia mi s-au părut foarte plăcute şi destul de contrare opiniei generale că viaţa din harem este una de lene şi nepăsare.

Mă voi opri acum, pentru că am sentimentul că vorbesc la nesfârşit despre acelaşi lucru şi că vei începe să crezi că am devenit o „feministă“, deşi, în realitate, rămân, ca-ntotdeauna, fiica dumitale iubitoare,

Acum Anna mi se pare schimbată şi înviorată. În fiecare dimineaţă aşteaptă ceva nou şi bun de la ziua care a început. Acel „ceva din miezul lucrurilor“ care o ocolise o invită înăuntru. Ca prietenă a Laylei Hanim al-Baroudi şi a lui *madame* Hussein Rushdi e bine-venită în casele şi la întâlnirile doamnelor din Cairo. Emily observă schimbarea şi e bucuroasă că are o stăpână mai fericită, dar şi îngrijorată că nu par să existe niciun fel de perspective de-a pleca acasă. Într-adevăr, nu există încă niciun fel de perspective de-a pleca acasă. Pentru că, în timp ce mintea Annei e captivată de toate senzaţiile inedite care se îngrămădesc înăuntrul ei, inima ei aşteaptă ceva mai mult.

4 aprilie

Astăzi, în trăsură, am profitat de ocazie ca să o întreb pe Layla dacă Sharif Paşa s-a întors cu bine din Sinai şi să-i spun că nădăjduiam că munca nu îi fusese afectată de absenţa sa. Mi-a răspuns că se întorsese într-adevăr şi că era sigură că se descurca mulţumitor cu munca lui – în orice caz, nu părea prea îngrijorat din cauza asta. „A spus că ai călărit foarte bine şi că n-ai dat niciun semn de oboseală“, mi-a povestit ea. Şi asta a fost tot. Însă am aflat mai târziu că va pleca mâine în Egiptul de Sus ca s-o însoţească pe mama sa în călătoria spre casă. Acum ştiu că nu există nicio posibilitate de-a primi veşti de la el în următoarele

patru sau cinci zile.

Dragă sir Charles,

Am primit scrisoarea dumitale din 23 martie şi mă bucur că eşti sănătos, plin de energie şi atât de încrezător în ce priveşte chestiunea Irlandei, care se află în cea mai bună stare, după cum spui, de la moartea lui Parnell. Nădăjduiesc că asta compensează – puţin –, în ochii dumitale, evenimentele din Africa de Sud. Recunosc că, atunci când veştile ajung până la mine, mă îngrijorează în primul rând efectul pe care ştiu că-l au asupra dumitale.

Aici a fost furtună de nisip ieri şi azi şi mi s-a părut mai rea decât ceaţa din Londra. Pentru că, cel puţin, când e ceaţă poţi să te adăposteşti în casă şi să uiţi de existenţa ei. Aici, nisipul se strecoară pretutindeni, prin cele mai bine închise ferestre şi obloane, printre hârtiile şi hainele din toate dulapurile mele. Emily ţâţâia în timp ce-mi scotea cu peria nisipul din păr. Mă trezesc gândindu-mă cu nostalgie la Anglia. Fiindcă suntem în aprilie şi totul e în floare. Parcă văd verdele liniştitor al pajiştilor, strălucind de umezeală, parcă simt mirosul proaspăt al ierbii cosite pentru prima oară. Mă trezesc gândindu-mă mai ales la magnolii – pentru că înfloresc pentru o perioadă atât de scurtă şi am pierdut-o pe un an întreg.

În ultima noastră plimbare am observat un copac înalt şi frumos, cu ramuri aproape orizontale. Nu avea frunze, dar ramurile erau acoperite cu flori roşii, mari şi solitare. Am întrebat-o pe Layla cum se numeşte şi, spre surprinderea mea, nu ştia, dar mi-a zis că în curând florile roşii vor fi înconjurate de frunze. Pe de altă parte, domnul S mi-a, spus imediat că arborele e un Bombax malabricum, *cunoscut şi sub numele de arbore roşu de mătase. Nu ştia cum se numeşte în arabă. Ce mi s-a părut cel mai ciudat este că el – şi alţii – pare să iubească această ţară tot atât de mult pe cât îi detestă pe locuitorii săi. În mintea lor există o*

distincţie clară între cele două.

Acum două zile am avut un schimb destul de neprietenos de replici cu domnul S. Ne plimbam de-a lungul străzii Qasr el-Nil şi am trecut din întâmplare pe lângă o cafenea unde un grup de gentlemeni de-ai locului erau prinşi într-o discuţie despre un articol din ziar: l-am văzut pe unul dintre ei întinzându-i altuia ziarul împăturit de parcă ar fi fost deschis la un anumit articol. Când ne-am apropiat, s-au oprit şi s-au uitat la noi, iar după ce-am trecut şi-au reluat discuţia. Domnul S a profitat de ocazie ca să tune şi să fulgere împotriva „naţionaliştilor de modă veche", care sunt văzuţi stând în cafenele, dedându-se la „discuţii subversive" şi „stânjenind orice doamnă europeană care trece pe-acolo" cu „privirile lor îndrăzneţe şi libidinoase". I-am spus cu destul de multă blândeţe că nu remarcasem nimic nepotrivit în privirile gentlemenilor, iar el mi-a zis – mai mult sau mai puţin – că nu eram în stare să judec „caracterul localnicilor", norocul meu că nu înţelegeam ce spuneau despre mine chiar atunci, dar sigur că erau cu toţii nişte ticăloşi care nu-şi doreau nimic cu mai multă ardoare decât să dezonoreze o doamnă europeană – mai ales, presupun, dacă era englezoaică. Nu i-am atras atenţia că ştia mult mai puţină arabă decât mine, dar l-am întrebat dacă cunoştea personal vreun egiptean şi mi-a răspuns cu multă hotărâre că nu cunoştea niciunul „de soiul ăsta", însă îl ştia pe domnul Faris Nimr, editorul ziarului Al-Muqattam, *care e „un gentleman şi un anglofil adevărat" şi că îşi formase părerea asta pornind de la discuţiile sale cu domnul Nimr. Mărturisesc că, deoarece nu l-am întâlnit pe domnul Nimr, nu ştiu ce să cred despre asta.*

Joi voi merge la operă împreună cu madame *Rushdi să o văd pe Sarah Bernhardt în* Dama cu camelii. *Voi sta într-o lojă rezervată haremului, aşa că de-abia aştept, poţi fi sigur că-ţi voi povesti întreaga seară în*

amănunt. Până atunci rămân...

10 aprilie

Nimic încă. Doar un mesaj de la Layla în care îmi spune că mama ei s-a întors şi că ar fi încântată să mă primească. Aşa că le voi face o vizită mâine.

Ieri am luat parte la o serată muzicală la James Barrington şi Temple Gairdner a fost în cea mai bună formă. Are un real talent pentru muzică şi cântă la pian ca un geniu. Doamna Butcher a remarcat confidenţial că are într-adevăr un suflet mare, doar că şi-ar dori să se ocupe de lucruri care să fie mai mult spre binele tuturor decât convertirea musulmanilor.

Am avut o discuţie curioasă cu James. Dintre toţi oamenii de-aici, de el mă simt cel mai apropiată, în parte pentru că deja cunoaşte „aventurile" mele (deşi am făgăduit să nu mă mai bag în aşa ceva. Nu mi-a fost prea greu să-mi ţin făgăduiala, fiindcă n-am mai simţit nevoia să fac aşa ceva – de când am cunoscut-o pe Layla am avut mult mai multe ocazii să aflu tot felul de lucruri despre Egipt decât aş fi avut umblând de colo-colo îmbrăcată în haine bărbăteşti), dar mai ales fiindcă are o mare înţelegere pentru oameni şi nu se grăbeşte să judece şi să dea verdicte. Mi-a spus că ar trebui să fiu mai atentă, pentru că le luam din ce în ce mai făţiş apărarea egiptenilor, iar lucrul ăsta n-avea să treacă neobservat. „De pildă, ai fost destul de nepoliticoasă cu domnul S zilele trecute şi te-ai oprit doar fiindcă te-am ciupit de braţ", m-a prevenit. I-am răspuns că am fost grozav de tentată să-i spun domnului S că petrecusem şaisprezece nopţi sub protecţia unuia dintre acei „ticăloşi" despre care vorbea şi că nu-mi doream decât să fiu tratată într-o casă din Anglia cu acelaşi cavalerism pe care mi-l arătase el. „Nu e bine, Anna", mi-a zis iar. „Ştii că nu e bine. Credeam că eşti conştientă de asta."

Cred că sunt într-adevăr conştientă de asta – doar că în acelaşi timp sunt conştientă şi de nedreptatea

care se face aici şi de faptul că există o lume vie pe care oamenii refuză s-o vadă sau de care refuză să audă măcar. Ştiu că acest sentiment s-a născut din afecţiunea pentru noii mei prieteni, însă nu e mai puţin demn de încredere din cauza asta.

Cairo
13 aprilie 1901

Draga mea Caroline,

M-am gândit mult la tine în seara asta, fiindcă am petrecut-o la Opera din Cairo, urmărind-o pe divina Bernhardt – o experienţă memorabilă, care te-ar fi încântat cu siguranţă. Am mers acolo la invitaţia doamnei Hussein Rushdi, o doamnă franţuzoaică măritată cu un paşă egiptean, şi am fost amândouă invitatele unei anume „prinţese Ingie“ (deşi prinţesa însăşi nu se afla acolo) şi astfel am stat într-una din lojile rezervate Haremului Regal, îmbrăcată toată în pluş roşu şi catifea roşie, luminată de cele mai delicate lămpi de perete şi mascată de un paravan din fier forjat împodobit cu flori aurite care ne ascundea tuturor privirilor, fără să ne împiedice să vedem sala şi scena. Să urmăresc piesa şi oamenii din această ascunzătoare splendidă a fost – nu reuşesc să găsesc cuvintele potrivite, dar a fost încântător. Mi-aş fi dorit mult să poţi fi alături de mine.

Apoi am luat cina à deux *la* madame *Rushdi. E foarte inteligentă şi vorbeşte atât araba, cât şi turca, aşa că am de gând să învăţ cât mai multe de la ea. Când serveam cafeaua, un servitor a intrat şi i-a şoptit ceva doamnei, după care ea mi-a spus că soţul ei sosise şi întreba dacă putea fi primit. Nu-i aşa că e încântător? După ce mi-am dat încuviinţarea, servitorul a dispărut şi la scurt timp a intrat paşa. E destul de în vârstă, dar e foarte fermecător şi foarte curtenitor şi a fost în mare parte de acord cu planurile mele de-a învăţa araba şi de-a afla tot ce se putea despre Egipt. Mi-a spus că nu mi-aş fi putut*

alege o profesoară mai bună decât Layla al-Baroudi. Am râs şi i-am mărturisit că nu-mi puteam atribui înţelepciunea alegerii, fiindcă soarta alesese în locul meu, iar el mi-a răspuns: „Ah! Care alt îndrumător poate fi mai bun decât soarta?“ Aşa că iată-ne acolo.

Am fost deja de două ori acasă la Layla. E o casă mobilată minunat, în stil franţuzesc, dar, după părerea mea, aceea veche în stil arab e mai frumoasă şi mult mai potrivită cu clima de-aici. Am mers acolo acum câteva zile şi i-am fost prezentată mamei sale, Zeinab Hanim al-Ghamrawi, o doamnă cu o înfăţişare plăcută şi demnă, care pare să aibă în jur de şaizeci de ani. A fost foarte amabilă şi primitoare, dar nu am discutat prea mult, fiindcă nu vorbeşte franceza, iar araba mea se limitează deocamdată la formule de salut şi de politeţe. Însă a fost o încântare s-o văd stând cu nepotul ei. Layla se plânge că îl răsfaţă prea mult, dar nu cred că asta îi strică în vreun fel copilului. I se pare absolut firesc să fie împreună cu adulţii şi se plimbă de colo-colo după pofta inimii în timp ce doica lui stă într-un colţ şi îl cheamă din când în când la ea să-i şteargă faţa sau să-i îndrepte cămaşa sau – cel mai adesea – să-i dea pur şi simplu o sărutare. Am observat că îi sufla în ureche şi, când am întrebat-o despre asta, Layla mi-a spus: „O, crede că aşa alungă duhurile rele!“.

Îţi vei da seama singură că îmi petrec timpul în cel mai plăcut mod cu putinţă. Mă întâlnesc încă cu prietenii mei de la Agenţie, însă experienţa inedită de-a lua parte la viaţa egipteană mi se pare – pentru moment – ca să spun aşa, mult mai interesantă. Probabil pur şi simplu din cauza noutăţii ei. Mă întreb dacă, călătorind în Anglia, unul din noii mei prieteni ne-ar găsi la fel de interesanţi sau la fel de plăcuţi.

N-am mai primit de mult nicio scrisoare de la tine. Te rog mult să-mi scrii şi să-mi dai veşti despre tine, fiindcă mă tem că ai putea s-o uiţi pe prietena ta iubitoare,

20 aprilie

Astăzi e prima zi din anul musulman 1319. Niciun cuvânt încă. Ştiu că e în Cairo, pentru că măcar atâta lucru am reuşit să aflu de la sora lui. Ce-aş putea, ce-ar trebui să cred? Revăd în minte discuţiile noastre. Îmi recitesc jurnalul. S-a înfiripat o prietenie – despre asta nu am nicio îndoială. Şi, cu siguranţă, după discuţia din grădina mănăstirii, n-am mai simţit că prezenţa mea era o povară pentru el. Nu mi-a căutat tovărăşia, e adevărat, dar s-a îngrijit de fericirea mea – însă s-ar fi îngrijit de fericirea oricărui străin aflat în grija lui. N-am mai avut nicio altă discuţie ca aceea, dar nu se poate spune deloc că împrejurările ne-au mai oferit un asemenea prilej.

Revăd în minte despărţirea noastră la marginea deşertului pe când – înfăşurată din nou în vălurile mele negre – aşteptam mica ambarcaţiune ce trebuia să mă ducă înapoi la Suez. Stătea pur şi simplu tăcut lângă mine. A vorbit cu Sabir şi cu Mutlaq, sfătuindu-i, îmi închipui, să fie în continuare prudenţi, până când aveam să ajungem la casa lui din Cairo. Apoi, în vreme ce barca se apropia, l-am auzit spunând: „A fost o plăcere să călătoresc împreună cu dumneata, lady Anna". N-a aşteptat răspunsul meu, ci s-a întors, a încălecat şi a pornit la galop înapoi spre deşert.

N-am avut nicio îndoială că am să-l revăd. Mi-am închipuit că mă va vizita. Am aşteptat un mesaj din partea lui. Layla şi Zeinab Hanim sunt foarte primitoare şi foarte prietenoase, însă nu vorbesc despre el decât în treacăt, aşa cum e şi firesc.

Fratele meu a dus-o pe Anna în Sinai. A văzut deşertul, a trăit viaţa de acolo, a vizitat mănăstirea Sfânta Ecaterina, a urcat pe Jabal Moussa, iar setea ei de aventură s-a potolit şi s-a întors teafără la casa tatălui meu din Cairo. Cât de fericită am fost s-o văd – şi cât de fericită a fost la rândul ei să mă vadă! Mi-a

povestit despre călătoria ei şi am simţit din felul în care-i rostea numele şi din cuvintele sale de laudă că fratele meu îi făcuse o impresie bună – aproape că aş spune mai mult.

Când l-am întâlnit pe *Abeih* Sharif, după întoarcerea sa, l-am întrebat despre călătorie şi mi-a răspuns doar: „S-a terminat cu bine, *alhamdu-l-Illah“.* Am încercat să îndrept discuţia spre un alt făgaş şi l-am întrebat: „Lady Anna a fost o călăreaţă bună?“. „Foarte bună“, mi-a răspuns. „Ţi-a făcut vreun fel de necazuri?“ „Nu, niciunul.“ I-am spus că îmi povestise despre călătorie şi că îl lăudase pentru grija cu care o înconjurase, iar el n-a răspuns. Dar am observat, pe măsură ce zilele treceau, că părea mai distrat şi mai neliniştit decât de obicei. Iar mama a observat şi ea lucrul ăsta când s-a întors de la Minya.

Odată mi s-a întâmplat să stau împreună cu el şi să pomenesc că o dusesem pe Anna în vizită la Nur al-Huda Hanim, că se afla acolo şi *madame* Hussein Rushdi, că ne-am simţit foarte bine împreună şi că Hussein Basha părea să aibă o căsnicie foarte fericită, iar el s-a uitat tăios la mine şi mi-a spus: *„Madame* Hussein Rushdi e franţuzoaică. E o diferenţă“.

Aşa că l-am întrebat cu nevinovăţie: „O diferenţă între ce şi ce?“.

„O franţuzoaică şi o englezoaică, în situaţia noastră“, mi-a răspuns.

„Ah, dar ai spus întotdeauna că ar trebui să judecăm oamenii ca indivizi, nu ca exponenţi ai unei culturi sau ai unei rase“, am protestat.

„Deci ar trebui să mergem de bunăvoie să căutăm necazuri?“, m-a întrebat.

„Cred că în cazul ăsta necazul a venit să te caute pe tine“, am râs.

„Mulţumesc, surioară“, a fost tot ce mi-a răspuns.

Cairo
21 aprilie 1901

Dragă Caroline,

Am primit cu mare bucurie scrisoarea ta din 7 *aprilie. Am auzit de la sir Charles că bietul Bron Herbert şi-a pierdut piciorul în Războiul Burilor şi acum aflu de la tine că domnişoara Herbert s-a alăturat teozofilor şi că a plecat să trăiască în California – ce ciudat că două asemenea lucruri s-au întâmplat într-un timp atât de scurt în aceeaşi familie! Crezi că unul ar fi putut duce la celălalt? Mi-aş dori să fii aici şi să putem sta de vorbă, pentru că am atâtea impresii noi acum, însă sunt atât de vagi, încât nu se lasă aşternute ferm pe hârtie. Dar presupun că anul acesta e deja prea târziu ca să mai poţi naviga spre Egipt, chiar dacă ai fi dispusă.*

Vremea începe să se încălzească tot mai tare, deşi n-a ajuns încă la arşiţa despre care am auzit vorbindu-se. Fac un studiu asupra arborilor şi plantelor – zilele trecute am văzut o pupăză zburând de colo-colo pe terenul de polo de la clubul din Ghezirah. Îţi trimit desenul pe care l-am făcut pentru tine.

Cairo
24 aprilie 1901

Dragă Caroline,

Tocmai m-am întors de la o reuniune cât se poate de ciudată şi am vrut să-ţi povestesc imediat despre ea. E un fel de salon literar şi politic ţinut din când în când de prinţesa Nazli Fadhil în palatul ei. E (cred) nepoata lui Muhammad Ali însuşi şi e într-adevăr (cred) destul de bătrână – ca vârstă, însă nu şi ca spirit.

De obicei femeile nu sunt primite în salonul ei, dar am arătat o curiozitate atât de vie când am auzit de el, încât Eugenie (madame *Rushdi) l-a convins pe soţul ei să-i ceară prinţesei încuviinţarea să iau parte şi eu. Primind încuviinţarea aşa cum se cuvine, l-am însoţit pe Hussein Paşa în seara asta.*

Erau în jur de zece gentlemeni, Hussein Paşa şi un

anume domn Amin fiind singurii egipteni. Domnul Young al nostru se afla şi el acolo (relata din nou o poveste pe care i-o spusese Mabel Caitland. Se pare că în vreme ce îşi făcea cumpărăturile necesare la Harrods în timpul ultimei sale vizite la Londra, se apucase să discute cu o doamnă, o turistă americancă. După o vreme, înţelegând că noua ei cunoştinţă nu locuia permanent la Londra, doamna a întrebat-o de unde era. „Din Egipt", a răspuns domnişoara Caitland. „O, ce minunat şi nu sunteţi neagră deloc!", a exclamat doamna din America), la fel şi domnul Barrington, doi francezi, doi italieni, un neamţ şi un rus. Te văd deja încruntându-te, dar, din moment ce era şi prinţesa de faţă, nu era nimic nepotrivit, nu-i aşa? E o doamnă extraordinară: purta o bluză şi o fustă croite după moda europeană, părul îi era vopsit într-un negru intens, fuma tot timpul şi vorbea cu un glas tărăgănat şi răguşit în franceză, engleză, turcă şi italiană (folosea araba doar ca să se adreseze servitorilor). Cred că o amuzam şi insista să mi se adreseze cu la petite veuve[97] *şi* la veuvette[98]. *Conversaţia a trecut uşor de la feminism la cinematograf (se pare că există reprezentaţii cinematografice regulate în Cairo şi Alexandria), la naivitatea americanilor, la Răscoala Boxerilor[99], la interpretarea viselor, la Karl Marx, la descoperirea recentă a mumiilor egiptene – şi la Dumnezeu mai ştie ce altceva. Şi în tot timpul ăsta dopurile de la şampanie pocneau. Dintr-odată a chemat o servitoare (toate erau îmbrăcate în cele mai somptuoase veşminte de mătase), i-a dat o poruncă şi pe dată s-a adunat un mic grup de muzicanţi cu felurite instrumente; dintre acestea singurul care îmi era cât*

[97] Mica văduvă. (în fr., în original) (n. t.)

[98] Văduvioara. (în fr., în orig.) (n. t.)

[99] Răscoală care a avut loc în China între anii 1899 şi 1901 şi care se opunea influenţei străine în sfere precum comerţul, politica, religia şi tehnologia. (n. t.)

de cât cunoscut era lăuta, dar cel mai important dintre toate era un fel de tobă ţinută sub braţ, la care se cânta cu degetele şi cu palmele de la ambele mâini. A dat o altă poruncă şi una din servitoare – o fată nespus de frumoasă – a înaintat până în mijlocul încăperii şi a început să execute un dans oriental. Te voi scuti de descriere, dar mi s-a părut un amestec foarte fascinant. Gentlemenii egipteni păreau uşor plictisiţi, cei englezi uşor stânjeniţi, dar ceilalţi erau foarte entuziaşti, iar rusul şi neamţul nu s-au mulţumit doar să bată din palme, ci au simţit nevoia să se ridice în picioare şi să i se alăture fetei. Era o privelişte minunată să-i vezi pe cei doi bărbaţi ca nişte urşi încercând să imite răsucirile şi întoarcerile unduioase ale dansatoarei îmbrăcate într-un costum cu ţechini.

După ce s-a încheiat dansul, s-a dat poruncă să se aducă din nou şampanie, ceşti cu cafea turcească şi lichioruri italiene şi toată lumea a rămas tăcută o vreme, până când prinţesa a strigat: „Uitaţi-vă la mica veuvette, *ce fericită pare! Nu se grăbeşte niciunul din voi, gentlemenii englezi cu sânge roşu, să pună mâna pe ea înainte să se îndrăgostească de unul din naţionaliştii noştri egipteni, tineri şi arătoşi, cu ochi negri şi mustaţă?" Dincolo de râsete, am simţit o oarecare stânjeneală în încăpere. Sunt sigură că ştia ce face, pentru că pe chipul ei era întipărit un amuzament cât se poate de răutăcios.*

Mă îndoiesc că mă voi mai duce vreodată acolo, pentru că madame *Rushdi nu-l poate ruga asta pe soţul ei decât o singură dată, şi nu cred că voi mai găsi pe altcineva care să mă recomande. Şi, în afară de asta, mă îndoiesc că aş putea fi prietenă cu prinţesa – sau, mai degrabă, că ea ar putea fi prietenă cu mine – mă tem că sunt puţin cam prea banală pentru ea. Cât despre tine, dragă Caroline, ar fi cu totul altă poveste…*

Cairo
25 aprilie 1901

Dragă sir Charles,

M-am bucurat mult când am primit scrisoarea din 18 aprilie şi când am aflat că prietenii dumitale ţi-au vorbit foarte frumos despre mine. Deşi cred că laudele lordului Hedworth Lambton au fost mult mai măgulitoare decât meritam.

Sunt surprinsă să aud că ai discutat îndelung cu el despre Urabi şi că l-a întâlnit acum trei ani în Ceylon. Când am luat cina împreună aici, n-a pomenit nimic despre asta, lucru care nu e ciudat în sine, dar nimeni nu şi-ar fi închipuit că îl cunoştea sau că avea vreun fel de simpatii printre naţionalişti.

Poate că nu e atât de straniu. Mi se pare într-adevăr foarte greu să le vorbesc prietenilor mei englezi de aici despre cei egipteni. Când le-am spus că fusesem la operă împreună cu madame *Rushdi, lordul Cromer m-a dezaprobat cu răceală, iar Harry Boyle m-a luat deoparte după aceea şi m-a întrebat: „Ştii că a trecut la mahomedanism?", de parcă ar fi plasat-o în afara graniţelor societăţii civilizate.*

Am încercat – fiindcă par să ştie ceea ce ştiu doar din auzite – să le povestesc despre experienţa mea. Pe moment par să mă asculte, dar apoi îşi reiau discuţia ca şi cum nici n-aş fi deschis gura. Am încercat – când două doamne se compătimeau una pe alta pentru plictiseala de-a trebui să meargă din nou în vizită la harem – să le povestesc despre doamnele pe care le-am întâlnit şi au părut pur şi simplu supărate, de parcă femeile de-aici ar fi destul de exasperate că stau în harem şi ar fi încă şi mai exasperate dacă ar căuta o cale să scape de-acolo!

Dragă sir Charles, acum înţeleg mult mai bine lucruri pe care mi le-ai spus adesea. Am început să cred că în realitate negăm faptul că egiptenii au „o conştiinţă proprie" – într-adevăr, asta spunea domnul Young în timpul scenei aceleia de lângă piramide, pe

care ţi-am reprodus-o cu mai multe luni în urmă – şi că, făcând asta, ne liniştim conştiinţa în privinţa dreptului nostru de-a ne afla aici. Atâta vreme cât credem că egiptenii sunt ca nişte animale de casă sau ca nişte copii mici, putem rămâne aici să-i „îndrumăm“ şi să-i ajutăm să se „dezvolte“. Dar dacă vedem că sunt la fel de deplin conştienţi de ei înşişi şi de locul lor în lume ca şi noi, atunci cel mai onorabil lucru este să ne facem bagajele şi să plecăm – păstrându-ne probabil un rol de sfătuitor în probleme economice –, lucru pe care cred că egiptenii înşişi şi-l doresc.

Totul e destul de derutant şi, dacă nu e derutant, e teribil. Mi-aş dori să fii aici şi să-ţi pot împărtăşi gândurile şi experienţele mele fără întârziere, ştiu că mi-ar fi de mare folos şi sunt sigură că ţi-ar trezi interesul. Totuşi, pentru moment, trebuie să mă mulţumesc să rămân fiica dumitale mult prea îndepărtată,

30 aprilie

Mă simt din ce în ce mai puţin în largul meu în compania prietenilor mei britanici. Domnul M şi domnul W au amândoi păreri solidare, într-adevăr, primul a afirmat nu mai departe de ieri că nu facem decât să slăbim clasele egiptene dominante ca să ne asigurăm că vor fi incapabile să conducă. Apoi şi-a cerut scuze – nu avusese intenţia să folosească cuvinte atât de dure. Doamna Butcher continuă să-mi fie prietenă, însă nici măcar ei nu-i pot vorbi despre ceea ce simt. Cât despre lordul Cromer, am încercat să-l atrag într-o discuţie despre ceea ce-şi doresc prietenii mei în privinţa educaţiei femeilor şi mi-a spus că, dacă aş cunoaşte mai bine Egiptul, aş şti că conducătorii săi religioşi n-ar fi niciodată de acord ca femeile să fie încurajate să-şi depăşească condiţia modestă şi că nu vrea să mai audă niciun cuvânt despre asta.

Când i-am pomenit numele lordului Cromer, chipul Laylei s-a înăsprit, iar când am stăruit, mi-a spus: „Lordul Cromer e un mare patriot şi îşi serveşte ţara cu credinţă, înţelegem foarte bine lucrul ăsta. Însă n-ar trebui să pretindă că serveşte Egiptul.”

2 mai

Zilele trec, iar fericirea pe care am simţit-o în deşertul Sinai s-a strâns şi s-a comprimat într-un nod de nefericire adăpostit chiar sub inima mea. În fiecare dimineaţă când mă trezesc, greutatea sa mă doboară şi apoi se iveşte gândul: nu mi-a scris. Nu a venit să mă vadă. Cred că ştiu deja că nu o va face.

5 mai

Se spune că arşiţa verii se va abate curând asupra noastră şi mă gândesc să mă întorc în Anglia. Am ajuns s-o iubesc mult pe Layla, la fel şi pe Ahmad. Îmi plac şi celelalte doamne pe care le-am cunoscut prin intermediul ei. Dar societatea engleză nu-mi mai e la fel de plăcută, în afară de compania lui James, care continuă să-mi fie prieten bun şi care m-a îmbărbătat chiar zilele trecute, spunându-mi: „Curaj, fetiţo!”. Dar se pare că nu sunt în stare să scap de nefericirea asta care mă urmăreşte. Mi-am spus că mi-am închipuit un sentiment care n-a existat. Că pentru el nu sunt nimic mai mult decât o englezoaică excentrică cu care a fost obligat să fie curtenitor câtă vreme s-a aflat în grija lui. Că nu se gândeşte niciodată la mine.

Şi totuşi nu mă pot împiedica să mă uit după el de fiecare dată când mă aflu pe stradă sau să sper că îl voi vedea de fiecare dată când o vizitez pe sora lui sau să mă aştept să găsesc un bilet de la el de fiecare dată când mă întorc la hotel. Poate că singura cale de-a pune capăt acestui sentiment este aceea de-a pleca departe, în Anglia. De-a mă întoarce acasă.

O bătaie în uşă. I se aduce o scrisoare. Anna rupe

sigiliul:

Cairo
5 mai

Madame,

Înţeleg de la sora mea că aveţi intenţia să călătoriţi, să vă întoarceţi în Anglia.

Am hotărât, după o îndelungată chibzuinţă, să vă scriu. Am călătorit împreună şi nădăjduiesc că am devenit prieteni destul de buni ca să – dragă lady Anna, ca să-mi îngăduiţi să las deoparte încercările de-a fi spiritual sau discret. Sunt îndrăgostit de dumneata. Iată. Am spus-o. Ani în şir am fost încredinţat că mi-a fost dat să nu rostesc cuvintele acestea niciodată. Cu mult timp în urmă am sperat, aşa cum speră toţi tinerii – nu, mai mult decât atât, am *aşteptat* plin de încredere să fiu cuprins de aceste sentimente despre care citisem atât de multe. Nu s-a întâmplat niciodată. Până acum.

Am încercat să mă conving singur că e o iluzie. Nu vă cunosc cu-adevărat – probabil nu voi reuşi niciodată să vă cunosc cu-adevărat. Mi-am spus că e doar nebunia unui bărbat care-şi vede bătrâneţea apropiindu-se şi căruia îi este teamă, teamă că a pierdut ceea ce poeţii ne fac să credem că este cea mai copleşitoare experienţă – că este esenţa vieţii înseşi. Însă nu cred că teama sau închipuirea mea s-a agăţat pur şi simplu de dumneata, e vorba de dumneata. De dumneata însăţi, Anna, de ochii dumitale viorii, de încheieturile dumitale subţiri, de felul dumitale de-a sta complet nemişcată, de-a asculta şi de-a privi cu capul înălţat, de privirea dumitale sinceră, de întrebările dumitale îndrăzneţe, de nuanţele vocii, de graţia mişcărilor dumitale – dar iată că am pierdut şirul.

De când ne-am întors din călătorie – probabil că aţi observat –, am evitat să vă întâlnesc. Nu vă voi spune cu câtă greutate şi cu ce preţ. N-a existat nicio clipă

în care inima mea să nu-mi şoptească să vă urmez în locurile în care vă aflaţi: „E în vizită la sora ta, du-te pe la ea; treci pe lângă hotelul Shepheard's, poate că stă pe terasă; e duminică, plimbă-te pe lângă Mu'allaqah". Am rezistat tentaţiei şi aş mai fi rezistat încă, dar sora mea a venit să mă vadă. Şi m-a făcut să cred că un cuvânt din partea mea – o scrisoare, ca aceasta – nu va fi primit cu răceală.

Draga mea Anna, pentru că îmi sunteţi dragă fie că vreţi sau nu, sunt pe deplin conştient – sunt încredinţat că ştiţi asta – de toate împrejurările şi de toate argumentele care sunt împotriva noastră. Spun „noastră" chiar înainte de-a primi răspunsul dumitale! Asta vă va confirma tot ceea ce probabil aţi auzit despre presupusa mea aroganţă. Dar credeţi-mă, dragă, dulce Anna, nu m-aţi găsi deloc arogant sau mândru sau nerăbdător dacă m-aş putea numi într-adevăr al dumitale,

Sharif al-Baroudi

P.S. U voi ruga pe purtătorul acestei scrisori să nu aştepte un răspuns. Asta pentru a vă da timp să chibzuiţi bine înainte. Voi aştepta.

Preţ de o clipă rămâne tăcută, parcă nereuşind să înţeleagă, parcă nevenindu-i să creadă, citeşte încă o dată scrisoarea în grabă, iar valul de bucurie care îi inundă inima e atât de puternic, încât o face să se cutremure ca şi când ar fi fost copleşită de durere, se repede la fereastră, se întoarce:

— Emily, Emily, fugi şi vezi dacă mesagerul mai e încă aici. Însă nu mai e. Credincios poruncilor sale, a plecat deja şi nu mai poate face nimic altceva decât să se plimbe încolo şi-ncoace prin cameră, aşteptând dimineaţa, să împăturească scrisoarea, apoi să o desfacă din nou şi să o citească iarăşi şi iarăşi şi iarăşi.

— Doamnă, ce s-a întâmplat? Aşa mă faceţi să vă trag de păr.

— Ajunge, Emily, l-ai periat destul – scutură din cap

nerăbdătoare –, acum o să-l leg, iar tu du-te la culcare. O, şi, Emily, nu mai împacheta. Să mai aşteptăm puţin. Rochia mea de mătase albastră e împachetată?

— Nu încă, doamnă.

— Bine. Aş vrea să mă îmbrac cu ea dimineaţă. Mulţumesc, Emily. Noapte bună.

O iubeşte. Împrejurări şi argumente – ce sunt acelea? Lumea întreagă dispare şi în mintea ei nu mai e loc decât pentru un singur gând: o iubeşte. Nu l-a înţeles greşit. Nu e o excentrică şi o povară. S-a gândit la ea la fel cum şi ea s-a gândit la el. Deasupra patului paletele late ale ventilatorului se învârt uşor; noaptea va trece şi dimineaţa va veni şi o iubeşte.

18

„Rătăcind între două lumi… una stinsă,
Cealaltă neavând puterea să se nască.“

Matthew Arnold

Stau aici, ţinând în mână scrisoarea străunchiului meu. Mi-l închipui aşezându-se la biroul său şi scriind-o. Stă la fereastra biroului său din casa sa din Hilmiyya – casa care se ridica alături de-a noastră. Ce fel de haine poartă? Nu mi-l pot închipui decât îmbrăcat în haine europene, pentru că astfel îl descriu sora lui şi Anna şi pentru că aşa e îmbrăcat şi în portretul atârnat pe perete în Tawasi. În afară de asta, nu i-am văzut niciodată pe tatăl sau pe fratele meu purtând vechiul costum al gentlemenilor egipteni. Pun scrisoarea sa pe masă şi mă minunez încă o dată de lucrurile care ne supravieţuiesc. Avea vârsta mea când a scris-o: un bărbat înalt, robust şi plin de viaţă, un bărbat care umplea orice încăpere când intra, care gândea, vorbea, suferea, iubea şi… toate astea au dispărut, iar bucata asta de hârtie a rămas. Hârtia pe care a netezit-o şi pe care a scris, grăbit şi hotărât, cu un toc cu vârful lat. Cerneala a devenit maronie, dar se pot vedea încă forţa şi stăpânirea mâinii: literele verticale, trăsăturile ascuţite de condei, cuvintele încadrate fiecare în spaţiul lor delimitat. Cred cu sunt pe jumătate îndrăgostită de el – de străunchiul meu.

Am auzit povestea lui de la tata, care îl adora mai mult sau mai puţin când era copil, şi de la mama, care nu l-a întâlnit niciodată, dar a aflat multe despre el de la verişorii noştri din ’Ein el-Mansi. Trecutul lui se află în Al-Raf’i şi Hussein Amin şi în alte cronici ale timpului, iar articolele sale au apărut în *al-Ahram, al-Liwa* şi, mai târziu, în *al-Garidah.* În relatările Laylei despre el îmi regăsesc propriul frate, iar într-ale Annei îl regăsesc pe eroul întunecat şi misterios al romanelor de dragoste. Iar acum nu-mi rămâne decât să m-apuc să ţes toate aceste fire împreună şi să scriu despre Sharif Basha al-Baroudi – aşa cum îmi închipui că trebuie să fi fost.

Străunchiul meu Sharif Basha al-Baroudi a făcut un pas, după cum stă mărturie scrisoarea pe care o am în faţă, dar nu l-a făcut fără să stea la îndoială. Vreme de cinci săptămâni – nu, şapte (căci cele două săptămâni petrecute în deşertul Sinai ar trebui puse şi ele la socoteală) – a rezistat impulsului care îl împingea către Anna. Trecuse atâta timp de când nu se mai lăsase în voia impulsului – o, îi aruncase firimituri răzleţe ca să-l domolească: o achiziţie aici, o călătorie în străinătate dincolo, dar în drumul său prin viaţă, cum se spune, a dat dovadă de o mare stăpânire de sine. Prietenul lui, şeicul Muhammad Abdu, făcuse acelaşi lucru şi devenise un bărbat serios şi cumpătat, ale cărui declaraţii dovedeau o înţelepciune influenţată oarecum de diplomaţie. Ce rămăsese din acel tânăr înfocat de la Al-Azhar, cu ochi negri, care nu se sfiise să se gândească la asasinarea lui Tewfiq pentru cauza libertăţii Egiptului? Fusese o vreme când curajul părea să fi fost singurul lucru de care aveai nevoie: credinţa că ceea ce voiai era al tău de drept şi curajul de a-l obţine. Fuseseră învăţaţi că lucrul acesta nu era adevărat. Văzuseră atâtea vieţi care se sfârşiseră pe eşafod, curmate pe câmpurile de bătălie, distruse de exil şi de izolare. Prudenţa şi calculul au devenit o obişnuinţă.

Dar în Sinai, în grădina mănăstirii Sfânta Ecaterina, Anna şi propriile sale sentimente îl luaseră prin surprindere. Şi, chiar dacă a doua zi se retrăsese în politeţea lui curtenitoare, departe de deşert, când nu se mai afla alături de el, ea prinsese rădăcini în mintea lui şi nu mai reuşise s-o alunge.

Tawasi, 7 aprilie 1901

Sharif Paşa fărâmiţează gânditor în mână pământul negru şi bogat. E aşezat pe pulpanele hainei şi se uită în jur, la pământurile lui. Ţipetele copiilor care se joacă lângă canal răzbat până la el din depărtare. Când venise ultima oară acolo, în luna Toubah, trestia-de-zahăr tocmai fusese culeasă şi peste tot se aprinseseră focuri ca să fie arse miriştile. Atunci pământul era gol, ars şi pustiu. Şi totuşi

acum, la mai puţin de trei luni, în Baramhat, vechile rădăcini, înfipte viguros în pământ, împing afară noua recoltă. Sharif Paşa se ridică, bate din picioare, se întinde. Aici e departe, departe de gândurile la ea. Îşi şterge mâinile de pantalonii de bumbac. Dincolo de trestia-de-zahăr, ultimele raze ale soarelui la apus învăluie câmpurile de *kittan*[100] şi le fac să strălucească într-o mare violet, albastră şi aurie. Cu două, trei, patru sute de ani în urmă, oamenii stăteau întocmai cum stă el acum şi se uitau la aceeaşi privelişte, la aceleaşi culori, simţeau aceeaşi adiere uşoară care mângâie corolele florilor şi stârneşte un val domol ce străbate de la un capăt la altul lanul strălucitor. În mintea lui, magia acestei privelişti o egalează pe cea a deşertului. Poate chiar o întrece. Oare ea ar fi la fel de mişcată de această privelişte ca şi el? Ştie că are şi ea pământ în ţara ei. Dar oare pe el sunt ferme sau păduri sau pajişti? Nu are idee. La mică depărtare, o fată dezleagă un bou de la moara de apă, îi scoate legătura de la ochi şi amândoi – copila şi boul – se îndreaptă agale spre casă. Merge până la moară, îşi dă jos pantofii şi ciorapii şi începe să se spele.

În moscheea din sat oamenii îi fac loc în rândul din faţă şi, când se încheie rugăciunile de la apusul soarelui, se plimbă împreună cu *'Umdah*[101] pe uliţele întunecoase. Stau în *mandarah,* în casa lui *'Umdah,* cu uşa de la stradă deschisă. Bărbaţii vin şi pleacă, tava cu ceai face iarăşi şi iarăşi ocolul încăperii, iar în depărtare continuă să se audă glasurile copiilor care se joacă. Moşierul şi *'Umdah* vorbesc despre şcoala cea nouă pe care Sharif Paşa şi unchiul său, Ghamrawi Bei, o construiesc în sat. Bineînţeles, copiii vor trebui să meargă în continuare la *kuttab*[102]*,* şeicul nu trebuie să-şi facă niciun fel de griji în privinţa asta. Dar la şcoala cea nouă vor învăţa adunarea şi

[100] In. (în arabă, în orig.)

[101] Conducătorul unui sat. În 1997 s-a dat o lege prin care femeilor li se permitea să deţină funcţia de *'Umdah.* (în arabă, în orig.)

[102] Şcoală elementară tradiţională la care se învaţă cititul, scrisul şi Coranul. (în arabă, în orig.)

scăderea. Vor învăţa geografia întregii lumi şi istoria ţării lor. Felahii vor fi convinşi să-i scutească pe copii (băieţi *şi* fete, repetă Sharif Basha) de munca la câmp câte două ore în fiecare zi ca să poată învăţa. Nu ca să ajungă *afandiyyah*[103], ci ca să devină nişte cetăţeni educaţi, mult mai capabili să se îngrijească de propriile lor interese.

— Aveţi dreptate, *ya* Basha, oftează *'Umdah.* Nimeni nu ştie ce ne rezervă viitorul.

— Numai lucruri bune, *insha'Allah, ya 'Umdah.* Dar trebuie să facem tot ce ne stă în putere.

— În fiecare zi apare câte ceva nou. Întâi a fost vinăria şi l-am rugat cu mâna pe inimă pe Dumnezeu să ne apere, dar oamenii au fost cumpătaţi şi, oricum, numai cei răi s-au dus acolo. Acum sunt cămătarii – nu le-a fost de-ajuns că şi-au deschis prăvălii la oraş, au trebuit să vină şi la sate să încerce să tragă oamenii pe sfoară…

— Am vorbit deja despre asta şi aţi spus că oamenii trăiesc bine aici.

— Bine, da, *ya* Basha, *al-hamdu-l-Illah,* dar omului i se mai întâmplă să fie la strâmtoare, vrea să-şi mărite fiica, apar cheltuieli neprevăzute –, iar ei te încarcă mult la plată. Greci, toţi sunt greci…

— Spuneţi-le să vină la mine. Să vină la Hasib Efendi, omul meu de încredere. Voi vorbi cu el. Le vom împrumuta bani, în situaţii de urgenţă, cu o dobândă de unu la sută şi recolta ca garanţie.

— Domnul să vă lumineze, *ya* Basha. Oamenii din sat se vor bucura.

— Spuneţi-le asta.

— O să le-o spun vineri. O să veniţi să vă rugaţi împreună cu noi?

— Dacă voi fi încă aici.

Ar trebui să înfiinţeze o cooperativă, se gândeşte Sharif Basha. Dacă fiecare om pune deoparte ceva bani, după recoltă pot să se bizuie pe ei când au nevoie. Alte sate au început deja să facă lucrul ăsta. Hasib Efendi poate să aibă

---

[103] *Afandiyyah* (de asemenea *effendis)* – pluralul de la *afandi (effendi* sau *efendi):* orăşean educat (în Occident). (în arabă, în orig.)

grijă de ei. Să-i depună la bancă pentru ei. Va vorbi cu el – şi-i va promite o mărire de salariu ca să compenseze munca în plus. Sharif Basha merge pe jos din sat până acasă, schimbând saluturi binevoitoare cu bărbaţii pe care-i întâlneşte pe drum. Viaţa la ţară e atât de simplă. Ibrahimiyyah[104] le dă apă tot anul şi i-a convins pe felahi să nu cultive numai bumbac, aşa cum ar vrea lordul Cromer, ca să nu ajungă la mâna unei pieţe asupra căreia nu au niciun control. Ceva bumbac mai merge, dar să continue să cultive fasolea şi mazărea lor, grâul şi orzul lor. Să continue să cultive pepenii lor, care se odihneau fiecare asemenea unei regine pe patul său de flori galbene. Cel mai rău lucru care se poate întâmpla este ca nişte ofiţeri britanici greşit îndrumaţi să urmărească o vulpe. Pe pământul lui toate problemele se pot rezolva.

Se spală şi se schimbă, apoi se îndreaptă călare spre casa unchiului său, Mustafa Bei al-Ghamrawi, ca să ia cina. Aici orice om poate să uite de Cairo, de Ocupaţie, de lume. Şi totuşi, pentru el asta n-a fost niciodată o opţiune. Iubeşte pământul, dar iubeşte şi oraşul: luminile, zgomotul, graba şi agitaţia sa. Viaţa la ţară seamănă prea mult cu pensionarea – cu renunţarea.

Sharif Basha zăreşte un călăreţ galopând spre el dinspre casa unchiului său. Când se apropie, aude o voce familiară salutându-l: *„'Ya misa' al-khairat![105]".*

Shukri al-'Asali, nepotul soţiei unchiului său şi prietenul lui. Cei doi bărbaţi descalecă şi se îmbrăţişează. Prin anii '60 şi '70 cele două familii şi-au făcut vizite lungi. Copiii îşi petreceau lunile de iarnă împreună aici, pe pământul din Tawasi, şi lunile de vară acolo, pe pământul din 'Ein el-Mansi, între al-Nasirah şi Jenin. Încă îşi mai scriu şi, când se vizitează din când în când, descoperă că vechea prietenie a rămas la fel de puternică în inimile lor.

— Când ai venit? îl întreabă Sharif Basha.

— Chiar acum, cu o oră în urmă. Şi mi-au spus că eşti aici şi că te-au invitat la cină. Am face mai bine să

[104] Canal vast de irigaţie ce foloseşte apa Nilului. (în arabă, în orig.)

[105] O, tu care aduci multe lucruri bune! (în arabă, în orig.)

mergem. Toată lumea te aşteaptă.

— Cum îţi merge? îl întreabă Sharif Basha când încalecă amândoi şi o pornesc uşor la pas.

— Bine, bine, toate merg bine. În afară de problemele obişnuite. Ar trebui să vii pe la noi. A trecut mult timp.

— E aceeaşi problemă peste tot.

Shukri Bei al-'Asali are pielea mai deschisă la culoare decât verii săi egipteni. Părul îi e castaniu-deschis şi îl poartă puţin mai lung. Dar, la fel ca Sharif Basha şi Mustafa Bei, are aerul acela încrezător şi îndrăzneţ care se trage din faptul că a fost sigur încă de la naştere de dragostea femeilor care l-au înconjurat. Câţiva ani mai târziu – în 1915 – turcii îl vor spânzura pentru că a luat parte la Revolta Arabă[106]. Dar acum, în aprilie 1901, stă la masă în casa din Tawasi a mătuşii sale şi spune:

— Turcii sunt vulnerabili şi nu ne pot apăra împotriva Europei. Dar sunt conducătorii noştri şi nu ni se dă voie să ne apărăm decât prin ei. Aici nu au putut să apere Egiptul împotriva britanicilor. Cât despre noi, nu ne pot apăra împotriva sioniştilor.

— Dar 'Abd el-Hamid i-a înfruntat până acum, nu-i aşa? spune Mustafa Bei al-Ghamrawi luând farfuria pe care Jalila Hanim, soţia sa, i-o întinde.

— Dar curtea lui este ispitită cu bani. Sume uriaşe. Vor să-l imite pe Cecil Rhodes[107]. Dacă lui i s-a dat dreptul să colonizeze Zambezi, ei l-au rugat pe kaizer să le dea o cartă germană ca să colonizeze Palestina.

Shukri Bei se întinde după carafa cu apă. Umple paharul mătuşii sale, care şade alături de el, apoi pe al său.

— Dar cum rămâne cu oamenii? întreabă Jalila Hanim. Cu oamenii de pe pământul acela. Ce se întâmplă cu ei?

— Tocmai, spune Shukri Bei, uitându-se la mătuşa sa. Şi

[106] Revolta Arabă (1916-1918) – revoltă iniţiată de Hussein ibn Ali pentru a obţine independenţa Arabiei faţă de Imperiul Otoman. (n. t.)

[107] Cecil John Rhodes (1853-1902) – om de afaceri, magnat al mineritului şi politician de origine britanică din Africa de Sud, fondatorul statului Rhodesia.

li s-a spus lucrul ăsta sioniştilor. Abraham Shlomo Bei a luat parte la congresul lor şi le-a spus, în caz că nu observaseră, că 650 000 de arabi – musulmani, creştini şi evrei – trăiesc de secole pe pământul pe care vor să-l colonizeze. Aşadar au trimis o comisie specială să cerceteze. Iar comisia s-a întors şi le-a spus acelaşi lucru, aşa că au aruncat raportul într-un sertar şi au uitat de el.

— Dar aveţi nişte restricţii acolo, nu-i aşa? Pot să vină doar în pelerinaj pentru trei luni, să-şi prezinte paşapoartele şi tot tacâmul? spune Sharif Basha.

— Da. Avem restricţii de douăzeci de ani. Dar le ocolesc. Guvernatorii care le aplică – precum Tevfik Bei – nu rezistă prea mult. Iar marile puteri şi Statele Unite îşi trimit tot timpul ambasadorii să protesteze împotriva acestei „discriminări"…

— Dar coloniştii nu aparţin marilor puteri sau Statelor Unite?

— Nu. Vin din Rusia, România, unii chiar din Germania…

— Atunci care e interesul Statelor Unite în afacerea asta?

Shukri Bei ridică din umeri.

— Ca şi tine, nu pot să fac decât presupuneri. Presiuni din partea oamenilor influenţi. Aversiunea pentru Turcia…

— Trebuie să scăpăm de Turcia. Pentru binele nostru, al tuturor, spune Sharif Basha. Zilele ei de glorie au apus.

Zeinab Hanim îşi priveşte fiul cu nelinişte. Fratele ei îi zâmbeşte.

— Nu-ţi face griji, surioară. 'Abd el-Hamid nu are niciun spion aici.

— Am de gând să vorbesc cu oamenii din Cairo şi din Alexandria, spune Shukri Bei. O să mă întâlnesc cu Rafiq Bei el-'Azm şi cu alţii care au legături de familie în Palestina. Ca să impulsionez opinia publică. O să scriu şi la ziare…

— *Al-Ahram* a publicat deja câteva scrisori, îl întrerupe Mustafa Bei, care descriu cum coloniştii ară păşunile şi confiscă toate vitele pe care le găsesc pe-acolo…

— Au o grămadă de metode de-a pune mâna pe cât mai

mult pământ şi de-a le face zile negre felahilor, spune Shukri Bei. Aş putea încerca să mă întâlnesc cu lordul Cromer – ştiu că-l urăşti, dar Marea Britanie e cea mai influentă dintre puteri. Dacă ea dă înapoi, afacerea e ca şi terminată.

— Gata. Destul cu politica, intervine Zeinab Hanim înainte ca fiul ei să poată spune ceva. Toată viaţa vorbim despre politică. Povesteşte-ne despre oamenii noştri. Despre copiii tăi – Domnul să-i aibă în paza Lui – şi despre mama lor. Cum o mai duc?

Cairo, 12 aprilie 1901

Sharif Basha şi-a pus hârtiile deoparte.

— S-a dat chemarea la rugăciunea 'Isha? îl întreabă pe Mirghani, iar când acesta îi răspunde că da, îl roagă să înhame caii; o să iasă după rugăciune.

Merge cu trăsura prin Darb el-Gamamiz, apoi prin spaţiul deschis din Midan 'Abdin. Aruncă o privire spre palat, dar Efendeena trebuie să fi plecat deja acasă, în Qubba. Rezistă impulsului de-a coti pe Shari' 'Abdin, care l-ar duce în cele din urmă la hotelul Shepheard's. În schimb, o ia în sus pe Shari' al-Bustan.

Clubul Muhammad 'Ali străluceşte de-atâtea lumini. Portarul face un pas înainte şi îl întâmpină călduros:

— N-aţi mai dat pe la noi, *ya* Basha.

— Am fost plecat. Cine e aici în seara asta?

— Toată lumea, *ya* Basha: Mustafa Fahmi Basha, Boutros Basha şi Hussein Basha Rushdi. Milton Bei şi prinţul Gamil Tusun sunt în sufragerie. Prinţul Ahmad Fuad şi prinţul Yusuf Kamal sunt în sala de biliard. Şi – coboară vocea – domnul Boyle a sosit acum zece minute.

Sharif Basha intră în încăperea principală, îi salută pe Mustafa Fahmi, pe Boutros Ghali şi pe Hussein Rushdi, dar nu se aşază. Îl observă pe Harry Boyle stând în apropiere şi citind un ziar. Boyle şi-a făcut un obicei din a trece pe-acolo pentru jumătate de oră o dată la câteva zile.

În sala de biliard, prinţul Ahmad Fuad câştigă. Însă asta nu-l împiedică să afişeze un aer posomorât. Chiar în

această încăpere prinţul Ahmad Sayf-el-Din l-a împuşcat acum câţiva ani şi, dacă n-ar fi fost Milton Bei, ar fi murit. Se spune că a fost multă vreme bolnav şi că asta nu i-a risipit morocăneala obişnuită. Yusuf Kamal e total opusul lui: repezit şi agitat, mereu neliniştit, însă un om cu vederi largi şi plin de entuziasm.

Sharif Basha îşi aprinde o ţigară şi se instalează comod, aşteptând. Vrea să vorbească cu prinţul Yusuf despre noua şcoală de artă. Munca la muzeu decurge mai mult sau mai puţin conform programului. Treaba cu universitatea merge încet – în cea mai mare parte din cauza opoziţiei lordului Cromer. Proiectul şcolii de artă e încă la început. Ei bine, toate astea sunt lucruri bune, de care merită să te ocupi. Dar durează atât de mult. Nu e uşor să strângi banii. Toţi din surse particulare. Nu vor primi niciun piastru din banii statului atâta vreme cât lordul Cromer se află la putere. „Bugetul nu permite…“, repetă iarăşi şi iarăşi reprezentantul britanic. Însă bugetul a permis ca mai bine de un milion şi jumătate de lire din banii Egiptului să fie cheltuiţi pe expediţia din Sudan şi ca un alt sfert de milion anual să acopere pierderile din Sudan şi ce a câştigat Egiptul din asta? Bugetul permite angajarea funcţionarilor britanici din Egipt pe un salariu triplu în comparaţie cu cel al funcţionarilor egipteni. Dar nu permite niciun piastru în plus pentru niciun proiect care are vreo legătură cu educaţia sau cultura. Lordul Cromer înclină spre educaţia tehnică – şcoli care să producă funcţionari şi muncitori. Creiere britanice şi mâini arabe e reţeta lui Cromer pentru Egipt. Sharif Basha se ridică, stinge ţigara şi se apropie de fereastră. Acolo se înalţă palatul Qasr el-Dubara, unde chiar acum „el-Lord“ face planuri pentru ţara asta. „Haide, haide, fii serios. Probabil că ia cina.“ Un zâmbet uşor îi flutură pe buze când îşi închipuie ce-ar spune prietenul lui, Ya’qub Artin, dacă i-ar putea auzi gândurile. „Până şi Cromer trebuie să se oprească uneori din făcut planuri. Vei descoperi că în clipa asta are oaspeţi şi că nu se gândesc deloc la Egipt. Discută despre ultimele veşti de la Londra…“ Anna. S-ar putea să fie acolo. Stând la masă.

Îmbrăcată în hainele ei. Vorbind limba ei. Cu ochii ridicaţi spre vreun ofiţer tânăr – Sharif Basha bagă mâna în buzunar, căutându-şi şiragul de mătănii. Stă în picioare la fereastră, cu mâinile strânse la spate, răsucind la nesfârşit mărgelele între degetele mâinii drepte. Cum îşi permite să creadă că ei doi s-ar putea înţelege? Aşa ceva e imposibil. În orice caz, trebuie să-l fi uitat deja până acum. Sau, dacă nu-l uitase, se retrăsese în mintea ei într-o latură exotică – o latură îndepărtată – a călătoriei sale în Egipt. Un soi mai bun de „băştinaş“ cu care călătorise prin deşert şi vorbise într-o noapte într-o grădină învăluită în razele lunii. Iar acum s-a întors la lumea căreia îi aparţinea: la clubul din Ghezira, la cursele de măgari şi la vânătorile de hârtii, la balurile cu rochii elegante şi la dineurile de la Agenţie împreună cu compatrioţii ei. Acolo sunt bărbaţi mai tineri decât el, care l-ar împuşca pe Cromer, ar atârna în ştreang pentru asta şi şi-ar considera vieţile bine trăite. Dar ce rost ar avea? Clădirile uriaşe ale palatului Qasr el-Nil sunt chiar aici: la cinci minute de mers pe jos. Britanicii nu vor pleca. Nu vor pleca niciodată de bunăvoie. Singura forţă care îi va face să plece va fi forţa armelor – sau interesul. Şi ei ştiu asta. De aceea au dizolvat forţele de elită ale Egiptului; de aceea au împrăştiat armata, punând câte un ofiţer britanic la comanda fiecărui regiment. Şi în tot timpul ăsta armata britanică de ocupaţie ne costă câte un milion de lire pe an. Un milion de lire care ar putea fi folosit pentru plata datoriilor ţării, pentru a o elibera de dominaţia străină. Iar poporul nu vrea să lupte. Nu poate să lupte. O, a temperat minţile înfierbântate şi a vorbit despre procedurile legale. Ăsta era singurul punct asupra căruia era de acord cu Cromer: „procedurile legale“. Cromer voia la rândul lui să pună capăt Capitulărilor[108] prin care orice străin din Egipt era judecat de către consulul său, nu de tribunalele egiptene. Dar Cromer dăduse dovadă de rea-credinţă introducând Legile

[108] Tip special de tratate, contracte unilaterale garantate de un stat, conferind privilegiul jurisdicţiei extrateritoriale înăuntrul graniţelor sale asupra supuşilor altui stat. (n. t.)

Speciale pentru a trata problema „localnicilor“ care înfruntau personalul britanic. Le adoptase după cazul Gelgel, pe care el, Sharif Basha, îl apărase. Înlăturarea Capitulărilor n-ar face decât să dea Egiptul cu totul pe mâna lui Cromer. Ar trebui să le menţină, chiar dacă plasau orice cetăţean străin mai presus de lege. Să-ţi întăreşti sufletul împotriva miilor de umilinţe pe care le-ai suferit ca om manevrat de străini – iar în vremea asta se pierdea atâta timp. Generaţiile care ar fi trebuit să fie educate, ramurile industriale care ar fi trebuit introduse, legile care ar fi trebuit reformate şi, mai rău, ascensiunea celor care căutau să intre în graţiile britanicilor, cum puteai să scapi de toate astea după plecarea ocupantului? Neîncrederea semănată între musulmani şi copţi – o mână pe umărul lui şi se întoarce…

Prinţul Yusuf Kamal e un bărbat zvelt, cu un chip sensibil şi inteligent. Are o adevărată pasiune pentru artă şi intenţionează să finanţeze personal şcoala în caz că nu se pot găsi alţi bani. „Unde s-au dus toate?“, îi place să spună. „Uită-te la statui, uită-te la templele pe care le-au construit bunicii noştri. Uită-te la moscheile fatimizilor, la legăturile cărţilor şi la sticlăria mamelucilor, iar acum? Otomanii sunt în mare parte răspunzători.“ Dar în acest moment, s-ar părea că o altă opoziţie prinde putere.

— Poţi să crezi că încurajez *kufr*[109]? îl întreabă prinţul cu tristeţe în glas.

— *Kufr,* Înălţimea Voastră?

— Desenul! Sculptura! Uite… Scoate din buzunar un plic, trage scrisoarea afară şi o desface. Citeşte asta.

Sharif Basha citeşte:

> …şi îndoiala nu pătrunde în inimile noastre privind natura elevată a intenţiilor şi nobleţea ţelurilor Înălţimii Voastre, dar considerăm că e de datoria noastră să vă reamintim, cu tot respectul cuvenit unui… de interdicţia clară împotriva activităţilor pe care vă propuneţi să le

[109] Necredinţă. *Kafir* – necredincios (în islamism, creştinism şi iudaism). (în arabă, în orig.)

stimulaţi în instituţia pe care Înălţimea Voastră intenţionează să o înfiinţeze. Această interdicţie este exprimată în conţinutul *Hadith*[110]-ului Mesagerului lui Dumnezeu – rugăciunile şi pacea lui Dumnezeu fie cu el: „Cei care vor fi supuşi la cele mai grele cazne în Ziua Judecăţii sunt cioplitorii de imagini“. De aceea, vă rugăm să cumpăniţi din nou… banii pot fi folosiţi mai bine pentru a încuraja şi a întări credinţa noastră, care este zilnic măcinată de prezenţa pe pământul nostru a Ocupantului nedrept şi păgân…

Sharif Basha îi înapoiază scrisoarea.

— Înălţimea Voastră nu poate să ia în serios aceste…

— Sunt nevoit să le iau în serios, spune prinţul Yusuf. Ar putea instiga poporul. *Ya* Basha, n-ar trebui decât să spună că lucrez în complicitate cu britanicii ca să aduc în ţară arte europene dăunătoare şi să-i instruiesc pe tinerii noştri în privinţa lor…

Harry Boyle se plimbă prin încăpere şi Sharif Basha pune mâna pe braţul prietenului său.

— Mergem să mâncăm ceva? îi propune.

În sufragerie cei doi bărbaţi se opresc să-i salute pe Milton Bei şi pe prinţul Gamil Tusun. Se aşază la o masă din colţ şi comandă porumbel la grătar şi salată. O carafă cu limonadă stă pe suportul ei de argint între ei.

— Ce propuneţi să facem? întreabă Sharif Basha.

— Nu ştiu. Spune-mi părerea dumitale.

— Să organizăm o dezbatere publică. Astfel puteţi să daţi cu ei de pământ.

— Ce rost ar avea…

— Să-i acuzăm *pe ei* că conspiră cu britanicii pentru a ne împiedica dezvoltarea.

Sharif Basha râde de ideea lui, însă prinţul Yusuf e neliniştit.

— Nu poţi convinge oamenii prin logică. Trebuie să le vorbeşti pe limba lor.

Chelnerii aduc mâncarea şi cei doi îşi scutură şervetele.

[110] Discurs. (în arabă, în orig.)

Prinţul Yusuf toarnă ulei de măsline şi oţet în salată.

— Dacă le vorbeşti pe limba lor înseamnă că ai consimţit deja să lupţi pe terenul lor, spune Sharif Basha luând furculiţa în mână. Poziţia noastră trebuie să fie următoarea: credinţa e una, iar şcolile – instituţiile civile – sunt cu totul altceva.

— Nu vor accepta niciodată asta, obiectează prinţul Kamal Yusuf.

— Dar vom avea aceeaşi problemă cu universitatea, cu educaţia femeilor, cu tranzacţiile bancare – cu absolut totul. Asta e problema care trebuie hotărâtă o dată pentru totdeauna: în ce măsură ar trebui să se amestece oamenii ăştia în dezvoltarea practică a ţării? Şi observaţi că intervenţiile lor merg întotdeauna într-o direcţie negativă – în viziunea lor totul e *haraam…*

— *Ya* Sharif Basha, asta e o dezbatere în care nu ne permitem să intrăm în momentul de faţă. Cât timp britanicii se află aici, oamenii nu vor spune despre noi: „Bărbaţii aceştia sunt nişte patrioţi care gândesc diferit de noi“. Vor spune: „Bărbaţii aceştia sunt în slujba britanicilor“ şi vor conspira şi mai mult cu Înalta Poartă ca să ne lege şi mai tare de Turcia. Pentru moment, să nu pierdem din vedere ţinta noastră, ţinta noastră limitată: Şcoala de Arte Frumoase.

— Lăsaţi-mă să vorbesc cu şeicul Muhammad ’Abdu, zice nerăbdător Sharif Basha luându-şi şervetul de pe genunchi şi mototolindu-l pe masă, lângă farfuria lui. Susţine şcoala. Ne poate oferi argumente pentru ea – argumente pe care ei le vor găsi convingătoare.

— Dacă ar declara în mod public că ne susţine, spune prinţul Yusuf plin de speranţă, problema ar fi ca şi rezolvată. La urma urmei, el este muftiul şi cea mai înaltă autoritate religioasă.

— Voi vorbi cu el, spune Sharif Basha. Apoi, după o clipă: De îndată ce se întoarce de la Istanbul. Iar dacă este pentru şi se arată dispus s-o declare în mod public, răspundeţi la această scrisoare rugându-i *pe ei* să-i pună întrebarea muftiului. Spuneţi-le că veţi respecta hotărârea

lui. Îşi împinge scaunul în spate. Dar la urma urmei acestea nu sunt decât nişte soluţii parţiale.

Nicio problemă care trebuie hotărâtă nu poate fi hotărâtă în clipa de faţă. Există întotdeauna un motiv pentru a evita confruntarea. Sharif Basha îi porunceşte vizitiului său s-o ia încet pe podul Ismail şi înapoi înainte de-a se întoarce acasă. Vrea să privească Nilul. I-ar fi plăcut să meargă pe jos până acasă: o plimbare lungă şi înviorătoare în aerul răcoros. Dar acum, la ora unu noaptea, asta ar însemna să caute necazurile cu lumânarea. Avea să dea fără îndoială peste nişte soldaţi britanici şi, dacă era provocat în vreun fel, nu era sigur că va reuşi să-şi păstreze stăpânirea de sine. Sharif Basha se lasă pe spate în trăsură în timp ce caii se întorc şi schimbă direcţia ca să traverseze din nou podul. În dreapta pot vedea forma joasă şi luminile Agenţiei. Chiar dacă fusese să cineze acolo, până acum se întorsese în camera ei de la hotelul Shepheard's. Şi ceva îi spune că nu e fericită. Şi-o închipuie plimbându-se prin casă îmbrăcată în haine europene. Se opreşte lângă o oglindă şi ridică braţele ca să-şi scoată acele de la pălărie. Sharif Basha îşi vede propria imagine în spatele ei în oglindă. Stă atât de aproape, încât îi poate simţi căldura trupului, poate simţi parfumul ce se ridică din părul ei desfăcut…

A trecut atâta timp de când Sharif Basha nu i-a mai dat ascultare inimii sale, că aceasta a amuţit. Însă acum vorbeşte din nou. Stă în aşteptare şi îşi alege momentul: când intră în casa sa, în care toţi servitorii dorm. Când păşeşte în bibliotecă, Anna lasă perdeaua să cadă, se întoarce de la fereastră şi-i zâmbeşte. *„Tu es en retard. Je commençais à m'inquieter." „Tu!",* se strâmbă el, deja a început să-i spună *„tu".* Se uită pe birou ca să vadă dacă a sosit vreun mesaj cât a fost plecat. Găseşte un exemplar din *al-Mu'ayyad* şi un bilet de la şeicul Ali Yusuf prins de el. Mai e şi o invitaţie mare şi bogat ornamentată la deschiderea noii şcoli a lui Mustafa Kamel din Breem, pe 15 ale lunii. Stinge lampa, iese din încăpere şi urcă scările. Mustafa Kamel e un mare patriot, fără îndoială. Instigă

oamenii împotriva Ocupaţiei, înfiinţează şcoli. Atunci de ce Sharif Basha nu se simte în largul lui în prezenţa sa? Ştergându-şi faţa cu prosopul, se încruntă în oglinda din baie. E invidios? Pentru că Mustafa Kamel e tânăr şi înfocat şi pentru că e un bun orator? Nu. Descoperă ceva la tânărul acesta, o prea mare ambiţie şi o prea mare dragoste de sine. Şi e prea apropiat de sultan. Nu doreşte încetarea stăpânirii turceşti în Egipt. Şi are prea mare încredere în francezi. Îşi închipuie că, fiind duşmanii tradiţionali ai Marii Britanii, vor fi alături de Egipt. Nu a supravieţuit Notei Comune[111], ultimatumurilor. Călătoreşte la Paris, iar francezii dau petreceri în onoarea lui, îl răsfaţă şi îl numesc Caramel Paşa pe la spate, iar el crede tot ce-i spune *madame* Juliette Adams. Dar duşmănia tradiţională nu e de-ajuns. Marea Britanie şi Franţa sunt amândouă ţări europene în tot cazul şi, mai devreme sau mai târziu, vor încheia o înţelegere. Se vor uni aşa cum au făcut în cazul cruciadelor, al Comisiei Datoriei Publice şi al Notei Comune. O alianţă între Marea Britanie şi Franţa e mult mai firească, la urma urmei, decât o alianţă între Franţa şi Egipt. Dar cel puţin Mustafa Kamel a înfiinţat un ziar, pe când el, Sharif al-Baroudi, ce-a făcut? Acum, când avea patruzeci şi cinci de ani, care erau realizările din viaţa lui?

În dormitor îşi aprinde o ţigară, dă perdelele la o parte şi iese pe balcon. Luna e în ultimul pătrar. Peste câteva zile, când va privi cerul, nu va mai vedea deloc Luna, doar întunericul. Dar acum, dacă se uită cu mare atenţie, Sharif Basha poate desluşi forma întregii Luni, partea întunecată pusă în evidenţă de secera strălucitoare. Dacă mama lui ar fi aici în clipa asta, ar vorbi cu ea. Ar întreba-o ce părere are. A cunoscut-o, ştie lucrul ăsta. Iar Layla i-a spus întreaga poveste – cât ştie din ea – şi poate şi ceea ce a ghicit singură. Frunzele sicomorului din apropierea casei încep dintr-odată să foşnească. Se întreabă dacă grădinarul a tăiat smochinele – o incizie delicată care permite fructului să respire şi să crească. Îi va aduce

[111] Notă comună trimisă de Franţa şi Marea Britanie pe 8 ianuarie 1882, care susţinea primatul autorităţii lui *Khedive.* (n. t.)

aminte mâine. Poate că ar trebui să vorbească oricum cu mama sa. Îl cunoaşte destul de bine ca să fie în stare să judece.

Pe drumul de întoarcere de la Minya fusese foarte tăcut. Pentru că se simţea prost în privinţa ei – aşa cum i se întâmplă întotdeauna –, dar mai ales atunci când trebuie s-o ia acasă după ce a petrecut o vreme la ţară. Agitaţia din casa fratelui ei. Nepoatele care intră şi ies. Şi, de data asta, vizita lui Shukri. Dumnezeu l-a binecuvântat pe Shukri cu o mare volubilitate. Luminează orice încăpere în care intră şi se simte imediat în largul lui cu orice nouă persoană pe care-o întâlneşte. Sharif Basha i-a promis să-l prezinte lui Muhammad 'Abdu şi proprietarilor celor mai importante ziare şi oricui altcuiva cu care doreşte să se întâlnească. Cu Cromer va trebui să se descurce singur şi să obţină de la el tot ajutorul posibil. Se abţinuse să facă vreo observaţie în privinţa dorinţei lui Shukri de a se întâlni cu Cromer, deşi văzuse că mama lui se aştepta să facă vreo remarcă neplăcută şi se grăbise să schimbe subiectul. Plimbându-se împreună cu ea prin grădină mai târziu, îi spusese:

— Nu am nicio problemă cu faptul că Shukri vrea să se întâlnească cu Cromer. Ar fi bine dacă ar putea obţine ajutorul său.

Ridicase privirea neliniştită:

— Nu vreau să începi să te certi cu vărul tău. Nu ne avem decât unii pe alţii.

— De ce eşti atât de îngrijorată? Cu cine m-am mai certat?

— Cu tatăl tău.

— Tata nici măcar nu e aici ca să mă cert cu el.

Să fii închisă într-o casă cu un soţ care s-a transformat într-un *mazgub*[112]. Sharif Basha aruncă mucul de ţigară pe jos şi îl striveşte cu călcâiul papucului de casă. Când tatăl lui s-a dus să se ascundă în sanctuar, au crezut că va dura

[112] Persoană stăpânită de fervoarea religioasă într-o asemenea măsură, încât se detaşează de problemele lumeşti şi de partea (lumească) a minţii sale. (în arabă, în orig.)

câteva săptămâni, cel mult o lună sau două, şi că apoi va ieşi. Dar lunile treceau. Mahmoud Sami, 'Urabi şi ceilalţi şase fuseseră exilaţi. Sulayman Basha Sami fusese spânzurat, iar tatăl lui – probabil de ruşine că se ascunsese, în primul rând, deşi nu mărturisise asta niciodată – s-a ţinut cu ghearele de sanctuarul lui. Nu era nicio ruşine, îi spuseseră; 'Abdallah al-Nadim căzuse la pământ şi nu era deloc un laş. Dar nici nu voise să audă – „Când îmi va îngădui Dumnezeu", fusese singurul său răspuns. În cele din urmă Tewfiq îl chemase în audienţă pe el, pe Sharif, şi îi spusese de faţă cu Riyadh şi cu Malet: „Ştim unde se află tatăl tău. Spune-i că poate să iasă din ascunzătoare. Atâta timp cât va tăcea din gură, nu i se va întâmpla nimic rău. Cât despre tine, tinereţea şi exemplul prost dat de unchiul tău intervin în favoarea ta. Dar vom fi cu ochii pe tine, aşa că ai grijă". „Sunt mândru să Fiu nepotul lui Mahmoud Sami Basha. Şi m-aş simţi mai fericit dacă l-aş urma în exil decât să trăiesc în ţara mea sub dominaţie străină." Dar *Khedive* îl concediase pur şi simplu cu o fluturare a mâinii, repetând: „Vom fi cu ochii pe tine". Încă mai simte o durere vie amintindu-şi acea întâlnire, chiar şi acum, când Tewfiq e mort de aproape douăzeci de ani. Îi povestise asta mamei sale cu lacrimi de mânie şi ruşine în ochii înflăcăraţi, iar ea îi spusese: „Ei bine, dacă tot ştiu unde e, nu facem niciun rău dacă ne mutăm în casa cea veche până când îl convingem să se întoarcă". Dar refuzase să plece. Cât îşi dorise, o, cât îşi dorise să nu fi fost fiul unui asemenea tată! Mama sa plecase în ziua următoare, luând-o pe Layla cu ea şi lăsându-l doar cu acea tânără nefericită care trebuia să fie soţia lui şi care o vizita tot timpul pe mama ei, iar când se întorcea acasă, stătea tăcută într-un colţ, cu obrajii brăzdaţi de urmele lacrimilor, şi tresărea de fiecare dată când el intra în încăpere, aşa că până la urmă nu s-a putut apropia deloc de ea. Ei bine, îi redase libertatea, iar ea fusese fericită să plece, atunci de ce se gândea s-o ia de la capăt după ce anii cei mai frumoşi trecuseră? A, dar *ea* nu va fi aşa. Ar fi pus pariu că, dacă ar fi fost căsătorit cu ea, ea ar fi fost

alături de el, poate cu atât mai mult cu cât ţara ei era cea care… să presupunem că s-ar fi căsătorit cu o sudaneză şi un batalion de soldaţi egipteni ar fi atacat satul ei şi l-ar fi ars din temelii. Oare nu l-ar fi făcut asta să o îndrăgească şi mai mult?

Sharif Basha se plimbă până în capătul balconului şi înapoi. Femeia asta care îl făcuse să se gândească din nou la dragoste trebuia să fie englezoaică? Îl priveşte pe furiş în cele mai vulnerabile momente, înălţând capul, iar chipul ei candid e gata să se lumineze de un zâmbet de partea cealaltă a mesei la care iau micul dejun. Cum ar fi să o părăsească, ştiind că va fi acolo la întoarcere, simţindu-se ca acasă în casa lui şi foarte fericită? Cum ar fi dacă ar sta lângă el acum, dacă ar privi împreună spre grădina cufundată în întuneric în timp ce el i-ar povesti despre şcoala de artă a lui Yusuf Kamal? S-ar implica fără îndoială – ea, care venise în Egipt din cauza unui tablou. Şi cum i-ar explica întâmplările de azi? Cum i-ar povesti despre scrisoare? Câte lămuriri ar trebui să-i dea ca să-i explice? Că ar fi nevoie de o *fatwa* pentru a deschide o şcoală de arte frumoase? Ar suna ca în Evul Mediu. Putea oare fi sigur că ea ar înţelege?

Sharif Basha îşi pipăie buzunarul, apoi se întoarce în dormitor ca să-şi caute ţigările. Acolo tronează patul său impozant, din lemn sculptat, împodobit cu baldachin. Patul pe care nu l-a împărţit cu nimeni vreme de douăzeci de ani. Are aranjamentele sale – în străinătate. Dar aici, în propria lui casă, să facă dragoste cu ea fără să simtă în adâncul sufletului său că face ceva rău, să-i privească ochii înceţoşaţi de dorinţă, să spere la un copil, să se poarte grijuliu cu ea pe măsură ce îi creşte pântecele – se întoarce. Cât din asta e doar poftă trupească? Dacă ar fi întâlnit-o în Italia sau în Franţa, ar fi avut o aventură şi nu s-ar mai fi gândit deloc la asta? Nu crede. Ea are ceva serios şi profund. Vezi cum a vorbit despre soţul ei mort, soţul ei nechibzuit care avea tot ce-şi poate dori un bărbat – care o avea pe ea şi ducea o viaţă liberă într-o ţară liberă şi puternică, guvernată de un parlament pe care îl alesese

el, care se plimba pe străzi păzite de oameni de aceeaşi naţie cu el –, care ar fi putut face orice şi-ar fi dorit şi care a ales să plece, să străbată jumătate de lume şi să lupte pentru ca Kitchener să poată pune mâna pe Sudan şi să poată creşte acolo bumbac ca să-i facă pe industriaşii din Manchester şi mai bogaţi decât erau. Oare se întrebase măcar o dată de ce trebuia Marea Britanie să cucerească Sudanul? Se întrebase ce se va alege de tatăl lui? De tânăra lui soţie? Ca să fie drept, probabil că nu avusese intenţia să se lase omorât – se gândise doar că avea să se ducă acolo, să aibă parte de ceva palpitant, să le dea păgânilor o lecţie şi să se întoarcă acasă ca să facă impresie bună şi să-şi povestească faptele de vitejie la clubul din Londra. În orice caz el, Sharif al-Baroudi, ar fi trebuit să fie bucuros că, în cele din urmă, căpitanul Winterbourne murise. Avea să-l deranjeze oare faptul că fusese căsătorită cu un alt bărbat? Avea să-i şteargă amintirea – să-l alunge din trupul şi din mintea ei. Nu, nu avea să-l deranjeze. Nu-şi va îngădui să-l deranjeze. Cât timp îi mai rămânea? Zece, poate cincisprezece ani – destul ca să facă ceva cu viaţa lui dacă se concentra asupra acestui lucru şi dacă avea grijă să trăiască simplu. Şi totuşi, cum putea să trăiască simplu? Cu o englezoaică? Sharif Basha întoarce brusc spatele grădinii. Nu va avea parte de somn în noaptea asta.

20 aprilie 1901

— *Enfin,* care e problema dacă o inventezi? Cu toţii ne inventăm unii pe alţii într-o anumită măsură.

Ya'qub Artin Basha se apleacă în faţă, oferindu-i un trabuc. Trupul lui plinuţ şi îndesat e înfăşurat într-un halat de casă din mătase cu un model în nuanţe de maro, roşu şi verde. La gât poartă o cravată de un verde intens. De sub pantalonii negri i se zăresc papucii de casă marocani verzi, din piele de căprioară. Sharif Basha alege un trabuc şi se lasă pe spate, răsucindu-l între degete înainte de-a se întinde după cuţitaş.

— Poetul nostru, aici de faţă, îţi va confirma asta. Ya'qub

Artin arată înspre Isma'il Sabri. Cei trei prieteni stau pe nişte scaune uşoare şi adânci, în biblioteca lui Ya'qub Artin. Pe o masă joasă cu tăblie de marmură dintre ei sunt îngrămădite roşii, castraveţi, măsline, mai multe feluri de brânză, carne rece şi pâine. Uşile duble de sticlă ce dau spre terasă sunt deschise.

— Am un whisky bun, excelent chiar. Uite…

Ya'qub Artin se ridică din nou. Se îndreaptă spre bufetul din colţul îndepărtat al încăperii.

— Şi fiindcă prietenul nostru nu bea, ne rămâne nouă mai mult. Toarnă în două pahare. E aproape o crimă să pui apă în el, *mais alors…* Îi întinde un pahar prietenului său. Să bem pentru zorii fericirii tale!

Isma'il Sabri toastează şi el cu limonada.

— Ai nevoie de copii, spune. Cu toţii avem nevoie de copii.

— Vedeam cum mă inventa ea. Cum punea cap la cap fiecare fragment în vreme ce călătoream.

Sharif Basha apropie un chibrit de vârful trabucului şi trage câteva fumuri scurte şi viguroase.

— A! Eroul romanelor de aventuri! Piratul! Şi de ce nu, prietene? Eşti un bărbat arătos…

Deşertul, stelele şi vechea mănăstire ce adăpostea o moschee înăuntrul zidurilor sale. Acestea erau decorurile lui. Acestea şi casa veche din tablouri care o adusese în Egipt de la bun început. Ce-ar înţelege ea din îndoiala şi disperarea lui? Din faptul că uneori se ura pe el însuşi pentru că reuşea să ducă o viaţă îndestulătoare sub o stăpânire pe care n-o alesese el? „O viaţă de orăşean, cârmuită de un lord străin." Oare va reuşi ea să-l înţeleagă vreodată? Oare va reuşi el s-o înţeleagă vreodată? Sau se vor agăţa întotdeauna de ceea ce-şi închipuiau unul despre celălalt, astfel încât viaţa împreună va fi pentru fiecare dintre ei mult mai solitară decât dacă ar fi trăit singuri?

— Nu putem vorbi limba celuilalt. Trebuie să recurgem la franceză.

— Ei bine, reflectează Isma'il Sabri, poate e mai bine aşa. Faceţi mai multe eforturi, vă asiguraţi că înţelegeţi –

şi că sunteţi înţeleşi. Uneori cred că, de vreme ce folosim aceleaşi cuvinte, presupunem că vrem să spunem aceleaşi lucruri…

— A! Poetul! strigă Ya'qub Artin. Vezi! Asta e adevărat. Asta e foarte adevărat.

Ridică paharul.

— Am tot vrut să te întreb, spune Sharif Basha. Nu e timpul să scoatem o ediţie completă? Trebuie să-ţi ţii manuscrisele într-un dosar…

— Refuză, spune Ya'qub Artin. E prea multă muncă.

— Dacă o publici, cumpăr cincizeci de exemplare pentru şcoala din Tawasi.

— Cred că îi e teamă că dacă oamenii vor vedea ce face, va fi atacat…

— Nu mi-e teamă! râde Isma'il Sabri. Pur şi simplu nu am toate poeziile…

— Se va spune că distruge poezia.

Ya'qub se apleacă în faţă ca să le întindă farfuriile cu mâncare prietenilor săi.

— Se spune deja asta, zice Sharif Basha luând o bucăţică de lipie, răsucind-o în forma unei lopeţi în miniatură şi întingând-o în brânza albă frământată.

— Prostii! Nu fac altceva decât să păstrez poezia neschimbată. Nimeni nu mai are timp să citească poemele acelea epice imense, nesfârşite şi întortocheate. Dacă poezia urmează să aibă un loc în viaţa modernă, poemul trebuie să fie scurt şi intens…

— *Comme l'amour,* spune gânditor Ya'qub Artin, scoţând cu delicateţe un sâmbure de măslină din gură.

Sharif Basha râde:

— Bătrânul Don Juan nu se opreşte niciodată.

Ya'qub Artin ridică din umeri.

— Eh! Noi pentru ce trăim? El e norocos… spune arătând spre Isma'il Sabri. E poet. O să trăiască veşnic. Dar tu şi cu mine, *mon ami,* astăzi trăim, iar mâine nu mai suntem aici. Uite-aşa – îşi suflă o firimitură imaginară din palmă – doar o adiere şi ne-am dus. Tu ai biroul tău de avocatură, cazurile tale. Ce-ţi vor aduce? Bucurie? Viaţă

eternă? Du-te. Du-te şi însoară-te cu micuţa ta englezoaică. *Carpe diem.*

Isma'il Sabri îi întinde lui Sharif Basha o hârtie pe care a scris câteva cuvinte. Sharif Basha le citeşte cu voce tare:

Bucură-te de priveliştea lunii înainte să apună;
Zilele despărţirii sunt lungi şi mohorâte.
O, inimă, vei fi puternică şi mâine?
Sau te vei ţine după urma paşilor ei frânţi?

— Ai scris asta chiar acum? îşi întreabă admirativ prietenul.

Isma'il Sabri ridică din umeri. Ya'qub Artin spune:

— Trebuie să promiţi că vei scrie un cântec pentru nunta lui.

— Încă îmi place la nebunie melodia aia veche a ta, zice Sharif Basha.

Leapădă-te de sfială şi tăgăduire
Şi flacăra iubirii mele o adapă,
O clipă petrecută lângă tine
Mai preţioasă e decât întreaga viaţă…

Vocile celor trei bărbaţi se înalţă uşor când cântă împreună până la ultimul vers:

Pentru tine somnul mi-am abandonat,
Pentru tine toţi prietenii mi i-am pierdut
Şi de dragul iubirii tale
Cu alte neamuri prietenie am legat.

Câteva clipe se aşterne tăcerea, apoi Sharif Basha cască, lăsând capul pe spate.

— Trebuie să plec.

Se ridică de pe scaun.

— Pot să contez pe sprijinul vostru pentru şcoala de arte frumoase?

— Voi, musulmanii, va trebui să vă luptaţi între voi,

chicoteşte Ya’qub Artin. Eu sunt doar un biet creştin, ce ştiu eu? Dar dacă mergeţi înainte, da, aveţi sprijinul meu – şi o parte din banii mei.

Sharif Basha se uită la Isma’il Sabri, care încuviinţează din cap.

— Dar hotărârea ta? întreabă Ya’qub Artin.

Sharif Basha îşi ia *tarbush*-ul.

— Nu ţi-e teamă că-l vei nemulţumi pe lord, nu-i aşa? întreabă Artin Basha cu un zâmbet răutăcios.

Sharif Basha îşi aşază cu grijă *tarbush*-ul pe cap.

— După cum vezi, tremur de frică, îi răspunde.

27 aprilie 1901

Acesta e locul în care a văzut-o pentru prima oară aşa cum se cuvine. Lăsase acolo o fiinţă sfidătoare, cu părul despletit, îmbrăcată în haine de călărie bărbăteşti şi, când se întorsese, se trezise în faţa unei femei vesele, cu părul bălai, înfăşurată în halatul lui, care se juca împreună cu nepotul lui lângă fântână. În vreme ce călătoreau prin Sinai râsese de sine – spre sfârşitul vieţii, să se îndrăgostească de un bărbat. Un *amrad*[113] tânăr şi bălai, care călărea cu graţie şi măiestrie, care se întrecea cu el umăr la umăr – existau momente în care uita că tovarăşul lui de călătorie era femeie, atât de bine se armoniza cu bărbaţii taciturni şi cu liniştea deşertului. Iar atunci se uita la ea şi îşi amintea şi imaginea ei – înfăşurată în mătasea albastră, cu picioarele albe şi goale pe dalele din curte – i se ivea din nou în minte.

Sharif Basha traversează curtea cu paşi mari. Intră în micul vestibul de la baza scărilor din spate şi deschide uşa ce dă spre sanctuar. Încă o curte, încă o uşă. Se opreşte. În încăperea întunecoasă, un bătrân ridică încet capul. Sharif Basha traversează camera.

— *As-salamu ’alaykum.*

— *Alaykumu’s-salam wa rahmatu Allahi wa barakatuh*[114]*.*

[113] Bărbat spân. (în arabă în orig.)

[114] Pacea, mila și binecuvântarea Domnului fie cu tine. (în arabă în orig.)

Sharif Basha se aşază pe o bancă de lemn de lângă scaunul tatălui său. Bătrânul îşi pleacă din nou capul, cu ochii la şiragul de mătănii pe care îl răsuceşte încet între degete. Veşmintele şi turbanul îi sunt fără pată. Şiragul de mătănii se clatină uşor din cauza tremurului mâinilor sale.

— Cum o mai duci cu sănătatea, tată?

— *Al-hamdu-l-Illah. Al-hamdu-l-Illah.*

Bătrânul dă din cap fără să ridice privirea.

Despre ce-ar putea să-i vorbească? La ce se gândeşte? Oare gândeşte vreodată? Tatăl său are şaizeci şi şase de ani. Doar şaizeci şi şase. Muhammad Sharif Basha avea şaptezeci când a murit şi uită-te cum arăta – uită-te la Tolstoi. Camera lungă, cu dale de piatră e rece şi întunecoasă. Singura lumină vine de la ferestrele mici, aşezate în partea de sus a pereţilor de piatră şi de la cele câteva lumânări de lângă mormântul şeicului Haroun care se înalţă în celălalt capăt al încăperii, acoperit cu o pânză neagră. De optsprezece ani tatăl lui n-a mai părăsit locul acesta. Noaptea doarme în micuţa chilie învecinată. Uneori, iarna, se lasă convins să iasă în curte şi să stea la soare chiar lângă uşă.

— Fratele tău, Mahmud Sharif Basha, îţi trimite salutări. Întreabă de sănătatea ta.

— *Al-hamdu-l-Illah. Al-hamdu-l-Illah..*

Oare îşi mai aminteşte de fratele lui? Sau de ’Urabi? Oare mai ştie cine este el? Ar putea foarte bine să fie… Sharif Basha se ridică şi se plimbă cu paşi mari în lungul încăperii. Tatăl lui rămâne nemişcat. La Sfânta Ecaterina, în osuar, fusese pierdut în gânduri prea amare. Ce se alesese de viaţa lui? Ce avea să lase în urmă? Unchiul lui se revoltase, adusese anumite schimbări. Avea să lase în urma lui un nume cinstit de egipteni de-a lungul întregii istorii, urmaşi şi poezie. Dar el, Sharif al-Baroudi, ce lucru memorabil făcuse? Dusese o viaţă cât se poate de onorabilă, făcuse bine de câte ori îi stătuse în puteri, dar oare era de-ajuns? Gândurile lui zburaseră, aşa cum se întâmpla în cea mai mare parte a timpului, la cum ar fi fost viaţa fără Ocupaţie. Dacă Revoluţia ar fi fost lăsată să-şi

urmeze cursul. Dacă Tewfiq ar fi fost silit să cedeze revendicărilor lor. Dacă ar fi fost liberi să-şi construiască ţara aşa cum visaseră că ar fi putut, să dezvolte instituţiile, să îmbunătăţească educaţia, legile, să înfiinţeze fabrici – în schimb, viaţa lor fusese înghiţită de această luptă pas cu pas împotriva britanicilor, de străduniile de-a înfiinţa un consiliu legislativ, de-a lupta împotriva fiecărei taxe nedrepte pe care britanicii încercau s-o introducă, de-a vota mai mulţi bani pentru educaţie – prinşi întotdeauna între sultan, *Khedive* şi britanici. Şi ce făcuse în privinţa tuturor acestora? Nu mai era mult până când avea să ajungă asemenea acelor străvechi călugări: o grămăjoară de oase şi o tigvă şi va fi ca şi când n-ar fi trăit niciodată. Ar fi putut foarte bine să fie precum tatăl său, mulţumit să alunece în senilitate la adăpostul sanctuarului unui şeic nebun. Mai era încă timp, îşi spusese, mai era încă timp. Dar timp pentru ce? Şi, gândindu-se la aceste lucruri, ieşise din osuar şi dăduse peste ea, stând pe o bancă de lemn din grădină. Dumnezeu sau diavolul îi oferise răspunsul la întrebarea sa. Timp pentru asta. Ia-o pe ea. Pe această femeie frumoasă şi curajoasă care se rătăcise prin viaţa lui şi care stătea şi privea stelele, devenită din nou femeie într-un veşmânt larg de mătase care strălucea în lumina lunii. Primul lui impuls fusese să o cuprindă în braţe. Să se lepede de toată povara limbajului şi să o ţină în braţe, să uite de el însuşi, îngropat în acel trup alb care îl ademenea de sub mătase. Apoi povestea ei şi felul în care o spusese îl mişcaseră în adâncul sufletului. Faptul că încercase din răsputeri să înţeleagă – să-şi ofere ajutorul – şi că fusese respinsă atât de des. O, el n-ar respinge-o, el ar lua tot ce-ar avea ea să-i ofere şi s-ar considera fericit. Tatăl lui stă jos în tăcere cu şiragul de mătănii tremurându-i în mână. De câte ori trebuie să fi plâns mama lui în faţa sa? De câte ori trebuie să fi încercat să-l aducă înapoi cu blândeţe – fără niciun folos? Oare nu se gândea niciodată la el, fiul pe care-l lăsase să-i preia toate responsabilităţile? Fiul care nu-şi mai permisese să se bucure de tinereţea sa, ci fusese silit să-şi calculeze fiecare

mişcare gândindu-se bine la mama şi la sora lui?

— Tată.

Tatăl său nu ridică privirea şi Sharif Basha vorbeşte mai tare:

— Tată.

După ce i-a captat atenţia, continuă:

— Mă gândesc să mă căsătoresc.

Un zâmbet blajin trece peste chipul bătrânului, dar nu spune nimic.

— Tată. Ce spui?

— „Căsătoria înseamnă jumătate de religie“, citează tatăl său.

— Cu o englezoaică, spune Sharif Basha.

Zâmbetul dispare îndată de pe chipul tatălui său şi acesta pleacă din nou privirea.

— Mă gândesc să mă căsătoresc cu o englezoaică. Ce spui?

Uitându-se în continuare la şiragul lui de mătănii, bătrânul citează aproape în şoaptă:

— „Şi v-am creat naţii şi triburi ca să ajungeţi să vă cunoaşteţi unii pe alţii. Cei mai demni de laudă în ochii Domnului sunt cei care se tem cel mai mult de El“.

Sharif Basha îşi priveşte tatăl cu tristeţe. În cele din urmă spune:

— Atunci voi considera că am binecuvântarea ta.

O găseşte pe mama sa în bucătărie împreună cu două servitoare. Alege fructele care vor fi puse în vasele care aşteaptă pregătite lângă ea.

— *Ahlan, ya habibi!*[115]

Întinde braţele. Îl îmbrăţişează, iar el se apleacă să-i sărute fruntea.

— Ai luat micul dejun?

— *Al-hamdu-l-Illah.*

— Atunci am să-ţi curăţ o portocală. Miroase. Îi întinde o portocală netedă şi lucioasă. Ultimele din anotimpul ăsta. De la Yafa. Un dar de la Shukri Bei. Îl ia de braţ ca să-l

[115] Bine ai venit, dragul meu! (în arabă în orig.)

conducă afară din bucătărie. Ne aşezăm aici? Nu e încă atât de cald, spune trăgându-l spre logia acoperită unde stătuse în acea primă dimineaţă cu Anna şi cu Layla.

— *Kheir, ya habibi,* spune după ce s-au aşezat. Pari obosit şi pentru restul lumii e abia dimineaţă.

— Tocmai am fost să-l văd pe tata. Pare sănătos.

— *Al-hamdu-l-Illah,* oftează ea.

După câteva clipe de tăcere, Sharif Basha spune:

— Oare la ce se gândeşte toată ziua?

— Cine ştie? Recită Coranul.

— Te recunoaşte?

— Aşa cred. Zâmbeşte când intru.

Sharif Basha face o mişcare nerăbdătoare, iar mama sa continuă:

— Trebuie să-ţi uşurezi inima în ceea ce-l priveşte. E tatăl tău. Şi, dacă a fost nedrept cu cineva, atunci cu el a fost cel mai nedrept.

— De fiecare dată mă gândesc la ce ţi-a făcut ţie…

— Nu mi-a făcut nimic. A fost bun şi blând cu mine douăzeci şi şase de ani, iar apoi s-a abătut nenorocirea asta asupra noastră…

— Putea să o rezolve altfel.

Mama sa clatină din cap.

— Ce s-ar fi putut întâmpla? Am fi putut fi trimişi în exil. Ar fi putut fi (răul să stea departe) omorât. Ar fi putut fi aruncat în închisoare mulţi ani. Tu, cu toată filosofia ta, nu-ţi dai seama de asta? Odată ce revoluţia a fost înfrântă, întreaga viaţă trebuia să se schimbe.

— Inima mea nu poate să-l ierte.

— Pentru că simţi că te-a făcut de ruşine. Fiule, „Dumnezeu nu cere de la nimeni decât ceea ce poate să dea“. Dumnezeu iartă, iar tu nu poţi să faci la fel? Unchiul tău ne-a adus destulă cinste, iar tu, tu ai dus o viaţă dreaptă. Ştiu că ţi-a fost greu, dar ai rezistat şi ţi-ai făcut un nume şi o reputaţie, chiar şi în aceste vremuri grele. Nu-i purta pică tatălui tău.

Da, îşi făcuse un nume şi o reputaţie. Dar simţise întotdeauna că stătuse în aşteptare, de parcă ar fi trecut

printr-un defileu strâmt săpat într-un munte şi avea să vină ziua când un drum larg, nevăzut până atunci, avea să se deschidă dinaintea sa. Şi-a privit mama, care arăta bine chiar şi la şaizeci de ani, cu pielea netedă şi ochi strălucitori şi limpezi. Avea patruzeci şi doi de ani când tatăl său se retrăsese în izolare.

— Probabil că nu ţi-a fost uşor, face o încercare. Erai tânără…

Dintr-odată un zâmbet ştrengăresc luminează ochii lui Zeinab Hanim.

— Ce încerci să spui? Că m-aş fi putut recăsători? Când aveam un fiu care era deja un bărbat înalt şi solid? Cu mustaţă? O, ce ruşine! Râde. *Ya Sidi*[116]*,* v-am avut pe Layla şi pe tine şi familia mea. Am avut tot ce mi-a fost scris pe lumea asta şi chiar mai mult. Şi dacă tot îţi faci atâtea griji în privinţa mea – uită-te la tine! Eşti fericit aşa? Niciun fiu care să-ţi spună tată, nicio fiică pe care s-o ţii pe genunchi? Cine va…

— Mamă…

— Ştiu, ştiu, spune ridicând mâinile. E un subiect despre care ne este interzis să vorbim. Dar decât să-ţi faci griji pentru mine, e mai potrivit să-ţi faci griji pentru tine. Cine o să-ţi poarte de grijă când o să îmbătrâneşti? Toţi prietenii tăi sunt căsătoriţi…

— Tocmai despre asta voiam să vorbesc cu tine.

— Ce? Zeinab Hanim face ochii mari, se apleacă înainte şi pune mâna pe genunchiul fiului ei. Pe barba Profetului? Ai venit să vorbeşti cu mine despre căsătorie? Ce-ar trebui să fac oare? Să înalţ o *zaghruda*? Am şi uitat cum sună. Cu cine, *ya habibi*? Spune-mi cu cine vrei să te căsătoreşti şi am să mă duc chiar acum să o cer…

— Ascultă-mă, mamă. Pe măsură ce fericirea mamei sale izbucnea tot mai năvalnic, Sharif Basha părea tot mai îngrijorat. Ascultă-mă bine. Am nevoie de părerea şi de sfatul tău. Gândurile mele s-au îndreptat spre cineva… dar treaba asta ridică multe probleme.

---

[116] Formă prescurtată a termenului *sayyidi* (utilizat în contexte arhaice), care înseamnă „stăpân“. (în arabă, în orig.)

— Probleme? Ce fel de probleme? Orice problemă are o soluţie.

Zeinab Hanim se lasă pe spate cu ochii încă larg deschişi şi cu privirea aţintită la fiul ei.

— E… o cunoşti. Mă gândesc la lady Anna.

— Lady Anna? Englezoaica?

Încuviinţează din cap, uitându-se la mama sa.

Ea pleacă privirea şi respiră adânc. Când o ridică din nou, în ochi i se citeşte îngrijorarea.

— Nu ai deja destule probleme?

— Ţi-am spus.

— E englezoaică.

— Ştiu.

— Şi ea e cea pe care o vrei.

— Aşa se pare, spune zâmbind.

— Ai atâtea fete în Egipt de unde să alegi. Oricare dintre ele te-ar vrea de bărbat.

— Da, dar nu le cunosc.

— Ajungi să le cunoşti în timpul logodnei şi…

— Sunt prea bătrân pentru asta. Şi-apoi am mai avut discuţia asta de o sută de ori, de o mie de ori…

— Da, *ya habibi,* ştiu, ştiu. Dar o englezoaică…

Sharif Basha se ridică şi se plimbă cu paşi mari până la zidul din apropiere şi înapoi.

— Gândurile mele se învârt în acelaşi cerc. Mi-aş dori să fie egipteancă, franţuzoaică – orice altceva decât englezoaică. Apoi mă gândesc la ea şi sfârşesc prin a-mi spune: foarte bine, aşadar e englezoaică, iată cum stau lucrurile, asta înseamnă că e imposibil, că nu poate să meargă? Nu ştiu. Tot ce ştiu e că mi-a pătruns în inimă şi că nu vrea să plece.

— Ai vorbit cu ea?

— Nu.

Clatină din cap, se aşază şi se lasă pe spătarul scaunului. Dar probabil că l-ar accepta. Şi asta poate din motive greşite.

A văzut rezerva şi mândria din purtarea lui şi probabil îşi închipuia că dedesubt se afla ceea ce-şi dorea ea. Şi era

destul de curajoasă şi destul de singură ca să se opună cercurilor de la conducere. Poate că avea chiar să-i facă plăcere să-i sfideze…

— *Ya habibi.* Pari atât de obosit.

— N-am nimic.

— Ei bine, atâţia ani ai aşteptat „dragostea“. Dar a trebuit să te îndrăgosteşti de o englezoaică.

— Mamă, fie-ţi milă. Unde aş fi putut să întâlnesc o egipteancă pentru a mă îndrăgosti de ea? Da, le văd la reuniunile de familie, dar să stau şi să vorbesc cu vreuna din ele – lucrul ăsta e posibil? Layla a avut noroc că Husni era vărul ei. Eu n-am fost atât de norocos.

— *Khalas, khalas.* Nu te supăra. O iubeşti şi o doreşti. Să dea Domnul să fie bine.

— Să vorbesc cu ea?

— Ştii cine sunt părinţii ei? Tatăl ei, mama ei…

— Da. Părinţii ei sunt morţi.

— A mai fost căsătorită.

— Da. E văduvă.

— Şi te împaci cu lucrul ăsta?

— Da.

— Atunci vorbeşte cu ea, cu binecuvântarea lui Dumnezeu.

— Bineînţeles, ar putea să mă refuze şi atunci toate problemele s-ar rezolva.

Să-l refuze pe fiul ei, pe Basha? Zeinab Hanim ştie că, în ochii mamei sale, maimuţa e o gazelă, dar acum nu e vorba de afecţiunea unei mame; lumea întreagă ar fi de acord că fiul ei e un bărbat minunat, un bărbat adevărat şi impunător în hainele sale. Dar o englezoaică să se mărite cu un egiptean – chiar cu un paşă ca el? Şi nu e adevărat că, dacă nu îl va lua, nu vor fi niciun fel de probleme. Iar acum, că gândurile sale s-au îndreptat spre căsătorie, poate că…

— Stai. Nu pleca încă. Zeinab Hanim îi pune mâna pe braţ ca să-l oprească în clipa în care se ridică. Să bem o ceaşcă de cafea împreună cât mă gândesc puţin.

Strigă o servitoare şi o roagă să facă două cafele, iar

apoi stau şi aşteaptă în tăcere până când acestea le sunt aduse.

— Ascultă, fiule, spune luând prima înghiţitură. După cum ştii, am întâlnit-o pe lady Anna. Bineînţeles că nu am putut discuta, dar Layla mi-a vorbit la rândul ei despre ea. E frumoasă şi pare bună şi dreaptă. Dar ea va avea mai multe probleme chiar decât tine.

— Aşa crezi?

— Da. Zeinab Hanim încuviinţează din cap. Pentru ea întreaga viaţă se va schimba. Ai ei vor fi furioşi pe ea. Iar britanicii de-aici o vor evita. Şi chiar dacă se vor înmuia, îi va fi greu, ca soţie a ta, să-i viziteze sau să primească vizite din partea lor. Va fi despărţită de oamenii ei. Nu va putea nici măcar să vorbească limba ei…

Sharif Basha îşi împinge scaunul în spate, dar mama sa se agaţă de braţul lui.

— Dacă simte pentru tine ceea ce simţi tu pentru ea, va renunţa la lumea ei şi te va urma. Dar dacă te căsătoreşti cu ea – Zeinab Hanim ţine strâns braţul fiului ei cu amândouă mâinile – vei fi totul pentru ea. Dacă o vei face nefericită, la cine se va duce? Nu are nici mamă, nici surori, nici prieteni. Pe nimeni. Asta înseamnă că, dacă te va supăra, va trebui să o ierţi. Dacă te vei certa cu ea, va trebui să te împaci. Şi, orice vor face englezii, nu o vei împovăra niciodată cu vinovăţia ţării ei. Nu va fi numai soţia ta şi mama copiilor tăi – *insha 'Allah* –, ci va fi totodată oaspetele tău şi o străină aflată sub protecţia ta, iar dacă vei fi nedrept cu ea, Dumnezeu nu te va ierta niciodată.

Ochii lui Sharif Basha sunt umezi când duce mâna mamei sale la buze. Când îi dă drumul, aceasta ridică ceaşca lui de cafea şi o răstoarnă pe farfurioară, înclinând-o uşor ca să lase lichidul rămas să se scurgă.

— Ai revenit la vechile superstiţii? o întreabă zâmbind Sharif Basha.

— Mabrouka! strigă Zeinab Hanim şi, când apare bătrâna ei servitoare etiopiană, îi face semn să şadă. Vino şi ghiceşte-i lui Basha în cafea!

Mabrouka se aşază pe jos cu picioarele încrucişate sub ea. Întoarce ceaşca şi aruncă o privire înăuntru, apoi o pune la loc.

— Nu e gata încă, spune şi ridică faţa spre ei zâmbind. A trecut mult timp, *ya* Sharif Basha…

— De data asta am să te las să-mi ghiceşti, doar de dragul mamei.

Îi întoarce zâmbetul. Mabrouka fusese primită în dar de Al-Ghamrawi Bei, iar el i-o dăduse fiicei sale. Fusese alături de Zeinab Hanim încă de când erau amândouă copile. Fusese căsătorită de două ori, dar nu avusese niciodată copii, iar când se dăduseră legile împotriva sclaviei, le ignorase şi rămăsese exact la fel. Îşi purta toate economiile în aur pe braţe şi la gât, iar în vremea copilăriei lui o egalase întotdeauna pe mama sa, piastru cu piastru, la pomenile de Eid[117]. Acum a ridicat ceaşca şi a ţinut-o gânditoare în mână.

— *Kheir, ya* Mabrouka, o îndeamnă Zeinab Hanim.

— Văd un drum. Urcă şi coboară. E un drum greu. Văd o siluetă – e un bărbat cu un trup zvelt şi subţire, poartă o pălărie. Nu un *tarbush* sau o *'imma,* o pălărie. Dar intenţiile sale sunt onorabile. Şi te aşteaptă pe tine, *ya* Basha. Ai ceva pe care îl vrea – Zeinab Hanim îi zâmbeşte fiului ei şi el ridică din sprâncene. Văd drumul terminându-se într-un loc deschis. Un loc deschis cu multă lumină. Allah! Multă lumină şi bucurie. Şi văd un… copil, un copil care vine spre tine. Uite!

Îi arată ceaşca lui Sharif Basha, care se uită la ea în timp ce-şi îndreaptă haina şi se întinde după *tarbush.*

— Vezi copilul? stăruie Mabrouka.

— Ca să spun drept, nu-l văd, îi răspunde el.

— Uite-l! Întoarce ceaşca spre Zeinab Hanim. Uite-l! Un copil care vine spre Basha.

— Şi după aceea? întreabă Zeinab Hanim.

---

[117] Eid ul-Fitr — sărbătoare islamică ce marchează sfârşitul Ramadanului, luna sfântă de post a islamicilor. Eid-ul începe a doua zi după Ramadan şi, în cursul acestei sărbători, musulmanii dau bani săracilor şi îşi îmbracă hainele cele mai frumoase. (n. t.)

— Nu ştiu, spune Mabrouka. Nu pot să văd după aceea. Totul e alb. Nu aţi rotit bine ceaşca, *ya Setti,* înainte s-o întoarceţi.

1 mai 1901

— *Ya Abeih,* voi fi întotdeauna sora ta mai mică, dar acum îţi cer îngăduinţa să vorbesc deschis.

Layla stă în picioare în biroul lui. Şi-a dat jos pelerina şi e îmbrăcată într-un costum frumos, în nuanţe închise de roz şi albastru.

— Bine, poţi vorbi. Dar trebuie să rămâi aşa în picioare în mijlocul camerei? întreabă Sharif Basha arătând spre canapea.

— Nu. Layla clatină din cap. Prefer să stau în picioare. Vreau să-ţi vorbesc despre lady Anna.

— Ce e cu lady Anna?

Lady Anna cu care vorbise sub razele lunii aşa cum nu mai vorbise niciodată cu vreo altă femeie în afară de mama lui şi de Layla. Iar cu ele trebuia să fie atent, fiindcă îl iubeau prea mult ca să-şi îngăduie să-l vadă altfel decât puternic şi, dacă nu fericit, atunci măcar mulţumit… sau resemnat. Încearcă să-şi păstreze un ton vesel:

— A fost răpită din nou?

Layla îl priveşte cu reproş:

— Pleacă.

— Pleacă?

— Se întoarce acasă. În Anglia.

Sharif Basha se îndepărtează. Se duce la fereastră. Ce crezuse? Că avea să rămână acolo pentru totdeauna? Sigur că avea să se întoarcă în ţara ei. Era firesc. Se apropie din nou de Layla.

— Aşa deci. Când?

— *Abeih.* A aşteptat cinci săptămâni. Un cuvânt din partea ta.

— Ah. De unde ştii?

— Ştiu pentru că sunt femeie. Layla înaintează şi pune mâna pe braţul lui. Ştiu. Din felul în care vorbeşte despre tine, ca în treacăt. Ştiu că se gândeşte la tine. Aş fi spus că

e mai bine să se întoarcă acasă, însă ştiu că şi tu te gândeşti la ea…

— De unde ştii asta?

— Mi-am dat seama singură… şi mama mi-a spus că ai vorbit cu ea.

— Voi, femeile! Un bob de mazăre nu are timp să se ude în gurile voastre. Sharif Basha se îndepărtează de sora sa. Şi mama ţi-a spus care sunt obiecţiile ei? Ţi-a spus despre tabloul vieţii lui lady Anna – dacă ar trăi aici – pe care l-a zugrăvit?

— Da. Mi-a spus. Fără îndoială că nu-i va fi uşor şi, dacă ar fi fost vorba despre altcineva, aş fi spus că n-ar fi fost în stare să facă asta. Dar Anna e altfel. Are o minte deschisă. Iar viaţa ei n-a fost fericită. Şi… o doreşti. *Abeih,* pune-ţi încrederea în ea şi las-o pe ea să hotărască ce vrea. Nu e copil.

— Layla. Sharif Basha se uită în ochii surorii sale. Crezi că pot s-o fac fericită? Crezi că aş reuşi să compensez ceea ce va pierde? Nu doar o lună sau două, ci pentru tot restul vieţii sale?

— Da, *ya Abeih.* Ochii Laylei strălucesc de lacrimi abia reţinute. Da. Ştiu că o vei face fericită. Iar ea îţi va aduce la rândul ei fericire şi binecuvântare.

Asta i-am spus în ziua aceea. Eram sigură de ce spuneam, sigură că făceam ceea ce trebuie, altfel n-aş fi fost niciodată în stare să-mi adun curajul şi să mă duc să-i vorbesc aşa. Ştiu că am privit problema din perspectiva propriei mele căsnicii fericite. Ştiu de asemenea că nu voiam să pierd această nouă prietenă care mă făcuse să văd cu alţi ochi lucrurile obişnuite din viaţa mea, împărtăşindu-i-le. Dar adevăratul şi cel mai puternic motiv era dragostea pe care i-o purtam şi convingerea că, dacă o va lăsa pe lady Anna să părăsească ţara, va rămâne singur pentru tot restul vieţii şi că singurătatea îi va spori pe zi ce trece amărăciunea. Am vorbit sincer când am spus că eram încredinţată că avea s-o facă fericită. Cum ar fi putut

să n-o facă fericită acest frate a cărui dragoste şi bunătate mi-au însoţit toţi anii vieţii?

— M-am gândit, în grădina de la Sfânta Ecaterina, că mă plăceai.

— A trebuit să-mi adun toată voinţa ca să nu te strâng în braţe.

— De aceea ai stat cu mâinile la spate tot timpul?

— Am fost silit. Dacă le-aş fi lăsat libere, s-ar fi întins să te cuprindă – aşa.

Înlănţuită de braţele lui, Anna îi aşterne trei sărutări pe bărbie.

— Uite ce-am găsit, spune el, un nasture. Încă unul. Iar aici o comoară…

Atingându-i pielea cu degetele, deschide medalionul de la gâtul ei.

— Mama mea.

— Ai putea fi tu. Dacă îţi ondulezi părul şi ţi-l laşi liber – atât de frumoasă…

Anna ridică braţele. Le duce la ceafă şi desface medalionul. Apoi întinde mâna.

— Ia-l.

— Cum? De ce?

— Fiindcă l-ai admirat. În toate ghidurile se spune că, dacă cineva admiră un lucru, trebuie să i-l dai.

— Nu e adevărat. Se spune că, dacă *tu* admiri un lucru, *ei* trebuie să ţi-l dea *ţie…*

— Atunci funcţionează şi invers.

— Nu. Se uită la ea şi surprinde amuzamentul din ochii ei viorii. Anna, glumeşti.

— Te rog, ia-l. Mi-ar plăcea să-l ai. Aşa aş putea fi cu tine tot timpul: la muncă şi la întrunirile voastre între bărbaţi…

— Nu pot să-l port, dragostea mea. Şi se va pierde dacă îl voi lua tot timpul la mine.

— De ce nu poţi să-l porţi?

— Fiindcă e din aur şi uită-te la lănţişorul lui…

— Atunci am să-l schimb ca să-l *poţi* purta…

— Anna, Anna, nu am nevoie de el. Te am pe *tine.* Uite:

asta vreau. Şi asta…

Dar Anna îi prinde mâna şi nu vrea să-i dea drumul.

— De ce nu ţi-ai îngăduit să mă cuprinzi în braţe? Trebuie să-ţi fi dat seama că mi-o doream.

— Nu că ţi-o doreai. M-am gândit doar că probabil m-ai fi lăsat.

— Atunci de ce n-ai făcut-o?

— Pentru că m-am gândit că n-ar fi drept. Că exista un răspuns pentru tine în Anglia.

— De ce n-ar fi drept? îl întreabă, ţinându-l în continuare de mână.

— Deşertul… stelele…

— Crezi că mi-au sucit capul!

— Ei bine, ascultă. Uite la ce m-am gândit… Vrei o ţigară? Nu? Îi dă drumul din îmbrăţişare. Se întinde după ţigări, scoate una din pachet şi o aprinde. Dacă ne-am fi întâlnit pe un vapor, să zicem, traversând Mediterana…

— De ce neapărat pe un vapor?

— Încerc să mă gândesc la o situaţie în care ne-am fi petrecut în mod firesc timpul unul în compania celuilalt. Nu e uşor.

— Foarte bine. Pe un vapor, atunci.

— Sau undeva în Europa, într-un loc care-ţi era familiar, la Paris, să zicem, ai mai fi stat în faţa mea aşa, dorindu-ţi să te ating?

— Da. Dacă aş fi ajuns să te cunosc aşa cum am făcut-o aici.

— Nu ai fi avut cum.

— Ştiu. Aşa că, vezi, trebuia să fiu aici, *mon amour,* iar deşertul şi stelele fac şi ele parte din toată povestea.

— *Merci, le desert, merci, les etoiles.* Anna, ridică-te. Aşa. Vreau să mă uit la tine. Acum desfă-ţi nasturii. Încet.

Mai târziu, odihnindu-şi spatele pe pieptul lui, simţindu-i răsuflarea în păr, Anna îl întreabă:

— Crezi că ne-a fost sortit?

— Să ne întâlnim? întreabă el încet, ţinând-o strâns, minunându-se că viaţa se poate schimba atât de mult doar

prin prezenţa acestei singure femei din braţele sale.

— Da. Crezi că soarta a încercat să ne aducă împreună? La Costanzi, la palatul ’Abdin…

— Apoi soarta a ajuns la disperare şi a făcut în aşa fel încât să fii răpită…

— Şi m-a adus în casa ta, ca să fii *nevoit* să-mi dai atenţie.

— Mabrouka te-a văzut în ceaşca mea de cafea.

Anna aproape că îl aude zâmbind.

— Înseamnă că aşa a fost, spune lipindu-se mulţumită de el. Mabrouka ştie totul despre soartă.

Începutul unui sfârşit

„Dar din acestea poate să creeze
Forme mai reale decât orice om care trăieşte.“

P.B. Shelley

Să fie oare mâna sorţii? Sau atracţia trecutului? Oare casa goală şi neschimbată e mai plăcută minţii decât vocile, punctele de vedere, speranţa şi disperarea? Sau e doar o punere în aplicare conştientă a unui proiect?

O cotitură pe scările întunecate. O fâşie subţire de lumină, trădând o uşă care nu a fost bine închisă.

La două zile după seara de la Atelier, Isabel a plătit cele cinci lire în plus pentru aparatul foto şi s-a strecurat pe poarta veche de la intrare în curtea rece, cu ecou. A scăpat de ghid, strecurându-i un mic dar în bani, şi a cutreierat casa goală, încercând să şi-o imagineze aşa cum trebuie să fi fost cu o sută de ani în urmă, cu mărturii ale vieţii cotidiene risipite prin toate încăperile; un ziar împăturit lângă fereastră, o carte deschisă, un pahar cu apă pe jumătate băut, o legătură de chei pe masă, o pereche de papuci de casă lăsaţi pe podea de către posesoarea lor când se aşezase pe divan, strângându-şi comod picioarele sub ea. Isabel s-a plimbat prin toată casa. În mintea ei a atârnat perdele la ferestrele goale şi le-a privit unduindu-se uşor în bătaia vântului. A fărâmiţat tămâie în căţuile suspendate şi aerul s-a umplut de mirosul ei dulce. A deschis fântânile şi a auzit răpăitul uşor al apei pe dale. Acoperit de ţipetele copiilor care se jucau şi de glasurile femeilor care strigau la ei când joaca lor devenea prea zgomotoasă. Din bucătăria de dedesubt urcau până în încăpere aroma mirodeniilor puse la foc şi mirosul pâinii proaspete. A stat după *mashrabiyya* şi l-a privit din nou pe Sharif Paşa străbătând cu paşi mari şi cu mâinile la spate holul lung de la intrare, i-a privit pe tinerii răpitori abătuţi ai Annei aşteptând în tăcere ca el să vorbească. A încadrat iarăşi şi iarăşi scena în obiectiv, a reglat focalizarea astfel încât să prindă holurile goale şi a apăsat pe buton. Avea să-l surprindă cu aceste fotografii. Avea să-l surprindă cu

cât de multe lucruri ştia.

Acum coboară scara întunecoasă, cu trepte abrupte, din spate şi, când ajunge jos, vede o fâşie de lumină. Isabel împinge uşa. Aceasta se deschide, iar ea iese în soarele orbitor. Ferindu-şi ochii cu mâna, frecându-şi pleoapele din cauza luminii, îşi dă seama că se află într-o altă curte. Două ziduri drepte o împrejmuiesc la dreapta şi la stânga. Drept în faţă este mărginită de o clădire joasă, încununată cu un dom verde şi prăfuit. O uşă se deschide şi o femeie vine să-şi ofere serviciile. Chipul ei primitor, hainele largi, în nuanţe de albastru şi alb, ţinuta femeii când întinde braţele au ceva familiar.

— *Marhab*! strigă cu o voce dulce şi joasă. Bine aţi venit! Vă aşteptam.

Stă puţin mai într-o parte ca s-o lase pe Isabel să intre pe uşă. O încăpere răcoroasă, cufundată în umbre. În dreapta, despărţit de încăpere printr-un grilaj de fier forjat, se înalţă un mormânt înconjurat de lumânări aprinse; unele ard de-atâta vreme, încât au ajuns doar nişte licăriri tremurătoare înecate în băltoace de ceară, altele sunt lungi şi drepte, cu valuri de ceară topită de diferite mărimi întărindu-se pe laturi. Flăcările luminează nuanţele bogate de verde, roşu şi auriu de pe modelul pânzei care acoperă mormântul şi care cade în trei fâşii pe podeaua de marmură. Lângă mormânt se află o uşă deschisă care pare să ducă afară. În stânga se deschide un spaţiu larg, despărţit de restul printr-un aranjament de rogojini de paie, în timp ce alte rogojini acoperă porţiuni din podeaua de piatră. Acolo sunt două laviţe acoperite cu perne şi o măsuţă de lemn pentru cafea. Singura lumină vine de la ferestruicile tăiate în zidurile înalte de piatră şi de la flăcările lumânărilor din depărtare. Sub una din ferestre se află un război de ţesut înalt, din lemn, cu o bucată de ţesătură strălucitoare făcută sul dedesubt. Lângă război, Isabel zăreşte un bătrân stând pe un scaun cu spătarul drept. Poartă o *gibba*[118], un caftan şi un turban

[118] *Gibba* (de asemenea *djibbah)* - veşmânt lung tradiţional din bumbac satinat, de regulă alb cu dungi negre subţiri, purtat de oamenii

de şeic. Ţine capul plecat şi pare cufundat în gânduri. Zgomotele străzii sunt slabe şi îndepărtate. Isabel se întoarce, însă femeia în albastru nu se mai află lângă uşă.

Isabel face doi paşi înainte. Şeicul rămâne nemişcat.

— *As-salamu 'alaykum,* spune cu glas şovăitor.

— *Wa 'alaykum as-salam,* vine răspunsul, şi mila Domnului şi binecuvântările Sale.

Şeicul înalţă capul şi se întoarce spre ea. Razele slabe de lumină care se strecoară pe sub uşa din spatele ei cad pe o faţă deschisă şi tinerească.

— Vino mai aproape, spune şeicul.

Isabel înaintează până la o distanţă care i se pare rezonabilă şi se opreşte. Şeicul îşi ridică privirea spre chipul ei. Îi vorbeşte şi Isabel are impresia că aude înflăcărarea meditativă din vocea lui înainte de-a auzi cuvintele:

— Ai venit să te căsătoreşti cu mine?

— Eu… bolboroseşte Isabel.

— *Salamu 'aleikum,* răsună o voce în curte şi o femeie intră grăbită pe uşă.

E îmbrăcată în hainele negre obişnuite ale femeii din clasa muncitoare şi are un trup plinuţ şi o faţă rotundă ca o cireaşă, înfăşurată neglijent într-o *tarha*[119] neagră.

— *Salamu 'aleikum, ya Sheikh* 'Isa, strigă din nou îndreptându-se grăbită spre Isabel. *Marhab, ya Sett,* bine ai venit! Isabel simte un miros uşor de flori de portocal în timp ce femeia o strânge la pieptul ei cald şi generos. Fii bine-venită, fii bine-venită de o sută de ori! strigă iarăşi. Ia loc, draga mea, ia loc, doamna tuturor, de ce stai în picioare? N-ar trebui s-o rogi pe doamnă să ia loc, *ya Sheikh* 'Isa? Nu face nimic, draga mea, nu te supăra pe el. Nu primim prea mulţi vizitatori. În afară de cei care vin să-l vadă pe *Sidi* Haroun – flutură o mână în direcţia mormântului –, vin pe naţii. Bineînţeles că nu intră aici,

religioşi pe sub caftan. (în arabă, în orig.)

[119] Acoperământ pentru cap din şifon negru purtat de femeile care respectă tradiţia. Dacă e purtat în casă, este de culoare albă şi e o dovadă de mare evlavie. (în arabă, în orig.)

dar ne aduc şi nouă lumină, după cum vezi. Însă tu ne-ai adus lumină şi cinste. Fii bine-venită, fii bine-venită! Să-ţi fac nişte ceai sau vrei altceva? Bei ceai, *ya Sheikh* ’Isa?

— Nu, spune şeicul ’Isa. Vreau ceva rece. Vreau un Seven-Up.

— Foarte bine, dragostea mea. Am să-ţi aduc o sticlă de Seven-Up. Şi doamna? Nu am avut onoarea să aflăm numele dumneavoastră.

— Isabel, spune ea.

— Să dea Domnul ca numele să dăinuiască multă vreme. *Ummu*[120] Aya, servitoarea dumneavoastră. Ei bine, *Sett* Isabel – aşa, ia loc, surioară, ia loc şi fa-te comodă. Vezi pânza asta – netezeşte cuvertura de pe laviţa cu perne – e plină de *barakah*[121]*.* Şeicul ’Isa însuşi a făcut-o. Vrei ceva cald sau ceva rece, draga mea?

— Ce aveţi, murmură Isabel şi se aşază, punând sacul de voiaj cu aparatul deschis pe banchetă lângă ea.

— Avem de toate, strigă Umm Aya, desfăcându-şi *tarha* de pe cap ca să scoată la iveală basmaua albă de dedesubt. Strânge *tarha* într-un ghem dezordonat şi o îndeasă sub braţ. Rece şi cald, vin îndată. Uite cum facem: îţi aduc mai întâi ceva rece şi peste câtva timp ceaiul. Fii bine-venită, fii bine-venită! Vorbeşte cu musafira ta, *Sheikh* ’Isa. N-o lăsa să stea şi să se plictisească.

Iese în grabă şi în încăpere se aşterne din nou tăcerea. Şeicul se holbează la Isabel.

— Eşti străină? o întreabă.

— Da, îi răspunde ea.

— Ai părul blond, spune el.

— Tatăl meu avea părul aşa.

— Dar mama ta?

— Părul mamei e… era… închis la culoare, aproape

[120] Mamă. În societatea tradiţională o femeie, în loc să fie strigată pe numele ei, e strigată *umm* / *ummu* şi apoi cu numele fiului ei mai mare. În mod similar, un bărbat este strigat *abu* (tatăl lui), urmat de numele fiului lui mai mare. Se consideră că formula aceasta denotă mai mult respect decât folosirea numelui adevărat. (în arabă, în orig.)

[121] Binecuvântare sau har. (în arabă, în orig.)

negru.

— Îţi iubeşti mama? o întreabă el.

— Da, îi răspunde Isabel. Îmi iubesc mama.

— Paradisul, spune şeicul, se află la picioarele mamelor. Să nu uiţi asta.

Isabel pipăie ţesătura pe care stă. În lumina asta nu poate desluşi prea bine culorile, dar zăreşte fâşii de diferite nuanţe închise şi, la intervale regulate, o fâşie strălucitoare de auriu.

— Tu ai ţesut-o? îl întreabă.

— Da.

— Ce altceva ai mai ţesut?

— O, multe lucruri, spune el cu o voce tristă. Nu pot să lucrez decât când mâinile mele sunt bine, adaugă.

— Ce e cu mâinile tale? îl întreabă Isabel.

— Uneori mă dor, îi răspunde el, uneori sunt rănite.

Întinde mâinile şi se uită la ele. În lumina slabă, Isabel desluşeşte câte o urmă vagă în mijlocul fiecărei mâini înainte ca acestea să fie acoperite de mâinile lungi şi albe ale femeii în veşmânt albastru. Aceasta îngenunchează la picioarele lui şi, pe chipul ridicat care îl priveşte pe şeic, Isabel citeşte o nemărginită tandreţe.

— Te dor? întreabă femeia.

— Nu, răspunde el. Nu.

Femeia pleacă încet capul şi depune câte o sărutare în palma fiecărei mâini. Apoi i le împreunează şi i le aşază în poală.

Umm Aya intră grăbită, ducând două sticle verzi pe o tăviţă de alamă.

— *Salamu 'aleikum,* Doamna noastră, spune.

Pune tava pe masă şi, când femeia se ridică în picioare, *Umm* Aya îi ia mâna şi i-o sărută.

— Nu îi e bine, numele Domnului să-l apere? întreabă îngrijorată.

— Domnul fie lăudat, răspunde cealaltă.

— Şi acum, *Sett...* spune ea şi se întoarce spre Isabel.

— Isabel, spune aceasta.

— *Sett* Isabel a venit...

— Eu… Poate că n-ar fi trebuit să vin… începe Isabel stânjenită, dar *Umm* Aya o întrerupe:

— De ce nu? „Să intraţi în case pe uşile lor“, citează ea. Ai intrat pe uşă, iar noi te-am întâmpinat.

— Totuşi poate…

Dă să se ridice, dar femeia în veşmânt albastru se întoarce spre ea cu un zâmbet blând.

— Eşti o companie plăcută, spune. Stai liniştită. Casa asta e casa ta.

— Cinsteşte-ne, spune *Umm* Aya, ştergând gura unei sticle cu mâneca şi întinzându-i-o lui Isabel. Isabel o ia, iar *Umm Aya îi* dă cealaltă sticlă şeicului ’Isa. Bea, draga mea, pentru sănătate şi fericire, spune.

Femeia în albastru stă lângă uşă.

— Vă las cu bine, spune şi dispare în curtea scăldată în razele soarelui.

Umm Aya se aşază pe cealaltă laviţă.

— Spune-ne acum, draga mea, unde ai învăţat araba? o întreabă ea.

Amal s-a hotărât la rândul ei. Când povestea Annei se va sfârşi, va închide apartamentul şi se va muta la Tawasi. Nu pentru totdeauna, doar pentru o vreme. Dacă are într-adevăr vreo responsabilitate, atunci are o responsabilitate faţă de pământul ei şi de oamenii care trăiesc pe el. Are atâtea de făcut, de dăruit, de învăţat. Numai de-ar putea rezolva treaba cu lista; nu le poate cere felahilor o listă de nume şi, în acelaşi timp, nu poate redeschide şcoala fără ea. Când ajunge la capătul Podului Universităţii, statuia lui Nahdet Masr se înalţă dinaintea ei: statuia la picioarele căreia se strânseseră în zilele manifestaţiilor. Când, după războiul din ’67, toţi cei din generaţia lor păruseră să simtă ce influenţă avea să aibă acea înfrângere asupra lor şi se revărsaseră pe străzi ca să încerce s-o contracareze. În ’68, când se păruse că tinerii aveau să cucerească lumea, iar ei, studenţii egipteni, aveau să se afle printre ei. O aleseseră pe Nahdet Masr drept simbol: o ţărancă, cu o mână pe capul unui sfinx, trezindu-l din somn, iar cu

cealaltă dându-şi jos vălul; o statuie în acelaşi timp antică şi modernă, sculptată în granit roz de Assuan. Concepută de Mahmoud Mukhtar, primul absolvent al Şcolii de Arte Frumoase, şi finanţată printr-o mare colectă la care contribuiseră atât guvernul, cât şi poporul. Ei bine, aceasta stă încă în picioare, iar reînnoirea trebuie să vină cu siguranţă. Dacă va reuşi să deschidă şcoala, va vărui pereţii în alb şi va lipi afişe vesele. Va înregistra cântecele copiilor şi va învăţa să facă pâine. Va găsi un bătrân care mai are încă un Aragoz[122] şi un Sanduq el-Dunya[123] – şi un povestitor. Trebuie să mai existe povestitori prin împrejurimi…

În vreme ce aşteaptă la semafor, îşi dă seama că cineva se uită la ea şi ridică ochii. De la geamul înalt al unei dube de poliţie de lângă ea, un tânăr o priveşte stăruitor. Are o barbă neagră şi deasă, ochii negri îi lucesc, mâinile sale se agaţă de barele de fier. Amal întoarce privirea şi se uită drept înainte. Dar se simte ruşinată. Ruşinată că e liberă, în maşina ei, liberă să conducă unde îi place, în timp ce tânărul acesta e închis ca un animal. A cui ţară e? La asta se reduce totul acum. Semaforul se face verde şi Amal accelerează, mergând înainte. Plânsese când îi povestise lui ’Omar la telefon despre bărbaţii pe care îi văzuse, legaţi laolaltă şi înghesuiţi în ghereta de pe marginea drumului, când îi spusese ce îi povestiseră felahii.

— Lumea e urâtă, în general, zisese el.

— Dar nu e nevoie să fie aşa, spusese ea.

De asta se va agăţa. Ce înseamnă douăzeci de ani, cincizeci de ani în viaţa Egiptului? Atâta vreme cât unii dintre noi nu ne dăm bătuţi şi facem tot ce putem. Iar ceea ce poate să facă ea e să se ducă şi să trăiască pe pământul ei. Nu poate face nimic în privinţa vânzării industriilor

---

[122] Teatru de păpuşi tradiţional. Spectacolul constă într-o succesiune de scene scurte, fiecare descriind interacţiunea dintre cele două personaje, şi este executat de un singur păpuşar.

[123] *Sanduq el-dunya* înseamnă literal „cutia lumii“. Un cinescop. Vârând capul sub husa neagră şi lipindu-ţi ochiul de gaură, puteai să vezi cele şapte minuni ale lumii sau tunul Eiffel etc.

naţionale, a afacerilor, a corupţiei, a situaţiei disperate şi a brutalităţii care-i împing pe tineri să-şi lase barbă şi să încerce să-şi croiască împuşcând şi bombardând calea spre un trecut de mult apus. Dar are o bucată de pământ şi nişte oameni care depind de el. Poate să se ţină de asta. Poate să înveţe despre pământ şi să-i spună poveştile. Şi poate că fiii ei vor veni să o vadă. A trecut atât de mult timp de când au fost ultima oară la Minya. Poate că unul din ei va pune mâna pe telefon şi va spune: „Mamă, vin să stau cu tine o vreme“. Atunci îi va putea arăta şcoala şi clinica. Îl va putea prezenta oamenilor; *„Mashaa ’Allah*![124] Ce mare a crescut, Domnul să-l aibă în paza Lui“, vor spune aceştia. Poate să stea cu el pe verandă şi să-i asculte poveştile. Iar dacă rămâne destulă vreme, poate să-i arate povestea Annei. Şi, stând împreună în întuneric, vor simţi prezenţa Annei şi a lui Sharif al-Baroudi şi a Laylei şi a lui Zeinab şi a tuturor strămoşilor lor şi poate vor desluşi – oricât de vag – modelul ţesăturii care îi plasează în acest moment al istoriei, pe acest petic de pământ.

— Uită-te la asta, spune *Umm* Aya, şi la asta.

Aduce câteva suluri de pânză, desfăşurându-le şi aruncându-le pe genunchii lui Isabel.

— Sunt minunate, murmură Isabel, ridicându-le în lumina slabă şi întrebându-se dacă *Umm* Aya vrea ca ea să cumpere ceva. Are destulă lumină aici ca să poată lucra?

— Mâinile mele nu au nevoie de lumină, spune şeicul ’Isa.

— Inima lui îi dă destulă lumină, numele Domnului să-l binecuvânteze, spune *Umm* Aya. Spune-ne, *Sett* Isabel, stai mult în Egipt?

— Plec mâine, îi răspunde Isabel, punând jos ţesătura.

— Dar te vei întoarce.

Isabel nu e sigură dacă a fost o întrebare.

— Da, spune. Dar trebuie să mă întorc acasă să-mi văd mama. Nu se simte bine.

[124] Uite care a fost voia Domnului! Exclamaţia e utilizată pentru a exprima admiraţia, fără a fi invidios sau a deochea. (în arabă, în orig.)

— Domnul să-ţi uşureze inima şi să te întorci împăcată, *insha' Allah.* Nu eşti căsătorită?

— Nu. Am fost căsătorită, dar am divorţat. Nu am copii, adaugă Isabel având destulă minte să anticipeze întrebarea.

— Domnul o să-ţi răsplătească răbdarea, *ya habibti.*

— *Insha' Allah,* spune Isabel şi trebuie să fi roşit, pentru că *Umm* Aya zice:

— Dar te gândeşti la cineva.

Iar Isabel îi răspunde fără să se gândească:

— Da.

Iar apoi, spre propria ei surpriză, adaugă:

— Însă nu-i cunosc sentimentele.

— Sentimentele lui? *Umm* Aya respiră adânc. Care ar putea fi sentimentele lui? Poate cineva să fie dorit de Lună şi să spună nu?

Isabel zâmbeşte şi ridică din umeri.

— Fără îndoială că te doreşte, dacă e bărbat, continuă *Umm* Aya. Însă s-ar putea să te dorească şi să aibă un motiv să nu-ţi vorbească despre asta.

— Am de gând să vorbesc eu cu el, spune Isabel. De data asta.

— Vorbele nu ajută la nimic, *ya habibti.* Nu întreba doctorul, întreabă pe cineva cu experienţă. Vorbele se vântură dintr-o parte în alta şi fiecare înţelege ce vrea.

— Atunci ce să fac?

— Să te îmbraci frumos, să te parfumezi şi să-ţi petreci timpul cu el într-un chip plăcut… restul îl ştii, doar eşti femeie…

— El-'Asr, spune şeicul 'Isa când chemarea la rugăciune pătrunde în încăpere.

— Trebuie să plec.

Isabel se apropie de şeic. Acesta întinde mâinile, iar ea le prinde într-ale sale.

— Du-te, fiica mea, spune şeicul ţinându-i mâinile într-ale sale, du-te. Domnul să-ţi lumineze calea şi să-ţi dea lucrul după care tânjeşte inima ta şi să-ţi răsplătească răbdarea cu mare bunătate.

Isabel se întoarce şi o vede pe *Umm* Aya trăgând fermoarul sacului ei de voiaj.

— Să nu-ţi uiţi lucrurile şi lasă-ţi inima să te călăuzească, îi spune *Umm* Aya.

Isabel e învăluită din nou de mirosul florilor de portocal.

19

„Crede numai şi vei vedea.“
J.S.B. Monsell, 1865

6 mai 1901

Mă voi căsători.

Mă uit la cuvinte şi abia dacă sunt în stare să le cred – şi totuşi e adevărat. Mă voi căsători peste două săptămâni. Dacă ar fi după Sharif Basha, ne-am căsători mâine, dar vrea ca şeicul Muhammad 'Abdu, care se află în clipa de faţă la Istanbul, să oficieze ceremonia, aşa că vom aştepta întoarcerea sa.

Anna pune tocul jos. Se uită afară pe fereastră, dar bărbaţii care-şi sorb tăria de seară pe terasa hotelului Shepheard's, servitorii egipteni şi trecătorii de pe strada de mai încolo nu reflectă nimic din ceea ce se petrece în inima şi în mintea ei. Traversează camera şi îşi cercetează chipul în oglindă. Ceva *trebuie* să se vadă acolo şi, într-adevăr, obrajii îi sunt uşor îmbujoraţi, iar ochii par să-i strălucească mai intens. Îşi duce mâna la faţă…

Am mers, aşa cum mi-a cerut el, la casa mamei sale şi, după ce am fost primită, am traversat holul mare de la intrare. Era acolo, îmbrăcat în hainele de oraş în care l-am văzut prima oară, întors cu spatele la mine, cu mâinile împreunate, răsucind şiragul de mătănii între degetele mâinii drepte. Când am intrat pe uşă, s-a întors şi fiecare detaliu al înfăţişării sale – sprâncenele aproape unite deasupra ochilor întunecaţi şi acum îngrijoraţi, părul negru şi des, năpădit de fire albe la tâmple, umerii săi drepţi, felul în care-şi ţinea capul –, fiecare detaliu pe care mi l-am zugrăvit în minte în ultimele săptămâni era adevărat, iar inima a început să-mi bată atât de tare, încât m-am oprit şi am rămas nemişcată în prag. Preţ de o clipă, când s-a întors şi m-a văzut, a părut uluit, dar n-a

durat decât o clipă, apoi şi-a venit imediat în fire şi a înaintat spre mine cu paşi mari.

— Lady Anna, a spus şi mi-a luat mâinile. Iartă-mă, e doar…

A făcut semn din cap spre rochia mea.

Fireşte, de când fusesem răpită şi adusă în casa lui, mă văzuse îmbrăcată doar în haine bărbăteşti sau în vechiul lui halat sau în haina largă de mătase pe care mi-o dăruise sora lui; niciodată în hainele obişnuite ale unei femei europene. A stat şi s-a uitat la mine, ţinându-mi încă mâinile într-ale sale, de parcă ar fi simţit nevoia să se încredinţeze că eram într-adevăr aceeaşi persoană pe care şi-o amintea el, persoana căreia îi scrisese o scrisoare. Bănuiesc că trebuie să fi părut stânjenită, fiindcă imediat a repetat:

— Iartă-mă. Sunt copleşit de… nu şi-a terminat fraza, însă a adăugat. Vino. Stăm jos?

M-am aşezat pe un divan, iar el a luat loc lângă mine, dar imediat s-a ridicat din nou şi s-a oprit în faţa mea. Când am ridicat privirea, l-am văzut uitându-se intens la mine şi în ochi i s-a ivit o sclipire veselă.

— Eşti la fel de frumoasă cum îmi aminteam, mi-a spus.

— Dar puţin diferită, i-am răspuns.

A încuviinţat uşor din cap.

— Dar eşti tot tu, nu-i aşa?

— Da, aşa e, am răspuns după o clipă de tăcere. Pot găsi pe undeva hainele mele din deşert…

— Nu e nevoie, a zis râzând. Trebuie să mă obişnuiesc cu astea. O, Anna – îndepărtându-se cu un gest nerăbdător – vreau să termin odată cu vorbăria. Şi-a înfundat mâinile adânc în buzunare. Dar mai avem aranjamente de făcut…

— Aranjamente? am întrebat.

— Pentru nuntă.

Inima mi-a tresărit pe neaşteptate, apoi totul a încremenit. Chipul lui s-a întunecat.

— Am… M-a privit pătrunzător. Am înţeles greşit? Am crezut că scrisoarea mea e clară. Şi în dimineaţa asta am primit biletul tău…

— Da, da, am spus.

Şi inima a început să-mi bată dintr-odată atât de tare şi sângele să-mi curgă prin vine atât de repede, încât am fost convinsă că aveam să leşin.

— Eşti atât de palidă.

Glasul lui era liniştit, aş spune chiar tăios. Şi am simţit că într-un fel se retrăgea, se îndepărta, deşi continua să stea în faţa mea. Ştiam că îl voiam. Îl voiam înapoi lângă mine. Ştiam că era foarte important să nu mă înţeleagă greşit acum.

— Monsieur, am spus, acoperindu-mi bătăile inimii, îmi faci o mare onoare şi sunt într-adevăr fericită să accept oferta dumitale.

S-a aşternut tăcerea, aşa că am vorbit din nou:

— Dacă par atât de uimită e doar pentru că îmi închipuiam că va mai dura ceva timp – câteva zile poate – până când vom aborda subiectul…

Am ridicat privirea: era încă încruntat. Am întins mâna spre el.

— Sharif Basha, am spus cu blândeţe.

Mi-a luat mâna într-ale sale şi l-am făcut să se apropie şi să se aşeze lângă mine.

— Da, am spus uitându-mă la mâinile noastre. Da. Aş fi foarte fericită să mă căsătoresc cu dumneata.

— Trebuie să fii sigură, a zis strângându-mi mai tare mâna într-a lui. Trebuie să fii întru totul, absolut sigură. Vei fi nevoită să renunţi la atâtea…

— Sunt sigură, am răspuns.

Eram sigură.

L-am auzit răsuflând uşurat, apoi mi-a atins faţa cu mâna cealaltă, urmându-i contururile de parcă ar fi vrut să le înveţe. Mi-a mângâiat buclele rebele şi totul mi s-a topit din minte în afară de apropierea şi atingerea lui. Dar când am crezut că mă va săruta cu siguranţă, s-a îndepărtat. Inelele pe care le purtam

îmi lăsaseră urme pe degetele abia eliberate din strânsoare. Le-am cercetat în timp ce el se plimba prin încăpere.

— Dacă Muhammad Abdu ar fi aici, ne-am putea căsători mâine, a spus nerăbdător.

— Trebuie neapărat să ne căsătorească el? l-am întrebat şi am simţit că roşesc fiindcă nu avusesem de gând să spun ceva atât de nepotrivit şi, într-adevăr, i-am văzut chipul – atât de întunecat şi de nerăbdător cu o clipă înainte – luminându-se sub impulsul unui zâmbet ştrengăresc.

— Aşa deci? Doamna mea voia să abordeze subiectul abia peste câteva zile? Da. Nimeni altcineva n-ar îndrăzni. Pe de altă parte, nici n-ar fi drept să ceri asta altcuiva. El are autoritatea necesară…

În clipa aceea, micul Ahmad s-a năpustit în încăpere strigând. „Lalu! Lalu /“ şi unchiul lui s-a întors să-l ridice în braţe.

— Et alors, a spus când Ahmad a terminat cu îmbrăţişările, apoi a adăugat ceva în arabă în care mi-am auzit pomenit numele, iar Ahmad, aşezat pe podea, a venit să mă sărute şi, când l-am luat în braţe, Layla a intrat în încăpere cu o faţă radioasă şi curând m-am trezit îmbrăţişată de amândoi – de mamă şi de copil.

— Mabrouk, ya *Anna,* alf mabrouk/ *a strigat şi s-a dus să-şi îmbrăţişeze fratele.* Mabrouk, ya Abeih!

Am zărit lacrimi de bucurie în ochii ei.

— Când? a strigat. Când se va întâmpla?

— Tocmai spuneam… a început Sharif Basha.

Layla a părut să înţeleagă imediat şi bucuriei sale i-a luat locul un aer îngrijorat.

— Trebuie să fiţi atenţi, amândoi, a spus. Foarte atenţi. Nimeni nu trebuie să ştie până nu vă căsătoriţi.

Cred că abia atunci mi-am dat seama cu-adevărat cât de important era pasul pe care îl făceam. Însă asta nu m-a făcut să şovăi, nu, nici măcar o clipă. Dar

odată cu noua mea fericire, s-a născut o mare tristeţe, fiindcă mi-am dat seama că probabil nu mă puteam aştepta ca prietenii să-mi împărtăşească bucuria. Sir Charles şi Caroline, James Barrington şi doamna Butcher – nu pot să cred că voi fi înstrăinată de ei pentru totdeauna, totuşi, în cel mai bun caz, relaţiile noastre vor căpăta o nuanţă diferită. M-am gândit la scandalul pe care îl provocase cu trei săptămâni în urmă faptul că o doamnă germană cinase la Shepheard's cu un gentleman care părea să fie egiptean şi cum chelnerul – un grec – îi adusese gentlemanului (care s-a dovedit a fi vărul lui Khedive*) un fes plin cu salată împreună cu complimentele conducerii. Apoi m-am gândit la lordul Cromer şi la Agenţie şi un fior îngheţat de frică mi-a străpuns inima, deşi nu mă temeam pentru mine.*

— Anna, a spus el, vom urma toate formalităţile cuvenite. Dar cred că ar trebui să încheiem o căsătorie în stil egiptean mai întâi şi apoi să-i confirmăm valabilitatea la Agenţie.

— O căsătorie în stil egiptean mi se pare de-ajuns, am spus.

— Lady Anna, a zis el zâmbind, lady Anna căreia nu-i e frică de nimic. Nu, o vom face aşa cum trebuie. Dar îmi pare rău – o notă de amărăciune i s-a strecurat în glas – îmi pare rău că între timp nu pot să te scot în oraş şi să te curtez cum se cuvine. Nu putem merge nicăieri.

— Atunci va trebui să mă curtezi mai târziu, monsieur, am zis. Între timp, voi aştepta.

Am urcat la etaj, unde Zeinab Hanim m-a sărutat cu multă căldură – într-adevăr, ne-a sărutat pe amândoi cu lacrimile prelingându-i-se pe obraji, iar Mabrouka, servitoarea ei egipteană, a bătut din palme, zdrăngănindu-şi brăţările grele, dar Sharif Basha a oprit-o să-şi lanseze zaghruda *cu un „Nu acum. După ce se termină totul" sever. Dar apoi a bătut-o pe umăr şi a sărutat-o blând pe frunte, fiindcă înţeleg că a fost*

ca o a doua mamă pentru el toată viaţa.

— Cât despre tatăl meu, a spus, îl vei putea vedea după ce ne vom căsători.

Ridicând ochii din jurnalul Annei, sunt surprinsă o clipă să mă trezesc în dormitorul meu, cufărul ei aşezat frumos lângă perete, cu capacul deschis, aşteptându-mă să mă fac mică şi să mă cufund în el. Fusesem cu totul absorbită de scena aceea din holul vechii case, din *haramlek*-ul străbunicii mele. Inima mea bătuse odată cu a Annei, buzele mele tânjiseră după sărutul iubitului ei. Mă eliberez de această poveste şi mă ridic ca să mă plimb prin apartament, să stau pe balcon, să mă uit la strada de dedesubt şi să revin în prezent. Cine altcineva a mai citit acest jurnal? Iar dacă l-a citit, a simţit că îi vorbeşte? Pentru că sentimentul că Anna îmi vorbeşte, că aşterne totul pe hârtie pentru mine e atât de puternic, încât mă trezesc vorbind cu ea în gând. Noaptea în vis, stăm împreună şi vorbim ca nişte prietene, ca nişte surori.

În bucătărie îmi torn într-un pahar nişte apă rece de la frigider şi pescuiesc un castravete, din care muşc întorcându-mă în dormitor. Isabel a plecat. Toate lucrurile ei, hainele de care nu avea nevoie, sacul mare de voiaj în care se afla aparatul ei foto şi toate lentilele, cărţile şi casetele pe care le-a adunat sunt toate aici, depozitate în camera băieţilor. Iar ea e undeva deasupra Atlanticului, îndreptându-se spre Jasmine şi spre fratele meu. Trebuie să vorbesc cu el. Trebuie să vorbesc deschis cu el. Despre ea. Nu ştiu ce să înţeleg din povestea despre sanctuarul din casa veche pe care mi-a spus-o ea. Isabel e o femeie practică şi inteligentă. Totodată e romantică şi sentimentală, dar nu e nebună. Nu vede OZN-uri şi n-a fost răpită de extratereştri. Totuşi era sigură că împinsese o uşă şi intrase în sanctuar. Stătuse acolo bând Seven-Up şi, după spusele sale, discutând cu un şeic ciudat, o servitoare veselă şi o femeie îmbrăcată precum o madonă dintr-o icoană.

Ne-am dus împreună acolo a doua zi şi, bineînţeles, uşa

care dădea spre sanctuar era închisă. Închisă, încuiată cu lacătul şi acoperită cu pânze de păianjen, întocmai ca înainte. Am ocolit şi am intrat prin faţă. Mormântul era învelit cu obişnuita pânză verde şi, da, erau lumânări, însă în multe sanctuare sunt lumânări. În spatele grilajului de fier, restul încăperii era prea întunecat ca să desluşim ceva. L-am chemat pe paznic şi i-am spus că voiam să-l vedem pe şeic.

— Iată-l pe şeic, a răspuns arătând spre mormânt.

— Nu, pe celălalt şeic, am zis. Pe cel care locuieşte înăuntru.

— A! *El-sheikh el-mestakhabbi?* În clipa de faţă nu există niciunul, a răspuns el. Cel dinainte a murit şi încă n-am adus altul în locul lui.

— Când a murit cel dinainte? l-am întrebat.

— Acum un an, a răspuns el. Era aproape un tinerel. Dar era un om cucernic şi vălul i s-a ridicat de pe ochi. Şi tatăl lui a fost aici înaintea lui. Sunt aici de foarte mult timp. De un secol. Dinainte ca locuinţa să fie luată de guvern şi transformată în muzeu.

— Deci de un an de zile nu mai trăieşte niciun şeic înăuntru?

— E lucru ştiut, *ya Sett.* Ca să trăiască aici, un şeic trebuie să fie – înţelegeţi – un om al lui Dumnezeu. Să nu-şi dorească nimic din lumea asta. Asta e condiţia *waqf*-ului[125]. Şi în zilele noastre nu vei mai găsi un astfel de om.

Pe când ne întorceam să plecăm, m-am gândit să-i mai pun o întrebare:

— *Umm* Aya mai trăieşte pe-aici?

— Nu ştiu, *ya Sett,* mi-a răspuns omul. N-am auzit de ea.

Isabel e supărată. Vrea să discute cu omul, dar o trag de braţ. În maşină izbucneşte:

— Nu mai înţeleg nimic. *Erau* aici. I-am văzut. Am *vorbit* cu ei.

— Isabel, îi spun, uneori mă gândesc la oameni sau la locuri şi imaginea e atât de puternică, încât sunt destul de uluită când îmi dau seama că nu existau decât în mintea

[125] Administrație. (în arabă, în orig.)

mea.

— Erau acolo, stăruie ea, aşa cum tu şi cu mine suntem aici.

Mâine, îmi spun, dându-mă cu o cremă de noapte în faţa oglinzii, mâine îi voi da telefon. Şi lui ’Omar. Nu am linie internaţională. Altfel aş fi fost tot timpul tentată să-i sun pe băieţi.

Cairo
12 mai 1901

Dragă sir Charles,

Tocmai am primit scrisoarea dumitale din 8 mai, în care îmi scrii că ducele de Cornwall a promis să intervină pentru ’Urabi Paşa pe lângă sultan şi pe lângă Khedive. *E într-adevăr o veste bine-venită şi – sper – va îndrepta într-un fel răul făcut cu mulţi ani în urmă. Cred că ţi-am spus deja că Mahmoud Sami Paşa al-Baroudi şi-a pierdut vederea în Ceylon – atât de prost s-a împăcat cu clima de-acolo – şi că îşi pune fiicele şi nepoţii să-i citească, fiindcă s-a apucat să întocmească o culegere de poezie arabă, într-un singur volum, însoţită de notele sale. O sarcină nemaipomenit de grea pentru un domn orb. Ceilalţi, bineînţeles, sunt morţi deja cu toţii. Aşa că mă rog ca iertarea lui ’Urabi să vindece măcar unele dintre rănile resimţite încă aici în zilele noastre.*

Viaţa aici este cam aceeaşi. Săptămâna trecută a avut loc la Shepheard’s un mare bal mascat. Sala Maură e foarte mare şi foarte potrivită pentru asemenea ocazii. Patru ofiţeri care voiau să ia parte, dar – sosind prea târziu, la Cairo – nu aveau costume s-au folosit de nişte rochii ţinute în debaralele de pe coridoare, în afara camerelor.

Au avut mare succes la bal, dar faptul că au neglijat să înapoieze rochiile înainte să se retragă a provocat o mare supărare conducerii în dimineaţa următoare. Doamnele au fost în cele din urmă calmate şi s-a

restabilit pacea. Acesta este cursul distracţiilor de aici.

James Barrington mi-a mărturisit că se gândeşte să se întoarcă acasă. Mama sa a rămas de curând văduvă şi, fiind singurul ei copil, e conştient că are anumite responsabilităţi faţă de ea. E încredinţat că nu ar fi nefericit – şi chiar că ar fi de ajutor – dacă s-ar angaja la un ziar londonez. I-am promis că îţi voi scrie şi că te voi întreba dacă ai cunoştinţă de vreun post vacant. E un tânăr foarte capabil şi cred că ţi se va părea foarte simpatic.

Mă întrebi când mă gândesc să mă întorc. Nu am făcut încă niciun fel de planuri în privinţa asta. Căldura nu mi se pare încă insuportabilă şi fac progrese mari la arabă...

Anna se opreşte. Se simte prea falsă ca să-i scrie dragului ei sir Charles ceva credibil despre progresele pe care le face la arabă. Pune pagina deoparte şi o ia de la capăt. Trebuie să fi copiat primele patru paragrafe, fiindcă scrisoarea continuă pe o pagină diferită.

...şi cred că ţi se va părea foarte simpatic. Bănuiesc că va ajunge în Anglia înaintea mea, aşa că voi apela la serviciile sale ca să-i ducă domnului Winthrop ierburile de leac pe care mi le-a cerut toamna trecută. Dacă pot să-ţi trimit ceva de-aici...

Şi totuşi, adevărul e că în ultimele două săptămâni, pe măsură ce viaţa ei din Cairo a devenit din ce în ce mai reală, mi s-a părut că sir Charles şi Caroline şi-au pierdut din importanţă în mintea ei. Îşi face griji pentru sir Charles, dar ştie că nu-i stă în putere să-i alunge din suflet cea mai mare durere. Oare se teme că, dacă se va întoarce în Anglia, va fi prinsă din nou în mrejele acelei dureri?

17 mai

Astăzi mi-am scos de pe deget inelul dăruit de

Edward şi l-am pus – împreună cu cel pe care i l-am dăruit eu – în poşeta de pâslă pe care mi-a croit-o Emily cu mulţi ani în urmă. Poate că e mai bine că mi-e dat acest răgaz ca să mă pregătesc pentru marea schimbare care e pe cale să se petreacă în viaţa mea. Să-mi iau adio de la trecut, atât cât e posibil, şi să-l las să se odihnească în pace.

Ar fi trebuit să mă gândesc că îmi voi face griji în privinţa lui Edward în momentul ăsta. Dar cred că, dacă ar fi în viaţă, faptul că mă căsătoresc din nou l-ar lăsa indiferent – poate chiar s-ar bucura pentru mine şi s-ar simţi el însuşi uşurat. Dar asta doar… cred că asta s-ar întâmpla doar dacă ar simţi că mă căsătoresc cu un bărbat acceptabil în ochii lui. Cât despre căsătoria asta…

Încerc să mi-i închipui pe Edward şi pe Sharif Basha (nu sunt încă în stare să-i rostesc numele fără să adaug titlul!). Încerc să mi-i închipui întâlnindu-se, dar nici măcar în mintea mea nu pot să-i fac să-şi strângă mâinile. Treptat încep să-mi dau seama de distanţa pe care o pun între mine şi cei pe care i-am cunoscut şi la care am ţinut toată viaţa. Pot să mi-o închipui pe Caroline întâlnindu-se cu Sharif Basha şi poate flirtând puţin cu el. Dar dintre bărbaţi – chiar şi pe dragul meu sir Charles – nu pot să mi-l închipui decât pe tata strângându-i călduros mâna. Cred că el ar fi putut să-i fie prieten. Nu aici, în Egipt, nici chiar în Anglia, dar dacă s-ar fi întâlnit în altă ţară, mi-i pot închipui discutând amical, deşi ar fi fost siliţi s-o facă în franceză. Cât despre mama, sunt sigură că ar fi devenit imediat buni prieteni.

Nu l-am văzut în aceste unsprezece zile. Nici nu-l voi vedea, dacă lucrurile merg conform planului, până pe 23. Dar Layla, draga mea prietenă şi viitoarea mea soră, îmi transmite mesajele lui şi îmi povesteşte zâmbind cum se enervează şi cum nu-şi află locul în fiecare zi care trece şi în care nu sunt cu el. „Dragă Anna“, strigă ea, „sunt atât de fericită! Am crezut că

nu se va întâmpla niciodată. Trebuie să te grăbeşti şi să ne dăruieşti o mireasă pentru Ahmad!“ Totuşi uneori se uită la mine gânditoare. Iar într-un rând mi-a spus: „Ştii că Abeih *te va lăsa să mergi în vizită acasă când vei dori“.*

„Sunt sigură“, i-am zis.

„Doar că…“, a continuat. „Doar că nu trebuie să te aştepţi să te însoţească.”

„Da, mi-am dat seama“, am spus.

„Te-ar putea aştepta în Franţa.“

„Layla, sunt bine“, am liniştit-o. „E prea curând ca să începi să-ţi faci griji că mă chinuie dorul de casă.“ Şi, într-adevăr, nu-mi doream să mă însoţească la Londra şi toată lumea să se holbeze la el sau chiar mai rău. Într-o zi poate, când Egiptul îşi va recâştiga independenţa, ne vom putea lua copiii şi vom putea deschide reşedinţa Horsham în lunile de vară şi îl voi putea prezenta tuturor, dar va trebui să mai treacă mult timp până atunci.

Layla mi-a povestit despre aranjamente. Încheierea contractului într-o zi. Confirmarea valabilităţii sale de către Agenţie în ziua următoare – aşa încât, contractul fiind în vigoare, lordul Cromer să nu mai poată face nimic ca să împiedice căsătoria. Iar nunta în sine va avea loc în ziua a treia. Am discutat detaliile şi i-am spus că mi-aş dori, pe cât posibil, ca evenimentul să fie organizat în stil egiptean, pentru că simţeam că asta avea să-i facă mare plăcere lui Zeinab Hanim, care aşteptase atâţia ani să se bucure la nunta fiului ei. Totodată cred că asta l-ar face şi pe el fericit. Cât despre mine, dacă tot nu mi-era dat să mă căsătoresc în vechea biserică din Horsham, atunci ceremonia putea să fie oricât de diferită. Aşa că i-am spus Laylei că mă las în întregime pe mâna ei şi că trebuie să aranjeze toate lucrurile aşa cum ar face-o pentru sora ei. A fost foarte mulţumită şi a început prin a-mi comanda la o croitoreasă franţuzoaică din strada Qasr el-Nil o rochie cu paiete pe care trebuie s-o port la

nuntă. Şi, de fiecare dată când mă duc la casa veche, le găsesc pe ea, pe Zeinab Hanim şi pe servitoare cosând şi brodând felurite veşminte pe care mă pun să le încerc, le prind cu ace şi le modifică până când le cer îndurare. E mare păcat că Emily nu poate lua parte la toate astea, fiindcă i-ar plăcea la nebunie – doar că nu ştiu cum va primi vestea acestei căsătorii.

18 mai

Astăzi am rugat-o pe Layla să-l întrebe pe Sharif dacă am putea locui cu mama lui. Nu i-am văzut casa până acum, dar înţeleg că e construită în stil european, ca toate casele noi, de altfel – şi am ajuns să îndrăgesc tot mai mult casa cea veche cu fiecare oră petrecută acolo.

„N-am putea locui aici?“ l-am întrebat. „Măcar o vreme, îmi va fi foarte greu să învăţ să ţin casa aşa cum îţi place şi aş prefera să învăţ lucrul ăsta de la mama ta decât de la servitoare.“ Ştiu de asemenea că lui Zeinab Hanim i-ar plăcea tare mult ca fiul ei să trăiască sub acelaşi acoperiş cu ea, deşi nu va îndrăzni să-i propună lucrul ăsta. Şi mi-ar plăcea, dacă într-o zi Dumnezeu s-ar îndura să ne dăruiască un copil, să stau împreună cu Layla în logia din capătul curţii, brodând hăinuţe pentru copii şi privindu-ne odraslele jucându-se lângă fântână, în timp ce ascult tropotul copitelor şi zarva de la uşă, care îmi spun că soţul meu a sosit acasă.

20

„Şi lasă-mă să plec şi să mă duc la draga mea.“
Edmund Spenser

22 mai 1901

Şeicul Muhammad ’Abdu clatină din cap. Sprâncenele drepte, încă negre, se unesc deasupra ochilor plecaţi în vreme ce citeşte scrisoarea adresată prinţului Yusuf Kamal. În încăperea mare şi austeră, cu divanele şi pernele sale acoperite în întregime cu pânză albă, cu rafturile sale pline cu cărţi ce se ridică până la tavan, bărbaţii stau jos în tăcere. Când termină de citit, îi întinde scrisoarea şeicului Muhammad Rashid Rida, care stă lângă el.

— Oamenii ăştia… spune cu tristeţe. Nu vom progresa niciodată câtă vreme oamenii gândesc în felul ăsta.

— Oamenii ăştia trebuie educaţi, iar *Fadilatukum*[126] e în poziţia de a-i educa, spune Shukri Bei al-’Asali.

— Un cuvânt din partea ta le-ar închide gura, zice Sharif Basha.

— Lasă-mă să mă mai gândesc la asta, spune Muhammad ’Abdu.

Sharif Basha îşi compătimeşte prietenul. E prima zi după ce s-a întors de la Istanbul şi valul prietenilor şi solicitanţilor nu s-a oprit o clipă. Muhammad ’Abdu pare obosit.

— Shukri Bei a mai rămas la Cairo ca să te vadă, îi spune. Dar, dacă te simţi obosit acum, putem veni altă dată.

— Nu, nu, spune Muhammad ’Abdu. Îi stau la dispoziţie.

— Speram că veţi trece prin Ierusalim, *ya Sayyidna*[127]*,* începe Shukri Bei.

---

[126] Formulă de adresare specifică pentru un şeic care deţine o funcţie religioasă. Sinonimă cu Sfinţia Voastră. Literal s-ar traduce prin „Virtutea Voastră“, fiindcă vine de la *fadeelah,* care înseamnă calitate prin care o persoană e preferată (f/dd/l) alteia. (în arabă, în orig.)

[127] Stăpânul nostru. Formulă de adresare folosită pentru un șeic. (în arabă în orig.)

— Data viitoare, *insha' Allah.* Sper să mă mai rog încă o dată în Aqsa cu voia Domnului.

— Şi cum a fost vizita la Înalta Poartă?

— La fel ca de fiecare dată, spune Muhammad 'Abdu cu un zâmbet obosit. Intrigi şi conspiraţii. Am fost urmărit de spionii sultanului oriunde m-am dus…

— Nu are încredere în nimeni.

— Are motivele lui, zice Sharif Basha. Ştie că mulţi oameni vor să scape de el.

— *Ya Sayyidna,* spune Shukri Bei. Am auzit că sultanul tocmai s-a întâlnit cu doctorul Herzl şi cu David Wolfsohn. A apărut ceva nou?

— Înţeleg că au făcut aceleaşi jocuri, îi răspunde Muhammad 'Abdu. I-au spus că sioniştii sunt loiali Imperiului Otoman. Că nu înfiinţează societăţi secrete ca armenii sau bulgarii, nici nu fac apel, ca ei, la ajutorul puterilor străine…

— E o urzeală de minciuni! izbucneşte Shukri Bei sărind în picioare exasperat. Refuză naţionalitatea otomană tocmai pentru ca – în calitate de cetăţeni străini – să poată apela tot timpul la Marile Puteri. Pentru ca, în fiecare dispută cu arabii, să trebuiască să fie judecaţi de către propriii lor consuli. Cât i-au oferit? întreabă Shukri Bei devenind nepoliticos în exasperarea sa.

Dar Muhammad 'Abdu îi răspunde cu blândeţe:

— Nu s-a pomenit nicio sumă exactă. Au spus doar că ştiu că vistieria sa are nevoie de bani şi că prietenii lor controlează o treime din banii din lume. Dacă le dă Palestina şi îi lasă să se guverneze singuri acolo, aşa cum fac în Samos…

— Samos a fost redat locuitorilor săi. *Propriilor săi locuitori* li s-a permis să se guverneze singuri…

— Acesta a fost modelul de care s-au folosit, spune Muhammad 'Abdu. Vor plăti în schimb o sumă precisă către palat şi un tribut anual.

— Şi? întreabă Shukri Bei aşteptând continuarea cu ochii îngustaţi şi aţintiţi asupra chipului lui Muhammad 'Abdu.

— ’Abd el-Hamid i-a ascultat, dar nu s-a luat nicio hotărâre. ’Izzat Basha al-’Abid era şi el acolo şi l-a înspăimântat pe sultan spunându-i că întreaga provincie avea să se revolte dacă vindea pământul de sub picioarele sale.

— De ce încuviinţează să se întâlnească cu ei? întreabă Shukri Bei. Le-a refuzat oferta de-a cumpăra Palestina în ’96. Ştie că asta urmăresc în continuare.

— ’Abd el-Hamid e foarte şiret, *ya* Shukri Bei. Cred că îl egalează pe doctorul Herzl, dacă nu chiar îl întrece. E presat să consolideze datoriile Turciei – şi părerea mea e că a acceptat o întâlnire cu doctorul Herzl ca să scape de ameninţările mai mari.

— Herzl e o ameninţare, spune Shukri Bei. Administraţia Colonială Evreiască pe care o conduce tocmai a cumpărat nişte pământ de cea mai bună calitate în Tabariyyah şi felahii s-au răzvrătit din cauza asta.

— Herzl i-a spus sultanului că a corespondat regulat cu şeicul Yusuf al-Khalidi…

— Nu a „corespondat regulat“, îl întrerupe dispreţuitor Shukri Bei. Al-Khalidi i-a scris unui prieten de-al lui din Paris, Rabbi Zadok Kahn, implorându-l să-şi folosească influenţa ca să abată interesul sioniştilor de la Palestina. Kahn i-a arătat scrisoarea lui Herzl, care a luat asupra lui sarcina de a-i răspunde.

— Deci ştiţi totul despre asta? spune Muhammad ’Abdu.

— Ai văzut corespondenţa? îl întreabă Sharif Basha.

— Da. Al-Khalidi a scris o scrisoare emoţionantă, făcând apel la istorie şi la Dumnezeu şi încheind astfel: *Au nom de Dieu, laisse tranquille la Palestine*[128]*.* Herzl a scris una vicleană, plină de tentaţii financiare şi de ameninţări voalate…

— Evreii au trăit dintotdeauna în Palestina, spune Rashid Rida, dar acum…

— Au trăit aşa cum au trăit şi alţii, zice Shukri Bei. Dar acum vin cu miile. Sunt sprijiniţi de Administraţia

[128] Pentru numele lui Dumnezeu, lasă în pace Palestina. (în fr., în orig.) (n. t.)

Colonială – uitaţi.

Scoate din buzunar o tăietură din ziarul *al-Ahram* din 24 aprilie. Acesta citează un articol din cotidianul american *Morning Post,* care informează că sioniştii au ţinut o mare întâlnire în Milwaukee şi că au început o campanie mondială pentru a colecta contribuţii de la evreii din toate ţările ca să cumpere Palestina de la sultan.

— Oferă mulţi bani pentru pământ, spune Shukri Bei, şi unii proprietari – marii proprietari, cei care trăiesc în oraşe, îşi vând proprietăţile. Iar felahii, în loc să lucreze câmpurile şi să-i dea o parte din recoltă proprietarului, se trezesc că devin muncitori plătiţi sau că sunt alungaţi de pe pământuri. Nu vor să aibă nimic de-a face cu arabii. Copiii lor nu merg la şcolile noastre, iar ai noştri nu au voie să meargă la ale lor. Vorbesc limba lor, au afacerile lor, rămân credincioşi naţionalităţii lor. Atunci ce caută în mijlocul nostru?

În tăcerea care urmează, Shukri Bei se apropie de fereastră şi rămâne acolo o clipă. Când se întoarce, şeicul Muhammad ’Abdu ridică ochii de la şiragul de mătănii.

— Vă înţeleg îngrijorarea, spune. Personal, cred că visul lor e imposibil. Sionul lor e un loc paradiziac şi paradisul nu poate fi creat pe pământ. Dar am să vorbesc cu Cattaoui Basha şi am să văd ce ne sfătuieşte el. Cu siguranţă n-ar dori să apară şi alte dezbinări între noi.

— Într-adevăr, suntem deja destul de divizaţi, zice Şeicul Rashid Rida.

— Ăsta e destinul nostru, spune Shukri Bei, a fost norocul nostru să ne naştem în vremurile astea.

— Lucrurile păreau să stea cu totul altfel în anii ’60 şi ’70, zice Sharif Basha.

— Poate pentru că eram tineri, spune Muhammad ’Abdu.

— Poate că numai când eşti tânăr poţi să înfăptuieşti anumite lucruri şi să faci mari schimbări…

— Dar facem şi acum schimbări, protestează Muhammad ’Abdu. Nu unele mari – nu Revoluţia Franceză –, ci schimbări mici care se vor aduna în cele din urmă. Iar preţul va fi mai mic.

Sharif Basha zâmbeşte. Cu douăzeci de ani în urmă Muhammad ’Abdu nu vedea nimic rău în Revoluţia Franceză.

Shukri Bei al-’Asali face câţiva paşi înainte ca să strângă mâna şeicului.

— Vă mulţumesc, *Fadilatukum.* Acum am să plec şi n-am să vă mai deranjez. Dar vă rog să vă amintiţi, Al-Khalidi şi cu mine nu suntem singurii care se simt neliniştiţi de ceea ce se întâmplă în Palestina.

Rashid Rida pleacă împreună cu Shukri Bei, iar Sharif Basha şi şeicul Muhammad Abdu rămân singuri. Şeicul cască şi îşi trece mâinile peste chipul obosit.

— Ce vezi în toate astea? îşi întreabă prietenul.

— Cred că e un motiv de îngrijorare. La fel şi scrisoarea pe care ţi-am dat-o. Şi taxa pe firele de ţesut pe care încearcă să o introducă Cromer.

Sharif Basha ridică din umeri, apoi se apleacă în faţă, sprijinindu-şi coatele pe genunchi.

— Dar mai e ceva despre care vreau să-ţi vorbesc. Vreau să-ţi cer o mare favoare.

— *Kheir?* Ochii lui Muhammad ’Abdu devin îndată atenţi. Cere-mi-o.

— Mâine, spune Sharif Basha, vreau să închei un contract de căsătorie – şi văzând faţa prietenului său luminându-se de bucurie, adaugă – între mine şi o doamnă englezoaică, lady Anna Winterbourne.

Muhammad ’Abdu cercetează chipul prietenului său şi întreabă liniştit:

— De ce mâine?

Sharif Basha se lasă pe spătarul scaunului.

— Pentru că dacă se află că avem de gând să facem asta, îţi poţi imagina ce se va întâmpla. Pentru că nu o pot vedea până când nu devine pe de-a-ntregul soţia mea. Pentru că te aştept deja de şaptesprezece zile, pentru că îmbătrânesc şi pentru că nu mai am timp să aştept. Mai vrei şi alte explicaţii?

Muhammad ’Abdu nu şi-a desprins privirea de pe chipul prietenului său. Iar acum un zâmbet îi înfloreşte pe faţă

până când pune cu totul stăpânire pe ea şi şeicul se apleacă înainte să-şi îmbrăţişeze prietenul.

— *Mabrouk, ya* Sharif Basha. Să dea Domnul să se încheie totul cu bine.

Se trage puţin înapoi ca să se uite la el, îl bate pe umăr şi îl îmbrăţişează din nou.

Când mi-am pus semnătura pe contract, strigătul de bucurie al Mabroukăi a izbucnit tare şi sincer şi nimeni nu s-a gândit s-o oprească. Prietenul lui Sharif Basha, şeicul Muhammad 'Abdu, ne-a căsătorit şi, dacă există vreun om care să aibă într-adevăr puterea să dea o binecuvântare, atunci acest om sfânt este acela. Contractele au fost scrise în arabă şi în franceză...

Şi într-adevăr amândouă se află în cufărul Annei, legând-o pe „lady Anna Winterbourne (creştină), fiica lui sir Edmund DeVere (decedat) şi a lui lady Aurora DeVere (decedată), văduvă (a răposatului căpitan Edward Winterbourne din Regimentul 21 de Lăncieri al armatei Maiestăţii Sale britanice), având mintea întreagă şi vârsta legală, prin căsătorie cu Sharif Basha al-Baroudi (musulman), proprietar de pământ, persoană de vază, membru al Consiliului Legislativ Consultativ, de profesie avocat". Contractul menţionează că *sidaq*[129]-ul dat de Sharif Basha lui lady Anna se ridică la suma de cinci mii de lire egiptene. Făcând nişte calcule, îmi dau seama că de banii aceştia s-ar fi putut cumpăra 120 de *faddan* de pământ de cea mai bună calitate. Sharif Basha pune drept gaj alte douăzeci de mii de lire pentru cazul în care divorţează de Anna împotriva voinţei ei şi îi acordă o autoritate egală de-a solicita divorţul. Este adăugată o clauză în care se menţionează că, în eventualitatea în care

[129] Bani daţi ca gaj de căsătorie. De obicei îi sunt daţi femeii de către bărbat, o mică parte la semnarea contractului de căsătorie, iar cea mai mare parte sunt păstraţi ca o asigurare a femeii împotriva divorţului. (în arabă, în orig.)

Sharif Basha se foloseşte de dreptul său legal de a-şi lua o altă soţie, atunci divorţul va intra în vigoare şi restul *sidaq*-ului va fi plătit din acel moment. Contractele au fost încheiate în prezenţa martorilor Husni Bei al-Ghamrawi şi Shukri Bei al-'Asali şi au fost înregistrate în aceeaşi zi: 23 mai 1901. Ziua în care Anna închide carnetul albastru secret şi se întoarce din nou la cel mare, frumos şi verde.

...şi, deşi am protestat în privinţa anumitor puncte – fiindcă contractele lăsau impresia că nu aveam destulă încredere în buna sa credinţă –, Sharif Basha a spus „E mai bine aşa" şi aşa s-a făcut. Mi-a dat gajul meu de mireasă în monede de aur puse într-o geantă grea pe care l-am implorat s-o păstreze pentru mine, dar e hotărât să le-o trimită bancherilor mei de la Londra.

În capul meu e aşa un talmeş-balmeş de sentimente şi de impresii. Shukri Bei şi Husni Bei au fost foarte politicoşi, iar Layla şi Zeinab Hanim au fost atât de fericite, încât am fost bucuroasă – pe lângă propria mea fericire – să fiu instrumentul bucuriei lor. Mabrouka repeta întruna: „N-am văzut eu în ceaşcă?" şi, deşi nu aveam nici cea mai vagă idee ce voia să spună când m-a întrebat asta, am încuviinţat.

Dar soţul meu? Mi-a strecurat pe deget o verighetă lată din aur şi mi-a sărutat mâna. „Încă două zile şi vom fi împreună", mi-a spus. Şi inima mi-a zvâcnit de parcă ar fi sărit din piept şi s-ar fi cuibărit la pieptul lui.

Asta va fi ultima mea noapte în această cameră care mi-a ţinut loc de casă mai bine de jumătate de an. Am rugat-o pe Emily să-mi împacheteze toate lucrurile, spunându-i că voi pleca dimineaţă şi că voi trimite curând după ea. E surprinsă, dar cred că îşi închipuie că mă duc în Alexandria şi că, după o scurtă şedere acolo, vom pleca în Anglia.

În seara asta trebuie să-i scriu de asemenea lui sir Charles.

24 mai

Asta e ultima noapte în care voi mai dormi singură. Acum o jumătate de oră mi-a fost adus un bilet încântător din partea soţului meu: „Odihneşte-te bine, lady Anna. Mâine avem treburi serioase de care trebuie să ne îngrijim“. Şi într-adevăr mă voi odihni… sau voi încerca. Dar trebuie să aştern pe hârtie întâmplările acestei zile extraordinare.

Am părăsit hotelul şi am găsit trăsura soţului meu aşteptând, aşa cum stabiliserăm, la colţul străzii Al-Maghrabi cu strada Imad el-Din. Ne-am îndreptat spre Agenţie, iar el mi-a ţinut mâna într-a lui în tot timpul ăsta. Îi trimisese deja un mesaj lordului Cromer „pentru a-l scuti de anumite explicaţii“, a zis el. Când am ajuns la Agenţie, ne-a întâmpinat un tânăr gentleman de la biroul de avocatură al soţului meu, care avea să ne servească drept interpret. Mi-am dat seama că era prima oară când Sharif Basha punea piciorul în Agenţie şi locul, odată atât de familiar mie, mi s-a părut straniu, văzând consternarea de pe feţele funcţionarilor şi felul în care îmi evitau privirile când intrau şi ieşeau din biroul lordului.

Lordul Cromer s-a ridicat să ne salute şi s-a înclinat în faţa soţului meu, dar nu s-a oferit să-i strângă mâna şi, când ne-am aşezat de cealaltă parte a biroului său, a trecut imediat la subiect:

— Înţeleg că vreţi să vă căsătoriţi?

Mi s-a adresat mie şi a vorbit cu o silă atât de făţişă, încât m-am simţit jignită şi i-am răspuns în franceză, pentru ca soţul meu să poată înţelege:

— Suntem deja căsătoriţi, lord Cromer. Vrem să înregistrăm căsătoria pentru a fi recunoscută în Marea Britanie.

L-am văzut înroşindu-se la faţă, dar şi-a stăpânit furia şi a întrebat când avusese loc ceremonia. Tânărul nostru interpret i-a tradus cuvintele în arabă

şi soţul meu a răspuns, iar pe toată durata întrevederii lordul Cromer a vorbit în engleză, eu – în franceză, iar Sharif Basha – în arabă. Nu ni s-a oferit ceai sau cafea, nu s-au făcut niciun fel de glume. Soţul meu i-a făcut semn asistentului său, care a scos o copie a contractului de căsătorie în franceză şi a aşezat-o în faţa lordului Cromer. Acesta a cercetat-o rapid şi s-a întors spre mine:

— Lady Anna, vă daţi seama ce faceţi? m-a întrebat.

Dacă ar fi fost trist sau uluit, m-ar fi mişcat, însă nu-mi arăta decât silă şi mânie.

— Sir Charles Winterbourne ştie despre asta? m-a întrebat.

— Le-am scris şi lui, şi celorlalţi prieteni ai mei, i-am răspuns.

— E o absurditate, a spus lordul Cromer. Iar Muhammad 'Abdu ar fi trebuit să chibzuiască mai bine înainte să se vâre în aşa ceva.

Soţul meu a rostit câteva cuvinte tăioase.

— Basha spune, a tradus interpretul, că interesul nostru e să înregistrăm căsătoria, nu să aflăm părerea lordului Cromer despre ea.

— Lady Anna, a zis lordul Cromer, cred că ar fi mai bine să discutăm între patru ochi.

Am pus mâna pe braţul lui Sharif Basha şi i-am răspuns că nu aveam nimic de spus pe care soţul meu să nu-l poată auzi.

— Draga mea, faci o greşeală, a zis lordul, iar acum glasul îi era plin de tristeţe şi de nerăbdare. Funcţionarii mei pot să-ţi povestească despre tinerele care rătăcesc de colo-colo după ce au încheiat astfel de căsătorii. Pot să-ţi povestească despre starea în care au ajuns…

Când interpretul a încetat să mai murmure, i-am răspuns că auzisem deja poveştile acelea şi avusesem sentimentul că funcţionarii săi simţeau o oarecare bucurie spunându-le. Nu credeam că erau potrivite în cazul meu.

— Lord Cromer, a spus rar soţul meu, interpretul reuşind astfel să ţină pasul cu el în timp ce vorbea, cred că înţeleg oarecum ce simţiţi. N-aş fi fost deloc bucuros dacă sora mea ar fi dorit să se căsătorească cu un englez. De fapt, probabil că aş fi făcut tot ce puteam ca s-o împiedic. Oricât de greşite ar fi ideile pe care le avem, păreţi să aveţi un respect sincer pentru soţia mea şi credeţi că acţionaţi în interesul ei. Asigurările mele – şi ale ei – nu vor însemna nimic pentru dumneata acum. Dar...

— Sharif Paşa. Lordul Cromer s-a întors în cele din urmă spre el cu o voce aspră, dar cu o expresie împăciuitoare. Sharif Paşa, nu ne-am întâlnit până acum, dar am auzit multe despre dumneata...

Soţul meu s-a înclinat.

— În ciuda tuturor lucrurilor, a continuat Cromer, ştiu că sunteţi un om integru, un om care cunoaşte lumea şi sunt sigur că vă daţi seama – ca s-o spunem pe şleau – câte are de pierdut lady Anna încheind acest... contract. E o femeie cu un anumit rang şi o anumită poziţie. Ca om de onoare, cu siguranţă...

— Lord Cromer, l-am întrerupt fiindcă m-am temut dintr-odată că aceste cuvinte şi-ar putea atinge ţinta, iar acum a fost rândul soţului meu să pună mâna pe braţul meu.

Când a terminat de vorbit, interpretul a spus:

— Basha spune că e conştient de marea onoare pe care i-o face doamna. Dacă îşi pierde poziţia socială din cauza acestei căsătorii, asta e numai din vina societăţii voastre – şi pierderea ei. Basha e sigur că cercurile pe care le va frecventa de-acum înainte îi vor arăta toată consideraţia, atât datorită rangului ei, cât şi poziţiei sale ca soţie a sa.

— Ce cercuri? a izbucnit de data asta Cromer. Nu voi încuviinţa această...

— Milord, am spus, suntem deja căsătoriţi. Dacă această căsătorie nu poate fi înregistrată, atunci va trebui să ne descurcăm şi fără asta.

La auzul acestor vorbe, lordul Cromer a părăsit încăperea. Presupun că trebuie să se fi consultat cu unul dintre gentlemenii săi, fiindcă a lipsit pentru scurtă vreme. La întoarcere şi-a reluat poziţia în spatele biroului. Dar nu s-a aşezat. A rămas în picioare şi, uitându-se la Sharif Basha, a spus:

— Vreau să semnezi un angajament că nu îţi vei lua altă soţie atâta timp cât vei rămâne căsătorit cu lady Anna.

Tonul lui ar fi fost nepotrivit până şi pentru un negustor pe care îl bănuia că face afaceri murdare. Am simţit că mă aprind de furie. Eram furioasă în numele soţului meu, dar eram furioasă şi în numele Angliei – Sharif Basha avea să creadă că eram cu toţii prost-crescuţi.

— Lord Cromer, e o insultă… am început.

— Lady Anna, mă văd nevoit să insist. E clar că nu aveţi nicio idee…

— Acest lucru e menţionat deja în contract, a spus liniştit soţul meu, ridicându-se. Împreună cu alte clauze peste care ar trebui să aruncaţi o privire. V-aş fi recunoscător dacă aţi putea ordona ca documentele finale să fie trimise la biroul meu. Cred că v-am răpit destul timp.

S-a întors spre mine:

— Madame?

Am plecat. Sunt sigură că lordul Cromer a citit contractul. Dar sunt de asemenea sigură că lectura sa nu i-a zdruncinat nicio clipă credinţa că l-a judecat corect pe soţul meu – fiindcă nu e un om înclinat spre îndoiala de sine. În trăsură am început să-mi cer scuze, dar soţul meu mi-a pus un deget pe buze.

— Şşşt. Noi suntem cei fericiţi, mi-a spus.

Am avut o întrevedere la fel de îngrozitoare cu Emily, după care am trimis de îndată ce m-am instalat în casa cea veche. Era supărată pe mine, ştiam, deşi nu o arăta decât strângând uşor din buze şi

întrebându-mă: „Aşadar doamna nu va mai avea nevoie de serviciile mele?”. I-am spus că voiam cu-adevărat să rămână cu mine, în primul rând ca să se asigure că cele două scrisori pe care i le-am pus în mână aveau să ajungă la doamna Butcher şi la James Barrington imediat, iar în ceea ce privea restul, aveam nevoie de ea atât cât dorea să rămână în serviciul meu, însă împrejurările aveau să fie atât de diferite încât nu eram sigură că va fi fericită. Am lăsat-o să stea trei zile la Shepheard’s să se gândească şi după aceea voi trimite din nou după ea.

E mai bine că n-a rămas aici, pentru că astăzi a fost „Ziua împodobirii cu Henna“ şi, deşi nu mi s-au făcut desene cu henna pe mâini şi pe picioare, aşa cum îmi spune Layla că se făcea odată, dar acum nu mai e la modă, am fost frecată, epilată, masată şi lustruită, încât simt că numai mâinile şi picioarele mele goale ar fi de-ajuns ca să lumineze o cameră întreagă. Servitoarele s-au agitat toată ziua – pe lângă cele care aveau grijă de mine –, Zeinab Hanim era ocupată până peste cap în bucătărie, împreună cu alte femei, să pregătească totul pentru ospăţul de mâine, Ahmad se învârtea prin mijlocul tuturor şi alţi copii pe care nu-i cunosc, care şterpeleau bucăţi de fructe şi stafide, se căţărau pe sacii cu provizii lăsaţi în curte, stropind cu apă pe oricine trecea pe lângă fântâni, fiindcă ştiau că astăzi puteau să facă tot ce pofteau fără să fie pedepsiţi. Şi în tot acest timp se cânta şi se înălţau zaghruda *şi din când în când Layla venea să-mi arate câte ceva – un ornament din aur, un set de cupe de cristal sau un serviciu de ceai din argint – şi să-mi spună că e „un dar de la cutare sau cutare“ şi apoi îl lua imediat de-acolo; şi florile: coşuri peste coşuri sosind toată ziua.*

Layla mi-a spus cu oarecare nelinişte că aveam să descopăr curând că apartamentele noastre erau destul de goale, fiindcă fratele ei s-a gândit că avea să-mi facă plăcere să le mobilez eu însămi şi am

asigurat-o că nu se înşela. Nu m-am gândit la asta înainte, dar acum aştept cu mare plăcere să aleg şi să aranjez mobilele – pot să contez pe dragul meu Frederick Lewis ca să mă inspire.

În seara asta sunt găzduită într-o micuţă cameră de oaspeţi care se află aproape de apartamentele lui Zeinab Hanim. Aceasta a trecut deja pe la mine de mai multe ori ca să se asigure că nu mă simţeam singură sau nefericită în această ambianţă ciudată.

Sunt fericită. Inima mi-e plină de o fericire imensă şi înălţătoare care simte nevoia să izbucnească într-un cântec grandios şi să umple lumea din jurul meu. Nu mă simt deloc singură, dar mi-ar fi plăcut să împart această bucurie cu vechii mei prieteni, cu Caroline poate…

Sharif Basha doarme în casa lui în seara asta.

Şi toate îndoielile şi întrebările lui s-au risipit. Ea nu mai e „lady Anna, englezoaica“. E „lady Anna, soţia lui“. „Anna Hanim, Haram Sharif Basha al-Baroudi.“ Zâmbeşte în sinea lui, cufundându-se în apa din cadă, apoi plimbându-se înfăşurat într-o robă albă de molton prin casa pe care avea s-o părăsească mâine, după atâţia ani. E atât de ciudat să te simţi fericit, o fericire atât de senină. Chiar şi în timpul întrevederii aceleia nenorocite cu Cromer nu găsise în inima lui puterea să-l urască. Ah, dar cum îl urâse Cromer pe el! Şi cum urâse faptul că fusese nevoit să stea acolo cu contractul de căsătorie în faţă, râde Sharif Basha. Iar ea fusese minunată – niciun cuvânt în engleză, nicio concesie. Fiecare gest al ei îl încântase. Dorinţa ei care îi dăduse posibilitatea să nu-şi mai facă griji în privinţa singurătăţii mamei sale. Surprinderea ei auzind clauzele suplimentare pe care le menţionase în contract. Mâna ei pe braţul lui în faţa lui Cromer. În dormitorul său deschide încă o dată cutiuţa de catifea neagră de pe măsuţa de toaletă. Mâine-noapte, când o va vedea, aceste safire vor străluci la urechile şi la gâtul ei şi mâinile sale vor fi cele care le vor desface mai târziu.

21

„În actul iubirii, fiecărei părţi a corpului îi este hărăzită o porţie de plăcere: astfel, ochii sunt pentru plăcerea de-a privi, nările sunt pentru a mirosi parfumul dulce. Plăcerea buzelor stă în a săruta, iar a limbii în a sorbi, a suge şi a linge. Dinţii îşi găsesc plăcerea în muşcătură, iar penisul în penetrare. Mâinilor le place să atingă şi să exploreze. Partea de jos a corpului este pentru atins şi pentru mângâiat, iar cea de sus e pentru strâns în braţe şi pentru sărutat – cât despre urechi, ele îşi găsesc plăcerea ascultând cuvintele şi suspinele dragostei.“

Al-Imam Jalal al-Din al-Sayuti, Cairo, 1495

5 august 1997

Şi-apus în minte să-l facă pe fratele meu să se culce cu ea.

— Nu pot să mă încurc cu ea, a spus el. Sunt prea bătrân. Prea obişnuit să trăiesc în felul meu. Totul s-a transformat deja într-un număr de jonglerie infernal. Pur şi simplu nu mă mai simt în stare să trec din nou prin toate astea…

Operatorul a intervenit pe fir:

— Spuneţi-vă la revedere.

— Ţi s-a scurs timpul, a zis ’Omar. Am să te sun eu.

— La revedere? a insistat operatorul.

— Ce e cu tine? m-a întrebat fratele meu când m-a sunat. Nu poţi să-ţi instalezi o linie internaţională?

— Nu vreau.

— Deci preferi să te duci şi să stai la coadă în dărăpănăturile alea de centrale telefonice ca să dai un telefon? Sunt absolut deprimante…

— Nu stau la coadă. Nu e aproape nimeni. Majoritatea oamenilor *au* linii internaţionale.

— De ce nu-ţi instalezi şi *tu* una?

— Nu vreau.

— Înţeleg. E o poziţie documentată. Ei bine, OK, ce spuneam? Prietena ta…

— Prietena *mea*? Tu ai trimis-o aici.

— Am invitat-o în oraş aseară. M-a sunat. E foarte… Nu pot să neg că sunt atras de ea.

— Nu ţi-am telefonat ca să te rog să… te încurci cu ea.

— Nu, dar mi-ai sugerat-o…

— M-am gândit doar că ar trebui să ştii că e îndrăgostită lulea.

— Da, bine. Ştiu asta.

— Câtă modestie, *ya* ’Omar!

— Nu e aşa. Uite, haide. Ce-ar trebui să fac? Am cincizeci şi şapte de ani. Am trecut prin toate astea. Nu mai suport…

— Ce nu mai suporţi?

— S-o iau de la capăt cu explicaţiile – o nouă tristeţe.

— Trebuie neapărat să fie trist?

— Aşa e întotdeauna.

— Bine. *Khalas.* Eşti liber.

— Liber? a râs.

Nu i-am povestit despre viziunea ei sau epifania ei, ce-o fi fost, din casa veche. ’Omar n-a avut niciodată răbdare să asculte poveşti din astea băbeşti. Mi-l închipui întrerupându-mă chiar înainte să termin: „Vrei să o scot în oraş? Nu, *ya habibti,* nu. Verişor *walla ma* verişor, eu am ieşit din povestea asta“. ’Omar a rămas prieten bun cu toate femeile cu care a avut o relaţie. Copiii lui îl adoră. Dacă e atras de Isabel, de ce nu „se încurcă cu ea“? Şi-apoi mă gândesc că povestea asta nu are destul timp să devină tristă. Un gând trist.

— Spune-mi ce e cu cufărul pe care ţi l-am trimis! mă îndeamnă. Cum înaintezi cu povestea ta?

— Foarte bine. Sunt aproape căsătoriţi. Mă gândesc să iau totul cu mine şi să plec la Tawasi.

— De ce?

— M-am gândit să stau acolo o vreme. Să am grijă de pământ, înţelegi.

— În august? Trebuie să fii nebună. Ascultă, s-ar putea să vin pe-acolo în a doua parte a lunii. Am putea petrece câteva zile împreună.

— Ar fi minunat, spun. Ai să-mi dai de veste?

Nu l-am întrebat de ce avea să vină sau cum. Ştiam că era posibil – chiar probabil – ca telefonul lui să fie ascultat. Treizeci de ani New Yorkul îi ridicase în slăvi obârşia, îl adorase şi se felicitase în privinţa vederilor sale largi. Închisese ochii la poveştile despre participarea lui la luptele din Amman din ’70, la faptul că era membru al Consiliului Naţional al Palestinei. Iar apoi, când lumea sărbătorea un alt triumf diplomatic, o altă strângere de

mână şovăitoare pe peluza din faţa Casei Albe, rupsese legăturile cu Consiliul Naţional al Palestinei. Devenise fantoma petrecerii, care le spunea tuturor celor care voiau să o asculte că Oslo nu va funcţiona, că n-avea cum să funcţioneze.

În noaptea aceea, noaptea de 6 Safar[130] 1319, arăta ca o regină. Strălucea şi sclipea când se mişca printre doamne, iar Domnul pogorâse asupra ei binecuvântarea Sa, astfel încât fiecare cuvânt şi fiecare mişcare a ei îşi găsea locul adevărat în inimile celor care o înconjurau.

La noi era obiceiul ca mireasa să stea în pavilionul de nuntă şi ca doamnele să vină s-o salute când soseau şi apoi să se aşeze sau să se plimbe discutând între ele. Dar Anna n-a reuşit să facă asta prea mult timp, curând s-a ridicat şi a început să se plimbe printre doamne, discutând cu cele care vorbeau franceza şi schimbând zâmbete politicoase cu cele care n-o vorbeau. Şi, după câteva clipe de surprindere, doamnele s-au entuziasmat şi au luat acest lucru ca pe un semn al lipsei sale de afectare şi ca pe o dorinţă de-a le câştiga bunăvoinţa şi au plăcut-o şi mai mult pentru asta.

Drept rochie de mireasă purta rochia aurie pe care i-o croise *madame* Marthe, iar decolteul adânc îi punea în evidenţă pieptul şi umerii delicaţi. Pe braţe purta brăţările de aur grele pe care i le dăduse mama ca dar de nuntă.

La gât şi în urechi îi străluceau safirele şi diamantele pe care i le trimisese fratele meu în dimineaţa aceea. Când deschisese cutia, scosese o exclamaţie uluită şi se uitase la mine; razele soarelui îi scăldau chipul şi i-am spus: „Au întocmai culoarea ochilor tăi“. Ne-am îmbrăcat şi i-am aranjat părul în forma unei coroane aurii în care era prinsă tiara. Nu purta văl.

Mabrouka a aprins cea mai bună tămâie şi ambră şi s-a plimbat cu ea prin apartamentele nupţiale, murmurând toată ziua descântece şi incantaţii şi, după ce Anna s-a îmbrăcat, a desenat un cerc în jurul ei cu cătuia şi a pus-o

[130] Cea de-a doua lună a anului arab. Calendarul arab este format din douăsprezece luni: Muharram, Safar, Rabi’ al-awwal, Rabi’ al-thani, Jumada al-awwal, Jumada al-thani, Rajab, Sha’aban, Ramadan, Shawwal, Dhu al-Qi’dah şi Dhu al-Hijjah. (n. t.)

să păşească peste el de mai multe ori şi a rostit fiecare descântec şi fiecare *aya*[131] pe care le ştia pentru a o ocroti de deochi şi de ghinion, iar Anna s-a supus cu mare bunăvoinţă şi a răsplătit-o pe Mabrouka cu aur şi cu o îmbrăţişare încă şi mai preţioasă.

Toată ziua tăvile cu şerbet au făcut ocolul casei, iar în noaptea aceea în curte şi la intrare au fost aprinse lumini, darurile au fost aşezate la vedere, coşurile cu flori de la simpatizanţii fratelui meu au umplut încăperile, trăsurile se opreau în faţa uşii, bărbaţii stăteau în curte şi în sălile de recepţie de jos, în timp ce femeile au urcat în saloanele şi pe balcoanele din *haramlek,* iar copiii erau într-un necontenit du-te-vino între cele două etaje.

Din spatele paravanului nu pierdeam o clipă din ochi ce se petrecea jos: fratele meu, îmbrăcat în hainele de gală şi flancat de soţul meu şi de Shukri Bei, întâmpina oaspeţii şi primea felicitările lor. Întregul cabinet s-a aflat în casa noastră în noaptea aceea şi Azhar şi prinţul Muhammad ’Ali în numele Efedeenei şi Mukhtar Basha în numele Înaltei Porţi. Unchiul meu, Mahmoud Sami Basha, a fost condus la un scaun şi a format un cerc al poeţilor împreună cu Ahmad Shawqi, Hafiz Ibrahim, Isma’il Sabri şi Ibrahim al-Yaziji. Mustafa Bei al-Ghamrawi stătea în casa noastră împreună cu familia. Mustafa Bei Kamel şi Qasim Bei Amin veniseră şi ei, dar se evitau. Veniseră Cattaoui Basha şi fiul lui, Henry. Anba Kyrollos şi Muhammad Bei Farid, şeicul Muhammad ’Abdu, şeicul ’Ali Yusuf şi şeicul Rashid Rida şi mulţi, mulţi alţii, într-un cuvânt, întregul Cairo sărbătorea în casa noastră în noaptea aceea. A sosit şi un gentleman englez, iar când m-am apropiat de Anna şi am tras-o spre paravan, ea mi-a spus:. Acesta e James Barrington, aşadar *a venit* până la urmă“. Doamna Butcher a venit şi ea, a luat mâinile Annei într-ale sale, a sărutat-o cu blândeţe şi i-a urat multă fericire.

Şeicul Yusuf al-Manyalawi trimisese vorbă că avea să cânte pentru noi, aşa că a fost instalat *takht*[132]-ul şi ne-a

[131] Vers din Coran, semn care demonstrează existenţa lui Dumnezeu, de asemenea prenume feminin. (în arabă, în orig.)

[132] *Takht* desemnează o „platformă ridicată“ şi, prin transfer metonimic, ansamblul muzical ce acompaniază cântăreţul. Acesta constă dintr-o lăută, un *qanum* (un fel de mică harpă orizontală), o

cântat două piese încântătoare şi, chiar când a terminat *B'iftikarak eih yefidak*[133], am auzit zgomot şi agitaţie şi glasurile s-au înălţat şi mai mult şi, când m-am uitat, am văzut că sosise 'Abdu Efendi al-Hamuli, iar şeicul Yusuf stăruia că n-avea să mai cânte, ci să-i cedeze locul lui 'Abdu Efendi şi să cânte în spatele lui împreună cu corul. Curând vocea aceea minunată s-a înălţat spre *haramlek* şi apoi spre cer, rumoarea şi agitaţia au încetat şi îmi amintesc că m-am uitat prin încăpere şi le-am văzut pe tinerele femei căzute în extaz de *tarab* şi le-am văzut devenind bunici şi le-am auzit spunându-le nepoţilor lor peste mulţi ani: „Aceea a fost noaptea în care l-am ascultat pe 'Abdu Efendi: la nunta lui Sharif Basha al-Baroudi cu mireasa lui englezoaică".

Cum să traduc *tarab*? Cum să fac, fără să par ciudată sau exotică, să-i explic lui Isabel starea aceea emoţională, spirituală, chiar fizică, în care intră sufletul când se lasă pătruns de muzica bună orientală? O stare atât de specială, încât are o rădăcină doar pentru ea: t/r/b. Oricine poate fi cântăreţ – *mughanni* –, dar ca să fii *mutrib*[134] ai nevoie de o calitate în plus. Titlul recunoscut al lui 'Abdu Efendi al-Hamuli era cel de „*Mutrib* al Prinţilor şi al Prinţeselor" şi, în noaptea aceea, în casa cea veche din Touloun, darul lui a stârnit bucurie şi tristeţe în inimile publicului său. Ce-a înţeles oare Anna din această muzică stranie? Bănuiesc că şi-a deschis inima în faţa ei, aşa cum şi-a deschis-o în faţa tuturor lucrurilor din viaţa ei nouă şi diferită.

Era trecut de miezul nopţii când am auzit din nou înălţându-se strigătele *zagharid* şi răpăitul tobelor care ne anunţa că fratele meu venea sus să-şi revendice mireasa. S-a produs o agitaţie generală când doamnele şi-au reluat locurile, iar unele dintre ele şi-au acoperit feţele cu vălurile de mătase, prinzându-le cu agrafe de aur. Anna s-a

tamburină şi o *tabla* (tobă). Muzicienii stau cu toţii pe scaune. (în arabă, în orig.)

[133] La ce bun să-ţi aminteşti? (în arabă, în orig.)

[134] *Mutrib* : acela care trezeşte starea de *tarab.* (în arabă, în orig.)

întors la jilţul ei din pavilionul de nuntă. Sunetul tobelor şi strigătele *zagharid* au devenit din ce în ce mai puternice, până când au ajuns în faţa uşii, apoi au amuţit şi fratele meu a rămas singur în cadru. Niciodată în viaţa mea nu mi s-a părut mai chipeş ca în clipa aceea. Ochii săi au găsit-o pe Anna şi s-au luminat de un zâmbet care şi-a găsit perechea lucind într-ai ei. A traversat încet încăperea în timp ce ea stătea dreaptă şi nemişcată, aşteptându-l.

S-a aşezat lângă ea în pavilionul de nuntă şi răpăitul tobelor a început să răsune iarăşi, acompaniat acum de glasurile femeilor şi de muzicanţi, în cântecele pentru *zaffa*[135] şi, după un timp, mama, care nu-şi mai încăpea în piele de fericire şi care jurase cu mult timp în urmă că în ziua în care fiul ei avea să se căsătorească avea să danseze la nunta lui, s-a ridicat şi a dansat pentru ei dansul lent şi sublim al doamnelor. De îndată i s-a alăturat Jalila Hanim, mama lui Husni, fluturând vălul şi executând paşii ritmici şi demni ai dansului palestinian. *Abeih* a acoperit mâna Annei cu a sa, iar Anna avea lacrimi în ochi când a văzut ce onoare îi făceau aceste două doamne în vârstă.

Mama nu şi-a dansat dansul palestinian la niciuna din nunţile noastre. Prima căsătorie a lui ’Omar din ’66 – la un an după moartea tatei – a fost singura care a avut loc în timpul vieţii ei şi a fost făcută atât de în grabă, că nici măcar n-am avut timp să mergem la New York să luăm parte la ea. „Domnul să se îndure de tatăl tău“, a zis mama. „Dacă ar mai fi fost cu noi, nu s-ar fi putut întâmpla aşa ceva: fratele tău stă în Amreeka şi se logodeşte şi se însoară de capul lui, de parcă n-ar avea niciun fel de rude.“ Iar când căsătoria s-a destrămat odată cu războiul din ’67, mama a fost şi mai uluită că astfel de evenimente importante au loc cu asemenea aparentă nepăsare. Mi-o amintesc stând în salonul vechii noastre case din Hilmiyya şi spunând: „Ce bine că nu m-am întâlnit cu rudele fetei; unde mi-aş fi ascuns faţa acum?“. Şi îmi amintesc că m-am uitat la ea neputincioasă, căci cum m-aş fi putut apuca să-i spun cât de demodată era? Când ’Omar a venit în vizită

[135] Procesiune de nuntă. (în arabă, în orig.)

după război, l-a certat de parcă mireasa lui americancă ar fi fost fiica unui prieten:

— Cum o să fie privită acum? Ce-or să creadă oamenii despre ea?

— A fost o decizie comună, *ya Ummi,* a spus el. E mai bine aşa pentru amândoi.

— Dar ce s-a putut întâmpla atât de repede? l-a întrebat ea. Într-un singur an?

— Războiul, a răspuns el.

— Războiul? Un război îl poate face pe soţ să divorţeze de soţia lui?

— Am descoperit amândoi că eram arab, a spus el în glumă.

Mă gândesc la vremurile acelea şi la cât de deplină era fericirea noastră. Cât despre tatăl meu, ne-am obişnuit cu starea sa şi cei mai apropiaţi dintre oaspeţii noştri l-au vizitat şi l-au salutat, iar el n-a fost deloc nefericit. Cred că, într-un fel, am fost mai fericită în noaptea aceea decât în noaptea nunţii mele. Fiindcă, deşi îl iubeam pe Husni ca pe vărul meu, în noaptea aceea de acum şase ani, am ştiut că, măritându-mă cu el şi plecând cu el în Franţa, pătrundeam într-o lume necunoscută. Şi faptul că-mi lăsam mama singură în casa veche apăsa greu asupra cugetului meu. Dar acum fericirea alături de soţul meu şi bucuria pe care mi-o aducea Ahmad erau trainice, fratele meu se căsătorea în sfârşit şi se căsătorea cu o femeie pe care o iubea, iar bucuria mamei mele era îndoită fiindcă fiul ei se căsătorea şi fiindcă se întorcea să-i umple din nou casa de viaţă.

Fratele meu s-a ridicat. În faţa oaspeţilor adunaţi a sărutat mâinile şi fruntea mamei noastre şi i-a întins mâna Annei. Apoi, la braţul ei, şi-a croit încet drum prin strigătele *zagharid,* răpăitul tobelor, prin cântece şi prin ploaia de ţechini de aur subţiri ca nişte gofre aruncaţi asupra lui şi a miresei sale de către noi toţi. Şi jur că îmi amintesc cu drag că în noaptea aceea n-a fost nicio inimă în încăperea aceea care să nu le dorească binele.

Sharif Basha şi-a dus mireasa în noua sa locuinţă, iar uşa închisă în urma lor n-a reuşit să înăbuşe zgomotele din

casă şi de pe strada care răsuna de larma petrecerii lor de nuntă şi de glasurile oaspeţilor.

26 mai

Soţul meu a fost nevoit să plece fiindcă nişte treburi urgente îl cheamă la birou. Nu ştiu exact care e natura lor, dar ştiu că au legătură cu vestea pe care a primit-o aseară – aceea că Khedive *l-a iertat pe 'Urabi Paşa. Când mi-a spus asta, l-am informat că auzisem că ducele de Cornwall îl vizitase pe 'Urabi Basha în Ceylon cu vreo două săptămâni în urmă şi mi s-a părut că s-a uitat la mine oarecum ciudat. Apoi a spus: „Ei, haide, avem lucruri mai bune de făcut decât să discutăm despre politică".*

Şi într-adevăr aveam. Fiindcă am petrecut – aşa cum spunea atât de faimos răposata regină cu jumătate de secol în urmă – cea mai uimitoare şi mai încântătoare noapte dintre toate. Iar acum, astăzi, mă simt de parcă… nu prea ştiu cum să descriu, dar e ca şi când trupul meu ar fi fost absent şi acum e prezent. De parcă aş fi pentru prima oară prezentă în propriul meu trup.

Înainte să plece, m-am dus împreună cu soţul meu să-l cunosc pe noul meu beau-père. *E un om foarte bun şi pare să fie mult mai bătrân decât cei şaizeci şi şase de ani pe care îi are. Soţul meu i-a sărutat mâna şi eu am făcut la fel, iar bătrânul Baroudi Bei a zâmbit şi a dat din cap.*

Casa e foarte tăcută astăzi şi – în afară de o vizită din partea lui Zeinab Hanim şi a Mabroukăi, care au venit să ne ureze „o dimineaţă nupţială fericită" pe când ne aflam la micul dejun – am fost lăsată destul de singură. Îmi închipui că Zeinab Hanim şi servitorii au nevoie de odihnă după munca din ultimele câteva zile. Iar Layla e fără îndoială ocupată cu oaspeţii care stau acasă la ea. Sunt fericită. Sunt fericită pur şi simplu că exist. Că pot să-mi fac încet toaleta şi să mă întind pe divanul de sub mashrabiyya, *privind*

diamantele de lumină schimbându-şi forma pe mâinile şi pe hainele mele. Că pot să dorm, să mă trezesc şi să aştept întoarcerea lui.

10 august 1997

Isabel îmi telefonează şi îmi spune:

— Mi-e dor de tine.

— Şi mie mi-e dor de tine, îi răspund. Cum te mai descurci?

— Mama mea e… cred că e pe moarte. E foarte, foarte slabă şi abia dacă mai vorbeşte.

— Îmi pare rău.

— E destul de liniştită. Nu e nefericită. Dar parcă nici n-ar fi prezentă.

— Ce spun doctorii?

— Nu cine ştie ce. Mă uit tot timpul la ea şi-mi doresc să ştiu mai multe despre viaţa ei. Nu aşa cum am văzut-o eu. Ci aşa cum a văzut-o ea.

— E din cauza poveştii ăsteia cu Anna.

— Da. De ce n-am vorbit cu ea… de ce n-am întrebat-o când încă mai puteam?

— Toţi avem tendinţa să n-o facem, am spus.

— Dumnezeule, pari atât de britanică! râde ea. „Toţi avem tendinţa să n-o facem“, mă imită dând interpretării ei un accent britanic elegant.

— Ei bine, spun, tu eşti americanca. Roag-o să-şi împărtăşească sentimentele cu tine… sau, şi mai bine: să împărtăşească sentimentele *tale* cu tine…

— M-am văzut cu ’Omar de câteva ori.

— Şi?

— E foarte… drăguţ cu mine. E îngrozitor de ocupat şi e întotdeauna pe fugă. Am fost împreună la o expoziţie de fotografii despre China la Centrul Internaţional de Fotografie şi trece pur şi simplu valvârtej pe lângă fotografii – le măsoară doar cu privirea în grabă. S-a oprit de câteva ori şi a întrebat – de dragul meu – „Mai stăm?“. Dar când aşteaptă de parcă mi-ar lua o groază de timp să înţeleg cum stau lucrurile, nici măcar nu pot să mă

gândesc la fotografie, fiindcă mă gândesc că el mă aşteaptă. Fac doar turul galeriei împreună cu el în cea mai mare viteză. Dar după aceea m-a invitat la o cină minunată.

— Isabel. Eşti bine? Pari puţin agitată.

— Mda, sigur. Nu. Nu, nu sunt. Vreau să fie îndrăgostit de mine.

— O, Isabel!

— Aşa e. Nu mă pot abţine. Pe cuvânt. Am încercat. E ca şi cum aş şti că ar putea fi minunat. E aproape ca şi când – se opreşte, căutându-şi cuvintele – e aproape ca şi când e deja acolo şi e deja minunat, doar că el nu se uită. Ştiu că pare o nebunie.

— Isabel…

— Aşa e. Nu pot să cred că el nu simte asta.

— E mai în vârstă. A trecut prin multe.

— Amal…

— Ce?

— Am să-ţi spun ceva şi mai nebunesc.

— Ce? am întrebat-o din nou.

— Îţi aminteşti povestea aia cu Şeicul Ascuns şi cum am hotărât că nu se putea întâmpla? Sau tu ai spus că nu se putea întâmpla?

— Da?

Mi se strânge inima. Mama ei e pe moarte. A construit toată fantasma asta în jurul fratelui meu. Am împins-o la obsesie cu Anna şi cu istoria noastră…

— Ei bine, ascultă. Astăzi am deschis geanta cu rufe murdare, abia acum, pentru prima oară de când am fost acolo. În casă. Acolo am pus hainele pe care le-am purtat în ziua aia. Şi ştii ce-am descoperit?

— Ce?

— Miros a flori de portocal.

— Isabel!

— E adevărat. Îţi jur. De unde altundeva să miroasă a flori de portocal?

Nu-mi trece prin minte ce i-aş putea spune.

— Amal?

— Da.

— Ce crezi?

— Ascultă, Isabel, îţi dai seama că n-ar trebui să vorbeşti despre asta cu ’Omar?

— O să mă creadă nebună.

— Da, aşa e. O s-o ia la fugă. Şi totul se va încheia.

— Ştiu. Ştiu că n-ar trebui. E nevoit să plece oricum, într-o săptămână.

Preţ de o clipă sunt gata să-i spun că pornesc într-acolo. Dar dacă vine ’Omar…

— O să fii bine? o întreb.

— Da, sigur.

— Pari puţin tristă.

— Nu sunt, doar că… O să fiu bine.

— Cum mai stai cu munca?

— Ieri m-am întâlnit cu coordonatoarea proiectului. E destul de mulţumită.

— Ei bine, concentrează-te asupra mamei tale şi asupra muncii. O să vină şi restul.

— Ştiu.

— Şi sună-mă cât de curând.

— Aşa o să fac.

Stau pe marginea patului. Nu cred în deschiderea neaşteptată şi miraculoasă a uşilor pecetluite, dar am încercat întotdeauna să scap de prejudecăţi. După o clipă continui să mă îmbrac. Mă uit la imaginea mea din oglindă cu mai mult interes decât am făcut-o în ultima vreme. Arăt ca mama uneia dintre prietenele mele de la şcoală. Acceptabilă, hotărăsc. Nu arăt deloc aşa cum arătam odată, dar sunt acceptabilă. Când sună interfonul şi Tahiyya strigă: „Tareq Bei spune că vă aşteaptă în maşină“, sting luminile, îmi iau geanta şi ies.

Sorbindu-ne băuturile în barul de sub cerul liber din Ramses Hilton, privim în jos la salbele de lumini înşiruite de-a lungul malurilor Nilului, la podurile şi pieţele din Cairoul *Khedive*-lui Ismail. Iată podul Qasr el-Nil şi în spatele său liniile graţioase ale Ambasadei Britanice şi în

spatele ei fortăreaţa Ambasadei Americane în mijlocul oraşului-grădină.

— Ştii, m-am înşelat în ziua aceea, spune Tareq. Chiar te-ai schimbat.

— Nu mă surprinde deloc.

Zâmbesc.

— Te-ai făcut şi mai frumoasă.

Când mă vede strâmbându-mă, Tareq spune:

— Nu, serios acum. Ai fost întotdeauna frumoasă. Dar acum ai şi altceva. Ai ceva special.

— Da, îi răspund. Trecutul.

— Ar fi trebuit să te recăsătoreşti, spune el.

— Sigur, zic. Atunci, în clipa asta ai fi spus altcuiva toate lucrurile astea drăguţe.

— De când eşti atât de cinică?

— Eu? Tu te gândeşti să faci afaceri cu israelienii.

— Lasă-i pe israelieni, spune el. Eu vorbesc în plan personal.

— „Personalul este politic“, citez.

— Bine, atunci, zice el. Spune-mi. Ce faci *tu* în privinţa tuturor acelor lucruri la care pretinzi că ţii atât de mult?

— O să fac tot ce-mi stă în puteri, spun. O să mă duc să locuiesc în Tawasi şi să am eu însămi grijă de pământ…

— Crezi că asta va ajuta Egiptul? Pare sceptic. Faptul că ai grijă de o bucată de pământ şi de fericirea felahilor care trăiesc pe el?

— Voi redeschide dispensarul…

— Mai rămâne să-mi spui că îi vei învăţa să ţeasă singuri…

— Şi voi pune şcoala pe roate.

— Ai găsit profesori?

— Nu.

— De ce nu?

— Fiindcă nimeni nu vrea să dea liste cu nume guvernului. Iar prietenul tău Muhyi Bei ştie foarte bine lucrul ăsta.

— Atunci ce vei face?

— Nu ştiu. Voi preda eu însămi.

— Te vei duce acolo în fiecare seară?

— Dacă n-am încotro.

— Prostii! Nu poţi să faci asta. Îţi voi trimite câţiva tineri de la ferma mea.

— Ce?

— Îţi voi trimite câţiva tineri. Voi garanta pentru ei în faţa guvernatorului.

— Chiar ai face asta?

— Tocmai am spus că o voi face.

— Egipteni?

— Ei, haide, *ya* Amal…

— Îmi pare rău. E doar faptul că… de ce? De ce-ai face asta?

— Fiindcă nu vreau să stai acolo. Fiindcă vrei să deschizi şcoala. Fiindcă e drept să fie deschisă.

— Nu le putem plăti nişte salarii prea mari.

— E în regulă. Voi avea eu grijă de asta.

Preia conducerea vieţii mele? A trecut atâta timp de când nimeni nu mi-a mai spus ce pot şi ce nu pot să fac. Atâta timp de când cineva s-a mai amestecat în viaţa mea. Dar se gândeşte să facă afaceri cu Israelul. Şi e căsătorit. Dar totodată e prietenul meu, nu-i aşa?

— Tareq, zic, ai spus că ideologiile sunt moarte. Există vreo idee în care crezi?

— Dreptatea, îmi răspunde fără să ezite o clipă. Cred în dreptate.

Nu pot să mă iau de asta. Nu îl întreb: „Dar dreptatea pentru palestinieni?“. Am s-o las pe altă dată. Mă gândesc să-i povestesc despre Isabel şi despre mirosul ei de flori de portocal. Mă gândesc să-i povestesc despre căsnicia mea şi despre sfârşitul ei. Mă uit la fluviu şi la luminile de dedesubt şi zic:

— Nu e sfâşietor de frumos?

— Nu există în toată lumea ceva asemănător, îmi răspunde.

— Ai zice că merita o guvernare mai bună, spun.

Îi lasă bacşiş cinci lire supraveghetorului din parcare.

— Asta ca să fii mulţumită, spune zâmbind.

În Mercedesul decapotabil, uitându-se drept înainte, mă întreabă:

— Să te răpesc?

— Nu, te rog. Aştept să sosească fratele meu.

18 august 1997

Tahiyya şi cu mine trebăluim prin camera de oaspeţi. Am dat jos cearşafurile care protejau mobila de praf. Scot cărţile din bibliotecă şi le şterg de praf în timp ce ea şterge oglinda de deasupra măsuţei de toaletă cu nişte ziare vechi şi cu apă. Radioul e deschis şi astfel ajunge până la noi vestea că miliţiile armate din sudul Libanului au deschis focul asupra oraşului Saida. Până acum s-au înregistrat şase morţi şi treizeci de răniţi. Toţi civili. Tahiyya exclamă *„Ya Sattar, Ya Rabb”* şi se întreabă dacă crimele astea vor înceta vreodată. Mă gândesc la o perioadă din ’63, când tata mai trăia încă şi când fuseserăm la verii noştri din Liban pentru o săptămână şi dăduserăm o raită prin Saida şi Tir, escaladaserăm ruinele vechilor castele ale cruciaţilor şi priviserăm marea care strălucea în depărtare, spre Africa în stânga, spre Europa în dreapta şi drept în faţă spre albastrul întins al Atlanticului.

Era vreo şase când a sunat telefonul – unsprezece dimineaţa la New York.

— Tocmai l-am condus pe fratele tău la aeroport, a spus Isabel.

Apoi mi-a povestit ce se întâmplase cu o zi înainte. Jasmine fusese lucidă, coerentă, dar într-un alt timp şi într-o altă limbă: nu vorbise decât în franceză.

— Mama e atât de tristă, spune Jasmine. Iar tata îi aminteşte tot timpul că, la urma urmei, Anglia e casa ei şi îi spune că e doar pentru o vreme, dar ea nu vrea să plece fără el…

Suntem în 1940. Parisul e pe cale să fie cucerit de naziţti şi Nur e disperată să-l convingă pe Jean-Marie să

plece. Se teme că, după ce ea şi tânăra Jasmine, în vârstă de şaisprezece ani, vor ajunge cu bine în Anglia, soţul ei ar putea să rămână şi să-şi încerce norocul. Nu va lăsa să se întâmple aşa ceva.

— Apoi a început să vorbească despre cum s-o scoată afară sănătoasă, continuă Isabel. Şi a fost de-a dreptul înfricoşător când mi-am dat seama că vorbea despre mine…

— Am fost bolnavă, foarte bolnavă, spune Jasmine. De asta mă aflu aici de-atâta timp. Nu ştiu cum se descurcă Jonathan. Chiar nu ştiu. Nu e în stare să facă nimic singur. Dragul de el! Şi deja iubeşte la nebunie copilul. Trebuie să mă asigur că o scot din mine sănătoasă…

— De unde ştii că e fată? o întreabă Isabel.

— Ce? Sigur că e fată. Jonathan o adoră deja. Doar că e prea multă tensiune. Înţelegi? Prea multă.

— Da. Isabel încuviinţează din cap lângă patul mamei sale. Înţeleg.

Afară soarele dogorea deasupra străzilor din Manhattan, dar în cameră perdelele erau trase şi aerul condiţionat bâzâia uşor.

— Dacă voi reuşi s-o scot, va fi sănătoasă. Se va naşte puţin mai devreme. Dar va fi sănătoasă. Au doctori buni aici. Cei mai buni doctori din lume sunt chiar aici, la Londra. Nu-i aşa, soră? Da, ştiu că nu trebuie să vorbesc atât de mult. E rău. Rău pentru copil.

Isabel ridică privirea spre asistentă, care a intrat pe nesimţite şi acum ridică braţul lui Jasmine, ţinând cu grijă încheietura fragilă în vreme ce se uită la cronometru. Isabel se întreabă dacă asistenta vorbeşte franceza.

— E OK, doamnă Cabot, spune asistenta în engleză. Sunteţi foarte bine.

Vorbeşte franceza? Sau nici măcar nu mai contează ce spune mama ei?

— Soră, nu o mai simt lovind. A devenit foarte liniştită.

— Veţi fi bine, doamnă Cabot, foarte bine. Încercaţi să

vă odihniţi acum.

— Lovea şi se mişca tot timpul. Iar acum e atât de liniştită. Poate că doarme. Poate că se odihneşte pentru când va sosi ziua ei.

Jasmine închide ochii. Când îi deschide din nou e în 1944 şi tocmai l-a întâlnit pe Jonathan Cabot, tânărul diplomat sclipitor ataşat pe lângă Eisenhower la Londra.

— Nu te învinovăţesc şi nici nu te critic, protestează în faţa lui Nur. Spun doar că-mi place sinceritatea lui. Totul e simplu cu el. Spune exact ce gândeşte. Ştie ce vrea. E plin de speranţă şi de energie. Îl iubesc mult pe *papa*, dar nu m-aş fi căsătorit cu el…

Asistenta o întreabă pe Isabel dacă vrea să vorbească cu doctorul ca să o sedeze pe Jasmine.

— Are o cameră, o cameră mare într-o mansardă cu ferestre mari, înclinate spre cer. Şi are şi un gramofon. Iar podeaua nu e acoperită şi e numai bună pentru dans. Apartamentul nostru e atât de încărcat: perdelele imense, candelabrele care sunt tot timpul şterse de praf şi lustruite, tablourile mari şi sumbre. Nimic nu are mai puţin de o sută de ani. Poate că îl iubesc pentru goliciunea mansardei lui…

Isabel îi spune s-o lase pe Jasmine în pace. Părul ei odată negru şi lucios e ca un nimb orbitor de alb, iar mişcarea – acum de prisos – a mâinii tremurătoare de a-l îndepărta de pe tâmple îi aminteşte lui Isabel de o balerină în vârstă care le arată celor tinere cum trebuie făcute lucrurile.

— N-am încetat niciodată să-l iubesc. Nu, nici măcar o zi. Chiar şi atunci când mă aflam în braţele sale n-am încetat să-l iubesc pe Jonathan. Era ceva diferit. Ceva mă atrăgea spre el. Tinereţea lui. Avea părul negru şi ochii întunecaţi, ca ai mei. Simţeam că în spatele ochilor săi se ascundeau noiane de griji, dar am fost nevoită să-l las să plece. Ştiam că n-avea să fie de-ajuns. Am fost nevoită să-l las să plece, deşi era ca şi cum mi-aş fi smuls câte o părticică din inimă iarăşi şi iarăşi…

— Sunteţi sigură? întreabă asistenta.

— Valentine, şopteşte Jasmine printre suspine. Val, Valentine…

Se face covrig pe partea ei de pat, ţinând perna aproape şi ascunzându-şi faţa în ea ca să-şi şteargă ochii înlăcrimaţi, gura şi nasul de ea.

Când s-a terminat, Isabel l-a sunat pe fratele meu:

— Pot să te văd?

— Ştii că plec mâine, i-a zis el. Mai am încă multe lucruri de făcut.

— Cât timp vei fi plecat?

— O săptămână, poate zece zile.

— Eu… mama a murit.

— O, Isabel. Îmi pare rău. Vin imediat.

— Nu. Nu vreau să mă întorc în apartament.

— Unde eşti?

— Sunt… Sunt într-o cabină publică…

— OK. Ia un taxi şi vino încoace. OK? Acum.

Aşa că s-a dus la el şi, când a văzut-o stând în cadrul uşii, a luat-o în braţe: un copil frumos, părăsit, orfan. I-a turnat ceva de băut. I-a încălzit mâinile îngheţate şi i-a suflat în palme. Apoi a luat-o din nou în braţe. Îmi închipui că s-a agăţat de el plângând şi el i-a sărutat faţa scăldată în lacrimi şi gura, iar ea s-a agăţat de el ca de viaţa însăşi.

Fratele meu a dus-o pe Isabel în dormitor şi a făcut dragoste cu ea, apoi mai târziu, când ea a adormit, a acoperit-o cu cuverturile. Când a terminat de împachetat, s-a întors şi s-a întins lângă ea, iar ea s-a trezit şi s-a răsucit din nou cu faţa spre el. Iar când a început să-i vorbească despre mama ei, a fost ca şi cum ar fi răsărit soarele.

20 august 1997

Acum ştiu unde e fratele meu şi de ce. Trebuie să se ducă la Ramallah, unde – se spune la radio – Autoritatea Palestiniană ţine o conferinţă despre unitatea naţională.

„Era şi timpul“, parcă îl aud spunând.

Sunt neliniştită. Fratele meu urăşte să vadă Rezistenţa

transformându-se în Autoritate.

— Primul lucru pe care îl fac, a spus el, *primul* lucru pe care îl fac e să înființeze servicii secrete. *Unsprezece* servicii secrete. Ce-or să facă? Or să se ocupe de treburile murdare ale israelienilor în locul lor?

Fratele meu spune ceea ce gândeşte şi spune lucrurile astea în public – e periculos.

Aranjez un buchet de sângele-voinicului într-o vază nu prea adâncă din camera lui şi îmi promit că va fi aici cât vor fi încă înflorite. Suflu asupra petalelor şi mă încredinţez că fiecare are loc să respire în timp ce ascult ştirile la radio şi aflu că Washingtonul a criticat conferinţa ca fiind o tribună pentru islamişti şi o melodie mi se învârte insistent prin minte:

Weinha Ramallah? *Weinha* Ramallah?
Spune-mi, o, călătorule, unde e Ramallah?

În ziarul de astăzi lotul de fotografii din teritorii e aproape acelaşi ca în fiecare zi: tineri aliniaţi lângă nişte magazine cu obloanele trase pe o stradă pietruită, bătrâni stând în picioare şi privind cum le sunt devastate livezile de măslini, femei plângând în timp ce buldozerele le distrug casele – oricare dintre aceste femei ar fi putut fi mama mea. O fotografie mai deosebită îmi atrage atenţia: un copil în jur de trei ani purtat pe umerii bărbaţilor la înmormântarea tatălui său. Cară după el o mitralieră şi pe cap poartă o eşarfa pe care scrie: „Ne vom întoarce“. Expresia lui e liniştită. E oare drept ca drumul unui copil în viaţă să fie stabilit cu atâta hotărâre atât de devreme? Am încercat să nu-i împovărez pe fiii mei cu istoria noastră. Acum încerc să mă bucur că sunt liberi.

Weinha Ramallah? *Weinha* Ramallah?

Obişnuiam să cântăm cântecul ăsta pe vremea când eram studentă. Era în 1968 şi tocmai pierduserăm Ramallah.

22

„Batista-aceea i-a fost dată mamei.
Demult, de-o vrăjitoare din Egipt.“[136]

William Shakespeare

[136] *Othello,* actul III, scena IV, traducere de Ion Vinea, *Opere complete,* vol. 6, Editura Univers, Bucureşti, 1987. (n. t.)

22 august 1997

Îl aştept pe fratele meu. Îi aştept pe fiii mei. O aştept pe Isabel. Aştept veşti de la Minya. Ventilatoarele din tavan merg toată ziua şi deschid obloanele doar la căderea nopţii. Apelul lui Nasr Abu Zaid a fost refuzat, aşa că el şi soţia lui nu pot să facă nimic altceva decât să rămână în Europa, fiindcă statul nostru nu le poate garanta siguranţa. Mă gândesc la acest bărbat, cel mai egiptean dintre toţi: un bărbat rotofei, vesel, vorbăreţ, cu un început de chelie şi cu barbă. Şi parcă îl văd, înfofolit în haina sa, căutându-şi drumul pe străzile curate şi reci din nord, făurindu-şi o nouă viaţă departe de casă.

27 mai 1901

Emily m-a informat că a luat hotărârea să se întoarcă în Anglia. I-am pus la dispoziţie toate cele necesare, iar soţul meu a făcut aranjamentele cuvenite.

O însemnare succintă. Mă gândesc la sentimentele Annei. Oare e dezamăgită? Mânioasă chiar că, după atâţia ani în serviciul ei, Emily a hotărât să se întoarcă? Sau poate se simte uşurată că acum poate să plonjeze în lumea ei nouă fără să aibă alături un supraveghetor din aceea pe care a lăsat-o în urmă? Dar Emily? Nu vreau să-i fac vreo nedreptate, dar – oricât aş încerca – nu reuşesc să mi-o închipui altfel decât cu buzele strânse şi clătinând din cap în vreme ce povesteşte la Londra cum a părăsit-o pe doamna.

29 mai

Zeinab Hanim i-a dat unei tinere pe nume Hasna sarcina de-a fi servitoarea mea personală. Are un

tatuaj albastru delicat pe bărbie şi o fire blândă şi şi-a dovedit deja iscusinţa la pieptănături şi la spălatul şi călcatul câtorva articole mici de îmbrăcăminte. Oare într-o bună zi mă voi simţi la fel de în largul meu vorbind cu ea cum observ că se simte Zeinab Hanim vorbind cu Mabrouka?

3 iunie

Ne-am hotărât să ne lipsim de luna de miere pentru moment şi să mergem în Italia mai târziu în cursul acestui an. Într-adevăr, nu am nevoie de nicio schimbare, pentru că s-au schimbat destule în viaţa mea.

Soţul meu mi-a arătat un articol al lui Mustafa Bei Kamel apărut în L'Etendard, *care ataca ideea întoarcerii lui 'Urabi Paşa şi spunea că ar fi mult mai nimerit să moară în exil, aşa cum au făcut cei mai mulţi dintre tovarăşii săi. Pe soţul meu l-a întristat mult reacţia asta, în care a văzut expresia unei scindări în rândurile naţionaliştilor, şi a fost de părere că 'Urabi e bătrân şi că ar trebui tratat cu mai multă consideraţie. Totuşi nu crede că întoarcerea acestuia va aduce prea multe lucruri bune.*

7 iunie

Am primit vizita croitoresei, fiindcă mi-am exprimat dorinţa de-a avea câteva costume în stil egiptean. Am ales câteva în nuanţe de albastru intens şi acvamarin, împodobite cu stacojiu şi roz pal. Nişte culori care ar fi părut destul de demodate la hainele europene, dar care se potrivesc de minune cu stilul hainelor de-aici.

Zilele mele au căpătat o rutină fericită. Ne trezim şi luăm micul dejun împreună. Apoi soţul meu pleacă la muncă, iar eu îmi petrec dimineaţa împreună cu Zeinab Hanim. O însoţesc în bucătărie, în cămări şi în camera cu rufărie şi mă uit ce face, iar ea mă invită, cu o mişcare uşoară a capului sau a mâinii, să-i arăt cum aş fi făcut eu lucrurile. Sarcina de-a aranja florile

mi-a revenit acum mie, cu încuviinţarea ei, şi am învăţat deja să gătesc un fel de mâncare din carne de miel macerată în suc de flori de tamarin. La unsprezece luăm cafeaua în logie. Între noi se înfiripă o prietenie plină de tandreţe, bazată nu pe conversaţie, ci pe sarcinile împărţite şi pe acele dimineţi petrecute împreună şi în fiecare zi îmi dau seama tot mai mult de fericirea pe care i-a adus-o aranjamentul nostru. Ce minunat e faptul că o împrejurare care mi-a dăruit atâta bucurie este în acelaşi timp un motiv de mulţumire pentru alţii!

Când se întoarce soţul meu, luăm prânzul en familie, *de obicei în jurul orei două, după care ne retragem în apartamentul nostru pentru „siestă“. După-amiaza, când el se întoarce la muncă sau la Hilmiyya (fiindcă nu şi-a mutat încă biroul în casa cea veche), e timpul în care merg în vizită sau primesc vizitele altor doamne. În aceste ocazii sunt întotdeauna însoţită de Layla, care îmi călăuzeşte paşii cu multă delicateţe. Fiindcă acum nu mai sunt doar eu însămi, ci Haram Sharif Basha al-Baroudi şi tot ceea ce fac se răsfrânge asupra lui. Dacă nu se anunţă vizite, pot să mă plimb prin magazine (întotdeauna într-o trăsură închisă şi însoţită de Hasna şi de un servitor) ca să aleg materiale şi mobilă pentru apartamentul nostru. Împodobesc camerele noastre cu perne brodate, perdele de mătase deschise la culoare şi mese cu incrustaţii de sidef.*

Simt fericirea – aş putea să râd când scriu cuvintele astea – la fel de limpede cum aş simţi căldura unui foc apropiindu-mă de el din noaptea rece şi umedă. Şi cel mai ciudat lucru e că am început să-mi îndrăgesc propriile mădulare. Mâinile şi picioarele care m-au slujit în aceşti treizeci de ani, părul pe care l-am periat fără să mă gândesc la asta în fiecare seară – acum simt o tandreţe pentru ele de parcă ar fi nişte fiinţe dragi cărora aceste sentimente li se cuvin de drept…

Dar o săptămână mai târziu, scrie cu o mână grăbită şi distratã:

15 iunie

Stau singură în camera mea de două ore. Nu pot să cred că bărbatul pe care l-am ales dintre toţi ceilalţi, bărbatul pentru care am părăsit tot ce mi-a fost drag vreodată… oare să mă fi înşelat atât de tare? Revăd în minte cearta noastră şi nu reuşesc s-o înţeleg în vreun fel care mi-ar putea aduce alinare.

Când a venit la prânz, am observat că s-a schimbat la faţă şi că a mâncat în tăcere. Am schimbat câteva priviri cu Zeinab Hanim şi, când am rămas singură cu el, l-am întrebat dacă primise nişte veşti neplăcute, iar el mi-a răspuns întrebându-mă unde fusesem cu o zi înainte. I-am enumerat magazinele la care mă dusesem şi m-a întrebat unde altundeva mai fusesem. Mi-am scormonit creierii şi i-am spus că mai fusesem şi la bancă.

— De ce te-ai dus la bancă? m-a întrebat.

— Păi, pentru că aveam nevoie de nişte bani, i-am răspuns surprinsă.

— Nu-ţi dai seama că eşti căsătorită?

Mi-a spus asta pe un ton foarte rece, pe care nu l-am mai auzit. Eram nedumerită şi i-am răspuns că îmi dădeam seama că eram căsătorită, dar că nu înţelegeam ce legătură avea asta cu vizita mea la bancă.

— Eşti soţia mea şi te duci la bancă şi retragi bani fără să-mi spui? m-a întrebat.

Mi-a vorbit pe un ton atât de mânios, încât m-am simţit jignită şi i-am răspuns că, fiindcă erau banii mei, puteam să-i retrag dacă doream şi că eram dezamăgită că-şi punea servitorii să urmărească tot ce făceam.

— Se pare, doamnă, că servitorii mei sunt în stare să judece mai bine decât dumneata ce se cade şi ce

nu.

Apoi a ieşit din încăpere. Îl simţeam mişcându-se prin camera de-alături, dar n-am vrut să mă duc la el şi curând l-am auzit plecând.

Nu ştiu ce să cred. A fost atât de generos cu darurile sale şi cu termenii căsătoriei – oare am fost oarbă?

Oare madame *Rushdi m-ar fi prevenit? Dar am ţinut căsătoria secretă. Însă de-atunci n-am simţit niciun fel de rezerve în bucuria ei pentru mine. O, cât de puţine ştiu într-adevăr despre el! E posibil ca inima mea să se fi înşelat atât de tare?*

E posibil să nu fiu nimic altceva pentru el decât o văduvă englezoaică bogată şi nesăbuită? O, ce gând dureros, ce gând dureros…

Toată siguranţa s-a risipit. Camerele pe care le-a aranjat cu atâta dragoste, compania tăcută a mamei sale, legătura pe care se gândise s-o consolideze; ce are să creadă Anna despre toate astea acum? Imaginile din orele petrecute cu el, în braţele sale, chiar în camera aceasta o fac să roşească din nou de ruşine şi de furie şi lacrimile i se revarsă iarăşi pe obraji.

Nu pretind că s-au înţeles tot timpul bine. Cum ar fi putut când se îndrăgostiseră peste mări şi ţări?

Îmi amintesc că odată am trecut pe la Anna în timpul primei lor luni de căsnicie şi am aflat de la mama că se petrecuse ceva între ei, dar că nu ştia ce anume. Mama era îngrijorată, fiindcă fratele meu plecase încruntat şi mânios, cât despre Anna, aceasta rămăsese în camera ei, dar Hasna, servitoarea ei, ne-a spus că plânsese. Anna n-a vrut să-mi vorbească, dar am implorat-o să-mi spună ce se întâmplase. Doar suntem surori, nu-i aşa? am întrebat-o. Auzind asta, s-a uitat la mine ciudat, dar în cele din urmă am înţeles că fusese la bancă să retragă nişte bani şi că fratele meu aflase şi o luase la întrebări, iar ei lucrul ăsta i se păruse deplasat. I-am spus că trebuia să se aştepte să fie furios dacă era jignit – şi era, fără îndoială –, dacă avea

nevoie de bani, de ce nu-i cerea lui? I-am explicat că la noi, când o femeie se căsătoreşte, banii ei rămân ai ei, iar soţul ei, dacă e un om cu stare, e obligat să-i dea toţi banii de care are nevoie pentru cheltuielile ei personale şi pentru orice cheltuieli gospodăreşti care ar putea apărea.

— Dacă foloseşti banii tăi, Anna, îl acuzi că e neglijent sau că e zgârcit. Sau te expui acuzaţiei de-a avea o cheltuială secretă pe care nu poţi să i-o divulgi.

— De ce mă spionează? continuă Anna să se agaţe de furia ei o vreme.

— Asta e mai greu de explicat, spune Layla. Dar priveşte în inima ta: ce gândeai despre el înainte să vin eu? Ştiţi atât de puţine unul despre celălalt. E un om cunoscut şi, odată cu inima, şi-a pus reputaţia în mâinile tale. Gândeşte-te că funcţionarii băncii se întreabă în şoaptă de ce a venit soţia lui Sharif Basha al-Baroudi în persoană să retragă bani din contul ei. Vestea a ajuns deja la Agenţie.

În timp ce Layla vorbeşte, Anna se schimbă la faţă. Acum se repede la măsuţa ei de toaletă.

— Trebuie să-i trimit înapoi imediat, spune.

Cu mare greutate am reuşit s-o conving că asta ar putea să înrăutăţească lucrurile. Fiindcă avea acea generozitate impulsivă a spiritului care făcea să i se pară absolut necesar să îndrepte de îndată orice greşeală.

O, cât sunt de rea, rea, rea! Cum m-am putut îndoi de el în asemenea măsură? Mi-e ruşine de gândurile mele şi sunt din cale-afară de fericită că m-am înşelat.

Am scris un bilet pentru doamna Butcher, spunându-i că, în semn de mulţumire pentru fericirea mea actuală, vreau să fac o donaţie pentru operele ei de caritate pentru copiii orfani. L-am pus în geantă împreună cu banii şi am aşteptat.

28 iunie

Seara trecută, soţul meu s-a întors devreme, a intrat în camera mea, s-a oprit în faţa mea cu o faţă

palidă şi obosită şi mi-a întins mâna.

— N-am fost în stare să lucrez, mi-a zis. Anna, hai să nu ne mai certăm. Nu pot să cred că ai vrut să mă răneşti.

— Îi trimiţi mâine banii doamnei Butcher? *l-am întrebat. Pentru una din operele sale de caritate?*

M-a strâns în braţe.

Noaptea târziu mi-a luat faţa în mâini şi mi-a spus:

— Modurile noastre de viaţă sunt atât de diferite. Hai să avem răbdare unul cu celălalt.

5 iulie

S-a făcut cald, iar eu şi Ahmad nu avem voie să ieşim în curte în timpul zilei fără pălării. Hasna îşi face mereu apariţia lângă mine, aducându-mi pahare cu apă rece parfumată cu sirop de trandafiri. Îmi dau seama că soţul meu mă priveşte uneori cu oarecare nelinişte, fiindcă tot nu-i vine să creadă că sunt fericită şi mulţumită. Continuă să-şi închipuie că viaţa de-aici mi se pare prea închisă, dar în realitate nu e diferită de viaţa din Londra – exceptând faptul că nu putem face lucruri împreună în afara casei, fiindcă societatea egipteană e segregată şi nu este primit în cercurile europenilor. Dar, dacă nu ne putem plimba prin parc, ne plimbăm prin grădina noastră şi mi-a făcut rost de nişte tufe de trandafiri englezeşti pe care le-am plantat într-un loc umbros. L-am prevenit că nu trebuie să tragă nicio concluzie dacă nu se prind.

— Eu nu sunt un trandafir, i-am spus.

— Atunci ce eşti?

— Nu ştiu. Dar ştiu că am tot ce-mi trebuie.

— Atunci spune-mi, mi-a zis trăgându-mă mai aproape. Spune-mi de ce ai nevoie acum.

Oare dragostea poate să crească la nesfârşit? Cu fiecare zi simt dragostea mea pentru el înfigându-şi rădăcinile tot mai adânc în sufletul meu. Mă odihnesc în braţele sale, atât de aproape încât îi pot simţi

bătăile inimii de parcă ar fi ale mele, şi mă minunez că acum patru luni nici măcar nu-l cunoscusem.

12 iulie

Am ajuns foarte firesc să învăţ araba cu tatăl soţului meu, fiindcă mi-am făcut obiceiul să petrec câteva minute cu el în fiecare zi şi, văzând că mă întâmpină cu bucurie, dar că nu vorbim deloc, mi-am luat carnetul cu mine, iar el, urmărind încercările mele, mi-a citit şi am repetat după el şi aşa am început lecţiile. E un om foarte blând, însă izolarea şi tristeţea pe care a purtat-o în suflet atâta timp l-au făcut fragil şi nesigur pe el. Soţul meu este întotdeauna curtenitor cu el, dar simt că e destul de neîngăduitor, nu din cauza slăbiciunii sale de-acum, ci a drumului pe care l-a ales cu douăzeci de ani în urmă. Sunt atât de diferiţi, încât ţi-e greu să-ţi închipui că sunt tată şi fiu. Dar obişnuiam să cred asta şi despre Edward şi despre sir Charles.

Sir Charles îmi scrie încă, însă nu atât de des. După prima scrisoare în care mi-a urat fericire – „deşi, draga mea, nu pot spune că mă aştept la asta cu toată încrederea“ –, îmi scrie fără să pomenească vreodată despre noua mea situaţie, aşa că mă simt constrânsă să nu-i dau niciun fel de detalii despre viaţa mea şi să mă mărginesc să-i vorbesc despre progresele mele la arabă, despre grădină şi despre unele ştiri de natură politică pe care le aud de la soţul meu. Caroline îmi scrie din când în când ca să-mi dea veşti despre prietenii mei şi îşi manifestă curiozitatea faţă de viaţa mea, dar descopăr în mine o ciudată lipsă de dorinţă de a-i face o descriere amănunţită a „vieţii din harem“. Totuşi, dacă ar veni în vizită, aş fi bucuroasă s-o am drept oaspete, fiindcă doar atunci, cred, ar reuşi să-şi facă o imagine adevărată despre viaţa mea de-aici. Doamna Butcher este singura dintre cunoştinţele mele engleze de-aici care continuă să mă viziteze şi îmi aduce veşti despre James Barrington,

care va pleca în curând la Londra. I-am dat un pachet ca să i-l ducă lui James Barrington cu rugămintea să i-l înmâneze lui sir Charles, pentru ca acesta, la rândul lui, să i-l dea domnului Winthrop. Conţine camforul şi uleiul de la Habbet el-Barakah pe care m-a rugat să i le procur cu multe luni în urmă şi va servi totodată drept pretext pentru ca domnul Barrington să facă cunoştinţă cu sir Charles. Doamna Butcher mi-a promis că o să scrie câteva articole la revista pentru doamne pe care plănuim s-o scoatem. Ideea a fost a lui madame *Zeinab Fawwaz şi a unei tinere pe nume Malak Hifni Nasif. Plănuiesc să scoată o ediţie în arabă şi una în franceză şi vor să atragă colaboratori din cât mai multe comunităţi posibile şi – de vreme ce ideea e să compare situaţia şi aspiraţiile femeii din diferite societăţi – nu trebuie să se mărginească la „problema femeilor", ci să abordeze subiecte de interes mai general şi astfel să demonstreze că sunt gata să intre într-o arenă mai largă decât cea la care au fost limitate până acum.*

Soţul meu îmi dă de veste că se plănuieşte deschiderea unei şcoli de arte frumoase şi îmi spune că vrea să iau parte la punerea la punct a acesteia. Totuşi nu se va face nimic până în noiembrie, pentru că toată lumea din Cairo a plecat fie în Europa, fie în Alexandria pe timpul lunilor de vară şi, dacă reuşim să-l convingem pe socrul meu să călătorească, vom merge şi noi la Alexandria şi voi fi foarte curioasă să văd – în împrejurări atât de diferite – oraşul acela care a fost primul port spre lumea mea cea nouă.

25 august 1997

Fratele meu e incapabil să meargă încet. Se plimbă cu paşi mari de-a lungul ţărmului şi mă trezesc jucând din nou vechiul meu joc de-a încerca în taină să-mi potrivesc paşii cu ai lui. Izbutesc să ţin ritmul vreme de şapte paşi lungi, apoi sunt silită să-mi târşâi repede picioarele ca într-un cha-cha-cha ca să-l prind din urmă. Primele amintiri pe

care le am cu el sunt de pe această plajă – nu, prima amintire e cea a plecării sale: iată-mă în centrul atenţiei, îmbrăcată într-o rochie roşie de vară cu funde în loc de cordon, stând pe umerii tatei şi făcându-i cu mâna. Mama e pe lângă noi, la oarecare depărtare, dincolo de oamenii care se grăbesc încoace şi-ncolo pe chei, dincolo de fâşia de apă maronie punctată de bărcuţe pline cu alţi oameni, fratele meu stă lângă parapetul navei sale, o siluetă ştearsă şi subţire, cu părul negru lucind în lumina soarelui. După aceea, amintirile mele despre el sunt de-aici, de pe plaja din ’Agami, unde tata a construit o casă de vacanţă modestă după ce a vândut vila imensă pe care bunicul meu şi Sharif Basha o ridicaseră în cealaltă parte a Alexandriei pentru ca soţiile lor să poată să se joace şi să înoate împreună cu copiii lor ferite de privirile tuturor. Fratele meu se întorcea în vacanţele lungi şi se distra cum putea cu o soră care era cu doisprezece ani mai tânără decât el. Construiam castele de nisip, mă învăţa să înot şi să joc racquetball şi făceam plimbări ca aceasta: el mergea pe ţărmul mării, împroşcând spuma cu picioarele, în timp ce eu alergam pe lângă el.

L-am luat de braţ şi l-am ţinut strâns, silindu-l să încetinească.

— Trebuie să fie bine, în principiu, să strângi pe toată lumea laolaltă ca să discute, nu-i aşa? zic.

— E doar o strategie, îmi răspunde. Arafat e interesat de strategie şi de menţinerea credibilităţii sale. Dar ce anume face? Are unsprezece servicii secrete. Unsprezece!

Fratele meu vorbeşte vehement. Nu ştiu dacă l-am auzit vreodată vorbind altfel decât vehement – subliniind fiecare cuvânt. Uitându-te la el, ţi-ai închipui că e un dandy, un diletant cu înfăţişarea lui atrăgătoare, hainele lui elegante şi atenţia lui obsesivă pentru detalii; apoi intră în acţiune şi te trezeşti prins într-un vârtej. Un vârtej cu metodă.

— Are propriile sale închisori şi recurge la tortură şi la ruperea oaselor la fel de mult ca şi israelienii. Cel puţin la ei există un fel de procedură prin care oamenii pot să cerceteze ce se întâmplă în închisorile lor. Dar în cazul lui

nu există nimic. Absolut nimic. Singurii care au ceva de oferit sunt cei din Hamas. Aceştia se bucură de credibilitate pe străzi. Au câştigat-o pe drept. Ei sunt cei care opun rezistenţă – şi suportă pierderile.

— Deci?

Se eliberează de braţul meu şi mă văd nevoită să-mi reiau tropăitul ocazional ca să-l prind din urmă. Marea devine cenuşie precum fierul şi oamenii îşi strâng rogojinile de paie şi îşi scuturǎ prosoapele.

— Deci e foarte trist. Şi-au făcut apariţia când am vorbit şi au pus întrebări rezonabile. Sunt inteligenţi. Sunt devotaţi cauzei lor. Au dreptate pe undeva. Dar nimeni nu poate să fie de acord cu fundamentaliştii, oricare ar fi convingerile sale religioase.

— Şi conferinţa?

— Nimic. Vorbărie goală. Vrea să înceteze cei din Hamas operaţiunile. Dar aceştia i-au răspuns că, fără ei, israelienii nu mai au niciun interes să renunţe la nimic.

— Dar tu? Cum au rămas lucrurile între voi?

Loveşte apa cu piciorul, se apleacă şi culege ceva, îl şterge de pantaloni şi mi-l întinde: o piatră neagră, netedă şi lucioasă, un oval perfect, ca un ou, şlefuit de apa mării, de nisip şi de soare vreme de cine ştie câte sute de ani.

— Păstreaz-o, zice. I-am spus că asta era prima întâlnire – prima întâlnire oficială la care luam parte de când demisionasem din Consiliul Naţional al Palestinei şi că avea să fie şi ultima. E bine că am paşaport american. Dar mă întorc. Mă duc la Ierusalim. Vreau să văd casa mamei.

— Trebuie să fii foarte atent, îi spun.

E-mailurile de ameninţare sunt la ordinea zilei în viaţa fratelui meu, iar casa lui din New York a fost în două rânduri ţinta unor atacuri cu scrisori-bombă.

— Atunci povesteşte-mi despre ea, despre Isabel, zic în cele din urmă.

În spatele ferestrelor de la Zephyrion, noaptea şi marea se contopesc în aceeaşi întunecime. Suntem în Abu Qir, unde se înălţa odată casa bunicului meu; o vilă spaţioasă,

cu multe camere şi cu o grădină nisipoasă îngrădită în care creşteau smochini. A fost dărâmată cu mulţi ani în urmă şi acum pretutindeni sunt căsuţe din ciment pe care familiile care făceau parte odată din clasa de mijloc, dar care acum au sărăcit, le închiriază pe perioada vacanţelor de vară. Din fericire e întuneric şi nu le putem vedea. Auzim doar zgomotul monoton al valurilor. Bătrânul soldat britanic care rămăsese aici după război şi sunase neîncetat stingerea pe această plajă nu mai e la postul lui. Obişnuiam să stăm în restaurantul ăsta, iar acordurile din *Scotland the Brave* ale oboiului său pluteau până la noi când se apropia şi se preschimbau într-un ecou fantomatic când se îndepărta. Îmi închipui că probabil a murit. S-a întins şi a murit pe plaja asta, iar oamenii l-au găsit dimineaţa, l-au ridicat şi i-au dat un linţoliu şi un mormânt, aşa cum îi dăduseră mâncare şi adăpost cât fusese în viaţă.

— Nu vreau să vorbesc despre asta, îmi răspunde. E prea înspăimântător.

— De ce înspăimântător? îl întreb surprinsă.

— Mi-am petrecut ultima noapte în New York cu ea.

— Da, mi-a spus.

— Mama ei tocmai murise. Când spun „tocmai“ mă refer la sensul strict literal.

— E în regulă, nu-i aşa? Vreau să spun să lupţi împotriva morţii agăţându-te de viaţă şi alte chestii de genul ăsta.

— Nu, dar problema e că am fost îndrăgostit de ea.

— De cine? De Isabel?

— Nu, nu. Nu de Isabel, de mama ei. Ridică paharul de Gianaclis, ia o înghiţitură, se strâmbă şi îl pune din nou pe masă. Chestia asta devine tot mai scârboasă cu fiecare an. De ce nu pot produce un vin decent în ţara asta? întreabă.

Încerc să înţeleg această nouă întorsătură.

— Când ai fost îndrăgostit de mama lui Isabel? îl întreb. Înainte de-a muri?

Îmi aruncă o privire.

— Da, draga mea. Cu mulţi ani înainte de-a muri. Prin ’62, mai precis.

— Dar… încep eu, încercând să-mi imaginez situaţia.

Trebuie să fi fost mult mai în vârstă decât tine.

— Era. Dar nu mi se părea aşa. Vreau să spun, nu mă gândeam la asta. Eram doar un puşti.

— Dar atunci… cum ţi-ai dat seama, vreau să spun, când ţi-ai dat seama…?

— În acea ultimă noapte petrecută la New York. S-a trezit practic în zori – Isabel, vreau să spun – şi, cum nici eu nu dormisem bine, am făcut cafea, iar ea a început să vorbească despre mama ei şi dintr-odată mi-am dat seama… E prea îngrozitor. Pe cuvânt.

Pune cuţitul şi furculiţa peste peştele pe jumătate mâncat, împinge farfuria puţin mai departe şi se şterge bine la gură cu şervetul.

— Nu aţi păstrat legătura? Vreau să spun, cum se face că n-ai ştiut…?

— Nu, nu. A fost o aventură foarte scurtă. Foarte dramatică. Eram lovit rău de tot. Zâmbeşte. Literalmente. Eram lovit la cap. Eram la o demonstraţie. O nebunie din tinereţe. A ieşit urât, am fost lovit la cap şi apoi m-am trezit într-un pat, undeva, cu femeia asta frumoasă aplecată asupra mea.

— Şi? îl îmboldesc.

— M-am îndrăgostit de ea. Am stat acasă la ea câteva zile. Ne-am mai întâlnit de vreo două ori după aceea. Şi apoi m-a lăsat baltă. Bănuiesc că a hotărât pur şi simplu că n-ar merge. Şi n-ar fi mers, fără îndoială. Însă atunci nu credeam asta.

— Şi asta a fost tot?

— I-am scris de vreo câteva ori. De foarte multe ori, cred. Implorând şi protestând, ştii despre ce e vorba. Iar ea mi-a scris o singură dată. O scrisoare scurtă. Hotărârea ei era definitivă şi chestii din astea. O vreme m-am plimbat de colo-colo cu inima frântă, interesantă chestie. Apoi… *khalas.* Poţi să-mi aduci nişte apă rece? îl întreabă pe chelner. Şi poţi să debarasezi masa? Apoi pe mine: Vrei desert? Eu am să-mi iau o cafea.

Cer şi eu o cafea şi nişte apă.

— Când Isabel s-a apucat să vorbească despre mama ei,

am început să pun lucrurile cap la cap. Mi s-a părut de la bun început că avea ceva. Ceva familiar, dar nu-mi dădeam seama ce. Însă numele, puştiul mort – fratele ei –, Ambasada Americii din Londra. Toate se potriveau. Mi-a amintit de mama ei.

— I-ai spus? îl întreb.

— Nu, nu. Sigur că nu.

Nu ştiu ce să cred. Nu reuşesc să-mi dau seama ce cred. Dar după o vreme spun:

— Nu e chiar atât de îngrozitor. Fără îndoială că e un şoc şi că te face să-ţi aduci aminte tot felul de lucruri, e puţin ciudat, dar nu e… hmm, nu e un dezastru, nu-i aşa?

— Ar putea fi. S-a născut în ’62, spre sfârşitul anului, iar aventura mea cu Jasmine a avut loc în martie.

— Nu cumva crezi că… Nu poţi să crezi că…

— Există o posibilitate îndepărtată, cum se spune.

Chelnerul aduce cafeaua, iar fratele meu bea un pahar înalt cu apă dintr-o sorbitură şi se şterge din nou la gură cu şervetul. Rămânem tăcuţi. Face parte din familie, bine, dar e o legătură mult prea apropiată. Oare Isabel s-a îndrăgostit de fratele meu fiindcă e tatăl ei? Ridic paharul.

— Nu cred, ştii, spun după câteva înghiţituri. Aş fi simţit că are ceva familiar. Dar n-am simţit nimic. Nici acum nu simt. Nu are nimic din tine.

— Să sperăm că ai dreptate, zice. Apoi adaugă: De asta am uitat tapiseria ta. Am scos-o din ramă şi aveam de gând s-o fac sul şi s-o pun în bagaj, dar fiindcă am fost asaltat de toate lucrurile astea, am uitat complet.

Ne urcăm în maşină şi străbatem drumul lung înapoi spre Alexandria, apoi ieşim din nou din oraş şi ne îndreptăm spre casa noastră de pe plajă.

Treizeci de stele strălucesc
Peste valea chiparoşilor,
Treizeci de stele cad
Peste valea chiparoşilor…

Ascultăm în tăcere caseta cu Sabreen pe care a adus-o

de la Ramallah.

Când ajungem acasă, fac ceai şi i-l servesc în living. Ne aşezăm pe scaunele noastre de nuiele şi fratele meu se uită la mine.

— Eşti tot mai frumoasă de fiecare dată când te văd, îmi spune.

Surprinsă, îmi trec mâna prin părul încâlcit de aerul sărat al mării.

— E adevărat, îmi spune. Ai pe cineva?

Clatin hotărâtă din cap. Mă gândesc să-i povestesc despre Tareq ’Attiya.

— Ar trebui, spune el.

— Nu, mulţumesc, zic. Am terminat cu toate astea.

— Ei, haide, spune el. E ridicol. O femeie ca tine?

— Am terminat. Zâmbesc. Asta, bineînţeles, dacă nu găsesc pe cineva ca tine.

— Prostii, zice el. N-ai vrea să ai de-a face cu cineva ca mine.

— Cel puţin ştim sigur că nu eşti tatăl meu.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Amal! Asta nu e un subiect de glumă.

— Nu eşti tatăl ei.

— De unde ştii?

— Ştiu.

— De unde ştii?

— Sunt deja prea multe coincidenţe în toată povestea asta. Găseşte cufărul, te întâlneşte pe tine şi se dovedeşte că sunteţi veri. E destul, nu crezi?

— Ce? Ca un roman prost? Asta vrei să spui?

— Bine. Atunci spune-i şi faceţi un test ADN.

Oftează.

— Ţi-am spus că nu voiam asta, zice. Ţi-am spus că-mi va aduce numai necazuri.

12 septembrie 1901

Nu mi-aş fi închipuit că aşa ceva mă va supăra atât de tare. Astăzi m-am întâlnit cu două doamne care îmi erau cunoştinţe vagi – spun „m-am întâlnit“, dar nu e

tocmai adevărat: m-am dus la bijutierul din strada Qasr el-Nil, le-am găsit acolo şi, fireşte, n-am stat să mă gândesc şi le-am salutat, iar ele s-au uitat în altă parte, şi-au strâns în grabă poşetele şi umbrelele şi au ieşit imediat din prăvălie, având grijă să-şi păstreze tot timpul o expresie încremenită pe feţe. Acum şase luni ar fi fost flatate dacă le-aş fi recunoscut.

Mi-am văzut de treabă, am cumpărat ce-mi trebuia şi am plecat, iar vânzătorul s-a prefăcut că nu observase nimic. Dar mi-am simţit mâinile îngheţate în tot timpul ăsta şi, preţ de câteva clipe, abia dacă am fost în stare să văd bijuteriile înşirate dinaintea mea. Nu voi spune nimănui despre asta – cu atât mai puţin soţului meu, fiindcă îmi închipui cât de jignit şi de furios va fi în numele meu –, dar mă văd silită să renunţ la orice speranţă pe care o aveam de-a relua într-o zi relaţiile cu compatrioţii mei de-aici. Dacă înainte purtarea doamnei Butcher faţă de mine mi se părea extraordinară, astăzi mi se pare de două ori pe-atât şi am să mă asigur că îi voi preţui prietenia cum se cuvine. Nu pun într-adevăr prea mare preţ pe părerea acestor doamne – şi totuşi mă simt rănită. Sunt sigură că incidentul ăsta va fio sursă de mulţumire la multe dineuri...

23

„În câte feluri te iubesc pe tine?“

Elizabeth Barrett Browning

17 decembrie 1901

Pictura este un fel de poezie vizuală, aşa cum poezia este un fel de pictură verbală. Dacă mă întrebaţi despre Tradiţia Profetică „Cei care vor fi cel mai aspru pedepsiţi vor fi cioplitorii de chipuri“, aş spune că această tradiţie vine din zilele idolatriei, când imaginile erau create doar pentru distracţie sau cu scopul de-a le pune în altare, de-a le venera şi de-a se ruga la ele. Dacă amândouă aceste motive sunt absente şi pictura sau sculptura este însoţită de o seriozitate a scopului, atunci reprezentarea formei umane sau animale are acelaşi statut cu reprezentarea florilor sau a altor plante pe care le găsim decorând marginile Coranului însuşi din timpuri străvechi. În general, aş privi arta serioasă ca un mijloc de-a înălţa sentimentele şi de-a educa spiritul…

— E ridicol, izbucneşte Sharif Basha ţinând în mână scrisoarea de la Muhammad ’Abdu, e ridicol faptul că avem nevoie de această… această *declaraţie* ca să îndrăznim să înfiinţăm o şcoală. Ce suntem noi? Un popor de ţânci?

— *Ya Sidi,* linişteşte-te! Cel puţin avem un prieten luminat printre muftii. Aş fi crezut că o să fii fericit să obţii sprijinul lui, spune Isma’il Basha Sabri ridicând ironic din sprâncene şi uitându-se la prietenul lui.

— Eu însumi i l-am cerut. Sharif Basha se plimbă cu paşi mari prin încăpere, cuprins de nerăbdare. Dar mă enervează faptul că orice lucru de bază trebuie spus iar şi iar. Arta înalţă spiritul. Nu ştim asta? După cinci mii de ani? Trebuie să o luăm de fiecare dată de la capăt?

Isma’il Sabri desface braţele într-un gest neputincios.

— Sunt vremuri grele, spune.

Sharif Basha se încruntă.

— Să mergem, spune dintr-odată împăturind scrisoarea

şi băgând-o în buzunar. Să mergem şi să terminăm odată cu asta.

Cei doi bărbaţi se opresc să-şi aranjeze cravatele în oglinda imensă din holul casei lui Isma'il Sabri. Îşi potrivesc *tarbush*-urile pe capete şi se urcă în trăsura care aşteaptă.

— L-ai văzut deja pe 'Urabi de când s-a întors? întreabă Isma'il Sabri.

— Am trecut pe la el. Dar eram singuri şi asta se întâmpla înainte de ultimele… evenimente.

— Poate că n-o să fie acolo, spune Isma'il Sabri pe când trăsura se hurducă pe străzile întunecoase, legănându-i într-o parte şi-n alta.

— Să sperăm, zice Sharif Basha. Dar cred că nici măcar nu-şi dă seama ce influenţă are şi că va veni ziua când mă voi alia cu Mustafa Kamel împotriva lui 'Urabi!

— Ce l-a apucat de-a dat un asemenea interviu? se întreabă Isma'il Sabri. Să spună că e bucuros să-i vadă pe britanici în Egipt? După toţi anii ăştia?

— S-a senilizat. S-a transformat într-un alt bătrân nebun. Ar fi trebuit să miroasă capcana din momentul în care l-a abordat *al-Muqattam.*

— N-a fost niciodată prea inteligent, spune Isma'il Sabri. A fost curajos şi patriot şi a avut prezenţă de spirit. Dar n-a fost inteligent.

— Ar fi trebuit să tacă din gură. Să se întoarcă acasă, dacă asta voia, dar să tacă din gură.

Ahmad 'Urabi se află într-adevăr acolo. Sharif Basha îl zăreşte din clipa în care intră în *salamlek*[137]-ul lui Wisa Basha Wasif. Încăperea e plină de oameni care au venit să sărbătorească întoarcerea lui Wisa Basha din Europa. Fără să ia seama la fum, la murmurul conversaţiei şi la clinchetele paharelor, 'Urabi Paşa stă singur deoparte. Capul lui, care se înalţă deasupra capetelor celor mai mulţi bărbaţi din încăpere, e încărunţit acum, iar barba îi e în întregime albă. „Garibaldi al nostru", îşi spune Sharif

[137] Parte a casei în care bărbaţii se pot mişca liber (opusă *haramlek*-ului, unde pot intra doar cu permisiunea femeilor). (în arabă, în orig.)

Basha cu amărăciune, chiar dacă simte din nou acel val de afecţiune pe care îl simţise când trecuse pe la bătrânul comandant al tatălui său la întoarcerea sa din exil, la sfârşitul lui septembrie. O afecţiune deja istorică, năpădită de amărăciune. Îl enervează faptul că 'Urabi a trădat Revoluţia acum, la sfârşit, dar îl doare să-l vadă atât de cumplit de singur. Îl caută pe Wisa Basha şi îi transmite felicitările sale, apoi se îndreaptă spre colţul în care stă 'Urabi. Vede capetele întorcându-se când îl salută pe bătrân şi totuşi, după ce îl întreabă de sănătatea lui şi a familiei sale, se trezeşte că nu mai are nimic să-i spună şi se simte uşurat când Mustafa Basha Fahmi se îndreaptă într-un sfârşit cu paşi mari într-acolo. Ei bine, sunt amândoi prieteni declaraţi ai britanicilor şi pot să discute liber între ei. După câteva clipe, îi lasă împreună – prim-ministrul şi revoluţionarul ratat – şi se îndepărtează. Anna e sus împreună cu femeile. Se întreabă dacă stă lângă parmalâc, dacă se uită la el chiar în clipa asta. Dar, bineînţeles, nu ridică ochii spre *haramlek.*

— Sharif Paşa al-Baroudi?

Se întoarce. Milton Bei stă în faţa lui. Sharif Basha strânge scurt mâna întinsă şi face un pas înapoi.

— Cred că nu am fost niciodată prezentaţi cum se cuvine unul celuilalt, spune Milton Bei.

— Îmi pare rău, Milton Bei, nu vorbesc engleza, îi răspunde Sharif Basha în franceză.

— Ah! Ce păcat! Medicul îi aruncă o privire ageră. Vorbesc foarte prost franceza. Avem nevoie de un interpret.

Sharif Basha se înclină uşor şi, când Milton Bei e abordat de Ibrahim Bei al-Hilbawi, se scuză şi se îndepărtează. Nu are nimic împotriva lui Milton Bei: un doctor care a venit în Egipt, a deschis un spital şi face treabă bună, după câte se spune. Ba chiar instruieşte câţiva tineri egipteni. Dar n-au mai vorbit niciodată; de ce a venit atunci să-l salute în public? Se spune oare despre el că e prieten cu britanicii? Sharif Basha se încruntă când Qasim Amin pune mâna pe umărul lui.

— Ne aflăm la o nuntă, *ya* Basha, îi spune.

Sharif Basha zâmbeşte.

— Să dea Domnul să dansăm la a ta, îşi tachinează prietenul.

— Ştii care sunt părerile mele, îi răspunde Qasim Amin. Dar dacă aş fi norocos ca…

— Mă voi ruga pentru tine.

— Am tot vrut să te felicit. Prinţul Muhammad Ibrahim li se alătură. Ai făcut treabă bună în consiliu oprind taxa cea nouă. Tocmai vorbeam cu Mustafa Kamel despre asta.

— Consiliul face şi el ce poate, ridică din umeri Sharif Basha. Dar, după cum ştii, părerile sunt împărţite.

— Totuşi a fost o mutare urâtă, spune Qasim Amin.

— Vor încerca iarăşi…

— Mă mir că Cromer are îndrăzneala să facă asta, spune prinţul Muhammad Ibrahim. Să încerce să taxeze industria textilă locală. Chiar fibrele! Să reducă industria noastră ca să ofere un avantaj industriei lor?

— Nu mai are nicio ruşine, spune Qasim Amin.

— Am oprit-o în consiliu, dar să sperăm că Adunarea Generală n-o aprobă anul următor.

— Va trebui să vorbim cu fiecare din ei, spune prinţul Muhammad Ibrahim. Iar Mustafa Kamel va menţine cazul în atenţia tuturor în *al-Liwa.*

— O trăsură! îi porunceşte Sharif Basha portarului.

— Trăsura dumneavoastră e aici, *ya* Basha. Am să-l chem pe vizitiu…

— Nu. Le las trăsura mea doamnelor. Fă-mi rost de o trăsură închiriată.

I-a ajuns. Nu e în stare să-şi stăpânească nervozitatea în seara asta. Scrisoarea de la Muhammad ’Abdu prin care-i dădea ceea ce voia, ’Urabi printre oaspeţi… Dacă ar fi în Tawasi sau în deşert, ar călări până ar scăpa de starea aceea. Dacă ar fi în Alexandria sau pe ţărmul Mării Roşii, ar intra în apă. Se simte cuprins de o dorinţă neaşteptată – aproape o nevoie – de-a înota. Se imaginează cufundându-se în apa rece, înotând, înotând împotriva curentului

puternic care i-ar şterge totul din minte şi l-ar lăsa pustiu. Dar se află în Cairo, aşa că se urcă în trăsura care îl aşteaptă.

— Touloun, îi spune vizitiului.

Nu are niciun rost să se ducă la Club; toată lumea e la recepţie. Scoate ceasul din buzunar: mai e cel puţin o oră până se întoarce Anna. Trece pe lângă casa surorii sale din Hilmiyya şi apoi pe lângă casa lui cu obloanele închise, calul bătrân tropoteşte sârguincios, cu capul plecat. Îi spune vizitiului numele străzii.

— Lângă *Beit el-Ingeliziyya*? întreabă bărbatul.

E un individ aspru şi necioplit, care stă gârbovit pe capră, plesnind din bici pe lângă urechile calului fără niciun motiv.

— Ce-ai spus?

— Lângă casa englezoaicei? repetă vizitiul.

— Se numeşte casa Baroudi, *ya hayawan*[138], spune Sharif Basha, nu casa englezoaicei.

— Dar acolo locuieşte o englezoaică, stăruie bărbatul. Toată lumea ştie: s-a îndrăgostit de Basha şi s-a căsătorit cu el. E o poveste cunoscută.

— Şi e vreo problemă? mormăie Sharif Basha.

— Niciuna. Se spune că e o femeie bună şi că nu iese din casă fără văl, deşi Basha n-a obligat-o să se facă musulmană. Dar se spune că e ca Luna: ce piele albă, ce…

— Lasă-mă aici!

— Şi-apoi trebuie să-i prindă bine şi lui Basha. Oricum englezii ne conduc…

Ce rost ar fi avut să-l biciuiască? Sharif Basha îşi lasă *tarbush*-ul în hol şi îşi scoate cravata, plimbându-se prin casa tăcută. Omul spunea doar ceea ce probabil că spune toată lumea. Mai întâi Milton Bei îl salută ca pe un prieten şi după aceea un *'arbagi*[139] numeşte casa sa *beit el-ingeliziyya…*

Hasna se ridică în picioare când ajunge la apartamentul

[138] Animalule. (în arabă, în orig.)

[139] Vizitiu. (sens peiorativ) (în arabă, în orig.)

său.

— Du-te la culcare, îi spune.

— Dar, *Setti…*

— Am să-i spun. Du-te.

E o curiozitate, îşi spune. Dacă ar fi adus o girafă, oamenii i-ar fi numit casa *Beit el-Zarafa.* Nu are nicio legătură cu faptul că e englezoaică.

În camera Annei, atmosfera creată de ea îl învăluie şi îi alină asprimea, ca nişte valuri pe un ţărm colţuros. Garderoba spaţioasă pe care a convins-o s-o comande e încastrată discret într-unul din pereţi, iar tocurile uşilor sale cu oglinzi reiau motivele lemnăriei din care e făcută *mashrabiyya.* Florile de pe mesele joase, incrustate pun în valoare culorile pernelor risipite pe divan. Oglinda de deasupra măsuţei de toaletă reflectă bucla graţioasă a plasei pentru ţânţari de deasupra patului. Halatul ei de mătase, de un alb delicat îmbinat cu un strop de gri-albăstriu, culoarea porumbeilor, e atârnat pe spătarul unui scaun. Nu trebuie decât să vină aici, chiar şi în lipsa ei, pentru ca sufletul ei senin să-i insufle aceeaşi pace sufletului său. Jurnalul ei se află pe masă. Când a intrat în cameră, Anna a ridicat privirea din paginile sale şi l-a întrebat: „Poţi să citeşti în engleză, nu-i aşa?“. Şi a fost silit să recunoască în cele din urmă că putea. „Puţin“, i-a răspuns. „Jurnalul nu are încuietoare“, a spus ea ţinând mâna pe carnetul mare şi verde. „Nu am niciun fel de secrete faţă de tine.“ „Nu, nu“, a zis el. „Sunt mulţumit cu ce-mi spui.“

Îşi aruncă haina şi jiletca pe un scaun, se întoarce jos şi intră în bibliotecă. Uneori i se pare că lumea asta pe care ea a creat-o pentru el, care se află chiar alături de a lui, dar e atât de diferită, poate să dispară într-o clipă. Arăta splendid în seara asta când coborâse să-şi ia la revedere, strălucind în mătase liliachie, cu părul ca un mănunchi de flori aurii prins în creştet.

— Toate doamnele poartă rochii europene la petreceri, murmurase, scuzându-se pe jumătate, când se uitase la ea.

— Arăţi minunat, îi spusese şi se aplecase să-i sărute

partea de sus a braţului, acolo unde pielea ei lucea între liliachiul rochiei şi negrul catifelat al mănuşii lungi.

Acum stă la biroul său şi cercetează hârtiile întinse în faţa lui. Ciorna declaraţiei publice pentru Şcoala de Arte Frumoase, schiţa proiectului pentru o universitate egipteană, ciorna dispoziţiilor legale pentru înfiinţarea unui sindicat al muncitorilor, textul discursului ţinut de *Khedive* la Wingate în Khartoum: „… e un motiv de mare bucurie pentru mine să văd aici, pe acest pământ vast… steagul britanic şi cel egiptean fluturând unul lângă altul…“ Un discurs ruşinos, care-i fusese scris aproape sigur de Agenţie. Cine ştie cum s-ar fi dovedit a fi ’Abbas Hilmi în împrejurări diferite? Fusese dornic să facă bine. Ar fi putut ajunge monarh constituţional. Ca să spunem aşa, se urcase pe tron şi de fiecare dată când făcea o mişcare, Cromer îl ameninţa cu tunurile sale. Acum toată inteligenţa sa se preschimbase în şiretenie şi toată energia sa se risipea în a complota şi a face bani, iar britanicii puteau să-l dispreţuiască după pofta inimii, fiindcă aveau dreptate s-o facă.

Sharif Basha îşi aprinde o ţigară şi se îndepărtează de birou. Se aşază într-un fotoliu, se lasă pe spătar şi închide ochii. Se întreabă ce-ar înţelege tatăl său din interviul lui ’Urabi din *al-Muqattam.* E mai bine că nu-l va citi.

Când îi deschide, ochii i se opresc asupra perdelelor vişinii, mari şi grele, care ascund uşile de lemn ce în primăvară vor fi din nou deschise spre curtea copilăriei sale. A durat săptămâni întregi să-şi mute toate lucrurile din Hilmiyya. Acum cărţile sale sunt aranjate pe rafturile bibliotecii, care acoperă trei pereţi. Biroul său e aşezat în diagonală în colţul îndepărtat. Ezitase să se mute în ceea ce fusese odată camera preferată a tatălui său, dar mama şi sora sa îl îndemnaseră s-o facă, iar bătrânul zâmbise şi încuviinţase din cap când se dusese să-i ceară permisiunea. Casa din Hilmiyya a fost închisă şi n-a mai rămas nimeni acolo în afară de grădinar.

Anna păruse să şovăie când fotoliile cu perne şi biroul mare din lemn de trandafir fuseseră aduse înăuntru. „Îmi

pare rău, mi-am pierdut obişnuinţa“, îi spusese. Iar ea roşise, fiindcă îi citise gândurile, apoi îşi revenise şi spusese: „Presupun că poţi să fii un egiptean autentic chiar dacă stai la birou“. Când s-a gândit la asta, şi-a dat seama că nici măcar în *kuttab*-ul lui *Sheikha* ’Aisha din Tawasi nu reuşise niciodată să stea confortabil cu picioarele încrucişate sub el şi să lucreze la o masă joasă de lemn. Dar ea a pus să fie îmbrăcate pernele cu *kittan* aspru, într-o singură culoare, de pe câmpurile sale, iar noua mobilă s-a îmbinat mulţumitor cu vechea încăpere unde stă şi reflectează la însemnătatea faptului că l-a moştenit pe tatăl său în vreme ce bătrânul mai e încă în viaţă.

Stinge ţigara şi părăseşte camera. Iese în curtea rece, apoi trece în cea mică de alături. Deschide uşa spre sanctuar şi Mirghani, care doarme pe o bancă de lemn dinăuntru, se ridică.

— Nu s-a întâmplat nimic, îi spune Sharif Basha. Culcă-te.

Încăperea imensă e cufundată în întuneric, în afară de lumânările care luminează mormântul simplu. Sharif Basha ia o lumânare şi, ferind-o de curent cu mâna liberă, intră în camera ascunsă şi rămâne în picioare, uitându-se la tatăl său. Bătrânul e întins pe spate sub nişte pături, sforăind uşor, iar unul din picioarele slabe îi e dezvelit şi stă să alunece peste marginea patului jos şi strâmt. Câtă vreme a trecut de când Sharif Basha l-a văzut ultima oară fără turban? Pielea albă a capului se zăreşte prin părul alb şi rar. E bătrân. Nu e departe ziua când fiul lui va trebui să-i închidă ochii, să-i lege bărbia cu o fâşie de bumbac, să-i spele trupul slab, să-l învelească şi să-l ducă în cavoul familiei. Cât îl iubise! Sharif Basha se aşază pe vine şi apropie lumânarea de chipul tatălui său, încercând să regăsească faţa aceea frumoasă şi veselă pe care o adorase pe când era copil şi apoi adolescent. Când venise acasă cu rezultatele de la şcoală, când terminase Facultatea de Drept, când făcuse fiecare pas din viaţa sa, primul lui gând fusese să-l facă pe tatăl său mândru de el.

Cât de mândru fusese *el* văzându-şi tatăl îmbrăcat în uniforma armatei sale. Şi încă şi mai mândru când se alăturase mişcării lui ’Urabi împreună cu fratele lui mai în vârstă, Mahmoud Sami. Uitându-se la faţa adormită, Sharif Basha al-Baroudi îşi imaginează din nou scena petrecută cu douăzeci de ani în urmă: tatăl său şi ceilalţi ofiţeri în spatele lui ’Urabi la ’Abdin, Aukland Colvin alături de *Khedive,* îndemnându-l să tragă, ’Urabi scoţând sabia şi Tewfiq şovăind, dar adunându-şi furia care-i făcea bărbia să-i tremure:

— Nu sunteţi nimic altceva decât robii milei noastre.

Şi răspunsul lui ’Urabi, care a ajuns pe buzele întregii ţări:

— Nimeni nu ne e stăpân şi nu vom fi înrobiţi de-acum încolo.

Revede în minte revendicările pe care le-au redactat şi pe care întreg poporul le-a învăţat pe dinafară – oare oamenii ceruseră prea mult? Putea ’Urabi să ştie că reforma pe care i-o solicita lui *Khedive* avea să abată asupra ţării apăsarea strivitoare a Imperiului Britanic? Sharif Basha se ridică. Niciunul dintre ei nu era suficient de inteligent. O adunătură de ofiţeri de armată, poeţi şi avocaţi – chiar şi ’Urabi perora mai degrabă despre Byron în loc să discute despre strategie. Patrioţi, dar nu politicieni. Şi plătiseră scump pentru asta. Pune uşor mâna pe capul aproape pleşuv al tatălui său.

Nu voiam altceva decât să mă întorc acasă la el. Dar Layla şi Zeinab Hanim s-au gândit că e mai bine să rămânem până se serveşte suhur[140]*-ul şi ar fi fost nepoliticos să plec fără ele. Am simţit că e într-o dispoziţie întunecată de când m-am dus să-i spun la revedere, înainte de-a ieşi din casă, iar când m-am uitat în jos din* haramlek *şi l-am văzut stând tăcut alături de ’Urabi Basha, inima mi s-a topit, fiindcă*

[140] Masă luată târziu pentru a pregăti credinciosul pentru postul din ziua următoare în timpul Ramadanului. Poate fi servită oricând între ora două dimineaţa şi răsăritul soarelui. (în arabă, în orig.)

ştiam cât de mult îl tulbură bătrânul domn.

Pot să spun într-adevăr că fratele meu şi Anna şi-au găsit fericirea şi bucuria în căsnicie. Anna a trăit printre noi plină de blândeţe şi de îngăduinţă. I-a dăruit compania ei mamei mele, dragostea ei fiului meu şi multă bucurie bietului meu tată. Iar pentru mine a devenit o prietenă apropiată, pentru că nu avea nimic din aroganţa şi răceala pe care ne închipuiam că o aveau toţi compatrioţii ei, aşa că uneori uitam că era englezoaică, mai puţin atunci când se minuna şi admira lucruri cu care noi eram atât de obişnuiţi, încât nu le mai vedeam sau nu ne mai gândeam la ele, iar asta ne-a făcut să privim din nou lucrurile care ne înconjurau, să le vedem prin ochii ei, să le găsim din nou fascinante.

Era de-ajuns să-i vezi chipul luminându-se când auzeam zgomotele care ne dădeau de veste că fratele meu se întorsese acasă sau să zăreşti tandreţea care i se ivea lui în ochi când o privea, ca să-ţi dai seama cât de adâncă era iubirea care crescuse în acele inimi din două ţări diferite. Îmi amintesc că odată fratele meu s-a întors pe când cântam împreună: ea la pianul pe care i-l cumpărase el, iar eu la *'oud*[141]*,* la care mă învăţase să cânt mama lui Husni. Interpretam o piesă de Debussy, pe care o modificaserăm în aşa fel încât să se potrivească şi *'oud*-ul şi nu l-am simţit când a intrat, nici nu ne-am dat seama că se afla acolo până când l-am auzit aplaudând şi, când m-am întors, am fost aproape sigură că am zărit lacrimi în ochii săi, iar Anna a roşit, aşa cum făcea întotdeauna când era luată prin surprindere, şi s-a îndreptat spre el, iar el a cuprins-o în braţe în faţa mea şi a zis: „Dumnezeule, în viaţa mea n-am auzit muzică mai dulce decât asta!“.

Dar n-a reuşit să-i aducă liniştea sufletească. Era ca şi când ar fi fost furios că viaţa sa particulară fericită exista în împrejurări publice pe care le ura. Sau ca şi când şi-ar fi dorit ca fericirea lui personală să se întindă şi să cuprindă întreg Egiptul. Cu toţii i-am simţit nerăbdarea şi dorinţa de schimbare devenind din ce în ce mai arzătoare şi a muncit fără odihnă ca să aducă o schimbare în toate domeniile în care era implicat. Iar Anna a început să-l ajute, să-i traducă

[141] Lăută. (în arabă, în orig.)

din ziarele britanice şi să-şi folosească legăturile din Anglia pentru a-i aduce la cunoştinţă toate veştile care aveau o însemnătate pentru viaţa de-aici.

21 decembrie 1901

Ieri soţul meu a invitat câţiva dintre cei mai renumiţi lideri ai opiniei publice egiptene la un iftar[142] *de Ramadan. Printre oaspeţi s-au numărat şeicul Muhammad 'Abdu, Mustafa Bei Kamel, Qasim Bei Amin, Tal'at Basha Harb, Ahmad Lutfi al-Sayid, Anton al-Jmayyil şi câţiva alţii. Ideea lui – speranţa lui – era că aveau să reuşească, prin discuţii amicale şi private, să cadă de acord asupra poziţiilor pe care le-ar putea lua în public în legătură cu anumite chestiuni. În privinţa unora aveau cu toţii aceeaşi părere, iar prima dintre ele era încetarea Ocupaţiei şi plata datoriei externe. În afară de asta, erau de acord în general asupra nevoii de-a moderniza Egiptul. Atunci puteau oare să cadă de acord asupra altor chestiuni de detaliu?*

— Ştii ce discută? întreabă Layla arătând perdelele.

Anna clatină din cap, ridicând pentru o clipă privirea de la foaia ei şi ţinând încă creionul în mână.

— Discută despre noi, spune Layla şi un zâmbet îi înfloreşte pe buze când pleacă din nou capul spre pânza la care coase.

— Cum? Discută despre noi? întreabă Anna curioasă.

— Uite…

Layla se apleacă înainte, frunzăreşte ziarele şi revistele care zac în dezordine pe masa joasă de lângă divan şi scoate la iveală o cărţulie cu o copertă într-o singură culoare. O ridică. Anna îşi pune jos albumul cu schiţe şi se ridică de pe perne ca s-o ia. Silabiseşte titlul cu voce tare

[142] Sensul literal al termenului este „întreruperea postului" şi este folosit pentru a desemna micul dejun în zilele obişnuite şi masa dinainte de răsăritul soarelui în timpul Ramadanului. (în arabă, în orig.)

în timp ce se aşază lângă Layla:

— *Al-Mar'ah al-Jadidah,* „Noua femeie“?

— Bravo! strigă Layla bătând din palme. Vezi ce bine a învăţat, mamă?

— E ageră la minte, numele Profetului s-o apere.

Mabrouka a intrat, purtând tava cu ceştile de cafea. O pune pe podea şi se aşază dinaintea ei cu picioarele încrucişate sub ea, iar brăţările îi zăngănesc în timp ce se instalează, se foieşte şi se face comodă. Zeinab Hanim zâmbeşte cu ochii la catastiful cu socotelile gospodăriei deschis în faţă.

— Dumnezeu să-i arate calea.

— Deci, spune Layla lansându-se într-o explicaţie pedagogică încâlcită, ce-ar fi dacă în loc să fie aşa – schimbă două semne de pe coperta cărţii – titlul ar fi aşa? Ce cuvânt ar fi?

Anna se uită la cuvânt.

— *Mir'aah*? se aventurează.

— Întocmai, spune Layla. Şi ce înseamnă?

— Oglindă?

— Da, încuviinţează Layla.

— De ce sunt cele două cuvinte atât de apropiate? întreabă Anna. „Femeie“ şi „oglindă“?

— Ei bine, „oglindă“ trebuie să vină de la *ra'a:* a vedea. Dar nu ştiu unde intră în scenă „femeie“ – o, aşteaptă – *mar'* înseamnă „persoană“, aşa că *mar'ah* e feminin. Se poate oare ca *mar'* să aibă legătură cu faptul de-a fi vizibil? Se întoarce spre mama ei. Ce crezi, mamă? *Mar'* vine de la a fi vizibil?

— Doar oamenii sunt vizibili, copilă? Animalele, copacii şi toată lumea creată e vizibilă.

— Poate că doar oamenii se văd pe ei înşişi…

— Unii văd cu ochii, alţii văd cu inimile. Numele Profetului să te apere şi să te păzească.

Mabrouka îi întinde o ceaşcă cu cafea lui Zeinab Hanim.

— Va trebui să căutăm în dicţionar, spune Layla. Sau să-l întrebăm pe *Abeih.*

— Crezi că „oglindă“ vine de la *mir'ah*? întreabă Anna.

— Nu ştiu, îi răspunde Layla. Cine a avut mai întâi oglinzi?

— Dacă vine de la o rădăcină din arabă, spune Anna, trebuie să-şi aibă originea în limba asta.

— *Tu* va trebui să cauţi cuvântul în dicţionar, zice Layla.

— Dar ce e cu cartea asta? întreabă Anna. Şi de ce spui că vorbesc despre noi?

— Autorul – Layla arată cu degetul numele lui pe carte – se află acolo jos, cu *Abeih.* Asta e a doua lui carte. Când a apărut prima, s-a stârnit un asemenea scandal, că i s-a interzis chiar să mai vină la palat. Susţine că femeile n-ar trebui *silite* să poarte văl şi că fetele ar trebui educate întocmai ca băieţii… Nu-i aşa, mamă?

Îi repetă în arabă.

— Să nu poarte văl? Vom trăi şi vom vedea! exclamă Mabrouka.

— Vălul e o chestie turcească, *ya* Mabrouka, nu arăbească sau egipteană. Femeile de la ţară, nevestele felahilor, umblă înfăşurate în văluri?

— Ele au obiceiurile lor, noi – pe-ale noastre. Nicio femeie respectabilă n-ar ieşi din casă fără văl.

— În orice caz, nu propune să se desfiinţeze obiceiul, ci spune doar că femeile nu trebuie *silite* să poarte văl. Că pot să aleagă…

— Şi ce face cu femeile din haremul Lui? Le lasă să aleagă?

— Şeicul Muhammad ’Abdu e de acord cu el.

— Muftiul?

— Da. Ai mai multă judecată decât muftiul?

— Dumnezeule, chiar dacă mi-ar da toată bogăţia lui Qaroon[143], n-aş ieşi pe stradă cu faţa descoperită.

— Şi cine crezi c-o să se uite la tine? râde Layla.

— Chiar şi aşa. Femeia e femeie. Nu-i aşa, *ya Sett* Zeinab?

— *Ya* Mabrouka, ţi-a cerut cineva să-ţi scoţi vălul?

— Chiar şi aşa. Femeile or să meargă pe stradă cu faţa descoperită?

[143] Vărul profetului Musa (Moise). (n.t.)

— *Ya Setti,* ăsta e timpul lor. Pentru mine şi pentru tine s-a terminat, nu ne mai putem schimba. Lasă oamenii tineri să hotărască ce vor.

— Toată viaţa ai fost prea bună…

— În orice caz – Layla se întoarce din nou spre Anna – toată lumea vorbeşte despre asta, iar presa vuieşte. *Al-Liwa* e împotriva cărţii: Mustafa Kamel susţine educaţia, dar vrea să păstreze vălul. Tal'at Harb vrea ca totul să rămână aşa cum e. Sunt amândoi jos în clipa asta, la fel şi autorul şi şeicul Muhammad 'Abdu. Aşa că vorbesc fără îndoială despre asta.

— Şeicul Muhammad 'Abdu e un om mare, murmură Zeinab Hanim cu ochii în catastif. Dumnezeu să-l apere pentru binele ţării lui.

Mabrouka murmură „Amin", aşa cum face la sfârşitul fiecărei rugăciuni a stăpânei sale, lungă sau scurtă.

— Ce cred femeile? întreabă Anna.

— Părerile lor sunt împărţite de asemenea, după cum vezi, spune Layla făcând semn cu capul spre Mabrouka şi zâmbind. Mergem să ascultăm?

— N-ar trebui, nu-i aşa?

— Sigur că ar trebui. Mamă, vino cu noi, să mergem să ascultăm.

— Lasă bărbaţii în pace, *ya Sett* Layla, o previne Mabrouka.

— Nu te teme, mă voi uita doar la soţul meu. Mamă, vino cu noi.

Layla se apropie de ea, îi ia tocul din mână, îl aşază pe catastif şi o trage de la locul ei. Se întoarce neastâmpărată:

— Vii cu noi?

— Nu, *ya Setti.* Am să stau cu Si[144] Ahmad. E îndeajuns de bărbat pentru mine.

— Adu ceva şi înveleşte-l, îi spune Zeinab Hanim. O să răcească. Nu ştiu de ce nu vrei să-l laşi să meargă la culcare, poţi să-l iei dimineaţă, îi zice Laylei, care dă deja la o parte perdelele grele dinspre paravan ca să le lase să

[144] Variantă prescurtată a lui *sidi* (stăpân). (în arabă, în orig.)

treacă.

Intră în ceea ce Annei i se pare a fi o lojă de operă. În spatele lor, perdelele întunecate se lasă în tăcere. În faţa lor se află *mashrabiyya* care are vedere spre *samalek.* Layla pune un deget prevenitor pe buze, îşi odihneşte genunchiul pe banca îngustă de lemn de sub grilaj şi deschide cu grijă ferestrele de sticlă groasă. De îndată, zgomotul ceştilor de cafea care zdrăngănesc pe farfurii le ajunge la urechi. Pe întuneric, Anna şi Zeinab Hanim înaintează ca să i se alăture Laylei. Cele trei femei îngenunchează pe banca tapiţată, cu feţele lipite de parmalâcul de lemn.

Impresia pe care ţi-o lasă faptul de-a te afla într-un asemenea spaţiu închis e obsedantă. Când am intrat prima oară acolo mi-a amintit doar de loja de operă în care am stat împreună cu madame *Hussein Rushdi. Perdelele grele de catifea care s-au închis în urma noastră, grilajul din faţă, întunericul, anticiparea a ceea ce avea să se petreacă dincolo de grilaj, ca într-o ramă, pe scena luminată. Dar apoi impresia pe care ţi-o lasă faptul că îngenunchezi pe banchetă – tapiţeria e mai tare decât oricare alta pe care am văzut-o aici, în Egipt – mi-a strecurat în suflet un fel de evlavie şi mi-am dat seama că era ca şi cum te-ai fi aflat într-o biserică. Iar când am văzut faţa Laylei lipită de grilajul de lemn, luminată pe bucăţi de lumina care venea din încăperea de dedesubt, ei bine, în mintea mea s-a ivit ideea că era portretul perfect al unei femei frumoase aflate în confesionalul unei biserici italiene. Într-un confesional adevărat nu e nicio lumină, lumina din tablou ar fi lumina Îndurării şi Milei Sale atotcuprinzătoare.*

Sharif Basha i-a cedat locul obişnuit prietenului său mai în vârstă, şeicul Muhammad ’Abdu. Marele Imam al Egiptului stă pe divanul din mijloc, cu ochii aprigi şi

fruntea încruntată îmblânzite de barba şi mustaţa tunse cu grijă, stufoase şi aproape în întregime albe, în afară de V-ul delicat de sub buza de jos. E îmbrăcat cu o *gibba* din mătase albă cu dungi şi un caftan maro închis. Pe cap poartă turbanul său alb şi răsucit. Ceilalţi bărbaţi sunt aşezaţi pe divane şi pe scaune comode. Şeicul Rashid Rida poartă la rândul lui o *gibba* şi un caftan; ceilalţi bărbaţi sunt îmbrăcaţi toţi în costume.

— E destul de clar că arabii alcătuiesc o unitate naturală, spune şeicul Rashid Rida. Iată-ne pe mine, un sirian, şi pe Anton Bei, un libanez, trăim în aceeaşi ţară şi muncim împreună. Avem aceleaşi idei. Avem aceleaşi ţeluri…

— Şi facem parte din Imperiul Otoman, îl întrerupe Mustafa Kamel. Fără imperiu suntem dezbinaţi şi slabi.

— Imperiul însuşi e slab, spune Qasim Amin. E pe moarte. De fiecare dată când Europa face o mişcare, sultanul dă înapoi. Dacă e aşa de puternic, cum se face că britanicii se află în Egipt?

— Şi ar trebui să ţinem seama şi de problemele din Palestina, adaugă Anton al-Jmayyil. Sultanul nu e în stare să oprească imigrarea sioniştilor.

— Sunt doar câţiva oameni. Persecutaţi, oprimaţi – se înalţă în încăpere vocea gravă şi sigură pe sine a lui Tal’at Harb, iar imperiul, de la căderea lui al-Andalus, şi-a făcut un obicei din a-i primi cu braţele deschise pe evrei.

— Cred că Anton Bei are dreptate, spune cu blândeţe şeicul Muhammad ’Abdu.

Anna îl priveşte pe bărbatul acesta pe care l-a îndrăgit din ziua nunţii.

— Or să mai vină multe necazuri din partea asta, continuă. Aţi auzit veştile de la cel de-al Cincilea Congres al lor? Cer donaţii de la comunităţile evreieşti din toată lumea.

— Banii aceştia vor fi folosiţi pentru a cumpăra pământ în Palestina, zice Anton al-Jmayyil.

Îngenunchind în întuneric, femeile îşi amintesc de Shukri al-’Asali – de cuvintele lui pline de pasiune, de

scrisorile pe care le purta cu el…

— Ar trebui să învăţăm de la ei, spune Rashid Rida, chiar dacă nu ne place ce fac, ar trebui să învăţăm de la ei. Sunt plini de hotărâre şi lucrează împreună.

— Şi ei sunt dezbinaţi. Când soţul ei intră în discuţie, Anna se mişcă uşor pentru a-l putea vedea mai bine. Câţiva dintre cei mai tineri au rupt legăturile cu ei şi au format un nou grup – Facţiunea Sionistă Democrată. Iar apoi mai sunt şi rabinii care nu sunt de acord ca iudaismul să devină politic şi oamenii cu judecată care spun: „Dar sunt arabi care trăiesc acolo“…

— Rabinii şi oamenii cu judecată sunt o minoritate, spune Anton al-Jmayyil.

— Şi ce e nou în asta? întreabă zâmbind Muhammad ’Abdu.

— În orice caz, spune nerăbdător Mustafa Kamel, sioniştii sunt una din grijile noastre. Însă există şi altele mai urgente. Capitulaţiile, de pildă, şi legile speciale…

Mirghani strânge în tăcere farfuriile goale din faţa bărbaţilor şi le înlocuieşte cu unele pline. Face liniştit ocolul încăperii, purtând tava cu suc de hibiscus, tamarin şi mere.

— Cromer însuşi e nerăbdător să scape de Capitulaţii, zice Husni Bei. Îi subminează autoritatea…

— Cred că ar trebui să lăsăm Capitulaţiile în grija lui, spune Sharif Basha. Ne scad suveranitatea, dar asta e o chestiune teoretică. Fără ele autoritatea lui asupra ţării e şi mai puternică. Dar legile speciale sunt cu totul altceva…

— Nu vei scăpa niciodată de ele, *ya* Basha, zice Tal’at Harb. Atâta timp cât britanicii menţin Ocupaţia, vor avea legi speciale care să-i protejeze…

— Cam asta e „egalitatea tuturor oamenilor în faţa legii“ a lui Cromer, spune Sharif Basha.

— Industrializarea, zice Tal’at Harb, ar trebui să fie prima noastră grijă în momentul de faţă. Asta e adevărata bătălie împotriva lui Cromer. Al-Minshawi Basha şi alţii s-au apucat să investească în industria textilă. Noua taxă pe care o propune Cromer îi va duce la faliment într-un an.

— Ne-am declarat împotriva acestei taxe în consiliu, spune Sharif Basha. Acum trebuie să ne asigurăm că Adunarea se declară şi ea împotrivă.

— E o pierdere de timp, zice nerăbdător Mustafa Kamel. Ocupaţia în sine e problema noastră. La fiecare mişcare ne lovim de ea. Toate eforturile noastre ar trebui să se concentreze pentru a-i pune capăt. Ar trebui să rămânem alături de Înalta Poartă, tot ceea ce îi întăreşte puterea întăreşte şi puterea noastră. Ar trebui să facem apel la Franţa şi la Statele Unite; nu au niciun interes să-i vadă pe britanici în Egipt, iar principiile libertăţii şi democraţiei sunt expuse clar în constituţiile lor.

— Putem face toate astea, spune Muhammad ’Abdu. Dar între timp nu putem lăsa treburile interne să stagneze.

Qasim Amin ia cuvântul:

— Să luăm problema femeilor, de pildă, zice.

Layla o înghionteşte pe Anna.

— Problema femeilor, cu tot respectul – Tal’at Hârb se înclină în direcţia lui Qasim Amin – e o problemă artificială. Nu există o problemă a femeilor în ţara noastră.

— Cu permisiunea lui Tal’at Basha, spune Qasim Amin, cred că există o problemă şi că ne expunem la un pericol grav ignorând-o.

Acum Anna îşi aminteşte: gentlemanul egiptean din salonul prinţesei Nazli. Se întreabă dacă i-a spus soţului ei că o întâlnise deja. E convinsă că nu; Sharif Basha n-a pomenit nimic despre asta.

— Nu putem pretinde că ne dorim o renaştere a Egiptului, continuă Qasim Amin, în timp ce jumătate din populaţia acestuia trăieşte în Evul Mediu. Ca să ne oprim asupra celor mai simple probleme – cum ar putea nişte mame ignorante să-şi educe copiii şi să le insufle nişte concepţii corecte? Cum ar putea un bărbat să găsească sprijin şi companie într-o soţie ignorantă?

— Nu am nimic împotriva educaţiei femeilor, spune Mustafa Kamel. Dar ar trebui să lăsăm vălul în pace.

— Cred că putem să lăsăm vălul în pace, zice Sharif Basha făcând-o pe sora sa să se strâmbe. Femeile vor

hotărî singure în privinţa vălului. Dar dacă putem să ne punem de acord că fetele ar trebui educate…

— *Ya Sidi,* educaţi băieţii mai întâi. Toţi băieţii au parte de educaţie?

— Nu. Ahmad Lutfi al-Sayyid ia cuvântul pentru prima oară. Dar dacă e să stimulăm educaţia în general, dacă e să adoptăm o lege prin care educaţia să fie obligatorie până la o anumită vârstă, atunci aceasta ar trebui să se aplice atât fetelor, cât şi băieţilor. Trebuie să începem cu dreptul.

— Şi când vă veţi opri? întreabă Tal'at Harb. După ce le veţi permite să muncească? După ce le veţi da dreptul să divorţeze? După ce veţi schimba legile succesiunii?

Anna îl vede pe soţul ei ridicându-se şi pe Muhammad 'Abdu punând mâna pe braţul lui:

— *Ya Sidi,* nimeni nu pune problema schimbării legii. Se vorbeşte doar dacă să le învăţăm pe fete să scrie şi să citească…

Nu au reuşit să se pună de acord. Mai târziu în seara aceea, soţul meu mi-a spus: „Da, legile ar trebui schimbate. Şi, dacă ar fi după mine, ar fi schimbate chiar mâine".

E foarte fericit în Tawasi, pe pământul lui. Acolo, dacă ia o hotărâre, aceasta devine imediat realitate. Şi, dacă nu poate face ceva, asta e pentru că natura însăşi nu-i dă voie. I se pare insuportabil să se supună voinţei altor oameni. E fericit la Tawasi, aşa cum a fost fericit şi la Roma. Ca şi când acolo ar fi fost liber, liber să fie el însuşi, să fie doar el însuşi. Eram doi călători necunoscuţi care evitau locurile unde se întruneau englezii, care mergeau unde merg toţi italienii. Ne plimbam pe străzi, admiram bisericile, mâncam la restaurante retrase. Până şi cele mai mici lucruri ne încântau. Noutatea faptului că ne întâlneam într-o piaţă ascunsă, că puteam să-l ţin de braţ când ne plimbam pe stradă, că stăteam unul lângă altul la teatru – toate acestea erau nişte aventuri inedite

pentru noi, iar el era liniştit, fericit şi voios. Dar cred că, chiar şi fără să iau în considerare familia sa, i-ar fi imposibil să trăiască în străinătate. Ar fi un om fără ţel; pentru că ţelul său, vocaţia sa, e Egiptul.

Cairo
30 decembrie 1901

Dragă sir Charles,

Am primit scrisoarea dumitale din 1 decembrie în care îmi povesteşti despre numirea domnului Barrington în postul de la Tribune. *Asta mă bucură foarte mult, pentru că are cunoştinţe temeinice despre problemele de-aici şi îmbină înţelegerea cu o minte ageră şi cu o mare uşurinţă în exprimare, iar numirea sa nu poate aduce decât lucruri bune. Sunt sigură că apreciază foarte mult bunătatea dumitale şi că se va arăta demn de ea. Cred că îţi vei face o părere şi mai bună despre el dacă îţi voi spune că şi-a dat toată silinţa să le găsească locuri bune servitorilor săi înainte de-a pleca şi că i-a plasat pe toţi la britanici de-aici, fiindcă familiile egiptene nu se grăbesc să ia servitori care au lucrat pentru străini.*

Mă tem că anul acesta nu a adus nicio schimbare în privinţa felului în care e condusă lumea şi nu am prea mari speranţe că anul care vine va fi mai bun. Doamna Butcher mi-a povestit că domnul Blunt, auzind că Rosebery s-a propus singur pentru postul de prim-ministru, a spus: „Salisbury e destul de rău, dar alegerea lui Rosebery ar însemna pur şi simplu ca guvernul să fie condus de bursa de valori". O părere cu care îmi închipui că ai fi de acord din toată inima.

Pe-aici s-a vorbit mult despre domnul Blunt în ultimele luni. Nişte ofiţeri s-au apucat să vâneze o vulpe pe pământurile sale, iar oamenii lui i-au vânat pe ofiţeri. Aceştia din urmă au refuzat să plece şi s-a iscat o luptă; egiptenii au fost arestaţi, judecaţi de Tribunalul Special şi condamnaţi la închisoare pentru că au atacat nişte ofiţeri britanici. Se pare că domnul

Blunt are de gând să se folosească de întâmplarea asta ca să aducă o schimbare legii, o schimbare susţinută de multă lume aici, deoarece treaba asta cu vânatul pe pământurile cultivate – fiindcă fiecare ţol de pământ care nu e deşertic e cultivat – pricinuieşte multe pagube şi atrage necontenit plângeri din partea felahilor şi proprietarilor de pământuri.

Mă întrebi dacă am văzut-o pe noua doamnă Cromer şi mă văd silită să-ţi răspund că nu, fiindcă am încetat orice fel de legături cu Agenţia; într-adevăr, dintre toţi localnicii britanici, mă văd doar cu doamna Butcher, care a fost bunătatea întruchipată şi care continuă să mă viziteze, aşa cum şi eu continui s-o vizitez pe ea.

Mărturisesc că mi-a lipsit Crăciunul nostru englezesc. Poate chiar mai mult anul acesta decât anul trecut. Deşi Sharif Basha m-a surprins cu un dar minunat, o cruce etiopiană bătută cu rubine, mi s-a părut ciudat că zilele de 24 şi 25 decembrie au trecut în mare ca orice zi obişnuită – şi cu atât mai mult anul acesta, când Crăciunul cade în luna Ramadanului. Copţii de-aici sărbătoresc Crăciunul pe 6 ianuarie. Dar nici atunci nu se cântă melodiile cu care m-am obişnuit şi care îmi plac atât de mult. Am cântat câteva colinde la pianul pe care mi l-a cumpărat de curând soţul meu, dar n-a fost chiar acelaşi lucru – într-adevăr, cred că asta m-a făcut să simt şi mai mult lipsa colindelor de la St Martin. Anul trecut am avut o muzică remarcabilă, în cea mai mare parte datorită domnului Temple Gairdner. Dar aud că acum şi-a început munca de convertire cu toată seriozitatea şi că le predică barcagiilor din Bulaq şi mă tem că din asta nu va ieşi nimic bun.

Am început să înţeleg întru câtva complexitatea lucrurilor de-aici şi dificultatea situaţiei soţului meu – greutăţile pe care le întâmpină toţi cei care gândesc asemenea lui şi echilibrul delicat pe care sunt siliţi să se străduiască tot timpul să-l menţină.

Prezenţa britanică aici a avut efectul trist de-a

dezbina mişcarea naţională care era unită sub 'Urabi Paşa, în 1881, în dorinţa ei de-a porni pe calea democraţiei şi modernizării. Despre motivele intervenţiei noastre de la vremea aceea te-am auzit vorbind adesea şi întotdeauna în silă. Dacă nu am fi intervenit, conflictul dintre popor şi Khedive *s-ar fi rezolvat într-un mod propriu lor. Legăturile Egiptului cu Turcia au slăbit considerabil în ultimii o sută de ani şi e foarte probabil că* Khedive *singur n-ar fi fost în stare să se opună dorinţei poporului.*

Acum, deşi toţi sunt uniţi în dorinţa lor de-a scăpa de britanici, unii cred că lucrul acesta se poate face în momentul de faţă, alţii sunt convinşi că se poate face doar treptat, prin întărirea instituţiilor naţionale.

Mai sunt şi alte neînţelegeri: oameni care ar fi acceptat introducerea educaţiei laice sau dispariţia treptată a vălului se împotrivesc acum acestor schimbări pentru că simt nevoia să se agaţe de valorile lor tradiţionale în faţa Ocupaţiei. În timp ce oamenii care continuă să susţină aceste schimbări sunt siliţi să se lupte necontenit cu bănuiala că se află în tabăra britanicilor.

Relaţia Egiptului cu Turcia e o altă problemă. Sunt unii care cred că, pentru a contracara influenţa britanică, Egiptul ar trebui să încheie o alianţă mult mai strânsă cu sultanul musulman din Istanbul. Alţii susţin că Imperiul Otoman se află în declin. Aceştia scot în evidenţă aparenta incapacitate a sultanului de a-şi apăra teritoriile de invaziile europenilor şi susţin că un califat arab tânăr şi viguros ar trebui înfiinţat în Hijaz şi că Egiptul ar trebui să se alieze cu acesta. Şi mai sunt şi alţii care simt că Egiptul ar trebui să rămână credincios propriei sale istorii şi să se ţină pe picioarele sale, un stat laic care să-şi accepte cetăţenii musulmani şi creştini deopotrivă. Şi astfel, chiar lucrul care ar trebui să facă Egiptul puternic – bogăţia şi diversitatea culturii sale – serveşte la dezbinarea sa şi la slăbirea puterii sale. Soţul meu crede că, dacă nu ar

fi fost britanicii, sultanul din Istanbul ar fi devenit treptat lipsit de importanţă şi Egiptul s-ar fi ridicat pe propriile picioare, iar istoria şi limba ar fi strâns în mod firesc legăturile sale cu celelalte popoare arabe.

Astfel, prezenţa noastră – în cel mai bun caz stânjenitoare, iar în cel mai rău caz oprimantă – se face simţită la fiecare pas şi acuzaţia de „Trădător!“ puţin lipseşte să fie aruncată în obrazul cuiva care nu gândeşte ca tine chiar şi în privinţa celei mai neînsemnate chestiuni...

Cairo
30 decembrie 1901

Dragă James,

Tocmai am primit de la sir Charles vestea minunată că ai fost numit în post la Tribune. *Mă bucur foarte tare pentru tine şi sper că vei fi fericit la Londra. Mi se pare ciudat când mă gândesc că putem continua să fim prieteni chiar mai buni acum decât am fi fost dacă ai fi rămas în Cairo.*

Am să-l întreb pe soţul meu la ce adresă e cel mai bine să-mi scrii şi am să-ţi dau de ştire.

Nu-ţi pot da prea multe veşti pentru că, dintre toţi prietenii noştri, nu mă văd decât cu doamna Butcher, care este atât de bună să treacă pe la mine din când în când. În afară de ea şi de madame *Hussein Rushdi, toţi prietenii mei de-acum sunt din rândurile egiptenilor. Sunt destul de ocupată cu familia mea şi sunt mai fericită în căsnicie decât mi-aş fi închipuit vreodată că e posibil. Sharif Basha e iubitor şi atent, iar Layla e cea mai dulce dintre surori. Ahmad, fiul ei, e cel mai adorabil copil din lume. Soacra mea şi cu mine am devenit prietene bune şi facem schimb de reţete culinare. M-am ataşat de asemenea foarte mult de bătrânul Baroudi Bei, care stă toată ziua tăcut în sanctuarul lui, dar ridică privirea şi mă ajută cu vreun cuvânt arab când am nevoie.*

Încă mai pictez şi mai fac schiţe, dar noua mea

pasiune e ţesutul. Soţul meu mi-a cumpărat un război de mărime mijlocie şi, după ce l-am întrebat dacă se gândea să lipsească vreo douăzeci de ani, a început să-mi placă foarte mult. Mi se pare că atunci când lucrez la război sunt încă parte din tot ceea ce mă înconjoară. Nu e ca scrisul şi cititul, când trebuie să te desprinzi de toate, astfel că e posibil să nu auzi când ţi se vorbeşte – într-adevăr, e posibil să ridici privirea şi să fii surprins să te trezeşti în locul în care te afli, atât de entuziasmat ai fost de cele scrise pe hârtie. Când lucrez la război sunt în continuare parte a lucrurilor şi mi se pare că sunetele, mirosurile şi oamenii care intră şi ies sunt prinşi cu toţii în ţesătură. Parcă te aud spunând: „Ah! Anna devine metafizică!“, dar în realitate sunt foarte practică, fiindcă atunci când lucrez pot să vorbesc cu Ahmad. Când pictez mi-e întotdeauna frică să nu pătez hârtia şi pe deasupra trebuie să ajungi într-un anumit punct, altfel lumina se schimbă sau culorile se usucă. Apoi mai e plăcerea faptului că foloseşti obiectul pe care îl faci – o, dar uite că pierd şirul şi încep să ţi-l ridic în slăvi. Să ridici în slăvi ţesutul, asta e într-adevăr o idee curioasă. Dar, fără glumă, cred că faptul că stau şi lucrez la război în curtea sa îi face plăcere bătrânului Baroudi Bei...

17 decembrie 1901

Sharif Basha îndreaptă cuverturile cu care e învelit tatăl lui. Mută cu grijă piciorul bătrânului de pe marginea patului şi îl acoperă cu pătura. Apoi iese din încăpere.

Aici, afară din altar, i-a descoperit prima oară pe tatăl lui şi pe Anna cufundaţi în lecţiile lor: capul blond şi cel acoperit cu turban aplecate deasupra cărţii, degetul tatălui său tremurând uşor şi arătând ceva pe carte, Anna ridicând privirea şi uitându-se cu ochii ei viorii şi zâmbitori la chipul bătrânului. Intră din nou în casă. Mulţumirea ei îl încântă. Asta dacă e mulţumită. Caută pe chipul ei semne de nelinişte. Nu l-ar surprinde – Dumnezeu ştie că el ar fi neliniştit în situaţia ei. Are grijă să nu-i lipsească niciodată

vopselele şi hârtia, îi aduce orice partitură muzicală pe care o poate găsi. Când s-a entuziasmat în faţa unei tapiserii, i-a comandat un război de ţesut şi i-a adus o femeie care s-o înveţe cum să-l folosească. A aşezat războiul în curtea de lângă uşa tatălui său şi s-a obişnuit să stea acolo şi să lucreze încet, învăţând acest meşteşug nou, în timp ce bătrânul privea ghemele de mătase colorată mişcându-se şi rostogolindu-se în lumina soarelui. „Domnul te-a răsplătit din plin pentru răbdarea ta“, i-a spus mama sa şi inima i s-a topit văzându-şi soţia ciudată făcându-şi de lucru în jurul casei de parcă acolo şi-ar fi dorit întotdeauna să-şi petreacă zilele. Apoi inima i s-a umplut de bucurie când s-a strecurat în patul lui de parcă acolo şi-ar fi dorit întotdeauna să-şi petreacă nopţile.

— I-am spus Hasnei să se ducă la culcare. Nu mai ai nevoie de ea în noaptea asta.

Degetele i se mişcă stângaci, desfăcând copcile rochiei, dezlegându-i cordoanele. Îşi pierde răbdarea înainte să termine şi, strivind mătasea, dantela şi trupul care cedează sub el, murmură cu faţa lipită de gâtul ei:

— O, Anna! Nu ai idee cât te iubesc.

1 ianuarie 1902

Hubb *înseamnă dragoste,* ’ishq e *dragostea care înlănţuie doi oameni,* shaghaf *e dragostea care se cuibăreşte în tainiţele inimii,* hayam *e dragostea care cutreieră pământul,* teeh *e dragostea în care te pierzi,* walah e *dragostea care poartă în ea o umbră de tristeţe,* sababah *e dragostea care ţi se revarsă prin pori,* hawa *e dragostea care îşi împarte numele cu „aerul“ şi „căderea“,* gharam *e dragostea care e gata să plătească preţul.*

Am învăţat atâtea în anul care a trecut, încât n-aş putea să enumer toate lucrurile.

24

„Clipa aceea când am visat că eram în stare să schimbăm faţa lumii noastre a fost un lux care generaţiilor de mai târziu le-a fost refuzat, dar pentru acea clipă scurtă şi năucitoare am plătit scump.“

Arwa Salih, 1997

15 septembrie 1997

Trei atentate sinucigaşe cu bombă comise de palestinieni au ucis şapte oameni în Ierusalimul de Vest. O unitate din cadrul armatei israeliene a încercat să se paraşuteze în Ansariyyeh, în sudul Libanului, dar atacul a fost respins de oameni şi de o unitate Amal care a ucis unsprezece detaşamente israeliene. Arafat şi Hussein au sosit la Cairo pentru o întâlnire la nivel înalt cu Mubarak. Un soldat israelian a tras la întâmplare în treizeci de palestinieni aflaţi într-un autobuz în Hebron. O sută şaptezeci palestinieni au fost arestaţi pe Malul de Vest. Autoritatea Palestiniană a arestat de asemenea treizeci şi cinci de membri ai grupării Hamas, iar Israelul a arestat alţi şaptezeci de palestinieni. În Algeria, patruzeci şi nouă de persoane au fost ucise şi şaizeci rănite în cartierul Beni Sous din capitală, şaizeci şi patru au fost ucise în Beni Musa şi o sută treizeci şi şapte de presupuşi terorişti au fost ucişi în Jibal al-Shari'ah. O sută treizeci de algerieni care au fugit din ţară au fost ucişi când vaporul lor s-a ciocnit cu un altul în apropierea coastei Nigeriei. Organizaţia Naţiunilor Unite a fost silită să împrumute din bugetul de menţinere a păcii pentru a-şi plăti angajaţii, iar prinţesa Diana a murit şi cinci milioane de oameni au asistat la înmormântarea ei. Maica Tereza a murit. Mobutu a murit. Austria a acceptat să ofere o compensaţie victimelor naziştilor pentru aurul furat. Acestea sunt câteva dintre lucrurile care s-au întâmplat în cele două săptămâni în care fratele meu a stat cu mine. Ştiu asta pentru că nu rezista nici măcar două ore fără să citească un ziar sau fără să deschidă radioul sau televizorul şi să dea pe vreun canal de ştiri.

S-a săturat de plajă şi ne-am întors la Cairo, unde în fiecare dimineaţă cumpăra şapte ziare arăbeşti şi ultimul

lucru pe care îl făceam seara era să mergem la Midan Tal'at Harb ca să şi le poată cumpăra pe cele englezeşti şi franţuzeşti. Mi-a cumpărat un calculator şi mi-a făcut conexiunea la internet. I-am spus că am luat legătura cu Tareq 'Atiyya şi că acesta avea să mă ajute cu şcoala din Tawasi. Nu i-am vorbit despre planurile lui Tareq în ceea ce privea pământul lui şi nu le-am aranjat nicio întâlnire.

Isabel m-a sunat să-mi spună că avea să rămână la New York o vreme, pentru că trebuia să rezolve problemele legale legate de părinţii ei.

— Îţi ocup o cameră degeaba, îmi zice.

— E camera ta, îi răspund.

— Poţi să-mi muţi lucrurile dacă vrei, spune.

— E camera ta, îi repet, toate vor rămâne aşa cum le-ai lăsat.

Ştiu că aştepta ca fratele meu să se întoarcă. Atunci când vorbeşte cu ea, glasul lui capătă o tonalitate mai joasă şi mai sonoră: tonalitatea tandreţii sexuale. Dar nu vrea să-şi ia niciun angajament. Îi dă înainte cu faptul că are cincizeci şi cinci de ani.

— Arăţi foarte bine, îi spun, eşti la fel de energic ca şi când ai avea treizeci de ani.

— Dar nu am, îmi răspunde. Şi sunt sătul de explicaţii. Dacă e să fiu cu o femeie, trebuie să fie cineva care să ştie totul. Cineva căreia să nu trebuiască să-i explici nimic.

— Tot ce? îl întreb, deşi ştiu ce vrea să spună.

— Totul.

— Ce? Despre Egipt, Palestina, America, despre copiii tăi, despre muzica ta, trecutul, viitorul? Ei, haide…

— Nu e neapărat nevoie să ştie viitorul, râde el.

Vrea să susţină concerte în Gaza, Ierihon şi Qana. Trebuie să fie gratuite, aşa că l-a rugat pe managerul lui să găsească sponsori. I-am spus că ar trebui să susţină un concert în Sa'id şi să vină la Tawasi. În puţinele dăţi când a ieşit din casă singur, am lucrat la povestea mea despre Anna. N-am vrut să-i arăt manuscrisul meu, dar i-am arătat jurnalele Annei, scrisorile ei, suportul ei de lumânare, şalul ei alb. I-am arătat steagul mare şi verde cu crucea şi

semiluna şi am desfăcut încă o dată bucata de tapiserie pe care am găsit-o înfăşurată cu grijă într-un colţ al cufărului; cea care e perechea tapiseriei lui.

— Îmi pare rău, mi-a spus din nou. Am s-o aduc data viitoare.

Am prins tapiseria în două agăţători şi am atârnat-o pe un raft de cărţi înalt: Osiris şezând. L-ai recunoaşte oricând după faţa lui brună, după trupul lui înfăşurat într-un giulgiu, după mâinile încrucişate pe piept în care ţine sceptrul şi biciul. Deasupra coroanei sale înalte, ţesut cu migală în scrierea încârligată Diwani, cu fiecare semn diacritic aşezat minuţios la locul lui, se află un singur cuvânt arab: *al-mayyit*[145].

10 mai 1905

Soţul meu doarme, dar eu sunt atât de agitată din cauza copilului încât nu pot să închid un ochi. De săptămâni întregi nu mai sunt în stare să mă întind, ci sunt silită să dorm sprijinită de perne, ca o invalidă. E un preţ destul de mic pe care îl plătesc pentru fericirea pe care acest copil nenăscut ne-a adus-o deja, dar sunt obosită şi apatică din cauza nesomnului şi toată lumea îmi spune necontenit că trebuie să-mi întăresc puterile pentru naştere.

Mi-e frică de naştere. Nu pot să mă prefac că nu mi-e. Soţul meu a încercat în repetate rânduri să mă convingă să apelez la serviciile unul doctor englez şi chiar – o singură dată, iar asta în primele zile de sarcină – a sugerat că mi-aş putea dori să mă întorc „acasă“ şi să nasc printre „compatrioţii mei“. Am refuzat ambele oferte şi i-am spus că nu m-aş putea simţi mai în siguranţă şi mai bine îngrijită decât în casa asta. Sunt hotărâtă să nu fac niciun fel de aranjamente care i-ar putea întuneca bucuria în această împrejurare. Are mare nevoie de o bucurie acum, când Antanta şi-a întins umbra peste întreg Egiptul şi, deşi continuă să lupte şi să muncească

[145] Morți. (în arabă, în orig.)

pentru binele ţării, în aer pluteşte o apăsare care prevesteşte dispariţia oricărei speranţe.

Spre sfârşitul anului 1904 Anna a rămas grea. Mama mea a înconjurat-o cu toată afecţiunea, cât despre fratele meu, dacă Anna i-ar fi cerut lapte de pasăre, i l-ar fi adus imediat. Am avut un motiv aparte să-i fim recunoscători că a adus această nouă fericire în vieţile noastre în vremurile acestea. Pentru că, în luna aprilie a acelui an, după ce *madame* Juliette Adams a făcut o călătorie în Egipt, a fost găzduită şi sărbătorită de toţi naţionaliştii de vază, iar Efendeena a organizat chiar un banchet în onoarea ei, Franţa şi Marea Britanie au declarat Antanta Cordială, prin care Franţei i se dădea mână liberă împotriva Marocului pentru a-i lăsa în schimb pe britanici să facă ce voiau în Egipt. Şapte luni la rând am organizat o campanie şi am făcut demonstraţii. N-au dus la niciun rezultat şi Antanta a fost declarată validă. Apoi ’Abbas Hilmi ne-a frânt inimile stând împreună cu Cromer sub steagul britanic, în curtea palatului ’Abdin şi urmărind armata de Ocupaţie cu ocazia zilei de naştere a regelui Edward.

Cairo
12 mai 1905

Dragă James,

Am primit scrisoarea ta din 10 martie în care îmi trimiţi poza noii tale case din Chelsea. Arată încântător şi, dacă venim vreodată în Anglia, poţi fi sigur că te vom vizita. Sunt încredinţată că mama ta e foarte fericită să te aibă alături.

Noi aşteptăm să se nască copilul, pe la începutul lunii iunie, şi toată lumea se agită în jurul meu. Totuşi nu mi se dă voie să fac sau să cumpăr nimic pentru copil până când nu se naşte, fiindcă asta aduce ghinion. Regulile şi decretele privind soarta, stelele, faptele care atrag norocul şi cele care atrag ghinionul sunt stabilite de Mabrouka, o bătrână servitoare etiopiană care este tovarăşa din copilărie a soacrei mele. Până şi Sharif Basha ţine seama de părerile ei, fiindcă a fost doica lui cât a fost copil.

Ahmad a împlinit cinci ani şi e un băieţel foarte frumos. Cred că are talent muzical, pentru că petrece fericit mult timp cu mine la pian şi e deja în stare să cânte acceptabil. I-am spus că o să-i dăruiesc o mică verişoară şi mă întreabă în fiecare zi ce mai face copilul şi dacă n-a scos la iveală vreo parte a corpului ca s-o poată vedea.

Casa noastră e fericită, deşi valurile stârnite de Antanta Cordială se fac simţite pretutindeni şi nimeni nu ştie unde se vor opri. Cât despre Khedive, *acesta a abandonat orice speranţă de-a deveni într-o zi un cârmuitor adevărat şi acum dă frâu liber lăcomiei sale. A încercat să pună la cale o afacere cu pământuri în avantajul lui în Mushtuhur, dar şeicul Muhammad Abdu – fiind responsabil pentru Awqaf*[146] *– i-a pus capăt. De-atunci palatul şi ziarele sale au lansat un atac virulent la adresa şeicului şi – fiindcă lordul Cromer l-a susţinut pe Muhammad 'Abdu în această chestiune – atacul a luat forma publicării unor fotografii scandaloase (şi contrafăcute) cu Muhammad 'Abdu bând sau petrecându-şi timpul în tovărăşia unor femei străine. Asta a avut drept urmare faptul că şi-a dat demisia din Consiliul Al-Ahzar şi l-a făcut atât de nefericit, încât a devenit un motiv de îngrijorare pentru noi toţi.*

Am auzit că se vorbeşte la Londra că Cromer duce tratative cu Eldon Gorst ca să-i înmâneze conducerea Egiptului, cu condiţia ca Gorst să i-o înmâneze la rândul lui mai târziu fiului lui Cromer, Errington. Ai crede că e rege aici. Şi pare într-adevăr să-şi închipuie că asta şi e în clipa de faţă, deşi presupun că trebuie să-i mulţumim că a pus capăt proiectului al-'Arish din Sinai. Dar în ultima vreme a călătorit

[146] Forma de plural de la *waqf* – fundaţie sau administraţie. Majoritatea instituţiilor musulmane din Egipt, precum spitalele, şcolile, bibliotecile şi moscheile, funcţionează pe baza fundaţiilor sau *awqaf* care se află sub supravegherea ministerului corespunzător. (în arabă, în orig.)

prin provincii într-un fel de tur triumfal care nu e văzut deloc cu ochi buni de oamenii cu sentimente patriotice.

N-am auzit de proiectul al-'Arish. Am apelat din nou la ajutorul fiului meu din Londra şi cercetările sale au scos la iveală următoarea poveste. În 1902, Herzl, în căutarea unei patrii, a descoperit că Ciprul şi al-'Arish erau posibilităţi viabile. A câştigat sprijinul lordului Rothschild descriindu-i cum noua comunitate de colonişti va apăra Canalul Suez, va sabota proiectul germano-turc al construirii unei autostrăzi şi cum va fi în general cu ochii pe Turcia în avantajul Marii Britanii. Cu ajutorul lui Rothschild, l-a abordat pe Joseph Chamberlain, secretarul pe problemele din colonii. Chamberlain i-a spus că nu-i putea da Ciprul, dar i-a fixat o întâlnire cu secretarul pentru afacerile externe, lordul Lansdowne, pentru a discuta despre al-'Arish. Lansdowne l-a trimis în timp util pe un oarecare domn Greenberg, prietenul şi omul lui de încredere, să vorbească cu Cromer. Cromer a comandat un studiu de fezabilitate şi, în cele din urmă, a hotărât că nu se putea dispensa de cantitatea de apă din Nil necesară pentru colonia agricolă pe care o voia Herzl şi că instalarea unor conducte avea să împiedice bunul mers al activităţii pe canal câteva săptămâni la rând. Aşa se face că un rău l-a izgonit pe altul.

Totuşi nu putem face nimic altceva decât să continuăm să ne vedem de treburile în care suntem implicaţi. Lucrez la L'Egyptienne *împreună cu celelalte doamne. Am înfiinţat un fond ca să deschidem un spital. Soţul meu şi unchiul lui au deschis o şcoală în Tawasi şi ne facem mari speranţe în legătură cu Şcoala de Arte Frumoase, iar Mustafa Kamel a început deja să ducă o campanie pentru o universitate naţională. Soţul meu, după ce a demisionat din Consiliul Legislativ în semn de protest pentru că membrii săi au aprobat ultimul buget fără*

să crâcnească (într-adevăr, i-au mulţumit guvernului pentru eforturile tuturor ministerelor – un alt efect al Antantei), lucrează mai mult acum cu Mustafa Kamel şi, împreună cu Ya'qub Artin Basha, Hussein Rushdi Basha şi alţi oameni de vază, a început o campanie pentru un Club al Absolvenţilor care să pregătească mai bine calea spre universitate.

E mare păcat că nu ai văzut noul muzeu, găzduieşte obiecte de o frumuseţe atât de uluitoare, că el singur ar face o călătorie în Egipt să merite din plin. Îmi amintesc cum mi-ai vorbit despre vechile monumente când am venit prima oară în Egipt şi cum ţi-ai exprimat regretul că cele mai alese obiecte luaseră calea Europei. De-atunci am descoperit că sentimentele tale, iar lucrul ăsta nu e deloc surprinzător, sunt împărtăşite de mulţi egipteni educaţi, care văd în această strămutare că trecutul le e furat la fel de neîndoielnic ca şi prezentul. Faptul că francezii au insistat să se stabilească în cadrul Antantei că păstrează controlul asupra Departamentului de Antichităţi e un motiv de tristă satisfacţie, pentru că astăzi britanicii şi americanii reprezintă cea mai gravă ameninţare pentru monumente.

Dragă James, am nişte veşti care cred că te vor face fericit. Nu ţi-am spus nimic despre asta, dar când erai gata de plecare şi te străduiai să găseşti locuri bune pentru servitorii tăi, l-am întrebat pe soţul meu – cunoscând buna părere pe care o aveai despre Sabir şi, de asemenea, dându-mi seama de afecţiunea pe care i-o purtam datorită loialităţii sale în acele împrejurări care au avut urmări atât de însemnate pentru mine – l-am întrebat pe soţul meu dacă nu l-ar putea lua în slujba lui. M-a refuzat şi nu am mai stăruit, mai cu seamă că ai reuşit să-i găseşti un loc într-o casă de englezi. Însă se pare că se simţea nefericit acolo. S-a mutat la alta, dar lucrul ăsta n-a avut urmări mai fericite. Cu puţin timp în urmă, s-a

prezentat la biroul soţului meu, iar Sharif Basha a consimţit să-l primească. De atunci a intrat în slujba soţului meu – la birou, nu acasă –, unde este învăţat să scrie şi să citească şi se face util prin cunoştinţele sale de engleză şi se pare că toată lumea e mulţumită de acest aranjament. Soţul meu îi laudă inteligenţa şi zelul, iar Sabir e fericit. Odată, când a venit să aducă nişte documente acasă, am profitat de ocazie şi am coborât să-l văd, aşa că mi-a spus el însuşi lucrul ăsta. A încheiat ducându-şi mâna la inimă şi rostind o frază minunată: „Ya Sett Hanim, *îmi pun gâtul pentru dumneata şi pentru Basha“. Şi cred că vorbeşte serios.*

Îţi trimit două cărţi: culegerea de poezii alcătuită de răposatul Mahmoud Sami Basha, Domnul să-l odihnească, şi o carte pe care toată lumea de-aici o citeşte: Hadith ’Isa ibn Hisham *de Muhammad al-Muweilhi. Sper să-ţi placă. Cel puţin te vor ajuta să-ţi mai periezi puţin araba…*

Când lordul Cromer a călătorit în triumf prin provincii în ianuarie 1905, la o lună după moartea unchiului meu, Mahmoud Sami Basha, cupa amărăciunii noastre părea plină până la buză. Mulţi oameni de vază, văzând că în prezent nu exista nicio speranţă de-a scăpa de britanici, s-au luat la întrecere să-l găzduiască pe Cromer în timpul turului său triumfal prin Egipt. Au fost unii care au venit la fratele meu şi l-au sfătuit să renunţe la o poziţie sortită eşecului şi să-i spună că, dacă se va afla la Minya la momentul potrivit, astfel încât lordul Cromer să bea ceai în casa lui, o să fie bine de el şi asta o să atârne în balanţă împotriva trecutului său, vederilor sale bine-cunoscute şi a căsătoriei sale. Fratele meu a rămas la Cairo, iar Mustafa Bei el-Ghamrawi s-a mutat la rândul lui la Cairo pe durata turului lordului Cromer. Aşa s-a făcut că Tawasi nu a fost vizitat, la fel şi pământurile lui al-Minshawi Basha şi ale altor oameni de vază care au rămas neclintiţi.

Al-Minshawi Basha avea motive personale, pe lângă cele publice, care îl împiedicau să-i ofere ospitalitate lui Cromer: fiindcă politica lordului de-a lupta împotriva

oricărei industrii naţionale dusese direct la faliment fabrica de textile pe care o avea Basha. Alţi prieteni care investiseră în industria tutunului şi în industria zahărului treceau prin dificultăţi asemănătoare, dar noi eram norocoşi că bunăstarea noastră materială nu putea fi atinsă de Ocupaţie şi că gospodăria noastră – în limitele vieţii noastre domestice – era una fericită. Singura noastră îngrijorare, în lunile acelea, era legată de Anna şi, deşi ne spusese clar că nu-i lipseau motivele de fericire, sensibilitatea noastră ne îndemna necontenit să compensăm absenţa unei mame sau a unei surori care ar fi stat fără îndoială cu ea la vremea aceasta.

21 mai 1905

Moaşa vine să mă vadă des acum, iar de fiecare dată când dau cu ochii de mine, Zeinab Hanim, Layla sau soţul meu îmi spun „hai să ne plimbăm prin grădină“ sau „hai să stăm pe acoperiş“, aşa că nu m-am mai plimbat şi n-am mai urcat în viaţa mea atâtea trepte ca acum. Zeinab Hanim îmi arată exerciţii care se spune că ar uşura naşterea, Hasna mă unge în fiecare zi cu ulei parfumat pe tot corpul, iar pe Mabrouka nu prea o văd, dar o aud murmurând descântece şi legănându-şi căţuia cu tămâie. Una dintre camerele de oaspeţi a fost transformată în cameră de naşteri şi scaunul de naşteri imens – care are anumite trăsături comune cu o comodă – a fost adus înăuntru. Mai e şi un pat care va rămâne acolo ca să am unde dormi după lăuzie, până voi putea să mă alătur din nou soţului meu, după patruzeci de zile.

El se uită la mine de parcă n-ar şti ce părere am despre toate astea. Încearcă să se lămurească probabil cât de ciudate mi se par şi dacă poate face ceva ca să le găsesc mai familiare şi mai mângâietoare. Dar sunt într-adevăr atât de ciudate – ciudate într-o atât de mare măsură încât nu mai contează. Fiindcă însăşi starea mea mi se pare stranie şi minunată. Şi, pentru că nu am niciun fel de experienţă în ceea ce priveşte naşterea – fie a mea, fie

a altcuiva –, sunt mulţumită să le las pe Zeinab Hanim şi pe Layla să se ocupe de toate şi socotesc că mă aflu pe mâini bune.

E foarte bine că acest copil care e pe drum ne ţine ocupaţi şi fericiţi, fiindcă atât de multe lucruri s-au abătut asupra noastră în ultimele săptămâni. Prietenul nostru, şeicul Muhammad 'Abdu, e din ce în ce mai bolnav şi se vorbeşte că va pleca în străinătate la tratament. Elevii de la Şcoala de Inginerie au făcut grevă şi mărşăluiesc pe străzi în uniformele lor militare şi ne temem că nu va mai dura mult până când va avea loc o confruntare între ei şi armată. Tocmai am primit vestea că Shukri Bei şi alţi oameni de vază din Jaffa, Nazaret şi Ierusalim au fost puşi sub arest la domiciliu de către autorităţi pentru că se aflau în posesia pamfletului lui Naguib Azoury, Les Pays arabes aux Arabes. *Ca să trecem peste toate astea, ne agăţăm de dragostea noastră şi de copilul pe care îl aşteptăm. Uneori mi se pare că pruncul meu este pus în balanţă cu toate relele din lume. Dar până acum vraja nu s-a risipit şi soţul meu zâmbeşte văzând că pântecele mi-a crescut atât de mare şi se preface că nu mă mai poate cuprinde în braţe...*

Cairo
3 iunie 1905

Dragă sir Charles,

Aştept să nasc de pe o zi pe alta şi, deşi mă bucur de o sănătate şi o stare de spirit excelente şi sunt îngrijită minunat, am un sentiment atât de puternic al iminenţei, încât trebuie să mă ierţi dacă arăt cumva mai puţină rezervă decât se consideră în general potrivit şi dacă îţi scriu astăzi despre ceea ce se petrece în sufletul meu.

Sunt atât de fericită aici, încât în fiecare zi sunt recunoscătoare că trăiesc. Şi totuşi sunt lacomă. Pentru că, dintre toate lucrurile pe care am fost silită să le las în urmă, singura pierdere cu care nu m-am

împăcat a fost pierderea dumitale. Nu putem veni să te vizităm – n-ai vrea să vii dumneata să ne vizitezi?

Dragă sir Charles, mi-ai fost un tată drag şi iubitor atâţia ani şi, de asemenea, mi-ai călăuzit paşii în feluri de care probabil, la vremea aceea, niciunul din noi nu-şi dădea seama. Toate ideile pe care le am despre adevăr şi dreptate le-am învăţat de la dumneata. Nu prin învăţătură directă, ci observând poziţiile pe care le adoptai atât în chestiuni publice, cât şi private. Interesul pentru Egipt mi-a fost trezit prima oară de dumneata şi mai am încă şalul alb şi ceaşca de cafea cu suport de argint pe care mi le-ai adus în '82.

Antanta a fost într-adevăr o lovitură grea. Mulţi dintre naţionalişti au socotit Franţa un aliat împotriva Ocupaţiei Britanice. Şi, deşi soţul meu nu s-a numărat niciodată printre cei care şi-au pus încrederea în Franţa, e de părere că această Antantă anunţă o epocă în care Marea Britanie va putea face tot ce va dori în Egipt fără să-şi bată capul în legătură cu ceea ce gândeşte lumea.

Acum nu mai ai încotro să te îndrepţi decât către opinia publică britanică. M-am gândit mult la Irlanda şi la faptul că, dacă s-a făcut vreun progres în Chestiunea Irlandeză, asta s-a întâmplat fiindcă au existat oameni în Anglia care să susţină cauza Irlandei. A fost norocul lor că au putut s-o susţină în engleză şi că, printre cârmuitorii noştri, erau şi unii pe care îi puteau socoti prietenii lor. Nu aşa stau lucrurile în cazul Egiptului, pentru că – în afară de dumneata şi de domnul Blunt – nu e nimeni care să susţină cauza Egiptului. (Mărturisesc că m-am aşteptat ca domnul Rennel Rodd să facă ceva în privinţa asta.) Totuşi am ajuns să cred că însuşi faptul că englezii sunt cei care trebuie să vorbească în favoarea Egiptului este privit ca un semn de slăbiciune; pentru că, se întreabă oamenii, cum ar putea egiptenii să se guverneze singuri când nu sunt în stare nici măcar să vorbească în numele lor? Nu

pot să vorbească din cauză că nu există o tribună de la care să vorbească şi din cauza dificultăţilor pe care le întâmpină în privinţa limbii. Şi prin asta nu mă refer doar la capacitatea de-a traduce vorbirea arabă în engleză, ci la aceea de-a vorbi aşa cum vorbesc englezii înşişi, fiindcă doar atunci dreptatea cuvintelor lor – despuiată de mantia înşelătoare a graiului străin – va fi evidentă pentru cei care o aud.

Ei bine, dacă ar exista cineva, un egiptean, care s-ar putea adresa opiniei britanice într-un fel pe care aceasta l-ar putea înţelege? *Cineva care ar putea folosi expresiile corecte, care ar putea găsi imaginea sau citatul potrivite, care ar putea atinge coarda nimerită şi ar putea ajunge astfel la inimile şi la minţile britanicilor? Şi dacă s-ar găsi o tribună pentru o astfel de persoană? Nu ar merita o încercare?*

Ştiu că situaţia Irlandei este diferită de cea a Egiptului. Dar există aspecte ale acestei diferenţe care sunt în favoarea Egiptului; fără îndoială, interesele Marii Britanii în Egipt nu sunt încă atât de încurcate încât să nu poată fi descâlcite fără niciun rău. Nu există colonişti britanici care să fi trăit ani de zile pe acest pământ. Numărul funcţionarilor oficiali de-aici – deşi fără îndoială mult prea mare în opinia egiptenilor – nu e atât de mare încât plecarea lor să constituie o problemă serioasă. Totul e pur şi simplu o chestiune de retragere a armatei de ocupaţie. Şi niciun egiptean dintre cei pe care îi cunosc nu e în favoarea reformei economice sau a plătirii datoriilor Egiptului. Ar fi într-adevăr bucuroşi să fie călăuziţi de Marea Britanie în chestiuni de natură economică şi financiară, dacă această călăuzire ar fi cea a unui prieten ales mai curând decât cea a unui gardian impus.

Dragă sir Charles, vrei să mă ajuţi?

O, dacă ai putea vedea lanurile înalte de trestie-de-zahăr sau câmpurile presărate cu flori liliachii şi albastre de kittan. *Dacă ai putea vedea copiii făcându-*

şi marsupii de cangur din galaleeb *ca să strângă în ele bumbacul abia cules. Dacă ai putea vedea sălciile bătrâne măturând cu pletele canalele cu apă curgătoare sau dacă i-ai putea vedea pe călugării nestorieni întorcându-se la mănăstirea lor în timp ce chemarea muezinului îşi desface flamurile în cerul roşiatic! În ţara asta Dumnezeu se arată la tot pasul.*

Iartă-mă, vorbesc fără şir şi încep să obosesc. Prietenul nostru drag, şeicul Muhammad 'Abdu, e grav bolnav şi mă tem pentru el. Vino pe la noi după ce nasc în siguranţă, fiindcă îmi doresc nespus să-mi ţii în braţe copilul…

Anna a născut fără niciun fel de probleme şi i-am dat copilului numele Nur al-Hayah, fiindcă ne-a luminat într-adevăr vieţile.

Când, la trei săptămâni după naştere, prietenul cel mai drag al fratelui meu, şeicul Muhammad 'Abdu, a murit, Nur al-Hayah a fost cea care a reuşit să-i aducă tatălui ei cea mai mare mângâiere. Purta copila în braţe, o plimba încolo şi-ncoace când plângea, nu lipsea niciodată când era îmbăiată şi o înfăşura cu grijă în prosoapele ei albe şi moi. Nur al-Hayah a fost o frumuseţe din ziua în care s-a născut. Avea pielea deschisă la culoare a mamei sale, ochii ei viorii şi părul negru al fratelui meu. El stătea şi se uita la chipul ei şi apoi se apleca să-i sărute piciorul micuţ. Şi, deşi Mabrouka şi-a făcut datoria şi a strecurat în taină primele unghii care i-au fost tăiate copilului în buzunarul jiletcii lui *Abeih,* pentru a-i asigura dragostea lui statornică, era limpede că el se îndrăgostise de ea fără ajutorul magiei. De fapt, tatăl meu, Husni şi Ahmad s-au îndrăgostit cu toţii imediat de micuţa Nur şi, când mă gândesc la ea acum, văd un copil surâzător, înconjurat din toate părţile de dragostea şi atenţia noastră.

Octombrie 1905

Sunt mulţumită. Dacă mă uit la mine cu vechii mei ochi, văd o femeie leneşă. O femeie care se simte mulţumită să stea întinsă pe o pernă în grădină, în soarele miraculos de octombrie, privind încremenirea

pomilor adormiţi şi schimbările luminii. Fiecare lucru care se întâmplă – şi se întâmplă multe lucruri; lucruri mici – îmi sporeşte mulţumirea, astfel încât îmi vine să spun, aşa cum se spune pe-aici: Să dea Domnul ca toate să sfârşească cu bine. Aud râsul lui Ahmad răsunând undeva prin casă. Copila mea se trezeşte din somn pe perna de lângă mine. Îmi strecor un deget în mâna ei strânsă şi nu mă pot stăpâni să nu-i sărut colţul buzelor. Nur al-Hayah, lumina vieţilor noastre. Mă gândesc la tatăl ei şi parcă din nou mi se înmoaie mâinile şi picioarele simţindu-i din nou răsuflarea, mirosul, căldura mâinii sale mângâindu-mă blând. Mă gândesc la sărutările sale şi la felul în care se opreşte, cu mâna pe faţa mea, ca să se uite în ochii mei. Mă priveşte cu atenţie şi pe buzele lui se înfiripă un zâmbet. Încep să mă mişc şi, fiindcă întreruperea se prelungeşte, murmur:

— Te rog?

— Ce mă rogi? şopteşte el.

— Sărută-mă.

— De ce?

Încerc să ridic capul ca să ajung la buzele sale, dar mâna lui e în părul meu şi îmi ţine capul pe spate. Mi-e cu neputinţă să ajung la gura lui şi simt răsuflările noastre contopindu-se.

Cairo
15 noiembrie 1905

Draga mea Caroline,

A trecut într-adevăr atât de mult timp de când ţi-am scris ultima oară? Sunt sigură că da. Şi această siguranţă mi-a fost întărită de bucuria pe care am simţit-o recunoscându-ţi scrisul pe scrisoarea pe care am primit-o astăzi. Primesc cu mare bucurie felicitările pentru naşterea lui Nur şi urările tale de bine pentru noi amândoi. Dacă împrejurările ar fi fost diferite, mi-aş fi dorit să fii naşa ei – nu ai putea oare să te consideri aşa, într-un fel?

Nu îmi spui prea multe despre tine şi despre copii – sunt cu cinci ani mai mari acum decât când i-am văzut ultima oară. Ştiu de la sir Charles că eşti bine, dar aş fi bucuroasă să primesc nişte veşti concrete.

Nur e cel mai adorabil copil cu putinţă şi le inspiră cea mai duioasă afecţiune tuturor celor din preajma ei. Cât despre mine, sunt îndrăgostită de fiecare părticică a trupului ei, chiar şi de degeţelele ei roz de la picioare. Asta nu te va surprinde, având în vedere experienţa ta, dar nu mi-am imaginat niciodată că faptul de-a fi mamă ar putea fi o experienţă atât de minunată.

Acum zâmbeşte şi îmi închipui că gânguritul ei e un semn că începe să vorbească. Sharif Basha spune că ar trebui să vorbesc cu ea în engleză. Îşi imaginează, din câte îmi dau seama, că îmi e dor de limba mea, pentru că – aşa cum cred că ţi-am scris deja cu mult timp în urmă – toate discuţiile noastre de-aici sunt purtate în franceză, deşi araba mea e destul de acceptabilă acum.

Totuşi e adevărat că mă folosesc de engleză doar când scriu şi – uneori – când cânt. Ar fi o mare plăcere pentru mine s-o folosesc vorbind cu tine, draga mea prietenă…

Cairo
20 noiembrie 1905

Dragă James,

Îţi mulţumesc foarte mult pentru Tatler. *Am studiat rochiile de seară împreună cu Eugenie şi, prin urmare, am hotărât să-i facem o vizită lui* madame *Marthe cât de curând, cred! Acum port haine egiptene în majoritatea timpului, dar seara, la recepţii şi la serate, toată lumea trebuie să se îmbrace după ultima modă din Europa şi nu mi-am mai făcut nicio rochie de când am rămas însărcinată cu Nur.*

Doamna Butcher a sosit în după-amiaza asta, chiar când pleca madame *Rushdi, şi ne-am simţit foarte*

bine împreună. Nu se mai putea desprinde de copil, l-a legănat şi l-a dezmierdat tot timpul. Mi-a spus o poveste foarte amuzantă despre vechiul nostru prieten, domnul Gairdner, care, după multe strădanii, a reuşit —cel puţin aşa credea el – să convertească un barcagiu. L-a luat acasă la el, i-a dat o cameră şi s-a rugat necontenit împreună cu el, dar după trei zile soţia lui a venit să-l caute şi s-a dovedit că toată convertirea avusese loc în urma unei certe conjugale! După ce s-a împăcat cu soţia, barcagiul şi-a cerut iertare de la domnul Gairdner, i-a mulţumit şi a plecat, întorcându-se acasă împreună cu ea. Doamna Butcher spune că domnul Gairdner a fost destul de descurajat, dar că de-atunci şi-a recăpătat veselia şi e hotărât să-şi sporească eforturile în slujba Bisericii.

Soţul meu mă îndeamnă să sărbătoresc Crăciunul la biserică anul acesta, dar nu cred că o voi face. Chiar dacă doamna Butcher – cred – ar fi destul de drăguţă încât să mă lase să stau împreună cu ea, ar fi prea stânjenitor. Oare poţi să nu vezi capetele care se apleacă unul spre altul, retragerea ostentativă a rochiilor şi privirile aţintite drept înainte? Mi s-ar părea imposibil să ascult slujba sau să mă bucur de cântări. Ar fi mai mult un act de sfidare decât de smerenie şi mi se pare greşit să întinez Crăciunul în felul acesta. Totuşi am făcut un tort de Crăciun, chiar dacă fără brandy, şi vom împodobi un brăduţ pentru Nur.

Am devenit destul de pricepută la ţesut şi am început ceva absolut minunat – sau cel puţin sper că va fi minunat când voi termina. Va fi o tapiserie de şase picioare lăţime pe şase picioare lungime, ţesută din trei bucăţi, pentru că războiul meu nu poate cuprinde decât o lăţime de două picioare. Nu voi folosi nimic altceva decât ceea ce ar fi folosit vechii egipteni în materie de in sau mătase sau culori, iar asta va fi contribuţia mea la renaşterea egipteană, fiindcă tapiseria o va înfăţişa pe zeiţa Isis împreună cu

fratele ei consort, zeul Osiris, şi pe pruncul Horus între ei, iar deasupra lor un vers din Coran – soţul meu va alege unul potrivit când va veni timpul. Am pregătit deja o schiţă, iar drept culori voi folosi nuanţele intense de turcoaz, auriu şi cărămiziu folosite de vechii egipteni şi verdele intens pe care nu l-am mai văzut nicăieri altundeva decât pe câmpurile Egiptului.

Nur al-Hayah stă în coşul ei şi mă priveşte în timp ce lucrez. Ahmad aleargă după ghemele de mătase şi Baroudi Bei – o schimbare faţă de şiragul lui de mătănii – înfăşoară şi desfăşoară firul de mătase pe degete. Mi-aş dori să-i poţi vedea. L-am rugat pe sir Charles să ne viziteze, dar mă tem că spatele îl supără atât de tare, încât nu e în stare să călătorească...

Ianuarie 1906

— Am să plantez nişte copaci pentru ea... aici, a spus soţul meu. De îndată ce vom intra în anotimpul potrivit.

Nu s-a întors când m-am apropiat, ci m-a tras lângă el şi a continuat să-şi rostească gândurile cu voce tare.

— Aici, a spus, am să *fac o grădină pentru ea, cu umbră şi cu o fântână unde poate să se joace când se face cald.*

Chiar şi când dorm, visez la el şi la Nur al-Hayah.

25

„Datoria de recunoştinţă manifestată de o naţiune faţă de binefăcătorii săi străini e aproape la fel de veche ca istoria însăşi.“

Lordul Cromer, 1908

Cairo, 18 septembrie 1997

Cât despre mine, visele mele au devenit un talmeş-balmeş de timpuri şi locuri. Stau întinsă în curtea vechii case Baroudi – *Beit el-Ingeliziyya,* aşa cum a numit-o vizitiul – cu Nur lângă capul meu, trăgând de colierul meu când mă gândesc să-mi privesc copiii adormiţi. Cu Nur lipită de coapsă, intru în casă şi urc la etaj, în camera băieţilor din casa noastră din Anglia şi îi găsesc întinşi acolo: cel mare cu mâinile şi picioarele răşchirate, ca o stea de mare, deschis spre lume, cel mic – întins şi încordat ca un scufundător în aer.

Şi adesea, când dorm, mă trezesc într-o casă pe care n-am văzut-o niciodată aievea. În vis ştiu că am visat la locul acela şi sunt cuprinsă de uşurare fiindcă – în sfârşit – l-am găsit. E întocmai aşa cum am visat că va fi: are o curte deschisă şi luminoasă, împrejmuită de arcade delicate, cu stâlpi graţioşi de un roz pal şi în mijloc se află un havuz. Pare să se cufunde tăcută în ruină: tencuiala a început să cadă de pe pereţi şi grădina a devenit un hăţiş. Mă plimb de jur împrejur. Îmi fac planuri cum o voi restaura, observ capitelurile năruite ale coloanelor, fragmentele care lipsesc din mozaicul pardoselii din jurul havuzului, scaunele de nuiele lăsate, cu pernele lor decolorate. Ador locul ăsta. Ştiu că mama mea se află în camera ei, undeva înăuntru, că e fericită şi că nu-i mai e deloc dor de casă. Voi intra curând şi mă voi duce la ea, după ce o voi lua pe Nur. Stau în picioare pe marginea havuzului, cu prosoapele pe braţ, strigând copilul să iasă. Şi mai aşteptăm şi alţii. Ştiu că fiilor mei le-ar plăcea la nebunie această casă. Îmi închipui sclipirea încântată de recunoaştere din ochii fratelui meu când o va vedea. Când mă trezesc şi încerc să-i surprind imaginea în minte, ceea ce văd sunt frescele din Pompei.

Fratele meu a plecat, iar Isabel nu se întoarce o vreme. Majoritatea oamenilor pe care îi cunosc sunt încă plecaţi din Cairo pe perioada verii. Îmi împachetez computerul, manuscrisele, hârtiile Annei şi ale bunicii mele care au rămas necitite, iar Madani le cară jos, la maşină. Dau jos tapiseria cu Osiris a Annei, o rulez cu grijă şi o învelesc din nou în muselină. O rog pe Tahiyya să urce în apartament o dată la trei zile, să ude florile şi să-mi telefoneze în Tawasi. Hotărăsc, înainte să pornesc la drum, să mă duc la muzeu. Acum, când ştiu ce sunt cele două tapiserii, vreau să mă duc şi să mă plimb pe-acolo un timp. Poate că voi găsi picturile pe care Anna le-a folosit ca puncte de referinţă. Dar în scrisoarea adresată lui James pomeneşte de trei tapiserii. Mă întreb unde o fi a treia.

Traversez podul Qasr el-Nil, fac la dreapta şi opresc în apropierea clădirii Mugama'. Când vine supraveghetorul parcării, îl întreb:

— Dacă vă las cheile, încercaţi să-mi găsiţi un loc la umbră?

Dacă ar mai fi trăit Mansur, aş fi lăsat maşina în grija lui.

— Cât timp veţi sta? mă întreabă bărbatul.

— Câteva ore, îi răspund. Mă duc doar până la muzeu.

— Nu mai e niciun muzeu, îmi spune, muzeul e închis.

— Cum adică e închis? îl întreb. E abia douăsprezece şi se închide la patru.

— Din cauza bombei, îmi răspunde. S-a pus o bombă şi au închis muzeul. Uitaţi.

În cealaltă parte a pieţei văd fumul, oamenii fugind şi uniformele albe ale poliţiştilor.

— Când? strig. Ce s-a întâmplat?

— Se spune că cineva a aruncat o bombă şi a omorât câţiva turişti…

— *Ya n'har iswid*[147]*,* strig.

Traversez în fugă piaţa prin staţia de autobuz şi tot înainte, până când sunt oprită de un poliţist.

— E interzis, *ya Sett,* îmi spune.

[147] (O, ce) zi neagră. (în arabă, în orig.)

— A explodat o bombă, mă lămureşte un bărbat.

O mulţime de oameni stau în picioare de jur împrejur. Un autobuz ars fumegă. Câţiva agenţi de poliţie strigă în walkie-talkie-uri, iar alţii zbiară la mulţime. Un agent de poliţie se întoarce spre bărbatul care mi-a vorbit şi îl înghionteşte în piept.

— Îndepărtaţi-vă. Nu e spectacol.

Bărbatul se îndepărtează câţiva paşi şi mormăie:

— De ce nu vă faceţi treaba cum trebuie în loc să vă daţi mari şi tari cu noi?

— Ce s-a întâmplat? îl întreb. A fost rănit cineva?

— Da. I-au luat de-aici.

— Se spune că unii dintre ei sunt morţi deja, spune un alt bărbat.

— Turişti? îi întreb.

— Americani, se spune.

— Ce dezastru, ce dezastru…

— Sigur că e un dezastru. Nu se vor opri până când nu vor distruge ţara asta…

— Erau nemţi, spune o femeie. Machiajul îi e năclăit de transpiraţie sub vălul pe care îl poartă pe cap. Toţi din autobuzul de colo – opt morţi. Cu tot cu şofer. Domnul să se îndure de ei. Inima mea e alături de copii şi de familiile lor…

Stau în soarele arzător şi mă gândesc la turiştii în concediu, la Mansur şi la faptul că n-am ştiut niciodată dacă avea soţie şi copii şi ascult vocile punând întrebări, răspunzând, făcând speculaţii, implorând îndurare pentru sufletele celor morţi.

— Se spune că a fost un singur bărbat. Şi că l-au prins.

— Au prins unul. Dar se va întâmpla din nou…

Asfaltul e atât de fierbinte, încât am senzaţia că e o nalbă sub călcâiele mele pe când traversez din nou piaţa. Maşina e tot la soare şi scaunul îmi frige pielea de pe picioare, iar volanul îmi arde mâinile. Barierele de pe şoseaua din Egiptul de Sus vor fi mai stricte ca oricând astăzi. Undeva, în lumea largă, opt familii nu ştiu încă ce nenorocire le-a lovit.

Conduc. În Tawasi voi fi departe de toate astea. Voi vedea şcoala deschisă din nou, grădina mea şi pământurile de dincolo de ea. Şi voi fi împreună cu Anna.

Cairo
30 aprilie 1906

Dragă sir Charles,

Probabil că ai aflat deja că sultanul a refuzat să părăsească Taba şi toată lumea ştie că e susţinut de kaizerul Wilhelm. Dacă Marea Britanie ar forţa lucrurile şi ar da un ultimatum, s-ar ajunge fără doar şi poate la război. Dar sunt sigură că dumneata şi ceilalţi prieteni ai noştri din Anglia faceţi tot ce vă stă în puteri ca să înfăţişaţi situaţia în adevărata ei lumină şi, în acest scop, îţi trimit un articol care precizează poziţia legală şi internaţională în privinţa Tabei din 1841, când viceregenţa Egiptului i-a fost acordată lui Muhammad Ali. Poate că Manchester Guardian *sau* Tribune *l-ar putea publica*?

Aici toată lumea e alături de sultan, nu pentru că l-ar iubi prea mult, ci ca o reacţie de respingere la faptul că Marea Britanie îşi va întări încă şi mai mult dominaţia asupra Egiptului. Toată lumea e încredinţată că Khedive *e alături de sultan, pentru că se sfătuieşte în fiecare zi cu Mukhtar Paşa. Dar se ştie că a devenit apropiat atât de rege, cât şi de prinţul de Wales şi probabil că e doar o chestiune de timp până când o să ajungă sub călcâiul lui Cromer.*

Cromer pare acum mai hotărât ca niciodată să ne arate cine e stăpânul în Egipt. În februarie, studenţii de la Facultatea de Drept au intrat în grevă ca să protesteze împotriva noilor regulamente care seamănă foarte mult cu cele care funcţionează în şcolile primare. Au privit aceste regulamente – instituite de domnul Dunlop, noul secretar al ministerului Educaţiei – ca pe un afront la adresa demnităţii lor. Guvernul a închis imediat facultatea pentru o săptămână, timp în care au negociat cu

studenţii, iar aceştia s-au întors la cursuri pe 3 martie. Pe 24 martie, Cromer l-a numit pe domnul Dunlop consilier la Ministerul Educaţiei – de fapt, ministru. Asta a fost cea mai nepopulară şi mai sfidătoare numire, cu atât mai mult cu cât în domeniul educaţiei se simt egiptenii cel mai prost serviţi de stăpânirea britanică.

Vezi cum politica pune totul în umbră? La fel e şi în Anglia? Nu-mi amintesc să fi fost aşa – doar spre sfârşit, cu Edward. Dar poate că eram tânără şi nu-mi dădeam seama. Aici nimeni nu scapă de umbra ei vătămătoare în afară de bătrânul Baroudi Bei, care s-a retras de multă vreme în lumea sa, şi de micuţa şi preţioasa noastră Nur, care aduce în fiecare zi o nouă bucurie în vieţile noastre. Acum a început deja să facă primii paşi, atât de nesiguri şi de plini de curaj şi de primejdii, şi e într-adevăr un copil binecuvântat, nimeni nu poate s-o vadă fără s-o îndrăgească imediat, iar ea e foarte generoasă cu afecţiunea ei şi se lasă bucuroasă îmbrăţişată şi sărutată de oricine. Vărul soţului meu, Shukri Bei, a venit în vizită din Nazaret şi a cedat pentru prima oară rugăminţilor noastre stăruitoare de-a nu deschide casa familiei sale şi de-a sta cu noi în schimb. Bănuim că asta se datorează faptului că Nur l-a cucerit pe deplin, pentru că e prima persoană de care întreabă când intră în casă şi are o răbdare nemărginită cu ea, aducându-i de nenumărate ori mingea din fântână, de unde îi place s-o arunce. Cât despre vărul ei Ahmad, care are şase ani, acesta s-a numit singur ocrotitorul şi îndrumătorul său şi îi dă voie să-i ia oricând cărţile şi tăbliţa de ardezie. La trei ani va fi deja în stare să citească dacă ar fi după el. Totuşi cea mai puternică afecţiune i-o rezervă tatălui ei: se învârte pe lângă genunchii săi cu nişte ochi plini de devotament ca ai unui cocher spaniel şi, orice treabă ar avea, el trebuie să fie acasă până la ora ei de culcare, altfel nu vrea să doarmă. Ora de culcare este singurul lucru pe care i l-

am impus; pentru că aici copiilor li se dă voie să stea treji până îi cuprinde somnul în locul unde se află şi nu pot să cred că le face bine. Aşa că o culc pe Nur la şapte, în ciuda mustrărilor pe care le primesc în fiecare zi de la Zeinab Hanim şi de la Mabrouka. Fetiţa e foarte bine datorită acestui lucru şi îi place foarte mult ritualul de a-şi lua la revedere de la toţi oamenii ei preferaţi şi de la lucrurile din casă, sfârşind în cele din urmă în braţele tatălui ei pentru un cântec de leagăn şi o sărutare înainte ca el să o aşeze în pătuţul ei.

Îmi închipui că vorbesc prea mult despre asta, dar, dacă nu vei veni să o vezi cu ochii tăi, va trebui să te resemnezi cu aceste rapoarte amănunţite, pentru că perspectiva de-a putea vreodată să venim noi în Anglia devine tot mai îndepărtată cu fiecare eveniment care are loc. Mustafa Kamel Paşa va face curând o călătorie în Europa şi şi-a exprimat dorinţa de-a te întâlni pe dumneata şi de asemenea pe domnul Blunt. Ar fi bine dacă s-ar putea aranja o întâlnire...

În vechea mea cameră din Tawasi, cu ferestrele dinspre verandă deschise ca să pătrundă adierea nopţii, îmi amintesc ziua când fiul meu cel mare avea doar trei luni – îl purtam într-un portbebe, lipit de piept – şi stăteam la tejgheaua din raionul de delicatese al supermarketului Selfridges. S-a uitat la mine cu acea privire serioasă cu care venise pe lume, iar eu am scos limba. Când a scos la rândul său limba drept răspuns, aproape că am leşinat de încântare. Când au rostit primele cuvinte, când au făcut primii paşi, când au îmbrăcat uniformele noi de şcoală şi şi-au luat ghiozdanele, în fiecare moment esenţial am fost cuprinsă de uimire şi mi-am zis: Până acum asta e faza cea mai încântătoare.

În cuvintele Annei descifrez dragostea pentru copila sa şi încântarea plină de recunoştinţă şi uimire a lui Sharif Basha. Văd fetiţa cu părul negru, cu cercei de aur în găurile făcute deja în urechi, cu ochii viorii şi serioşi,

concentrându-se. Face un pas nesigur în havuz şi picioruşele ei durdulii stau pe pardoseala răcoroasă şi umedă. Are atâtea lucruri dintre care să aleagă: târându-se din nou în mâini şi în genunchi, explorează pătratele şi triunghiurile, nuanţele de albastru, alb şi roşu ale dalelor, apoi, ridicând privirea, surprinde sclipirea soarelui pe stropii de apă şi întinde mâna spre ea.

Tatăl ei stă turceşte pe marginea havuzului, îmbrăcat în pantalonii grosolani din pânză de in pe care îi poartă când lucrează în grădină. Mânecile cămăşii îi sunt suflecate, iar picioarele îi sunt goale. Potriveşte mai bine pălăria de soare a copilului, apoi bagă degetele în apă, tulburând-o leneş, iscând şi mai multe modele pe care ea să le vadă. Ridică privirea spre fereastra Annei şi, din spatele grilajului, ea îi aruncă un zâmbet. Mă gândesc dacă să mă duc la şcoală, dar hotărăsc să rămân cu Anna. Oamenii lui Tareq ’Atiyya fac treabă bună. Doi tineri cu diplome de studii medii fac cu rândul ca să ţină şcoala deschisă cinci seri pe săptămână, îi ajută pe copii cu cititul şi cu matematica, iar sătenii le sunt recunoscători şi, din când în când, înainte să plece acasă, le ofer mici daruri – ouă, unt şi prăjituri. Le pun întrebări voalate despre schimbările de pe pământurile lui ’Atiyya şi îmi spun că n-a apărut nimeni străin şi nu s-a întâmplat nimic nou. Ar trebui să-l sun pe Tareq sau să-i scriu un bilet ca să-i mulţumesc.

Cairo
15 mai 1906

Dragă James,

Îţi mulţumesc foarte mult pentru scrisoarea din 20 aprilie şi pentru toate ziarele. Nu e surprinzător că un om care n-a fost decât o singură dată în străinătate – şi atunci în Franţa – şi care nu vorbeşte nicio limbă străină se ocupă de afacerile externe ale Marii Britanii? Sunt sigură că mama ta se simte uşurată că ai refuzat oferta de-a pleca în Siria în interesul slujbei tale – eşti cumva dezamăgit că nu te afli într-un loc în care să-ţi poţi folosi mai bine cunoştinţele de arabă?

Din câte mi-a scris sir Charles, ai spus că nu doreşti să te implici în politica externă a Marii Britanii şi îmi închipui că evenimentele triste din Natal nu vor face decât să te asigure că ai luat decizia corectă. Cred că poţi face mult mai mult bine când eşti şi rămâi credincios ţie însuţi.

Slavă Domnului, lucrurile nu stau atât de prost aici ca în Africa de Sud, chiar dacă Cromer preferă să pună frământările politice pe seama fanatismului. Ieri, al-Muqattam *s-a întrebat dacă armata egipteană va lupta alături de britanici împotriva Înălţimii Sale, sultanul otoman Abd al-Hamid Khan (fiindcă jumătate din Batalionul al Cincilea a fost trimis în Sinai) sau se va revolta? În realitate, nu ştim dacă să fim dezamăgiţi că sultanul s-a retras spre Taba sau uşuraţi că perspectiva războiului a fost îndepărtată. Cei mai mulţi erau de partea Turciei şi l-am întrebat pe soţul meu dacă faptul că Turcia e o ţară musulmană are vreo legătură cu asta; mi-a răspuns că, în '98, oamenii erau de partea lui Marchand în afacerea Fashoda, iar Franţa nu e un stat musulman. Nu ştiu cum va îndrepta Cromer situaţia, dar nu cred că va minţi. Însă vede lucrurile aşa cum vrea el şi, dacă guvernul îi acceptă cererea de-a dubla numărul de soldaţi din armată, lucrul ăsta va fi foarte prost primit aici. Acum s-a apucat să plimbe armata prin toată ţara într-o demonstraţie de forţă – şi doar în urmă cu doi ani declarase că ar putea conduce Egiptul fără nicio armată, fiindcă toată lumea îl socotea un prieten al felahilor!*

Ne-ar plăcea tare mult să petrecem mai mult timp în Tawasi, dacă nu ne-ar fi cu neputinţă să-l convingem pe Baroudi Bei să-şi părăsească sanctuarul şi dacă nu am şovăi s-o despărţim pe Nur de Zeinab Hanim (şi de Ahmad, fiindcă o însoţeşte pe Nur oriunde s-ar duce), aşa că mergem mai departe ca de obicei, iar Nur face tot felul de lucruri noi şi ne aduce tot mai multă bucurie în fiecare zi. Lucrez în

continuare la tapiserie, dar înaintez foarte încet; acum am ajuns la picioarele lui Isis.

Plantăm o grădină magică pentru Nur, care trebuie să fie gata înainte de prima ei aniversare. Am sădit în ea un chiparos, un arbore de Jacaranda, o poinciana, *o magnolie, un liliac persan şi o salcie palestiniană şi are havuzul ei cu o fântână în mijloc. Zeinab Hanim n-a fost prea încântată de liliacul persan din cauza fructelor sale otrăvitoare, dar soţul meu spune că Nur va învăţa că binele şi răul pot veni de la acelaşi copac.*

Îţi trimit o acuarelă cu Ahmad şi cu ea. Silueta care se odihneşte în scaunul comod e Shukri Bei al-'Asali, vărul nostru din Nazaret. E foarte îngrijorat de situaţia din Ţara Sfântă, iar moartea şeicului Muhammad 'Abdu a fost o lovitură amară pentru el, căci conta pe sprijinul său. Însă spune că noul Mutasarrif[148] *din Ierusalim, Ali Ekrem Bei, e bine-cunoscut pentru onestitatea sa şi că va acţiona cinstit în ceea ce priveşte legile împotriva imigraţiei. A adus cu el o carte foarte fascinantă şi tulburătoare,* Le Reveil de la nation Arabe, *din care ţi-aş trimite un exemplar, însă e interzisă aici şi nu vom reuşi niciodată să facem rost de unul. Dar e publicată la Paris, aşa că trebuie să-ţi procuri un exemplar. Aş fi foarte interesată să ştiu ce părere ai despre ea.*

Familia noastră s-a mărit odată cu venirea lui Mahorus, un băieţel de patru ani care e nepotul Mabroukăi. Copilul a rămas orfan de mamă şi, fiindcă tatăl lui s-a căsătorit din nou, Mabrouka a vrut să-l ia la ea. Soţul meu şi-a dat încuviinţarea cu dragă inimă, fiindcă s-a gândit că a crescut toţi copiii din familia asta şi că e drept să aibă şi ea unul al ei acum. E un băieţel negru cu trăsături perfecte şi delicate şi un păr unduios şi, fiind abia de curând adus din satul lor de lângă Tantah, e încă oarecum timid. Ahmad nu s-a lămurit ce sentimente are faţă de el, dar sunt încredinţată că se vor împrieteni în cele din urmă.

[148] Guvernator (titlu otoman). (în turcă, în orig.)

Ne gândim să mergem în Italia în septembrie şi poate la Paris. Dacă vom merge, voi încerca să-l conving pe sir Charles să ne întâlnim acolo…

Sharif Basha sapă în grădină când Anna se apropie de el. Sădeşte „pădurea magică“ a lui Nur, acel pâlc de arbori splendizi şi murdari care încearcă încă să înflorească în noul cartier sărăcăcios din Touloun, sub care am stat împreună cu Isabel, desenând triunghiuri în praf.

10 iunie 1906

Sapă ritmic împreună cu Fudeil, fiul grădinarului: unul dintre bărbaţi se ridică, iar cazmaua sa descrie un arc peste umărul lui, pământul se împrăştie din ea ca o jerbă pe movila din spatele său în vreme ce celălalt se apleacă, înfigând adânc cazmaua în pământ. În apropierea lor, Abu Fudeil, grădinarul cel bătrân, pregăteşte puietul de chiparos pentru plantat.

— O să terminăm imediat, spune Sharif Basha.

Abu Fudeil coboară cu grijă chiparosul în groapă şi îl ţine drept în timp ce Fudeil şi stăpânul său aruncă pământ reavăn în jurul lui cu lopata. Când termină, Sharif Basha pune cazmaua pe pământ.

— Acum udă-l bine, spune, apoi se întoarce spre Anna. Ei bine, ce s-a întâmplat? o întreabă.

Îi cuprinde talia cu braţul şi, când ei se îndepărtează, Fudeil îngenunchează, bătucind pământul din jurul arbustului, în vreme ce tatăl lui aduce găleata cu apă lăsată în apropiere.

— Tocmai am primit asta de la Londra.

Anna îi întinde câteva foi de hârtie. E palidă şi foile din mâna ei tremură.

— Ce e? o întreabă din nou Sharif Basha. Ce s-a întâmplat?

— James, îi răspunde ea, James mi-a trimis asta. E o scrisoare – o copie a scrisorii – care i-a fost trimisă lui sir Edward Grey. E o traducere. Originalul în arabă a căzut în mâinile lui Cromer la Cairo. Conţine un plan pentru o

revoltă în august.

— Revoltă? Ce revoltă?

S-au oprit amândoi, iar mâinile Annei s-au aşezat pe braţul soţului ei, ochii săi căutându-i chipul.

— Sharif? Mi-ai fi spus?

— Ce tot vorbeşti? Ce revoltă?

— A naţionaliştilor.

— Nu există aşa ceva. Haide, citeşte-mi scrisoarea. O urmează în casă. Vino aici. Şi pentru numele lui Dumnezeu, nu mai fi atât de înspăimântată.

Intră în biroul lui Sharif Basha. O ajută pe Anna să se aşeze pe un scaun comod şi îi toarnă un pahar cu apă.

— Acum tradu-mi. Mai întâi scrisoarea lui Barrington.

— „Dragă Anna, îţi scriu în grabă fiindcă scrisoarea asta trebuie să ajungă la tine imediat. Epistola asta a fost înaintată Ministerului Afacerilor Externe drept răspuns la cererea lordului Cromer de a trimite întăriri în Egipt. Se vrea a fi traducerea unei scrisori în arabă care i-a fost înmânată secretarului pe probleme orientale de unul dintre spionii pe care îi are printre localnici. Mie nu mi se pare a fi autentică, dar aş putea să mă înşel. Arată-i-o soţului tău.“

— Acum scrisoarea.

— „Ramurii Frumosului Copac, Ploaia Uşoară a Norului Darnic, Fiul şi Fiica Profetului…“

— Ce?

— „Fiul şi Fiica Profetului.“

— E o absurditate.

— Ei bine, a fost tradusă din arabă în engleză, iar acum eu o traduc în franceză…

— Tot o absurditate e.

— Deci nu există nicio revoltă?

— Anna dragă, cu cine să facem revoltă? Armata e împrăştiată prin Sudan. Cu oamenii de pe stradă? Cu felahii? Unde e organizarea? Înflăcărarea noastră n-a fost niciodată într-un mai mare declin din ’82. Iar Înalta Poartă tocmai a dovedit că nu e în stare să-şi apere propriile poziţii, ca să nu mai vorbim de ale noastre. Ne crezi

nebuni?

— Nu, nu, ştiu că *tu* nu eşti nebun. Dar sunt alţii…

— Dă-mi scrisoarea. Am să pun să fie tradusă din nou în arabă.

— Dar, Sharif…

— Nu-ţi face griji. N-am să spun nimănui cum am făcut rost de ea. Numele lui Barrington nu va fi pomenit deloc. Tu păstrează scrisoarea lui. Şi mulţumeşte-i din partea mea. Te rog… uite, vino încoace…

O ridică în picioare, o face să se aşeze pe divan şi ia loc lângă ea. Îi cuprinde bărbia cu mâna şi îi înalţă capul, astfel încât să se uite în ochii lui.

— Crezi că aş lua parte la vreun plan care ne-ar pune în pericol vieţile? Crezi că aş face un astfel de lucru fără să-ţi spun?

— Nu, clatină Anna din cap, însă ochii îi sunt plini de lacrimi.

— Atunci ce e? Crezi că aşa ceva ar putea fi pus la cale fără ştiinţa mea?

— Da.

— Da?

Pare surprins.

— O, Sharif! Lacrimile i se preling pe obraji. Oamenii pot să facă lucruri din astea fără să-ţi spună. Nu-i crezi în stare, dar pot. Nu numai britanicii nu te pot suferi. *Khedive* nu te are deloc la inimă, ai refuzat mai multe posturi în guvern, ţi-ai dat demisia din consiliu, ai fost prieten cu şeicul Muhammad ’Abdu… Glasul Annei e sugrumat de lacrimi. Turcii ştiu că vrei independenţa Egiptului, iar acum eşti implicat în campania lui Shukri împotriva imigrărilor din Palestina. Islamiştii te urăsc pentru poziţia şi educaţia ta. *Ştim* amândoi că există naţionalişti mai radicali care sunt de părere că felul tău de-a rezolva lucrurile e prea prudent şi prea încet. Şi trebuie să existe oameni care nu cred că poţi să fii însurat cu mine şi să nu ai nimic de-a face cu britanicii, care te bănuiesc că faci un joc dublu…

— Măi să fie! zâmbeşte Sharif Basha. Ce figură populară

sunt…

— O, dragul meu, oamenii care te cunosc te *adoră,* ar face orice pentru tine, dar trebuie să ţii seama şi de ceilalţi…

— Anna, ascultă-mă. Ascultă-mă, şşştt… Îi sărută faţa, îi şterge lacrimile, o ţine strâns în braţe şi îi mângâie părul, gâtul, spatele. Ascultă-mă, ştiu că ţi-a fost greu…

— Nu e adevărat…

— Ba da, uneori ţi-a fost. Ştiu asta. Şi îmi doresc să fi putut fi altfel. Dar am clădit împreună ceva preţios, nu-i aşa? Nu voi lăsa nimic să ne răpească lucrul ăsta. Diseară voi afla dacă există vreo urmă de adevăr în scrisoarea asta. Între timp, curaj, lady Anna. Du-te şi spală-te pe faţă şi nu le speria pe Nur şi pe mama mea. Credeam că nu te temi de nimic.

— Acum da. Mă tem pentru tine.

— Nu e nevoie, crede-mă.

Ya'qub Artin Basha traduce în arabă:

— „Ramurii Frumosului Copac, Ploaia Uşoară a Norului Darnic, Fiul şi Fiica Profetului…" Ridică ochii de pe hârtie şi îl priveşte pe deasupra ochelarilor. E o glumă? îl întreabă.

— Citeşte, citeşte, prietene, spune Sharif Basha lăsându-se pe spătarul scaunului cu picioarele întinse, gleznele încrucişate şi ochii închişi.

— „Sabiei Trase a Dreptei Căi, Seyyid Ahmed el-Sherif…"

— Sayyid Ahmad al-Sharif? Cine e? întreabă Shukri Bei al-'Asali.

Ya'qub Basha ridică din umeri şi continuă:

— „Fie ca ochiul divin să te aibă mereu în paza lui – cea mai mare urare şi cea mai desăvârşită binecuvântare. Fie ca parfumul acestor urări să te însoţească şi binecuvântarea Domnului să se pogoare asupra ta…"

— Parfumul? Sharif Basha deschide ochii. Ce spune? *Parfumul* cui? Al binecuvântărilor?

— „Urărilor", îi răspunde Shukri Bei.

— Cred că vrea să spună „urările parfumate“, zice Ya’qub Basha uitându-se încruntat la hârtia din mâna sa.

— Ei bine, în cazul ăsta…

Sharif Basha închide din nou ochii.

— „Ceea ce vreau să înţelegeţi prin această scrisoare e că purtătorul şi lucrul care s-a aflat în mâinile sale au ajuns la noi şi că dorinţa voastră s-a statornicit în înţelegerea noastră; dar n-am reuşit să aflăm prin viu grai de la mesagerul vostru mai mult decât aţi spus în scrisoare. Cum putem ajunge la planeta Souad? Pentru a ajunge acolo…“ Ce e planeta Souad?

— „Su’ad mi s-a arătat şi astăzi inima mea e plină de bucurie“, citează Sharif Basha.

— Starea ta sufletească e foarte senină astăzi, *ya* Basha, zâmbeşte Shukri Bei.

— Am lucrat în grădină toată ziua. Am plantat copaci pentru Nur.

Ya’qub Basha îşi foşneşte hârtiile şi continuă:

— „Pentru a ajunge acolo trebuie trecute culmile munţilor şi dincolo de ele pândeşte moartea. Căci lucrul pe care l-aţi pus la cale e foarte greu, iar greutăţile sale sunt de neînvins, chiar şi pentru cineva care ar putea avea mai multe mijloace decât voi şi asta e cu neputinţă. Problema ridică obstacole ce nu pot fi explicate nici drept, nici pe ocolite. Cel care ar dori să ajungă la ea va descoperi multe lucruri opuse Legii Sfinte, chiar dacă ar ajunge acolo viu şi nevătămat. Dimpotrivă, trebuie să se plece şi să se ploconească şi chiar şi aşa nu-şi va atinge scopul. Dumnezeu este darnic şi milostiv. S-au pus întrebări. E dorinţa lui să sosească noaptea la timpul stabilit sau va sosi în alt moment? Domnul să-i dea fericire celui care rosteşte lucrurile limpede şi deschis. Unii spun că timpul pomenit în Legea Sfântă e mai puţin neprielnic, aşa încât principalul poate deveni secundar. E posibil…“

Shukri Bei începe să râdă. Sharif Basha îi aruncă un zâmbet silit, iar Shukri Bei îşi lasă capul pe spate şi hohoteşte vesel. Ya’qub Basha se încruntă la el pe deasupra ochelarilor.

— Iartă-l, spune Sharif Basha. E doar un arab nesăbuit care suferă de uşurătate. Nu înţelege cuvintele înţeleptului…

— Asta nu e lucru de râs, îl dojeneşte Ya'qub Basha.

— Dar chiar… ce tâmpenie! exclamă Shukri Bei ştergându-şi ochii cu batista. Iar ultima chestie despre principal… aţi înţeles-o cum trebuie?

— Haideţi să auzim restul, spune Sharif Basha.

Ya'qub Basha îşi potriveşte ochelarii.

— „E posibil ca iubiţii să se întâlnească noaptea de două ori, dându-le mai întâi întâietate conducătorilor lor şi apoi făcându-i pe alţii să-i urmeze? Hainele uşoare şi mesele frugale sunt un semn al înţelepciunii. A pus deoparte foaia de hârtie ca să-şi lumineze paşii până când şi-a aruncat chiar şi pantofii. Există o zicală (un verset) plină de adevăr: «De ce merg cămilele atât de încet? Cară pietre sau fier?».“

— A, cămilele… mă aşteptam să apară şi ele! Sharif Basha se ridică. Trebuiau să fie nişte cămile.

— Prostii. Prostii! exclamă Shukri Bei.

— Mai e, zice Ya'qub Baha. Tot în acelaşi stil. Parcurge cu privirea restul scrisorii. Staţi puţin… „Dacă până la urmă călătoria noastră va avea loc, prin voia puterii divine, ar fi de preferat să aibă loc cel mai curând în luna Rajeb, întoarcerea fiind în acea lună…“ În Rajab. Se va întâmpla ceva în Rajab?

— Ce crezi? întreabă serios Sharif Basha. Despre scrisoare?

— E o absurditate, îi răspunde Ya'qub Basha.

— Nu se poate să fi fost scrisă de un arab, întăreşte Shukri Bei. Nu are nicio noimă.

— Asta e opera unui englez, spune Ya'qub Artin. A unui englez ignorant care îşi închipuie că ştie cum gândesc arabii.

— A secretarului pe probleme orientale, spune Sharif Basha, domnul Boyle.

— Dar de ce? De ce-ar scrie aşa ceva?

— Deoarece Cromer a cerut întăriri pentru armata de

ocupaţie şi trebuie să convingă Ministerul de Externe de necesitatea lor. Aşadar Boyle scrie scrisoarea asta şi o trimit la Londra, pretinzând că au primit-o de la unul din spionii lor.

— Nu cred că Cromer ar face aşa ceva, spune Ya'qub Basha.

— Scrisoarea asta a fost trimisă la ministerul de Externe, zice Sharif Basha. Cu intenţia de-a dovedi că se pune la cale o revoluţie.

— Dar nu poate să dovedească nimic. E un model de absurditate.

— Însă cei de la Ministerul de Externe nu au de unde să ştie asta. Vor citi cuvintele „cămile", „Dumnezeu este darnic", „parfumul binecuvântărilor", vor spune că e vorba de nişte „arabi fanatici" şi vor trimite trupele.

— De unde ai scrisoarea asta? îl întreabă Shukri Bei.

— Nu vă pot spune.

— Dar ce putem face cu ea?

Preţ de o clipă se aşterne tăcerea. Apoi Ya'qub Basha spune:

— Nu putem face nimic. Chiar dacă am scrie o... o critică la adresa acestei scrisori, dovedind că nu e scrisă de un arab... N-aş fi crezut niciodată că Cromer ar face aşa ceva.

— Probabil că spiritul în care e scrisă e autentic, spune Sharif Basha.

— Dar ştie că scrisoarea nu e autentică, zice Shukri Bei. Doar dacă... credeţi că e posibil ca domnul Boyle să nu-i fi spus?

— E cu neputinţă, spune Ya'qub Basha. Boyle e unealta lui Cromer. Nici nu-i trece prin cap să-l înşele.

— Cred că singurul lucru pe care îl putem face e să găsim pe cineva la Londra care să publice scrisoarea, dacă lucrul ăsta se poate înfăptui fără să dezvăluie cum a ajuns în mâinile sale, zice Sharif Basha. Atunci putem pregăti o replică.

— Ar fi o discuţie foarte ezoterică, spune Ya'qub Basha, probleme de limbaj, imagistică. Va trebui să ne închipuim

ce-a vrut să spună domnul Boyle în arabă şi după aceea să traducem în engleză. Chestiunea e prea subtilă. Probabil ar putea fi prezentată într-un tribunal, dar nu întregii lumi.

— Atunci ce altceva am putea face? întreabă Shukri Bei.

— Am putea s-o ducem la Agenţie şi să i-o vârâm lui Cromer pe gât, spune Sharif Basha. Să dăm la iveală revoluţia cu câteva luni înainte.

— Dar nu există nicio revoluţie, nu-i aşa? întreabă Ya'qub Artin.

— Eu n-am cunoştinţă de vreuna, îi răspunde Sharif Basha. Dar acum, că armata e în stare de alertă şi defilează prin toată ţara…

Se opreşte.

— Fără îndoială, se poate întâmpla orice, spune Shukri Bei.

— Am vorbit cu câţiva tineri de la biroul meu, zice Sharif Basha, şi i-am rugat să afle ce se întâmplă. Dar nu cred că plănuieşte cineva ceva. Am fi mirosit dacă ar fi făcut-o.

14 iunie 1906

Soţul meu îmi spune că cercetările sale îi confirmă credinţa că nicio parte a Mişcării Naţionaliste nu pune la cale vreo revoltă. Mustafa Kamel Basha va pleca în curând în Europa, sperând din nou să convingă opinia publică să sprijine independenţa Egiptului. Soţul meu spune că nu avem niciun motiv să nu ne aşteptăm la o vară liniştită. Mă rog la Dumnezeu să aibă dreptate.

Seara trecută, când a urcat, m-a găsit în camera lui Nur. Copila doarme cu spatele arcuit atletic. A privit-o o clipă în lumina slabă a lămpii şi – zâmbindu-mi – a zis:

— Uite! Parcă zboară.

'Am Abu el-Ma'ati vine să mă vadă o dată la câteva zile. I-a dat unei femei din sat sarcina să aibă grijă de mine şi am întrebat-o dacă îşi putea aduce o prietenă, fiindcă eu trebuia să lucrez toată ziua şi avea să se simtă singură.

Aşadar, Khadra şi Rayyesa vin aici câteva ore pe zi. Sunt amândouă căsătorite de curând şi încă nu au copii. Şterg praful, spală şi udă grădina. Fiindcă mâncarea pe care mi-o pregătesc stă zile întregi în frigider, au renunţat să mai gătească şi îmi aduc castronaşe cu mâncarea pe care o mănâncă acasă. Iar ’Am Abu el-Ma’ati vine să vadă dacă am tot ce-mi trebuie, să bea un ceai cu mine pe verandă şi să-mi aducă veşti despre ce se întâmplă în sat şi pe pământurile învecinate. I-am spus că scriu o istorie a strămoşilor mei şi şi-a amintit de bunica mea, fiindcă era mic la vremea când a murit. A adus Coranul lui de-acasă şi mi-a arătat numele lui, al tatălui lui şi a şase dintre străbunii lui înscrise, unul după altul, pe prima pagină.

— Curând, îmi spune, data următoare când băiatul meu cel mare se întoarce de pe mare, o să-i scriu numele aici şi o să i-l dau lui.

— Să-ţi dea Domnul viaţă lungă, *insha’ Allah,* zic.

— Vieţile noastre sunt în mâinile Domnului, îmi răspunde. Am trăit destul şi i-am îngropat pe alţii care erau mai tineri ca mine.

— Domnul să-ţi dea sănătate, *ya* ’Am Abu el-Ma’ati, zic.

— Facem ce putem, restul e după cum dă Dumnezeu.

Tuşeşte şi îşi scoate pachetul de ţigări Cleopatra. Suntem prieteni atât de buni acum, că îmi oferă o ţigară, iar eu accept. Dacă va veni cineva, am s-o strivesc sub scaun şi am să împrăştii fumul. Vorbim despre pământ şi despre cum ar trebui administrat. Cei cinci *faddan,* micile ferme înfiinţate mai întâi de Kitchener şi apoi de ’Abd el-Nasser nu sunt bune de nimic, îmi spune. La început par bune şi omul crede că e independent, dar după aceea se trezeşte bătând pasul pe loc. Nu reuşeşte să le modernizeze, să aducă utilaje. Şi la sfârşit ce poate să le lase copiilor săi? Să împartă cei cinci *faddan* între ei? Până la urmă un om înghite pământul vecinului său şi unul sfârşeşte prin a deveni bogat, iar celălalt ajunge la mila Domnului.

— Atunci ce e de făcut? îl întreb. Să înfiinţăm cooperative?

— Poate. Pare destul de neîncrezător. Dar oamenii se ceartă şi fiecare vrea să fie el şeful…

— Deci ce e mai bine să facem?

— Cincizeci de *faddan.* Măcar cincizeci de *faddan* de fiecare proprietar fac un lot rezonabil. Un bun proprietar care trăieşte pe pământul lui şi lasă oamenii să-i dea o parte din recoltă în schimb.

— Deci eşti reacţionar, *ya* 'Am Abu el-Ma'ati? îl întreb zâmbind.

— Nici gând, *ya Sett Hanim,* se apără el, dar pământul se află în grija noastră. Trebuie să facem ce e mai bine pentru el.

— Aud, zic încet, aud că firmele israeliene oferă servicii… servicii agricole. Aud că obţin concesiuni de la guvern.

— Am auzit şi eu, îmi spune. Dar asta pe pământurile de lângă canal, nu aici.

— Nu i-a adus nimeni aici?

— Nu, nu în guvernoratul nostru.

— Ai lucra pentru ei? Dacă ar fi angajaţi să exploateze pământul?

— Niciodată. Iar oricine îi aduce aici – ai să mă ierţi – e un neghiob. Ori un neghiob, ori un om de încredere de-al lor. Nu aşa au luat Palestina? Prefăcându-se că le arată oamenilor cum să cultive pământul? Iar după aceea au fost deştepţi şi au pus mâna pe el. Nu. Lucrăm pământul ăsta de mii de ani. Nu avem nevoie de străini ca să ne arate cum să-l cultivăm. Se uită la mine. Doar nu te gândeşti…

— Nici gând, zic. Doar că am auzit vorbindu-se despre asta la Cairo şi voiam să ştiu părerea ta.

— Şi, dacă avem într-adevăr nevoie de străini, spune după câteva clipe, lumea e plină de popoare care au tehnologia necesară. De ce trebuie să fie neapărat israelienii, dacă tot ştim că au pus ochii pe noi?

— Fiindcă oferă preţuri mai mici decât oricine altcineva.

— Atunci ar trebui să ne întrebăm de ce.

— Ai dreptate, zic. Mi-aş dori să te poată auzi cei de la Cairo.

— Fiecare face cum îl taie capul, spune ridicându-se. Te las să lucrezi. Nu vrei nimic?

— Vreau să te ştiu în siguranţă, zic.

13 iunie 1906

Stăteam la pian cu Ahmad lângă mine şi cu Nur pe genunchi. Nur descoperise ce sunete grozave putea să scoată lovind cu mânuţa ei clapele pianului şi încercam s-o conving să se limiteze la notele înalte în timp ce vărul ei stătea în mijloc şi încerca să cânte după ureche o melodie. Tocmai mă gândeam că băiatul e gata să primească o pregătire mult mai serioasă decât i-aş fi putut oferi eu, când Hasna a intrat agitată şi m-a rugat stăruitor să-i dau voie să-l aducă înăuntru pe Mahmoud Abu-Domah, o rudă de-a ei care, sosind de curând la Cairo din satul ei, venise s-o viziteze şi să-i aducă veşti de la familia ei. I-am dat voie şi un tânăr plăcut, cu o faţă deschisă a intrat în încăpere, Mahrous ţinându-l strâns de mână. Era în mod clar stânjenit să se înfăţişeze dinaintea mea, deşi vederea copiilor l-a făcut să se simtă oarecum în largul lui. Hasna îl trăgea de mânecă şi îl îndemna: „Spune-i doamnei, spune-i“ şi am aflat că, în timp ce aştepta trenul în Tantah, auzise că într-un sat din apropiere avuseseră loc ciocniri între nişte ofiţeri britanici şi felahi. După câte înţelesese, trăgând în porumbeii felahilor, ofiţerii uciseseră o femeie şi puseseră foc hambarelor în care era păstrat grâul, iar felahii îi atacaseră pe ofiţeri cu ciomege.

Hasna era foarte abătută şi voia să plece acolo imediat, dar Mahmoud şi cu mine am reuşit s-o convingem că ar fi o faptă necugetată, mai ales că, slavă Domnului, nu satul ei avea necazuri. L-am rugat pe tânăr să rămână la noi în seara asta, fiindcă i-ar face o mare plăcere lui Mahrous şi pe lângă asta voiam ca soţul meu să audă şi el povestea. Ce treabă îngrozitoare şi necugetată era vânătoarea asta de porumbei şi cât îi cobora pe englezi în ochii felahilor!

Shukri Bei urmează să ne părăsească mâine şi suntem cu toţii trişti să-l vedem plecând, fiindcă are o fire atât de plăcută şi de veselă încât a fost un oaspete minunat în casa noastră. Stăruie să mergem să-i vizităm familia în Ţara Sfântă şi, într-adevăr, mi-ar plăcea foarte mult să merg să văd Nazaretul, Ierusalimul şi Betleemul, despre care am cântat atâtea cântece, dar pe care nu le-am văzut niciodată. Soţul meu ar vrea şi el să meargă, fiindcă are amintiri dragi din copilărie de acolo. Iar dacă Layla, Husni şi Ahmad ar putea veni cu noi – de vreme ce Jalila Hanim, mama lui Husni, e din Nazaret – am alcătui într-adevăr un grup foarte plăcut.

Layla e foarte tulburată de poveştile lui Shukri Bei despre colonişti. A început să strângă articole despre activităţile lor şi m-a rugat să-i dau ei toate articolele de care pot să fac rost din sursele mele englezeşti.

14 iunie 1906

În ziarele de astăzi a apărut o relatare a evenimentelor din Denshwai şi lucrurile stau mai rău decât ne-am închipuit: unul dintre ofiţeri a fost ucis, iar cazul a fost luat din mâinile procurorului districtual şi încredinţat lui Findlay Basha, care se va ocupa de el în cadrul unui tribunal special. Satul a fost înconjurat de un cordon de poliţişti şi două sute cincizeci de oameni au fost arestaţi. Domnul Matchell a dat deja o declaraţie, lăudându-i pe ofiţeri şi aruncând toată vina pentru cele întâmplate asupra felahilor, iar asta înainte să se facă vreo anchetă. Cinci felahi sunt răniţi şi unul a murit.

18 iunie 1906

Asta s-a întâmplat în Denshwai. Un corp al armatei care mărşăluia prin deltă a fost încartiruit lângă Tantah. Câţiva ofiţeri au vrut să meargă în sat să vâneze porumbei, aşa cum făcuseră cu un an înainte. I-au trimis un mesaj lui Umdah, *dar n-au aşteptat ca*

acesta să le acorde permisiunea, aşa cum sunt obligaţi prin lege să facă. Au rechiziţionat două căruţe de prin partea locului şi au plecat, însoţiţi de un jandarm de la poliţia din localitate. Au ales Denshwai datorită faptului că avea un număr mai mare de porumbei, care reprezintă o parte esenţială a mijloacelor de trai a oamenilor. Când ofiţerii au sosit în sat, unul dintre mai-marii de acolo, şeicul Mahfouz, le-a ieşit în întâmpinare şi i-a rugat să vâneze departe de gospodăriile ţăranilor, fiindcă legea spune că e interzis să vânezi la o distanţă mai mică de 200 de metri de o casă. Ofiţerii nu l-au băgat în seamă şi s-au postat în diferite poziţii, toate la mai puţin de 150 de metri de sat. La ora două după-amiaza, au început să tragă în vreme ce oamenii îi priveau cu duşmănie din case şi de pe câmpuri.

La scurt timp a izbucnit un foc într-unul din hambarele în care era păstrat grâul. Nu ştie nimeni cum. Felahii spun că de la focurile trase de unul dintre ofiţeri. Domnul Matchell susţine că felahii au dat singuri foc la grâu şi că acesta era un semnal dinainte stabilit de-a ataca ofiţerii. Dar cum ar fi putut să fie lucrul ăsta dinainte stabilit, dacă nimeni nu ştia că ofiţerii aveau să vină acolo? Umdah *fusese plecat din sat şi a sosit într-adevăr în timpul ciocnirii.*

Când a izbucnit focul, proprietarul casei (care s-a întâmplat să fie chiar muezinul satului) şi soţia lui au ieşit în fugă, au început să-i lovească pe cei doi ofiţeri aflaţi în apropierea casei lor şi au încercat să-i dezarmeze. Arma căpitanului Porter s-a descărcat şi femeia, Ummu Muhammad, s-a prăbuşit. Soţul ei şi sătenii, crezând-o moartă, i-au atacat pe ofiţeri cu ciomege şi au încercat să le smulgă puştile din mâini. Auzind vacarmul, ceilalţi ofiţeri s-au repezit să-şi ajute tovarăşii şi au tras în felahi. Cinci oameni s-au prăbuşit, printre care şi şeful poliţiei locale, aşa că poliţiştii li s-au alăturat sătenilor în lupta lor împotriva ofiţerilor. Doi dintre ofiţeri au alergat să

aducă întăriri din tabăra lor, aflată la şase kilometri depărtare. Ceilalţi au fost dezarmaţi şi luaţi ostatici de felahi, care, când şi-au dat seama că Ummu Muhammad era doar rănită, nu moartă, s-au domolit, iar câţiva dintre mai-marii lor au intervenit, i-au apărat pe ofiţeri şi i-au ajutat să se întoarcă în siguranţă în tabără cu tot cu puştile lor.

Între timp, dintre cei doi ofiţeri care alergaseră să aducă ajutoare, unul, căpitanul Bull, neputând suporta arşiţa de iunie, s-a prăbuşit pe marginea drumului de lângă satul Sirsina, unde se ţin târguri. Celălalt a sărit în canalul Baguriyyah şi a înotat până la tabără. Un bărbat din Sirsina, pe nume Sayyid Ahmad Sa'd, l-a găsit pe căpitanul Bull zăcând leşinat pe marginea drumului şi, cu ajutorul sătenilor şi al lui Muhammad Hussein, poliţistul târgului, l-au cărat la umbră în mica hală a pieţei şi i-au dat apă. Când au început să se zărească trupele englezeşti, sătenii s-au împrăştiat şi s-au ascuns. Sayyid Ahmad Sa'd s-a ascuns în moara din apropiere, unde a fost descoperit de soldaţii britanici. Crezând că el îl adusese pe căpitanul Bull în starea aceea, l-au bătut cu paturile armelor până l-au omorât.

Căpitanul Bull a murit mai târziu în cursul zilei şi ţăranii urmau să fie judecaţi pentru crimă. Însă a fost exhumat şi s-a descoperit că murise din cauza insolaţiei.

Ancheta s-a încheiat astăzi şi întregul Egipt aşteaptă cu sufletul la gură să vadă ce se va întâmpla.

Mă tem că incidentul acesta va fi prezentat drept începutul insurecţiei prevestite de scrisoarea aceea josnică şi mincinoasă şi că va avea urmări de proporţii.

Soţul meu s-a oferit să preia cazul, dar Matchell l-a refuzat.

Hasna se plimbă de colo-colo plângând, iar micul Mahrous e foarte tăcut, deoarece, chiar dacă sunt de loc din Kamshish, au prieteni şi rude prin toate satele

învecinate şi toată regiunea are probleme.

20 iunie 1906

Cromer a plecat ieri spre Anglia în călătoria sa anuală. Însă al-Mu'ayyad *a publicat o ştire conform căreia spânzurătorile au fost încercate cu o zi înainte în magazia închisorii. Consilierul său, Charles de Mansfeld Findlay, va acţiona în numele său. Mă rog neîncetat ca dreptatea să triumfe la tribunal.*

Curtea va fi alcătuită din Boutros Basha Ghali, prim-ministrul; domnul Bond, viceprim-ministru al Curţii; domnul Hayter, în calitate de consilier juridic; colonelul Ludlow, consilier al Curţii Marţiale a Armatei de Ocupaţie, şi Ahmad Bei Fathi Zaghloul, preşedintele Curţii Localnicilor. Acuzarea va fi reprezentată de Ibrahim Bei al-Hilbawi, iar apărarea de Muhammad Bei Yusuf, Isma'il Bei Asim şi Ahmad Bei Lutfi al-Sayyid.

Soţul meu spune că Boutros Ghali se află într-o poziţie dificilă, fiindcă îl înlocuieşte pe ministrul Justiţiei, care e absent. Alegerea lui al-Hilbawi şi a lui Fathi Zaghloul îl surprinde, dar susţine că al-Hilbawi n-a fost niciodată de partea nimănui altcuiva în afară de el însuşi, iar Zaghloul consideră că a fost prea multă vreme preşedintele Curţii Preliminare şi Bond a împiedicat promovarea sa la Curtea de Apel. Şi totuşi, spune, n-ar fi crezut aşa ceva despre ei.

27 iunie 1906

Sentinţele au fost pronunţate. Patru bărbaţi – Hasan Mahfouz, Yusuf Saleem, Sayyid Salim şi Muhammad Zahran – urmează să fie spânzuraţi. Alţi doi – Ahmad Mahfuz şi Muhammad Abd el-Nabi, muezinul – sunt condamnaţi la închisoare pe viaţă şi la muncă silnică. Şase bărbaţi sunt condamnaţi la şapte ani de muncă silnică, iar alţi opt la câte cincizeci de lovituri de bici. Sentinţele urmează să fie duse la îndeplinire în Denshwai.

28 iunie 1906

În *salamlek,* Ahmad Hilmi îşi acoperă faţa cu mâinile. Umerii îi sunt scuturaţi de suspine şi un hohot înăbuşit răzbate din dosul mâinilor sale. Sharif Basha al-Baroudi pune o mână pe umărul lui. Husni Bei al-Ghamrawi stă aplecat înainte, cu coatele pe genunchi, privind ţintă podeaua. Isma'il Basha Sabri tace. Deasupra, ascunse după *mashrabyya,* Layla şi Anna au îngenuncheat una lângă alta pe bancheta tare. Nu se mai obosesc să şteargă lacrimile care li se preling în tăcere pe obraji.

— Îmi pare rău. Ahmad Hilmi îşi şterge chipul şi îşi îndreaptă umerii. A fost o barbarie, spune. O barbarie. Spânzurătorile ridicate în sat, cu „mireasa" lângă ele, oamenii înghesuindu-se să privească. Spânzură un om, îl lasă să se legene acolo, sub privirile familiei sale şi ale sătenilor, apoi leagă un altul de „mireasă" şi îl biciuiesc. Iarăşi şi iarăşi…

Se aşterne tăcerea.

— Şi mai zic că sunt civilizaţi, adaugă.

Bărbaţii nu spun nimic.

— Yusuf Saleem avea doar douăzeci şi doi de ani, continuă acesta. A urcat pe platformă, s-a întors spre săteni şi a strigat: „Blestemul lui Dumnezeu să se abată asupra celor nedrepţi!". După aceea l-au spânzurat.

Mâna Laylei o caută pe-a Annei şi femeile se agaţă una de cealaltă. Isma'il Basha Sabri îşi trece palmele peste faţă.

— Mi-am prezentat raportul pentru *al-Liwa,* spune Ahmad Hilmi. Am consemnat numai faptele şi i-am rugat pe cititori să mă ierte că nu le ofer o descriere mai amănunţită, deoarece cuvintele nu fac decât să insulte evenimentele de astăzi.

Husni Bei al-Ghamrawi se îndreaptă de spate.

— Acesta va fi sfârşitul lui Cromer, zice.

— Trebuie să ne asigurăm că aşa va fi, spune Sharif Basha.

— Crezi că e posibil? întreabă Isma'il Basha Sabri.

— Da, îi răspunde Sharif Basha. *L'Egypte* e citit în străinătate. *Manchester Guardian* a preluat şi el subiectul. În *Daily Chronicle* din 20, înainte chiar de începerea procesului, a apărut o telegramă în care se spunea că Cromer hotărâse ca oamenii să fie împuşcaţi. Probabil că se va vorbi despre asta şi în *Tribune.* Vreau să trimit un om la Denshwai şi să pregătesc o relatare completă a cazului. Vom încerca să o publicăm în Anglia. Dacă se va face destulă publicitate în jurul cazului, oamenii vor stărui ca aceste chestiuni să fie discutate în parlament, iar irlandezii ne vor îmbrăţişa cauza. Cei din Ministerul de Externe nu au vrut să se ajungă la asta. Vor fi puşi în încurcătură. Mustafa Kamel le va scrie prietenilor săi din Franţa. Dacă va fi nevoie, îl vom ruga pe prietenul care ne-a procurat scrisoarea aceea contrafăcută să găsească o cale să o facă publică… sau să ameninţe că o va face. Poate că nu vom pune capăt Ocupaţiei, dar vom scăpa de Cromer.

— Şi cine o să vină în locul lui? întreabă cu amărăciune Ahmad Hilmi. Kitchener?

— Chitty Bei ar fi foarte nimerit, spune Husni Bei, directorul vămii. S-a născut aici şi vorbeşte araba. Ne cunoaşte. E un bancher bun. Am putea colabora cu el.

— Cum rămâne cu ce s-a întâmplat astăzi? întreabă Ahmad Hilmi. Oamenilor nu li s-a dat voie nici măcar să-şi îngroape morţii. Poliţiştii i-au încărcat în căruţe şi i-au luat cu ei. Li s-a interzis să-şi deschidă casele pentru condoleanţe. Nu au voie nici măcar să-i jelească…

— Vom deschide o casă pentru condoleanţe aici, îi răspunde Sharif Basha.

Ceilalţi îl privesc surprinşi.

— Voi deschide casa din Hilmiyya vreme de trei nopţi şi în zilele de joi şi în ziua a patruzecea, continuă el.

— E periculos, *ya* Basha, spune Isma'il Sabri.

— Aşa se cuvine, zice Husni Bei.

— Nu e nevoie să dăm niciun anunţ, spune Sharif Basha. Vom strecura doar un cuvânt. Nu vom permite niciun fel de discursuri şi de demonstraţii. Doar citirea Coranului şi condoleanţele. Nu pot să împiedice asta.

29 iunie 1906

Aseară, când a urcat în apartamentul nostru, m-a găsit plângând. M-a luat în braţe şi am rostit primele cuvinte care mi-au venit pe buze.

— Mi-e ruşine.

— Nu, Anna, nu. Iar când mi-am ascuns faţa la pieptul lui plângând, m-a ridicat şi mi-a spus: Ascultă-mă. Nu trebuie să te simţi niciodată aşa. Asta nu are nicio legătură cu faptul de-a fi britanic. Al-Hilbawi e egiptean, la fel şi Ahmad Fathi Zaghloul. Iar domnul Barrington şi domnul Blunt sunt englezi.

— Am ascultat, i-am răspuns plângând, am auzit ce-a spus Ahmad Hilmi. Nu pot să îndur aşa ceva. Toți oamenii aceia în seara asta în Denshwai, toate mamele, soţiile şi surorile…

— Şşştt, m-a liniştit. Singura cale de-a îndura asta e să o folosim în favoarea noastră. Să ne încredinţăm că nu se va mai întâmpla niciodată. Niciodată. Ne vom strădui să eliberăm prizonierii, prietenii tăi de la Londra ne vor ajuta.

M-a lipit de el, astfel că puteam să-i simt tremurul din glas, şi m-a întrebat:

— Vrei să vii să dormi cu mine? Simt nevoia să fim cu desăvârşire uniţi în noaptea asta.

Când i-am privit chipul, am zărit riduri noi şi adânci ivite în colţurile gurii şi pe fruntea lui.

Vreme de trei zile, apoi în cele cinci joi care au urmat şi pe 6 august casa din Hilmiyya şi cortul mare ridicat în grădină s-au umplut şi s-au golit de bărbaţi şi femei din Cairo, din oraşele şi satele din deltă şi din Sa’id. Sharif Basha al-Baroudi, Husni Bei al-Ghamrawi şi alţi oameni de vază stăteau în picioare lângă uşă, strângând mâini şi primind condoleanţe. Ceşti de cafea neagră, fără zahăr erau golite cu miile. Şi nu se auzea niciun sunet în afară de psalmodierea melodioasă a mesajului coranic de speranţă atât pentru vii, cât şi pentru morţi.

26

„… unii dintre conducători au fost laşi. Ai putea chiar spune că au trădat o ţară care a fost cu ei mai darnică decât în visele lor cele mai nebuneşti. Cât despre mine, voi merge pe drumul acesta până la capăt, fiindcă sunt încredinţat că, dacă fructul acestei oblăduiri nu e cules de primul sau de al doilea susţinător, va fi fără îndoială cules de un egiptean peste ani…“

Mustafa Kamel, 1898

17 noiembrie 1997

Tawasi

Isabel e însărcinată.

— Ţi-am spus că aşa a fost scris, mi-a zis seara trecută la telefon. Ne vedem în continuare, dar am rămas însărcinată prima oară. Sunt deja în trei luni. Îmi pare rău că nu ţi-am dat vestea mai înainte, dar voiam să fiu absolut sigură. Mi-am promis că îţi voi spune când se vor împlini trei luni.

— Isabel, e minunat! am exclamat. Apoi am adăugat: Nu-i aşa?

— Da, mi-a răspuns ea. Da, sunt nebună de fericire.

— Şi ’Omar? am întrebat.

— Ei bine… A şovăit. De fapt… e cam supărat. Nu m-a întrebat direct dacă vreau să păstrez copilul. Nu a mers până acolo. Dar îl îngrijorează foarte tare faptul că are cincizeci şi cinci de ani.

— Mai lasă-i timp, am zis.

— Sigur, a spus ea. Şi mult spaţiu. N-am sugerat că ar trebui să ne mutăm împreună. Poate s-o ia încet. Aştept să mă sune el… de cele mai multe ori.

Prins în capcană, îmi spun. Trebuie să se simtă pe de o parte prins în capcană, pe de altă parte mândru, probabil se întreabă ce-o să le spună copiilor lui. Copiii lui sunt deja adulţi – sunt mai mari decât ai mei. Vor fi amuzaţi sau supăraţi? Nu cred să-i fi vorbit lui Isabel despre aventura lui cu Jasmine; mi-ar fi spus. Trebuie să-şi fi lăsat deoparte temerile, dacă se întâlnea oricum cu ea. Dar asta le va face să revină. Tată şi bunic în acelaşi timp – ca Ramses sau Akenaton sau oricare dintre marii faraoni. Nu va aprecia aşa ceva. E un om modern: un arab american. Nu e tatăl ei, îmi spun iarăşi.

Isabel mă anunţă că nu poate face niciun fel de planuri ca să se întoarcă deocamdată. Vrea să mă duc eu acolo.

Când o să termin, îi spun. Cred că sunt pe-aproape. Cromer a demisionat şi Eldon Gorst a preluat conducerea Egiptului. Noua atmosferă, mai conciliantă, a favorizat apariţia a patru partide politice oficiale. Primul, fireşte, e Partidul Naţional Liber pro-britanic, care are drept purtător de cuvânt ziarul *al-Muqattam.* Sloganul său e „Siguranţa patriei şi a naţiunii stă în pacea cu ocupanţii reformatori“ şi e privit cu dispreţ de toată lumea. Apoi Ahmad Lufti al-Sayyid şi alţi oameni de vază şi funcţionari de stat cu rang înalt au format Hizb al-Ummah, Partidul Poporului. Aceştia şi-au ales *al-Garida* drept ziar oficial şi reclamă independenţa treptată faţă de Marea Britanie, încetarea stăpânirii turceşti, investiţii în educaţie şi industrie şi guvernarea pe baza unei constituţii. După aceea Mustafa Kamel a înfiinţat adevăratul Partid Naţionalist, al-Hizb al-Watani, a cărui portavoce este *al-Liwa* şi care reclamă independenţa imediată şi un guvern constituţional în cadrul statului otoman. În cele din urmă *Khedive,* acţionând prin intermediul şeicului Ali Yusuf şi al ziarului acestuia, *al-Mu'ayyad,* şi-a alcătuit propriul partid, Hizb al-Islah. Programul său prevede independenţa imediată şi un guvern constituţional, dar se îmblânzeşte când vine vorba de legăturile cu turcii şi avansează ideea unui califat arab condus de *Khedive* în calitate de calif.

Iar soţul meu, desigur, nu se va alătura nici unuia din ele. Palatul şi partidele britanice ies din discuţie. Îi displace faptul că al-Watani le rămâne credincios otomanilor, fiindcă vede o divergenţă tot mai mare între interesele Egiptului şi cele ale Turciei. Hizb al-Ummah ar fi fost cel mai potrivit pentru el, într-adevăr, câţiva dintre prietenii săi sunt membri fondatori, dar alte partide vor susţine că interesele membrilor Ummah – printre care se numără cei mai înstăriţi oameni de vază şi funcţionari de stat – sunt apropiate de cele ale britanicilor şi se spune chiar că Cromer i-a dat acestui partid binecuvântarea sa înainte să plece. Dacă n-ar fi faptul că sunt soţia lui,

care îl face să evite probabil cu o grijă exagerată orice zvon în privinţa unei legături cu englezii, cred că ar fi intrat în partid. Astfel stând lucrurile, rămâne un om liber şi îşi publică scrierile unde vrea şi lucrează la proiectele în privinţa cărora partidele Watani şi Ummah sunt unite.

Suntem foarte aproape de inaugurarea Şcolii de Arte Frumoase. Khedive *l-a numit pe prinţul Ahmad Fouad preşedinte al Consiliului pentru Universitatea Naţională, iar soţul meu şi Ya'qub Artin Basha lucrează la statutul acesteia. Cred că, în mare, în 1907 s-au înfăptuit destule lucruri bune, se spune chiar că prizonierilor din Denshwai li se va acorda amnistia până la sfârşitul anului. Mă întreb dacă faptul că violenţele comise asupra lor au dus la căderea lui Cromer şi au avut ecou în întreaga lume le va aduce vreo alinare văduvelor şi orfanilor din acel sat. Cel mai ciudat e că, după câte se spune, Cromer a fost foarte surprins şi dezamăgit când s-a întors şi a descoperit că toată lumea era unită în aversiunea faţă de el şi a continuat până la sfârşit să pună lucrul ăsta pe seama uneltirilor lui* Khedive *mai curând decât a propriilor sale acţiuni. Dar destul! Destul cu politica, aşa cum zice tot timpul Zeinab Hanim. Sărmana doamnă, viaţa ei a fost în întregime stăpânită de politică, mai întâi de cea a soţului şi apoi de cea a fiului ei. Dar acum e destul de fericită cu trei copii care aleargă prin casă. Mă priveşte cu bunăvoinţă şi îmi spune: „Uită-te cât de înţelept a fost Dumnezeu, fiica mea, când i te-a trimis din ţări îndepărtate fiului meu după atâţia ani de singurătate".*

Cât mi-aş dori să pot spune „Destul cu politica" cu toată sinceritatea şi pentru totdeauna. Uneori mă trezesc gândindu-mă la viaţa din Londra, unde n-ai altă preocupare decât să stabileşti meniul zilei, să ai grijă de copii şi să faci tot felul de treburi mărunte prin casă. Poate să te plimbi prin parc. Poate să ieşi seara la teatru sau să iei cina cu prietenii. Iar acum,

în decembrie, mă gândesc la pomii de Crăciun, la lumini şi la cum îţi întrerupi cumpărăturile ca să iei prânzul cu o prietenă. Dar, când încerc să mă imaginez pe mine însămi în Thurloe Place, o văd pe Nur coborând scările în paşi de dans. Când păşesc în foaierul teatrului, braţul soţului meu e cel de care mă sprijin. Când mă duc la Harrods e doar ca să cumpăr cadouri pentru el şi pentru Zeinab Hanim. Iar când mă opresc să iau prânzul, Layla e cea cu care îmi compar cumpărăturile şi listele pe deasupra mesei.

Dacă interpretez prezenţa Annei printre noi ca pe un semn că Dumnezeu a dorit binele casei noastre, atunci cum să interpretez celelalte evenimente de mai târziu? Evenimente care probabil îşi trag rădăcinile chiar din această prezenţă. Nu ştiu. Las lucrul ăsta în grija unor minţi mai luminate decât a mea. Ne-am trăit vieţile împreună şi rareori trecea o zi fără să ne petrecem măcar câteva ore una în compania alteia.

Universitatea, după cum ştie oricine, a început să funcţioneze în 1326/1908. Ceea ce mulţi oameni nu-şi mai amintesc este că, în primul an, în zilele de vineri se ţineau cursuri speciale pentru doamne. Nabawiyya Musa, Malak Hifni Nasif, Labiba Hashim şi cu mine am fost alese să predăm aceste cursuri. Am invitat-o pe Anna să vorbească despre artă şi pe *madame* Hussein Rushdi să vorbească despre istoria Europei. Anna a glumit spunând că haremul făcuse din ea o femeie care lucra, fiindcă era tot timpul ocupată să se pregătească pentru cursuri, să scrie articole pentru revistă şi să traducă din şi în engleză pentru fratele meu. Ea avea informaţii de la prietenii ei din Marea Britanie, iar el avea o cunoaştere profundă a Egiptului, o minte limpede şi un adevărat dar pentru disputele raţionale şi totuşi pline de pasiune. Apoi ea avea un talent pentru stilul englezesc şi, astfel, fiecare articol pe care-l publicau avea un răsunet nemaipomenit.

Moartea lui Mustafa Kamel Basha a fost o mare pierdere pentru ţară, dar Muhammad Bei Farid părea să-i continue munca. Soţul meu a lucrat împreună cu el la chestiunile legate de statutul muncitorilor şi, în cursul anului 1908, am reuşit să înfiinţăm patru sindicate. Şi, odată cu

revoluţia CUP[149] din Turcia şi cu proclamarea constituţiei turceşti şi a parlamentului otoman, părea că schimbarea venea într-adevăr. Guvernul britanic a refuzat să-i permită Egiptului să aibă un reprezentant în parlament şi, la parada militară din noiembrie, studenţii şi oamenii de pe străzi au izbucnit în strigăte spontane de *„Vive l'independence!“.*

Viaţa familiei noastre era fericită. Mama mea era ca o cloşcă înconjurată de pui, tatăl meu se simţea mulţumit stând şi privind-o pe Anna lucrând la tapiseria ei vrăjită şi, deşi nu eram binecuvântate flecare decât cu un singur copil, pruncii au crescut şi, odată cu ei, a crescut afecţiunea profundă pe care ne-o purtau nouă şi unul altuia.

Nur stă pe genunchii tatălui ei. I-a scos ceasul de aur din buzunar şi se uită curioasă la el. Tatăl ei îşi priveşte gânditor fiica. Layla ridică în tăcere ochii din carte şi citeşte gândurile fratelui ei:

— Dumnezeu să te ţină sănătos pentru ea, *ya Abeih,* ca s-o poţi vedea mireasă. Ai să i-o dai cu mâna ta lui Ahmad.

El devine dintr-odată atent.

— De unde ştii că sunt făcuţi unul pentru altul? o întreabă zâmbind pe sora sa. Oare n-ar putea să întâlnească alţi oameni şi să-i prefere?

— Vezi doar că se adoră deja, îi răspunde Layla. Nu suportă să fie despărţiţi nici măcar o zi. Când…

— *Bass, ya Sett* Layla, o întrerupe Mabrouka. Numai Dumnezeu cunoaşte lucrurile ascunse.

— De unde-ai apărut aşa dintr-odată? o întreabă Layla.

Se aud ţipete şi plânsete apropiindu-se de casă şi o bătaie puternică ce zguduie uşa mă face să mă dezmeticesc imediat din viziunea mea, care se petrece cu nouăzeci de ani în urmă. Străbat holul în fugă şi deschid

[149] Comitetul pentru Unitate şi Progres. Iniţial o societate secretă, înfiinţată în 1889 de câţiva studenţi de la Medicină, a devenit în cele din urmă o organizaţie politică în perioada de dezintegrare a Imperiului Otoman. A deţinut puterea între 1908 şi 1918. (n. t.)

uşa. Afară stau fiica lui ’Am Abu el-Ma’ati, moaşa de la dispensar şi alte câteva femei, cu un roi de copii în spatele lor. Capetele femeilor sunt descoperite, iar *tarha* neagră le atârnă în jurul gâturilor.

— L-au luat pe tatăl meu, *ya Sett Hanim,* spune plângând fiica lui ’Am Abu el-Ma’ati. Au venit soldaţii şi l-au luat, au luat toţi bărbaţii din sat. Ajută-ne, *ya Sett Hanim*! La cine putem să ne ducem? Cu cine putem să vorbim? Dumnezeu o să ne răzbune…

Se aşază pe pământ hohotind şi bătându-se cu pumnii în cap.

— De ce? strig alarmată. De ce? Ce s-a întâmplat? De ce i-au luat?

— Din cauza a ceea ce s-a întâmplat în Luxor, *ya Sett,* îmi răspunde moaşa. Au strâns bărbaţii…

— Ce s-a întâmplat în Luxor?

— Nu ştiţi ce se întâmplă? Lumea atârnă de un fir de păr…

— *Sett* Amal lucrează toată ziua, îmi ia apărarea Khadra. De unde-ar putea să ştie?

— Au fost omorâţi nişte turişti. Cincizeci sau o sută, nu ştim. La templu. A fost o luptă şi s-a tras, iar acum guvernul s-a întors împotriva oamenilor…

— L-au luat pe tata, l-au luat pe tata…

— Ce legătură are satul nostru cu toate astea?

— S-a întors împotriva întregului Sa’id, nu numai a satului nostru. E război, *ya Sett Hanim,* e război. Au luat şaptesprezece bărbaţi din satul nostru. Ce pot să facă oamenii? Unde pot să meargă?

— Unde i-au dus? La secţia de poliţie?

— La secţia centrală, la *markaz*[150]*.*

— O să mă îmbrac şi o să mă duc până acolo.

Intru în grabă în casă şi stau în picioare în mijlocul camerei mele, iar inima îmi bate cu putere. Toate lucrurile pe care le-am citit, toate lucrurile pe care le-am auzit despre ceea ce li se întâmplă oamenilor când încap pe

[150] Centru. De asemenea secţie centrală de poliţie (a regiunii). (în arabă, în orig.)

mâinile poliţiei mi se învârt prin cap: cum sunt dezbrăcaţi, legaţi la ochi şi biciuiţi – mă aşez pe pat, închid ochii şi mă străduiesc să-mi revin. Când îi deschid din nou, mama mea mă priveşte cu tristeţe din portretul de pe perete. Respir adânc şi mă îmbrac în hainele de oraş, îmi pun ciorapi şi o eşarfă de mătase. Îmi perii părul, mă dau cu ruj şi îmi pun cerceii cu perle în urechi. Îmi iau geanta, apoi scot, din impuls, paşaportul britanic din sertarul mesei de toaletă şi îi dau drumul în geantă, lângă cartea de identitate egipteană şi permisul de conducere.

Toate femeile vor să vină cu mine, dar numai una dintre ele ştie drumul până la secţia de poliţie, aşa că o iau pe ea, pe fiica lui Abu el-Ma'ati şi pe Khadra. Mâinile îmi tremură, aşa că apuc strâns volanul. Simt deja că-mi vine să plâng, dar îmi înăbuş lacrimile şi mă ţin tare. Când ajungem la marginea spaţiului deschis unde se află secţia de poliţie, soldaţii se reped la noi cu puştile, silindu-ne să oprim.

— Halt! Opriţi! Unde vă duceţi? strigă.

— Ne ducem la şeful poliţiei, le răspund.

— E interzis.

Ne înconjoară. Sunt doar nişte puşti nervoşi şi supăraţi.

— Ce e interzis? Vrem să intrăm în *markaz.*

— V-am spus că e interzis.

Deschid portiera şi mă dau jos din maşină.

— Ascultaţi-mă, voi doi, le spun uimită de autoritatea din glasul meu. Nu e nimic interzis. Asta e o secţie de poliţie, iar eu mă duc să vorbesc cu şeful. Şi dacă nu vă daţi la o parte în clipa asta, îl sun pe Muhyi Bei, guvernatorul, pe mobil şi vă fac zile fripte. Îl pun să vă trimită la Tokar.

— *Ya Sett Hanim,* avem ordine…

— Ce ordine? Unul din voi să meargă şi să-i spună şefului că Amal Hanim al-Ghamrawi vine să-l vadă şi eu intru chiar după voi.

— Dar nu au voie să se apropie de *markaz.*

— Am să las maşina aici. Dar dacă i se va întâmpla ceva, toate or să se spargă în capul vostru.

Unul dintre soldaţi se îndreaptă spre *markaz,* iar eu îl

urmez. Femeile deschid portierele maşinii, dar soldaţii le împing înapoi.

— Fără localnici.

— Localnici? Oamenii ăştia sunt de aceeaşi naţie cu tine.

— E imposibil, spune soldatul. O să fiu împuşcat.

— *Ma ʼalesh*[151], le spun femeilor. Aşteptaţi-mă. Şi închideţi portierele pe dinăuntru. Să nu se apropie niciunul de ele, le zic soldaţilor.

Când intru în biroul lui, *Maʼmur*[152] se ridică să mă salute. E un bărbat solid, în jur de patruzeci de ani, îndesat şi cu o mustaţă neagră. Pare supărat şi transpiră din abundenţă în noaptea rece de noiembrie. Doi bărbaţi în haine civile stau în fotolii într-o parte a încăperii. Îi strâng mâna, îi spun cum mă cheamă şi mă aşez.

— Am venit să vorbesc cu Excelenţa Voastră în legătură cu nişte oameni din satul nostru, încep.

— Care sat? întreabă unul din civili.

— Tawasi, îi răspund. Nişte soldaţi au venit astăzi în sat şi au ridicat bărbaţii. Sunt aici ca să văd ce se poate face pentru ei.

— Şi ce legătură aveţi dumneavoastră cu treaba asta? întreabă bărbatul.

Mă întorc spre el; are nişte ochi de un cenuşiu pal şi mă măsoară din cap până-n picioare. Nu ştiu ce funcţie are, face parte din poliţie, din armată sau din serviciile secrete? Îi e superior în grad lui *Maʼmur*? Trebuie să fie, dacă se bagă în discuţie în felul ăsta.

— Tawasi e pământul meu, îi răspund, iar felahii sunt responsabilitatea mea. Femeile au venit la mine acasă şi mi-au cerut ajutorul.

— Suntem în stare de urgenţă, spune *Maʼmur.*

— Din cauza evenimentelor din Luxor?

— Da, din cauza lor. Au fost ucişi şaizeci de oameni acolo. Turişti.

— Şi ce legătură are Tawasi cu evenimentele din Luxor?

[151] Nu face nimic. (în arabă, în orig.)

[152] Şeful poliţiei (al unui *markaz).* (în arabă, în orig.)

Oamenii ăştia sunt paşnici…

— Trebuie să ridicăm toţi suspecţii, îmi răspunde şi în glasul lui desluşesc o urmă de dezgust.

— Dar de ce ar fi oamenii din Tawasi suspecţi? insist. Oamenii ăştia trăiesc liniştiţi şi-şi văd de munca lor. Îi ridicaţi din casele lor în toiul nopţii…

— Toată lumea e suspectă, vorbeşte din nou Ochi-Cenuşii.

— Aşadar îi ridicaţi pe toţi bărbaţii din Egipt?

Îl văd roşind.

— Şi pe femeile din harem dacă e nevoie, îmi răspunde.

— *Ya-fandim*[153] – mă întorc din nou spre *Ma'mur* – a făcut vreunul din oamenii ăştia ceva care să trezească bănuieli? Aţi găsit în casele lor vreun…

— V-am spus: suntem în stare de urgenţă.

O clipă nu zic nimic, apoi încerc din nou:

— Cât îi ţineţi?

— Nimeni nu ştie. Depinde.

Mă întorc cu totul spre *Ma'mur.* Vreau să-l fac să ridice privirea şi să se uite în ochii mei.

— Excelenţa Voastră, zic, printre oamenii pe care i-aţi reţinut sunt şi câţiva oameni bătrâni. Şeici respectabili. Ce-aţi putea scoate de la ei? Lăsaţi-i să plece şi oamenii din sat se vor calma, iar mâine Domnul le va îndrepta pe toate. Şi noi vă vom rămâne recunoscători.

— Nu va pleca nimeni în seara asta, spune Ochi-Cenuşii. Mâine vor fi interogaţi şi după aceea vom vedea.

Mă uit la *Ma'mur,* însă faţa lui e de nepătruns.

— Aţi auzit ce-a spus Basha, îmi zice.

Când mă ridic, simt cum îmi dau lacrimile şi sunt atât de furioasă, încât arăt cu degetul spre afişul care atârnă deasupra capetelor lor.

— Vedeţi ce scrie pe afişul ăsta? îi întreb. „Poliţia în slujba poporului." Cred că ar fi mai cinstit să-l daţi jos.

Mă urc în maşină şi mă îndepărtez de spaţiul deschis, însă lacrimile îmi curg pe volan în timp ce conduc. Ştiu prin ce vor trece bărbaţii, iar femeile ştiu şi ele. Plâng

[153] Domnule (forma prescurtată este *ya afandi*). (în arabă, în orig.)

încet. Văd funia din jurul gâtului lui ’Am Abu el-Ma’ati, sângele prelingându-i-se din colţul gurii în ridurile fine de pe bărbie. Mă înfior văzând lovitura care se abate pe faţa sa, pe ceafa sa: *„ya kalb, ya ibn el-kalb“*[154] – trebuie, trebuie să încetez să-mi închipui ce e mai rău…

Când ajungem acasă, Khadra hotărăşte să rămână cu mine. E ora zece. Îl sun pe Tareq ’Atiyya şi îmi răspunde soţia sau una din fiicele sale.

— Bună seara, spun, sunt Amal al-Ghamrawi. Pot să vorbesc cu Tareq Bei?

Vine la telefon:

— Amal! Bună! Ai văzut dezastrul din Luxor?

— Tareq, zic şi încep să plâng. Guvernatorul poate să-i elibereze? îl întreb când termin cu explicaţiile.

— Da, îmi răspunde. O să-l sun dimineaţă.

— Dar vor sta acolo *toată noaptea.*

— Ascultă-mă. Ştiu la ce te gândeşti, dar nu li se va întâmpla nimic în seara asta. Poliţia are de rezolvat alte treburi şi ei nu sunt decât plevuşcă. Te rog, crede-mă. Îi vom scoate mâine.

O trimit pe Khadra în sat.

— Spune-le femeilor că am vorbit la Cairo şi *insha’ Allah* mâine totul va fi bine. Rămâi acolo şi nu lăsa pe nimeni să facă vreun lucru pripit. Mâine, înainte de răsăritul soarelui, dacă bărbaţii nu se vor întoarce, voi veni să vă aduc veşti.

Cum aş putea să dorm? Cum aş putea să lucrez? Lumea Annei pare la mii de kilometri distanţă. Oare? Pierd o grămadă de timp pe internet încercând să strâng amănunte şi versiuni diferite despre crimele din Luxor. Îi telefonez Deenei la Cairo, iar ea îmi spune că au aflat că mai multe sate trec prin aceleaşi suferinţe ca şi Tawasi.

— Putem să preluăm cazul, zice ea, dar dacă tragem nişte sfori merge mai repede. Ţine-mă la curent cu ce se întâmplă.

Sper că bărbaţii dorm. Nenorociţi şi înfiguraţi, doar plevuşcă, dar adormiţi. Îi trimit un e-mail fratelui meu şi el

[154] Câine, pui de cățea. (în arabă, în orig.)

îmi telefonează.

— Atiyya o să-i scoată, mă asigură, pare să ştie ce face…

— E atât de nedrept, spun.

— Sigur că e, zice el. Dar faci tot ce poţi.

— Nu vor să mă asculte, spun. Dacă ai fi fost aici, pe tine te-ar fi ascultat cu siguranţă.

— Pot să vin acolo, dacă asta te face fericită, se oferă el.

— Nu, zic, nu.

Ce-ar putea face? Probabil n-ar putea face nici măcar cât face Tareq. A trăit în străinătate toată viaţa lui. Nu are legăturile necesare.

— Nu, repet. Sunt numai… mă ştii doar. Încerc să-mi iau un ton vesel. Povesteşte-mi ce se întâmplă cu Isabel.

— I-am spus, îmi răspunde.

— Ce? Despre mama ei?

— Da.

— Cum a reacţionat?

— Cred că a fost uluită. O credea pe Jasmine prea bătrână, înţelegi. Asta a făcut-o în primul rând să-şi dea seama cât de bătrân sunt.

— Nu eşti bătrân. Eşti mult mai tânăr decât Jasmine.

— Ei bine, da, dar asta m-a plasat în generaţia ei.

— Te-a întrebat dacă ştiam?

— Da. I-am spus că nu ţi-am mărturisit lucrul ăsta decât de foarte puţin timp. Oricum a tot încercat să se convingă singură. A hotărât că asta e o dovadă în plus că eu şi ea eram sortiţi să fim împreună.

— Deci e ca şi cum te-ai fi înşelat prima oară.

— Da. M-am grăbit. Nu-mi dădeam seama că adevărata mea pereche nu se născuse încă.

Vocea lui are din nou acea voioşie familiară. Hotărăsc să nu-l întreb dacă mai crede sau nu că ar putea fi tatăl ei.

— Vei veni acasă în curând? îl întreb.

— Cât de curând pot, îmi răspunde. Apoi adaugă: Ştii, nu te opreşte nimeni să te urci în avion.

Mă plimb prin casa goală. Ies pe veranda unde am stat împreună cu ’Am Abu el-Ma’ati şi privesc peste câmpuri,

spre sat, din care lipsesc, în seara asta, şaptesprezece oameni. În cele din urmă intru în camera lui Isabel şi mă opresc în faţa portretului străunchiului meu, Sharif Basha al-Baroudi. „Vezi, vezi, ya Basha?“ spun şi lacrimile mă potopesc iarăşi. Ochii lui negri mă privesc la rândul lor şi în spatele lor se află el-Tel el-Kebir, Umm Durman şi Denshwai şi mi se pare că vede într-adevăr şi îmi doresc – o, cât îmi doresc, să mă cuibăresc în braţele sale…

18 noiembrie 1997

La unsprezece se aude o bătaie în uşă. Deschid şi îl văd pe Tareq Atiyya în cadrul ei.

— Ce e asta? zic. Ai venit personal?

— M-am gândit că ar fi mai bine. Mă duc la *markaz.* Vrei să vii cu mine?

La *markaz* descoperim că mesajul guvernatorului a trecut deja prin cele câteva straturi necesare.

— Vom termina procedurile şi oamenii vor fi trimişi acasă, spune *Ma'mur,* părând chiar mai abătut şi mai obosit decât în seara trecută. Aşadar, nu mai e nevoie să vă reţinem.

— Nu ne reţineţi deloc, îi răspunde degajat Tareq. Vom bea o cafea cu dumneata până se termină procedurile.

Ma'mur sună să fie adusă cafeaua.

Din maşină numărăm şaptesprezece bărbaţi urcându-se în duba poliţiei. Nu au funii în jurul gâturilor, dar sunt îmbrăcaţi în *galaleeb* sfâşiate şi murdare de sânge şi îşi ţin capetele plecate. Suspinele şi furia îmi scutură trupul pe când urmăm duba poliţiei în drum spre Tawasi.

— *Khalas.* Nu se mai poate întâmpla nimic acum, spune Tareq şi părăseşte şoseaua, luând-o pe drumeagul ce duce spre casă.

Mă urmează înăuntru şi nici nu apuc să spun „Am să-ţi fac un ceai“, că greutatea care îmi apasă pieptul se topeşte ca prin farmec, mă agăţ de un scaun şi încep să plâng. Într-o clipă se apropie de mine şi mă strânge în braţe şi, lipită de pieptul lui, dau frâu liber durerii pe când el mă mângâie pe cap şi mă bate uşor pe spate.

— Gata, s-a terminat, îmi spune. *Khalas.* Au ajuns deja acasă şi nimeni nu se va mai apropia de ei.

— Dar de ce a trebuit să se întâmple asta? Cum de *s-a putut* întâmpla?

— Din cauza legilor privind starea de urgenţă. A evenimentelor din Luxor…

— Dar oamenii ăştia nu au nimic de-a face cu asta…

— Acum sunt acasă.

— Au fost bătuţi. Ai *văzut* cum arătau?

— Acum sunt acasă, *ya* Amal.

— Dar ceilalţi oameni?

— Care ceilalţi oameni?

— Oamenii din celelalte sate. Cei pe care nu i-a scos nimeni.

— Vrei să îndrepţi întreaga lume? Ai făcut tot ce-ai putut.

— N-am făcut decât să te sun *pe tine.* Tu ai făcut totul.

— *Khalas,* s-a terminat.

— Ce m-aş fi făcut fără tine? Dacă nu te-aş fi cunoscut? Dacă n-aş fi putut să te sun…

— Da, dar mă cunoşti şi poţi să mă suni.

— Şi ai condus atâta până aici. Probabil că te-ai trezit la cinci…

— La şase.

— *Ya* Tareq, nu ştiu ce să-ţi spun…

— Nimic. Acum lasă-mă să mă uit la faţa ta. De ce-ţi faci asta? Du-te şi stropeşte-ţi faţa cu apă rece. Ai nişte coniac?

— Coniac?

Încep să râd. Mai întâi fumez cu ’Am Abu el-Ma’ati şi apoi beau coniac cu Tareq ’Atiyya. Aici, în Tawasi.

— Ce e aşa de amuzant în privinţa coniacului? mă întreabă el.

— Nimic, murmur şi dau fuga în baie, unde, spălându-mă pe faţă, izbucnesc din nou în plâns.

Mă aud scoţând suspine uşoare, ca un copil. Mă îndrept de spate şi respir adânc de mai multe oh. Mă uit pe fereastră, încerc să mă gândesc la soţia lui, care mi-a răspuns la telefon.

Când ies din baie, îmi spune:

— Eşti foarte palidă. Nu ai dormit noaptea trecută?

— Nu prea, îi răspund.

Fac ceai şi îl duc în hol. Cu ceaşca în mână, se uită de jur împrejur.

— Câţi ani au trecut de când am fost aici?

— Nici nu încerca să-i numeri, zic.

— N-ai de ce să te temi, spune. Nu vei îmbătrâni niciodată.

Văzând că tac, continuă:

— E adevărat. Ţi-am mai spus-o. Te faci tot mai frumoasă de fiecare dată când te văd.

Zâmbeşte, pune paharul jos şi se aşază mai comod, lăsându-se pe spătarul scaunului şi întinzând picioarele.

— Mi-aş dori să te fi putut vedea aseară la *markaz,* punându-i la locul lor.

— Nu cred, zic. Probabil am fost caraghioasă.

— Probabil ai fost magnifică…

Când mă ridic, se întinde şi mă prinde de braţ, de deasupra cotului. Mă trage spre el, ochii lui uitându-se întrebător într-ai mei o clipă, apoi gura lui o acoperă pe-a mea şi mâna lui mă apucă strâns de păr. Când reuşesc să respir, şoptesc: „Spatele meu“, iar el mă trage în jos până când îngenunchez pe podea şi se apleacă asupra mea acoperindu-mi faţa cu sărutări, ţinându-mi capul între mâinile făcute căuş.

— Amal, şopteşte, Amal…

Aud o bătaie în uşă şi sar în picioare. Khadra şi Rayessa stau în cadrul uşii, cu chipurile lor luminoase, cărând două tăvi mari, acoperite cu şervete albe:

— Ca să luaţi prânzul împreună.

Zâmbesc amândouă.

— Domnul să vă răsplătească bunătatea, spun. Vom mânca pe verandă, la soare.

Pun mâncarea pe masă, aruncând priviri furişe spre Tareq.

— Toţi bărbaţii sunt bine? le întreb.

— *El-hamdu-l-Illah,* îmi răspunde Khadra. Întreg satul se

bucură şi vă sărută mâinile cu recunoştinţă.

Cele două femei îşi ascund zâmbetele după *tarha* şi mă întreabă:

— Aveţi nevoie de noi acum?

— Da, mai staţi puţin, le răspund şi ele dispar în bucătărie.

— Laşo, spune Tareq, iar eu ridic din umeri. Probabil e mai bine aşa, continuă el. Suntem în Sa'id la urma urmei. O, e un adevărat ospăţ.

La uşă îmi spune:

— Am să rămân acasă în seara asta şi am să plec mâine-dimineaţă la Cairo. Ai numărul meu de mobil?

— Da, îi răspund, încuviinţând din cap.

— Primul lucru pe care trebuie să-l faci, chiar acum, este să te odihneşti. Înainte să te apuci de lucru sau de mai ştiu eu ce altceva.

— Da, zic.

— Amal, nu te poţi ascunde la Tawasi pentru totdeauna.

Pe când maşina lui se îndepărtează, femeile se apropie şi ele de uşă.

— Basha vă soarbe din ochi, *ya Sett* Amal, spune Khadra.

— Abd el-Nasser a abolit titlurile, zic.

Clatină din cap.

— Un Basha e un Basha, cu sau fără titlu. Iar ăsta vă soarbe din ochi.

— Ce tot vorbeşti? Sunt femeie bătrână, spun.

— Prostii! Sunteţi ca Luna şi orice bărbat şi-ar pierde capul după dumneavoastră.

— Îl ştiu de-o viaţă, zic.

— „Cel care îţi e aproape e mai merituos decât cel care îţi e străin", spune ea.

— Şi e căsătorit, zic.

— Şi ce dacă? spune Rayessa. Un bărbat are dreptul la patru neveste.

Privim cum maşina lui se pierde în depărtare.

— Deci ar trebui să mă mărit cu un bărbat căsătorit?

întreb.

— De ce nu? Dacă are mijloace să vă întreţină şi vă face fericită? E un Basha, *ya Sett* Amal, şi vă vrea pe dumneavoastră. Uitaţi-vă la el – imaginea vie a lui Rushdi Abaza…

— Să despart un bărbat de haremul lui? Să-i distrug viaţa soţiei sale?

— De ce să-i distrugeţi viaţa? Ea stă în casa ei şi dumneavoastră într-a dumneavoastră. Iar dacă nu-i place, poate să spună şi atunci are copiii ei, apartamentul ei şi pensia alimentară. El nu pare zgârcit deloc.

— Dacă bărbatul *tău* ar veni şi te-ar anunţa că şi-a luat altă soţie, nu ai spune cu totul altceva?

— I-aş tăia beregata şi i-aş bea sângele, râde Rayessa.

— O femeie deşteaptă are grijă de soţul ei, zice Khadra, ridică un gard în jurul lui.

— Mulţumesc mult pentru prânz, spun. Să dea Domnul ca mâinile voastre să fie scutite de muncă. Acum mă duc să mă odihnesc şi o să vin mai târziu în sat să-i salut pe ’Am Abu el-Ma’ati şi pe ceilalţi.

— De ce nu aşteptaţi până mâine, *ya Sett* Amal? zice Khadra. Astăzi satul o să fie cu susul în jos…

— Crezi?

— E mai bine, încuviinţează Rayessa.

— Bine, zic. Atunci voi veni mâine. Acum mă voi duce să dorm puţin.

— Vise plăcute! îmi strigă chicotind.

Visez că îl strâng în braţe pe Sharif Basha al-Baroudi. Îi sărut faţa, ochii, umerii. Mă întind lângă el în patul mare din camera bunicii mele şi plâng de uşurare că l-am găsit în cele din urmă. Mă cuprinde în braţe şi mă lasă să-l sărut, oarecum amuzat de pasiunea mea. „Mulţumesc lui Dumnezeu că nu eşti tatăl meu“, spun iarăşi şi iarăşi. Lipită de pieptul lui, simt că am ajuns acasă.

Mă trezesc stânjenită. Tristă că sunt singură. Mă plimb prin încăperile din casa pustie. Bărbaţii din sat sunt la casele lor. Tareq ’Atiyya e acasă la el, la kilometri

depărtare. Dar nu pe el îl vreau. Stau în picioare în faţa tabloului Annei, pătrund în grădina ei şi îl urmăresc pe Sharif Basha, care, cu spatele la mine, sădeşte o pădure fermecată pentru fiica lui. Mă hotărăsc să mă apuc de lucru şi deschid caietele Annei. Anna, prietena mea, care a aşternut totul pe hârtie pentru mine şi care scrie acum despre Abu el-'Ela, podul meu preferat, podul care este demolat chiar în clipa în care citesc:

Cairo
15 octombrie 1909

Dragă sir Charles,

Astăzi e prima zi de Eid şi toată lumea sărbătoreşte. Tocmai ne-am întors dintr-o plimbare în care am văzut minunatul pod, terminat de curând, de la Bulaq. E o construcţie de-a dreptul uluitoare, proiectată de domnul Eiffel, executată la Cairo şi apoi transportată aici ca să se arcuiască peste Nil, la celălalt capăt al insulei faţă de podul Ismail, şi să facă legătura între noul cartier Ghezirah şi vechea zonă portuară din Bulaq. Se spune că ar fi clădit din 200 de tone de fier, dar e atât de graţios şi de frumos lucrat, încât pare un pod dintr-o poveste. Întregul Cairo a ieşit să-l vadă şi, aşa cum se întâmplă de fiecare dată acum când se strâng mai mulţi oameni, câteva voci au strigat „Vive l'independence!" *şi* „Vive l'Egypte!" *şi totul a fost foarte emoţionant.*

Am urmărit ştirile despre procesul lui Dingra pentru asasinarea lui sir Curzon Wyllie; ziarele au publicat declaraţiile sale de la tribunal şi de dinaintea execuţiei şi nimeni de-aici n-a spus un cuvânt împotriva lui. Chiar în dimineaţa execuţiei sale, în al-Liwa *a apărut un elogiu care i-a atras deja un avertisment oficial şi au început să fie publicate nenumărate poeme excelente sau mediocre despre el. Din asta îţi poţi da seama de forţa aversiunii faţă de Marea Britanie. Guvernului i s-a părut potrivit să promulge din nou decretele din 1881 ca să reducă*

presa la tăcere, aşa că publicaţiile, spectacolele de teatru, recenziile şi întâlnirile publice au devenit fără apel supuse dreptului penal. Orice student care ia parte la demonstraţii, scrie articole sau furnizează informaţii presei urmează să fie exmatriculat. Cursurile noastre de vineri pentru doamne au fost suspendate şi am aflat că Gorst pregăteşte un document în alb care să-i permită să deporteze oamenii fără proces. Toate astea stârnesc o mare agitaţie şi multe proteste publice. Soţul meu a scris un articol despre aceste măsuri pe care i l-am trimis – în engleză – lui James Barrington şi te rog să discuţi problema asta cu prietenii dumitale din parlament.

Prietenul nostru, Muhammad Farid Bei (succesorul lui Mustafa Kamel în Hizb al-Watani) este foarte încântat de evenimentele de la Congresul Naţional Egiptean şi de întâlnirea sa cu Keir Hardie. Tragem speranţe că laburiştii se vor dovedi poate mai înţelegători faţă de aspiraţiile Egiptului decât s-au arătat până acum liberalii. Farid Bei a stârnit un mare scandal dezvăluind în al-Liwa *planurile de-a extinde concesiunea pentru Canalul Suez cu încă şaizeci de ani. Asta întăreşte bănuiala că guvernul a risipit o mare parte din Fondul de Rezervă şi că încearcă să-şi recupereze pierderile vânzând concesiunea canalului pentru patru milioane de lire plătibile în patru ani. În casa noastră s-a ţinut cu două seri în urmă o întâlnire între mai mulţi oameni de vază din Adunare şi toţi sunt hotărâţi să lupte împotriva acestei măsuri.*

Săptămâna trecută am avut drept oaspete la Hilmiyya un gentleman american pe nume Benjamin Gordon. A venit în vizită aici cu scopul de-a scrie o carte despre evreii din Egipt şi Palestina şi avea o scrisoare de recomandare de la vechiul prieten din Paris al lui Sharif Basha, maître *Demange. Soţul meu i l-a prezentat separat lui Cattaoui Basha, conducătorul comunităţii evreieşti din Cairo, lui Benzion Bei şi altor oameni de vază remarcabili de*

origine evreiască. Apoi i-am avut pe el şi pe soţia lui oaspeţi la masă la Hilmiyya.

Când am vorbit cu el despre temerile noastre privind Palestina, am descoperit că în principiu Cattaoui Basha şi ceilalţi manifestaseră aceleaşi sentimente, temându-se că activităţile coloniştilor au să ducă la o ruptură între evrei pe de o parte şi creştini şi musulmani pe de altă parte. I-am oferit amănunte despre activităţile domnului Rupin la Biroul Palestinian din Jaffa (care e în realitate un birou colonial ce aranjează vânzările de pământ, care din ziua cumpărării sale nu mai e lăsat să treacă în mâinile neevreilor), despre doctorul Jacobson, care a devenit acum reprezentant permanent al sioniştilor la Istanbul, despre transferul lui Ali Ekrem Bei, Mutasarrif *al Ierusalimului, la Beirut şi despre multe, multe altele. Totuşi nu sunt sigură că în mintea lui face o diferenţă clară între familiile de evrei care emigrează în Palestina ca să trăiască acolo ca supuşi ai statului otoman şi coloniştii care îşi păstrează loialitatea faţă de ţara lor de origine. Îl trimitem la Shukri Bei, în Nazaret, în speranţa că ceea ce va vedea acolo, la faţa locului, îl va ajuta să se lămurească cum stau lucrurile.*

Soţul meu a hotărât că voi putea să-i întâlnesc pe vizitatorii din străinătate, în special pe cei care vorbesc engleza, fiindcă toţi cei care vin aici vor să afle care e situaţia politică şi ce gândesc egiptenii; are sentimentul că împreună vom reuşi să le oferim o descriere corectă şi impresionantă a acestor lucruri şi că asta ne va ajuta să informăm opinia publică din ţările lor, fiindcă majoritatea sunt oameni cu o oarecare influenţă. Asta încalcă obiceiul social al segregării, aşa că nu facem lucrul ăsta decât pe-ascuns şi doar la Hilmiyya, astfel încât casa noastră să nu aibă de suferit. Avem acolo câţiva servitori de încredere care au grijă de toate, iar şeful lor e Sabir, care lucra odată pentru James Barrington şi care a

devenit ochii şi urechile soţului meu în diferite locuri, fiindcă şi-a păstrat legăturile de la Agenţie şi din celelalte case englezeşti.

Înţeleg că Cromer trage încă sforile la ministerul de Externe în ceea ce priveşte Egiptul. Poţi să-mi spui dacă e adevărat şi cât de mare e influenţa lui? M-a amuzat foarte tare povestea dumitale despre lady Cromer, care a devenit sufragetă cu toată împotrivirea lordului. Merită fără îndoială o insurecţie în propriul său castel. Totuşi pare destul de sever ca femeile să fie închise în Anglia pentru părerile lor politice. Vor obţine cu siguranţă dreptul de vot într-o bună zi, atunci de ce nu li-l oferă guvernul acum cu eleganţă şi nu scuteşte pe toată lumea de atâtea neplăceri?

Tawasi
20 noiembrie 1997

Aştept până după rugăciunile de la apus, apoi merg de-a lungul hotarelor dintre câmpuri, trec podeţele de lut ridicate peste canale şi intru în sat. Femeile mă salută şi mă invită înăuntru din pragul caselor şi le răspund cu bunăvoinţă, dar îmi continui drumul spre casa lui ’Am Abu el-Ma’ati. Stăm unul în faţa celuilalt pe laviţele cu speteze înalte din *mandarah* şi îi spun:

— Mulţumesc lui Dumnezeu că eşti teafăr.

— Graţie îndurării dumitale, îmi răspunde ducându-şi mâna la inimă.

E spălat şi bărbierit şi poartă o *galabiyya* din lână maro, şalul gri îi e înfăşurat în jurul gâtului şi bastonul i se odihneşte pe genunchi. *’Imma* îi e albă ca zăpada, dar ochii îi sunt întunecaţi. Nu prea ştiu ce să-i spun.

— ’Am Abu el-Ma’ati, zic, ştiu nişte oameni din Cairo, o mică organizaţie de avocaţi şi jurnalişti progresişti. Oameni de treabă. Ei pot să vă susţină cazul.

— Împotriva guvernului? mă întreabă.

— Împotriva poliţiei. Reţinere ilegală, maltratare…

— *Ya Sett Hanim,* lasă asta în mâinile Domnului.

— *Ya* ’Am Abu el-Ma’ati, ce s-a întâmplat a fost nedrept…

— Da, a fost nedrept. Dar prin bunăvoinţa dumitale s-a terminat.

Se întoarce stânjenit. Vrea să nu mai vorbesc despre asta.

— Dar cum putem garanta că nu se va întâmpla din nou? îl întreb.

— Nimeni nu poate garanta nimic. Poate cineva să garanteze pentru propria viaţă?

— *Ya* ’Am Abu el-Ma’ati, dacă fiecare spune când se duce acasă *al-hamdu-l-Illah* şi apoi stă liniştit, cine o să oprească guvernul să-i mai trateze aşa pe oameni?

— Iar dacă nu spun *al-hamdu-l-Illah,* îmi petrec tot restul vieţii alergând de la un avocat la altul, iar guvernul ia satul nostru la ochi şi atunci totul se transformă într-o răzbunare personală. Aşa, treaba e încheiată. Şi nu suntem nici primul, nici ultimul sat căruia i s-a întâmplat asta. Şi nu e nici prima, nici ultima oară când guvernul va teroriza oamenii…

Televizorul din hol vorbeşte despre atrocităţile de ieri şi, când mă îndrept spre ieşire, mă opresc să privesc imaginea cu zecile de sicrie de lemn întinse pe nisip.

Străbat satul în care viaţa obişnuită e în toi. Micul magazin îşi aruncă umbra albăstrie peste drumul prăfuit, doi bărbaţi stau cu narghilelele lor în faţa tejghelei, copiii se joacă la marginea cercului de lumină. Dar ştiu că pe undeva pe-acolo sunt bărbaţi, bărbaţi tineri, care nu s-au resemnat, care clocotesc de mânie şi jură să-şi răzbune satele şi oamenii din ele. Când mă gândesc la ei sângele îmi îngheaţă în vine, strâng pumnii în buzunarele hainei, plec capul şi mă grăbesc spre casă.

Când deschid uşa, aud telefonul sunând, aşa că mă năpustesc înăuntru şi ajung la el înainte să sune a treia oară. Un vechi joc pe care l-am jucat întotdeauna: aud telefonul şi în mintea mea încolţeşte gândul că dacă nu ajung la el înainte să sune a treia oară, or să păţească ceva

copiii – şi mă reped la el chiar dacă mă cert singură pentru că abat răul asupra lor, pentru că târăsc bunăstarea lor în jocurile mele stupide.

— Alo?

— *Sett* Amal?

— *Am* Madani?

— Ce mai faceţi, *ya Sett*? Cum o mai duceţi cu sănătatea? ţipă în receptor.

Îndepărtez puţin receptorul de ureche.

— *El-hamdu-l-Illah.* Ce mai faci, *ya 'Am* Madani? Ce mai fac copiii? Dar mama lor?

— E sănătoasă, *el-hamdu-l-Illah.* A adus pe lume o fetiţă.

— *Alf mabrouk*[155], *ya 'Am* Madani. Fetele sunt bune.

— Fetele sunt simţitoare, au suflete miloase, zice el.

— E lucru ştiut, încuviinţez. Ce nume i-aţi dat?

— Hanan, îmi răspunde râzând.

— Fie ca venirea ei pe lume să vă aducă noroc, *insha' Allah,* îi urez.

[155] Mi de felicitări. (în arabă, în orig.)

27

„Dumnezeu mi-e martor că i-am făcut numai bine ţării mele.“

Boutros Ghali Basha, 20 februarie 1910

Prin ce întâmplări triste, cumplit de triste, am trecut aici! Bietul Boutros Ghali Basha a murit şi Ibrahim al-Wardani va fi cu siguranţă spânzurat pentru asta. Cel mai bun lucru pe care îl poate spera apărarea este să demonstreze că operaţia făcută de Milton Bei a fost cea care l-a ucis pe prim-ministru mai degrabă decât gloanţele lui Wardani şi astfel să obţină comutarea sentinţei. Dar şansele sunt foarte slabe. Husni şi alţi câţiva gentlemeni din al-Hizb al-Watani au fost arestaţi şi eliberaţi mai târziu. Toate casele le-au fost percheziţionate. Dar Wardani este de neclintit şi susţine că a acţionat singur, pentru binele Egiptului. Îl numeşte pe Boutros Basha trădător şi citează faptul că a semnat Convenţia din Sudan în '98 şi faptul că a prezidat procesele din Denshwai drept probe. Îl învinuieşte pentru măsurile asupritoare ale guvernului din ultimul an şi pentru că s-a aflat în spatele planului de extindere a concesiunii canalului Suez. Toate acestea sunt fapte pentru care prim-ministrul a fost într-adevăr responsabil în mod oficial, dar era un om care îşi pusese viaţa în slujba naţiunii, care lucra pentru un guvern ce întâmpina atâtea piedici şi era supus atâtor constrângeri – soţul meu îl cunoştea bine şi e de părere că nu era deloc un trădător. Spune că planurile sale pentru reformele privind taxele prezentate în anii '80 rămân o dovadă a unei minţi îngăduitoare şi inteligente. Dar era un om împăciuitor din fire şi intimidat de puterea britanicilor şi în fiecare moment dificil era împins de la spate de Cromer şi de Gorst, care acum fac din el un martir copt. Totuşi Wardani nu a pomenit niciodată nimic despre religie, ci doar despre politică, numai şi numai despre politică. E un tânăr inteligent şi sincer: un

orfan crescut de unchiul lui şi educat la Lausanne şi la Londra, iar anul trecut a fost secretarul Congresului Naţional din Geneva. Are o farmacie lângă secţia de poliţie din Abdin şi a fost foarte activ în cadrul Mişcării Sindicale. E mare păcat – după cum spune soţul meu – că acum ţara a rămas fără doi oameni pe care cu greu îşi putea permite să-i piardă. E cumplit să te gândeşti la ultimele cuvinte ale lui Boutros Basha – şi să-ţi dai seama că a fost sincer când le-a rostit.

În februarie 1910, după asasinarea lui Boutros Basha Ghali, Muhammad Sa'id Basha a fost numit prim-ministru şi, la doar câteva zile după aceea, l-a invitat pe fratele meu să treacă pe la el. *Abeih* Sharif l-a refuzat şi a sugerat că se puteau întâlni la club sau în casa unuia dintre prietenii comuni. S-au întâlnit în casa lui Isma'il Basha Sabri şi prim-ministrul l-a invitat pe fratele meu să facă parte din cabinetul său şi i-a oferit funcţia de ministru al Justiţiei. *Abeih* Sharif i-a răspuns că se simţea onorat, dar că, atâta timp cât în cadrul ministerului exista un consilier britanic cu o armată de ocupaţie care să-l susţină, nu putea accepta o funcţie în guvern. Părerea mea la vremea aceea a fost că a luat o decizie corectă refuzând, deşi Husni Bei şi-a exprimat faţă de mine îndoiala, spunând că un om care acţionează de unul singur, refuzând să facă parte din vreun partid, nu are niciun fel de acoperire. Curând s-a aflat că Muhammad Farid Bei refuzase la rândul lui postul de ministru, iar în anul următor a fost condamnat la şase luni de închisoare pentru că a scris prefaţa la volumul de versuri al lui al-Ghayati şi, după ispăşirea sentinţei, a fost trimis în exil şi nu s-a mai întors niciodată.

Dar în momentul acela, în primele luni ale anului 1910, fratele meu lucra fără odihnă la întărirea hotărârii Adunării împotriva prelungirii contractului de concesionare a canalului Suez şi, dacă nu ar fi fost eforturile sale, ale lui Isma'il Basha Abaza şi ale lui Muhammad Farid Bei, proiectul ar fi fost aprobat. Aşa, Adunarea s-a opus cu fermitate şi prelungirea a fost respinsă.

Pretutindeni în Cairo, Alexandria şi în provincii au avut

loc demonstraţii prin care oamenii îşi exprimau sprijinul faţă de hotărârea Adunării şi am sperat că acest triumf va da o mai mare greutate eforturilor câtorva oameni de vază copţi şi musulmani de a întări unitatea naţională în ciuda asasinării lui Boutros Basha.

Fireşte, Eldon Gorst n-a fost deloc încântat de hotărârea Adunării şi se zvonea că voia să părăsească Egiptul, însă Grey nu reuşea să găsească pe nimeni care să-i ia locul.

Toate astea ne-au dat speranţe şi în această atmosferă temător optimistă am aflat despre vizita pe care urma să ne-o facă în curând colonelul Roosevelt, fostul preşedinte al Statelor Unite ale Americii...

Cairo
22 iunie 1910

Dragă sir Charles,

Nu suntem deloc surprinşi de relatarea dumitale despre discursul pe care domnul Roosevelt l-a ţinut la Mansion House. Discursul pe care l-a ţinut aici în martie a fost asemănător, dar mult mai agresiv, pentru că a fost ţinut la invitaţia noastră şi în clădirea universităţii. Ne-am pus multe speranţe în el, pentru că ţara lui apără democraţia şi libertatea şi nu şi-a murdărit mâinile (nu încă, în orice caz) cu expansiunea colonială. Totuşi, unele remarci pe care se spune că le-ar fi făcut în Khartoum l-au determinat pe prinţul Ahmad Fuad Basha, în calitate de preşedinte al Consiliului Universităţii, să meargă să-l vadă la hotelul Shepheard's şi să-i reamintească politicos că regulile universităţii interziceau discursurile şi dezbaterile politice în sălile sale. Domnul Roosevelt l-a asigurat pe prinţ că nu avea nicio intenţie să discute politică şi apoi s-a apucat să spună unei săli pline până la refuz de persoane din elita egipteană că vor trebui să treacă „generaţii întregi" până când vor învăţa să se conducă singuri şi să-i admonesteze pentru fanatismul lor religios!

Poţi să-ţi închipui în ce agitaţie a aruncat ţara discursul lui. Până şi Reform *şi* Journal du Caire,

ziarele rezidenţilor străini – fiind neliniştite ca nu cumva Egiptul să nu fie înfăţişat ca aflându-se într-o stare de haos din cauză că asta ar fi putut dăuna afacerilor lor – au fost revoltate şi au insistat ca acesta să-şi ceară scuze. Hizb al-Watani a ţinut o şedinţă de mare amploare chiar în aceeaşi zi şi vreo mie de oameni au mărşăluit spre hotelul Shepheard's fluturând steagul egiptean şi strigând „A bas les hypocrites!“ *şi* „Vive la constitution!“, *iar în ziua următoare Hizb al-Ummah a ţinut o şedinţă într-o sală mare de cinematograf şi Ahmad Bei Lufti el-Sayyid a profitat de ocazie ca să-i reamintească domnului Roosevelt că Egiptul a ajuns la maturitate cu câteva mii de ani înainte ca America să existe! Una peste alta, este foarte trist – nu atât faptul în sine, ci ca o nouă dezamăgire pentru egipteni şi o dovadă că ţările din Occident preţuiesc foarte mult un sistem de valori pe care li-l refuză celor din Orient. E o lecţie grea pentru un popor care, în ultimul secol, i-a citit pe filosofii noştri, a admirat instituţiile noastre şi a aspirat la un sistem de guvernare asemănător cu al nostru – şi trebuie să fi întărit cu siguranţă puterea celor care vor să-i întoarcă de tot spatele Occidentului şi să revină la zilele de aur ale califatului. Dumneata însuţi susţii că, în momentul de faţă, cea mai mare şansă a Egiptului e să rămână alături de Turcia şi să spere că aceasta e destul de puternică să opună rezistenţă planurilor Europei.*

Relatarea pe care mi-o faci despre discursul ţinut de Grey în Camera Comunelor, drept răspuns la acela al lui Roosevelt, revenind la cei trei ani şi jumătate de conciliere şi declarând deschis că de-acum înainte în Egipt va fi folosită o politică de constrângere, mă face să îngheţ. Şi niciun cuvânt în favoarea Egiptului din partea radicalilor. Ştiu că Gorst e dezamăgit, dar la ce se aşteptau cu toţii? Cu siguranţă singura încheiere posibilă pentru o politică de conciliere ar fi aprobarea unei constituţii şi a unui guvern reprezentativ. Gorst

cunoaşte sentimentele oamenilor de-aici şi i-a făcut pe unii dintre ei să creadă că le era prieten – că era mult mai plin de înţelegere faţă de cauza lor decât fusese Cromer. Fireşte, au format partide politice şi presa a vorbit în numele lor – şi ceea ce cere toată lumea este să se pună capăt Ocupaţiei. Iar Gorst şi Ministerul de Externe se poartă de parcă ar fi fost trădaţi – de parcă şi-ar fi închipuit că egiptenii vor fi fericiţi că guvernul britanic îi tratează de sus şi îi lasă să se joace de-a parlamentul şi sunt dezamăgiţi că vor încă să-i vadă plecaţi. Asta mă înfurie. N-aş fi surprinsă dacă între Grey şi Roosevelt ar exista o înţelegere, dacă discursul acestuia din urmă ar fi fost pus la cale dinadins pentru ca Grey să-şi prezinte sistemul lui indian de arestări şi deportări pentru Egipt. La urma urmei, aşa cum ai spus dumneata mai înainte, Roosevelt e singurul politician străin pe care Grey îl simpatizează, pentru că poate vorbi cu el în engleză.

I-am dat soţului meu recomandarea lui John Dillon, iar el i-a aprobat înţelepciunea şi ţi-a mulţumit. În seara asta s-a dus să-l vadă pe Isma'il Basha Abaza şi să-i propună ca Adunarea să protesteze public împotriva legilor de constrângere, care sunt aprobate peste capul lor. Se spune de asemenea că Khedive *e foarte furios din cauza decretelor adoptate în numele lui şi că, după moartea regelui, pe care l-a considerat prietenul său, ar putea îmbrăţişa cauza naţională. Dillon şi Keir Hardie sunt acum singurele noastre speranţe în parlament.*

Plecăm la Abu Qir, pe coasta de nord, peste vară. Mă tem că soţul meu munceşte peste măsură şi nu mai petrece prea mult timp cu Nur, iar pe ea o supără îngrozitor lucrul ăsta, chiar dacă îl are pe Ahmad (care a ajuns un băiat minunat de zece ani. A învăţat tot Coranul pe dinafară şi are un talent evident pentru pian)…

De când citesc această poveste, nu am fost în stare să-mi

dau seama că tatăl meu era copilul despre care vorbeau Anna şi Layla. Dar acum l-am recunoscut dintr-odată: *A învăţat tot Coranul pe dinafară* – şi avea obiceiul să recite cu voce scăzută pasaje din el doar pentru plăcerea lui pe când lucra în grădină, aici, în Tawasi. Dar nu l-am văzut niciodată atingându-se de pianul care stătea în salonul din casa noastră din Hilmiyya. Iar acum văd din nou expresia feţei sale, mândria şi regretul din ochii săi în timp ce ’Omar interpreta ceva la pian pentru noi când venea în vizită din State. Privesc iarăşi fotografia lui din hol, în care stă în spatele mamei sale şi se uită drept spre aparat. Oare cum îşi închipuia el atunci că va fi viaţa sa?

…chiar dacă îi are pe Ahmad şi pe Mahrous cu care să se joace. Pe Sharif Basha îl supără şi mai tare, fiindcă simte din plin cât de repede trec zilele şi nu mai departe de noaptea trecută mi-a smuls promisiunea că, dacă se va stinge înainte ca Nur să se facă mare şi să pornească hotărâtă pe drumul pe care şi-l va alege, mă voi întoarce în Anglia şi o voi lua cu mine. I-am spus că nu i se poate întâmpla nimic şi că Baroudi Bei are deja şaptezeci şi cinci de ani şi e încă în putere, deşi nu e nici pe jumătate la fel de bine făcut ca fiul său. Dar el a vorbit serios şi a zis că viaţa ei avea să fie prea grea aici, dacă el nu îi mai era aproape ca să-i netezească drumul. Nu l-am contrazis, fiindcă era doar o discuţie de principiu, dar am hotărât să mergem la casa noastră de vară, departe de politică, de iscoade şi de toate neplăcerile din Cairo. Marea, călăria şi castelele de nisip construite pe plajă vor risipi fără îndoială supărarea lui Nur.

Connecticut, februarie 1998

Isabel ridică privirea. Dincolo de masă şi de fereastră, grădina şi copacii sunt cenuşii în ceaţa dimineţii. Tremură. Şalul i-a căzut de pe umeri. Bâjbâie cu mâna în spatele ei şi trage de faldurile călduroase, acoperindu-şi braţele goale şi pieptul. Tremură din nou şi îl strânge mai bine în

jurul trupului. Îl ţine lipit de ea cu o mână în timp ce cu cealaltă îşi scoate ochelarii şi-şi dă părul de pe faţă. Pune paharele pe masă şi se ridică. De dincolo de fereastră o mişcare pare să-i răspundă: o siluetă cenuşie se iveşte de pe debarcaderul de lemn, se scutură şi se apropie legănându-se încet de uşă.

— E OK, iubitule. Iubitule, iubitule, fredonează Isabel deschizând uşa.

Nu îi e uşor să se aplece acum, dar se ghemuieşte şi lasă câinele să-şi lipească botul umed de mâna ei.

— Micul dejun, micul dejun, şopteşte scărpinându-i urechile şi trăgându-i capul pe spate.

Se privesc în ochi.

— Da, spune ea, da, şi mie mi-e dor de el.

Pe masa din spatele ei stau împrăştiate şapte scrisori de dragoste.

Tawasi, o oră mai târziu.

— Trebuie să vorbesc cu tine, mi-a zis.

— Sunt aici.

— Am luat hârtiile mamei, cele care erau la bancă.

— Da?

— Scrisorile lui sunt aici. Le-am citit.

— Ale cui? o întreb, deşi îl văd stând de cealaltă parte a mesei de la Zephyrion, îl aud spunând: „Implorând şi pledându-mi cauza, cunoşti genul ăsta de lucruri…“

— Ale lui ’Omar. Către mama mea.

— O…

— Era îndrăgostit de ea.

— Isabel, ştiai lucrul ăsta.

— Ştiu.

Vocea ei e tristă şi lipsită de vlagă.

— Şi-atunci? o întreb pe un ton aspru şi realist.

— E altceva. După ce citeşti într-adevăr scrisorile.

— Au fost scrise cu douăzeci şi cinci de ani în urmă.

— Ea le-a păstrat. Vorbea despre el înainte să moară.

Slavă Domnului că îi spusese, mă gândesc. Ar fi putut să n-o facă. Iar ea ar fi luat scrisorile…

— Mi se pare înspăimântător să stau aici, în casa *lui,* fără el. Cu scrisorile astea.

— Pleacă. Nu e nevoie să stai acolo. Ce oră e la tine acum? Dumnezeule! E cinci dimineaţa? De ce te-ai trezit atât de devreme?

— N-am putut să dorm, le-am primit ieri după-amiază.

— Isabel, nu e bine deloc. Eşti gravidă. Ai nevoie de odihnă.

— Ştiu, ştiu. Ascultă, ţie cum îţi mai merge?

— Arwa Salih a murit, spun înainte să mă pot stăpâni.

— Ce?

— Arwa Salih, repet. Ţi-o aminteşti?

— Da. Femeia frumoasă cu care ne-am întâlnit la Atelier. A murit?

— S-a sinucis. A publicat o cărticică despre cât de lipsit de speranţă e totul. Iar după aceea s-a sinucis.

Sunt încă şocată de vestea asta. De violenţa şi hotărârea faptei sale. A urcat pe acoperişul imobilului ei şi s-a aruncat pe trotuar, pe maşinile parcate dedesubt.

— E îngrozitor, spune Isabel.

Niciuna nu mai spune nimic şi mi se pare că aud cum i se consumă centii.

— Da, zic. M-am tot gândit, poate dacă ar fi avut copii…

— Da, spune Isabel.

Abu Qir, august 1910

Am devenit din nou copii. Nu mai cumpărăm ziarele, nu mai discutăm politică. Singura problemă care ne preocupă e dacă să ne întoarcem la Cairo pentru Ramadan sau să aşteptăm până aproape de Eid. Înotăm şi construim castele de nisip, strângem scoici şi pietre lustruite. Alergăm după mingi şi jucăm cărţi. Mahrous se dovedeşte a fi un jucător de gin rummy excelent, iar Nur joacă destul de bine război şi e fascinată în special de şeptarul de caro, e aşa de fericită când ajunge la ea, încât ne străduim să-l strecurăm printre cărţile ei pentru plăcerea de a-i auzi râsul triumfător.

Baroudi Bei n-a putut fi convins să se mute şi a fost atât de nefericit când Hasna a încercat să-mi împacheteze războiul de ţesut, încât i-am spus să-l lase unde era. Poate îşi închipuie că faptul că războiul rămâne acolo e o garanţie a întoarcerii noastre. Şcoala de Arte Frumoase împlineşte acum doi ani de când s-a deschis, iar eu am ajuns la jumătatea celei de-a treia bucăţi a tapiseriei.

Layla şi Zeinab Hanim vin pe rând la Abu Qir, iar Husni Bei vine când poate, dar Ahmad stă cu noi tot timpul. Am adus un pian mic pentru el şi, când Layla e aici, avem parte de cea mai aleasă muzică, soţul meu dovedindu-se a avea o voce minunată de bariton (descopăr asta abia după cinci ani de căsnicie) şi o pasiune pentru teatru pe care le ascunde pretinzând că ia totul în râs.

Citim romane, zăbovim să privim apusul şi mai târziu, când întreaga casă e adormită şi deschidem obloanele ferestrelor ca să intre briza mării, petrecem cele mai frumoase ore ale acestor zile minunate împreună. Iar ziua, când îl privesc ieşind din mare sub soarele dogoritor, cu Nur pe umeri şi Ahmad şi Mahrous de o parte şi de alta, dragostea pe care o simt pentru fiecare părticică a trupului său e atât de mare, încât stă să rupă zăgazurile inimii, devenind aproape dureroasă.

Tawasi, martie 1998

Tareq ’Attiyya se iveşte în pragul uşii.

— M-am înşelat, îmi spune. *Poţi* să te ascunzi la Tawasi pentru totdeauna. Dar nu face asta, *ya* Amal. E o mare pierdere.

— *Itfaddal,* îi zic. Intră.

Sper să nu se observe cât de încântată sunt să-l văd.

— Citeşti ziarele pe calculator! Cât de civilizat a devenit Tawasi, zice.

Îi arunc o privire jignită.

— Tawasi a fost întotdeauna civilizat, îi răspund.

— Glumesc, se apără el, glumesc doar. Se uită la ecran şi derulează pagina în jos. Deci ştii tot ce se întâmplă? A izbucnit o revoltă împotriva ambasadorului american.

— Ei bine, a căutat-o cu lumânarea, zic. Primul lucru pe care l-a spus când a venit aici a fost că restricţiile comerciale împotriva medicamentelor noastre pot să intre în vigoare fără să mai aştepte perioada de graţie.

— Nu a fost tocmai…

— După aceea s-a întâlnit cu islamiştii în vreme ce congresul lor ne acuză de discriminare împotriva copţilor şi administraţia lui plănuieşte să bombardeze din nou Irakul…

— De ce eşti atât de înverşunată? mă întreabă.

Khadra intră cu ceaiul. Îşi acoperă repede braţul cu *tarha* înainte de a-i strânge mâna lui Tareq.

— *Marhab, ya* Basha. Aţi adus lumină satului nostru.

— Satul e luminat de oamenii lui, *ya Sett* Khadra. Cum o mai duci şi cum o mai duc ceilalţi oameni?

— *El-hamdu-l-Illah,* vă sărută mâinile şi se roagă pentru dumneavoastră.

— Nu vă deranjează nimeni?

Ea râde.

— Nimeni nu mai îndrăzneşte să se apropie de noi.

— Cum merge şcoala?

— Merge bine. Iar tinerii pe care i-aţi trimis dumneavoastră sunt foarte corecţi, mai corecţi de-atât nici că se poate.

— Şi copiii învaţă?

— Învaţă, *ya* Basha.

— Bine. Spune-le să se facă mari şi deştepţi. Ţara are nevoie de oameni care să pună umărul la dezvoltarea ei.

— O să le spunem, *ya* Basha, râde ea. Mai doriţi ceva?

— Nu, mulţumesc, îi răspund, dar mai am puţină nevoie de tine.

— Atunci rămân, spune ea.

— Deci, zice Tareq când ea iese din încăpere şi eu mă apuc să torn ceaiul, spune-mi. Cât mai ai de gând să stai aici? Acum serios.

— Mai stau până când termin… până când termin ce am de făcut.

— Hârtiile acelea ale bunicii tale?

— Da.

— E o poveste bună?

— Da. Cred că da.

— Cât mai durează?

— Nu ştiu. Îmi place aici. Mă simt bine.

— De ce?

Îl privesc.

— În Cairo stau în apartament. Şi-apoi se întâmplă toate enormităţile astea şi simt că ar trebui să fac ceva în privinţa asta, dar nu sunt în stare. Aici mi-e mai uşor. Hai, spune-mi că sunt naivă.

— O mică oază. O insulă neclintită în oceanul schimbării. Asta crezi?

Se lasă pe spătar şi îmi zâmbeşte.

— Ai fost să-ţi vezi pământul? îl întreb.

— Da.

— Şi ce vrei să faci cu el?

— Mă mai gândesc.

— Tareq, ai alunga oamenii de pe pământul lor?

— Da, şi aş da foc şi recoltelor.

— Vorbeşti serios?

Se ridică supărat.

— Nu, bineînţeles că nu. Însă tu pui totul la suflet. Dar dacă pământul e atât de viabil, atunci trebuie să aducă profit.

— Da, dar nu se poate să aducă doar un profit mic? De ce trebuie să scoată un profit din ce în ce mai mare? Nu înţeleg toată treaba asta cu creşterea economică… fără îndoială creşterea poate să fie nelimitată, nu-i aşa?

— Uite, îmi spune, hai să facem o înţelegere. Eu nu-i angajez pe verii noştri israelieni dacă tu vii în Grecia cu mine pentru o săptămână.

— Ce?

Se uită la mine.

— Poţi să-ţi iei pământul, zic, să-l legi cu o fundă şi să li-l

dai israelienilor pe degeaba dacă vrei.

— Eşti atât de frumoasă, îmi spune.

— Încetează, îl întrerup.

— Nu, serios. Uite, n-am venit aici să mă cert cu tine. N-o să-i angajez, dacă asta înseamnă atât de mult pentru tine. O să găsesc pe altcineva. Amal? Privirea lui e nespus de blândă. Am venit să văd cum îţi merge şi dacă ai nevoie de ceva. Şi pentru că mi-a fost dor de tine. Se apleacă înainte şi îmi întinde mâna. Deci putem să fim prieteni? Văzându-mă că ezit, continuă: E în regulă. Ştiu că de data asta Khadra e în bucătărie.

Cairo
1 octombrie 1910

Dragă sir Charles,

Ne-am întors de la Abu Qir bronzaţi, sănătoşi şi refăcuţi.

E un loc atât de frumos! Nisipul e alb şi apa aşa de limpede încât poţi vedea liniile care despart nuanţele de culoare, de la cel mai deschis verde în apropierea ţărmului la cel mai intens albastru în depărtare.

Am petrecut întreaga lună de Ramadan acolo şi a fost nespus de frumos să ne aşezăm la iftar *în vreme ce soarele îşi încheia drumul şi cobora în mare. Mi-a venit în minte călătoria pe care am făcut-o – cu atâţia ani în urmă – în Sinai, trăind atât de aproape de natură încât orice faci e hotărât de ea şi fiecare clipă e mai degrabă simţită decât folosită.*

M-am gândit adesea la tine, fiindcă mi s-a părut că liniştea şi sănătatea pe care ţi-o dau aerul de aici ţi-ar fi prins foarte bine. Mi-aş dori să te pot convinge…

Cât de des, mă gândesc, şi-a dorit Anna să-i poată strânge pe toţi cei pe care-i iubea sub acelaşi acoperiş? Se împlinesc aproape zece ani de când a plonjat în această viaţă a ei din Egipt, dar în câteva din scrisorile de la început către Caroline Bourke şi-a repetat invitaţia de-a veni la Cairo, iar în scrisorile către sir Charles invitaţia

asta a devenit aproape un refren. Aici, în Tawasi, reflectez la viaţa mea din Anglia şi mă trezesc întrebându-mă dacă nu cumva viaţa din Egipt a Annei va deveni cu adevărat reală pentru ea numai atunci când va fi unită cu cea veche, adeverită de cineva pe care îl cunoaşte şi la care ţine din fragedă copilărie. Nu spune niciodată asta, nici măcar nu face vreo aluzie în scrisorile sau în jurnalul ei. În Egipt a întâlnit un bărbat pe care îl putea iubi şi s-a căsătorit cu el, i-a născut un copil, şi-a găsit locul în familia lui. Şi-a găsit de asemenea o cauză. Dar nu poate vorbi limba ei, nu se poate întâlni cu compatrioţii ei, iar ei nu pot sau nu vor să se întâlnească cu ea. Oare asta aruncă o umbră de îndoială asupra vieţii ei, o face să pară provizorie? Oare acesta este în parte motivul pentru care adoptă cauza Egiptului cu un avânt neprecupeţit?

Cairo
16 noiembrie 1910

Dragă James,

Cartea domnului Rothstein, pe care tocmai am primit-o, este excelentă şi dovedeşte o înţelegere deplină a felului în care stau lucrurile în Egipt. Aducerea în discuţie a faptului că pământul din deltă a fost distrus de irigaţiile excesive ar trebui să le taie avântul linguşitorilor care laudă cu atâta înfocare lucrările publice ale lui Cromer.

O vom traduce în arabă şi, chiar dacă nu conţine nimic care să nu le fie deja cunoscut egiptenilor, le va reaminti măcar că nu toţi englezii le sunt duşmani. Declaraţia lui Keir Hardie din Congresul de la Bruxelles privind „Evacuarea şi revoluţia“ ne-a încurajat mult – dar rămâne de văzut dacă va susţine cauza Egiptului în parlament.

Shukri Bei al-'Asali e implicat într-o mare campanie în Palestina pentru a împiedica vinderea a 2 400 de acri de teren de cea mai bună calitate care se învecinează cu moşia sa, Companiei pentru Dezvoltare Agrară din Palestina. Cel care vinde, Elias

Sursuq, un creştin sirian, e prieten bun cu Mutasarrif-*ul din Beirut, care are jurisdicţie asupra întregului ţinut, şi de aceea poliţia a descins de mai multe ori la casa lui Shukri Bei.*

Descinderile poliţiei sunt o experienţă de care, mulţumesc lui Dumnezeu, am fost scutită. Fiindcă soţul meu a hotărât să nu facă parte din al-Hizb al-Watani, nu suntem supuşi descinderilor şi arestărilor pe care sunt siliţi să le îndure prietenii noştri care sunt membri ai partidului. Orice acţiune împotriva casei noastre ar trebui să fie una legată de profesia soţului meu şi, fiindcă Sharif Basha e foarte meticulos şi face totul după litera legii, iar legea încă domneşte în Egipt, suntem, cred, la adăpost dinspre partea asta.

Dragă James, îmi recitesc scrisoarea şi mă minunez de mine şi de distanţa pe care am străbătut-o de la anii aceia liniştiţi din Anglia. Şi mă întreb: ce s-ar fi întâmplat dacă Edward n-ar fi plecat în Sudan? Dacă sir Charles n-ar fi venit în Egipt în ’82 şi nu m-ar fi impresionat atât de mult poveştile sale? În ce măsură este viaţa noastră îndrumată de vieţile şi faptele trecute ale altora? Dar nu te voi plictisi cu asemenea gânduri. Sunt mai potrivite pentru o discuţie în faţa şemineului, iar acesta este un lucru de care nu ne vom bucura probabil multă vreme – deşi încă mai sper că toată munca soţului meu şi a celorlalţi va fi în cele din urmă răsplătită şi că, sporindu-ne necontenit eforturile, vom vedea într-adevăr şi ziua în care vom respira cu toţii un aer mai liber…

Când Anna ridică ochii din scrisoare, o văd pe Mabrouka intrând în *haramlek.*

— O să ajungi oarbă de-a binelea scriind toată ziua, o dojeneşte Mabrouka. Oarbă, repetă agitând amenințător un deget spre ea. Fie ca răul să stea departe de casa asta. La ce foloseşte toată învăţătura? Dumneata şi cu *Sett* Layla scrieţi întruna. Se hrăneşte cineva sau îşi potoleşte setea cu scrisul ăsta? Cresc copii cu el sau aduce cuiva

bucurie în suflet?

În acelaşi timp, îngrijorarea noastră privind situaţia din Ţara Sfântă creştea. Victoria Japoniei asupra Rusiei din 1905 – o victorie de care Egiptul şi ţările arabe în general s-au bucurat, fiindcă era dovada că o naţiune din Orient putea respinge atacul uneia din Europa – sau mai degrabă înfrângerea Rusiei şi persecuţiile care i-au urmat duseseră la invadarea Palestinei de către un nou val de aproape 100 000 de evrei ruşi. Şi, deşi jumătate din ei plecaseră mai departe, cei 50 000 care rămăseseră aveau nevoie de pământ pe care să se stabilească. După moartea lui Herzl, noii lideri ai sioniştilor erau mai tineri şi mai agresivi. Weizmann a declarat că, deşi era necesar ca sioniştii să continue să-şi pledeze cauza în faţa întregii lumi, carta pe care umblau s-o semneze nu avea să aibă nicio valoare dacă nu ocupau deja porţiuni întinse de pământ. Politica lor avea să fie imigrarea, colonizarea şi educarea poporului în spiritul idealurilor lor. Prietenii şi rudele noastre din Palestina trăiau în mijlocul acestei nebunii. Luptau împotriva fiecărui transfer de pământ, dar decizia era întotdeauna în mâinile guvernului din Istanbul, iar turcii aveau nevoie de bani.

Spre sfârşitul anului 1910, când oamenii din Hauran[156] s-au revoltat împotriva turcilor, plângându-se de Capitulaţii şi de neputinţa guvernului de a-i apăra de activităţile sioniştilor, şi guvernul turc l-a trimis pe Sami Paşa al-Faruqi să-i domolească, vărul nostru, Shukri Bei al-'Asali, i-a scris o scrisoare deschisă lui Sami Paşa, povestindu-i că Oficiul Palestinian pune ochii pe pământ de cea mai bună calitate şi aranjează cumpărarea lui în numele coloniştilor cu ajutorul Companiei de Dezvoltare Agrară, banii fiind împrumutaţi cu un procent de 1% de la Compania Bancară Anglo-Orientală. Că una din condiţiile cumpărării este ca pământul să nu poată fi niciodată vândut sau închiriat unui musulman sau unui creştin. Că de fapt coloniştii nu se amestecă niciodată cu localnicii şi nu cumpără niciun fel de bunuri de la ei şi că în fiecare sat şi colonie îşi înfiinţează propriul comitet central şi propria şcoală. I-a

[156] Regiune din sud-vestul Siriei de astăzi, care cuprinde guvernoratele Quneitra, As-Suwayda şi Daraa. (n. t.)

scris că flutură propriul lor steag şi că au propria lor stemă şi propria lor poştă. Nu devin supuşi otomani, ci se adresează propriilor lor consuli pentru orice problemă. Îşi învaţă copiii să lupte şi îşi umplu casele cu arme şi puşti Martini. Mai e de mirare atunci că sătenii se tem şi că oamenii de vază sunt deranjaţi?

Am tradus scrisoarea asta şi prezentarea pe care i-a făcut-o fratele meu în franceză, iar Anna a tradus-o în engleză şi i-am trimis-o domnului James Barrington ca să-şi folosească relaţiile şi s-o publice în Vest.

Tawasi, martie 1998

Computerul mă anunţă printr-un semnal sonor că am primit un e-mail de la Isabel.

Bună, Amal,

În legătură cu scrisorile alea: va fi bine. Doamne, probabil păream foarte supărată zilele trecute. Eram foarte confuză. Le-am citit şi le-am răscitit şi acum mă simt de parcă mi-ar fi fost adresate mie. Nu e doar faptul că m-am obişnuit cu ele. E o senzaţie mult mai reală. Ţi se pare o nebunie? Dacă oamenii pot să-şi scrie unii altora prin spaţiu, de ce nu şi-ar putea scrie şi prin timp? La urma urmei era mama mea. Totuşi el nu e tatăl meu. Sunt absolut convinsă de asta. *Ştiu* că Jonathan a fost tatăl meu. I-am propus să facem un test ADN, dar ’Omar n-a vrut. Aşa că, din punctul meu de vedere, totul e OK. Amal, mi-e foarte dor de tine şi mi-ar plăcea mult să stau din nou cu tine pe balcon şi să vorbim aşa cum făceam înainte. Eşti foarte drăguţă şi mărinimoasă că-mi ţii lucrurile la tine atâta timp. Nu ezita să le muţi dacă e nevoie. Dar îmi place ideea că se află acolo, în apartamentul tău din Cairo, aşteptându-mă să mă întorc. Ce mai face Anna? Nu, nu-mi spune. Vei putea să-mi povesteşti totul când vom sta din nou împreună pe balcon la tine, cu

băuturile răcoritoare în mâini, în timp ce televizorul vecinilor tăi pâlpâie în depărtare. Spune-i Deenei că-mi pare foarte rău pentru Arwa Salih.

Cu dragoste,
Isabel

18 noiembrie

Tocmai am aflat că a murit Tolstoi. S-a bucurat de o viaţă lungă şi a înfăptuit tot ce poate spera un om să înfăptuiască... Şi totuşi moartea lui mă întristează. Anna Karenina *şi* Război şi pace *mi-au oferit mai multă delectare decât orice alt roman pe care l-am citit.*

28

„Două fenomene importante, de aceeaşi natură şi totuşi opuse, care nu au atras încă atenţia nimănui se manifestă în acest moment în Turcia orientală: acestea sunt deşteptarea poporului arab şi efortul latent al evreilor de-a reconstitui la o scară foarte largă vechiul regat al Israelului. Aceste două mişcări sunt sortite să se lupte necontenit până când una învinge. De rezultatul final al luptei dintre aceste două popoare reprezentând două principii contrare va depinde soarta întregii lumi.“

Négib Azoury, Paris, 1905

Cairo, 20 octombrie 1911

— Cei din întreaga regiune rezistă împreună sau se prăbuşesc împreună, spune Shukri Bei. ’Omar Tusun are dreptate să cheme voluntari care să lupte împotriva italienilor în Libia. Libienii înşişi au cerut lucrul ăsta.

— Kitchener nu le va da voie să plece, zice Ya’qub Artin Basha. Va găsi o cale să-i oprească.

În mijlocul bărbaţilor o sobă neagră, verticală emană căldură. În orificiile dogoritoare din partea de sus Ya’qub Artin Basha a aşezat cu grijă nişte castane, fiecare având câte o tăietură precisă pe o parte. Bărbaţii sunt cu zece ani mai în vârstă decât erau la începutul acestei poveşti. Ya’qub Artin e mai rotofei, dar la fel de elegant ca întotdeauna. Shukri Bei al-’Asali şi Sharif al-Baroudi sunt încă bărbaţi înalţi, laţi în umeri, însă părul aproape le-a încărunţit, iar ridurile din jurul gurilor şi de pe frunţi li s-au adâncit. Dintre cei doi, Shukri Bei e cel mai agitat şi mai mânios.

— Sharif Basha, mi se pare mie sau ai tăcut toată seara? îşi înţeapă prietenul.

— Ya’qub Basha are dreptate, spune Sharif Basha. Totul e aranjat de când cu Antanta.

— Franţa ia Marocul, iar preţul italienilor e Libia, zice Ya’qub Artin. Germania şi Rusia vor împărţi între ele Persia. Marea Britanie deţine cel mai mare trofeu – Egiptul, dar îi înarmează de asemenea pe arabii din Sinai…

— Aşa că vom încăpea pe mâinile sioniştilor, spune cu amărăciune Shukri Bei.

— Poate că nu. Ya’qub Artin apucă o castană cu cleştele de argint, o cercetează şi o întoarce cu grijă pe partea cealaltă. Tocmai aţi câştigat o luptă împotriva lor în parlament.

— Am pierdut cazul Sursuq.

— Dar l-aţi forţat pe Çavid Paşa să demisioneze.

— A fost o ruşine. E un *Donme*[157] şi, ca ministru de Finanţe, s-a împrumutat de la sionişti punând drept gaj pământurile Coroanei din Palestina. Guvernul are atâtea datorii către sionişti, încât practic şi l-au vârât în buzunar.

— Bani, bani, spune Artin Basha încet, întotdeauna e vorba de bani. Cel puţin ’Abd el-Hamid îi refuza.

— Se spune că trece printr-o perioadă grea în exil, întregul harem l-a părăsit, zâmbeşte uşor Shukri Bei.

O castană pocneşte şi Ya’qub Basha o ia de pe sobă cu cleştele de argint şi o aşază pe o farfurie ca să se răcească. Se întoarce către ceilalţi doi.

— ’Abd el-Hamid nu avea aşa de mare nevoie de bani, spune Sharif Basha. Turcii sunt asaltaţi din toate părţile.

— Deci ar trebui să stăm cu mâinile în sân şi să-i lăsăm să împartă regiunea? întreabă Shukri Bei.

O clipă se aşterne tăcerea.

— Dar cum rămâne cu crimele? continuă Shukri Bei. Cu miile de oameni ucişi în Maroc şi în Libia? Cu cei alungaţi de pe pământurile lor din Palestina? Cu atrocităţile francezilor din Algeria?

— Au devenit un lucru obişnuit, spune Sharif Basha. Şi vor deveni un lucru şi mai obişnuit dacă izbucneşte un război între ţările din Europa.

— O alianţă între ele ar fi şi mai rea pentru noi, zice Ya’qub Basha.

Un război e deja rău, o alianţă e şi mai rea. Însă unul din aceste două rele trebuie să se întâmple. E o cursă pentru dominarea lumii şi fiecare ţară se foloseşte de instrumentele pe care le stăpâneşte cel mai bine: Franţa – de forţa brută; Italia – de teroare; Marea Britanie – de perfidie, false promisiuni şi înşelăciuni; sioniştii – de intrigi de afaceri, şantaj şi hoţii. Dar Egiptul? În ce anume stă forţa Egiptului? În curajul său? În puterea sa de-a absorbi oameni şi evenimente prin toţi porii fiinţei sale? E adevărat sau e doar o consolare? Un transfer al responsabilităţii? Iar dacă e adevărat, cât de mult poate să absoarbă şi să

[157] Membru al sectei sincretiste iudeo-musulmane. (în arabă, în orig.)

rămână totuşi Egipt? Sharif Basha ridică privirea spre copacii lui Nur, mai înalţi decât el acum şi puternici după doar cinci ani. Fiica lui, lumina ochilor lui. Când îl îmbrăţişează, îl mângâie uşor pe spate, de parcă el e cel care ar avea nevoie de consolare. Cât îşi doreşte s-o poată ocroti! Să-i dea drumul să păşească în viaţă aşa cum ar lăsa-o să iasă în grădina asta: liberă, dar vegheată de o privire iubitoare. Şi cum rămâne cu Ahmad? Şi cu Mahrous? Deja se urcă pe acoperişul şcolii să strige *„el-Dustur, ya Efendeena“*[158] către ferestrele palatului 'Abdin. Şi ei îşi vor petrece viaţa luptând, prinşi în vâltoarea unor evenimente de care nu sunt răspunzători? Folosindu-şi întreaga energie, întreaga inteligenţă ca să se asigure că lucrurile *nu* se întâmplă? „Dar, dragostea mea, iarăşi vezi lucrurile într-o lumină falsă“, o aude pe Anna spunând. „Uită-te la tot ce s-a înfăptuit: universitatea e gata. Educaţia femeilor se mişcă repede. Şcoala de Arte Frumoase are deja un absolvent strălucit: Rodin însuşi a acceptat să-l ia pe tânărul Mukhtar în atelierul lui. Uită-te la articolele pe care le-ai scris, la oamenii pe care i-ai apărat. Uită-te la felahii tăi din Tawasi…“

> Ne-am fi putut trăi vieţile ignorând politica? Ocupaţia a hotărât culturile pe care le-au plantat felahii, s-a împotrivit oricărui proiect industrial, ne-a împiedicat să ne înfiinţăm propriile instituţii financiare, ne-a îngrădit dorinţele de-a primi o educaţie, a interzis ceea ce putea fi publicat, ne-a lipsit de o voce în parlamentul otoman, a dictat ce slujbe puteau să aibă bărbaţii noştri şi a frânat emanciparea femeilor noastre. Ne-a făcut pe fiecare dintre noi să ne simţim ca nişte copii, dar nu ne-a îngăduit să ne maturizăm. Şi cu fiecare an care trecea, ne pierdeam tot mai mult locul în rândul ţărilor moderne, iar distanţa dintre noi devenea din ce în ce mai mare şi mai greu de recuperat. A semănat neîncredere printre egipteni şi i-a împins pe cei mai buni dintre ei fie la acţiuni fanatice, fie la disperare. Iar

[158] Constituția, Efendeena. (în arabă, în orig.)

în Palestina am văzut un avertisment clar a ceea ce putea să facă până la urmă proiectul colonialist: putea să smulgă pământul de sub picioarele locuitorilor săi.

Am fi putut ignora toate astea? Atunci cât spaţiu ar mai fi rămas pentru vieţile noastre? Şi ce om care are o fărâmă de demnitate ar fi consimţit să se limiteze la acel spaţiu şi n-ar fi încercat să-i împingă mai departe hotarele? Şi ce femeie n-ar fi considerat că e de datoria ei să-l ajute? Fratele meu a încercat să împingă aceste hotare tot mai departe vreme de treizeci de ani, prin toate mijloacele legale de care a dispus. A purtat o adevărată campanie împotriva legilor asupritoare şi i-a apărat pe egipteni împotriva lor. Având-o pe Anna alături, s-a întâlnit cu vizitatori străini şi a sperat să reuşească să-i influenţeze. Vocea sa, după moartea lui Mustafa Kamel, a fost singura voce din această parte a lumii care s-a adresat puternicului Occident. Dar în anul acela, primul an al celui de-al doilea deceniu al acestui secol, am simţit că se îndepărta tot mai mult de munca lui – o distanţă dictată de sentimente.

Sharif Basha ridică privirea spre *haramlek.* În spatele parmalâcului Annei lumina e aprinsă. Scrie scrisori sau notează impresii în jurnalul ei, aşteptându-l. Străbate curtea îndreptându-se spre sanctuarul tatălui său. Şi-ar dori să poată sta mai mult timp cu Anna în Tawasi. Săptămânile pe care le-au petrecut acolo şi la Abu Qir au fost printre cele mai fericite din viaţa lor. În Tawasi eşti într-adevăr aproape de lucrurile care contează: oamenii şi pământul. Ce noroc că are pământul ăsta şi că poate să-l lase lui Nur şi copiilor ei ca să-şi păstreze rădăcinile şi legăturile cu lucrurile care contează. Un pământ pe care se pot retrage când lumea devine prea apăsătoare.

Mirghani doarme după uşă, dar tatăl lui nu e în pat. Sharif Basha îl găseşte stând lângă mormânt, cu capul sprijinit de marmura rece.

— *Kheir,* tată?

Niciun răspuns.

— Nu poţi să dormi?

Bătrânul nu răspunde şi fiul întreabă din nou:

— Nu poţi să dormi?

— Va veni şi timpul pentru somn, spune încet Baroudi Bei.

Sharif Basha se aşază pe podea lângă tatăl lui şi îl ia de mână.

— Te îngrijorează ceva? îl întreabă.

— Domnul e îndurător şi milostiv, şopteşte bătrânul.

Sharif Basha tace, strângând uşor mâna uscată a tatălui său într-ale lui. Când acesta începe să şoptească din nou, se apleacă spre el ca să-i desluşească mai bine cuvintele.

— Nu era deloc un trădător, spune bătrânul, iar fiul lui îşi dă seama că vorbeşte despre 'Urabi.

— Nu, zice. Domnul să aibă milă de el.

— L-au trădat, spune bătrânul. De Lesseps[159] l-a trădat.

— Domnul să aibă milă şi de el, zice Sharif Basha, toate astea s-au întâmplat cu mult timp în urmă.

— Dumnezeu nu uită pe nimeni, spune Baroudi Bei. Mila sa e nemărginită. Şi nu uită pe nimeni.

— Recită „El este Dumnezeu, singurul Dumnezeu" şi uşurează-ţi sufletul. Haide, sprijină-te de mine, am să te ajut să te urci în pat.

Bătrânul îşi reazemă capul de mormânt şi închide ochii. Se aude un foşnet la uşă şi Zeinab Hanim intră grăbită. E în cămaşă de noapte şi ţine în mână o lampă cu spirt.

— Ce se întâmplă? strigă ea, iar Mirghani sare în picioare. De ce staţi amândoi aşa lângă mormânt?

— Tata nu putea să doarmă, spune Sharif Basha.

Mâna tatălui său o strânge cu putere pe-a lui.

— Ridică-te, *ya* Baroudi Bei. O să răceşti cu siguranţă stând pe pardoseala rece. Ridică-te şi tu, *ya habibi.* Ridică-te.

Sharif Basha îşi ajută tatăl să se ridice şi, în vreme ce mama îi luminează drumul, îl conduce în cămăruţa lui,

[159] Ferdinand Marie, viconte de Lesseps (1805-1894) - diplomat şi om de afaceri francez, consul la Cairo în 1833. A înfiinţat Compania Internaţională a Canalului Suez şi între 1859 şi 1869 a coordonat lucrările de construcţie a acestuia. (n. t)

trecând pe lângă Mirghani, care stă buimăcit pe banca lui, şi îl culcă pe pat.

— Am s-o pun pe Mabrouka să-ţi facă nişte ceai din seminţe de anason, ca să te ajute să dormi, spune Zeinab Hanim.

— Nu, zice soţul ei cu o voce plângăreaţă. Nu vreau ceai de anason, vreau ceva rece.

— O să-ţi aducem nişte tamarin.

Soţia lui se întoarce spre Mirghani.

— Nişte apă mi-ar fi de-ajuns, spune bătrânul, iar Sharif Basha îi toarnă un pahar din urciorul de pe scrin.

După ce termină de băut, ridică privirea spre soţia lui.

— Rămâi cu mine, *ya* Zeinab, nu mă lăsa singur.

— Bine, se învoieşte ea. Cum vrei.

— Unde să rămâi cu el? întreabă Sharif Basha aruncând o privire spre patul strâmt.

— Lasă-l în grija mea, îi răspunde maică-sa. Du-te la soţia ta. E târziu.

Când intră în camera Annei, îi spune:

— M-am uitat la războiul tău de ţesut. E gol?

— Am terminat tapiseria. Mi-a luat destul timp.

— Unde e, Anna? Pot s-o văd?

— Mabrouka şi Hasna au întins-o ca să coasă aţele de pe dos. După ce voi prinde bucăţile laolaltă, o voi expune pentru tine.

— Atunci ce vei face acum?

— Ştii ce mi-ar plăcea într-adevăr să fac? îl întreabă Anna petrecându-şi braţele pe după gâtul lui.

— Ce, dragostea mea?

— Mi-ar plăcea să te pictez. Dar nu stai niciodată nemişcat destul de mult timp.

— *Khalas, ya Setti.* Voi sta nemişcat.

— Adevărat?

Anna îşi ridică privirea surprinsă. Nu-şi închipuise că avea să fie atât de uşor.

— Da. Voi sta în grădina lui Nur şi o voi privi cum se joacă, iar tu mă vei putea picta după pofta inimii.

Nu spun că îşi pierduse curajul, mai degrabă reuşise să se ridice deasupra pâclei grijilor noastre zilnice şi îşi văzuse harta vieţii la adevăratele sale proporţii. „Eşti tânără şi ai destul timp“, mi-a spus. Dar în ceea ce-l privea, voia să încetinească timpul. Ahmad avea unsprezece ani, iar Nur şase. Mă uitam la ei şi mă rugam ca iubirea lor de copii, atât de adânc înrădăcinată, să crească şi să înflorească, să dureze toată viaţa.

— Dacă îţi sugi degetul, o să ai dinţii ieşiţi în afară şi n-o să te mai ia nimeni de soţie, spune Hasna.

— Ahmad o să mă ia de soţie orice-aş face.

Nur scoate degetul din gură doar atât cât să rostească vorbele astea şi apoi îl bagă la loc.

— Ce fată încăpăţânată, zice Hasna.

— Las-o în pace, îi spune Mabrouka drăgăstos.

Întinde braţele, iar Nur se repede spre ea şi se cuibăreşte, cu degetul în gură, la pieptul ei cald, simţind în nări acelaşi parfum de flori de portocal pe care îl respirase şi tatăl ei cu un secol în urmă. Mâinile Mabroukăi leagănă capul fetiţei, îi mângâie pletele.

— Numele Profetului să te vegheze şi să te ocrotească, şopteşte. Să-ţi scoată în cale fericirea oriunde te-ai duce.

20 octombrie 1911

…e o binecuvântare fără seamăn şi o bucurie să ştiu că am uşurat povara de pe umerii soţului meu şi că în cele mai negre momente din ultimele zece zile a venit la mine şi a găsit alinare.

Dacă ar fi cu putinţă, i-aş spune că acum îl iubesc chiar mai mult decât la început. E ca şi cum inima şi sufletul meu ar creşte şi s-ar umfla ca să facă loc acestei iubiri. Sau ca şi cum aş percepe fiecare nou detaliu al înfăţişării sale… ca şi cum, pe măsură ce el se schimbă, iubirea mea ar creşte ca să cuprindă şi să păstreze ceea ce văd.

Şi totuşi nu ştiu ce să înţeleg din starea care l-a cuprins în ultima vreme, fiindcă am observat de curând anumite semne care mă fac să mă tem că se poate să-şi fi pierdut curajul. Continuă să-şi pledeze cazurile cu aceeaşi energie, dar nu mai profită de orice prilej ca să-şi susţină propria cauză, cauza Egiptului, în faţa întregii lumi. A spus deja în două rânduri că ar vrea să petreacă mai mult timp la Tawasi sau poate să călătorească în străinătate. Dar presupun că nu mi-l pot închipui ducând viaţa unui gentleman retras. Pentru că fericirea de a-mi petrece timpul cu el n-ar putea compensa tristeţea de-a şti că a renunţat la cel mai important ţel al vieţii sale...

Tawasi, 15 iulie 1998

Titlurile de pe computerul meu spun: Consiliul de Securitate cere Israelului să renunţe la proiectul „Un Ierusalim mai mare“; Parlamentul European respinge raportul privind ameninţarea reprezentată de fundamentalismul islamic; Demonstraţiile de la Beirut cer eliberarea prizonierilor arabi din închisorile israeliene; Jurnaliştii algerieni organizează demonstraţii de protest; Rezerviştii israelieni refuză confruntarea cu civilii palestinieni; Foamete în Sudan; Ameninţare cu bombă la Ambasada Americii; Trei morţi în urma unei confruntări a fundamentaliştilor din Egiptul de Sus.

E-mailul de la Isabel spune:

Bună, Amal,

Doctorii zic că nu mai e niciun pericol să călătoresc împreună cu Sharif acum, aşa că venim la tine pe 17. E atât de adorabil, încât abia aştept să-l vezi. ’Omar pleacă în turneu, dar spune că s-ar putea să vină la Cairo şi că o să ne anunţe. Mă voi duce la apartamentul tău şi te voi suna de acolo. Nu-ţi face griji pentru mine, sunt sigură că Tahiyya poate să mă ajute să mă instalez.

Cu dragoste,
Isabel

Abia aştept să te văd. ’Omar mi-a dat o tapiserie ca să ţi-o aduc. Zice că ştii despre ce e vorba.

E-mailul fratelui meu spune:

Draga mea, totul e bine când se termină cu bine. Dar nu s-a terminat încă, nu-i aşa? Bebeluşul e încântător, iar Isabel e o mamă iubitoare. Are ochii tăi… ochii noştri, presupun. Poţi să te rupi puţin de felahii tăi de dragul meu sau va trebui să vin la Tawasi şi să-mi joc rolul de *’umdah?* Am să te anunţ când vin. Copiii sunt încântaţi de bebeluş. Ce uşurare.

Multă dragoste, *w’* mit *bosa*[160]*…*

Khadra soseşte, palidă din cauza greţurilor matinale. Îmi spune că ’Am Abu el-Ma’ati nu se simte bine. Mă voi duce să-l văd diseară. E prima oară când pun piciorul dincolo de *mandarah* şi apoi în dormitorul lui, unde îl găsesc stând sprijinit de nişte perne într-un pat mare de alamă.

— E nimica toată, o să-mi treacă, îmi spune, dar e silit să se oprească să-şi tragă sufletul.

— Ai fost la doctor? îl întreb.

— Da, doctorul a venit şi i-a scris să ia nişte pastile, le-am cumpărat deja, îmi spune soţia lui.

Îmi arată medicamentele: un analgezic şi un antibiotic.

— Ce pot să fac? îl întreb.

— Nimic, *ya Sett* Amal, Domnul să te aibă-n pază. Nu mai are dureri şi deja respiră mai uşor.

Stau lângă el în tăcere o vreme. La plecare strâng mâna noduroasă care se odihneşte pe cuvertura verde din bumbac. Fiul lui insistă să mă conducă acasă.

[160] O sută de sărutări. (în arabă în orig.)

Cairo
25 octombrie 1911

Dragă James,

Prietenul tău, doctorul Ginsberg, a cinat aseară la Hilmiyya împreună cu Layla şi cu Husni. E prima oară când Layla cinează într-o companie mixtă în Egipt, iar fratele şi soţul ei îşi asumă riscuri mari permiţându-i lucrul ăsta, dar ne-am înţeles cu toţii foarte bine, fiindcă doctorul Ginsberg este într-adevăr un gentleman absolut fermecător şi nu ai exagerat întru nimic vastitatea cunoştinţelor sale şi înţelegerea problemelor de-aici. El şi soţul meu, aşa cum ai sugerat, vor scrie două articole care să ofere o prezentare a situaţiei politice de astăzi, fiecare din punctul său de vedere. Iar dacă domnul Blunt îl va scrie pe al treilea şi dacă articolele vor fi publicate împreună, aceste eforturi comune vor avea fără îndoială un efect asupra conştiinţei publice.

Totuşi nu s-au discutat numai lucruri serioase, doctorul Ginsberg ne-a spus câteva glume evreieşti, iar Husni şi soţul meu l-au distrat la rândul lor cu câteva anecdote egiptene şi l-am auzit pe Sabir murmurând pe când turna cafeaua: „Să dea Domnul să iasă ceva bun din asta“ fiindcă de obicei nu e atâta veselie la cină.

Soţul meu spune, în familie, că se gândeşte să întoarcă spatele politicii şi afacerilor publice şi să ducă o viaţă retrasă împreună cu mine şi cu copiii. Nu cred că aşa ceva e posibil. Îmi închipui că se va plictisi şi nu-şi va mai găsi locul. Şi totuşi există o anumită justeţe în felul său de-a privi lucrurile când afirmă că evenimentele au luat o prea mare amploare şi că nimic din ceea ce se poate întâmpla în Egipt, în afară de un alt asasinat, nu va schimba situaţia de-acum. Ce mică a devenit lumea şi cât de strâns legate au ajuns să fie interesele sale!

Fotografia cu mama ta în grădină pe care ne-ai

trimis-o e splendidă…

Cairo, 2 august 1998

În Tawasi am stat împreună pe verandă, aşa cum făcuserăm cu un an în urmă – prietene vechi acum, surori chiar. Uşile camerei lui Isabel erau deschise şi bebeluşul ei se odihnea pe patul bunicii mele, înconjurat de perne, apărat de o plasă pentru ţânţari şi vegheat de Sharif Basha. Îmi înduioşează sufletul. Uitasem cât de pufoase sunt căpşoarele lor, cât de delicate le sunt urechiuşele, cât de fină le e pielea. Uitasem mirosul lor.

N-am putut să mă duc la Cairo pentru că ’Am Abu el-Ma’ati a murit chiar în ziua în care a sosit Isabel. S-a stins uşor şi împăcat, cu degetele arătătoare întinse, cu toţi copiii şi nepoţii în jurul lui, cu soţia la căpătâiul patului, umezindu-i buzele cu o bucată de pânză udă, şi cu numele fiului său înscris pe prima pagină a Coranului. Dumnezeu a fost darnic cu el, fiindcă a murit dimineaţa, aşa că a fost spălat, i s-au rostit rugăciunile şi a fost îngropat înainte să apună soarele. Iar seara oamenii din toate satele învecinate au venit la Tawasi să le strângă mâinile fiilor săi, să stea de vorbă cu soţia şi cu fiicele sale despre viaţa lui şi să se roage ca Domnul să fie milostiv cu el în timp ce versurile din Coran recitate cu glas monoton pluteau pe deasupra caselor, a câmpurilor cultivate şi a canalelor încremenite.

Iar Isabel n-a mai avut răbdare să aştepte, fiindcă era vineri şi îi spusesem că voi fi nevoită să rămân la Tawasi până joia viitoare; aşa că am apelat din nou la Tareq ’Atiyya, fiindcă n-o vedeam urcându-se în tren sau înfruntând barierele pe bancheta din spate a unui taxi Peugeot cu copilul în braţe. Tareq i-a trimis o maşină cu şofer, iar eu şi Isabel ne-am îmbrăţişat îndelung în prag şi, chiar dacă oamenii din sat nu erau în stare să se bucure, fiindcă ’Am Abu el-Ma’ati murise doar cu o zi în urmă, femeile ne-au vizitat după-amiază, înainte să se ducă acasă la acesta pentru cea de-a doua zi de doliu, ca să o felicite, să vadă copilul şi să-i aducă daruri şi toate au întrebat:

— Unde e Basha? Te lasă să călătoreşti singură cu plodul în braţe?

M-am întrebat de câte ori avea să audă întrebarea asta în anii care vor urma.

— Îl vor pune la punct când va veni, nu-i aşa? spune Isabel.

E fericită şi pare mai senină. Încă e îndrăgostită, dar nu mai suferă. E al ei acum – în parte, în orice caz.

Am stat pe verandă, iar ea mi-a povestit din nou cum a murit Jasmine şi am plâns împreună, mai întâi pentru mamele noastre, apoi pentru taţii noştri. I-am spus urmarea poveştii Annei, atât cât am aflat până acum, şi ne-am mirat cât se înstrăinaseră cele două ramuri ale familiei noastre, având în vedere că Anna şi Layla erau ca nişte surori şi că Nur şi Ahmad se iubeau atât de mult. Ea mi-a povestit despre relaţia ei cu ’Omar şi despre faptul că nu-i mărturisise încă niciodată că o iubea, deşi totul dovedea că aşa era. O însoţise la spital, dar nu se simţise în stare să asiste la naştere, aşa că se plimbase prin faţa salonului ca un tată nerăbdător dintr-un film vechi. Când intrase, o strânsese cu putere în braţe şi îi şoptise: „Mi-a fost atât de teamă pentru tine.” Dar în clipa în care asistenta îi dăduse copilul, în clipa în care îl ţinuse în braţe şi se uitase în ochii lui, văzuse o expresie cu totul nouă ivindu-se pe chipul lui şi ştiuse că micul Sharif îl cucerise pentru totdeauna.

Am împachetat computerul şi hârtiile Annei. Isabel m-a însoţit la rugăciunea de joi şi vineri dimineaţa am pus totul în maşină. Ne-am înţeles ca ea să stea în spate şi să-l ţină pe Sharif, pentru că nu aveam încă un scaun pentru copil. Le-am sărutat pe Khadra şi pe Rayessa şi le-am spus că ne vom întoarce curând şi că vom încerca să-l aducem şi pe Basha cu noi, iar eu mi-am amintit că nu împachetasem steagul verde al Annei. Aşa că am dat fuga în casă şi l-am luat, ceea a fost foarte bine, fiindcă după cea de-a treia barieră acul indicatorului de temperatură s-a înclinat spre roşu şi am hotărât să nu mai aşteptăm ca maşina să înceapă să scoată fum, ci să ne oprim şi să o lăsăm să se

răcească şi apoi să umplem radiatorul cu apă din bidonul imens pe care îl căraserăm cu noi, pentru că suntem nişte femei care învaţă din greşelile lor. Am întins din nou covoraşul şi ne-am aşezat pe marginea şoselei, dar de data asta aveam şi copilul cu noi. Aşa că am scotocit prin maşină până am găsit steagul, apoi am înfipt trei beţe în pământ şi am legat steagul de ele, iar bebeluşul s-a odihnit pe covoraş între mine şi mama lui, având deasupra capului steagul verde al unităţii naţionale.

Pe când stăteam acolo Isabel mi-a spus că voia să se asigure că fratele meu îşi dădea seama că îi înţelegea munca şi ceea ce însemna aceasta pentru el – nu doar muzica, ci şi scrisul. Crease pentru el o pagină web şi o conectase la câteva site-uri de informaţii, iar acum articolele sale făceau înconjurul lumii şi al cyberspaţiului chiar din clipa în care apăreau în ziar.

Cairo, 26 octombrie 1911

„Ca să expunem lucrurile cât mai simplu, Orientul prezintă două atracţii pentru Europa:

1. O atracţie economică: Europa are nevoie de materie primă pentru industriile sale, pieţe de desfacere pentru produsele sale şi de slujbe pentru oamenii săi. În ţările arabe le-a găsit pe toate trei.
2. O atracţie religioasă, istorică şi romantică pentru tărâmul Scripturilor, al Anticilor şi al Mitului.

Această atracţie se naşte în sufletul europeanului în timp ce se află încă în *ţara sa natală.* Când vine aici, descoperă că pământul acesta e locuit de oameni pe care nu-i înţelege şi care probabil nici nu-i plac prea mult. Ce opţiuni i se oferă? Poate să rămână şi să încerce să-i ignore. Poate să încerce să-i schimbe. Poate să plece. Sau poate să încerce să-i înţeleagă.“

E absolut evident, se gândeşte Sharif Basha punând tocul jos. Atât de evident încât abia dacă mai merită s-o spui. Însă Anna nu e de aceeaşi părere. Când descoperă o nedreptate, Anna nu-şi găseşte liniştea până când n-o

îndreaptă. În afară de asta, vrea să-l facă fericit. Nu doar acasă, ci întru totul. Ştie că visează la ziua când umbra în care şi-au trăit viaţa conjugală se va risipi. Dar are încă încredere în opinia publică; crede că, dacă îi poţi face pe oameni să vadă, să înţeleagă, atunci nedreptăţile pot fi îndreptate şi istoria împinsă spre un alt făgaş.

„Ultimele două opţiuni sunt inofensive, însă nu sunt preferate niciodată, decât poate de indivizi izolaţi. Primele două, atunci când sunt legate de mişcări de amploare ale maselor, de Proiectul Colonial, sunt nespus de dăunătoare.

Cât despre prima opţiune, poate e util să sugerăm că, cu cât colonialistul vrea să-i ignore pe locuitori, să le nege existenţa, cu atât sunt mai puternice legăturile istorice sau religioase pe care pretinde că le are asupra pământului. La asta suntem martori acum cu proiectul colonial sionist din Palestina. Spun sionist mai degrabă decât evreiesc fiindcă sunt mulţi evrei care, văzând proiectul sionist în adevărata sa lumină, şi-au dat toată osteneala nu numai să se distanţeze de el, ci şi să-şi avertizeze coreligionarii în privinţa acestuia. Iar preţul pe care l-au plătit pentru asta nu a fost deloc mic.

Cât despre a doua opţiune, europeanul romantic poate să se preteze fără prea multe mustrări de conştiinţă la un proiect colonial precum acela cu care trăim în Egipt de treizeci de ani sau acela care ia fiinţă în Maroc şi Libia. Vorbeşte despre Misiunea Omului Alb, despre datoria lui de-a ajuta naţiunile «primitive» să-şi desăvârşească potenţialul, despre datoria lui de-a le civiliza. Este îndrăgostit de imaginea sa ca Reformator – ca Salvator. Se simte drept fiindcă «apără pacea», «susţine suveranul legitim», «garantează siguranţa minorităţilor religioase» sau a europenilor.

Există de asemenea un fel de ataşament care se naşte din satisfacţia imaginii pe care europeanul şi-o face despre el însuşi în Orient, o imagine diferită de aceea pe care o are despre el în ţara lui şi printre conaţionalii lui. Când se află în Orient, acesta lasă să înflorească anumite laturi ale personalităţii sale care nu se pot dezvolta în ţara lui.

Astfel, noile ambiţii economice ale Europei în Orient găsesc o bună întrebuinţare vechilor sentimente ale Europei faţă de Orient.

Văzute în această lumină, fiecare întrebare îşi află răspunsul şi toate piesele îşi găsesc locul: tratatele dintre marile puteri prin care îşi dau «mână liberă» asupra ţărilor din Orient. Agresiunea Franţei asupra Marocului şi a Italiei asupra Libiei. Cooperarea dintre politică şi finanţe în proiectul de strămutare a palestinienilor şi de creare, în inima pământurilor arabe, a unui stat care nu se află doar în relaţii de prietenie cu Europa, ci este european prin substanţă şi colonial prin ideologie. Europa pur şi simplu nu vede locuitorii ţărilor pe care vrea să şi le alipească, iar când face lucrul acesta, îi vede potrivit definiţiilor ei vechi şi larg acceptate: oameni înapoiaţi, lipsiţi de capacităţi raţionale şi stăpâniţi de fanatism religios. Oameni ale căror ţări – sfintele şi pitoreştile tărâmuri ale Orientului – sunt prea bune pentru ei.

Dar cum rămâne cu noi, orientalii? Cu răspunderea noastră în toate astea? Noi, egiptenii, suntem încă mândri de istoria noastră; mândri să aparţinem pământului care a fost primul leagăn al civilizaţiei. În timp, Egiptul a predat stindardul cârmuirii Greciei şi apoi Romei şi de-atunci s-a întors printre pământurile Islamului până în secolul al XVII-lea, când Europa a pus stăpânire pe el. În ultimii o sută de ani, am încercat să ne găsim locul în lumea modernă. Însă încercările noastre s-au ciocnit de ceea ce Europa consideră a fi interesele sale.

Unii dintre noi au fost atât de orbiţi de forţa şi magia tehnologică a Europei, încât s-au purtat mai degrabă ca un om care rămâne pierdut în admiraţie în faţa puştii ce ţinteşte spre el.

Iar mâinile ne-au fost legate de prezenţa îndelungată în ţările noastre a unui stăpânitor imperial: sultanul otoman, însă tocmai în slăbiciunea turcilor şi în dezordinea care a însoţit încercarea fiecărei ţări de a se elibera de sub stăpânirea Constantinopolului au văzut puterile europene şansa lor de a pune stăpânire pe pământurile noastre.

Răspunsul colonialiştilor la acest articol, dacă va exista răspuns, va fi să susţină că nu exprimă o părere generală. Că autorul lui este un anglofil sau un francofil sau un admirator al vreunei alte ţări, ceea ce îl face să nu fie deloc reprezentativ pentru întregul său popor. Atunci le voi spune că există mulţi alţii care gândesc şi vorbesc la fel. Şi că această mulţime de bărbaţi şi femei are aceeaşi relaţie cu felahii din Egipt şi din ţările arabe ca şi deputaţii voştri cu fermierii din Somerset sau cu muncitorii din fabricile din Shefield pe care îi reprezintă în parlament.

Dacă există în noi elemente ale culturii din Occident, acestea au fost asimilate vizitând ţările voastre, învăţând în şcolile voastre şi deschizându-ne în faţa culturii voastre. Acolo am fost liberi să alegem elementele care se potriveau cel mai bine cu propria noastră istorie, cu tradiţiile şi aspiraţiile noastre – acesta este comerţul legitim al umanităţii.

Singura noastră speranţă acum – şi este una foarte mică – stă într-o unitate a conştiinţei tuturor oamenilor din lume pentru care aceste cuvinte ar avea vreun înţeles. E greu să-ţi imaginezi mijloacele prin care o astfel de unitate ar putea fi înfăptuită. Însă cuvintele acestea au fost scrise tocmai în sprijinul său.“

Cairo, 2 august 1998

— Internetul, spune Isabel ridicându-l pe micul Sharif, sprijinindu-l de umăr şi bătându-l uşor pe spate. Vorbesc serios. Are un potenţial incredibil. Uită-te la toate grupurile de acţiune şi de informare de pe el. Viteza cu care poţi afla o ştire. Înlăturarea oricărui control. Ai văzut toate mesajele postate în sprijinul civililor din Irak?

Bebeluşul râgâie, iar ea întoarce puţin capul ca să-l sărute pe creştet.

Cairo, 28 octombrie 1911

Sharif Basha pune traducerea Annei în plic şi îl sigilează. Mâine acesta va putea pleca spre Barrington. Articolul în arabă va fi publicat în *al-Ahram,* semnat cu

propriul său nume, sub forma unei scrisori. Anton el-Jmayyil va avea grijă de asta. Versiunea franceză va apărea în *Le Temps* după ce Ginsberg şi Blunt îşi vor scrie şi ei articolele. El şi-a terminat treaba. Se scoală, îşi împinge scaunul în spate şi se întinde. Anna ridică privirea din carte.

— *Ça va?* îl întreabă.

— Da.

Încuviinţează din cap.

— Pretinzi că nu ştii engleză, dar îmi citeşti întotdeauna traducerile?

Zâmbeşte şi ridică din umeri.

— Un obicei vechi; citesc întotdeauna ce va fi tipărit sub numele meu.

— Crezi că te-aş putea pune într-o lumină proastă? îl întreabă cu un zâmbet ştrengăresc.

— Doar cu cele mai bune intenţii. Sunt avocat, la urma urmei.

Se aşază greoi pe canapea, lângă ea. Ia cartea ei în mână şi se uită la copertă.

— Citeşti din nou *Război şi pace?*

— Îmi place să mă întorc la lucrurile pe care le cunosc. Pune cartea deoparte. Descoperi mult mai multe în ele a doua oară.

— Ce păcat că nu putem face asta şi cu viaţa, spune el.

— Ce-ai fi făcut altfel?

Chipul i se întunecă o clipă, apoi îi răspunde vesel:

— M-aş fi apropiat de tine la Costanzi şi ţi-aş fi spus: „Nu ştii încă lucrul ăsta, dar eşti îndrăgostită de mine…“

Anna râde şi îi ia mâna într-a ei.

— Am fi avut încă paisprezece luni în plus.

— Sau poate ai fi fugit şi n-am fi avut ce avem acum.

Eliberează o şuviţă de păr blond din agrafele care o ţin lipită de cap, o pipăie şi o lasă să se răsucească în voie în inele.

— N-am fi putut niciodată să nu avem ce avem acum, e cu neputinţă, spune ea. Cum ar fi fost viaţa atunci? Asta e pentru totdeauna.

— *Ameen,* întăreşte el privind-o în ochi şi zâmbindu-i.

— Mabrouka spune întotdeauna asta, zice Anna lăsându-se pe spate. E un cuvânt arab?

— Da, îi răspunde atingându-i gâtul neted şi pielea fină din spatele urechii.

— Când eram copil, mă întrebam întotdeauna ce înseamnă, spune Anna.

— *Amn* înseamnă ocrotire şi siguranţă, iar *amana* înseamnă a crede – să devii sigur pe credinţa ta. Când cineva zice ceva, iar tu îi răspunzi *Ameen*, îi transmiţi de fapt că crezi în ceea ce a spus şi de asemenea că vrei să întăreşti asta.

— Te iubesc când explici lucrurile atât de serios.

— Nici nu m-ai ascultat.

— Ba da. Dar în acelaşi timp mă gândeam ce dulce eşti.

— Dulce, da. Aşa sunt eu. Anna, eşti o femeie tare uşuratică.

— Ştii, când e serioasă, Nur arată exact ca tine.

— Eu te văd tot timpul *pe tine* când o privesc. E cel mai frumos copil din lume. Ochii ăştia, Anna, ochii ăştia…

O trage aproape de el, buzele lui le acoperă pe ale ei şi se iveşte din nou acel sentiment familiar, miraculos prin statornicia sa, mai întâi precum acordurile unei muzici care se aud în depărtare, apoi se apropie tot mai mult până când Anna îşi retrage capul şi îl întreabă:

— Mergem sus?

— Da, spune el, da. Dar mai întâi trebuie să mă duc să văd ce face tatăl meu. Aşteaptă-mă în pat.

Se ridică, o trage şi pe ea după el şi, bătând-o uşor pe spate, o îndreaptă spre uşă. Apoi iese în curtea rece.

29

„De ce, de ce, Doamne,
De ce mă răsplăteşti astfel?“

Tosca

Cairo, 8 august 1998

Fratele meu dirijează la Sarajevo, în ruinele Bibliotecii Naţionale. Am văzut fotografii ale clădirii: tavanul înalt şi toate etajele centrale s-au prăbuşit, coloanele de marmură înălţându-se pe marginea abisului ca să susţină arcadele înnegrite de fum şi crăpate în zigzag, văzduhul înceţoşat de fumul care se ridică dintr-un milion de cărţi otomane în flăcări. Iar acum, în mijlocul tuturor acestora, îl văd pe fratele meu, înflăcărat şi concentrat. Luna şi stelele strălucesc deasupra lui şi a orchestrei sale. Ţine braţele ridicate şi bagheta strânsă între degete. O lovitură uşoară, o întindere a braţelor şi muzica se înalţă ca o voce puternică din inima pământului.

Ar trebui să ajungă aici în câteva săptămâni. I-am copiat articolul lui Sharif Basha. Mă gândesc să-i sugerez ca, după ce-i aduce câteva îmbunătăţiri, să-l publice din nou acum, sub numele lui. Îl văd intrând pe uşă şi ştiu cât de tare îl voi strânge în braţe. Mi-l închipui ţinându-l pe Sharif în braţe, drăgăstos, melancolic, amuzat. Voi termina oare povestea Annei până atunci? Ştiu că mă apropii de sfârşit şi am început să trag de timp. Nu vreau să se termine.

Fratele meu mi-a trimis prin Isabel bucata lui din tapiseria Annei. Am desfășurat-o şi am atârnat-o deasupra bibliotecii: Isis, mama tuturor faraonilor, cu o ţinută regească, cu coroana în formă de coarne de vacă ce încadrează discul solar al lui Ra pe cap. Braţul îi e întins, dar mâna îi lipseşte. Isabel e încântată că a purtat-o pe tiza ei de la ’Omar la mine.

— Ţi-am spus că aşa a fost scris, râde ea. Nu e un semn?

— Credeam că eşti raţională, îi zic.

— Sunt.

— Dar mileniul tău? o întreb privind-o cum unge cu gel Bonjela gingiile lui Sharif.

— Vor fi două, îmi răspunde. Închipuie-ţi. Două în anul 2000.

— Am găsit ceva pentru lucrarea ta, zic. Ascultă:

Dacă am putea reduce populaţia pământului la un sat cu 100 de locuitori, iar proporţiile raselor umane existente ar rămâne aceleaşi, acesta ar arăta astfel: ar fi 57 de asiatici, 21 de europeni, 14 americani şi 8 africani. 80 ar trăi în case sub standardele normale. 70 nu ar şti să citească. 50 ar suferi de malnutriţie. 50% din întreaga bogăţie a lumii s-ar afla în mâinile a numai 6 oameni. Şi toţi 6 ar fi cetăţeni ai Statelor Unite.

Isabel strânge bine scutecul curat în jurul taliei lui Sharif.

— Nu se poate! exclamă.

— Ai de gând să termini proiectul? o întreb.

— Sigur că da, îmi răspunde.

— Există vreo limită de timp? o întreb.

— O, Amal… începe ea, apoi se întrerupe. Ţi-am cumpărat o carte. Cum de-am putut să uit? Am găsit-o într-o librărie second-hand. E despre domnul Boyle al tău.

Boyle of Cairo (Titus Wilson & Son Ltd., 28 Highgate, Kendal, 1965) reprezintă memoriile Clarei Boyle despre soţul ei. Isabel e încântată de bucuria mea vădită pe când studiem fotografia lui Harry Boyle, care arată exact aşa cum mi l-am închipuit – are o mustaţă lungă şi ciufulită şi un guler mototolit –, şi e chiar şi o fotografie cu Toti.

Cairo
31 octombrie 1911
Dragă sir Charles,

Aud de la James Barrington că nu te-ai simţit prea bine.

E foarte rău că nu mi-ai spus-o chiar dumneata. Mi-ar plăcea atât de mult să vin să te văd – soţul meu spune că trebuie neapărat s-o fac. Se gândeşte la o călătorie în Europa, pentru a-i oferi lui Nur primul ei

Crăciun adevărat. Recunosc că sunt foarte încântată de idee, dar apoi, când mă gândesc mai bine, în mintea mea se naşte un fel de nelinişte, n-aş şti să-ţi explic de ce.

Trebuie să-i spui domnului Winthrop să pregătească o listă cu toate plantele medicinale de care ar putea avea nevoie. Dacă vom veni într-adevăr de Crăciun, le voi putea lua cu mine. Iar dacă nu, voi găsi pe cineva – probabil doamna Butcher sau unul din oaspeţii noştri de la Hilmiyya – care să i le aducă.

Al-Ahram *a publicat un articol al soţului meu care prezenta cât se poate de simplu natura relaţiilor dintre Occident şi Orient aşa cum le vede el astăzi. Va apărea curând în engleză şi în franceză, însoţit de articolele domnului Blunt şi ale doctorului Ginsberg, şi trag speranţă că poate va face totuşi o impresie asupra conştiinţei publice.*

Nur a devenit o fetiţă atât de frumoasă, ai îndrăgi-o pe loc. Mi se pare că seamănă mult cu mătuşa ei, Layla Hanim. Are vivacitatea, sinceritatea şi uşurinţa ei de-a izbucni în râs. Dar când e gânditoare, seamănă cu tatăl ei...

Cairo, 10 august 1998

Băiatul de la călcătorie urcă la etaj încărcat cu rufele noastre în timp ce Tahiyya şi doi dintre copiii ei îl urmăresc vigilenţi. Când scot portofelul să-i plătesc, copilul cel mare, o fetiţă, spune timid:

— Ai tablouri cu faraoni.

Arată spre cele două bucăţi de tapiserie ale Annei care atârnă de bibliotecă.

— Da, zic. Ştii cine sunt?

— Isis şi Osiris, spune copila, iar mama ei îşi acoperă gura cu mâna şi râde.

— Bravo, zic. Ai învăţat asta la şcoală?

Copila încuviinţează din cap şi se ascunde după fustele mamei sale.

— E foarte deşteaptă, spune Tahiyya. Dar e năzdrăvană

ca un *djinn.*

— Nu pare năzdrăvană, zic.

— Asta pentru că se sileşte în faţa dumitale.

Isabel iese din camera ei cu copilul în braţe.

— Cine e ca un *djinn*? ne întreabă.

— Domnişoara, îi răspunde Tahiyya făcând semn cu capul înspre fetiţă. Daţi-mi-l mie, *ya Sett* Isa, lăsaţi-mă să-l ţin puţin, spune întinzând mâinile.

— Duci lipsă de copii? o întreb când Isabel îi pune bebeluşul în braţe.

Tahiyya îl leagănă şi copilul începe să gângurească şi să râdă.

— Am găsit o altă rădăcină pentru tine. O pregătisem deja, dar între timp am uitat: „j/n".

— Să auzim, spun.

— Ei bine, *jinn* înseamnă spirit, *janeen* – fat şi *jinan* – nebunie. Deci, care e tema comună?

— Hai să-l căutăm în dicţionar.

Scot *al-Mu'jam al-Wasit*[161] din biblioteca încadrată de tapiseriile cu Isis şi Osiris. Fetiţa Tahiyyei mă întreabă:

— De ce i-ai pus atât de departe unul de altul? Nu erau căsătoriţi?

— Mai e o bucată care lipseşte, îi răspund. Bucata din mijloc.

— Cea cu copilul lor, spune Tahiyya.

— Da, şi ea va întregi *aya.* Vezi, deasupra capului lui Isis scrie: „El este cel care aduce…". Osiris stă în picioare cu faţa spre ea, iar deasupra capului lui scrie: „… morţi". „El este cel care aduce viii dintre morţi", zic. Ăsta trebuie să fi fost versetul pe care Sharif Basha l-a ales pentru tapiseria Annei.

— Dar erau necredincioşi, spune Tahiyya. Îl cunoşteau pe Dumnezeu?

— Ya Tahiyya, e cineva care nu-l cunoaşte pe Dumnezeu?

— Adevărat, zice. Adevărat, adevărat, îngână cuvintele

[161] Lexicon al limbii arabe contemporane publicat în două volume în 1960. (n. t.)

ca pe un cântec în timp ce leagănă copilul.

Mă întorc la dicţionar, dar tocmai atunci sună telefonul, aşa că Isabel mi-l ia din mână. E Tareq ’Atiyya.

— Ţi-ai revenit după călătorie? mă întreabă.

— Da, da, mulţumesc, îi răspund.

— Cum e să ai un bebeluş în casă?

— Minunat! râd. Mai ales că suntem doi oameni care avem grijă de el.

— Întotdeauna e nevoie de doi oameni ca să faci un copil, îmi spune.

— Nu, nu. Două mame. Facem cu rândul ca să ne trezim noaptea.

— Pari să te simţi bine. E grozav să aud că eşti atât de fericită.

— Vine şi ’Omar săptămâna viitoare. Acum e în Sarajevo. După aceea pleacă pe Malul de Vest şi în Amman. Iar apoi vine încoace.

— Ar trebui să luăm cu toţii cina împreună, îmi spune.

— Ar fi minunat, zic.

— Amal? spune.

— Da.

— Când se vor mai linişti lucrurile şi când vei fi ceva mai liberă, aş vrea să vin să vorbesc cu tine.

— Despre ce?

— Nu ştii?

— Tareq, nu mie îmi lipseşte libertatea.

— Trebuie neapărat să vorbesc cu tine. Mai târziu. Acum tocmai… trag o linie.

— Bine, putem sta de vorbă, zic.

Putem sta de vorbă, mă trezesc gândind, dar asta nu va duce la nimic.

Când mă întorc, Isabel îmi spune:

— Tema comună este ascunderea. *Jinn* sunt cei care stau ascunşi, iar *janeen* e un diminutiv pentru cea ascunsă.

— Şi *jinan*?

— Vine de la *junna* – intelectul lui a devenit ascuns. Iar *al-Jannah* înseamnă paradis – locul ascuns.

— Bineînţeles, strig. O, Isabel, ascultă: *junaynah,*

grădina, e un mic paradis…

— Asta e mult prea simplu, spune Isabel.

— Dar cum stau lucrurile cu *jund* – soldaţi şi cu *janub* – sud? mă întreb.

Sună interfonul şi Tahiyya spune:

— Madani vrea să cobor.

Îşi adună copiii şi îmi dă bebeluşul.

— Nu vreţi nimic?

— Să fii în siguranţă, spunem eu şi Isabel în acelaşi timp.

E mai greu să citesc ultimele pagini ale Annei cu Isabel şi cu copilul în casă. E adevărat sau trag doar de timp pentru că nu vreau să ajung la sfârşit?

Cairo, 12 august 1998

Isabel l-a luat pe Sharif să se mândrească cu el în faţa lui Ramzi Yusuf şi a soţiei sale, iar eu m-am apucat să răsfoiesc din nou memoriile Clarei Boyle, uitându-mă la fotografii, citind un paragraf de ici şi o frază de colo. Dintr-odată o frază pe care am mai întâlnit-o îmi atrage atenţia: „Cum poate cineva ajunge la planeta Souad?“.

O oră mai târziu stau încă cu cartea pe genunchi, iar pe masa din faţa mea se află scrisoarea pe care Anna i-a dat-o atât de tulburată soţului ei pe când acesta planta puieţii de chiparoşi pentru Nur, în 1906. O, cât sunt de furioasă şi cât îmi doresc să-i pot spune! „Dacă oamenii îşi pot scrie unii altora prin spaţiu, de ce nu şi-ar putea scrie şi prin timp?“, întrebase mai demult Isabel. Dar cum poţi să-i scrii trecutului? Citesc încă o dată cuvintele pe care Clara Boyle le-a scris în 1965:

> Prin 1906 existaseră nişte neînţelegeri între lordul Cromer şi Ministerul de Externe legate de anumite puncte ale politicii care avea să fie urmată în Egipt. Lordul Cromer trimisese la Londra un raport care nu avusese niciun efect.
>
> Ca o ultimă soluţie, Harry a alcătuit o scrisoare care avea să ofere o imagine reală asupra mecanismelor

minţii orientale; se voia traducerea unei scrisori care ajunsese în mâinile sale în taină şi în această calitate a fost trimisă Ministerului de Externe. Doar lordul Cromer ştia adevărul – că scrisoarea originală fusese scrisă chiar de Harry Boyle. O astfel de scrisoare ar fi putut într-adevăr să ajungă în mâinile sale la vremea aceea, dar cum avea nevoie de ea exact în acel moment psihologic ca să-şi impună punctul de vedere, nu a ezitat să-şi folosească cunoştinţele despre orientali, fiindcă ceea ce voia să spună era în folosul egiptenilor şi pentru o mai bună înţelegere.

Scrisoarea originală, bătută cu greutate la maşină de Harry doar cu două degete, se află încă în posesia mea. După cum se va vedea, în ea limba pitorească şi plină de înfloriturі a orientalilor e transpusă într-o engleză la fel de pitorească…

Această scrisoare trebuia să servească drept avertisment pentru Ministerul de Externe în privinţa nemulţumirii oamenilor din popor şi a celor de vază din Egipt. Urma să divulge planul secret al unei mari revolte a naţionaliştilor, dând toate detaliile asupra timpului, forţei numerice şi modului în care avea să fie condusă revolta împotriva stăpânirii britanice. Fiecare propoziţie, aproape fiecare cuvânt are un dublu sens. Harry trebuie să se fi distrat copios compunând scrisoarea asta. Deşi a inventat „traducerea“, nu a inventat spiritul ei, care a servit ca o ilustrare grafică a situaţiei. Lordul Cromer a fost încântat să aibă această scrisoare la îndemână ca să-şi ducă planul la îndeplinire şi a trimis-o la Ministerul de Externe, informând autorităţile că i-a parvenit printr-unul din spionii secreţi ai lui Harry.

Compar din nou scrisoarea citată în carte cu cea de pe masa mea. Se potrivesc cuvânt cu cuvânt. Presupun că mâine mă voi simţi triumfătoare datorită descoperirii mele. Însă în clipa asta tot ce-mi doresc este să alerg la el, să-i arăt cartea şi să-i spun: „Uite! Ai avut dreptate“.

Cairo, 15 august 1998

Sharif e agitat, aşa că îl ţin lipit de pieptul meu şi îl plimb încoace şi-ncolo. De colo-colo, pe lângă perdea, apoi pe lângă bibliotecă, pe lângă tapiserie şi pe lângă bufet, până la oglinda de pe peretele îndepărtat şi înapoi. Mă gândesc încă la scrisoarea lui Harry Boyle. La convingerea fermă a soţiei sale – nu într-un timp de mult uitat, ci în anii ’60, în anii ’60, când *eu* deja mă născusem – că pusese degetul pe rană şi că exprimase într-adevăr „mecanismele minţii orientale“ – ale minţii mele. Plimb copilul de colo-colo, înainte şi înapoi. Greutatea lui care îmi apasă pieptul mă linişteşte, răsuflarea lui pe gâtul meu îmi aduce mângâiere. Mă întreb dacă confruntările din Denshwai ar fi avut loc în cazul în care Enoh nu ar fi scris scrisoarea, iar Domnul său n-ar fi trimis-o. Mă întreb dacă ăsta e motivul pentru care a părăsit Cromer Egiptul chiar înainte de proces – verificase spânzurătorile înainte de-a pleca. Toţi funcţionarii britanici din Cairo trebuie să fi fost convinşi că o revoltă era iminentă. Doar Boyle şi Cromer cunoşteau adevărul. Aşadar Cromer îi lasă pe Matchell, Mansfeld Findiay, Hayter, Bond şi Ludlow să se confrunte cu ceea ce ştie că vor lua drept începuturile unei revolte populare. Speră că atunci când vacanţa lui se va încheia şi se va înapoia la Cairo, frământările care apăruseră de la înfiinţarea Antantei, de la evenimentele din Taba vor fi deja domolite, iar el se va putea întoarce din nou ca „prieten al felahilor“. Dar planul lui nu funcţionase şi pierduse Egiptul. Ăsta e motivul pentru care într-o carte în două volume publicată în 1908, în care notează fiecare detaliu al guvernării sale în Egipt, Denshwai nu e pomenit niciodată?

Cât despre egipteni, după proces Fathi Zaghlul a fost promovat subsecretar la Ministerul Justiţiei, dar era huiduit oriunde se ducea; Ibrahim al-Hilbawi şi-a petrecut tot restul zilelor încercând să-şi răscumpere greşelile – portretele care i s-au făcut spre sfârşitul vieţii sunt portretele unui om chinuit de remuşcări. Iar Boutros Ghali a plătit cu viaţa.

Sharif a adormit lipit de pieptul meu, dar nu vreau să-l las jos. Oare toate astea mai contează acum? După nouăzeci de ani de la scrisoarea lui Boyle şi treizeci de ani de la comentariile văduvei sale? Anna ar fi luat foc.

Isabel intră în cameră. E îmbrăcată într-un halat de bumbac şi îşi şterge părul cu un prosop. Îşi atârnă prosopul pe după gât, îşi dă părul pe spate şi ne vede.

— O! strigă. Vreau să vă fac o pozã. Ştii că până acum nu i-am făcut nici măcar o singură pozã copilului? Mi-am lăsat aparatul aici. Dar arătaţi aşa de bine împreună, tu odihnindu-ţi obrazul pe capul lui aşa. Plimbă-te, plimbă-te cât mă duc să aduc aparatul.

Fuge în camera ei şi se întoarce cu geanta, uitându-se nedumerită la mine.

— Amal, ce e chestia asta? mă întreabă. Uite! Era în geanta mea.

O legătură voluminoasă, lunguiaţă, înfăşurată în muselină atârnă pe jumătate din geanta ei mare. Am mai văzut una la fel. Ştiu ce e înăuntru înainte s-o desfacem.

Dezleg capetele cu stângăcie, cu o singură mână, ţinând copilul adormit lipit de pieptul meu cu cealaltă. Desfăşurăm ţesătura şi o adiere de flori de portocal învăluie încăperea. Sub ochii noştri se iveşte copilul Horus, mic şi gol, având încă pe umeri un cap de om, pe care se odihneşte mâna lui Isis, mama sa. Deasupra lui sunt scrise două cuvinte: *al-hayy min…* Vii dintre…

5 noiembrie 1911

Sharif Basha ţine în mâna dreaptă şiragul de mătănii. Cu stânga frunzăreşte un vraf de hârtii aflat pe un raft scund de cărţi din biroul lui Isma’il Sabri. De flecare foaie e lipită o fotografie.

— Văd că eşti interesat, *ya* Basha.

Isma’il Basha Sabri e aşezat într-un fotoliu adânc şi comod şi o pătură în carouri crem şi albastre îi acoperă genunchii.

— Ştim atât de puţine despre ei, spune Sharif Basha. Cu mult timp în urmă, pe vremea lui Mariete Basha, voiam să

fac săpături.

Se întoarce şi-i zâmbeşte prietenului său.

— Poate că o vei face în cele din urmă, zice Isma'il Sabri întorcându-i zâmbetul. Aud că te pregăteşti să te retragi oarecum din viaţa publică?

Sharif Basha, care se întorsese din nou spre fotografii, încremeneşte.

— De unde ai auzit? îl întreabă pe un ton vesel, strângând hârtiile şi aranjându-le din nou într-un teanc ordonat.

— Veştile se răspândesc repede, răspunde Isma'il Sabri cu ochii aţintiţi asupra spatelui vechiului său prieten. E adevărat?

Sharif Basha se întoarce.

— Poţi să mă învinuieşti? îl întreabă – şi e o întrebare serioasă.

Isma'il Sabri clatină din cap.

— Te-aş fi îndemnat chiar eu să faci asta, dacă n-aş fi fost convins că nu mă vei asculta. M-am gândit că vei zice: „A îmbătrânit şi a început să-i fie frică"…

— M-ai fi îndemnat? spune Sharif Basha surprins. De ce?

Isma'il Sabri încuviinţează uşor din cap.

— Ai rămas prea singur. Mai ales în ultimii ani. Am simţit-o…

Uşa se deschide şi Ya'qub Artin Basha intră grăbit, urmat de un servitor care îşi cere iertare că n-a avut timp să-l anunţe.

— Uitaţi-vă! spune Ya'qub Basha fluturând ziarul. Frământări în Balcani, Turcia va avea nevoie de şi mai mulţi bani ca să le înăbuşe…

— Ya'qub Basha! exclamă Isma'il Sabri întinzându-i mâna. Mă ierţi că…

— Fireşte, fireşte. Iertarea fie cu tine, frate.

Ya'qub Artin apucă mâna lui Isma'il Sabri, care nu s-a ridicat, şi o strânge cu putere, apoi înaintează spre Sharif Basha. Servitorul iese pe nesimţite din încăpere, închizând uşa în urma lui.

— Văd că te-ai uitat la strămoşii noştri, spune Ya'qub

Basha zărind teancul de fotografii de lângă Sharif Basha. Prietenul nostru poet, aici de faţă, a insistat pe lângă mine ca istoria faraonilor să fie predată în şcoli. Ce părere ai?

— E o idee bună, răspunde Sharif Basha.

— Totuși nu ştim prea multe despre ei, spune Ya'qub Artin.

— Destul pentru copiii de şcoală, remarcă Isma'il Sabri.

— Ar fi interesant să aflăm mai multe, spune Sharif Basha.

— A! Magia trecutului! exclamă Ya'qub Artin, aşezându-se greoi pe un fotoliu din faţa lui Isma'il Sabri. Mult mai fascinant decât prezentul. Îşi aruncă ziarul pe măsuţa latră, cu tăblie de marmură, aflată între el şi gazda lui. Turcii vor săvârşi şi mai multe masacre şi vor împrumuta şi mai mulţi bani de la Europa ca să le finanţeze.

— Ne îndreptăm spre război, spune Sharif Basha din locul său de lângă bibliotecă. Nu e războiul nostru.

— Dar vom avea de suferit, zice Isma'il Sabri.

— Suferim oricum.

— Adevărat, *mon ami,* spune Ya'qub Basha. Dar de când ai devenit atât de fatalist?

Sharif Basha ridică din umeri.

— Am să plec la Tawasi o vreme, în lunile de iarnă, zice. Fotografiile pe care le ai aici… Vreau să văd templele cu ochii mei. Vreau să-mi duc familia la Luxor, în Valea Regilor.

— Mi-aş dori să pot veni cu voi, oftează Isma'il Sabri.

— Vino, spune simplu Sharif Basha. Vom avea grijă de tine.

De ce să nu călătorească? Să ia lucrurile încetul cu încetul. Să se bucure de timpul petrecut împreună. Ahmad poate să vină cu ei. Şi Mahrous, dacă vrea. Le va servi drept educaţie copiilor. Are cine să aibă grijă de părinţii lui – Layla şi Husni sunt la Cairo. Iar mama sa poate să vină la Tawasi oricând doreşte. Sabir şi familia lui se vor muta în casa lui. Sabir îi spune că Kitchener îl agreează şi mai puţin decât Cromer, deşi nu l-a întâlnit niciodată. Era o

vreme când lucrul ăsta i-ar fi adus o oarecare satisfacţie. Acum nu-i mai pasă. Muhammad ’Abdu a murit, la fel şi Qasim Amin. ’Urabi a murit. Până şi tânărul Mustafa Kamel a murit. S-a stins în chinuri groaznice, cancerul devorându-i stomacul. Şi pentru ce? O luptă milimetru cu milimetru în timp ce lumea trece în goană pe lângă ei ca un uragan.

Sharif Basha se plimbă prin grădina casei liniştite din Hilmiyya. Şi-au făurit o viaţă, una bună şi fericită, chiar dacă umbrită de probleme mai importante. Poate că a venit timpul să elibereze această viaţă. În vară poate s-o ducă pe Anna în Europa. Şi dacă va simţi aversiune faţă de Italia şi de Franţa, va încerca să nu se gândească la politica dusă de ele. El şi Anna pot să se bucure de muzică, de picturi, de mâncare. Pot să meargă în Palestina şi să vadă din nou livezile de măslini ale copilăriei sale din ’Ein el-Mansi şi să se roage la al-Aqsa: o dată pentru el şi o dată pentru Muhammad ’Abdu. Ar putea chiar să meargă în Anglia. De ce să-i răpească plăcerea de-a merge acasă doar din pricina sensibilităţii lui? Oamenii se vor uita la ei cu ochii mari? N-au decât. Va purta *tarbush*-ul pe cap în parc şi le va înfrunta privirile. Să-i ofere plăcerea să-i arate peisajele de la ţară, Districtul Lacurilor, muzeul unde se află picturile care au purtat-o până la el. Ar putea să treacă pe la Blunt, să-l viziteze pe Barrington. S-ar putea înţelege bine cu sir Charles. Ea va avea bucuria s-o vadă pe Nur jucându-se în locurile în care s-a jucat şi ea când era copil. Nu era nevoie să strice relaţiile cu toată lumea. Se opreşte sub chiparosul care îşi întinde ramurile spre balconul dormitorului său. A trăit douăzeci de ani în casa asta. Iar acum ea a devenit ascunzătoarea lor. Locul în care îşi invită oaspeţii străini şi întreţin împreună conversaţia cu ei. Iar când aceştia pleacă şi rămân singuri, ea stă alături de el pe balcon, iar el aude foşnetul frunzelor chiparosului şi îşi aduce aminte de nopţile în care se plimba prin grădină, tânjind după ea, chinuit de temeri.

Intră în casă şi străbate coridoarele până la uşa de la stradă, unde îl aşteaptă Sabir.

— Mă duc acasă, îi spune.

— Vă însoţesc, *ya* Basha.

Ies din casă şi o trăsură trage la scară. Sabir încearcă să ridice coviltirul, dar e înţepenit. Se urcă pe capră, lângă vizitiu.

Sharif Basha se lasă pe spate pe bancheta lui. Va ajunge la timp pentru baia lui Nur. Şi pentru o cină liniştită cu Anna. Ei nu-i vine să creadă că va fi fericit ducând o viaţă retrasă. Însă va fi; după aproape treizeci de ani de luptă, e pregătit. Dar ea? Ea va fi fericită? Adoptase Egiptul şi cauza lui. Singura femeie din întreaga lume care îi fusese sortită… şi pe care Dumnezeu i-o trimisese. Făcuse în aşa fel încât să fie răpită şi adusă în casa lui. Sharif Basha zâmbeşte în sinea lui amintindu-şi-o din nou pe Anna, îmbrăcată în cămaşă şi pantaloni bărbăteşti, stând – încăpăţânată şi hotărâtă – în *haramlek*-ul mamei sale. Ce-ar fi s-o ducă din nou în Sinai? Ca să-i arate mărgeanul, de data asta? O lume întreagă ascunsă sub oglinda apei… şi tot ce aveai de făcut era să bagi capul în apă şi să deschizi ochii. I-ar plăcea. Ar fi fost oare mai fericită în astfel de vremuri? O întrebare fără rost. Pare fericită cu el. Dar ar fi putut să-i ofere mai mult. Nu mai multă grijă şi tandreţe, dar mai mult din bucuriile obişnuite ale vieţii. Îi plăceau atâtea lucruri: oamenii, copacii, pictura, muzica, gătitul. O femeie întotdeauna ocupată, dar care răspândea întotdeauna o linişte şi o pace desăvârşite în jurul ei. Uneori o pătrundea şi rămânea pur şi simplu culcat deasupra ei, fără să se mişte, odihnindu-se doar. Făcuse dragoste cu ea cu bucurie, cu pasiune, cu tandreţe, cu tristeţe, cu disperare. Ea era marea în care înota, deşertul prin care galopa, câmpurile pe care le ara…

— Poţi să mâni ceva mai repede? îi spune vizitiului.

15 august 1998

E seară şi urmăresc ştirile la televizor când Isabel intră în living.

— A adormit, spune.

Îi zâmbesc. O nouă criză se întrevede între Irak şi

Statele Unite. Nu între Irak şi Naţiunile Unite…

— Amal, spune Isabel.

— Da? zic întorcându-mă pe jumătate spre ea.

— Ştiu cum a ajuns în geanta mea.

— Cum? întreb.

— Ea a pus-o acolo.

Inima îmi bate mai tare.

— Cine a pus-o acolo? o întreb calmă.

— Femeia din moschee. *Umm* Aya. Ea a pus-o acolo.

Mă uit la ea şi simt că mă cuprinde furia. Nu am nicio explicaţie mai bună, dar totuşi sunt furioasă.

— Tot nu crezi, nu-i aşa?

— Nu, nu cred.

— Atunci ce crezi că s-a întâmplat?

— Nu ştiu, nu ştiu, Isabel. Dar nu pot…

— Ascultă-mă, îmi spune aplecându-se înainte cu ochii larg deschişi, am recapitulat în minte tot ce-am făcut atunci. Când să plec, era să-mi uit geanta. O pusesem jos undeva, înăuntru. Pe banchetă sau pe podea. Şi era deschisă, sunt sigură de asta, pentru că făcusem nişte fotografii cu aparatul şi nu o închisesem. Când să plec, ea s-a apropiat de mine şi mi-a întins-o. Mi-a spus: „Să nu-ţi uiţi lucrurile“. Apoi mi-a zâmbit şi m-a îmbrăţişat. Iar când mi-a întins-o, fermoarul era tras.

— Şi n-ai simţit geanta mai grea?

— Nu. Tace o clipă. Însă geanta asta mi se pare întotdeauna grea.

— Şi n-ai mai deschis-o niciodată?

— Nu, niciodată. Mă pregăteam să plec. N-am mai făcut nicio fotografie. Iar apoi am lăsat-o la tine.

— N-ai de unde să ştii, zic, n-ai de unde să ştii.

— Ei bine, de unde din altă parte aş fi putut lua legătura aia? mă întreabă. Şi de ce aş minţi? Aş putea să cred la fel de bine că *tu* ai pus-o acolo. Geanta stă aici de luni de zile.

— N-am pus-o eu acolo, spun.

Stăm una lângă alta în tăcere.

Nu voi şti niciodată de unde a aflat. Am auzit-o ţipând

înainte să aud scârţâitul roţilor, strigătele, bătăile puternice în uşă. Eram în curte. Fuseserăm amândouă în camera lui Nur. Anna încă o mai îmbăia seara înainte de culcare, aşa cum obişnuiesc englezii. Nur ieşise din cadă, caldă şi rozalie. Nu voia să-şi pună pijamalele, ci se tot înfăşură în prosopul mare de baie. I l-am desfăcut, dar ea s-a înfăşurat din nou în el. Iar ăsta a devenit un joc. Noi trăgeam de capetele prosopului şi întrebam: „Ce e asta? Ce-am găsit aici? E o maimuţă? E o gazelă?“. Iar ea dădea prosopul la o parte râzând încântată: „E o fată, e o fetiţă!“ şi apoi se înfăşură din nou în el. Iar şi iar. Apoi a spus: „Vreau păpuşa mea“. Am căutat păpuşa şi eu mi-am amintit că se jucase cu ea în curte în după-amiaza aceea. Am strigat-o pe Hasna, dar trebuie să fi fost în bucătărie. Aşa că m-am dus chiar eu să caut păpuşa. De aceea eram în curte. Păpuşa era acolo, aruncată lângă havuz şi, când am ridicat-o, am auzit ţipătul Annei. Un ţipăt puternic şi prelung care a răsunat în toată casa şi care m-a făcut să mă cutremur, iar pe Ahmad să vină în fugă din grădină. „Nu“, a ţipat în engleză. Am ridicat privirea şi am văzut-o năpustindu-se afară din casă şi alergând prin curte împleticindu-se. „Nu… Nu…“ Apoi am auzit zgomotele de-afară. Scârţâitul roţilor, strigătele, tropăiturile şi bătăile în uşă. Am fugit într-acolo şi am găsit-o trăgând de uşa grea – fiindcă Fudeil şi Mirghani ieşiseră să dea o mână de ajutor – ca s-o deschidă. Apoi am auzit glasurile bărbaţilor spunând un singur lucru: „El-Basha, el-Basha…“

L-au cărat înăuntru. Pe fratele meu. Trei oameni l-au cărat înăuntru. Un bărbat scund şi cocârjat şchiopăta în urma lor, ducând bastonul şi *tarbush*-ul fratelui meu în timp ce caii băteau din copite, nechezau şi se ridicau speriaţi în două picioare fiindcă nu-i mai ţinea nimeni de frâie.

L-au cărat în *salamlek* în timp ce Anna se agăţa de el. Nu mai ţipa, dar spunea tot timpul „Nu“, ţinându-l de mână şi scuturând din cap. Refuza, ţinea la distanţă, trimitea înapoi nenorocirea care se abătuse asupra noastră.

— Şşşt, am liniştit-o.

Când i-am auzit glasul, picioarele mi s-au înmuiat de uşurare. O criză, un atac de cord, un infarct uşor, orice o fi fost, era încă în viaţă. Era viu şi vorbea, iar când l-au întins pe divan şi ea a îngenuncheat lângă el, a ridicat mâna şi a aşezat-o pe gâtul ei.

La început n-am înţeles ce se întâmplase. Până când oamenii s-au tras înapoi şi am văzut petele de pe hainele lor. Atunci m-am repezit spre el, iar Nur a intrat cu paşi nesiguri în încăpere, luându-se după ţipetele mamei ei – dezbrăcată încă, târâind prosopul după ea –, l-a zărit pe tatăl ei întins pe divan, cu ochii închişi şi a alergat spre el. Am văzut pata de sânge de sub el lăţindu-se şi am prins copila înainte să ajungă la el. Mirghani s-a apropiat de mine şi mi-a zis:

— Mă duc să-l chem pe Husni Bei.

— Du-te după doctor, i-a spus Anna. Du-te şi cheamă-i pe Milton Bei şi pe Sa'd Bei el-Khadim. Repede.

S-a ridicat şi s-a apucat să-i descheie cămaşa.

— Poţi să te întorci, iubirea mea? Poţi să te întorci?

Nur se zvârcolea în braţele mele.

— Tata e rănit, i-am zis. Tata e rănit…

Iar ea îl săruta pe faţă şi încerca să ajungă la rană:

— Să te pup unde te-ai lovit ca să-ţi treacă?

El a deschis ochii.

— Sărută-mă pe obraz, *ya habibti,* şi după aceea du-te să-ţi pui pijamalele.

Fudeil adusese cutia cu medicamente, iar Anna scotea din ea bandaje, sticluţe şi vată. Pe când îl întorceau pe o parte, a văzut-o ţinând în mână o fâşie lungă de bandaj şi i-a zis:

— Ai de gând să-ţi înfăşori din nou părul cu ele?

Apoi a închis ochii. Ea i-a despicat cămaşa şi a vorbit cu el tot timpul cât i-a spălat rana, i-a acoperit-o cu tifon şi a ţinut mâna apăsată deasupra ei. M-am apropiat şi am şoptit:

— *Abeih?*

El a deschis ochii şi a zis:

— Layla? Au făcut-o… câinii…

— Cine, *ya Abeih*? Cine? l-am întrebat.

Iar el mi-a răspuns:

— Sunt destui câini. Nu-ţi fie teamă. Trimite după mama. Apoi culc-o pe Nur. Şi ai grijă de Sabir.

Sabir fusese rănit în umăr. Se aruncase peste fratele meu când răsunaseră împuşcăturile.

Mama era la nunta fetei celei mici a lui Mustafa Paşa Fahmi. Am trimis după ea. Am culcat-o pe Nur şi am lăsat-o pe Hasna să stea cu ea. Nu ne era de niciun folos jos şi striga întruna: *„Sidi! Sidi el-Basha!“.*

I-am spus lui Nur că tatăl ei era bine, că mama ei avea grijă de el şi că avea doar nevoie de somn. M-am sprijinit de Ahmad ca să cobor din nou, dar inima mi-o luase razna, se poticnea şi se lovea de cuşca pieptului meu. Respiraţia îmi era scurtă şi întretăiată. Şopteam fără încetare: *„ya Rabb, ya Rabb“.* Am pus apă la fiert şi i-am zis lui Ahmad:

— E doar o simplă rană, doar o simplă rană, *Khalu* e puternic şi doctorii sunt deja pe drum.

Dar frica îmi strângea pieptul ca în chingi şi inima îmi bătea nebuneşte.

Pe când coboram, am auzit afară tropotul cailor. Caii au galopat toată noaptea dinspre şi înspre casa noastră şi în clipa în care am intrat în *salamlek,* Milton Bei s-a năpustit înăuntru, deschizându-şi deja geanta.

Trei gloanţe. Două în stomac şi unul în spate. Milton Bei şi Sa’d Bei au spus că trebuiau să le scoată, iar Mirghani a urcat la etaj să aducă apa fiartă. Atunci a venit Husni şi au aprins o lampă cu spirt, spunând că nu trebuiau să rămână acolo decât Fudeil, Mirghani şi Sabir, iar noi să plecăm. Ahmad nu voia să plece de lângă unchiul lui. Anna şi cu mine am ieşit în curte şi am rămas în picioare lângă perete. Ne-am rugat îndelung, dar primul lui strigăt înăbuşit de durere a făcut-o pe Anna să se arunce în braţele mele şi am rămas ghemuite lângă perete, strângându-ne una pe alta, până când Husni a venit şi ne-a spus:

— Au făcut tot ce-au putut. Vor aştepta afară dacă vreţi să-l vedeţi.

Milton Bei şi Sa’d Bei au stat cu noi toată noaptea. La început fratele meu n-a fost conştient, dar apoi şi-a

revenit şi a stat de vorbă cu Husni. După aceea a vorbit cu mine şi mi-a spus… mi-a spus ceea ce un frate bun şi curtenitor îi spune unei surori despre care ştie că şi-ar da viaţa pentru el.

Apoi a vorbit cu Anna, care stătea în genunchi pe podea lângă el.

— Anna, ascultă-mă.

— Te iubesc.

— Anna, ascultă-mă. M-ai făcut…

Se întrerupe.

— Te rog, nu vorbi. Te rog, te rog, nu vorbi.

— Taci. Taci şi ascultă-mă. Ne-a fost bine împreună, nu-i aşa?

— Da, şopteşte ea, da. Cuvintele i se opresc în gât. Am fost atât de fericită cu tine. Atât de fericită.

Îi sărută mâinile, lipindu-şi fruntea de braţul lui, lipindu-şi trupul de al lui.

— Vreau să-ţi trăieşti viaţa…

— Te iubesc, te iubesc…

— Ştiu. Linişteşte-te. Trebuie să fii curajoasă acum. Pentru Nur. Adu-ţi aminte ce-ai promis.

— Asta e casa mea.

— Asta a fost casa ta. Din cauza mea. Nu vreau să fie nevoită să lupte din greu.

— Vreau să rămân.

— Nu, Anna. Nu va ţine. N-a mers decât datorită mie.

— Eşti atât de arogant…

Sharif Basha ridică din sprâncene şi se uită la ea, iar ea îşi îngroapă mâinile în părul lui.

— O, te rog, îl imploră, te rog, încearcă…

— S-o creşti aşa… cum ai crescut tu.

— Dragostea mea, spune ea, oh, dragostea mea, dragostea mea…

Mama noastră a intrat în încăpere şi el a înălţat privirea spre ea.

— Mamă?

Ea s-a aplecat asupra lui şi i-a luat mâna într-a ei.

— Sharif. *Habibi. Ibni*[162]*.* Ce s-a întâmplat?

El i-a dus mâna la buze.

— Roagă-te pentru mine, *ya Ummi.*

Suspinul a fost aidoma celui pe care îl scotea când stătea în holul de la intrare şi îşi dădea jos cizmele după o lungă plimbare călare într-o zi fierbinte de vară. Mama i-a acoperit ochii cu cealaltă mână şi a rostit *shahada*[163] pentru el, înainte să i se înmoaie picioarele…

Zorii se ivesc şi soarele se ridică deasupra unei case pline de femei care bocesc. Glasurile lor se înalţă din *salamlek,* strigându-şi tare durerea, apoi stingându-se treptat în deznădejde: *ya habibi, ya habibi, ya ibni, ya habibi,* fiul meu, fratele meu, iubitul meu, *ya habibi.*

Cât despre mine, mă gândesc la el de o sută… de o mie de ori pe zi. Tot timpul îmi spun: îl voi întreba asta pe *Abeih* sau *Abeih* va râde cu lacrimi când va auzi asta. Aştept să-i recunosc paşii când aud zgomotul roţilor pe pietriş. Când rămânem fără cafea, mă gândesc că mai bine ne-am duce la… şi atunci îmi amintesc. Îl văd în felul în care Ahmad întoarce uneori capul, în felul în care a început să mă privească şi atunci îmi trag fiul aproape, îl îmbrăţişez, îl sărut şi apoi îl trimit de-acolo înainte să mă vadă plângând. Moartea unchiului său l-a îndurerat şi a acceptat foarte greu plecarea lui Nur, mă întreabă mereu dacă nu poate să meargă să studieze în Anglia.

Anna ne scrie adesea şi ne dă veşti despre Nur. Nu prea are ce veşti să ne dea despre ea, spune, doar despre Nur. Pictează. Şi are grijă de bătrâna ei rudă – sir Charles. Şi de grădina ei.

Tatăl meu stă în sanctuarul lui. Nu ştim dacă îşi dă

[162] Fiul meu. (în arabă, în orig.)

[163] Crezul: „Mărturisesc că nu există alt Dumnezeu în afară de Allah şi că Mahomed este profetul Lui“. De la s/h/d: a fi martor. Acesta e primul dintre cele cinci fundamente ale Islamului şi ceea ce spune un musulman în momentul morţii. (în arabă, în orig.)

seama ce s-a întâmplat. Mama a devenit foarte tăcută. Se roagă mult. Dar Ahmad şi Mahrous sunt încă în stare s-o facă să râdă.

Mabrouka s-a preschimbat peste noapte într-o femeie bătrână. Stă lângă uşa sanctuarului tatălui meu, acolo unde se afla odată războiul de ţesut al Annei. Murmură întruna, dar nu ştim dacă sunt versete din Coran sau descântece. A doua zi după ce a fost ucis fratele meu, a făcut sul cele trei bucăţi din tapiseria Annei şi le-a înfăşurat în muselină. Una mi-a dat-o mie, „pentru Ahmad şi după aceea pentru copiii lui“, a zis. Iar una i-a dat-o Annei pentru Nur. Nu ştiu ce-a făcut cu a treia. Cât despre războiul de ţesut, am fost nevoiţi să-l cărăm înăuntrul altarului, pentru că tata nu ne-a lăsat să-l luăm de-acolo. Uneori se aşază în faţa lui şi înfăşoară pe iţe un ghem de mătase, aşa cum a văzut-o pe Anna făcând. Dar nu ţese nimic.

Sabir e cumplit de trist şi se învinovăţeşte întruna. Dar s-a aruncat peste fratele meu şi a fost el însuşi împuşcat în umăr. Ce-ar fi putut face mai mult?

Husni e foarte drăgăstos şi foarte drăguţ cu mine. Nu s-a descoperit încă cine a făcut-o. Se spune că ar putea fi fanaticii copţi care se răzbună pentru asasinarea lui Boutros Basha. Sau că ar putea fi fanaticii musulmani, furioşi din cauza poziţiei sale privind drepturile femeilor, din cauză că s-a căsătorit cu Anna şi că purta la gât un medalion cu portretul ei prins cu un lănţişor… sau ca să arunce vina asupra copţilor. Se spune că ar putea fi agenţii britanici care voiau să arunce vina asupra copţilor, să dezbine şi mai mult ţara şi să scape de un lider naţionalist. Se spune că ar putea fi mâna lui *Khedive,* care l-ar fi ucis din duşmănie, fără să se teamă de urmări, pentru că lordul Kitchener ar fi fost încântat să-l vadă pe fratele meu mort. Se spune că ar putea fi amestecaţi oameni mult mai importanţi decât aceştia. Se spune… se spune. Mama a încetat să mai asculte. Husni zice că ultimele ordine ale fratelui meu au fost acelea ca nimeni să nu tragă foloase de pe urma asasinării sale.

Husni spune că se va ajunge la război. Şi că asta va fi şansa noastră de-a scăpa de Ocupaţie. Spune că ar

trebui să încerc să organizez mai multe cursuri pentru femei la universitate. Spune că ar trebui să înfiinţez o nouă revistă şi să o conving pe Anna să scrie pentru ea din Anglia. Şi pe Juliette din Franţa. Spune că lui *Abeih* i-ar fi plăcut lucrul ăsta. Lui el-Basha i-ar fi plăcut lucrul ăsta, zice.

El-Basha. Fratele meu. Uneori trag perdelele despărţitoare şi arunc o privire prin *mashrabiyya* în *salamlek,* de parcă l-aş putea descoperi acolo, de parcă, dacă aş aştepta, dacă aş aştepta îndeajuns de mult, uşile mari s-ar deschide şi el ar intra, întinzându-i bastonul şi *tarbush*-ul lui Mirghani, cu capul uşor ridicat, pentru a asculta zgomotele vieţii, zgomotele noastre, ale femeilor din casă.

Marţi, 2 Safar 1332
[adică] 30 decembrie 1913

Un sfârşit

„Aşa că întreb întunericul:
Unde eşti, iubitul meu?
De ce-ai plecat de lângă aceea a cărei dragoste
Poate să se ţină, pas cu pas, după dorinţa ta?“

Cântec, Egipt, 1300 î.Hr.

Aşadar moare. Amal, care a ştiut tot timpul care era sfârşitul şi care l-a iubit ca o mamă, ca o soră, ca o soţie, îl plânge cu o durere reînnoită. Citeşte şi reciteşte ultima însemnare a Annei:

Am încercat cât de bine m-am priceput să-i spun. Dar nu poate – sau nu vrea – să înţeleagă şi să renunţe la speranţă. Îl aşteaptă neîncetat.

Cercetează cu grijă pagina şi paginile de după ea, dorindu-şi ca Anna să mai scrie ceva: să-i scrie din nou. Dar nu mai e nimic. Unde sunt scrisorile Annei către Layla? Cum rămâne cu Nur? Cu Ahmad şi cu tatăl ei? Cu Mahrous? Nu mai e nimic. Amal trebuie să închidă în cele din urmă jurnalele. Netezeşte fiecare scrisoare şi fiecare tăietură şi le aranjează cu grijă, în ordine, în dosare. Dar nu are inima să le îngroape din nou în cufăr. Rămân în dormitorul ei, pe masa de lângă fereastră. Fratele ei va dori să le vadă.

Se duce la mausoleul familiei din Oraşul Morţilor[164]. O vizită specială pentru Sharif Basha al-Baroudi; bătrânul şeic de acolo cântă monoton *Suret Yasin*[165] numai pentru el.

Cairo, 21 august 1998

Se uită drept în ochii lui Amal şi mănâncă. Suge cu putere şi cu repeziciune din biberon, cu pumnii strânşi, încordându-se din când în când din pricina efortului. Faţa îi e senină şi deschisă, iar ochii lui se uită ţintă într-ai ei.

[164] Cimitir din partea estică a oraşului Cairo. (n. t.)

[165] Cartea lui Yasin - recitată de preferinţă pentru sufletele morţilor ; vorbeşte despre îndurarea lui Dumnezeu şi despre Paradis. (în arabă, în orig.)

Uneori tetina se turteşte din cauza apăsării şi i-o scoate uşor din gură, iar el începe să protesteze şi să se agite în timp ce aceasta se umple cu aer, apoi gâfâie de nerăbdare când o atinge din nou de buzele sale. Suge de câteva ori şi după aceea ţine pur şi simplu tetina în gură. Apoi o împinge hotărât cu limba şi întoarce capul, fascinat din nou de jocul luminilor şi umbrelor. Ţinându-l lipit de umăr şi bătându-l uşor pe spate, Amal se plimbă prin cameră cântându-i încet, până când două râgâituri zgomotoase le dau amândurora de ştire că totul e în regulă.

Amal îl lasă mai jos şi se uită la el. Copilul o priveşte la rândul lui cu ochii lui negri, larg deschişi.

— Aşa deci? Nu vrei să te culci încă?

Scutură din cap spre el şi copilul întinde o mână. Fiul ei mai mare făcea la fel: se trezea la trei dimineaţa, mânca şi apoi se agita până când îl punea în scăunelul lui şi se aşeza în faţa sa, vorbindu-i, cântându-i şi jucându-se cu el.

— Hai să mergem să-ţi schimbăm scutecul atunci.

Îl ia în braţe şi străbate holul lung, trecând în vârful picioarelor pe lângă camera în care doarme Isabel, şi apoi intră în dormitorul ei. Îl aşază pe pat şi îi sărută tălpile moi.

— OK, fiu al lui ’Omar al-Ghamrawi. Să nu îndrăzneşti să faci pipi în patul meu.

Mai târziu stă în picioare lângă fereastră. Geamul e închis, dar obloanele sunt deschise şi Amal pune picioruşele copilului pe masă şi îl sprijină de ea, astfel încât să poată privi stelele de-afară. Sunt în ziua de 29 a lunii Rabi’ al-Thani şi luna nu se zăreşte nicăieri. Mâine o seceră atât de subţire încât va fi aproape de nedesluşit se va înălţa din nou pe cer, însă în seara asta totul e cufundat în întuneric. Bebeluşul loveşte cu picioruşele goale masa, jurnalele Annei, dosarele. Se uită în jos şi, urmărindu-i privirea, Amal ridică statueta de bronz. Pisica stă dreaptă în mâna ei: cu picioarele din faţă lipite, spatele arcuit graţios, din vârfurile ascuţite ale urechilor spre coada răsucită cu eleganţă în jurul labelor.

— Ea vărului tău, îi spune. Da, da, nu ştii încă, dar ai

câţiva veri, un frate şi o soră. O mulţime de oameni şi toţi or să te iubească *foarte* mult. Pisica e prea grea ca s-o ţii în mână, aşa că nici măcar nu încerca.

Mută pisica de lângă mâna întinsă a copilului şi se apleacă s-o pună sub masă, unde acesta nu poate s-o vadă. Când se ridică, atenţia copilului se îndreaptă din nou către masă: către o piatră neagră, ovală şi lucioasă.

— Tatăl tău mi-a dat asta, spune ţinând-o în palma întinsă în timp ce copilul se află în siguranţă înconjurat de braţul ei. Da, aşa e, continuă, ne plimbam pe plajă, iar el a găsit piatra asta şi mi-a dat-o mie.

Copilul întinde mânuţa şi pipăie piatra, dar degetele îi alunecă pe suprafaţa lucioasă când încearcă s-o apuce. Loveşte masa cu picioarele şi ridică ochii spre Amal.

— Mi-a dat multe lucruri, îi spune ea apropiindu-şi faţa şi frecându-şi nasul de al lui. Îl ridică din nou la piept şi începe să se plimbe prin cameră. S-a jucat cu mine cât am fost mică şi m-a ajutat când m-am făcut mare, a fost cel mai bun prieten al meu şi cel mai bun frate – mă rog, *singurul* frate –, iar acum este tatăl tău, e frumos şi curajos şi cântă – se plimbă prin cameră îngânând o melodie şi legănând copilul – minunat…

Leagănă copilul.

Aşază bebeluşul adormit lângă mama lui şi pune o pernă lungă în partea cealaltă. Prin somn, Isabel se mişcă şi prinde cu o mână piciorul lui Sharif.

Lumina ce vine de la farmacia deschisă de curând la parter se revarsă pe stradă. Câţiva bărbaţi descarcă nişte cutii de carton şi le cară în noul supermarket. Mica băcănie din josul străzii e încă deschisă. Tinerii stau pe maşini, cu mâinile în buzunare, lovind ritmic cu picioarele barele de protecţie. Glasul Wardei[166], acompaniat de tobe şi castaniete, pluteşte în jurul lor: „Am încetat să te iubesc/ Să te iubesc, / Aşa că nu mă mai iubi, / Ia-ţi inima înapoi, / Oh, inima ta/ Şi eliberează-mă…“

În living, Amal ridică ziarul pe care n-a avut timp să-l

[166] Warda Al-Jazairia (n. 1940) – cântăreață algeriană. (n.t.)

citească. Monica Lewinsky şi rochia ei albastră ocupă două pagini. Sudanul n-ar trebui divizat. Clinton jură să se răzbune pe Ben Laden pentru ceea ce s-a întâmplat în America. Albright ameninţă că va lua măsuri împotriva Irakului. Tortură în închisorile palestiniene… Împătureşte ziarul şi îl aruncă în coşul mare pentru hârtii. *E foarte greu,* scrisese Anna în jurnalul ei cu un secol în urmă, *să nu te simţi prins într-un timp al brutalităţii şi* – Amal sare peste un fragment – *nu putem face nimic altceva decât să aşteptăm ca istoria să-şi urmeze cursul.* Pune caseta pe care fratele ei i-a adus-o din Ramallah, se întinde pe canapea, sub ventilatorul din tavan, şi îşi aprinde o ţigară.

„Am o corabie
În port
Şi Dumnezeu ne-a uitat
În port…“

Nu au mai primit nicio veste de la ’Omar de când a plecat din Sarajevo. În lumina blândă a veiozei de pe masă ceaiul de hibiscus cu gheaţă pare roşu ca sângele. Va sta destul ca să citească povestea? Ca să şi-o imagineze pe Anna împreună cu ea? Anna pe vaporul care se întoarce în Anglia: *Copila doarme. Nur al-Hayah: lumina vieţii mele… Îl aşteaptă neîncetat…* Şi pe Layla. Amal plânsese citind ultimele pagini ale Laylei. Îi avea pe soţul şi pe fiul ei, dar fratele ei, dragul ei *Abeih* Sharif, fusese smuls de lângă ea. Iar Anna îşi luase fiica şi plecase. Au trăit în Anglia? Cum l-a întâlnit Nur pe francezul ei? Ea şi Ahmad nu s-au mai întâlnit niciodată? Anna a hotărât ca Nur să lase Orientul în urma ei pentru totdeauna, să trăiască într-o singură lume… sau războiul a hotărât pentru ea, pentru ei toţi? Iar vechea casă Baroudi s-a cufundat din nou în tăcere… Oare ’Omar va dori s-o vadă? Isabel îşi va dori cu siguranţă să-l ducă acolo…

„Cu pipa în mână
Şi o blană în spinare,

Plin de argint,
Plin de bani…“

Pe perete, tapiseria Annei, acum întreagă, atârnă de suportul lung de lemn fixat provizoriu pe perete de Madani. Amal se gândeşte din nou la bucata din mijloc, cea cu Horus. De unde apăruse? Încearcă să-şi alunge întrebarea din minte. Îşi reaminteşte scrisoarea lui Harry Boyle – faptul că aceasta fusese o enigmă pentru Sharif Basha şi pentru prietenii lui şi faptul că ea descoperise din întâmplare răspunsul cu nouăzeci de ani mai târziu. Dar trece din nou în revistă toate posibilităţile. Ea nu pusese bucata de tapiserie în geanta lui Isabel. Măcar de asta era sigură. Dar ar fi putut s-o facă Isabel? Şi dacă da, când? Şi unde o găsise? În cufăr, înainte de a i-l aduce lui Amal? Dar când se uitaseră prin cufăr împreună, Isabel i-ar fi spus. I-ar fi zis: „O, mai e una. Am lăsat-o la New York“. Ar fi putut s-o găsească mai târziu, la New York, printre lucrurile mamei sale? I-ar fi spus oricum. De ce-ar fi ascuns-o? Nu. Isabel a fost surprinsă s-o găsească în geanta ei. Amal e convinsă de asta. Oare chiar e convinsă?

„Am o corabie
Şi Dumnezeu m-a uitat
În port.
Vino, micuţă floare
Vino cu mine…“

Amal are intuiţie. Are imaginaţie. Încă mai crede că fiecare întrebare are un răspuns? Recapitulează din nou în minte cuvintele Laylei: „A doua zi după ce a fost ucis fratele meu, Mabrouka a făcut sul cele trei bucăţi din tapiseria Annei şi le-a înfăşurat în muselină. Una mi-a dat-o mie pentru Ahmad şi după aceea pentru copiii lui, a zis. Iar una i-a dat-o Annei pentru Nur. Nu ştiu ce-a făcut cu a treia“. Layla îi lăsase tapiseria cu Isis lui Ahmad, iar el i-o dăduse lui ’Omar. Anna nu îi lăsase tapiseria cu Osiris lui Nur sau, dacă o făcuse, sfârşise oricum pe fundul cufărului

ei şi ajunsese la Jasmine. Ce făcuse Mabrouka cu a treia bucată?

Nu i-au spus încă lui ’Omar că a apărut. E un lucru mult prea ciudat ca să aduci întâmplător vorba despre el într-o convorbire telefonică. S-au gândit că poate ar trebui să-i facă o surpriză. Să coasă bucăţile împreună, să le calce şi să le atârne pe perete ca să le vadă.

„Vino, micuţă floare,
Vino cu mine,
Îţi vreau binele
Şi inima mi-e plină…“

Când o să vină? Când o să sune? Isabel nu e îngrijorată, dar nu-l cunoaşte de destul timp. Nu îşi dă seama ce personaj singuratic a devenit acum. Iubit de mulţi, urât de mulţi, dar în fond singur. Cum ar fi putut să sfârşească – trăind unde trăieşte, făcând ce face – decât singur într-un tărâm al nimănui, între Orient şi Occident? Cu ea lucrurile au stat altfel. N-a avut o viaţă publică. Şi-a concentrat toată atenţia asupra băieţilor şi a tradus romane – sau a făcut tot ce i-a stat în putinţă ca să le traducă. E atât de greu să traduci într-adevăr dintr-o limbă într-alta, dintr-o cultură într-alta; practic, aproape imposibil. Să luam de pildă conceptul de *tarab*; e nevoie de un întreg paragraf ca să explici ceva atât de simplu ca răsuflarea, o înălţare a inimii, *tarab, mutrib, shabb, tareb*[167]*, tarabattatta, tarabattattee*[168]*,* Taroob, Jamal wa Taroob[169]: *etmanni mniyyah/am* dorit*/w’estanni ’alayyah/*am aşteptat*/’iddili l’miyyah/*am numărat… Amal se surprinde picotind şi se întreabă dacă să se ducă la culcare… sau dacă bebeluşul nu se va trezi şi nu va fi silită să se ridice imediat. Abia aşteaptă să-l vadă pe ’Omar ţinându-l în braţe. În ultimii ani s-a obişnuit să-şi facă griji în privinţa fratelui ei. Ea se

[167] Un cântec vesel, un fir de iarbă crud. (în arabă, în orig.)

[168] Tra-la-la. (în arabă, în orig.)

[169] Cuplu de cântăreţi libanezi în vogă la Cairo, în anii ’60. (în arabă, în orig.)

îngrijorează, dar atunci el îi telefonează. O va suna în curând. Ridică privirea spre tapiserie. Mâine pot să coasă bucăţile împreună şi s-o dea la călcat. Pot să-l aşeze pe micul Sharif în scăunelul lui, să stea sub ea. Se va uita la ea aşa cum se uita Nur când era copil, stând la picioarele mamei sale în curte şi privind ghemele de mătase sărind încolo şi-ncoace. Amal o vede din nou pe Anna stând la soare şi lucrând la războiul de ţesut, cu bătrânul Baroudi Bei alături, cu ochii pironiţi pe şiragul de mătănii şi copilul în coş, ascultând zgomotele din casă care ajungeau până în curte. Îl vede pe Sharif Basha intrând pe uşă, oprindu-se o clipă să contemple scena şi simţindu-şi din nou inima năpădită de iubire. O vede pe Anna scoţând fiecare bucată terminată din războiul de ţesut. Mabrouka ţine unul din capete şi cele două femei rulează cu grijă pânza dintre ele. Îl vede pe Sharif Basha zăcând pe divanul din *salamlek* şi nişte mâini trăgând o pânză albă peste el şi aude suspinele bărbaţilor şi bocetele femeilor. O vede pe Mabrouka în camera ei, înfăşurând cele trei suluri în fâşii de muselină, plângând, oprindu-se să-şi şteargă lacrimile care îi înceţoşează privirea, murmurând, murmurând tot timpul. Amal desluşeşte câteva cuvinte: „aduce viii dintre morţi“, „ramura e tăiată, dar copacul rămâne“. Mabrouka plânge, înfăşoară sulurile şi murmură: „Cel iubit se duce şi cel iubit vine“. Lacrimile se preling de-a valma, năpădind ridurile de pe faţa ei bătrână. „Nilul se desparte şi se întâlneşte iar“, şi iar, şi iar. „El aduce viii dintre morţi“… Plânsetul copilului răsună în toată casa şi frica neaşteptată care pune stăpânire pe inima lui Amal e atât de puternică, încât sare în picioare de pe canapea.

— ’Omar! strigă tare. Fratele meu…!

Cufărul uzat, prădat de comoara sa, stă lângă perete. Jurnalele vechi, deposedate de secretele lor, zac pe masă. Lângă ele se află paginile aşezate cu grijă una peste alta pe care Amal a scris povestea Annei şi a lui Sharif al-Baroudi. În camera alăturată, Isabel doarme adânc. Amal îl leagănă din nou pe Sharif, plimbându-se cu el în braţe pe

holul lung şi întunecos. Îl strânge la piept, bătându-l uşor pe spate. Şoptind.

— Taci, scumpule, murmură ea, taci…